

โครงการศึกษาวิจัย
เรื่อง อุดมศึกษาไทย : วิกฤตและทางออก
รายงานฉบับสมบูรณ์

เสนอต่อ
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
เมษายน 2540

โดย
คณะนักวิจัยฯ
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
จตุจักร กรุงเทพฯ

โครงการนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

สารบัญเรื่อง

	หน้า
คำนำ	
บทที่ 1 วิเคราะห์ศักยภาพของไทยในการแข่งขันบนเวทีเศรษฐกิจโลก	4
1.1 ศักยภาพของไทยในการแข่งขันบนเวทีเศรษฐกิจโลกในสถานการณ์ปัจจุบัน	4
1.1.1 จุดเด่นของปัจจัยแห่งการแข่งขัน	9
1.1.2 จุดปานกลางของปัจจัยแห่งการแข่งขัน	11
1.1.3 จุดด้อยของปัจจัยแห่งการแข่งขัน	12
1.2 ศักยภาพของประเทศไทยในการแข่งขันภายใต้ระเบียบเศรษฐกิจโลกใหม่	24
1.2.1 ผลกระทบจากระเบียบเศรษฐกิจโลกใหม่	25
1.2.2 ปรากฏการณ์แห่งการเปลี่ยนแปลงในระเบียบเศรษฐกิจโลกใหม่	26
1.2.3 กระแสหลักในระบบเศรษฐกิจโลก	26
1.2.4 ประเทศไทยในระเบียบเศรษฐกิจโลกใหม่	27
1.3 วิสัยทัศน์ประเทศไทยในทศวรรษหน้า	30
1.4 ปัจจัยสำคัญในการรักษาขีดความสามารถแห่งการแข่งขัน	32
1.5 สรุป	34
บทที่ 2 รูปแบบและลักษณะของอุดมศึกษาไทยอันพึงปรารถนา	36
2.1 ความสำคัญของอุดมศึกษากับการแก้ปัญหาวิกฤต	36
2.2 อุดมศึกษาไทยกับการแก้ปัญหาวิกฤตของประเทศ	37
2.2.1 ภาวะวิกฤตที่ทำลายอุดมศึกษาโดยตรง	37
2.2.2 ภาวะวิกฤตที่ทำลายอุดมศึกษาโดยทางอ้อม	39
2.3 การศึกษาที่พึงประสงค์ของสังคมไทยในอนาคต	40
2.3.1 สังคมไทยที่พึงปรารถนาในอนาคต	40
2.3.2 การศึกษาที่พึงประสงค์ของสังคมไทย	42
2.4 บทบาทของการศึกษาไทยอันพึงประสงค์ในการสร้างทรัพยากรมนุษย์ในยุคโลกาภิวัตน์	44
2.5 อุดมศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์	44
2.5.1 อุดมศึกษาสู่ความทันสมัย (Modernization)	45
2.5.2 อุดมศึกษาเปิดเสรี (Liberalization)	45

สารบัญเรื่อง (ต่อ)

	หน้า
2.5.3 อุดมศึกษาสู่ปวงชน (Popularization)	47
2.5.4 อุดมศึกษาสู่สากล (Internationalization)	47
2.6 สรุป	47
บทที่ 3 บทบาทของอุดมศึกษาที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติ	49
3.1 แผนพัฒนาการศึกษา ฉบับที่ 1 - ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2505-2529)	49
3.1.1 การลงทุนเพื่ออุดมศึกษาของรัฐ	49
3.1.2 สาระสำคัญในแผนพัฒนาการศึกษา	52
3.1.3 ผลของการพัฒนาและผลกระทบในการผลิตบัณฑิต	52
3.2 แผนพัฒนาการศึกษาฉบับที่ 6 และ 7 (พ.ศ. 2530-2539)	56
3.2.1 การลงทุน	56
3.2.2 สาระสำคัญของอุดมศึกษาในแผน ฯ 6 และแผน ฯ 7	56
3.2.3 ผลของการพัฒนาและผลกระทบในการผลิตบัณฑิต	57
3.2.4 ผลกระทบของงานวิจัยของสถาบันอุดมศึกษาต่อการพัฒนาประเทศ	79
3.2.5 ผลกระทบต่อการบริการทางวิชาการและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติ	83
3.3 แผนพัฒนาการศึกษาฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544)	83
3.4 สรุป	85
บทที่ 4 วิกฤตอุดมศึกษาไทยและทางออก	88
4.1 จุดเด่นของอุดมศึกษาไทย	88
4.1.1 การแบ่งแยกการบริหาร	88
4.1.2 การกระจายที่ตั้งของสถาบันอุดมศึกษา	88
4.1.3 อุดมศึกษาสู่มวลชน	89
4.2 สภาพปัญหาหลัก แนวคิด แนวทางแก้ไขและทางออกของอุดมศึกษาไทย	90
4.2.1 ปัญหภายนอก	90
นโยบายของรัฐ	90
กฎหมาย	95
การเมือง	96

สารบัญเรื่อง (ต่อ)

	หน้า
แผนพัฒนาอุดมศึกษาของชาติ	96
การลงทุนด้านการศึกษา	99
กระทรวงและทบวงมหาวิทยาลัย	103
4.2.2 ปัญหาภายใน	108
พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาภายใต้ระบบราชการ	108
สภามหาวิทยาลัย	115
หน้าที่ นโยบาย และเป้าหมาย	117
การแบ่งส่วนราชการและโครงสร้างการบริหาร	118
ผู้บริหาร	120
หลักสูตร	121
คุณภาพอาจารย์และการเรียนการสอน	124
คุณภาพบัณฑิต	133
การวิจัย	141
ความขาดแคลนบุคลากรในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ	143
4.3 สรุป	145
บทที่ 5 อุดมศึกษาสู่การเปิดเสรี	149
5.1 บทบาทของอุดมศึกษาเอกชน	150
5.1.1 อัตราเพิ่มของนิสิตในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน	151
5.1.2 การผลิตบัณฑิตระดับปริญญาตรี	151
5.1.3 บทบาทการผลิตบัณฑิตระดับบัณฑิตศึกษาและการวิจัย	152
5.1.4 หลักสูตรการศึกษา	152
5.1.5 คณาจารย์	153
5.1.6 ค่านิยมในการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน	154
5.1.7 การกระจายโอกาสทางการศึกษา	155
5.1.8 ความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน	157
5.1.9 บทบาทของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนกับต่างประเทศ	158
5.2 แนวทางการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาเอกชน	158
5.2.1 ความจำเป็นที่รัฐจะต้องให้การสนับสนุนสถาบันอุดมศึกษาเอกชน	158
5.2.2 ความช่วยเหลือของรัฐต่อสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในปัจจุบัน	159

สารบัญเรื่อง (ต่อ)

	หน้า
5.2.3 รูปแบบของความช่วยเหลือหรือส่งเสริมภาคเอกชน เพื่ออุดมศึกษาในต่างประเทศ	160
5.2.4 กรรมการภาครัฐและเอกชนเพื่อการพัฒนาอุดมศึกษาของชาติ	161
5.2.5 นโยบายของรัฐในการพัฒนาอุดมศึกษาเอกชน	164
5.2.6 บทบาทของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคต	165
5.3 สรุป	166
บทที่ 6 อุดมศึกษาสู่ปวงชน	168
6.1 นโยบายการกระจายโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษาของประเทศต่าง ๆ	168
6.2 นโยบายการกระจายโอกาสทางการอุดมศึกษาของไทย	171
6.3 ความสัมพันธ์ระหว่างอุดมศึกษากับการศึกษาระดับอื่น	173
6.4 เอกภาพทางนโยบาย	174
6.4.1 ระบบอุดมศึกษาไทย	175
6.4.2 บทบาทของสถาบันอุดมศึกษาไทยในการปฏิบัติการกิจ	176
6.5 โครงสร้างเครือข่าย	179
6.6 เครือข่ายสารสนเทศสถาบันอุดมศึกษา	180
6.6.1 ประโยชน์ของเครือข่ายสารสนเทศ	180
6.6.2 การใช้เครือข่ายสารสนเทศเพื่อการเรียนการสอนในต่างประเทศ	182
6.7 หลักสูตรที่มีความหลากหลาย	190
6.7.1 หลักสูตรหลากหลายที่พึงประสงค์	190
6.8 บทบาทและความสำคัญของสถาบันการศึกษาไทยในการนำอุดมศึกษาสู่ปวงชน	193
6.9 กลุ่มบุคคลและเป้าหมายในอุดมศึกษาสู่ปวงชน	198
6.10 ภารกิจที่ท้าทายสถาบันอุดมศึกษาในการนำอุดมศึกษาสู่ปวงชน	198
6.11 สรุป	199

สารบัญเรื่อง (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 7 การประกันคุณภาพและมาตรฐานอุดมศึกษา	202
7.1 มาตรการในการประกันคุณภาพและมาตรฐานของสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ	202
7.1.1 สหราชอาณาจักร	202
7.1.2 ออสเตรเลีย	211
7.1.3 ยุโรปตะวันตก	212
7.1.4 ออสเตรเลีย	214
7.1.5 สหรัฐอเมริกาและแคนาดา	218
7.1.6 สถาบันอุดมศึกษาในแถบเอเชียอาคเนย์	220
7.2 การประกันคุณภาพและมาตรฐานอุดมศึกษาไทย	221
7.2.1 ด้านทบวงมหาวิทยาลัย	221
7.2.2 ด้านสถาบันอุดมศึกษา	223
7.2.3 ด้านองค์กรวิชาชีพ	224
7.3 ประโยชน์ของการติดตามประเมินผลตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานอุดมศึกษา	224
7.4 กิจกรรมการดำเนินการเพื่อประกันคุณภาพและมาตรฐานสถาบันอุดมศึกษา	225
7.5 การปรับตัวของอุดมศึกษาไทยกับการประกันคุณภาพ	226
7.6 หลักการ แนวทาง และวิธีการในการประกันคุณภาพทางวิชาการในมหาวิทยาลัยไทย	227
7.6.1 คุณภาพทางวิชาการ : นิยาม หลักการปัญหาและแนวทาง	229
7.6.2 การกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติในมหาวิทยาลัย	231
7.6.3 การกำหนดพันธกิจของอาจารย์	233
7.6.4 วิธีการประเมินคุณภาพการวิจัย	237
7.6.5 การประเมินคุณภาพงานบริการทางวิชาการและงานทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม	238
7.7 ข้อเสนอแนะ	240
7.8 สรุป	241

สารบัญเรื่อง (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 8 อุดมศึกษาไทยกับการเข้าสู่ระบบนานาชาติ	243
8.1 การปรับตัวของอุดมศึกษาในประเทศต่าง ๆ	243
8.1.1 ภูมิภาคเอเชีย	243
ประเทศเพื่อนบ้าน	244
อาณาจักรกัมพูชา	244
สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว	245
สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม	248
สาธารณรัฐประชาชนจีน	250
สหพันธรัฐมาเลเซีย	252
อินโดนีเซีย	257
บรูไน	259
ฟิลิปปินส์	260
สหภาพเมียนมา	261
อินเดีย	264
กลุ่มประเทศพัฒนาในเอเชียตะวันออก	265
ญี่ปุ่น	265
สาธารณรัฐเกาหลีใต้	281
8.1.2 อุดมศึกษาในยุโรป	286
ฝรั่งเศส	288
สหราชอาณาจักร	292
8.1.3 ออสเตรเลีย	297
8.1.4 แคนาดา	300
8.1.5 สหรัฐอเมริกา	305
8.1.6 ประเทศอื่น ๆ	306
สาธารณรัฐคาร์ซัคสถาน	306
8.2 สถานภาพปัจจุบันของอุดมศึกษาไทยในระบบนานาชาติ	307
8.2.1 ความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาไทยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ	307
8.2.2 โครงการนานาชาติ	311
8.2.3 นักศึกษาต่างประเทศ	312
8.2.4 วิเทศคดีศึกษา	312

สารบัญเรื่อง (ต่อ)

	หน้า
8.2.5 ภาษา	312
8.2.6 เครือข่ายสารสนเทศกับต่างประเทศ	313
8.3 ความช่วยเหลือที่ไทยให้กับต่างประเทศ	313
8.4 อุดมศึกษาไทยในความเห็นของต่างประเทศที่พัฒนา	315
8.5 โอกาสของสถาบันอุดมศึกษาไทยในระบบนานาชาติ	316
8.6 การพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาเข้าสู่ระดับนานาชาติ	317
8.7 สรุป	318
 บทที่ 9 การปรับเปลี่ยน รื้อระบบและปฏิรูปอุดมศึกษาไทย	 322
9.1 ความสูญเสียของชาติอันเกิดจากวิกฤตอุดมศึกษาไทย	322
9.1.1 ความสูญเสียต่อบุคคล	322
9.1.2 ความสูญเสียของชุมชนและสังคม	323
9.1.3 ความสูญเสียต่อชาติบ้านเมือง	324
9.2 ความจำเป็นต่อการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ของอุดมศึกษาของชาติ	325
9.3 ทิศทางและบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาไทยในอนาคต	326
9.3.1 ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับสถาบันอุดมศึกษา	326
9.3.2 ลักษณะสถาบันอุดมศึกษาไทยที่เหมาะสมในอนาคต	330
9.4 การปรับรื้อระบบและปฏิรูปอุดมศึกษา	333
9.4.1 ปัญหาหลักในการปรับเปลี่ยน	333
9.4.2 ทางเลือกของการปรับเปลี่ยนของสถาบันอุดมศึกษาไทย	333
9.5 การรื้อปรับระบบ (Reengineering) ภายในสถาบัน	334
9.5.1 มาตรการทั่วไป	335
9.5.2 มาตรการการปรับองค์กรหรือโครงสร้างของสถาบัน	342
9.5.3 มาตรการการปรับระบบบริหารจัดการ	347
9.6 การจัดระบบผสมผสานกับระบบราชการภายในสถาบัน	372
9.6.1 รายได้ของสถาบันอุดมศึกษา	372
9.6.2 การหารายได้ของสถาบันอุดมศึกษา	375
9.6.3 การบริหารจัดการเงินรายได้	381

สารบัญเรื่อง

	หน้า
9.7 การจัดระบบคู่ขนานกับระบบราชการภายในสถาบัน	382
9.8 มหาวิทยาลัยในกำกับรัฐ	383
9.9 สรุป	388
บทที่ 10 บทสรุป	391
เอกสารอ้างอิง	408
บรรณานุกรมสำหรับผู้สนใจอ่านหรือค้นคว้าต่อไป	422
การสัมมนาประชาพิจารณ์	486
รายการตารางภาคผนวก	487

สารบัญตาราง

	หน้า
บทที่ 1 วิเคราะห์ศักยภาพของไทยในการแข่งขันบนเวทีเศรษฐกิจโลก	4
ตารางที่ 1.1 ลำดับของขีดความสามารถในการแข่งขันระหว่างประเทศของประเทศที่มีความสามารถในการแข่งขันในเศรษฐกิจโลกที่อยู่ในระดับใกล้เคียงและต่ำกว่าประเทศไทยและประเทศที่สูงกว่าประเทศไทย (ลำดับจะพิจารณาจากระดับความสามารถในการแข่งขันเทียบกับประเทศอื่น ๆ 42 ประเทศ)*	8
ตารางที่ 1.1.1.3 การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศแบ่งตามประเทศที่มาลงทุน	10
ตารางที่ 1.1.3.3-1 อันดับความเข้มแข็งทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในสาขาวิชาต่าง ๆ ของ 50 ประเทศ วัดจากเอกสารตีพิมพ์และเอกสารอ้างอิง ซึ่งปรากฏใน Science. Citation Index, 1989-1993	16
ตารางที่ 1.1.3.3-2 อันดับความเข้มแข็งทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในสาขาวิชาต่าง ๆ ของ 50 ประเทศ วัดจากเอกสารตีพิมพ์และเอกสารอ้างอิง ซึ่งปรากฏใน Science. Citation Index, 1989-1993	17
ตารางที่ 1.1.3.3-3 สรุปอันดับของไทยในสาขาวิชาต่าง ๆ ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเปรียบเทียบกับ 50 ประเทศ	18
ตารางที่ 1.1.3.3-4 สรุปอันดับความเข้มแข็งของ 50 ประเทศทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในภาพรวม	21
ตารางที่ 1.1.3.3-5 เปรียบเทียบอันดับความเข้มแข็งทางสาขาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีที่สำคัญในกลุ่มประเทศเอเชีย	21
ตารางที่ 1.1.3.4 HUMAN DEVELOPMENT INDEX - UNDP	23
บทที่ 3	
ตารางที่ 3.1.1 ผลิตภัณฑ์ประชาชาติในประเทศ งบประมาณรายจ่ายของรัฐบาล และงบประมาณรายจ่ายอุดมศึกษาของรัฐบาล	51
ตารางที่ 3.1.3 เปรียบเทียบจำนวนนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรีที่เข้าใหม่กับเป้าหมายที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาการศึกษา ฉบับที่ 3 ระหว่าง พ.ศ. 2516-2518	55

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 3.2.3.1-1	59
จำนวนนิสิตทั้งหมดระดับปริญญาตรี จำแนกตามประเภท ของสังกัด ในช่วงแผนฯ 6 และต้นแผนฯ 7	
ตารางที่ 3.2.3.1-2	60
จำนวนนักศึกษาระดับอุดมศึกษาระดับปริญญาตรีและต่ำกว่า ปริญญาตรี จำแนกตามกลุ่มสาขาวิชาของสถาบันอุดมศึกษา จำกัด และไม่จำกัดรับ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัยและกระทรวงศึกษาธิการ ภาครัฐและเอกชน ปีการศึกษา 2530 2535 และ 2537	
ตารางที่ 3.2.3.1-3	61
จำนวนนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาระดับอนุปริญญา ปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี ปีการศึกษา 2533-2537	
ตารางที่ 3.2.3.1-4	62
จำนวนนิสิตปริญญาตรีมหาวิทยาลัยของรัฐจำกัดรับเปรียบเทียบ แผนฯ 6 และ 7	
ตารางที่ 3.2.3.1-5	62
แสดงจำนวนนิสิตปริญญาตรีมหาวิทยาลัยของรัฐจำกัดรับ เปรียบเทียบ กับเป้าหมายของแผนฯ	
ตารางที่ 3.2.3.2-1	64
จำนวนนิสิตระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยของรัฐจำกัดรับ แยกตามสาขาวิชา	
ตารางที่ 3.2.3.2-2	65
จำนวนนิสิตระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยของรัฐจำกัดรับแยกตามสาขาวิชา เปรียบเทียบกับเป้าหมาย	
ตารางที่ 3.2.3.3-1	68
จำนวนนิสิตปริญญาตรี มหาวิทยาลัยของรัฐไม่จำกัดรับเปรียบเทียบ แผนฯ 6 และ 7	
ตารางที่ 3.2.3.3-2	68
จำนวนนิสิตปริญญาตรี มหาวิทยาลัยของรัฐไม่จำกัดรับ เปรียบเทียบ กับเป้าหมาย	
ตารางที่ 3.2.3.4-1	69
จำนวนนิสิตปริญญาตรีสถาบันอุดมศึกษาเอกชน แยกตามสาขาวิชา เปรียบเทียบกับแผนฯ 6 และ 7	
ตารางที่ 3.2.3.4-2	70
จำนวนนิสิตปริญญาตรีของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเปรียบเทียบกับ เป้าหมาย	
ตารางที่ 3.2.3.5-1	71
จำนวนนิสิตปริญญาโท แยกตามสาขาวิชาเปรียบเทียบกับแผนฯ 6 และ 7	
ตารางที่ 3.2.3.5-2	72
จำนวนนิสิตปริญญาโท แยกตามสาขาวิชาเปรียบเทียบกับเป้าหมาย	

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 3.2.3.6-1	จำนวนนิสิตปริญญาเอก แยกตามสาขาวิชาเปรียบเทียบแผนฯ 6 และ 7
ตารางที่ 3.2.3.6-2	จำนวนนิสิตปริญญาเอก แยกตามสาขาวิชาเปรียบเทียบกับเป้าหมาย
ตารางที่ 3.2.3.7-1	ค่าเฉลี่ยของร้อยละของบัณฑิต จำแนกตามภาวะทางานทำ ประเภทงาน และสถาบันที่สังกัด
ตารางที่ 3.2.3.7-2	ค่าเฉลี่ยของร้อยละของบัณฑิต จำแนกตามภาวะทางานทำ ประเภทงาน และสาขา ISCED
ตารางที่ 3.3.1	เปรียบเทียบงบวิจัยและพัฒนาของสถาบันอุดมศึกษากับหน่วยงานอื่นของรัฐในปลายแผนฯ 3 และแผนฯ 7 ปัญหาเสียก่อนที่ปัญหาจะเกิด
บทที่ 4	
ตารางที่ 4.1.2	จำนวนสถาบันอุดมศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ และทบวงมหาวิทยาลัย และกระทรวงอื่น ๆ จำแนกตามภาคภูมิศาสตร์ ปีการศึกษา 2538
ตารางที่ 4.2.1.1	เปรียบเทียบนโยบายการศึกษาของรัฐบาลนายอานันท์ ปุณยารชุน นายชวน หลีกภัย และนายบรรหาร ศิลปอาชา
ตารางที่ 4.2.1.4	สาระสำคัญในแผนพัฒนาอุดมศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 1-8
ตารางที่ 4.2.1.6-1	จำนวนหน่วยงานใหม่ระดับภาควิชาหรือเทียบเท่าขอจัดตั้งใหม่ในแผนฯ 7
ตารางที่ 4.2.1.6-2	หน่วยงานใหม่ระดับภาควิชาหรือเทียบเท่าได้รับอนุมัติให้จัดตั้งใหม่ในแผนฯ 7 แยกตามลักษณะงาน
ตารางที่ 4.2.1.6-3	จำนวนหน่วยงานระดับคณะสถาบันหรือเทียบเท่าที่ขอจัดตั้งในแผนฯ 7
ตารางที่ 4.2.2.1	เปรียบเทียบสาระสำคัญของ พรบ. มหาวิทยาลัยของรัฐและมหาวิทยาลัยในกำกับรัฐบาล
ตารางที่ 4.2.2.4	เปรียบเทียบจำนวนภาควิชาตามสาขาของ ISCED ของมหาวิทยาลัย/สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย จำนวน 16 สถาบัน จนถึง พ.ศ. 2536

สารบัญตาราง (ต่อ)

		หน้า
ตารางที่ 4.2.2.6	จำนวนหลักสูตรที่เปิดสอนในมหาวิทยาลัย/สถาบัน อุดมศึกษาของรัฐ จำนวน 19 แห่ง	122
ตารางที่ 4.2.2.7-1	จำนวนผู้เสนอขอตำแหน่งศาสตราจารย์ จากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ระหว่าง พ.ศ. 2529-2539 พิจารณาโดยกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิตั้งโดย ทบวงมหาวิทยาลัย	127
ตารางที่ 4.2.2.7-2	จำนวนผู้ขอตำแหน่งศาสตราจารย์ แยกตามสาขาวิชา	128
ตารางที่ 4.2.2.7-3	จำนวนตำแหน่งและสาขาวิชาการที่มีผู้เสนอขอเป็นกรณีพิเศษในระหว่าง ปี พ.ศ. 2529 - 2538	128
ตารางที่ 4.2.2.7-4	จำนวนผู้เสนอขอตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์และรองศาสตราจารย์ ในสถาบันอุดมศึกษาในระหว่างปี พ.ศ. 2527-2536 ดำเนินการโดย สถาบันอุดมศึกษาเจ้าสังกัด	130
ตารางที่ 4.2.2.7-5	จำนวนผู้เสนอขอตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์และรองศาสตราจารย์ ในสาขาวิชาต่าง ๆ ระหว่าง ปี พ.ศ. 2527-2536 ดำเนินการโดย สถาบันอุดมศึกษาเจ้าสังกัด	130
ตารางที่ 4.2.2.8-1	คะแนนสูงสุด-ต่ำสุดของผู้ผ่านการคัดเลือกเข้าสถาบันอุดมศึกษา สาขาต่างๆ ปีการศึกษา 2534 - 2538	135
ตารางที่ 4.2.2.8-2	ค่าสถิติเบื้องต้นของคะแนนรายวิชาในการสอบคัดเลือก ฯ ประจำปี การศึกษา 2538	136
ตารางที่ 4.2.2.8-3	ผลการแข่งขันคณิต-วิทยาศาสตร์โอลิมปิกของนักเรียนไทย (2532-2538)	137
ตารางที่ 4.2.2.8-4	เปอร์เซ็นต์และแต้มเฉลี่ยรางวัลของนักเรียนไทยที่เข้าแข่งขัน คณิต-วิทยาศาสตร์โอลิมปิก (2532-2538)	137
ตารางที่ 4.2.2.10-1	จำนวนข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัยในปีงบประมาณ พ.ศ. 2535-2538	144
บทที่ 5		
ตารางที่ 5-1	โครงสร้างสัดส่วนกำลังแรงงานตามระดับการศึกษาใน 25 ปีข้างหน้า	150

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 5-2	อัตราการเรียนรู้ของนักเรียนในระบบการศึกษาใน 25 ปี ข้างหน้า 150
ตารางที่ 5.1.3	เปรียบเทียบจำนวนผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีและโทจากสถาบัน อุดมศึกษาเอกชน จำนวน 24 สถาบัน ในปี พ.ศ.2536 และ พ.ศ. 2538 152
ตารางที่ 5.1.5	เปรียบเทียบจำนวนและคุณภาพอาจารย์ประจำ อาจารย์พิเศษ จำนวนและ ระดับการศึกษาของนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาเอกชน จำนวน 28 สถาบัน ใน พ.ศ.2536 และ พ.ศ. 2539 154
ตารางที่ 5.1.6	รายได้และรายจ่ายในการดำเนินการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ปีการศึกษา 2536 155
 บทที่ 6	
ตารางที่ 6.2	วิทยาเขตสารสนเทศตามแผนพัฒนาการศึกษาของทบวงมหาวิทยาลัย 172
ตารางที่ 6.4.2	บทบาทของสถาบันอุดมศึกษาไทย การแบ่งภารกิจและการประสานงาน 178
ตารางที่ 6.5	เครือข่ายระหว่างสถาบันอุดมศึกษาระบบปิด สังกัดทบวง ฯ และสถาบันราชภัฏ 179
ตารางที่ 6.7	ตัวอย่างความแตกต่างของหลักสูตรที่ควรจะเป็นของสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัยและสถาบันราชภัฏสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ 192
ตารางที่ 6.8-1	ระดับการศึกษาผู้นำท้องถิ่น (อ.บ.ต.) ของประเทศ 194
ตารางที่ 6.8-2	ความต้องการฝึกอบรมระยะสั้นของตลาดแรงงานปี พ.ศ. 2538 195
ตารางที่ 6.8-3	จำนวนผู้สมัครสอบ แผนรับและรับจริงของสถาบันราชภัฏ ในระหว่างปี พ.ศ. 2536-2539 196
 บทที่ 7	
ตารางที่ 7.1.1-1	การประเมินคุณภาพมหาวิทยาลัยในอังกฤษและเวลส์ โดยองค์กรกลาง Higher Education Funding Council, สหราชอาณาจักร, พ.ศ.2535 206
ตารางที่ 7.1.1-2	ผลการประเมินคุณภาพมหาวิทยาลัยในสก๊อตแลนด์ สหราชอาณาจักร โดยองค์กรกลาง Higher Education Funding Council, สหราชอาณาจักร พ.ศ.2537 208

สารบัญตาราง (ต่อ)

		หน้า
ตารางที่ 7.1.1-3	ผลของการจัดอันดับ Degree of Excellence สูงสุด 25 อันดับของมหาวิทยาลัยในสหราชอาณาจักร โดยหนังสือพิมพ์ไทม์รายวัน, 1992	209
ตารางที่ 7.1.1-4	ลำดับของมหาวิทยาลัยชั้นนำ 10 อันดับแรก ในสาขาวิชาต่าง ๆ ในสหราชอาณาจักร จัดโดยหนังสือพิมพ์ไทม์รายวัน, 1992	210
 บทที่ 8		
ตารางที่ 8.2.1-1	สรุปความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาไทยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ แยกตามสถาบันอุดมศึกษา ปี พ.ศ.2539	310
ตารางที่ 8.2.1-2	สรุปความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาไทยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ แยกตามประเทศในภาคพื้นต่าง ๆ	311
ตารางที่ 8.3-1	การให้ความช่วยเหลือในการดูงานของนักวิชาการจากประเทศต่าง ๆ	314
ตารางที่ 8.3-2	ทุนการศึกษาและฝึกอบรมที่ประเทศไทยให้ความช่วยเหลือต่อประเทศต่าง ๆ	315
 บทที่ 9		
ตารางที่ 9.5.1.3	การสูญเสียกำลังคณาจารย์ (สาย ก) ในระบบบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาไทยเปรียบเทียบตัวแทน 2 แห่ง	337
ตารางที่ 9.5.3.3	เปรียบเทียบคุณภาพของการจัดการอุดมศึกษาโดยใช้เกณฑ์ 7 เกณฑ์	354
ตารางที่ 9.5.3.4	เปรียบเทียบคุณภาพของหลักสูตรโดยใช้องค์ประกอบ 9 ประการ	359
ตารางที่ 9.5.3.5-1	การปฏิรูปการเรียนการสอน	360
ตารางที่ 9.5.3.5-2	เปรียบเทียบคุณภาพการเรียนการสอน โดยใช้เกณฑ์ 5 เกณฑ์	364
ตารางที่ 9.5.3.6	เปรียบเทียบมาตรฐานการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาโดยใช้เกณฑ์ 5 เกณฑ์	371
ตารางที่ 9.6.1-1	งบประมาณแผ่นดินและเงินนอกงบประมาณสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ พ.ศ.2533-2536	374
ตารางที่ 9.6.1-2	ร้อยละของงบประมาณ สถาบันอุดมศึกษาในประเทศต่าง ๆ ในปีพ.ศ. 2536	374

สารบัญแผนภูมิ

หน้า

บทที่ 2		
แผนภูมิที่ 2.2	บทบาทของอุดมศึกษาต่อการพัฒนาประเทศ	38
แผนภูมิที่ 2.5	อุดมศึกษาที่พึงประสงค์	46
บทที่ 3		
แผนภูมิที่ 3.1.3-1	ดัชนีจำนวนนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรี ในมหาวิทยาลัย จำแนกตามสาขาวิชาในแผนพัฒนาการศึกษา ฉบับที่ 2 และ 3	54
แผนภูมิที่ 3.1.3-2	ดัชนีจำนวนนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรี ในมหาวิทยาลัย จำแนกตามสาขาวิชาในแผนพัฒนาการศึกษา ฉบับที่ 2 และ 3	54
แผนภูมิที่ 3.1.3-3	ดัชนีผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ในมหาวิทยาลัย กำหนดไว้ในแผนพัฒนาการศึกษา ฉบับที่ 3 ระหว่าง พ.ศ.2516-2518	55
แผนภูมิที่ 3.2.3.1	แสดงการเพิ่มขึ้นหรือลดลงของนิสิตระดับปริญญาตรีทั้งหมด ในสถาบันอุดมศึกษาจำกัตรีบ แยกตามสาขาวิชา ในปี พ.ศ.2529-2537	58
บทที่ 4		
แผนภูมิที่ 4.2	ปัญหาภายนอกและภายในที่สร้างวิกฤตอุดมศึกษาไทย	91
แผนภูมิที่ 4.2.1	ปัญหาภายนอกที่สร้างวิกฤตอุดมศึกษาไทย	92
แผนภูมิที่ 4.2.1.5	การลงทุนทางอ้อมเพื่ออุดมศึกษา	102
แผนภูมิที่ 4.2.2-1	ปัญหาภายในด้านบริหารและจัดการที่สร้างวิกฤตอุดมศึกษาไทย	109
แผนภูมิที่ 4.2.2-2	ปัญหาภายในด้านวิชาการที่สร้างวิกฤตอุดมศึกษา	110
บทที่ 5		
แผนภูมิที่ 5.2.4	วัตถุประสงค์ หน้าที่และการระดมทุนของกรรมการภาครัฐและเอกชน เพื่อพัฒนาอุดมศึกษาของชาติ	162

สารบัญแผนภูมิ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 7	
แผนภูมิที่ 7.6.1.2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพทางวิชาการของมหาวิทยาลัย	231
บทที่ 8	
แผนภูมิที่ 8.1.1.2.1-1 แผนปฏิรูปสถาบันอุดมศึกษาของประเทศญี่ปุ่น	273
แผนภูมิที่ 8.1.1.2.1-2 แผนรื้อระบบภายใน ในการปฏิรูปสถาบันอุดมศึกษาของประเทศญี่ปุ่น	274
แผนภูมิที่ 8.1.1.2.1-3 แผนพัฒนาบัณฑิตศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศญี่ปุ่น	275
แผนภูมิที่ 8.1.2.2 แผนปฏิรูปอุดมศึกษาของประเทศไทย	295
บทที่ 9	
แผนภูมิที่ 9.3.2 ลักษณะ 10 ประการของสถาบันอุดมศึกษาไทยในอนาคต	332

สารบัญแผ่นภาพ

	หน้า
บทที่ 1	
แผ่นภาพที่ 1.2.4.1	การรวมกลุ่มกับประเทศเพื่อนบ้านของไทย 29
บทที่ 5	
แผ่นภาพที่ 5.1.7	แสดงที่ตั้งสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน 156
บทที่ 6	
แผ่นภาพที่ 6.5-1	เครือข่ายสารสนเทศใช้ใยแก้วของประเทศเชื่อมต่อกับสถาบันอุดมศึกษา 188
แผ่นภาพที่ 6.5-2	เครือข่ายสารสนเทศสัมพันธ์ระหว่างมหาวิทยาลัยกับสถาบันราชภัฏ ที่ควรจะเป็น 189
บทที่ 7	
แผ่นภาพที่ 7.1.3	การประเมินวัดความเข้มแข็งของสถาบันอุดมศึกษา และสาขาวิศวกรรมศาสตร์ โดยหนังสือพิมพ์ ในยุโรปตะวันตก 213

**รายชื่อนักวิจัย โครงการศึกษาวิจัย
เรื่อง อุดมศึกษาไทย : วิกฤตและทางออก**

ศ.ดร.สุธรรม อารีกุล	หัวหน้าโครงการ
รศ.ลาวัณย์ ไกรเดช	ผู้ช่วยหัวหน้าโครงการ
รศ.ประจวบ หล้าอุบล	นักวิจัย
อ.ดร.วิเชียร ยงมานิตชัย	นักวิจัย
นายจิรวัดน์ วีรังกร	นักวิจัย
นางอาภากร หุโโลหะ	นักวิจัย
นางวราภรณ์ เทพสัมฤทธิ์พร	นักวิจัย
นางสาวพัชนี ลีลาดี	นักวิจัย
นายศรายุทธ หอมเย็น	พนักงานบันทึกข้อมูล

การศึกษาวิจัยเรื่อง อุดมศึกษาไทย : วิฤตและทางออก

คำนำ

โลกกำลังก้าวเข้าไปสู่ศตวรรษใหม่ ศตวรรษที่อุดมไปด้วยการแข่งขันและความร่วมมือ ศตวรรษที่หลายคนกล่าวว่าเป็นศตวรรษของเอเชีย ศตวรรษใหม่จึงเป็นศตวรรษที่ท้าทาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับประเทศไทย ซึ่งได้พัฒนามาอย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลากว่า 35 ปีที่ผ่านมา ประเทศไทยได้พัฒนาจากสังคมเกษตรกรรม กลายเป็นสังคมที่ผลิตสินค้าอุตสาหกรรมเพื่อทดแทนการนำเข้า และเมื่อประมาณ 20 ปีที่แล้ว ได้ปรับเปลี่ยนเป็นประเทศที่ผลิตสินค้าเพื่อส่งออก ขณะนี้ยุคของสงครามเย็นได้หมดไปแล้ว ประเทศเพื่อนบ้านได้หันมาฟื้นฟูบูรณประเทศ และไม่นานนักบางประเทศจะกลายเป็นประเทศคู่ค้า-คู่แข่งที่สำคัญสำหรับประเทศไทย ซึ่งจะต้องยกระดับอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกขึ้นไปอีกระดับหนึ่ง อุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานคงจะค่อย ๆ ถูกแทนที่โดยอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยี ปรากฏการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้คงค่อย ๆ พัฒนาให้เห็นเป็นรูปธรรมในเวลาไม่นานนัก

ท่ามกลางความรุดหน้าทางเศรษฐกิจของประเทศ ปัจจัยพื้นฐานที่มีส่วนสำคัญในการผลักดันให้เกิดการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องไม่หยุดยั้งก็คือ ทรัพยากรมนุษย์ ยิ่งประเทศพัฒนามากขึ้นเท่าใด ความจำเป็นที่จะต้องใช้ทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพสูงขึ้น ก็ยิ่งทวีความสำคัญมากขึ้นเท่านั้น นอกจากนั้นพัฒนาการของประเทศยังขึ้นอยู่กับระดับความก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีด้วย สถาบันอุดมศึกษาเป็นสถาบันของสังคมที่ทำหน้าที่สร้างทรัพยากรบุคคลให้กับประเทศ ขณะเดียวกันก็ทำหน้าที่ติดตามความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และนำความรู้ที่ได้รับปรับเปลี่ยน คิดค้น เพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยีใหม่นั้นให้แก่ภาคการผลิตและบริการต่าง ๆ พันธกิจในการสร้างคนคิดค้น ถ่ายทอดเทคโนโลยีนี้ มีบทบาทอย่างสำคัญต่อการพัฒนาประเทศที่ผ่านมาและที่จะเกิดขึ้นต่อไปในอนาคต

อย่างไรก็ตาม สถาบันอุดมศึกษาไทยในปัจจุบันตระหนักว่าไม่สามารถปฏิบัติตามพันธกิจที่ให้ไว้กับสังคมได้อย่างเต็มกำลังความสามารถ เนื่องจากความขาดแคลนในเรื่องงบประมาณสนับสนุน และความไม่คล่องตัวในการบริหารจัดการ และยังหวังไว้ว่าภารกิจอุดมศึกษาในอนาคตนั้นยิ่งใหญ่และท้าทายยิ่งกว่าภารกิจที่ผ่านมา และกำลังดำเนินอยู่ในปัจจุบัน อุดมศึกษาไทยจึงจำเป็นต้องจะต้องทบทวนบทบาทที่ผ่านมา เลือกสรรสิ่งที่ถูกต้องดีงามเพื่อดำเนินการต่อไป ปรับแก้สิ่งที่บกพร่อง ขณะเดียวกันอาจจะต้องบุกเบิกแสวงหานโยบาย มาตรการและการจัดการแบบใหม่ ทั้งนี้เพื่อให้แน่ใจได้ว่า สถาบันอุดมศึกษาจะต้องเป็นสถาบันทางสังคมที่สามารถสร้างบุคลากรและเทคโนโลยี

ให้สามารถรองรับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคตได้ อุดมศึกษาไทย ต้องมีส่วนในการสร้างเศรษฐกิจและสังคมไทยให้แข่งขันได้และแข่งขันเป็น ขณะเดียวกันจะต้อง กระจายโอกาสทางอุดมศึกษาไปยังภูมิภาคที่ห่างไกลและกลุ่มชนที่ด้อยโอกาสทางสังคมด้วย

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาว่าอุดมศึกษาไทยจะต้องมีบทบาทและคุณลักษณะอย่างไร จึงจะสามารถรองรับและผลักดันให้ประเทศไทยมีศักยภาพที่จะสามารถแข่งขันได้ และแข่งขันเป็นตามพลวัตในเวทีเศรษฐกิจของโลก ในขณะเดียวกันกับเป็นอุดมศึกษาที่เปิดกว้างสำหรับประชาชนส่วนใหญ่ด้วย
- 2) เพื่อทบทวนสภาพปัญหาที่อุดมศึกษาไทยเผชิญอยู่ในปัจจุบัน และปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ตลอดจนผลกระทบที่มีต่อการพัฒนาการทางเศรษฐกิจและสังคมโดยรวม
- 3) เพื่อเสนอแนะนโยบาย มาตรการ และวิธีการดำเนินงานเพื่อปรับแก้อุดมศึกษาไทยให้มีคุณลักษณะอันพึงปรารถนา ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

ขอบเขตของการศึกษาวิจัย

ขอบเขตของการศึกษาวิจัยมีดังนี้

- 1) วิเคราะห์ศักยภาพของประเทศไทยในการแข่งขันบนเวทีเศรษฐกิจโลกโดยทำการศึกษาถึงปัจจัยต่าง ๆ อันเป็นผลกระทบต่อประเทศไทยในการแข่งขันบนเวทีเศรษฐกิจของโลกทั้งปัจจุบันและที่จะเกิดขึ้นในอนาคต
ผลการศึกษานี้ได้ปรากฏเป็นรายละเอียดในบทที่ 1 ของรายงานฉบับนี้
- 2) กำหนดรูปแบบและลักษณะอุดมศึกษาไทยอันพึงปรารถนาในอนาคตเพื่อให้เห็นบทบาทในการที่จะช่วยให้ประเทศยืนหยัดในการแข่งขันได้ในอนาคต
ผลการศึกษานี้ได้ปรากฏเป็นรายละเอียดในบทที่ 2 ของรายงานฉบับนี้
- 3) วิเคราะห์บทบาทของอุดมศึกษาที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติ ซึ่งเป็นการวิเคราะห์นโยบายแผนพัฒนาอุดมศึกษาที่ได้ปฏิบัติมาแล้วผลกระทบที่เกิดขึ้นและผลที่จะเกิดต่อไป
ผลการวิเคราะห์นี้ได้ปรากฏเป็นรายละเอียดในบทที่ 3 ของรายงานฉบับนี้
- 4) วิเคราะห์ปัญหาอุดมศึกษาไทยเผชิญอยู่ในปัจจุบันและปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคตว่ามีปัญหาอันเกิดจากภายนอกและภายในประการใด จะแก้ไขปัญหานั้นหรือหาทางออกอย่างไร
ผลการวิเคราะห์นี้ได้ปรากฏเป็นรายละเอียดในบทที่ 4 ของรายงานฉบับนี้

- 5) วิเคราะห์บทบาทของเอกชนในการอุดมศึกษาที่มีอยู่ในปัจจุบันและบทบาทที่ควรจะดำเนินการต่อไปในอนาคตว่าควรจะเป็นอย่างไร
ผลการวิเคราะห์นี้ได้ปรากฏเป็นรายละเอียดในบทที่ 5 ของรายงานฉบับนี้
- 6) วิเคราะห์มาตรการและการดำเนินการต่าง ๆ ของสถาบันอุดมศึกษาในการกระจายโอกาสทางการศึกษา การศึกษาปวงชนเท่าที่เป็นอยู่และควรจะเป็นอย่างไรในอนาคต
ผลการวิเคราะห์นี้ได้ปรากฏเป็นรายละเอียดในบทที่ 6 ของรายงานฉบับนี้
- 7) วิเคราะห์มาตรการในการควบคุมคุณภาพและมาตรฐานของอุดมศึกษาว่าควรจะเป็นอย่างไร
ผลการวิเคราะห์นี้ได้ปรากฏเป็นรายละเอียดในบทที่ 7 ของรายงานฉบับนี้
- 8) ทำการศึกษารูปแบบและลักษณะของอุดมศึกษาของประเทศต่าง ๆ ที่มีการปรับเปลี่ยน โดยเฉพาะที่จะเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ และบทบาทในการที่จะให้อุดมศึกษาไทยเข้าสู่ระบบนานาชาติ
ผลของการศึกษานี้ได้ปรากฏเป็นรายละเอียดในบทที่ 8 ของรายงานฉบับนี้
- 9) กำหนดแนวทาง นโยบาย มาตรการและวิธีดำเนินงานเพื่อให้อุดมศึกษาไทยมีลักษณะอันพึงปรารถนาโดยปรับหรือสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา ดำรงรักษาและสร้างสิ่งพึงปรารถนา
ผลของการศึกษานี้ได้ปรากฏเป็นรายละเอียดในบทที่ 9 ของรายงานฉบับนี้

สำหรับรายงานการศึกษาวิจัยเรื่องอุดมศึกษาไทย : วิกฤตและทางออกนี้ได้จัดทำเป็น 3 เล่ม
เล่มที่ 1 เป็นรายงานการศึกษาวิจัยเรื่องอุดมศึกษาไทย : วิกฤตและทางออก ฉบับสมบูรณ์ ซึ่งครอบคลุมตั้งแต่บทที่ 1 ถึงบทที่ 10 กับบรรณานุกรม สำหรับผู้สนใจที่ต้องการหารายละเอียดหรือข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อการศึกษาหรือค้นคว้าวิจัยต่อไป คือเล่มที่ปรากฏอยู่นี้

เล่มที่ 2 เป็นรายงานการนำผลการศึกษาวิจัยไปเสนอเพื่อพิจารณาพิจารณาในภาคต่าง ๆ
4 ภาค

เล่มที่ 3 เป็นภาคผนวก ซึ่งเป็นรายละเอียดของข้อมูลและแผนภาพต่าง ๆ อันได้จากการศึกษาและวิจัยครั้งนี้

บทที่ 1

วิเคราะห์ศักยภาพของไทยในการแข่งขันบนเวทีเศรษฐกิจโลก

การเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของโลกในยุคโลกาภิวัตน์ได้บีบบังคับในประเทศไทยจะต้องมีบทบาทมากขึ้นในการแข่งขันกับประเทศต่าง ๆ ในเวทีเศรษฐกิจโลก ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญทั้งทางด้านการเมือง การค้า สังคม ประชากร สิ่งแวดล้อมอันล้วนแล้วแต่ที่จะก่อให้เกิดปัญหา ยิ่ง ๆ ขึ้นไปในอนาคต จึงจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงการปฏิบัติการกิจของการอุดมศึกษาของชาติ ซึ่งทำหน้าที่ผลิตกำลังคนอันเป็นมันสมองของชาติให้ช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศและทำหน้าที่เป็นกลไกในการสร้างสมดุลใหม่ให้กับสังคมไทย ไม่ว่าจะเป็นดุลยภาพระหว่างวัตถุดิบ จิตใจ ระหว่างการใช้และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ระหว่างภูมิปัญญาเทศกับภูมิปัญญาไทย ระหว่างการพึ่งพาตนเองกับการพึ่งพาผู้อื่น ซึ่งล้วนแล้วแต่ต้องพึ่งพาฐานความรู้ต่าง ๆ ทั้งทางด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ วิทยาศาสตร์เทคโนโลยีทั้งสิ้น การอุดมศึกษาของชาติที่ผลิตทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการที่จะพัฒนาประเทศให้มีความแข็งแกร่งและมั่นคงภายใต้การแข่งขันของโลกในปัจจุบันนี้

การวิเคราะห์ศักยภาพของประเทศในการแข่งขันบนเวทีเศรษฐกิจโลกจึงเป็นเรื่องชี้ทิศทางว่าการอุดมศึกษาของชาติควรจะต้องปรับเปลี่ยนอย่างไรไปในทิศทางใดในอันที่จะแก้ปัญหาต่าง ๆ ของชาติได้ ซึ่งในที่นี้จะได้ทำการวิเคราะห์โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ ศักยภาพของไทยในการแข่งขันในเวทีเศรษฐกิจโลกในสถานการณ์ปัจจุบัน ศักยภาพของไทยในการแข่งขันภายใต้ระเบียบเศรษฐกิจโลกใหม่ ซึ่งเป็นตอนที่ 2 เป็นการวิเคราะห์สถานการณ์ในทศวรรษหน้าถึงปี ค.ศ. 2020 และตอนสุดท้ายเป็นวิสัยทัศน์ของประเทศไทยในการแข่งขันในเวทีเศรษฐกิจโลกในอนาคต

1.1 ศักยภาพของไทยในการแข่งขันบนเวทีเศรษฐกิจโลกในสถานการณ์ปัจจุบัน

McRae [1] ในหนังสือ The World in 2020 ได้กล่าวถึงการแข่งขันของประเทศต่าง ๆ ในโลกในอนาคต 30 ปีข้างหน้าว่าจะประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวนั้นดูได้จากการเริ่มต้นของประเทศเหล่านี้ในสภาพปัจจุบัน ซึ่งส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ 3 ประการ อันได้แก่ :-

- ความเข้มแข็งหรืออ่อนแอทางด้านอุตสาหกรรมการผลิต
- ความสามารถในการด้านอุตสาหกรรมบริการ อันได้แก่ ธุรกิจการเงิน โรงแรม สุขภาพบริการ การให้การศึกษา เป็นต้นว่าในปัจจุบันเป็นอย่างไรและอนาคตจะเป็นอย่างไร
- ประสิทธิภาพ ของสังคมของประเทศนั้น ๆ ซึ่งปัจจัยหลังนี้เป็นปัจจัยที่สำคัญสูงสุด

ในการเปรียบเทียบประสิทธิภาพของสังคมนั้น McRae ใช้หลัก 3 ประการเป็นมาตรฐานก็คือ สัดส่วนของ GDP (Gross Domestic Products) ซึ่งเป็นส่วนที่รัฐนำมาใช้เพื่อพัฒนา ระดับของการออม ซึ่งส่งผลในการลงทุนต่าง ๆ ของประเทศและสัดส่วนของคนหนุ่มสาวที่เข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษา ซึ่งเป็นส่วนที่พัฒนาคนและมันสมองของชาติ ทั้งนี้ McRae ได้ยกตัวอย่างความเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วของชาติในภูมิภาคเอเชียตะวันออก อันได้แก่ ญี่ปุ่น เกาหลี และไต้หวันว่าอะไรเป็นสาเหตุให้ชาติเหล่านี้พัฒนาโดยรวดเร็วไว้ 5 ประการคือ

- 1) ความสามารถในการปรับตัวด้านอุตสาหกรรม โดยเปลี่ยนแปลงจากอุตสาหกรรมหนึ่งไปยังอุตสาหกรรมหนึ่งได้ง่าย เช่น จากอุตสาหกรรมสิ่งทอไปสู่อุตสาหกรรมเหล็ก การต่อเรือเครื่องจักร เครื่องไฟฟ้า จนถึงอิเล็กทรอนิกส์ ตามลำดับ
- 2) การพัฒนาการผลิตได้เร็ว ซึ่งอาจจะเป็นผลมาจากการลอกเลียนแบบหรือเอาแบบที่มีอยู่มาพัฒนาต่อเนื่อง โดยอาศัยแนวความต้องการของลูกค้าเป็นหลัก
- 3) อัตราเงินออมสูง โดยทั่วไปอยู่ในระดับร้อยละ 30-40 ของ GDP ซึ่งส่งผลให้มีการลงทุนได้สูง เช่น ญี่ปุ่น ลงทุนร้อยละ 32 ของ GNP ในขณะที่สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักรและฝรั่งเศส ลงทุนเพียงร้อยละ 17, 19 และร้อยละ 21 ของ GNP ตามลำดับ ด้านเงินออมที่อยู่ในระดับสูงไม่ต้องอาศัยเงินต่างประเทศมาก ประการที่สองค่าการลงทุนถูกลงและมีการลงทุนในโครงการที่มีค่า และประการสุดท้ายการลงทุนเป็นไปเพื่ออนาคตมุ่งหวังความเจริญรุ่งเรืองในอนาคตมากกว่าในปัจจุบัน
- 4) อัตราการศึกษา การเข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษาอยู่ในอัตราที่สูง ผู้ผ่านการศึกษาระดับมัธยมเข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษาสูงขึ้นมากตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533 เป็นต้นมา ในญี่ปุ่น ร้อยละ 53 เปรียบเทียบกับสหรัฐร้อยละ 65 ฟินแลนด์ร้อยละ 63 ฝรั่งเศสร้อยละ 44 และสหราชอาณาจักรร้อยละ 28 นอกจากนี้คุณภาพของการศึกษาอยู่ในระดับสูง เช่นการเปรียบเทียบผลการทดสอบความสามารถของนักเรียนอายุ 13 ปี ใน 20 ประเทศ ผู้ได้คะแนนอันดับ 1 และ 2 ในคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์เป็นนักเรียนจีน เกาหลีและไต้หวัน ในขณะที่อังกฤษได้ที่ 11 และ 9 สหรัฐที่ 15 และ 14 ตามลำดับ
- 5) จิตตวิญญานแห่งการงาน (Work Ethic) บุคคลในประเทศเหล่านั้นตั้งใจทำงานและทำงานหนัก ซึ่งเมื่อเฉลี่ยชั่วโมงทำงานแล้วได้พบว่าคนในประเทศเหล่านั้นมีชั่วโมงทำงานต่ออาทิตย์ โดยเฉลี่ยสูงกว่าในประเทศยุโรปหรืออเมริกา เช่น ในโรงงานอุตสาหกรรม ประกอบการ คนเกาหลีและญี่ปุ่นมีชั่วโมงทำงานโดยเฉลี่ยต่ออาทิตย์ 49.3 และ 45.0 ชั่วโมง ตามลำดับ ในขณะที่ในอังกฤษ อเมริกาและ เยอรมันมี 41.6, 40.7 และ 39.2 ชั่วโมง ตามลำดับ

การเปรียบเทียบศักยภาพของประเทศในการแข่งขันบนเวทีเศรษฐกิจโลกนั้นแต่ละสถาบันวิจัยอาจจะใช้ปัจจัยต่าง ๆ ของแต่ละประเทศมาเปรียบเทียบ ซึ่งจะแตกต่างกันไปตามเหตุผลของ

แต่ละฝ่ายที่นำมาใช้ จากการพิจารณาถึงปัจจัยแห่งการเปรียบเทียบในการวิจัยครั้งนี้ ได้พบว่าสถาบันที่ใช้ปัจจัยต่าง ๆ มาเปรียบเทียบกับค่อนข้างละเอียดและเหมาะสมที่จะนำมาใช้กับการวิเคราะห์ศักยภาพของประเทศได้ดีที่สุดก็คือสถาบัน International Management for Development (IMD) และ World Economic Forum แห่งประเทศสวิสเซอร์แลนด์ สถาบันนี้ได้ทำรายงานเกี่ยวกับการแข่งขันในเวทีเศรษฐกิจโลกของประเทศต่าง ๆ ในปี พ.ศ. 2534 [2,3] มีทั้งประเทศพัฒนาแล้วและประเทศที่กำลังพัฒนา จำนวน 42 ประเทศอันประกอบด้วยประเทศ อาเจนตินา, ออสเตรเลีย, ออสเตรีย, เบลเยียม, แลคเซมเบิร์ก, บราซิล, แคนาดา, ชิลี, โคลัมเบีย, สาธารณรัฐเชค, เดนมาร์ก, ฟินแลนด์, ฝรั่งเศส, เยอรมันนี, กรีซ, ฮองกง, ฮังการี, อินเดีย, อินโดนีเซีย, ไอร์แลนด์, อิตาลี, ญี่ปุ่น, เกาหลีใต้, มาเลเซีย, เม็กซิโก, เนเธอร์แลนด์, นิวซีแลนด์, นอร์เวย์, ฟิลิปปินส์, โปแลนด์, โปรตุเกส, สิงคโปร์, แอฟริกาใต้, สเปน, สวีเดน, สวิสเซอร์แลนด์, ไต้หวัน, ไทย, ตุรกี, สหราชอาณาจักร, สหรัฐอเมริกา, และเวเนซุเอลา ซึ่งนับว่าได้ครอบคลุมทั้งประเทศที่เป็นคู่ค้า และเป็นคู่แข่งของไทยในเวทีเศรษฐกิจโลก โดยการนำเอาหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการเปรียบเทียบที่สำคัญ 8 หลักเกณฑ์มาใช้ในการวิเคราะห์ให้ลำดับความสามารถในการแข่งขันดังนี้

- 1) ความแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจของประเทศ (Domestic Economic Strength) โดยอาศัยมูลค่าเพิ่มต่อหัว อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ระดับการลงทุน ระดับการอุปโภคบริโภค และการออม อัตราเงินเฟ้อ การผลิตของภาคการผลิตในระบบเศรษฐกิจและผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศมาพิจารณา
- 2) ความสามารถในการพัฒนาประเทศให้เข้าสู่ระบบนานาชาติ (Internationalization) โดยพิจารณาข้อบ่งชี้ของการมีส่วนร่วมหรือเกี่ยวพันในการค้าระหว่างประเทศ ระดับการปกป้องธุรกิจทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ การลงทุนและการร่วมลงทุนจากต่างประเทศ ตลอดจนวัฒนธรรมของชาติที่มีการเปิดกว้าง หรือแคบมากน้อยเพียงใด
- 3) ความสามารถของรัฐบาล (Government) โดยพิจารณาถึงประสิทธิภาพของรัฐบาลในการปรับนโยบายเศรษฐกิจให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของโลกมากน้อยเพียงใด โดยใช้ปัจจัยการมีส่วนร่วมของรัฐบาลในทางเศรษฐกิจ นโยบายการเงินการคลัง เสถียรภาพทางสังคมและการเมือง สภาวะในการแข่งขันกันเองภายในประเทศ ตลอดจนสภาวะแวดล้อมโดยเฉพาะทางด้านกฎหมายและข้อกำหนดต่าง ๆ มาเปรียบเทียบ
- 4) ความสามารถในการพัฒนาตลาดเงินและตลาดทุน (Finance) โดยการพิจารณาการให้บริการทางการเงิน โอกาสในการหาเงินทุน ตลาดหุ้น ต้นทุน ต่ออัตราผลตอบแทน และลักษณะเครือข่ายกับนานาชาติที่เสริมสร้างให้มีการพัฒนาภาคการเงิน เกิดมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ
- 5) โครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจของประเทศ (Infrastructure) อันได้แก่ทรัพยากรของประเทศเพื่อการผลิต สิ่งก่อสร้างพื้นฐานด้านสาธารณูปโภค ถนนหนทาง การคมนาคมรวมทั้งสิ่งก่อสร้างอื่น ๆ อันเป็นพื้นฐานที่จำเป็นในการดำเนินการทางธุรกิจ

- 6) ความสามารถในการบริหารและการจัดการ (Management) อันได้แก่ความสามารถในการปรับตัวของธุรกิจต่อการเปลี่ยนแปลงของบรรยากาศการแข่งขันในโลก โดยพิจารณาจากประสิทธิภาพของธุรกิจ ผลการดำเนินการของผู้ประกอบการด้านธุรกิจ ตลอดจนการพัฒนาทางด้านการบริหารและการจัดการ
- 7) ความสามารถในการวิจัยและพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (Science and Technology) โดยพิจารณาจำนวนบุคลากรด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ค่าใช้จ่ายในด้านการวิจัยและพัฒนาการจัดการด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตลอดจนจำนวนลิขสิทธิ์และสิทธิทางปัญญา
- 8) ทรัพยากรมนุษย์ (People) โดยใช้การศึกษาอันเป็นรากฐานที่ทำให้ประเทศมีทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ นำไปสู่การแข่งขันที่มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้พิจารณาจากคุณลักษณะพิเศษของประชากรพื้นฐานการศึกษา โครงสร้างของการทำงาน คุณภาพชีวิต ตลอดจนทัศนคติของแรงงาน

ผลของการเปรียบเทียบศักยภาพบางส่วนได้แสดงไว้ในตารางที่ 1.1 ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบระหว่างประเทศที่อยู่ใกล้เคียงหรือต่ำกว่าประเทศไทย อันได้แก่ ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย อินโดนีเซีย เม็กซิโก และอินเดียและประเทศที่มีศักยภาพสูงกว่าประเทศไทย ซึ่งได้แก่ ญี่ปุ่น แคนาดา เกาหลีใต้ สิงคโปร์ และฮ่องกง

จากการเปรียบเทียบกับประเทศต่าง ๆ 42 ประเทศในปี พ.ศ. 2534 นั้น ประเทศไทยได้รับการจัดอันดับไว้ดังนี้

ปัจจัยเปรียบเทียบ	อันดับที่	
โครงสร้างของการว่าจ้างทำงาน	4	จุดเด่น
การแทรกแซงกิจกรรมทางเศรษฐกิจของรัฐ	7	
ความแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจ	9	
การพัฒนาตลาดเงินและตลาดทุน	14	จุดปานกลาง
ความมีประสิทธิภาพทางธุรกิจ	16	
ความสามารถในการพัฒนาประเทศสู่ระบบนานาชาติ	21	
ความมีเสถียรภาพทางสังคมและการเมืองของรัฐบาล	27	จุดด้อย
ทรัพยากรธรรมชาติ	27	
โครงสร้างทางเศรษฐกิจของธุรกิจ	30	
ความสามารถทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	31	
โครงสร้างทางด้านการศึกษา	32	
ขีดความสามารถในการแข่งขันโดยรวม	23	

ตารางที่ 1.1 ลำดับของขีดความสามารถในการแข่งขันระหว่างประเทศของประเทศ ที่มีความสามารถในการแข่งขันในเศรษฐกิจโลกที่อยู่ในระดับใกล้เคียงและต่ำกว่าประเทศไทยและประเทศที่สูงกว่าประเทศไทย (ลำดับจะพิจารณาจากระดับความสามารถในการแข่งขันเทียบกับประเทศอื่น ๆ 42 ประเทศ) *

ปัจจัย	ไทย	ฟิลิปปินส์	มาเลเซีย	อินโดนีเซีย	เม็กซิโก	อินเดีย
- ขีดความสามารถในการแข่งขันโดยรวม	23	33	17	31	26	34
- ความแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจ	9	28	6	25	30	22
- ความสามารถในการพัฒนาประเทศเข้าสู่ระบบนานาชาติ	21	30	14	34	31	33
- การแทรกแซงกิจกรรมทางเศรษฐกิจของรัฐ	7	28	19	17	9	35
- ความมีเสถียรภาพทางสังคมและการเมืองของรัฐบาล	27	37	11	30	26	24
- การพัฒนาตลาดเงินและตลาดทุน	14	25	13	30	31	27
- ทรัพยากรธรรมชาติ	27	25	18	9	8	36
- โครงสร้างทางเศรษฐกิจของธุรกิจ	30	41	19	36	34	38
- ความมีประสิทธิภาพทางธุรกิจ	16	39	33	41	28	25
- ความสามารถในการพัฒนาและวิจัยด้วยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	31	34	24	30	32	29
- โครงสร้างของการว่าจ้างทำงาน	4	11	31	13	33	7
- โครงสร้างทางการศึกษา	32	33	24	34	38	41

ปัจจัย	ญี่ปุ่น	แคนาดา	เกาหลีใต้	ไต้หวัน	สิงคโปร์	ฮ่องกง
- ขีดความสามารถในการแข่งขันโดยรวม	3	16	24	18	2	4
- ความแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจ	3	15	7	5	2	4
- ความสามารถในการพัฒนาประเทศเข้าสู่ระบบนานาชาติ	8	19	39	17	2	3
- การแทรกแซงกิจกรรมทางเศรษฐกิจของรัฐ	12	27	29	10	3	1
- ความมีเสถียรภาพทางสังคมและการเมืองของรัฐบาล	6	16	15	14	3	23
- การพัฒนาตลาดเงินและตลาดทุน	5	8	39	20	2	3
- ทรัพยากรธรรมชาติ	40	2	31	22	41	33
- โครงสร้างทางเศรษฐกิจของธุรกิจ	18	8	26	27	4	14
- ความมีประสิทธิภาพทางธุรกิจ	15	14	21	17	20	9
- ความสามารถในการพัฒนาและวิจัยด้วยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	1	19	18	15	8	20
- โครงสร้างของการว่าจ้างทำงาน	6	16	28	18	3	21
- โครงสร้างทางการศึกษา	4	11	21	18	14	19

ที่มา : The World Competitiveness Report [2] และจากรูมา [3]

หมายเหตุ : * ประเทศ 42 ประเทศ ได้แก่ อาร์เจนตินา ออสเตรเลีย ออสเตรีย เบลเยียม ลักเซมเบิร์ก บราซิล แคนาดา ชิลี โคลัมเบีย สาธารณรัฐเชค เดนมาร์ก ฟินแลนด์ ฝรั่งเศส เยอรมันนี กรีซ ฮ่องกง ฮังการี อินเดีย อินโดนีเซีย ไอร์แลนด์ อิตาลี ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ มาเลเซีย เม็กซิโก เนเธอร์แลนด์ นิวซีแลนด์ นอร์เวย์ ฟิลิปปินส์ โปแลนด์ โปรตุเกส สิงคโปร์ แอฟริกาใต้ สเปน สวีเดน สวิสเซอร์แลนด์ ไต้หวัน ไทย ตุรกี สหราชอาณาจักร อเมริกาและเวเนซุเอลา

ศักยภาพของไทยในการแข่งขัน

จะเห็นได้ว่าปัจจัยเปรียบเทียบที่ประเทศไทยมีจุดเด่นในการแข่งขันกับประเทศอื่น ๆ ซึ่งถูกจัดไว้ในระดับต้น ๆ ได้แก่ โครงสร้างของการว่าจ้างทำงาน การแทรกแซงกิจกรรมทางเศรษฐกิจของรัฐและความแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจ ส่วนปัจจัยที่ไทยได้เปรียบและถูกจัดไว้ในระดับปานกลางซึ่งยังเหนือกว่าประเทศอื่นในระดับเกินครึ่งก็คือ ความสามารถในการพัฒนาตลาดเงินและตลาดทุน ความมีประสิทธิภาพทางธุรกิจและความสามารถในการพัฒนาประเทศสู่ระบบนานาชาติ ส่วนจุดด้อยของไทยเราซึ่งถูกจัดอันดับไว้ต่ำกว่าประเทศอื่น ๆ มากกว่าครึ่งของจำนวนประเทศที่เปรียบเทียบ ก็คือ ความมีเสถียรภาพทางสังคมและการเมืองของรัฐบาล ทรัพยากรธรรมชาติ โครงสร้างทางเศรษฐกิจของธุรกิจ ความสามารถทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและโครงสร้างด้านการศึกษา

1.1.1 จุดเด่นของปัจจัยแห่งการแข่งขัน

ถ้าหากจะพิจารณาให้ถ่องแท้แล้วจะเห็นได้ว่าจุดเด่นที่ไทยมีอยู่อันได้แก่โครงสร้างของการว่าจ้างทำงาน การแทรกแซงกิจกรรมทางเศรษฐกิจของรัฐ และความแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจนั้นเป็นจุดเด่นที่มีพลวัตของการเปลี่ยนแปลงที่ผันแปรไปได้สูงขึ้นอยู่กับเหตุการณ์ต่าง ๆ รอบข้างที่อาจจะพลิกผันได้ง่าย

1.1.1.1 โครงสร้างของการว่าจ้างทำงาน

ในกรณีของโครงสร้างของการว่าจ้างทำงานนั้นเป็นที่ทราบกันดีตลอดเวลาว่าไทยได้เปรียบทางการค้าเพราะมีค่าจ้างแรงงานถูก เป็นตัวผลักดันให้สินค้าไทยมีราคาถูกกว่าของประเทศอื่น ๆ ซึ่งมีผลทำให้สามารถขายสินค้าได้ดี

1.1.1.2 การแทรกแซงกิจกรรมทางเศรษฐกิจของรัฐ

นอกจากนี้ยังเป็นที่ยอมรับกันว่า ปัจจัยสำคัญที่สุดอีกประการหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมการขยายตัวทางเศรษฐกิจได้ในอัตราสูงเป็นประวัติการณ์ คือสูงถึงร้อยละ 9.9 ต่อปีในช่วงปี พ.ศ. 2528 ถึง 2533 นั้นเป็นผลจากการแทรกแซงกิจกรรมทางเศรษฐกิจของรัฐโดยการลดค่าเงินบาทในช่วงปี พ.ศ. 2526-2527 ทำให้ราคาสินค้าออกของไทยมีราคาถูกลงในตลาดโลก ส่งผลให้สามารถขายสินค้าได้ดียิ่งขึ้น เศรษฐกิจไทยจึงก้าวรุดหน้าไปอย่างรวดเร็วในช่วงดังกล่าวข้างต้นนี้

1.1.1.3 ความแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจของประเทศ

อีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลทำให้เศรษฐกิจไทยมีความแข็งแกร่งยิ่งขึ้น ก็คือการขยายฐานการผลิตอุตสาหกรรมของต่างชาติโดยเฉพาะญี่ปุ่น ไต้หวัน เกาหลีฮ่องกง มาในประเทศไทย เพราะนอกจากจะมีค่าจ้างแรงงานที่ต่ำแล้ว ยังมีทรัพยากรวัตถุดิบที่เอื้ออำนวยต่อการผลิตทำให้สินค้าไทยมีมาตรฐานดียิ่งขึ้น การลงทุนของต่างประเทศ ซึ่งเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วตั้งแต่ปี พ.ศ. 2526 เป็นต้นมาดังแสดงให้เห็นในตารางที่ 1.1.1.3 ได้เป็นปัจจัยที่สำคัญที่ช่วยผลักดันให้เศรษฐกิจของไทยก้าวหน้าโดยรวดเร็วยิ่งขึ้น จนทำให้มีความรู้สึกที่เศรษฐกิจไทยโตเร็วเกินไปในช่วงปี 2531-2535 คล้ายฟองสบู่ที่อาจจะแตกสลายได้ง่ายจนต้องหาทางชลอตัวลงบ้าง

ตารางที่ 1.1.L3 การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศแบ่งตามประเทศที่ลงทุน

	2523	2534	2525	2526	2527	2528	2529	2530	2531	2532	2533	2534	2535
U.S. (%)	730.3 18.8	2,396.0 37.4	857.3 19.8	1,265.9 15.4	3,733.2 39.4	2,387.4 53.7	1,293.7 18.7	1,815.7 20.1	3,184.9 11.4	5,220.6 11.4	5,844.7 9.0	5,918.6 11.5	11,788.3 21.9
JAPAN (%)	902.9	1,406.9	1,037.2	2,431.9	2,588.1	1,534.0	3,049.0	3,268.7	14,605.0	18,761.6	27,821.6	19,611.9	8,571.8
NIES (%)	23.3	21.9	23.9	29.6	27.3	34.5	44.1	36.1	52.2	41.1	43.0	38.2	15.9
TAIWAN (%)	1,123.7	335.0	594.8	919.6	401.7	816.2	1,092.9	1,505.8	6,235.5	11,032.2	14,174.7	14,614.9	17,032.2
HONG KONG (%)	29.0	5.2	13.7	11.2	4.2	18.4	15.8	16.7	22.3	24.1	21.9	28.4	31.7
KOREA (%)	1.9	11.9	1.8	28.3	45.0	170.6	132.6	687.3	3,136.4	5,062.3	7,138.0	2,753.5	2,220.8
ASEAN (%)	0.0	0.2	0.0	0.3	0.5	3.8	1.9	7.6	11.2	11.1	11.0	5.4	4.1
SINGAPORE (%)	1,112.1	323.0	593.0	870.7	351.8	649.0	955.7	796.2	2,794.5	5,715.7	6,549.2	11,565.5	14,549.0
OTHERS (%)	28.7	5.0	13.7	10.6	3.7	14.6	13.8	8.8	10.0	12.5	10.1	22.5	27.1
OTHER COUNTRIES (%)	9.7	0.1	0.0	20.6	4.9	(3.4)	4.6	22.3	304.6	254.2	487.5	295.9	262.4
TOTAL (%)	0.3	0.0	0.0	0.3	0.1	(0.1)	0.1	0.2	1.1	0.6	0.8	0.6	0.5
	431.0	1,042.7	(367.2)	712.7	1,170.1	(1,082.0)	359.9	535.4	1,646.8	2,809.6	6,439.6	6,576.2	7,170.0
	11.1	16.3	(8.5)	8.7	12.4	(24.4)	5.2	5.9	5.9	6.1	10.0	12.8	13.3
	277.3	1,018.8	(388.1)	556.0	1,121.3	(1,121.9)	401.3	535.5	1,571.9	2,746.1	5,909.6	6,469.3	6,722.0
	7.2	15.9	(9.0)	6.8	11.8	(25.3)	5.8	5.9	5.6	6.0	9.1	12.6	12.5
	153.7	23.9	20.9	156.7	48.8	39.9	(41.4)	(0.1)	74.9	63.5	530.0	106.9	448.0
	4.0	0.4	0.5	1.9	0.5	0.9	(0.6)	(0.0)	0.3	0.1	0.8	0.2	0.8
	690.3	1,233.8	2,209.3	2,894.7	1,570.5	786.2	1,112.6	1,918.1	2,291.3	7,873.6	10,414.4	4,667.5	9,202.0
	17.8	19.2	51.0	35.2	16.6	17.7	16.1	21.2	8.2	17.2	16.1	9.1	17.1
	3,878.2	6,414.4	4,331.4	8,224.8	9,463.6	4,441.8	6,908.1	9,043.7	27,963.5	45,697.6	64,695.0	51,389.1	53,764.3
	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

หน่วย : ล้านบาท

ที่มา : ข้อมูลจากธนาคารแห่งประเทศไทย, 2535

จุดเด่นทั้งสามดังกล่าวข้างต้นนี้ กำลังจะมีการเปลี่ยนแปลงในอนาคตอันใกล้นี้เพราะเมื่อเศรษฐกิจดีขึ้น รายได้ต่อหัวสูงขึ้น ค่าจ้างแรงงานก็เริ่มแพงขึ้น ส่งผลกระทบถึงผลผลิตซึ่งมีราคาสูงขึ้น ในเวลาเดียวกันกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะอินโดนีเซีย เวียดนาม และจีน ซึ่งมีค่าแรงงานที่ถูกกว่าและมีวัตถุดิบที่พร้อมที่จะนำเข้าสู่อุตสาหกรรม ทำให้ต่างประเทศที่มาลงทุนในไทยมีการย้ายฐานการผลิตจากประเทศไทยไปยังประเทศเพื่อนบ้าน เช่นเดียวกับนักธุรกิจไทยในภาคเอกชนก็เริ่มย้ายฐานการผลิตไปด้วย จนเป็นที่คาดหมายกันว่า การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของไทยจะชะลอตัวและลดต่ำลงจากเดิมอย่างไม่มีทางหลีกเลี่ยง และหากไม่สามารถที่จะประคองตัวต่อไปได้จนเกิดปัญหาเงินเฟ้อ ขาดดุลบัญชีเดินสะพัดและขาดเงินออมในประเทศแล้ว ก็อาจจะมีมาตรการลดค่าเงินบาทขึ้นมาอีก ซึ่งมาตรการนี้จะเป็นมาตรการสุดท้ายที่จะกระทำเมื่อจำเป็นเท่านั้น

จุดเด่นทั้งสามที่ไทยมีอยู่ในปัจจุบันจึงอยู่ในฐานะที่จะเป็นจุดต่อได้ง่ายในอนาคตอันใกล้นี้

1.1.2 จุดปานกลางของปัจจัยแห่งการแข่งขัน

จุดปานกลางของปัจจัยแห่งการแข่งขันที่ประเทศไทยมีอยู่ในปัจจุบันก็คือความสามารถในการพัฒนาตลาดการเงินและตลาดทุน ความมีประสิทธิภาพทางธุรกิจ และความสามารถในการพัฒนาประเทศสู่ระบบนานาชาติ ซึ่งในปี พ.ศ. 2534 นั้น ไทยอยู่ในอันดับที่ 14, 16 และ 21 ของ 42 ประเทศตามลำดับ

1.1.2.1 ความสามารถในการพัฒนาประเทศสู่ระบบนานาชาติ

ประเทศไทยมีลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่เอื้ออำนวยคือ ตั้งอยู่ในศูนย์กลางของภูมิภาค แวดล้อมด้วยประเทศที่กำลังพัฒนาซึ่งยังอุดมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ เช่น พม่า ลาว เขมร เวียดนาม และเป็นประเทศที่มีวัฒนธรรมอันเปิดกว้าง ไม่มีการกีดกันทางด้านเชื้อชาติและศาสนา สามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของโลกโดยเฉพาะเศรษฐกิจ สังคม การเมืองได้เสมอ

โดยลักษณะของภูมิศาสตร์และวัฒนธรรมดังกล่าวข้างต้นเป็นข้อได้เปรียบที่ประเทศไทยจะสามารถยกระดับของความสามารถในการพัฒนาประเทศเข้าสู่ระบบนานาชาติโดยไม่มียาก โดยเฉพาะถ้าหากได้มีการพัฒนาตลาดการเงินและตลาดทุนให้เป็นที่เชื่อถือ ตลอดจนเป็นที่ไว้วางใจของต่างประเทศที่ระดมพากันมาลงทุน เสริมสร้างประสิทธิภาพทางธุรกิจให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป

1.1.2.2 ความสามารถในการพัฒนาตลาดการเงินและตลาดทุน

ในสถานภาพปัจจุบัน ความเชื่อถือของต่างชาติต่อตลาดการเงิน และตลาดทุนของประเทศ ขึ้นอยู่กับความเชื่อถือต่อระบบธนาคารว่าจะมีความมั่นคงเพียงใด ซึ่งสำหรับประเทศไทยก็คือ ความเชื่อถือที่มีต่อธนาคารแห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นธนาคารชาติและเป็นธนาคารที่มีกลไกที่จะควบคุมและประกันความมั่นคงให้แก่ธนาคารพาณิชย์ทั้งหลายโดยปราศจากอำนาจรัฐเข้ามาเกี่ยวข้องในการดำเนินงานด้านบริหารและการจัดการ นอกจากนี้ยังขึ้นอยู่กับความ เชื่อถือที่มีต่อรัฐบาล ซึ่งควบคุมอำนาจทางเศรษฐกิจว่าจะสามารถบริหารงานให้เศรษฐกิจของประเทศเจริญรุ่งเรืองไปได้มากน้อยเพียงใด

1.1.2.3 ความมีประสิทธิภาพทางธุรกิจ

ประสิทธิภาพของธุรกิจอันบ่งบอกถึงความสามารถในการบริหารและการจัดการนั้น ประเทศไทยได้อาศัยเอกชนเกือบทั้งหมด โดยที่รัฐและกลไกของรัฐมิได้เป็นผู้นำหรือให้การสนับสนุนอย่างเพียงพอ การยกระดับความสามารถในเชิงประสิทธิภาพของธุรกิจจึงขึ้นอยู่กับ การปรับประสิทธิภาพของรัฐในการบริหารและการจัดการ ตลอดจนปรับกลไกของรัฐให้สามารถสนับสนุนธุรกิจของเอกชน ซึ่งยังมีหนทางอยู่อีกมาก

1.1.3 จุดด้อยของปัจจัยแห่งการแข่งขัน

จุดด้อยของปัจจัยแห่งการแข่งขัน ซึ่งประเทศไทยตกไปอยู่ในอันดับที่ 27, 27, 30, 31 และ 32 ของ 42 ประเทศ ได้แก่ ความมีเสถียรภาพทางสังคมและการเมืองของรัฐบาล ทรัพยากรธรรมชาติ โครงสร้างทางเศรษฐกิจของธุรกิจ ความสามารถทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และโครงสร้างทางการศึกษาลำดับ

จุดด้อยทั้ง 5 ประการนี้นับว่ามีความสำคัญยิ่งเพราะแต่ละจุดที่กล่าวถึงนั้น หากจะมีการแก้ไขให้ได้สัมฤทธิ์ผลที่ดี ล้วนแล้วแต่จะต้องใช้เวลานานทั้งสิ้น ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าเป็นห่วงสำหรับประเทศไทย ในยุคแห่งการแข่งขันทางเศรษฐกิจในยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งทุกสิ่งทุกอย่างต้องใช้เวลาอันสั้น เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของประชาคมโลก

1.1.3.1 ความมีเสถียรภาพทางสังคมและการเมืองของรัฐบาล

เมื่อพันรัฐบาลสมัย ๆ หนึ่ง ท่าน พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นต้นมา ประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลบ่อยครั้ง จนไม่สามารถที่จะสร้างสรรค์โครงการต่าง ๆ ที่สำคัญ ๆ ของชาติให้ต่อเนื่องได้ โดยเฉพาะรัฐบาลแต่ละรัฐบาลมักจะมองหาโครงการใหม่ ๆ เพื่อสร้างผลงานของตัวเองแทนที่จะเลือกสรรว่าโครงการใดที่รัฐบาลเก่าทำไว้ ก็พยายามสานต่อเนือง ให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ จึงไม่เป็นที่สงสัยเลยว่าจุดนี้จะเป็นจุดด้อยที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติ ทำให้ไม่สามารถแข่งขันกับประเทศอื่นได้ดี

แม้ว่าประเทศไทยจะได้ชื่อว่าการปกครองแบบประชาธิปไตยแต่ได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งเต็มไปด้วยข้อกล่าวหาว่ามีการซื้อสิทธิซื้อเสียงเข้าสภาฯ และได้รัฐบาลซึ่งส่วนใหญ่เป็นบุคคลที่มีอิทธิพลโดยสร้างฐานความร่ำรวยด้วยสิ่งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือนักธุรกิจประเภทผู้รับเหมาก่อสร้างเข้ามาบริหารประเทศโดยมุ่งแต่ผลประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประเทศชาติ นอกจากจะไม่สานต่อโครงการเดิมที่เป็นผลประโยชน์ต่อประเทศชาติให้สำเร็จลุล่วงไปแล้วยังพยายามเสาะแสวงหาผลประโยชน์จากโครงการใหม่ ๆ พยายามผลักดันให้เกิดขึ้น เมื่อมีการขัดขวางจากฝ่ายที่ไม่ได้รับผลประโยชน์ ทำให้โครงการล่าช้าซึ่งเกิดความเสียหายขึ้น ก็มีการแบ่งผลประโยชน์ร่วมกัน เพื่อให้ โครงการเหล่านั้นผ่านไป

อย่างไรก็ตาม ผลกระทบที่เกิดขึ้นนั้นไม่เฉพาะความชงกันของโครงการหลายโครงการที่เื้ออานวยต่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจของธุรกิจ โดยเฉพาะสาธาณูปโภคพื้นฐานต่าง ๆ เช่น น้ำ ไฟ โทรศัพท์ ถนนหนทาง แล้วยังมีผลทางอ้อมซึ่งมีผลกระทบอย่างมหาศาลต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศนั้นคือความไม่เชื่อถือที่มีต่อรัฐบาล ทำให้มีการถอนการลงทุนจากต่างประเทศอย่างมหาศาล มากกว่าสองแสนล้านบาทในปี พ.ศ. 2539 และดัชนีหุ้นได้ตกต่ำลงมาอยู่ในระดับ 1064 จุดเมื่อเทียบกับช่วงปีก่อนที่อยู่ในระดับ 1280 จุด ซึ่งไม่เคยตกต่ำถึงระดับนี้ในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา และจุดต่ำกว่า 200 จุดในสายตาต่างชาติ เช่นบทความที่ปรากฏใน Asian Wallstreet Journal ฉบับวันที่ 29 กรกฎาคม 2539 ก็ได้ระบุไว้ชัดเจนว่าสาเหตุที่นักลงทุนทั้งไทยและต่างประเทศถอนการลงทุนนั้น เพราะไม่พอใจในการบริหารของรัฐบาล ซึ่งมีนายบรรหาร ศิลปอาชา เป็นนายกรัฐมนตรี และผลกระทบนี้ได้มีติดต่อกันเรื่อยมาถึงสมัยรัฐบาลพลเอกชวลิต ที่ดัชนีหุ้นต่ำกว่าระดับ 800 จุด ในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2540

ด้วยจุดอ่อนเช่นนี้ได้มีความพยายามที่จะแก้ไขรัฐธรรมนูญ เพื่อจัดปัญหาการซื้อเสียง และการได้อำนาจของกลุ่มผลประโยชน์ แต่ก็จะต้องใช้เวลาอีกเนิ่นนานกว่าที่สิ่งเหล่านี้จะหมดไป ให้ประเทศชาติได้รัฐบาลที่เป็นประชาธิปไตย ประกอบด้วยบุคคลที่มีความรู้ความสามารถเข้าบริหารประเทศโดยเอื้อผลประโยชน์ให้เกิดขึ้นแก่ส่วนรวมและเป็นรัฐบาลที่มีเสถียรภาพ และมีความมั่นคงอย่างแท้จริง

1.1.3.2 ทรัพยากรธรรมชาติของประเทศ

ทรัพยากรของประเทศเพื่อการผลิตนับเป็นโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจของประเทศกำลังจะเป็นจุดด้อยที่สำคัญ และเด่นชัดมากยิ่งขึ้นไปเรื่อย ๆ หากไม่ได้มีการแก้ไข นับตั้งแต่ประเทศไทยเริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 ปี พ.ศ. 2504 เป็นต้นมา ยุทธศาสตร์หลักของการพัฒนาประเทศมุ่งเน้นการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจเป็นสำคัญโดยนำเอาทรัพยากรธรรมชาติและกำลังแรงงานของเกษตรกรรมมาเป็นฐานผลิต ผลที่เกิดขึ้นคือ ป่าไม้อันเป็นทรัพยากรสำคัญของชาติได้ถูกทำลายลงเปลี่ยนพื้นที่เป็นเกษตรกรรม ปลุกพืชไร่ และพืชอื่น ๆ เพื่อเป็นรายได้ยกฐานะเศรษฐกิจของประเทศ การขยายกำลังการผลิตทางการเกษตรเป็นไปในแนวทางการขยายพื้นที่การผลิตมากกว่าความพยายามที่จะเพิ่มผลผลิตต่อพื้นที่ ยังผลให้ป่าไม้ถูกทำลายไปอย่างมากมาย แม้กระทั่งในช่วงสองปีแรกของแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 7 ป่าไม้ก็ยังถูกทำลายถึงปีละ 1 ล้านไร่ ในขณะที่สามารถจะปลูกทดแทนได้เพียง 1.6 แสนไร่ต่อปี ยังผลให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมลง ที่ดินทำกินซึ่งเคยอุดมสมบูรณ์มีปัญหาดินเปรี้ยว ดินเค็มไม่เหมาะแก่การเพาะปลูกถึง 182 ล้านไร่ เกิดปัญหาน้ำท่วมในฤดูฝน ดินถูกชะล้างพังทลายลดความอุดมสมบูรณ์ไปถึง 107 ล้านไร่ ผลผลิตทางการเกษตรต่อพื้นที่ในภาพรวมจึงลดลงไปเรื่อย ๆ ในขณะที่ยังต้องการวัตถุดิบเพื่ออุตสาหกรรมเพิ่มสูงขึ้น ขณะนี้ได้มีการกล่าวถึงกันมากในการที่จะรักษาสภาพป่าและการเกษตรที่ยั่งยืน เพื่อหาหนทางฟื้นฟูสภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งล้วนแล้วแต่ต้องใช้เวลาที่จะฟื้นฟูให้ดีขึ้นได้

1.1.3.3 ความสามารถทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ความสามารถในทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจัดว่าเป็นจุดด้อยที่สำคัญ แม้ว่าเศรษฐกิจของไทยจะมีการขยายตัวอย่างมีเสถียรภาพในระยะที่ผ่านมา แต่เพราะความอ่อนแอทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทำให้ต้องพึ่งพาการนำเข้าเทคโนโลยีและสินค้าประเภททุนจากต่างประเทศสูงขึ้นเรื่อย ๆ และอย่างต่อเนื่อง เช่นในปี พ.ศ. 2530 ไทยนำเข้าเครื่องจักรและสินค้าประเภททุน 105,916 ล้านบาท เสียค่าธรรมเนียมการนำเข้าเทคโนโลยี 2,383 ล้านบาท แต่ในปี พ.ศ. 2536 ไทยต้องเสียค่าสินค้าประเภททุนสูงถึง 501,086 ล้านบาท หรือสูงเกือบ 5 เท่าตัวและเวลาเดียวกันเสียค่าธรรมเนียมถึง 14,245 ล้านบาทหรือเกือบ 6 เท่าตัว การที่ต้องเสียเงินเช่นนี้ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างการออมในประเทศ กับการลงทุนเพื่อการนี้อยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างสูง เช่นในปี พ.ศ. 2536 ช่องว่างการออมกับการลงทุนสูงขึ้นเป็นร้อยละ 5.6 ของรายได้ประชาชาติ เมื่อเทียบกับเป้าหมายที่ตั้งไว้ร้อยละ 2.5 นับว่าไม่สามารถที่จะทำได้ การที่ประเทศไทยยังต้องพึ่งพาอาศัยการนำเข้าเทคโนโลยีจากต่างประเทศนอกจากจะทำให้ต้องประสบปัญหาการขาดดุลการค้า ขาดบัญชีเงินออมแล้วยังทำให้การพัฒนาประเทศไม่เป็นไปในลักษณะที่ยั่งยืน ไม่สามารถที่จะพึ่งตนเองได้

เพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจนถึงความอ่อนแอทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของไทยว่ามีความอ่อนแอกน้อยเพียงใด เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ จะยกตัวอย่างของการศึกษาของ Braun และคณะ [4,5] มาเปรียบเทียบให้เห็น ดังนี้

ในการวัดความสามารถทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของประเทศต่าง ๆ 50 ประเทศ ของ Braun และคณะได้ใช้ผลงานวิชาการในสาขาต่าง ๆ ที่ตีพิมพ์ ตลอดจนการนำไปใช้ประโยชน์ในการอ้างอิงในระหว่างปี พ.ศ. 2532-2536 ในวารสารมาตรฐานซึ่งปรากฏใน Science Citation Index (SCI) ของสถาบันสารสนเทศทางวิทยาศาสตร์ (Institute for Scientific Information) โดยนำมาวิเคราะห์ แยกแยะตามเกณฑ์มาตรฐานสากลของ ISSRU'S Scientometric Indicators Datafiles ผลงานของประเทศต่าง ๆ ที่ได้นำมาเปรียบเทียบ 50 ประเทศนั้นได้แก่ สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร ญี่ปุ่น เยอรมันนี สหภาพโซเวียต ฝรั่งเศส แคนาดา อิตาลี ออสเตรเลีย เนเธอร์แลนด์ อินเดีย สเปน สวีเดน สวิตเซอร์แลนด์ สาธารณรัฐประชาชนจีน อิสราเอล เบลเยียม โปแลนด์ เดนมาร์ก ฟินแลนด์ เชโกสโลวาเกีย ออสเตรีย ไต้หวัน บราซิล สหภาพแอฟริกาใต้ นอร์เวย์ นิวซีแลนด์ ฮังการี กรีซ อาร์เจนตินา เกาหลีใต้ ยูโกสลาเวีย อียิปต์ บัลแกเรีย เม็กซิโก ตุรกี ไอร์แลนด์ ฮองกง ซิลี ซาอุดีอาระเบีย โปรตุเกส ไนจีเรีย สิงคโปร์ โรมานี เวเนซุเอลา ปากีสถาน เคนยา ประเทศไทย มาเลเซีย และคูเวต ซึ่งจะเห็นได้ว่าครอบคลุมประเทศต่าง ๆ ทั่วทุกภูมิภาค ทั้งประเทศที่พัฒนาแล้วและประเทศกำลังพัฒนา ส่วนสาขาวิชาที่นำเข้ามาเปรียบเทียบนั้นมี 5 สาขาหลักได้แก่ วิทยาศาสตร์ชีวภาพ ฟิสิกส์ เคมี วิศวกรรมศาสตร์และคณิตศาสตร์ อันประกอบด้วยสาขาย่อยรวมทั้งสิ้น 128 สาขา ซึ่งเมื่อรวมกลุ่มกันแล้วจะประกอบขึ้นด้วย 27 กลุ่มสาขาวิชาด้วยกัน

เมื่อนำผลของการศึกษาของ Braun และคณะมาประมวลและเรียบเรียงลำดับความเข้าแข่งขันทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในสาขาต่าง ๆ 27 กลุ่มสาขาวิชาของทั้ง 50 ประเทศ โดยแบ่งกลุ่มเป็นสาขาวิชานิเวศวิทยา (Ecology) วิทยาศาสตร์การอาหารและเกษตร (Food and Agricultural Sciences) เทคโนโลยีชีวภาพ (Biotechnology) จุลชีววิทยา (Microbiology) ชีววิทยาทั่วไป (General Biology) เภสัชศาสตร์ (Pharmacology and Pharmacy) สาธารณสุขศาสตร์ (Public Health) โรควิทยา (Pathology) ประสาทวิทยา (Neuro Sciences) เวชศาสตร์เจริญพันธุ์และชดวัยศาสตร์ (Reproduction Medicine and Geriatrics) แพทยศาสตร์ทั่วไป (General Medicine) อายุรศาสตร์ (Internal Medicine) แพทยศาสตร์วิจัย (Research Medicine) และอิมมูโนโลยี (Immunology) แล้วจะปรากฏผลให้เห็นดังในตารางที่ 1.1.3.3-1

สำหรับตารางที่ 1.1.3.3-2 นั้นเปรียบเทียบให้เห็นลำดับความเข้มข้นในกลุ่มสาขาคณิตศาสตร์ (Mathematics) วัสดุศาสตร์ (Material Science) วิศวกรรมอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Engineering) วิทยาศาสตร์นิวเคลียร์ (Nuclear Sciences) วิศวกรรมเครื่องกล โยธาและอื่น ๆ (Mechanical, Civil and Other Engineering) เคมีอนินทรีย์และวิศวกรรมเคมี (Inorganic Chemistry and Engineering) เคมีวิเคราะห์ (Analytical Chemistry) เคมีฟิสิกส์ (Physical Chemistry) เคมีอินทรีย์ (Organic Chemistry) ฟิสิกส์ประยุกต์ (Applied Physics) ฟิสิกส์สภาพของแข็ง (Solid State Physics) วิทยาศาสตร์ธรณี (Geosciences) ฟิสิกส์อื่น ๆ (Other Physics) และทุกสาขา (All Fields Combined)

จากตารางดังกล่าวข้างต้นจะเห็นว่าประเทศไทยมีสาขาวิชาที่ได้อันดับสูงเรียงไปหาต่ำสุด ดังนี้คือ :-

กลุ่มสาขาวิชาแพทยศาสตร์และอิมมูโนโลยีได้อันดับที่ 36 ของ 50 ประเทศ สาธารณสุขศาสตร์ 38, วิทยาศาสตร์การอาหาร 41, เวชศาสตร์วัยเจริญพันธุ์และชดวัยศาสตร์ 42, จุลชีววิทยา วิทยาศาสตร์ธรณี 43, ประสาทวิทยา 44, วิศวกรรมศาสตร์ วิศวกรรมอิเล็กทรอนิกส์ วิทยาศาสตร์นิวเคลียร์ 45, นิเวศวิทยา, ชีววิทยาทั่วไป, เภสัชศาสตร์, อายุรศาสตร์, แพทยศาสตร์ วิจัย 46, ฟิสิกส์ประยุกต์ 47, เทคโนโลยีชีวภาพ โรควิทยา วัสดุศาสตร์ เคมีอนินทรีย์ เคมีวิเคราะห์ เคมีฟิสิกส์ อินทรีย์เคมี ฟิสิกส์ของแข็ง 49 และคณิตศาสตร์ ฟิสิกส์ทั่วไป 50 ซึ่งได้รวมรายละเอียดของสาขาย่อยดังแสดงไว้ในตารางที่ 1.1.3.3-3

เมื่อรวมทุกกลุ่มสาขาเข้าด้วยกันแล้วเปรียบเทียบระหว่างประเทศปรากฏว่าไทยอยู่ในอันดับที่ 48 คือสูงกว่ามาเลเซียเล็กน้อย และสูงกว่าคูเวต แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าไทยต่ำกว่าปากีสถานและหลายประเทศที่อยู่ในเอเชียด้วยกัน ซึ่งได้แสดงให้เห็นในตารางที่ 1.1.3.3-4 และตารางที่ 1.1.3.3-5 ตามลำดับ

ตารางที่ 1.1.3.3-1 อันดับความเข้มแข็งทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในสาขาวิชาต่าง ๆ ของ 50 ประเทศ
วัดจากเอกสารตีพิมพ์และเอกสารอ้างอิง ซึ่งปรากฏใน Science Citation Index, 1989-1993

Country	Ranked by Publication Count and Publication Cited													
	Ecol	Food & Agri	Bio tech	Micro bio.	Gen. Biol.	Pharma col	Pub. Health	Patho	Neuro. Sci.	Repro. Med.	Gen. Med.	Int. Med.	Res. Med.	Imm Nol.
1. USA	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
2. UK	2	3	3	2	2	3	2	2	2	2	2	2	3	2
3. JAPAN	7	2	2	4	3	2	3	3	3	4	16	3	2	3
4. GERMANY	4	5	4	3	5	4	4	4	4	3	3	4	4	5
5. USSR	15	25	7	5	7	9	13	8	12	35	4	12	7	13
6. FRANCE	6	7	5	6	6	6	6	5	6	7	5	5	5	4
7. CANADA	3	4	6	7	4	7	5	6	5	5	7	6	8	7
8. ITALY	12	13	8	12	9	5	10	7	7	6	13	7	6	6
9. AUSTRALIA	5	6	11	10	8	12	9	10	9	11	6	10	11	10
10. NETHERLANDS	8	8	9	8	10	8	8	9	10	9	11	9	9	8
11. INDIA	10	9	14	11	11	13	16	16	21	18	21	17	13	20
12. SPAIN	11	10	12	9	12	11	17	11	11	17	12	11	16	11
13. SWEDEN	9	12	10	13	13	10	7	12	8	10	19	8	10	9
14. SWITZERLAND	19	16	13	15	15	14	15	13	13	16	9	15	18	12
15. P.R. CHINA	25	33	29	34	29	17	31	31	31	26	18	35	27	34
16. ISRAEL	16	14	16	18	14	20	14	17	14	8	14	16	19	15
17. BELGIUM	21	15	15	16	16	15	18	15	16	15	23	14	15	16
18. POLAND	23	24	19	27	18	19	34	20	24	38	31	24	29	23
19. DENMARK	18	17	17	14	20	16	11	14	15	12	20	13	14	14
20. FINLAND	17	19	18	19	23	18	12	18	17	14	22	18	17	17
21. CZECHOSLOVAKIA	27	29	26	17	19	27	35	26	20	40	42	22	24	29
22. AUSTRIA	24	23	20	22	26	22	19	19	19	13	15	19	21	19
23. TAIWAN	32	31	24	25	24	26	24	27	26	28	37	21	22	22
24. BRAZIL	26	29	22	23	22	24	22	22	28	31	30	23	12	21
25. NORTH AFRICAN R	13	21	28	21	17	32	21	28	35	20	8	28	23	28
26. NORWAY	14	22	21	20	27	25	20	21	18	19	27	20	20	18
27. NEW ZEALAND	20	11	27	24	21	23	26	25	22	23	10	26	32	25
28. HUNGARY	37	35	23	28	30	28	37	24	23	25	34	25	34	26
29. GREECE	22	30	30	38	34	31	29	30	34	27	35	30	26	27
30. ARGENTINA	28	28	25	25	25	29	40	29	25	32	24	27	35	24
31. SOUTH KOREA	42	42	33	33	41	41	41	41	40	41	50	39	30	41
32. YUGOSLAVIA	29	37	32	36	31	21	33	35	33	39	38	32	31	32
33. EGYPT	30	26	41	37	37	33	36	42	47	33	44	41	38	43
34. BULGARIA	49	44	35	35	36	38	49	37	41	46	43	43	39	47
35. MEXICO	31	32	31	29	28	35	39	38	27	37	39	34	33	30
36. TURKEY	36	36	40	42	44	30	23	40	29	30	33	31	28	31
37. IRELAND	38	27	36	30	43	37	28	34	32	24	26	33	36	35
38. HONG KONG	40	48	39	39	48	39	25	23	30	21	29	29	25	33
39. CHILE	35	39	34	40	33	40	46	36	38	34	17	38	44	42
40. SAUDI ARABIA	33	40	42	45	45	34	27	39	37	36	32	36	37	37
41. PORTUGAL	39	45	38	32	38	42	42	33	36	45	48	40	40	38
42. NIGERIA	34	18	45	31	35	36	30	47	42	22	28	42	42	44
43. SINGAPORE	43	46	37	41	42	43	32	32	39	29	41	37	45	39
44. ROMANIA	50	50	46	50	49	49	50	48	48	50	49	48	48	49
45. VENEZUELA	45	47	43	47	39	47	47	43	43	47	48	44	43	45
46. PAKISTAN	48	43	50	48	40	44	48	50	49	49	45	49	49	50
47. KENYA	47	34	48	49	32	50	43	44	50	43	25	50	50	40
48. THAILAND	46	41	49	43	46	46	38	49	44	42	36	46	46	36
49. MALAYSIA	44	38	44	44	47	45	45	45	46	44	40	47	47	48
50. KUWAIT	41	49	47	46	50	48	44	46	45	48	47	45	41	46

ที่มา : เรียบเรียงจากข้อมูลของ Braun และคณะ, 1995 [4,5]

ตารางที่ 1.1.3.3-2 อันดับความเข้มแข็งทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในสาขาวิชาต่าง ๆ ของ 50 ประเทศ
วัดจากเอกสารตีพิมพ์และเอกสารอ้างอิง ซึ่งปรากฏใน Science Citation Index, 1989-1993

Country	Ranked by Publication Count and Publication Cited													
	All field	math.	matr. sci.	Electro Sci.	Other Engi.	Natl. Sci.	Inorg. Chem.	Anal. Chem.	Phys. Chem.	Org. Chem.	Appl. Phys.	Solid Phys.	Other Phys.	Geo. Sci.
1. USA.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
2. UK	2	2	5	3	4	5	5	7	6	5	6	5	6	4
3. JAPAN	3	6	2	2	2	3	3	2	3	2	2	4	3	3
4. GERMANY	4	3	4	5	5	2	4	3	4	4	4	3	4	6
5. USSR.	5	7	3	4	8	4	2	4	2	3	3	2	2	3
6. FRANCE	6	4	6	7	6	6	7	5	5	6	5	6	5	5
7. CANADA	7	5	8	6	3	8	8	11	7	10	8	7	8	2
8. ITALY	8	8	11	8	11	7	9	9	8	8	7	9	7	11
9. AUSTRALIA	9	10	15	13	10	13	12	17	15	15	15	16	12	7
10. NETHERLANDS	10	11	14	11	13	12	15	13	11	11	11	13	11	10
11. INDIA	11	14	7	12	7	9	6	8	9	7	10	8	10	9
12. SPAIN	12	13	12	14	21	15	10	6	10	9	13	12	15	14
13. SWEDEN	13	20	16	17	14	17	21	15	13	13	16	15	17	13
14. SWITZERLAND	14	17	19	15	22	10	14	18	16	18	12	14	13	17
15. P.R.CHINA	15	9	9	9	9	11	16	12	14	12	9	10	9	16
16. ISRAEL	16	12	21	16	15	21	13	30	18	23	18	17	16	18
17. BELGIAM	17	16	26	18	32	16	34	16	17	20	17	18	20	21
18. POLAND	18	15	10	19	30	14	13	10	12	14	19	11	14	27
19. DENMARK	19	25	31	37	25	25	28	29	19	24	26	23	22	20
20. FINLAND	20	27	28	33	18	29	34	23	29	25	25	30	27	24
21. CZECHOSLOVA	21	22	18	25	28	19	11	14	21	19	23	19	19	25
22. AUSTRIA	22	23	22	28	29	26	27	32	27	26	22	21	24	26
23. TAIWAN	23	21	13	10	12	24	19	28	26	16	14	25	21	34
24. BRAZIL	24	19	24	24	34	18	39	34	28	33	21	20	18	22
25. SOUTH AFRICAN R.	25	31	27	31	30	28	26	27	35	30	30	33	31	19
26. NORWAY	26	26	35	34	26	38	30	32	24	28	34	34	33	15
27. NEWZEALAND	27	29	42	38	24	41	33	40	37	35	40	36	36	12
28. HUNGARY	28	18	32	30	41	22	20	20	20	21	28	28	32	35
29. GREECE	29	24	29	31	18	32	32	25	30	27	29	27	23	23
30. ARGENTINA	30	39	30	41	40	30	25	31	25	34	32	24	25	29
31. SOUTH KOREA	31	28	17	30	17	27	17	41	23	17	20	26	28	40
32. YUGOSLAVIA	32	30	23	22	34	23	29	21	31	31	24	22	29	30
33. EGYPT	33	40	20	35	33	20	18	19	33	22	35	32	34	36
34. BULGARIA	34	33	25	33	43	36	31	26	22	29	27	29	30	38
35. MEXICO	35	32	33	42	38	31	43	43	34	37	31	31	26	28
36. TURKEY	36	41	38	36	23	33	38	36	41	32	43	35	37	32
37. IRELAND	37	35	41	37	39	42	41	34	36	40	33	39	40	33
38. HONG KONG	38	36	40	29	48	40	44	43	42	38	43	43	41	46
39. CHILE	39	42	45	46	46	47	35	42	38	39	44	41	35	41
40. SAUDI ARABIA	40	44	39	32	27	35	42	33	44	45	41	45	44	37
41. PORTUGAL	41	37	37	39	37	34	36	38	32	41	37	37	38	39
42. NIGERIA	42	46	44	49	44	40	45	46	47	43	43	47	46	31
43. SINGAPORE	43	38	36	26	19	43	44	39	40	36	39	40	42	42
44. ROMANIA	44	34	34	40	35	39	22	35	42	38	36	38	39	48
45. VENEZUELA	45	43	47	43	49	46	47	45	39	46	42	42	43	44
46. PAKISTAN	46	48	43	48	48	37	37	37	43	47	45	44	45	45
47. KENYA	47	49	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	49	50
48. THAILAND	48	50	49	45	45	45	49	49	49	49	47	49	50	43
49. MALAYSIA	49	47	48	47	47	44	48	47	45	44	46	46	47	49
50. KUWAIT	50	45	46	44	42	49	46	48	46	48	43	43	48	47

ที่มา : เรียบเรียงจากข้อมูลของ Braun และคณะ, 1995 [4.5]

ตารางที่ 1.1.3.3-3 สรุปอันดับของไทยในสาขาวิชาต่าง ๆ ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
เปรียบเทียบกับ 50 ประเทศ

อันดับที่	สาขาวิชา
36	● แพทยศาสตร์ทั่วไป (GENERAL MEDICINE) ◇ General & Internal Medicines ● อิมมูโนโลยี (IMMUNOLOGY) ◇ Allergy, Hermatology, Immunology, Rheumatology)
38	● สาธารณสุขศาสตร์ (PUBLIC HEALTH) ◇ Anesthesiology, Dentistry& Odontology, Dermatology & Veneral Diseases, Hygice & Pubic Health, Ophthalmology, Orthopedics, Otorhnolarynpology, Pediatrics, Surgery, Tropical Medicine.
41	● วิทยาศาสตร์การอาหารและเกษตร (FOOD SCIENCE & AGRICULTURE) ◇ General Agriculture, Diary & Animal Science, Fisheries, Food Science & Technology, Forestry, Horticulture, Nutrition & Dietetics, Veterinary Medicine
42	● เวชศาสตร์วัยเจริญพันธุ์และชดวัยศาสตร์ (REPRODUCTION MEDICNE & GERIATRICS) ◇ Andrology, Embryology, Geriatrics & Gerontology, Obstetrics & Cynecology
43	● จุลชีววิทยา (MICROBIOLOGY) ◇ Microbiology, Mycology, Virology ● วิทยาศาสตร์ธรณี (GEOSCIENCES) ◇ Soil Science, Geology, Geosciences, Meterology & Atmospheric, Mineralogy, Ocienography, Paleantology
44	● ประสาทวิทยา (NEUROSCIENCE) ◇ Neuroscience, Psychiatry
45	● วิศวกรรมศาสตร์ (MECHANICAL ,CIVIL & OTHER ENGINEERING) ◇ Aerospace Engineer & Technology, Construction & Building Technology, General Engineering, Civil Engineering, Mechanical Engineering, Material Science (paper) ● วิศวกรรมอิเล็กทรอนิกส์ (ELECTRONIC ENGINEERING) ◇ Computer Application & Cybermetics, Electrical & Electronic Engineering, Telecommunication

ตารางที่ 1.1.3.3-3 (ต่อ)

อันดับที่	สาขาวิชา
46	● วิทยาศาสตร์นิวเคลียร์ (NUCLEAR SCIENCES) ◇ Energy & Fuels, Nuclear Science & Technology, Nuclear Physics, Physics of Particles & Fields. ● นิเวศวิทยา (ECOLOGY) ◇ Ecology, Environmental Sciences, Limnology, Marine & Freshwater Biology, Water Resources ● ชีววิทยาทั่วไป (GENERAL BIOLOGY) ◇ General Biology, Biophysics, Botany, Entomology, Ornithology, Parasitology, Zoology ● เภสัชศาสตร์ (PHARMACOLOGY & PHARMACY) ◇ Pharmacology & Pharmacy, Toxicology ● อายุรศาสตร์ (INTERNAL MEDICINE) ◇ Cardiovascular System, Endocrinology & Metabolism, Gastroenterology, Physiology, Respiratory System, Urology & Nephrology ● แพทยศาสตร์วิจัย (RESEARCH MEDICINE) ◇ Cancer, Medical Laboratory Technology, Research & Experiental Medicine, Radiology & Nuclear Medicine
47	● ฟิสิกส์ประยุกต์ (APPLIED PHYSICS) ◇ Instruments & Instrumentation, Microscopy, Photographic Technology, Applied Physics.
48	● รวมทุกสาขาวิชา
49	● เทคโนโลยีชีวภาพ (BIOTECHNOLOGY) ◇ Biotechnology & Molecular Biology, Biomedical Engineering Genetics & Heredity ● โรควิทยา (pathology) ◇ Anatomy & Morphology, Cytology & Histology, Pathology ● วัสดุศาสตร์ (MATERIALS SCIENCE) ◇ Materials Science (Ceramics) Metallurgy & Mining ● เคมีอนินทรีย์และวิศวกรรมเคมี (INORGANIC CHEMISTRY & ENGINEERING)

ตารางที่ 1.1.3.3-3 (ต่อ)

อันดับที่	สาขาวิชา
50	◊ General Chemistry, Applied Chemistry, Inorganic & Nuclear Chemistry, Chemical Engineering. ● เคมีวิเคราะห์ (ANALYTICAL CHEMISTRY) ◊ Analytical Chemistry ● เคมีฟิสิกส์ (PHYSICAL CHEMISTRY) ◊ Physical Chemistry, Electrochemistry ● อินทรีย์เคมี (ORGANIC CHEMISTRY) ◊ Organic Chemistry, Polymer Science ● ฟิสิกส์ของแข็ง (SOLID STATE PHYSICS) ◊ Chrystallography, Atomic Molec. & Chem. Physics, Physics of Condensed Matter, Spectroscopy ● คณิตศาสตร์ (MATHEMATICS) ◊ General Mathematics, Applied Mathematics, Operation Research & Management, Mathematical Physics, Statistic & Probability ● ฟิสิกส์ (OTHER PHYSICS) ◊ Acoustics, Astronomy & Astrophysics, Mechanics, Optics, General Physics, Physics of Fluids & Plasma

ที่มา : เรียบเรียงจากข้อมูลของ Braun และคณะ, 1995 [4,5]

ตารางที่ 1.1.3.3-4 สรุปลำดับความเข้มแข็งของ 50 ประเทศทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในภาพรวม

อันดับที่				
1-10	11-20	21-30	31-40	41-50
1. สหรัฐอเมริกา	11. อินเดีย	21. เชโกสโลวาเกีย	31. เกาหลีใต้	41. โปรตุเกส
2. อังกฤษ	12. สเปน	22. ออสเตรีย	32. ยูโกสลาเวีย	42. ไนจีเรีย
3. ญี่ปุ่น	13. สวีเดน	23. ไต้หวัน	33. อียิปต์	43. สิงคโปร์
4. เยอรมนี	14. สวิตเซอร์แลนด์	24. บราซิล	34. บัลแกเรีย	44. โรมาเนีย
5. โซเวียต	15. จีน	25. แอฟริกาใต้	35. เม็กซิโก	45. เวเนซุเอลา
6. ฝรั่งเศส	16. อิสราเอล	26. นอร์เวย์	36. ตุรกี	46. ปากีสถาน
7. แคนาดา	17. เบลเยียม	27. นิวซีแลนด์	37. ไอร์แลนด์	47. เคนยา
8. อิตาลี	18. โปแลนด์	28. ฮังการี	38. ฮองกง	48. ไทย
9. ออสเตรเลีย	19. เดนมาร์ก	29. กรีซ	39. ซิลี	49. มาเลเซีย
10. เนเธอร์แลนด์	20. ฟินแลนด์	30. อาร์เจนตินา	40. ซาอุดีอาระเบีย	50. คูเวต

ที่มา : เรียบเรียงจากข้อมูลของ Braun, Glanzel and Grupp, 1995 [4,5]

ตารางที่ 1.1.3.3-5 เปรียบเทียบอันดับความเข้มแข็งทางสาขาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีที่สำคัญในกลุ่มประเทศเอเชีย

สาขาวิชา	อันดับความเข้มแข็งจาก 50 ประเทศ									
	ญี่ปุ่น	อินเดีย	จีน	ไต้หวัน	เกาหลีใต้	ฮ่องกง	สิงคโปร์	ปากีสถาน	ไทย	มาเลเซีย
คณิตศาสตร์	6	14	9	21	28	36	38	48	50	47
ฟิสิกส์ทั่วไป	3	10	9	21	28	41	42	45	50	47
เคมีวิเคราะห์	2	8	12	28	41	43	39	37	49	47
วิศวกรรมศาสตร์	2	7	9	12	17	48	19	48	45	47
อาหารและเกษตร	2	9	33	31	42	48	46	43	41	38
เทคโนโลยีชีวภาพ	2	14	29	24	33	39	37	50	49	44
จุลชีววิทยา	4	11	34	26	33	39	41	48	43	44
ชีววิทยาทั่วไป	3	11	29	24	41	48	42	40	46	47
เภสัชศาสตร์	2	13	17	26	41	39	43	44	46	45
สาธารณสุขศาสตร์	3	16	31	24	41	25	32	48	38	45
แพทยศาสตร์ทั่วไป	16	21	18	37	50	29	41	45	36	40
รวม	3	11	15	23	31	38	43	46	48	49

ที่มา : เรียบเรียงจากข้อมูลของ Braun, Glanzel and Grupp, 1995 [4,5]

ความด้อยทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจัดว่าเป็นความด้อยที่สะสมกันมานาน เพราะรัฐบาลไม่ได้ให้ความสนใจอย่างจริงจังต่อการวิจัยทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาตลอด แม้จะมีการระบุว่าสนับสนุนการวิจัย ๑ ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 3 มาแล้วก็ตาม แต่เมื่อถึงเวลาปฏิบัติจะให้งบประมาณต่ำกว่าแผน ๑ การลงทุนของประเทศในด้านนี้จึงน้อยมาโดยตลอด คือเพียงประมาณร้อยละ 0.17 ของมูลค่ารวมผลิตภัณฑ์ประชาชาติ ซึ่งเมื่อเทียบกับประเทศอุตสาหกรรมใหม่ประมาณร้อยละ 1-2 และประเทศพัฒนาซึ่งถึงระดับร้อยละ 3 ของมูลค่ารวมผลิตภัณฑ์ประชาชาติ การลงทุนที่น้อยเช่นนี้ทำให้เกิดการสูญเสียกำลังคนที่มีนักวิทยาศาสตร์ไม่มีโอกาสในการวิจัยที่จะทำให้ความรู้พอกพูนขึ้นมา เกิดสมองฝ่อในตัวเอง ไม่สามารถจะสร้างนักวิจัยหน้าใหม่ขึ้นมา ทำให้ประเทศมีบุคลากรวิจัยน้อยมากคือเพียง 2 คน ต่อประชากร 10,000 คน ซึ่งเทียบไม่ได้กับประเทศอุตสาหกรรมใหม่ที่มี 30-40 คน และประเทศที่พัฒนาแล้ว 50-70 คนต่อประชากร 10,000 คน นอกจากนี้การลงทุนของภาคเอกชนก็น้อยมาก คือเพียงร้อยละ 5-6 ของการลงทุนรวมของประเทศ ซึ่งต่างกับประเทศที่กำลังพัฒนาหรือพัฒนาแล้ว ซึ่งการลงทุนของเอกชนมักจะสูงใกล้เคียงหรือสูงกว่ารัฐบาล

1.1.3.4 โครงสร้างทางการศึกษา

จุดด้อยประการสุดท้ายจากผลการเปรียบเทียบของสถาบัน IMD และ World Economic Forum ให้เห็นคือโครงสร้างการศึกษา ซึ่งประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 32 ในจำนวน 42 ประเทศซึ่งจุดด้อยนี้เกี่ยวกับคุณภาพของคนที่ยังไม่สูงพอที่จะนำพาเศรษฐกิจของประเทศเข้าสู่การแข่งขันในเวทีโลกได้ดี

ถ้าหากดูอย่างผิวเผินในรายงานการพัฒนาคนของประเทศต่าง ๆ ที่ดำเนินการโดยองค์การพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) ซึ่งได้จัดดัชนีการพัฒนามนุษย์ (human development index) [6] โดยใช้อายุขัยโดยเฉลี่ยของคนในประเทศ อัตราการอ่านออกเขียนได้ของประชากร และรายได้ประชาชาติต่อหัวต่อปีที่เพิ่มขึ้นเป็นเกณฑ์ในปี พ.ศ. 2533 ให้เป็นอันดับที่ 52 ในจำนวนทั้งหมด 130 ประเทศทั่วโลก โดยถือเป็นการพัฒนาคนระดับกลาง และในปี พ.ศ. 2535 ให้เป็นอันดับ 58 ในจำนวนทั้งหมด 174 ประเทศโดยจัดให้อยู่ในประเทศที่มีการพัฒนาคนในระดับสูง ดังได้แสดงไว้ในตารางที่ 1.1.3.4 (รายละเอียดเพิ่มเติมดูได้จากตารางภาคผนวกที่ 1.1.3.4) แต่ในเวลาเดียวกันอัตราการเข้าเรียนต่อ หลังจากจบชั้นประถมศึกษาแล้วของไทยยังอยู่ในอัตราที่ต่ำมาก เช่นในปี พ.ศ. 2538 เพียงร้อยละ 12.5 ในขณะที่ญี่ปุ่นร้อยละ 53 สหรัฐร้อยละ 65

องค์การพัฒนาแห่งสหประชาชาติถือว่าการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจความเป็นอยู่ที่ดี และการพัฒนาคนมีความเกี่ยวเนื่องกันและเสริมซึ่งกันและกัน การเติบโตทางเศรษฐกิจจะส่งเสริมการพัฒนาคนและนำไปสู่ความเป็นอยู่ที่ดี ซึ่งก่อให้เกิดความมั่นคงยิ่งขึ้น การพัฒนาจึงต้องกระทำร่วมกันไปเพื่อให้ได้คุณภาพแห่งการเจริญเติบโต หากละเลยในเรื่องคุณภาพ ขาดด้านหนึ่งด้านใดแล้ว จะเป็นการพัฒนาที่ไร้ผล

ตารางที่ 1.1.3.4 HUMAN DEVELOPMENT INDEX - UNDP

HDI rank	Life expectancy at birth (year) 1992	Adult literacy rate (%) 1992	Combined first-, second- and third-level gross enrolment ratio (%) 1992	Real GDP per capita (PPP\$) 1992	Adjusted real GDP per capita	Life Expectancy index	Education index	GDP index	Human Development index 1992	Real GDP per capita (PPP\$) rank minus HDI rank
High human development	72.9	95.8	76	13,605					0.888	
1. Canada	77.4	99.0	100	20,520	5,359	0.87	0.99	0.9	0.950	7
2. USA	76.0	99.0	95	23,760	5,374	0.85	0.98	0.9	0.937	-1
3. Japan	79.5	99.0	77	20,520	5,359	0.91	0.92	0.9	0.937	5
4. Netherland	77.4	99.0	88	17,780	5,343	0.87	0.95	0.9	0.936	16
5. Finland	75.7	99.0	96	16,270	5,337	0.85	0.98	0.9	0.934	19
6. Iceland	78.2	99.0	81	17,660	5,343	0.89	0.93	0.9	0.933	15
7. Norway	76.9	99.0	88	18,580	5,345	0.87	0.95	0.9	0.932	8
8. France	76.9	99.0	86	19,510	5,347	0.87	0.95	0.9	0.930	3
9. Spain	77.6	98.0	86	13,400	5,307	0.88	0.94	0.9	0.930	20
10. Sweden	78.2	99.0	78	18,320	5,344	0.89	0.92	0.9	0.929	7
11. Australia	77.6	99.0	79	18,220	5,344	0.88	0.92	0.9	0.927	7
12. Belgium	76.4	99.0	84	18,630	5,345	0.86	0.94	0.9	0.926	2
13. Switzerland	78.0	99.0	74	22,580	5,372	0.88	0.91	0.9	0.925	-11
14. Austria	76.2	99.0	84	18,710	5,345	0.85	0.94	0.9	0.925	-1
15. Germany	76.0	99.0	81	21,120	5,367	0.85	0.93	0.9	0.921	-9
16. Denmark	75.3	99.0	84	19,080	5,346	0.84	0.94	0.9	0.920	-4
17. New Zealand	75.5	99.0	85	14,990	5,314	0.84	0.94	0.9	0.919	9
18. United Kingdom	76.2	99.0	77	17,160	5,341	0.85	0.92	0.9	0.916	5
19. Ireland	75.3	99.0	83	12,830	5,304	0.84	0.94	0.9	0.915	11
20. Italy	77.5	97.4	70	18,090	5,344	0.88	0.88	0.9	0.912	-1
21. Israel	76.5	95.0	77	14,700	5,312	0.86	0.89	0.9	0.907	6
22. Greece	77.6	93.8	78	8,310	5,233	0.88	0.88	0.9	0.907	21
23. Cyprus	77.0	94.0	75	15,050	5,314	0.87	0.88	0.9	0.906	2
24. Hong Kong	78.6	91.2	70	20,340	5,348	0.89	0.84	0.9	0.905	-14
25. Barbados	75.6	97.0	74	9,667	5,255	0.84	0.89	0.9	0.900	12
26. Bahamas	73.1	98.0	74	17,360	5,342	0.80	0.90	0.9	0.894	-4
27. Luxembourg	75.7	99.0	56	21,520	5,369	0.85	0.85	0.9	0.893	-22
28. Costa Rica	76.3	94.3	66	5,480	5,158	0.86	0.85	0.9	0.883	32
29. Belize	73.6	96.0	76	5,619	5,165	0.81	0.89	0.9	0.883	28
30. Argentina	72.1	95.9	79	8,860	5,242	0.79	0.90	0.9	0.882	9
31. Korea, Rep. of	71.1	97.4	79	9,250	5,249	0.77	0.91	0.9	0.882	7
32. Uruguay	72.5	96.9	77	6,070	5,182	0.79	0.90	0.9	0.881	21
33. Chile	73.8	94.5	71	8,410	5,235	0.81	0.87	0.9	0.880	8
34. Malta	76.1	87.0	75	8,281	5,232	0.85	0.83	0.9	0.880	10
35. Singapore	74.8	89.9	68	16,330	5,344	0.83	0.82	0.9	0.878	-19
36. Portugal	74.6	86.2	77	9,850	5,258	0.83	0.83	0.9	0.874	-2
37. Saint Kitts and Nevis	70.0	99.0	78	5,938	5,177	0.75	0.92	0.9	0.873	19
38. Czech Rep	71.3	99.0	68	7,690	5,221	0.77	0.89	0.9	0.872	8
39. Trinidad and Tobago	71.6	97.4	68	9,760	5,256	0.78	0.88	0.9	0.872	-3
40. Slovakia	70.9	99.0	71	6,690	5,199	0.77	0.90	0.9	0.872	8
41. Brunei Darussalam	74.2	86.4	68	20,589	5,361	0.82	0.80	0.9	0.868	-34
42. Belarus	69.8	97.9	74	6,440	5,193	0.75	0.90	0.9	0.866	9
43. Estonia	69.3	99.0	70	6,690	5,199	0.74	0.89	0.9	0.862	5
44. Bahrain	71.6	83.5	84	14,590	5,312	0.78	0.83	0.9	0.862	-16
45. United Arab Emirates	73.8	77.7	80	24,380	5,370	0.84	0.78	0.9	0.861	-41
46. Fiji	71.5	90.1	78	5,410	5,154	0.78	0.86	0.9	0.860	17
47. Venezuela	71.7	90.4	71	8,520	5,237	0.78	0.84	0.9	0.859	-7
48. Latvia	69.1	99.0	68	6,060	5,181	0.74	0.89	0.9	0.857	6
49. Panama	72.8	89.6	68	5,600	5,164	0.80	0.83	0.9	0.856	10
50. Hungary	69.0	99.0	67	6,580	5,196	0.73	0.88	0.9	0.856	0
51. Poland	71.1	99.0	75	4,830	4,830	0.77	0.91	0.8	0.855	20
52. Russian Federation	67.6	98.7	69	6,140	5,184	0.71	0.89	0.9	0.849	0
53. Mexico	70.8	88.6	65	7,300	5,213	0.76	0.81	0.9	0.842	-6
54. Ukraine	69.4	95.0	70	5,010	5,010	0.74	0.87	0.9	0.842	14
55. Antigua and Barbuda	74.0	96.0	76	4,436	4,436	0.82	0.89	0.8	0.840	17
56. Qatar	70.5	78.1	75	22,380	5,371	0.76	0.77	0.9	0.838	-53
57. Colombia	69.3	90.3	67	5,480	5,158	0.74	0.83	0.9	0.836	3
58. Thailand	69.0	93.5	53	5,950	5,178	0.73	0.80	0.9	0.827	-3
59. Malaysia	70.8	81.5	60	7,790	5,223	0.76	0.74	0.9	0.822	-14
60. Mauritius	70.2	81.1	59	11,700	5,297	0.75	0.74	0.9	0.821	-28
61. Kuwait	74.9	76.9	47	8,326	5,233	0.83	0.67	0.9	0.821	-19
62. Seychelles	71.0	77.0	61	5,619	5,165	0.77	0.72	0.9	0.810	-5
63. Brazil	66.3	81.9	70	5,240	5,142	0.69	0.78	0.9	0.804	1

หมายเหตุ ประเทศที่เหลือนิยามละเอียดเพิ่มเติมได้จากตารางภาคผนวกที่ 1.1.3.4

ที่มา : UNDP, 1995 [6]

จุดด้อยในการพัฒนาคนไทยที่องค์การพัฒนามา มองเห็นก็คือ

ประการแรก การเจริญเติบโตที่ไม่เท่าเทียมกัน เช่น รายได้ต่อหัวที่แตกต่างกันมาก รายได้ต่อหัวของคนในกรุงเทพฯ สูงกว่าคนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือถึง 10 เท่าตัว และแม้ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้วยกันรายได้ ของจังหวัดที่ร่ำรวยเช่นสกลนคร สูงกว่าจังหวัดที่ยากจน เช่น ศรีสะเกษถึง 16 เท่า

ประการที่สอง ปัญหาของการเติบโตที่ไร้ทิศทาง โดยเฉพาะการให้การศึกษาที่ไม่ได้มาตรฐาน การใช้ทรัพยากรโดยไม่คำนึงถึงความยั่งยืน การตัดไม้ทำลายป่าที่ยังมีอยู่อย่างต่อเนื่อง เพิ่มปัญหาความเสื่อมโทรมต่อสภาพแวดล้อม ก่อให้เกิดมลพิษต่าง ๆ

ประการที่สาม การรวมศูนย์อำนาจซึ่งเป็นการเจริญเติบโตที่กำหนดโดยคนส่วนกลาง การตัดสินใจเกิดจากศูนย์อำนาจในกรุงเทพฯ ในขณะที่ประชาชนส่วนใหญ่ในภูมิภาคแทบจะไม่มีสิทธิมีเสียงหรือได้รู้เห็นในการที่จะกำหนดทิศทางแห่งการเจริญเติบโตนั้น ๆ

ในภาวะที่เศรษฐกิจของไทยกำลังเปลี่ยนแปลง อุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีต่ำต้องพึ่งพาแรงงานกำลังจะสูญเสียขีดความสามารถในการแข่งขันในตลาดโลกไปเพราะค่าแรงที่สูงขึ้น เช่น อุตสาหกรรมเสื้อผ้าและสิ่งทอ ในการพัฒนาประเทศไปสู่อุตสาหกรรม อุตสาหกรรมหนักซึ่งต้องใช้เทคโนโลยีสูงเข้ามาแทนที่ เช่น ปิโตรเคมี เหล็กกล้า เซมิคอนดักเตอร์ ความต้องการคนที่มีความรู้สูงคุณภาพสูงก็จะตามมาและย่อมจะพัฒนาไปไม่ได้ดีหากโครงสร้างของการศึกษายังอยู่ในลักษณะที่ด้อยอยู่เช่นนี้

1.2 ศักยภาพของประเทศไทยในการแข่งขันภายใต้ระเบียบเศรษฐกิจโลกใหม่ [7,8]

ในโลกยุคสงครามเย็น ระเบียบของโลกมีการแบ่งค่ายเป็นค่ายเสรีนิยมและค่ายคอมมิวนิสต์ หรือค่ายสังคมนิยมมีการจัดระเบียบเศรษฐกิจของโลกออกเป็นกลุ่มประเทศต่าง ๆ ออกเป็นสามกลุ่มหรือสามโลก คือกลุ่มประเทศในโลกที่หนึ่งประกอบด้วยประเทศพัฒนาแล้ว ซึ่งเป็นประเทศอุตสาหกรรมซื้อสินค้าวัตถุดิบไปแปรรูปเป็นอุตสาหกรรม เพิ่มมูลค่าให้สูงขึ้น เป็นกลุ่มประเทศทุนนิยมที่ร่ำรวย กลุ่มประเทศในโลกที่สองหมายถึงกลุ่มประเทศสังคมนิยมหรือคอมมิวนิสต์ซึ่งติดต่อด้านชายกันเอง หรือหากจะค้าขายกับประเทศในโลกที่สามก็จะเป็นแบบการค้าต่างตอบแทน ส่วนกลุ่มประเทศในโลกที่สามนั้นหมายถึงประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลาย ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นประเทศขายสินค้าขั้นปฐม หากจะมีอุตสาหกรรมขั้นพื้นฐานบ้างก็น้อย จัดเป็นกลุ่มประเทศที่ยากจน ในบางครั้งก็เรียกกลุ่มประเทศที่หนึ่งว่าเป็นกลุ่มเหนือ เพราะประเทศพัฒนาเหล่านี้อยู่ทางตอนเหนือของโลก ในขณะที่เรียกกลุ่มประเทศในโลกที่สามว่ากลุ่มใต้ เพราะส่วนใหญ่อยู่ทางด้านใต้

หลังยุคสงครามเย็นได้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากและรวดเร็วในระเบียบโลก และระเบียบเศรษฐกิจของโลกการแบ่งค่ายได้หายไป มีการเปลี่ยนแปลงของประเทศที่ยากจนหลายประเทศกลายมาเป็นกลุ่มประเทศชนชั้นกลางซึ่งได้แก่ประเทศอุตสาหกรรมใหม่กับประเทศกำลังพัฒนาซึ่งมีระดับการพัฒนาเศรษฐกิจสูง สามารถผลิตสินค้าอุตสาหกรรมตั้งแต่ใช้เทคโนโลยีระดับต่ำ

ไปสู่ระดับสูงทำให้เกิดเป็นสามกลุ่ม คือกลุ่มประเทศที่มีชนชั้นร่ำรวย กลุ่มประเทศชนชั้นกลางและกลุ่มประเทศชนชั้นยากจน ผลจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมระลอกที่สามของโลกอันได้แก่อุตสาหกรรมคอมพิวเตอร์ เซมิคอนดักเตอร์ และโทรคมนาคม ซึ่งเป็นตัวเร่งรัดให้เกิดกระแสสากลนิยมและกระแสโลกาภิวัตน์แพร่หลายออกไปอย่างกว้างขวาง ซึ่งส่งผลกระทบไปทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรมและค่านิยมต่าง ๆ อย่างมากมาย ประเทศที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล สามารถริเริ่มและตัดสินใจสามารถพลิกแพลงนโยบายและกฎระเบียบทางเศรษฐกิจและการค้าระหว่างประเทศย่อมจะได้เปรียบในการแข่งขันในเวทีเศรษฐกิจโลก

1.2.1 ผลกระทบจากระเบียบเศรษฐกิจโลกใหม่

กลุ่มประเทศชนชั้นกลางได้กลายเป็นกลุ่มประเทศคู่แข่งทางการค้ากับกลุ่มประเทศชนชั้นร่ำรวย ส่งผลกระทบเป็นอย่างมากต่อประเทศที่พัฒนาแล้ว ทำให้ประเทศเหล่านี้ต้องแสวงหาแนวทางใหม่ที่จะรักษาขีดความสามารถในการแข่งขันในตลาดโลกของตนไว้และวิธีปฏิบัติที่ออกมาก็คือ การหามาตรการกีดกันทางการค้า และการโยกย้ายอุตสาหกรรมที่ไม่สามารถจะแข่งขันได้ไปสู่ประเทศอื่นที่ด้อยพัฒนากว่า แต่มีทรัพยากร วัตถุดิบและค่าแรงงานถูก เพื่อให้สามารถผลิตสินค้าที่มีคุณภาพออกสู่ตลาดโลกได้

ในด้านมาตรการกีดกันทางการค้านั้น ประเทศที่พัฒนาแล้วได้ใช้ความชำนาญด้านกฎระเบียบเศรษฐกิจและการค้าระหว่างประเทศสร้างมาตรการกีดกันทางการค้าในรูปแบบใหม่ ๆ เพื่อปกป้องอุตสาหกรรมภายในของตน เช่น ไม่ยอมรับซื้อสินค้าที่ผลิตโดยแรงงานเด็ก หรือรวมกลุ่มกันคิดค้นมาตรการกีดกันการนำเข้าโดยไม่ใช้การตั้งกำแพงภาษีเช่นที่เคยใช้กันมา แต่ใช้มาตรการที่ไม่ขัดต่อกฎระเบียบขององค์การการค้าโลกมาเป็นมาตรการกีดกัน เช่น มาตรการเก็บภาษีต่อต้านการทุ่มตลาด, มาตรการเก็บภาษีตอบโต้การอุดหนุนสินค้าอุตสาหกรรม รวมทั้งการกำหนดมาตรฐานคุณภาพสินค้าอุตสาหกรรม เช่น ISO 9000 และมาตรการการผลิตสินค้าที่ไม่กระทบต่อสิ่งแวดล้อม ISO 14,000 ที่จะมีการบังคับใช้มากขึ้นทุกที ทำให้เกิดลัทธิกีดกันทางการค้าแบบใหม่ขึ้น

การโยกย้ายฐานการผลิตหรือการลงทุนไปสู่ประเทศที่ด้อยพัฒนากว่าได้ส่งผลให้เกิดภาวะว่างงานขึ้นในประเทศพัฒนา ทำให้มีแรงงานหลังไหลเข้าสู่ประเทศกำลังพัฒนา และแรงงานจากประเทศกำลังพัฒนาย้ายเข้าไปแทนที่ในประเทศพัฒนา และเมื่อประเทศกำลังพัฒนามีเศรษฐกิจดีขึ้น ค่าแรงก็จะสูงขึ้น ทำให้สินค้าที่ผลิตมีราคาสูงขึ้นยากแก่การแข่งขัน ทำให้ต้องจ้างแรงงานต่างชาติที่มีราคาถูกกว่าเข้าแทนที่ เกิดการหลังไหลของแรงงานจากประเทศที่ด้อยพัฒนากว่าเข้ามาดังเช่นที่ไทยเราได้ประสบการหลังไหลของแรงงานพม่าเข้ามาแทนที่แรงงานไทยในโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ อยู่ ในเวลานี้เป็นต้น ภาวะการว่างงานทำให้เกิดกลุ่มคนยากจนใหม่ในประเทศพัฒนาแล้ว

ความยากจนใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นมีผลต่อเนื่อง ทำให้ประเทศพัฒนาแล้วจะต้องเผชิญกับทางเลือกว่าจะดำรงรักษาความเป็นรัฐสวัสดิการให้คงอยู่เป็นหลัก ซึ่งจะทำให้ยากแก่การที่จะรักษาขีดความสามารถในการแข่งขันในเวทีเศรษฐกิจโลก และความขัดแย้งในสองทางเลือกนี้จะเพิ่มยิ่งขึ้นทุกที

การแข่งขันทางเศรษฐกิจอันเป็นผลมาจากข้างต้นทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ หลายประการอันเป็นลักษณะของระเบียบเศรษฐกิจโลกใหม่

1.2.2 ปรัชญาการแห่งการเปลี่ยนแปลงในระเบียบเศรษฐกิจโลกใหม่

ระเบียบเศรษฐกิจโลกใหม่ทำให้เกิดปรากฏการณ์แห่งการเปลี่ยนแปลงในระบบของการแข่งขันทางเศรษฐกิจโลกหลายประการที่สำคัญ ได้แก่

- มาตรการกีดกันทางการค้า หรือลัทธิกีดกันทางการค้าแบบใหม่ มีแบบต่าง ๆ และความสลับซับซ้อนเพิ่มขึ้นทุกที
- บริษัทเล็กสร้างพันธมิตร หรือร่วมลงทุน หรือรวมตัวกับบริษัทใหญ่ ทำธุรกิจประเภทเดียวกัน ทั้งภายในประเทศเดียวกัน และต่างประเทศ
- บริษัทใหญ่ที่เป็นบริษัทชั้นนำของประเทศเปลี่ยนแปลงไปสู่บริษัทระดับโลก โดยมีสาขาของตนในประเทศต่าง ๆ และมีการจัดการที่เป็นสากล
- การแข่งขันในด้านสินค้าไม่เพียงแต่เป็นด้านคุณภาพแต่เพียงอย่างเดียว แต่สินค้าในอนาคตจะผนวกด้วยการบริการและโทรคมนาคมเข้ามาเกี่ยวข้องในการแข่งขันด้วย
- การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจไม่เพียงแต่เกิดขึ้นในภูมิภาคต่าง ๆ แต่ระหว่างกลุ่มทางเศรษฐกิจในส่วนอื่น ๆ ของโลกด้วย
- ทิศทางของระบบเศรษฐกิจจะเป็นการผสมผสานระหว่างกลุ่มเศรษฐกิจในกระแสหลักต่าง ๆ ในระบบเศรษฐกิจโลกอันได้แก่กระแสภูมิภาคนิยม (Regionalism) กระแสพหุภาคีนิยม (Multilateralism) กระแสสากลนิยม (Universalization หรือ Internationalization) กระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization)
- และกระแสข้ามขั้วทางเศรษฐกิจ (Cross-Regionalization หรือ Trans-regional Integration)

1.2.3 กระแสหลักในระบบเศรษฐกิจโลก

กระแสหลักในระบบเศรษฐกิจโลกในปัจจุบันได้มีการจำแนกไว้ 5 กระแส คือ

1. กระแสสากลนิยม (Universalization หรือ Internationalization) เป็นการเชื่อมโยงทางการค้าการลงทุนระหว่างประเทศซึ่งอาจจะเกิดขึ้นกับประเทศใดประเทศหนึ่งหรือกับหลาย ๆ ประเทศ
2. กระแสภูมิภาคนิยม (Regionalization) คือการรวมกลุ่มเศรษฐกิจในระดับภูมิภาค เช่น เขตการค้าเสรีอาเซียนหรือ AFTA เขตการค้าเสรีอเมริกาเหนือหรือ NAFTA
3. กระแสพหุภาคีนิยม (Multilateralism) เป็นกระแสในการรวมกลุ่มการค้าซึ่งมีสมาชิกหลายประเทศเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ร่วมกัน โดยจัดเป็นองค์การ เช่นองค์การการค้าโลก หรือกองทุน เช่น กองทุนการเงินระหว่างประเทศตลอดไปจนถึงข้อตกลง เช่น ข้อตกลงทั่วไปว่าด้วยพิกัดอัตราภาษีศุลกากรและการค้าหรือ GATT

4. กระแสระดับโลกหรือโลกาภิวัตน์ (Globalization) เป็นการขยายเครือข่ายธุรกิจ การผลิตและการตลาด ตลอดจนบริการออกไปในประเทศต่าง ๆ เป็นเครือข่ายทั่วโลก เช่น พัฒนาการของเทคโนโลยีด้านการสื่อสาร การคมนาคมและสารสนเทศ เป็นต้น
5. กระแสการข้ามชั่วเศรษฐกิจภูมิภาค (Cross Regionalization) อันได้แก่การสร้าง สหภาพเศรษฐกิจและการเงิน ตลอดจนขยายจำนวนสมาชิกออกไปสู่ภูมิภาค เช่น สหภาพยุโรปที่มีการสร้างสหภาพเศรษฐกิจการเงินให้มีเงินสกุลเดียว ซึ่งเป็นการ ขยายตลาดออกไปตามจำนวนประชากรของประเทศสมาชิกให้เป็นตลาดขนาดใหญ่ อันจะส่งผลสำคัญยิ่งต่อระบบการเงินระหว่างประเทศ

1.2.4 ประเทศไทยในระเบียบเศรษฐกิจโลกใหม่

เศรษฐกิจ และการขยายตัวของปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ได้ส่งผลกระทบต่อการปรับตัวทาง เศรษฐกิจ และธุรกิจภายในของแต่ละประเทศอย่างกว้างขวางต่อเนื่องและมีความเกี่ยวพันกันเป็น ลูกโซ่

ในระเบียบเศรษฐกิจโลกใหม่นั้น ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างไปจากเดิมอย่าง มาก ยิ่งในภูมิภาคเอเชียมีการเปลี่ยนแปลงที่เข้มข้นมากเป็นพิเศษ การขยายตัวและพัฒนาการของ เอเปค (APEC) การจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียนหรือ AFTA แนวความคิดในการจัดตั้งสามเหลี่ยม เศรษฐกิจและสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ การประชุมรอบอุรุกวัยล้วนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งสิ้น ระบบ เศรษฐกิจไทยจึงอยู่ในกระแสของการแข่งขันอย่างหนัก ทั้งจากประเทศที่อยู่ในระดับใกล้เคียงกัน และ ประเทศที่พัฒนาแล้ว ดังจะเห็นได้จากที่ประเทศพัฒนาแล้ว เช่น สหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรปใช้ มาตรการกีดกันและกีดกันทางการค้า ในรูปแบบต่าง ๆ กัน เช่น การดัดสิทธิในการได้รับการยกเว้น ภาษีในสินค้าบางประเภทหรือ GSP เป็นต้น

1.2.4.1 การพัฒนาการรวมกลุ่มกับประเทศเพื่อนบ้าน

การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคม นอกจาก เกิดขึ้นในระดับระหว่างประเทศแล้ว ในระดับภูมิภาคและอนุภูมิภาคก็มีการเปลี่ยนแปลงซึ่งจะเป็น ตัวกำหนดทิศทางการพัฒนาแนวทางในการกำหนดนโยบายธุรกิจของไทยในทศวรรษนี้และทศวรรษ หน้าด้วย

การเปลี่ยนแปลงในระดับอนุภูมิภาคที่สำคัญก็คือ การขยายตัวของความ ร่วมมือทางเศรษฐกิจในระดับอนุภูมิภาคที่เรียกว่าสามเหลี่ยมเศรษฐกิจหรือ Growth Triangle ที่มี จุดเริ่มต้นจากความร่วมมือของสามประเทศ คือ สิงคโปร์ แถบบาตัมของอินโดนีเซีย และรัฐยะโฮร์ ตอนใต้ของมาเลเซีย โดยการโยงเครือข่ายในด้านสาธารณูปโภคของสามประเทศและใช้ประโยชน์จาก จุดเด่นของประเทศร่วมกันเพื่อทำให้ศักยภาพของการแข่งขันในด้านเศรษฐกิจกับประเทศอื่น ๆ ได้ สูงขึ้น จุดเด่นของสิงคโปร์ก็คือสาธารณูปโภคพื้นฐาน แรงงานที่มีฝีมือ เงินทุน เทคโนโลยี และตลาด การเงินที่ทันสมัย แต่จุดด้อยของสิงคโปร์ก็คือค่าแรงงานแพง มีพื้นที่และทรัพยากรธรรมชาติจำกัด

ในส่วนของอินโดนีเซียมีจุดเด่นที่ค่าแรงต่ำ มีพื้นที่และทรัพยากรธรรมชาติมาก แต่มีจุดด้อยที่ขาดแคลนเงินทุน เทคโนโลยีและสาธาณูปโภคพื้นฐาน สำหรับมาเลเซียนั้นมีพื้นที่ ทรัพยากร แรงงานกึ่งฝีมือ เงินทุนและเทคโนโลยีอยู่ในระดับปานกลาง ความร่วมมือในระดับภูมิภาคนี้จะเริ่ม ด้วยการใช้นิคมโปร์เป็นสำนักงานใหญ่ ตั้งโรงงานที่ต้องใช้แรงงานมากค่าแรงต่ำในเขตบาตัมของ อินโดนีเซีย และตั้งโรงงานผลิตชิ้นส่วนที่ต้องใช้แรงงานกึ่งฝีมือในรัฐยะโฮร์ของมาเลเซีย ความร่วมมือ แบบนี้ทำให้สามารถลดต้นทุนต่อหน่วยลง ซึ่งจะทำให้ธุรกิจสามารถไปแข่งขันกับประเทศอื่นได้

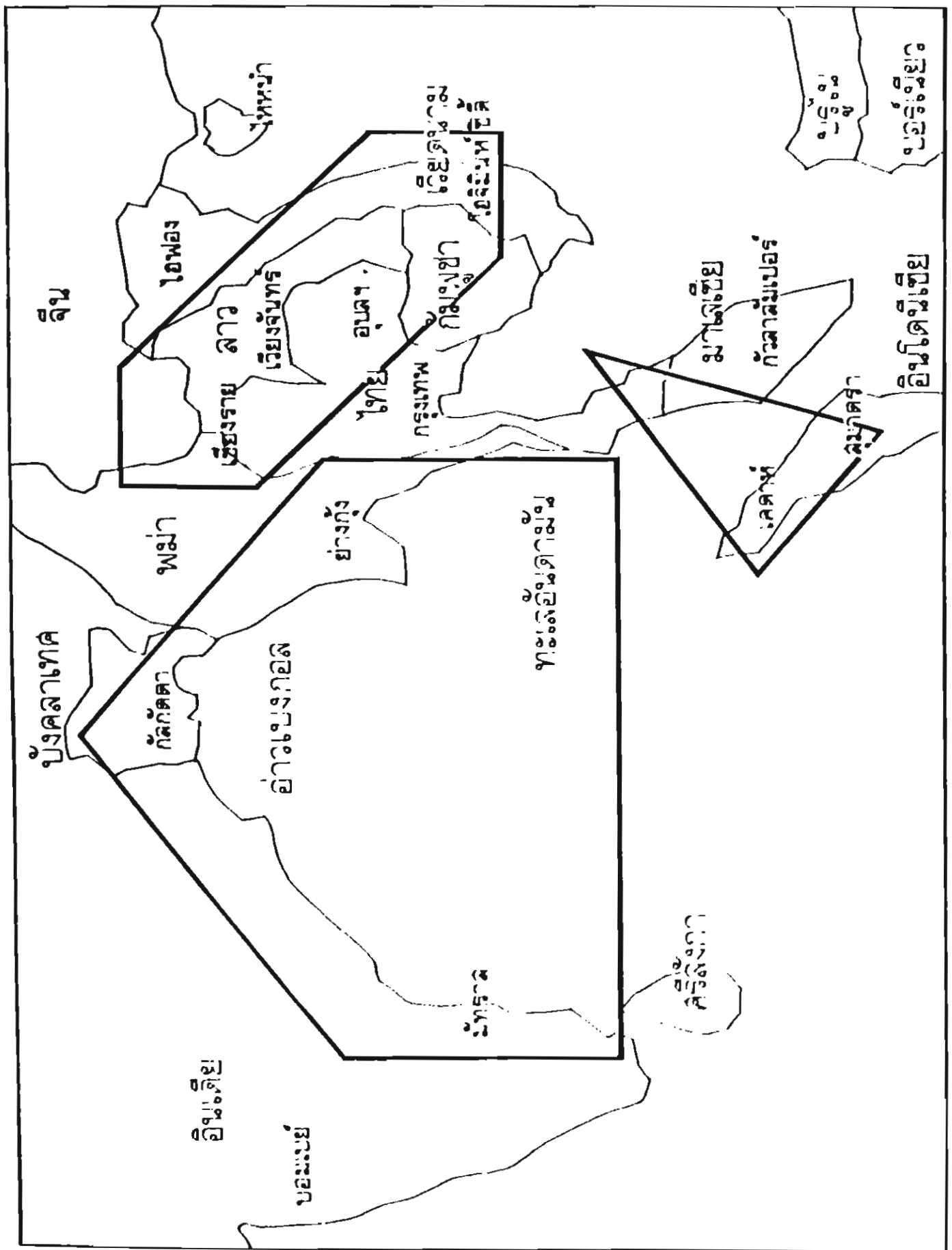
สำหรับความร่วมมือของไทยกับประเทศเพื่อนบ้านที่กำลังเกิดขึ้น ก็คือ สามเหลี่ยมทางตอนใต้ หรือสามเหลี่ยม IMT - GT สี่เหลี่ยมเศรษฐกิจทางตอนเหนือ หรือขยายตัวไป เป็นหกเหลี่ยมเศรษฐกิจในอนาคต ดังแผนภาพที่ 1.2.4.1

สามเหลี่ยม IMT - GT (Indonesia-Malaysia-Thailand-Growth Triangle)

สามเหลี่ยม IMT - GT เป็นความร่วมมือระหว่างประเทศไทยกับมาเลเซีย และอินโดนีเซีย สำหรับประเทศไทยนั้นจะครอบคลุมห้าจังหวัดชายแดนทางตอนใต้อันได้แก่ สตูล ยะลา สงขลา นราธิวาสและปัตตานี ส่วนมาเลเซียจะครอบคลุมรัฐทางตอนเหนือของประเทศคือ รัฐเคดะห์ ปะลิส ปีนัง และเปรัก ในขณะที่อินโดนีเซียจะประกอบด้วยสุมาตราเหนือ เมดาน อาละห์ อาเซห์ และเมดานอาเซห์ รวมแล้วครอบคลุมพื้นที่ 96,947 ตารางเมตร มีประชากร 9.66 ล้านคน ความร่วมมือที่ตกลงกันเมื่อเดือนกรกฎาคมปี 2536 นั้นเป็นด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว การค้า การลงทุน การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การร่วมลงทุนด้านอุตสาหกรรม การเชื่อมโยงด้านการเดินเรือ การอนุรักษ์ การจัดการในด้านสิ่งแวดล้อม โดยมีการลดข้อจำกัดและระเบียบต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคในความร่วมมือซึ่งกันและกัน ได้มีการจัดให้มีสภาธุรกิจของสามประเทศเป็นกลไกดำเนินการภาครัฐ จะสร้างความเชื่อมโยงทางสาธาณูปโภค และใช้กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่เอื้ออำนวยต่อการขยายความร่วมมือของธุรกิจให้แก่ภาคเอกชน โดยเอกชนสามารถดำเนินกิจการต่าง ๆ ผ่านสภาธุรกิจ

สี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ

โครงการสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจเกิดจากความร่วมมือของ 4 ประเทศคือ ลาว จีน พม่า และไทย ในปี พ.ศ. 2532 แต่มีการประชุมร่วมกันเป็นทางการเมื่อปี พ.ศ. 2536 ที่เมืองคุนหมิง ประเทศจีน และต่อมาที่กรุงเทพฯ และหลวงพระบาง โครงการสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจนี้จะครอบคลุมพื้นที่ทางตอนเหนือของไทย โดยมีจังหวัดเชียงรายเป็นแกน ทางตอนแคว้นสิบสองปันนาในมณฑลยูนนานของจีน โดยมีคุนหมิงเป็นแกน ด้านตะวันออกเฉียงเหนือของพม่า โดยมีเมืองต้าหลี่เป็นแกนทางตะวันออกเฉียงเหนือของลาว โดยมีเมืองหลวงน้ำทาและบ่อแก้วเป็นแกน ในความร่วมมือนี้ ได้มีการสร้างเครือข่ายของถนน ทางรถไฟ และทางน้ำให้สามารถเชื่อมต่อถึงกันได้ ตลอดจนปรับปรุงสนามบิน การสื่อสารโทรคมนาคมให้มีมาตรฐานและสอดคล้องกัน นอกจากนี้ยังมีความร่วมมือด้านพลังงาน มีโครงการพัฒนาพลังน้ำจากเขื่อนสาละวินในประเทศพม่าสู่แม่น้ำปิงและเจ้าพระยา มีการวางท่อส่งก๊าซจากแหล่งผลิตในอ่าวมะตะมาสู่ไทย และมีการสร้างเขื่อนอีก 8 แห่งในยูนนาน

แผนภาพที่ 1.2.4.1 การรวมกลุ่มกับประเทศเพื่อนบ้านของไทย

ในการพัฒนาสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจนี้ไทยหวังว่าเชียงรายจะเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวทางภาคเหนือและลุ่มแม่น้ำโขงตอนบน ศูนย์ข้อมูลพัฒนาลุ่มน้ำโขงตอนบน ศูนย์โทรคมนาคมและการเงินระหว่างประเทศ ศูนย์การค้าและการลงทุนอุตสาหกรรมต่อเนื่องอุตสาหกรรมแปรรูปสินค้าจากผลิตผลการเกษตร อาหารสัตว์ในตลาดสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจซึ่งมีประชากร 200 ล้านคนอันเป็นตลาดที่ใหญ่มาตลาดหนึ่ง

สี่เหลี่ยมเศรษฐกิจนั้นจะขยายตัวไปเป็นหกเหลี่ยมเศรษฐกิจได้โดยเชื่อมโยงกับกัมพูชาและเวียดนามโดยอาศัยพื้นฐานแห่งการพัฒนาที่ได้กล่าวไว้แล้วในตอนต้น (ดูแผนภาพที่ 1.2.4.1)

ความคาดหวังจากการรวมกลุ่ม

การขยายตัวของสามเหลี่ยม สี่เหลี่ยมหรือหกเหลี่ยมเศรษฐกิจของประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้านนั้นหมายถึงสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจกิจและธุรกิจกำลังเปลี่ยนแปลงและจะเป็นตัวกำหนดทิศทางกลยุทธ์และการแข่งขันธุรกิจในอนาคตต่อไป การขยายตัวของความร่วมมือนี้เป็นการเสริมสร้างศักยภาพในการแข่งขัน โดยใช้ฐานความร่วมมือดังกล่าวในการลดต้นทุนต่อหน่วยการผลิต ขยายตลาดกำลังซื้อ ตลอดจนเป็นตัวกระตุ้นให้มีการลงทุนทั้งจากในประเทศและต่างประเทศ เป็นการเร่งการพัฒนาเขตการค้าเสรีอาเซียนกระตุ้นการขยายตัวของชุมชนเมืองโดยเป็นศูนย์แห่งการเจริญเติบโตที่จะเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจ ธุรกิจและสังคม ทั้งในระดับประเทศและระดับภูมิภาคเข้าด้วยกัน และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในด้านการปรับโครงสร้างทางธุรกิจของประเทศสมาชิก และประเทศอื่น ๆ ไม่เฉพาะแต่ในกลุ่มประเทศอินโดจีน หรือประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคยังเกี่ยวพันไปถึงนอกภูมิภาคเช่นกลุ่มประเทศเอเชียใต้ อันได้แก่ ปากีสถาน บังคลาเทศและอินเดีย

1.3 วิสัยทัศน์ประเทศไทยในทศวรรษหน้า

พลวัตแห่งการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมในด้านต่าง ๆ ทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ความมั่นคง ทั้งระดับภายในประเทศ ต่างประเทศ และภูมิภาคในทศวรรษหน้าจะเปลี่ยนแปลงไปมากมายในขอบเขตที่ยังไม่เคยปรากฏมา วิสัยทัศน์ประเทศไทยในทศวรรษหน้าจะมีทิศทางตามมิติต่าง ๆ [8] ดังนี้

มิติด้านเศรษฐกิจ จะมีการเปลี่ยนแปลงดังนี้

ประการแรก การปรับโครงสร้างภายในจากเศรษฐกิจที่พึ่งพาการเกษตรไปสู่อุตสาหกรรมและภาคบริการจะเด่นชัดยิ่งขึ้น ในภาคเกษตรจะเป็นเกษตรกรรายใหญ่และกลายเป็นธุรกิจมากขึ้น

ประการที่สอง ระบบเศรษฐกิจไทยจะเปิดกว้างสู่โลกภายนอก มีแนวโน้มที่จะขยายฐานการผลิตที่ใช้แรงงานให้กระจายไปต่างจังหวัดหรือไปสู่ประเทศเพื่อนบ้าน

ประการที่สาม การค้าการลงทุนและการเงินรวมทั้งบุคลากรจะมีการขยายตัวเชื่อมโยงไปในกลุ่มประเทศในภูมิภาคมากขึ้น

ประการที่สี่ ธุรกิจแต่ละธุรกิจจะมีโครงข่ายโยงใยเป็นธุรกิจแห่งชาติและขยายข้ามชาติ มีการรวมตัวของธุรกิจขนาดเล็กเป็นขนาดใหญ่ ธุรกิจขนาดเล็กจะมีอยู่เฉพาะที่ต้องการความชำนาญ โดยเฉพาะเท่านั้น

ประการที่ห้า การขยายตัวของชนชั้นกลางจะมีมากขึ้น รายได้หรือกำลังซื้อของคนในประเทศโดยเฉลี่ยจะมีการขยายตัวในอัตราเร่ง โดยรายได้ประชาชาติต่อหัวที่เพิ่มขึ้น อันเป็นผลจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่คาดว่าจะยังคงอยู่ในเกณฑ์สูงในทศวรรษหน้า คือร้อยละ 7.5 ต่อปี อย่างน้อยก็ถึงปี พ.ศ. 2543

มิติด้านการเงิน จะมีการเปลี่ยนแปลงดังนี้

ประการแรก ในตลาดการเงินนั้นจะมีการขยายตัวของตลาดตราสารหนี้มาทดแทนแต่เดิมที่มีแต่ตลาดตราสารทุน ตลาดตราสารหนี้จะโตขึ้นควบคู่ขนานไปกับตลาดตราสารทุน และในที่สุดจะโตกว่าตราสารทุน

ประการที่สอง ในตลาดการเงินจะมีตราสารอันหลากหลาย ทั้งประเภทให้ผลตอบแทนแก่ผู้ฝากหรือนักลงทุน หรือลดต้นทุนสำหรับนักธุรกิจที่ต้องการเงินทุน และประเภทที่ช่วยลดความเสี่ยงอันเกิดจากความผันผวนของอัตราแลกเปลี่ยนดอกเบี้ยและราคา

ประการที่สาม ตลาดการเงินจะมีการเชื่อมโยงเป็นสองทางกับตลาดต่างประเทศโดยเฉพาะตลาดในภูมิภาค เป็นทั้งการเชื่อมโยงของนักลงทุน ธุรกิจ สถาบันการเงิน ตราสารทางการเงินและตัวตลาดการเงิน

ประการที่สี่ ตลาดการเงินไทยจะมีความเป็นเสรียิ่งขึ้นทั้งภายนอก ภายใน โดยการยกเลิกกฎเกณฑ์ ระเบียบอันเป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงตลาดการเงินระหว่างประเทศ

ประการที่ห้า สถาบันการเงินไทยจะทำธุรกิจอันหลากหลาย มีการขยายตัวไปสู่ต่างประเทศ และเป็นสถาบันการเงินขนาดใหญ่ ส่งผลกดดันให้เกิดการรวมตัวของสถาบันขนาดเล็ก หรือครอบคลุมกิจการของสถาบันขนาดเล็ก สถาบันขนาดเล็กจะคงอยู่ก็เฉพาะสถาบันที่มีความชำนาญการ โดยเฉพาะที่สถาบันขนาดใหญ่ต้องพึ่งพา

มิติทางด้านสังคม จะมีการเปลี่ยนแปลงดังนี้

ประการแรก การขยายตัวของชุมชนเมืองจะแผ่กว้างออกไปอันเป็นผลจากธุรกิจภาคเอกชนที่ขยายขอบข่ายไปยังต่างจังหวัด

ประการที่สอง โครงสร้างของประชากรไทยกำลังเปลี่ยนแปลงจากรูปเดิมซึ่งมีคนในวัยเด็ก (1-14 ปี) เป็นส่วนใหญ่ มาเป็นคนในวัยทำงาน (15-59 ปี) เป็นส่วนใหญ่ ธุรกิจเกี่ยวกับคนวัยนี้จะเจริญเติบโตมากที่สุด

ประการที่สาม สังคมเกษตรซึ่งเป็นครอบครัวใหญ่จะลดลงเป็นครอบครัวเล็ก ญาติพี่น้องที่เคยอยู่ด้วยกันต้องแยกจากกัน ความสัมพันธ์ต่าง ๆ ที่เคยมีต่อกันจะลดลง

ประการที่สี่ สังคมไทยจะมีลักษณะเป็นพหุนิยม มีการรวมกลุ่มกันมากขึ้น เป็นกลุ่มวิชาชีพต่าง ๆ หลากหลาย และต่างรักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม

ประการที่ห้า การขยายตัวทางการศึกษาทั้งในและนอกระบบจะสูงขึ้น อันเป็นผลเนื่องมาจากความต้องการในการแก้ปัญหาขาดแคลนแรงงานที่มีความรู้ความสามารถ และความต้องการของภาคเอกชนที่ต้องการทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ

มิติทางด้านการเมือง มีการเปลี่ยนแปลงดังนี้

ประการแรก การเมืองจะมีลักษณะเป็นประชาธิปไตยมากขึ้นเพราะความรวดเร็วของข่าวสารข้อมูล การรู้จักรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มอาชีพ การเรียกร้องให้มีการปฏิรูปการเมืองและการกระจายอำนาจ การเมืองไทยจะมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างจาก “อำมาตยาธิปไตย” และ “ชนาธิปไตย” ไปสู่ “ประชาธิปไตยพหุนิยม”

ประการที่สอง การเมืองจะมีความเข้มข้นยิ่งขึ้น นักการเมืองจะต้องมีความรู้ความสามารถที่ดีขึ้น เพราะการเรียกร้องให้มีการแก้ไขข้อขัดแย้งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอันได้แก่ ความขัดแย้งระหว่างเมืองกับชนบท ความขัดแย้งในเรื่องที่ดิน ความขัดแย้งระหว่างเกษตรกรรายย่อยกับอุตสาหกรรม นักการเมืองกับข้าราชการ ธุรกิจเสรีกับธุรกิจผูกขาด เป็นต้น

1.4 ปัจจัยสำคัญในการรักษาขีดความสามารถแห่งการแข่งขัน

ปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ไทยรักษาขีดความสามารถในการแข่งขันในระยะยาวเศรษฐกิจโลกใหม่ และสามารถที่จะพัฒนาไปได้ตามเส้นทางและสภาพพื้นฐานของตนเอง นั้นได้แก่

- การมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน อันได้แก่เป้าหมายและรูปแบบของระบบเศรษฐกิจสังคมไทย ที่ไทยจะพัฒนาไปสู่เป้าหมายดังกล่าว
- การมีนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่ชัดเจน การดำเนินนโยบายด้านการต่างประเทศ ซึ่งครอบคลุมทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ การค้า การลงทุน วัฒนธรรมและอื่น ๆ จะต้องมีประสิทธิภาพ เอกภาพ และฉับไวทันต่อเหตุการณ์
- การพัฒนาขีดความสามารถของไทยในองค์การเศรษฐกิจและการค้าระหว่างประเทศ มีความสามารถที่จะเสนอกฎระเบียบใหม่ ๆ ที่สอดคล้องกับผลประโยชน์ของไทยเพื่อให้เกิดความยุติธรรมในการแข่งขันตลาดโลก แทนที่จะเป็นฝ่ายพิจารณาข้อเสนอและกฎระเบียบที่ประเทศอื่นหยิบยื่นให้เพียงฝ่ายเดียว และส่งเสริมให้เอกชนสามารถใช้กลไก ต่าง ๆ เพื่อตอบโต้กับประเทศที่ปฏิบัติไม่เป็นธรรม

- การพัฒนาขีดความสามารถในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จะต้องให้สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาสินค้าต่าง ๆ เพื่อให้มีมูลค่าเพิ่ม สามารถที่จะแข่งขันกับต่างประเทศได้
- การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติแบบยั่งยืน จะต้องมีการบริหารการรักษาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ประสานกัน เพื่อให้มีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ดี ที่ยั่งยืน โดยทุกฝ่ายได้ประโยชน์รวมไปถึงระดับท้องถิ่น
- การพัฒนาการเป็นศูนย์กลางด้านเศรษฐกิจและสังคม จะต้องมีความหมายทิศทาง และแผนงานที่ชัดเจนเพื่อพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางไม่เฉพาะด้านการเงินและคมนาคมเท่านั้น แต่มีศักยภาพที่จะพัฒนาเป็นศูนย์กลางด้านอื่น ๆ เช่น ศูนย์กลางการค้าผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร เช่น ข้าว ศูนย์กลางการศึกษาและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ วิทยาศาสตร์การแพทย์ ศูนย์กลางการประชุมนานาชาติ ศูนย์กลางสำนักงานภูมิภาคของบริษัทระหว่างประเทศและศูนย์กลางโทรคมนาคม
- การพัฒนาการรวมกลุ่มกับประเทศเพื่อนบ้าน การรวมกลุ่มกับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น สามเหลี่ยมเศรษฐกิจและสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจควรจะเป็นไปอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ
- การพัฒนาข้อมูลข่าวสาร การพัฒนาข้อมูลข่าวสารและยึดกุมกลไกการใช้ข่าวสารจะมีส่วนสำคัญอย่างมาก และส่งเสริมโอกาส สถานะ และอำนาจต่อรองของประเทศทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม
- การพัฒนาการวิจัยในเชิงยุทธศาสตร์ และวิสัยทัศน์อนาคต การวิจัยในเชิงยุทธศาสตร์และวิสัยทัศน์อนาคตซึ่งจะต้องเป็นระบบต่อเนื่องนั้นมีน้อยมาก ทำให้ไม่สามารถที่จะนำมาใช้ในการวางนโยบาย แผนงาน และกลยุทธ์ ตลอดจนมาตรการต่าง ๆ ในการที่จะพัฒนาทั้งเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองในการเปลี่ยนแปลงของโลกได้
- การพัฒนาอุตสาหกรรม เทคโนโลยีและมนุษย์ การพัฒนาอุตสาหกรรม เทคโนโลยี และทรัพยากรมนุษย์จะต้องให้สอดคล้องและประสานกัน เพราะจะต้องพึ่งพาอาศัยกันและกัน การพัฒนาเฉพาะด้านหนึ่งด้านใดจะไม่ช่วยให้การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเพื่อแข่งขันบนเวทีโลกเป็นไปได้

เมื่อมองในภาพรวม ความอ่อนด้อยของไทยในการพัฒนาในสิ่งต่าง ๆ ที่ปรากฏข้างต้นแล้ว จะเห็นได้ว่าสถานะของไทยในการแข่งขันในระยะเบียดเศรษฐกิจใหม่ของโลกค่อนข้างจะอยู่ในสภาพวิกฤตเป็นอย่างยิ่ง

1.5 สรุป

ประเทศอุตสาหกรรมใหม่ในภูมิภาคเอเชียเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็วก็เพราะปัจจัย 5 ประการคือ ความสามารถในการปรับตัวและปรับเปลี่ยนทางด้านอุตสาหกรรมได้รวดเร็ว การพัฒนาการผลิตที่กระทำได้อย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว มีอัตราเงินออมของชนในชาติสูง ชนในชาติมีความขยันหมั่นเพียร และอัตราการศึกษาเข้าสู่ระดับอุดมศึกษาที่สูง

ในการแข่งขันในเวทีเศรษฐกิจโลก เมื่ออาศัยปัจจัยต่าง ๆ มาเปรียบเทียบระหว่างประเทศแล้วปรากฏว่าเศรษฐกิจไทยได้ก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วในทศวรรษนี้เพราะมีจุดเด่นที่ประเทศไทยมีโครงสร้างของการว่าจ้างงานที่มีแรงงานราคาถูก การแทรกแซงกิจกรรมของรัฐโดยเฉพาะการลดค่าเงินบาททำให้สินค้าที่ผลิตได้ราคาถูก และมีการลงทุนจากต่างประเทศสูงช่วยในการสร้างความแข็งแกร่งให้แก่เศรษฐกิจของประเทศ ประเทศไทยมีความสามารถปานกลางในด้านการพัฒนาประเทศสู่ระบบนานาชาติ การพัฒนาตลาดการเงินและตลาดทุน และความมีประสิทธิภาพทางธุรกิจแต่ในเวลาเดียวกัน ประเทศไทยมีจุดด้อยที่สำคัญอันได้แก่ความไม่มีเสถียรภาพทางด้านสังคมและการเมืองของรัฐบาล ทรัพยากรธรรมชาติของประเทศที่ถูกทำลายร่อยหรอลงไป ความสามารถทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่ำและโครงสร้างทางการศึกษา ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่ยังจำกัดอยู่ในระดับประถม อัตราเข้าเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาและอุดมศึกษาอยู่ในอัตราที่ต่ำและต่ำมาก ตามลำดับ ซึ่งจุดด้อยเหล่านี้จะเป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติและในการแข่งขันในเวทีเศรษฐกิจโลกในอนาคต เพราะล้วนแล้วแต่เป็นจุดด้อยที่ต้องใช้เวลานานในการแก้ไข ในขณะที่เดียวกันจุดเด่นต่าง ๆ ล้วนแล้วแต่เป็นจุดที่มีการเปลี่ยนแปลงได้ง่ายและรวดเร็วและจะกลับกลายเป็นจุดด้อยได้ง่ายในอนาคตเช่นเดียวกัน

ความเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคโลกาภิวัตน์ อันเป็นโลกที่ไร้พรมแดน ยังผลให้เกิดระเบียบเศรษฐกิจโลกใหม่ เกิดการรวมกลุ่มประเทศคู่แข่งทางการค้า มีมาตรการใหม่ ๆ ในการกีดกันทางการค้า เกิดการโยกย้ายฐานการผลิตและแรงงานส่งผลกระทบให้เกิดความยากจนใหม่ ๆ มีกระแสหลักในระบบเศรษฐกิจโลกต่าง ๆ เกิดขึ้นหลายกระแส อันได้แก่ กระแสสากลนิยม ภูมิภาคนิยม พหุภาคนิยม โลกาภิวัตน์และการข้ามชั่วทางเศรษฐกิจเกิดขึ้น ประเทศไทยโดยข้อได้เปรียบทางภูมิศาสตร์ พื้นฐานทางประเพณีและวัฒนธรรม มีศักยภาพสูงในการที่จะเป็นศูนย์กลางแห่งการรวมกลุ่มกับประเทศเพื่อนบ้านทั้งในรูปแบบของสามเหลี่ยม ห้าเหลี่ยม และหกเหลี่ยมเศรษฐกิจ ซึ่งจะเสริมความเข้มแข็งในการแข่งขันในเวทีเศรษฐกิจโลกในอนาคตได้อย่างดี

การขยายตัวของปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ดังกล่าวข้างต้น ได้ส่งผลกระทบต่อการปรับตัวทางเศรษฐกิจ สังคม และธุรกิจ ของประเทศไทยอย่างกว้างขวาง ต่อเนื่องและมีความเกี่ยวพันกันเป็นลูกโซ่ ซึ่งเกิดขึ้นเช่นเดียวกันกับประเทศอื่น ๆ สร้างปัญหาต่าง ๆ ให้เกิดความสับสนซับซ้อนและความยุ่งยากที่จะแก้ไขมากขึ้น ในมิติด้านเศรษฐกิจจะมีการเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างภายในที่ต้องพึ่งพาอุตสาหกรรมและบริการมากขึ้น เกษตรกรรมจะเป็นรายใหญ่และเป็นธุรกิจมากขึ้น เศรษฐกิจไทยจะขยายฐานการผลิตไปใช้แรงงานตามภูมิภาคและประเทศเพื่อนบ้านมากขึ้น การค้าการลงทุน

รวมทั้งบุคลากรจะขยายตัวเชื่อมโยงไปในกลุ่มประเทศในภูมิภาคมากขึ้น ธุรกิจแต่ละธุรกิจจะมีเครือข่ายโยงใยเป็นธุรกิจแห่งชาติและขยายข้ามชาติ การขยายตัวของชนชั้นกลางจะมากขึ้นตามการขยายตัวทางเศรษฐกิจ มิติการเงินจะมีการเปลี่ยนแปลงในด้านตลาดการเงิน มีการขยายตัวของตลาดตราสารและมีการเชื่อมโยงของนักลงทุน ธุรกิจ สถาบันการเงิน ตราสารทางการเงินและตัวตลาดการเงินโดยตลาดการเงินจะมีความเสรียิ่งขึ้นและสถาบันการเงินไทยจะทำธุรกิจอันหลากหลายมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้สถาบันการเงินขนาดเล็กมีจำนวนลดน้อยถอยลง

มิติทางด้านสังคมจะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก ชุมชนเมืองจะแผ่กว้างออกไป โครงสร้างประชากรเปลี่ยนแปลงมีคนวัยทำงานมากขึ้น สังคมเกษตรจะกลายเป็นครอบครัวเล็กและมีความสัมพันธ์น้อยลงไปเรื่อย ๆ มีลักษณะเป็นพหุนิยม มีความหลากหลายและมีการรวมกลุ่มกันมากขึ้น เรียกร้องผลประโยชน์มากขึ้น และมีความต้องการการศึกษาทั้งในและนอกระบบสูงขึ้น

ไทยจะรักษาขีดความสามารถแห่งการแข่งขันในระบบเศรษฐกิจโลกใหม่ได้ก็ต่อเมื่อได้มีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนในด้านเป้าหมายและรูปแบบระบบเศรษฐกิจสังคมไทย นโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่ชัดเจนและจะต้องพัฒนาขีดความสามารถด้านต่าง ๆ อันได้แก่ขีดความสามารถในการต่อสู้ในองค์การเศรษฐกิจและการค้าระหว่างประเทศ การพัฒนาการรวมกลุ่มกับประเทศเพื่อนบ้าน การพัฒนาการเป็นศูนย์กลางด้านเศรษฐกิจและสังคม การพัฒนาข้อมูลข่าวสารและโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติแบบยั่งยืน การพัฒนาการวิจัยเชิงยุทธศาสตร์และวิสัยทัศน์อนาคต การพัฒนาขีดความสามารถในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตลอดจนอุตสาหกรรม แต่ที่สำคัญที่สุดนั่นก็คือการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพนั่นคือการให้การศึกษาที่มีคุณภาพเพื่อเป็นพลังมันสมองของชาติ ในการที่จะแก้ไขปัญหาดัง ๆ ที่จะต้องเผชิญในเวลาต่อไป

บทที่ 2

รูปแบบและลักษณะของอุดมศึกษาไทยอันพึงปรารถนา

ประเทศไทยโดยลักษณะของภูมิศาสตร์พื้นฐานทางวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติ มีศักยภาพสูงในการที่จะแข่งขันบนเวทีเศรษฐกิจโลกและมีโอกาสที่จะเป็นประเทศพัฒนาในโลกยุคโลกาภิวัตน์ แต่ในปัจจุบันยังมีจุดอ่อนอยู่หลายประการที่จะเป็นอุปสรรคขัดขวาง ไม่สามารถที่จะก้าวหน้าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกได้ ซึ่งศักยภาพและอุปสรรคต่างๆ ได้กล่าวไว้เป็นรายละเอียดแล้ว ในบทที่หนึ่ง จุดอ่อนที่สำคัญเหนือสิ่งอื่นใดก็คือโครงสร้างการศึกษาโดยเฉพาะอุดมศึกษาซึ่งมีผลกระทบไปถึงปัจจัยอื่นๆ ให้กลายเป็นจุดอ่อนไปด้วย เช่นความด้อยทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สำหรับในบทนี้จะได้วิเคราะห์ถึงความสำคัญของอุดมศึกษาไทยในการที่จะแก้ไขจุดอ่อนเหล่านั้น สังคมไทยและการศึกษาตลอดจนรูปแบบและลักษณะของอุดมศึกษาไทยอันพึงปรารถนาในยุคที่ใหม่ที่กำลังก้าวเข้ามาในระยะเวลาอันใกล้

2.1 ความสำคัญของอุดมศึกษากับการแก้ปัญหาวิกฤต

การศึกษาเป็นการสร้างพลังมันสมองของชาติที่จะช่วยกันคิดอ่านแก้ปัญหาวิกฤตต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นแก่ชาติบ้านเมืองได้ ความสำคัญของการศึกษาโดยเฉพาะอุดมศึกษาจึงมีความสำคัญดังนี้

- สร้างทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพหรือพลังสมอง

ไซมอน เปเรส ในขณะที่ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีต่างประเทศของอิสราเอลเคยกล่าวไว้ว่า ประเทศใดประเทศหนึ่งจะแก้ปัญหาวิกฤตของตนเอง หรือสร้างรายได้เปรียบกว่าประเทศอื่นได้นั้น มิได้ขึ้นอยู่กับปริมาณทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่เหลือเฟือในประเทศนั้น หรือขึ้นอยู่กับดินแดนอันกว้างใหญ่ไพศาล แต่ขึ้นอยู่กับการมีทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพหรือพลังสมองที่มีอยู่และการจัดการพลังสมองเหล่านั้นให้ได้ใช้ประโยชน์ในการแก้ปัญหาวิกฤตต่างๆ สร้างรายได้เปรียบให้เกิดขึ้นในประเทศนั้น ๆ

ทั้งนี้อิสราเอลเป็นตัวอย่างที่ดีของประเทศที่เล็กและขาดทรัพยากรซึ่งต่างกับประเทศอาหรับทั้งหลายที่มีพื้นที่ใหญ่โตร่ำรวยไปด้วยน้ำมัน แต่สามารถยืนหยัดอยู่ได้ด้วยกำลังคนที่มีอยู่น้อย แต่มีความรู้ความสามารถสูงสร้างความมั่งคั่งและมั่นคงให้แก่ประเทศเทียมบำเทียมไหล่กับอารยะประเทศทั้งหลายได้

- การจัดการพลังสมอง

คนที่เป็พลังสมองของชาติย่อมสามารถเคลื่อนย้ายได้โดยไร้พรมแดนจากประเทศหนึ่งไปอยู่ในอีกประเทศหนึ่ง การมีคนอันเป็นพลังสมองจำนวนมากแต่ไม่มีการจัดการที่ดีแล้วคนเหล่านั้นก็อาจจะเคลื่อนย้ายไปอยู่ที่อื่นได้ ซึ่งเป็นการสูญเสียที่เรียกกันว่าสมองไหล ฉะนั้นประเทศที่ผู้ปกครองฉลาดและเห็นคุณค่าของพลังสมองเหล่านั้นมักจะมีวิธีการจัดการที่ดีที่มีเพียงแต่จะดึงพลังสมองเหล่านั้นไว้ใช้ประโยชน์ในการพัฒนาประเทศของตนเองเท่านั้น แต่ยังดึงดูดพลังสมองจากประเทศอื่น ๆ มาใช้ประโยชน์ให้แก่ตนเองด้วย ประเทศเล็ก ๆ ดังสิงคโปร์ได้ปฏิบัติ โดยดึงดูดชาวต่างประเทศที่มีคุณภาพมาให้ปฏิบัติงานให้แก่สิงคโปร์ได้เป็นจำนวนมากในเมื่อตนเองยังสร้างพลังสมองได้ไม่เพียงพอ ทำให้สิงคโปร์เจริญรุดหน้าทั้ง ๆ ที่ขาดทรัพยากรธรรมชาติสนับสนุน

ฉะนั้นประเทศที่ไม่มีพลังสมองมากมายหากสามารถจัดการใช้พลังสมองบนดินแดนของตนเองให้ได้ประโยชน์สูงสุดแล้วก็จะมีความเข้มแข็งและความร่ำรวย แต่ประเทศที่จะได้เปรียบที่สุดก็คือประเทศที่สร้างพลังสมองได้มากมายและใช้ประโยชน์จากพลังสมองให้ได้ประโยชน์สูงสุดอย่างเช่นสหรัฐอเมริกา เป็นต้น

- การให้การศึกษาเพื่อสร้างพลังสมอง

การให้การศึกษาโดยเฉพาะระดับอุดมศึกษาที่มีคุณภาพจึงเป็นกลไกสำคัญในการสร้างพลังสมองหรือทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ ซึ่งเกิดขึ้นได้มากเท่าใดย่อมจะสร้างความได้เปรียบให้แก่ประเทศนั้น ๆ แต่ก็เน้นเรื่องที่จะต้องลงทุนเพื่อให้ได้ผลประโยชน์ยาว ประเทศต่าง ๆ ที่ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลจึงให้การสนับสนุนการอุดมศึกษาของชาติและลงทุนเพื่อพัฒนาสมองของชาติให้เจริญรุดหน้าตลอดเวลา

2.2 อุดมศึกษาไทยกับการแก้ปัญหาวิกฤตของประเทศ

- อุดมศึกษาไทยเป็นขุมกำลังพลังสมองของประเทศ มีความสำคัญที่จะต้องเป็นผู้ผลิตและเป็นผู้นำในการแก้ปัญหาวิกฤตต่าง ๆ ของประเทศ เพื่อให้ยืนหยัดอยู่ในประชาคมโลกที่ดีได้

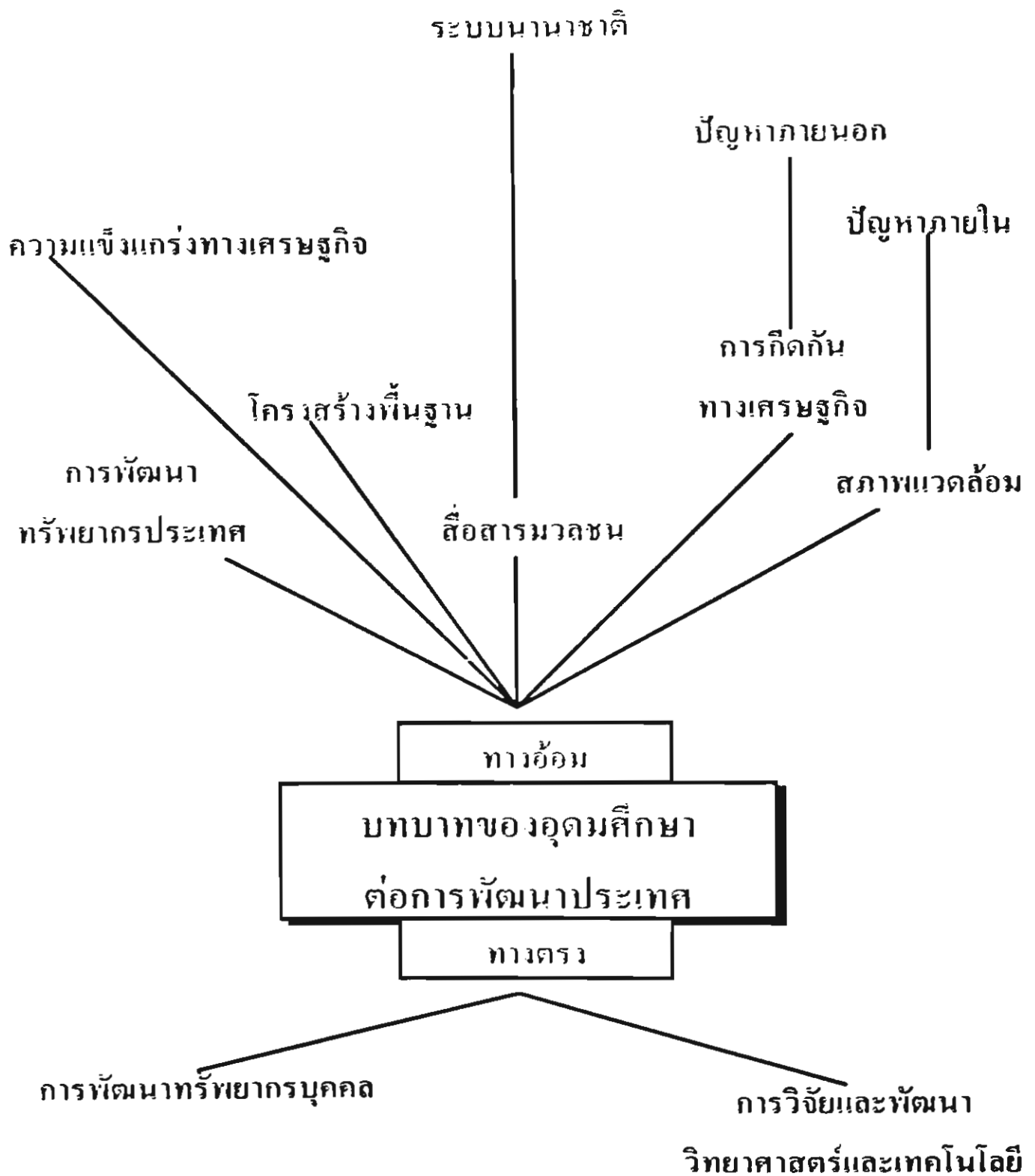
- ปัญหาวิกฤตที่ประเทศกำลังเผชิญในการแข่งขันในเวทีเศรษฐกิจโลก ทั้งในปัจจุบันและอนาคตซึ่งได้กล่าวไว้เป็นรายละเอียดในบทที่ 1 นั้น มีทั้งที่เกี่ยวพันกับอุดมศึกษาโดยตรงและโดยทางอ้อมและอาจจะแยกได้ดังในแผนภูมิที่ 2.2 ดังนี้

2.2.1 ภาวะวิกฤตที่ทำทลายอุดมศึกษาโดยตรง

ความด้อยของประเทศอันเป็นภาวะวิกฤตที่เกี่ยวพันกับอุดมศึกษาโดยตรง ได้แก่

2.2.1.1 ความด้อยในขีดความสามารถทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

อันเป็นหน้าที่โดยตรงที่สถาบันอุดมศึกษาจะต้องเป็นผู้นำในด้านนี้ และสถาบันอุดมศึกษาจะต้องหาทางแก้ไข

แผนภูมิที่ 2.2 บทบาทของอุดมศึกษาต่อการพัฒนาประเทศ

2.2.1.2 ความด้อยในโครงสร้างการศึกษาหรือการพัฒนาทรัพยากรบุคคลสถาบันอุดมศึกษา ยังไม่สามารถรองรับความต้องการของจำนวนประชากรที่ต้องการจะเข้าศึกษาสูงได้และในเวลาเดียวกันให้คุณภาพการศึกษาไม่ดีพอในการผลิตกำลังคน ยากแก่การที่จะเป็นมันสมองให้แก่ประเทศแก้ไขวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ได้

2.2.1.3 การพัฒนาประเทศสู่ระบบนานาชาติ สถาบันอุดมศึกษาเป็นประตูสำคัญในเรื่องของความร่วมมือกับนานาชาติ และจะต้องเป็นผู้นำความรู้และวิทยาการสมัยใหม่เข้ามาเรียนรู้เพื่อให้ทัดเทียมกับนานาชาติและสามารถแข่งขันกับนานาชาติได้

2.2.2 ภาวะวิกฤตที่ท้าทายอุดมศึกษาโดยทางอ้อม

ภาวะวิกฤตเกิดขึ้นในประเทศหลายด้าน แม้จะไม่เกี่ยวข้องกับอุดมศึกษาโดยตรง แต่เป็นหน้าที่ของอุดมศึกษาที่จะต้องช่วยแก้ไขโดยการบริการให้ความรู้ ชี้แนะวิกฤตที่เกิดขึ้น ตลอดจนหาหนทางแก้ไข หรือแม้กระทั่งมีส่วนร่วมในการแก้ไข ซึ่งมีดังต่อไปนี้

2.2.2.1 การอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติของประเทศ

ตัวอย่างเช่น

- การสร้างความสมดุลระหว่างการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และการอนุรักษ์ ตลอดจนสร้างเสริมทรัพยากรธรรมชาติ
- การพัฒนาที่ยั่งยืน
- การรักษาสิทธิประโยชน์ของทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะความหลากหลายทางชีวภาพ และทรัพยากรทางปัญญา

2.2.2.2 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ

การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจอันได้แก่ สาธารณูปโภคต่าง ๆ การสร้างถนนหนทาง โทรคมนาคม หรือแม้กระทั่งการสร้างเขื่อนเพื่อพลังน้ำและไฟฟ้า เพื่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของชาติ มีทั้งด้านประโยชน์และโทษ ตลอดจนเงื่อนเวลารวมทั้งเทคโนโลยีใหม่ ซึ่งสถาบันอุดมศึกษาควรจะมีส่วนเกี่ยวข้องเช่น วิจัยเรื่องพลังงานทดแทนอันได้แก่ พลังแสงแดด พลังลม หรือชี้นำได้ถึงข้อดี ข้อเสียต่าง ๆ ที่เกิดผลประโยชน์คุ้มค่าหรือไม่ ฯลฯ

2.2.2.3 เสถียรภาพทางสังคมและการเมืองรัฐบาล

สถาบันอุดมศึกษามีส่วนเกี่ยวข้องอย่างมากในการที่จะสร้างเสถียรภาพทางสังคมให้แก่ประเทศ หากให้การศึกษาดำเนินการตามพึงประสงค์ของสังคมไทย และเป็นตัวจักรสำคัญในการที่จะชักจูงให้การเมืองและการปกครองเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยมากขึ้น มีคนที่มีคุณภาพสู่การเมืองมากขึ้น

2.2.2.4 ความสามารถในการบริหารและการจัดการ

สถาบันอุดมศึกษานอกจากจะต้องสร้างบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถในการบริหารและการจัดการแล้วยังจะต้องสร้างความเป็นผู้นำในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นในการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจของประเทศ เช่น การรักษาทรัพยากรสินทางปัญญา การปรับตัว โดยเฉพาะการพัฒนาด้านการบริหาร การจัดการต่าง ๆ ที่อยู่ในภาวะวิกฤตของประเทศ

2.3 การศึกษาที่พึงประสงค์ของสังคมไทยในอนาคต

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 มีจุดเน้นหนักในด้านการพัฒนาคนและทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งแตกต่างไปจากแผนพัฒนา ฯ ฉบับต่าง ๆ ในอดีตที่มักจะมุ่งในการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นหลักโดยมีส่วนของการพัฒนาสังคมเป็นอันดับรอง แผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 8 จึงเป็นแผนที่สอดคล้องกับความสำเร็จและความจำเป็นของการที่จะต้องพัฒนาคนและทรัพยากรมนุษย์ในสังคมไทยให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลก อย่างไรก็ตามการพัฒนาคนและทรัพยากรมนุษย์นั้นจำเป็นที่จะต้องใช้เวลาและมีการต่อเนื่อง จึงสมควรที่จะจำกัดอยู่แต่เฉพาะในแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 8 เท่านั้น

2.3.1 สังคมไทยที่พึงปรารถนาในอนาคต

แผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 8 [9] ได้กำหนดสังคมไทยที่พึงปรารถนาไว้ดังนี้

- สังคมไทยเป็นสังคมที่มีความเป็นปึกแผ่น มีความภูมิใจในความเป็นไทยและดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ทางศิลปวัฒนธรรมของชาติ มีความมั่นคงสงบสุขสันติกับนานาชาติ เป็นที่ยกย่องและเป็นประเทศระดับแนวหน้าในประชาคมโลก เป็นสังคมที่คนมีความสุข อยู่ในครอบครัวที่อบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง เป็นสังคมที่มีสมรรถภาพ มีเสถียรภาพ มีความเสมอภาค มีความยุติธรรม มีระเบียบวินัย มีความเมตตากรุณา เคารพในสิทธิมนุษยชน มีหลักธรรมของศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในการ ดำรงชีวิตของคนในสังคม
- คนไทยทุกคนมีโอกาสพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่มากขึ้นทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และมีส่วนร่วมอย่างเต็มภาคภูมิในกระบวนการพัฒนาประเทศ เด็กไทยทุกคนจะได้รับการดูแลเอาใจใส่ด้านสุขภาพตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดา ได้รับสารอาหารครบถ้วนตั้งแต่ปฐมวัย รวมทั้งได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างน้อย 12 ปี และทุกคนมีโอกาสเข้าถึงบริการพื้นฐานทางสังคมที่มีคุณภาพ

- คนไทยมีขีดความสามารถพร้อมที่จะปรับตัวเพื่อรับกับกระแสการเปลี่ยนแปลง ซึ่งเกิดจากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในระดับที่สามารถแข่งขันกับนานาชาติได้ คนในวัยหนุ่มสาวได้รับการศึกษาในระดับอุดมศึกษาไม่น้อยกว่าร้อยละ 40 ของคนในกลุ่มอายุ 18-24 ปี กลุ่มคนผู้ด้อยโอกาสในสังคมได้รับโอกาสทางการศึกษาและการมีงานทำอย่างทั่วถึงถ้วนหน้า คนไทยจะมีคุณภาพมีความรู้ความสามารถ รู้จักตัวเอง รู้เท่าทันโลก และมีศักยภาพที่จะปรับตัวเองอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณค่าตลอดทุกช่วงวัยของชีวิต
- เศรษฐกิจตั้งอยู่บนรากฐานของสร้างสรรค์ เป็นศูนย์กลางที่สำคัญในภูมิภาค ทั้งในด้านการผลิต การคมนาคม การเงิน การท่องเที่ยว และบริการ มีระบบการค้าขายแบบเสรีที่มีประสิทธิภาพและเป็นธรรม ทันโลกทางด้านเทคโนโลยีและนำโลกในมิติที่ประเทศไทยมีความเป็นเลิศ มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องและมีเสถียรภาพ โดยมีความสมดุลกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งเป็นฐานการจ้างงานและสร้างโอกาสในการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม ทั่วทุกกลุ่มคนทุกพื้นที่
- ชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยในภูมิภาคและชนบทไม่แตกต่างจากคนในเมืองหลวง คือ จะมีโอกาสได้รับบริการโครงสร้างพื้นฐาน และบริการพื้นฐานทางสังคมที่จำเป็นอย่างมีคุณภาพและทั่วถึง มีหลักประกันด้านสุขภาพอนามัย สามารถติดต่อสื่อสารกันได้อย่างสะดวกด้วยเครือข่ายระบบโทรคมนาคม และขนส่งที่ครอบคลุมทุกพื้นที่ มีโอกาสและทางเลือกในการประกอบอาชีพได้อย่างเสรี และใช้ประโยชน์จากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้รับการดูแลรักษาและจัดการอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพของคนในปัจจุบัน เพื่อเป็นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืนแก่คนรุ่นหลัง คนไทยมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีเมืองและชุมชนที่น่าอยู่อาศัย มีความปลอดภัย เป็นความภาคภูมิใจของคนไทยทั้งชาติ

- มีระบบการเมืองที่เป็นประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์ โดยมีองค์พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีภาคราชการที่มีประสิทธิภาพ มีนักการเมืองและข้าราชการที่มีคุณธรรม จริยธรรม มีความรู้ความสามารถสูง และยึดผลประโยชน์ของประชาชนและประเทศชาติเป็นหลักเป็นที่พึ่ง และสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง

เพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 [10] ได้กำหนดสังคมไทยที่พึงประสงค์ไว้ว่าควรจะมีลักษณะดังนี้ :-

- สังคมแห่งการเรียนรู้ รู้เท่าทันโลก
- สามารถแข่งขัน และร่วมมือเป็น
- สังคมที่มี :
 - ✧ เสรีภาพ
 - ✧ สมรรถภาพ
 - ✧ วินัย
 - ✧ ยุติธรรม
 - ✧ เมตตากรุณาและคุณธรรมตามหลักธรรมทางศาสนา
 - ✧ เสถียรภาพ
- คนมีความสุข
- ครอบครัวอบอุ่น
- ชุมชนเข้มแข็ง
- สังคมสันติ
- เศรษฐกิจสมดุล
- เคารพในสิทธิมนุษยชน
- สิ่งแวดล้อมยั่งยืน
- ประเทศชาติมีความมั่นคง
- มีสันติกับธรรมชาติ เพื่อนบ้านและเพื่อนร่วมโลก

2.3.2 การศึกษาที่พึงประสงค์ของสังคมไทย

ในการประชุมสัมมนาระดับชาติ เรื่องยุทธศาสตร์การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์ ณ ศูนย์ประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ [11] นั้น ได้มีการกล่าวถึงการศึกษาที่พึงประสงค์ของสังคมไทยในอนาคตไว้หลายประการ และได้นำเข้าสู่นโยบายในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ที่เน้นในเรื่องของการพัฒนาคนในเวลาต่อมา ซึ่งอาจจะสรุปได้ดังนี้

- การศึกษาที่มุ่งพัฒนาตัวบุคคลให้เป็นคนดีมีสุข ครอบครัวยั่งยืน การผนึกกำลังกันเป็นชุมชนที่เข้มแข็งให้เป็นสังคมที่มีสันติ สามารถแข่งขันกับนานาชาติได้ โดยมีสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน
- การศึกษาที่ให้อิสระและความหลากหลายแก่ผู้เรียนทุกคนมีทางเลือกและทางออกที่ดีได้
- การศึกษาที่มีส่วนสำคัญในการรักษาวัฒนธรรม รากฐานของสังคมไทยมีดุลยภาพระหว่างเศรษฐกิจที่ทันสมัยกับสังคมวัฒนธรรมไทย
- การศึกษาที่เป็นสื่อให้คนไทยสามารถเข้าถึงแก่นวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชนชาติอื่น ความเป็นไทยและความเป็นสากลสัมพันธ์ เพื่อการอยู่ร่วมกันได้ในประชาคมโลก
- การศึกษาที่มีดุลยภาพหรือความพอดีในการผสมผสานคุณลักษณะต่างเข้ากัน เพื่อช่วยเสริมสร้างทั้งความเจริญทางวัตถุและความเจริญทางจิตใจ อันได้แก่ความพอดีในเรื่องต่าง ๆ ต่อไปนี้คือ
 - ✧ ความพอดีระหว่างการเป็นผู้นำกับการเป็นผู้ตาม
 - ✧ ความพอดีระหว่างความสามารถในการทำงานเป็นหมู่คณะกับความสามารถในการดำรงตนในฐานะปัจเจกบุคคล
 - ✧ ความพอดีระหว่างเสรีภาพกับความรับผิดชอบ
 - ✧ ความพอดีระหว่างความสามารถแข่งขันกับความสมถะรู้จักพอรู้จักร่วมมือ
 - ✧ ความพอดีระหว่างการเห็นความสำคัญและประโยชน์ในวิทยาการสมัยใหม่ กับความชื่นชมในภูมิปัญญาแบบดั้งเดิม
 - ✧ ความพอดีระหว่างการเปิดรับวัฒนธรรมต่างชาติกับการอนุรักษ์วัฒนธรรม และเอกลักษณ์ไทย
 - ✧ ความพอดีระหว่างการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการงานและฐานะกับการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองและเพื่อความปิติยินดีแห่งการเรียนรู้
 - ✧ ความพอดีระหว่างการเพิ่มพูนทักษะความสามารถเฉพาะทางกับการเพิ่มพูน สุนทรียภาพและความรอบรู้ในภาพรวม
 - ✧ ความพอดีระหว่างการเรียนรู้ผ่านสื่อและเทคโนโลยีต่าง ๆ กับการเรียนรู้ด้วยกระบวนการมนุษยสัมพันธ์มนุษยธรรมและมนุษยสัมพันธ์ธรรมชาติ
 - ✧ ความพอดีระหว่างการจัดประมวลสาระความรู้ทางมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์

เมื่อพิจารณาถึงการศึกษาอันพึงประสงค์ของสังคมไทยในอนาคตแล้ว อุดมศึกษาจะต้องปรับเปลี่ยนการเรียนการสอนและวิธีการเรียนรู้ไปอีกมากมายจากที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

2.4 บทบาทของการศึกษาไทยอันพึงประสงค์ในการสร้างทรัพยากรมนุษย์ในยุคโลกาภิวัตน์

บทบาทของการศึกษาในการเสริมสร้างความรู้ ความคิด ทักษะและทัศนคติของแต่ละบุคคลและสังคมที่ดี ซึ่งได้กำหนดไว้เป็นนโยบายในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติ ฉบับที่ 8 ในการสร้างทรัพยากรมนุษย์ ได้กำหนดไว้ดังนี้

- สร้างคนให้มีปัญญา (wisdom) มีความคิดรวบยอด (conceptual thinking) มีความรู้ (knowledge) ทักษะ (skills) และสามารถเพิ่มศักยภาพหรือเพิ่มคุณค่าให้กับตนเอง เพื่อการพัฒนาต่อไปในอนาคต
- สร้างคนให้เป็นบุคคลเรียนรู้ หรือมีวัฒนธรรมทางวิทยาศาสตร์ สามารถปรับเปลี่ยนไปตามสังคมการเรียนรู้ หรือสังคมวิชาการ (intellectual society) โดยให้เป็นบุคคลที่มีความสุขในการเรียนรู้ มีเหตุผล โลกทัศน์กว้าง สามารถแก้ปัญหาได้อย่างเป็นขั้นตอน
- สร้างคนให้มีความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีคู่กับศิลปะ ธรรมชาติและเพื่อนมนุษย์ เพื่อให้มีสุนทรียภาพทางจิตใจ เข้าถึงความงาม ความดี ความสุขและมีพฤติกรรมแห่งการอนุรักษ์และช่วยเหลือเกื้อกูล
- สร้างคนให้มีความรู้และฝึกปฏิบัติในด้านการประกอบสัมมาชีพได้ และมีความสามารถในการจัดการ การจัดองค์กร เพื่อให้การประกอบอาชีพมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น
- สร้างคนให้มีความรู้และเข้าใจในสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรมไทยและความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันทั้งในระดับชุมชน ประเทศ และระดับนานาชาติ สามารถวิเคราะห์ทางเลือกต่าง ๆ เพื่อการอยู่ร่วมโดยสันติ
- สร้างคนให้มีหลักศาสนธรรมประจำใจ มีระเบียบวินัย ความเป็นประชาธิปไตย เคารพอาวุโส ความภูมิใจในชาติ ถือประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน

2.5 อุดมศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์

ในปัจจุบันอุดมศึกษาไทยได้ขยายตัวจากการศึกษาเฉพาะกลุ่ม หรือ elite education ไปสู่ระดับโกลัการศึกษาของมวลชนหรือ mass education คือโกลัระดับ 15% ของประชากรที่อยู่ในวัยเรียนและยังอยู่ห่างไกลที่จะไปถึงขั้นของการศึกษาของปวงชน หรือ universal education

นโยบายของอุดมศึกษาไทยที่มักจะกล่าวถึงแต่เดิมมาต่างมุ่งในความเป็นเลิศทางวิชาการ (academic excellent) ความมีอิสระเสรีในทางวิชาการ (academic freedom) และความทัดเทียมในโอกาสการศึกษา (equal opportunity)

เป้าหมายของอุดมศึกษาก็มักจะมุ่งในการผลิตกำลังคนตามความต้องการกำลังคน (man power demand) ความต้องการทางเศรษฐกิจหรือตลาดแรงงาน (market demand) และ ความต้องการของสังคม (social demand)

ในกระแสโลกาภิวัตน์ที่สภาวะแวดล้อมเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเช่นนี้ ประกอบกับความต้องการของสังคมไทยที่จะต้องปรับเปลี่ยนให้มีความพร้อมในการที่จะแข่งขันในเวทีเศรษฐกิจของโลกซึ่งล้วนแล้วแต่มีปัญหาท้าทายอุดมศึกษาไทย อุดมศึกษาไทยจึงไม่สามารถที่จะอยู่นิ่งเฉยต่อไปได้ จำเป็นที่จะต้องปรับเปลี่ยนบทบาทไปตามกระแสผลักดัน ซึ่งมี 4 กระแสดังแผนภูมิที่ 2.5 คือ :

2.5.1 อุดมศึกษาสู่ความทันสมัย (Modernization)

อุดมศึกษาไทยจะต้องมีความทันสมัย ซึ่งมีลักษณะที่สำคัญคือ :

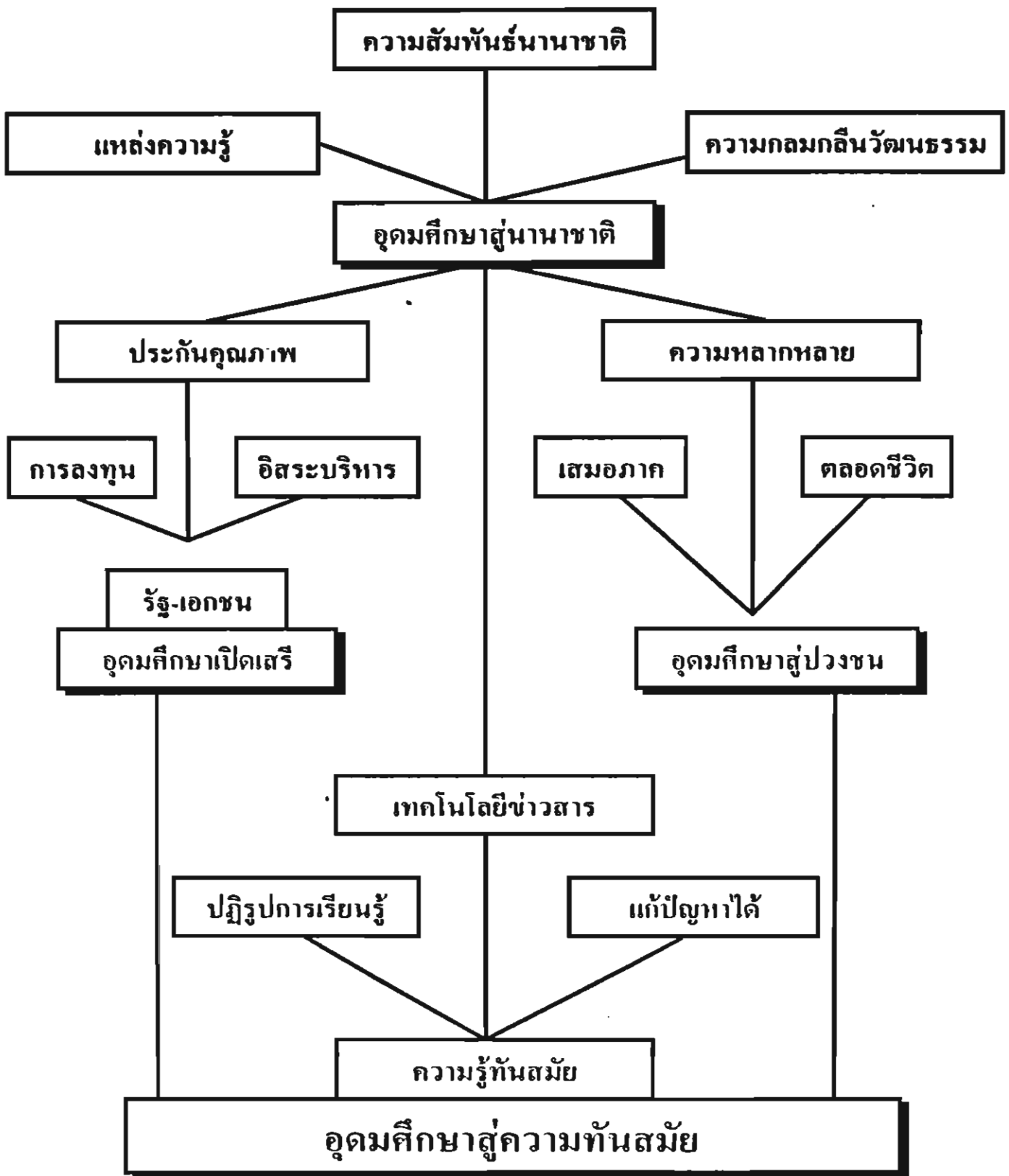
- สถาบันอุดมศึกษาจะต้องเป็นคลังแห่งความรู้อันทันสมัยทั้งทรัพยากรมนุษย์ อันได้แก่คณาจารย์ที่มีความรู้ ความสามารถที่ทันสมัยและทรัพยากร เทคโนโลยีข่าวสารที่ให้ความรู้ทันสมัยและทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก
- สถาบันอุดมศึกษาจะต้องปฏิรูปการเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้ที่ทันสมัย เพื่อให้ผู้เรียนได้ความรู้ที่ทันต่อเหตุการณ์แห่งการเปลี่ยนแปลงของโลก
- สถาบันอุดมศึกษาจะต้องพัฒนาองค์ความรู้ที่ทันสมัย มีการใช้ความรู้อันทันสมัย เพื่อให้ทันต่อการแก้ปัญหาต่าง ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงของโลก

2.5.2 อุดมศึกษาเปิดเสรี (Liberalization)

อุดมศึกษาไทยจะต้องเปิดเสรี ไม่ใช่กลุ่มคนใดกลุ่มหนึ่ง หรือองค์กรใดองค์กรหนึ่ง เป็นเจ้าของหรือผูกขาดการศึกษานั้นอีกต่อไป จะต้องเปิดโอกาสให้มีการแข่งขันในด้านคุณภาพและเพิ่มปริมาณ ประกอบด้วย :

อุดมศึกษาที่มีการแข่งขันโดยเสรีทั้งภาครัฐและเอกชน โดยมี :

- ◇ อิสระในการบริหารและจัดการ
- ◇ มีการระดมทุนและทรัพยากรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อให้ได้ใช้ประโยชน์ให้คุ้มค่า
- ◇ มีการประเมินและประกันคุณภาพทางการศึกษาโดยเสมอภาค โดยมุ่งเน้นในการแข่งขันกันในด้านประสิทธิภาพ คุณภาพ และมาตรฐาน

อุดมศึกษาที่พึงประสงค์

แผนภูมิที่ 2.5 อุดมศึกษาที่พึงประสงค์

2.5.3 อุดมศึกษาสู่ปวงชน (Popularization)

อุดมศึกษาไทยจะต้องเข้าสู่หมู่ชนได้ทุกระดับตามความต้องการหมู่นั้นซึ่งมีความหลากหลายไม่เหมือนกัน ประกอบด้วย :

- อุดมศึกษาที่มีความหลากหลาย เหมาะสมแก่บุคคลและชุมชน สภาพแวดล้อมหลากหลายแตกต่างกันในแต่ละที่แต่ละแห่งซึ่งไม่เหมือนกัน
- อุดมศึกษาที่มีความเสมอภาค ทุกคนมีโอกาสได้ศึกษาและสามารถสนองตอบได้ทุกเวลาทุกสถานที่
- อุดมศึกษาต่อเนื่องและอุดมศึกษาตลอดชีวิต เป็นอุดมศึกษาที่สามารถเรียนต่อเนื่องกันได้ และสามารถศึกษาได้ตลอดชีวิตโดยไม่จำกัดคุณวุฒิและวัยวุฒิ
- อุดมศึกษาอันเหมาะสมกับสังคม วัฒนธรรมไทย เป็นการศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม

2.5.4 อุดมศึกษาสู่สากล (Internationalization)

อุดมศึกษาที่พัฒนาศู้นานาชาติ ดูดซับความรู้จากนานาชาติ ถ่ายทอดความรู้และแข่งขันกับนานาชาติได้ ประกอบด้วย :

- อุดมศึกษาซึ่งมีความสัมพันธ์ระดับนานาชาติ
 - อุดมศึกษาซึ่งสามารถดูดซับความรู้ ทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพจากนานาชาติเข้าสู่คลังแห่งความรู้
 - อุดมศึกษาซึ่งสร้างความกลมกลืนหรือดุลยภาพระหว่างสังคม วัฒนธรรมไทย หรือความเป็นไทยและความเป็นสากล สัมพันธ์กับชนชาติอื่นเพื่อการอยู่ร่วมกันได้โดยสันติในประชาคมโลก
- ซึ่งรายละเอียดต่าง ๆ จะได้กล่าวถึงในบทต่อ ๆ ไป

2.6 สรุป

ประเทศที่มีทรัพยากรมนุษย์หรือพลังสมองที่มีคุณภาพอย่างเพียงพอ และรู้จักใช้พลังสมองให้เป็นประโยชน์ สามารถสร้างความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของชาติ ให้พัฒนาก้าวหน้าอย่างมั่นคง อุดมศึกษาในฐานะที่เป็นขุมกำลังและแหล่งผลิตทรัพยากรมนุษย์หรือพลังสมองของชาติ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในโลกยุคโลกาภิวัตน์ ประเทศไทยในปัจจุบันประสบภาวะวิกฤติที่ท้าทายอุดมศึกษาโดยตรง อันได้แก่ ความด้อยในขีดความสามารถทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ความด้อยในโครงสร้างการศึกษาหรือการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการพัฒนาประเทศเข้าสู่ระบบนานาชาติ และในเวลาเดียวกันก็มีภาวะวิกฤติของประเทศที่ท้าทายอุดมศึกษาโดยทางอ้อม อันได้แก่การอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติของประเทศแบบยั่งยืน การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ เสถียรภาพทางสังคมและการเมือง ตลอดจนความสามารถในการบริหาร การจัดการทรัพยากรต่าง ๆ ซึ่งต้องการการแก้ไข

ประเทศต้องการการศึกษาที่มุ่งพัฒนาตัวบุคคลให้เป็นคนดี มีสุข ครอบครัวย่อเยิน สามารถร่วมมือและผนึกกำลังกันเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง มีเศรษฐกิจที่สมดุล มีสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน เป็นสังคมที่มีสันติ สามารถอยู่ร่วมและแข่งขันกับนานาชาติได้ เพื่อเป็นประเทศชาติที่มีความเข้มแข็งและมั่นคง ซึ่งสถาบันอุดมศึกษาจะต้องมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาตัวบุคคล และสังคมให้ บรรลุสิ่งอันพึงประสงค์นี้

อุดมศึกษาในอนาคตจึงต้องปรับตัวไปตามกระแสความต้องการของประเทศ ซึ่งจะ ต้องเป็นอุดมศึกษาที่เป็นแหล่งความรู้อันทันสมัย เปิดเสรีให้มีการแข่งขันในด้านประสิทธิภาพ คุณภาพ เป็นอุดมศึกษาที่เข้าถึงปวงชน ให้บุคคลทุกระดับได้มีโอกาสศึกษา และเป็นอุดมศึกษาที่มี ความเป็นสากล สามารถร่วมมือหรือแข่งขันเคียงบ่าเคียงไหล่กับนานาชาติอารยะประเทศได้

บทที่ 3

บทบาทของอุดมศึกษาที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติ

รัฐได้กำหนดภารกิจของมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษา ทั้งของรัฐและเอกชนให้ทำหน้าที่ ในภารกิจที่เป็นแบบแผนเดียวกัน ซึ่งกำหนดไว้มีสาระสำคัญ 4 ประการ คือให้มีหน้าที่ให้การศึกษา ในระดับอุดมศึกษาเพื่อผลิตกำลังคน ทำการวิจัยเพื่อให้เกิดความก้าวหน้าทางวิชาการ ทำการส่งเสริม ให้ความรู้ทางวิชาการหรือให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชนและทำหน้าที่ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติ ในเวลาเดียวกันก็ได้กำหนดหน้าที่ของสถาบันราชภัฏให้เป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น มี วัตถุประสงค์ให้การศึกษาวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง ทำการวิจัย ให้บริการทางวิชาการแก่สังคม ปรับ ประยุกต์เทคโนโลยีและพัฒนาเทคโนโลยี ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ผลิตครูและส่งเสริมวิทยฐานะครู ส่วน สถาบันราชภัฏและวิทยาลัยวิชาชีพต่าง ๆ ก็ได้กำหนดภารกิจให้ผลิตกำลังคนในวิชาชีพนั้น ๆ เพื่อให้ เพียงพอกับความต้องการของหน่วยงานหรือความต้องการอย่างเพียงพอ

การที่สถาบันอุดมศึกษาจะปฏิบัติภารกิจเหล่านั้นได้ครบถ้วนสมบูรณ์และส่งผลกระทบต่อการ พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับ การสนับสนุนของรัฐ อันได้แก่ การ จัดสรรงบประมาณให้ ผลิตผลที่เกิดได้แก่บัณฑิตและผลงานทางวิชาการที่ผลิตออกไป การเติบโตของ สถาบันอุดมศึกษาตามแผนพัฒนาอุดมศึกษาของชาติและนโยบายของรัฐบาลแต่ละยุคสมัย ซึ่งสิ่ง เหล่านี้จะเป็นเครื่องชี้บอกถึงทิศทางของอุดมศึกษาของชาติและผลกระทบที่เกิดขึ้นได้อย่างดี

3.1 แผนพัฒนาการศึกษา ฉบับที่ 1 - ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2505-2529)

3.1.1 การลงทุนเพื่ออุดมศึกษาของรัฐ

ประเทศที่เห็นความสำคัญของการศึกษาจะลงทุนเพื่อพัฒนาการศึกษาสูงตามการ เจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของชาติ ซึ่งวัดเป็นร้อยละของผลิตภัณฑ์ประชาชาติ (Gross Domestic Product, GDP) และเนื่องจากอุดมศึกษาต้องลงทุนเป็นค่าต่อหัวสูงกว่าการศึกษาพื้นฐานมาก สัดส่วน ของค่าใช้จ่ายของอุดมศึกษาในบางประเทศที่พัฒนาแล้วอาจจะสูงใกล้เคียงกับสัดส่วนของการศึกษา พื้นฐาน ซึ่งต้องบริการคนส่วนใหญ่ อย่างไรก็ตามประเทศที่พัฒนาแล้วมักจะใช้จ่ายเพื่ออุดมศึกษา ประมาณร้อยละ 4 ของผลิตภัณฑ์ประชาชาติ การลงทุนเพื่ออุดมศึกษาของรัฐได้แสดงให้เห็นเป็น รายละเอียดในตารางที่ 3.1.1

สำหรับงบประมาณของประเทศที่ใช้จ่ายเพื่อการศึกษาและอุดมศึกษาเปรียบเทียบกับผลิตภัณฑ์ประชาชาติ (ตั้งแต่ปี พ.ศ.2505-2539) ในแต่ละแผนพัฒนาการศึกษาเพื่ออุดมศึกษา นั้น อาจจะสรุปได้ดังนี้ :

แผนฯ 1 (พ.ศ.2505-2509) ค่าเฉลี่ยต่อผลิตภัณฑ์ประชาชาติ 0.24 ต้องบประมาณรายจ่ายทั้งหมด 1.70
แผนฯ 2 (พ.ศ.2510-2514) ค่าเฉลี่ยต่อผลิตภัณฑ์ประชาชาติ 0.40 ต้องบประมาณรายจ่ายทั้งหมด 2.24
แผนฯ 3 (พ.ศ.2515-2519) ค่าเฉลี่ยต่อผลิตภัณฑ์ประชาชาติ 0.44 ต้องบประมาณรายจ่ายทั้งหมด 2.56
แผนฯ 4 (พ.ศ.2520-2524) ค่าเฉลี่ยต่อผลิตภัณฑ์ประชาชาติ 0.42 ต้องบประมาณรายจ่ายทั้งหมด 2.56
แผนฯ 5 (พ.ศ.2525-2529) ค่าเฉลี่ยต่อผลิตภัณฑ์ประชาชาติ 0.42 ต้องบประมาณรายจ่ายทั้งหมด 2.18
แผนฯ 6 (พ.ศ.2530-2534) ค่าเฉลี่ยต่อผลิตภัณฑ์ประชาชาติ 0.30 ต้องบประมาณรายจ่ายทั้งหมด 1.96
แผนฯ 7 (พ.ศ.2535-2539) ค่าเฉลี่ยต่อผลิตภัณฑ์ประชาชาติ 0.58 ต้องบประมาณรายจ่ายทั้งหมด 3.06

การลงทุนเพื่ออุดมศึกษาของรัฐตั้งแต่แผน ฯ 1- แผน ฯ 5 โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับร้อยละ 0.24, 0.40, 0.44, 0.42, 0.42 ของผลิตภัณฑ์ประชาชาติหรืออยู่ในระดับร้อยละ 1.70, 2.24, 2.56, 2.56, 2.18 ของงบประมาณรายจ่ายทั้งหมด และเป็นร้อยละ 10.14, 13.62, 13.18, 12.74 และ 11.14 ของรายจ่ายเพื่อการศึกษาทั้งหมดของประเทศ เมื่อเทียบกับส่วนที่ควรจะเป็นคือร้อยละ 4.0 ของผลิตภัณฑ์ประชาชาตินับว่าน้อยมาก

การลงทุนที่สูงขึ้นจับปล้นในแผน ฯ 2 นั้น เป็นเพราะการเร่งผลิตกำลังคนให้ตอบสนองกับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศและการขยายโอกาสทางการศึกษาการขยายมหาวิทยาลัยใหม่ในภูมิภาค คือ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และขอนแก่น การลงทุนค่อนข้างคงที่ในแต่ละแผน ฯ และตกต่ำลงในแผน ฯ 5 อันเป็นเรื่องที่สวนทางกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศที่เป็นไปอย่างรวดเร็วในช่วงนี้

การลงทุนของทุกแผน ฯ กว่าร้อยละ 90 เป็นการลงทุนด้านการบริหารการศึกษาและการผลิตบัณฑิต ส่วนที่เหลือไม่ถึงร้อยละ 10 ได้ลงไปในด้านการศึกษา การบริการทางวิชาการและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติ

**ตารางที่ 3.1.1 ผลิตภัณฑ์ประชาชาติในประเทศ งบประมาณรายจ่ายของรัฐบาล และงบประมาณ
รายจ่ายอุดมศึกษาของรัฐบาล**

แผนฯ และ ปีงบประมาณ (1)	ผลิตภัณฑ์ประชาชาติ (GDP)* (2)	งบประมาณ รายจ่ายทั้งหมด* (3)	งบประมาณ รายจ่ายการศึกษา (4)	งบประมาณรายจ่ายอุดมศึกษา**				
				จำนวน* (5)	อัตราเพิ่ม(%) (6)	%ของ(2) (7)	%ของ(3) (8)	%ของ(4) (9)
I	2505	63,793	8,880	1,607	132	0.0	0.2	1.5
	2506	68,079	10,708	1,792	165	25.0	0.2	1.5
	2507	74,667	11,430	1,980	192	16.4	0.3	1.7
	2508	84,302	12,870	2,168	225	17.2	0.3	1.7
	2509	101,375	15,140	2,390	315	40.0	0.3	2.1
II	2510	108,294	19,228	2,858	417	32.4	0.4	2.2
	2511	116,744	21,262	3,347	492	18.0	0.4	2.3
	2512	128,566	23,960	4,038	545	10.8	0.4	2.3
	2513	136,060	27,300	4,537	567	4.0	0.4	2.1
	2514	144,607	28,645	5,133	657	15.9	0.5	2.3
III	2515	164,626	29,000	5,348	663	0.9	0.4	2.3
	2516	216,543	32,030	6,071	759	14.5	0.4	2.4
	2517	271,368	39,028	6,852	808	6.4	0.3	2.1
	2518	297,212	50,500	9,873	1,422	76.0	0.5	2.8
	2519	337,635	62,650	13,444	1,990	39.9	0.6	3.2
IV	2520	393,030	68,790	14,843	1,826	-8.2	0.5	2.7
	2521	469,952	81,000	16,254	2,015	10.4	0.4	2.5
	2522	556,240	92,000	18,031	2,380	18.1	0.4	2.6
	2523	684,909	114,558	22,789	3,031	27.4	0.4	2.6
	2524	786,168	140,000	27,791	3,474	14.6	0.4	2.5
V	2525	846,131	161,000	32,163	3,860	11.1	0.5	2.4
	2526	924,916	177,000	36,900	4,354	12.8	0.5	2.5
	2527	988,869	192,000	38,707	4,451	2.2	0.5	2.3
	2528	1,041,355	213,000	39,725	4,012	-9.9	0.4	1.9
	2529	1,094,679	218,000	40,020	4,122	2.7	0.4	1.9
VI	2530	1,299,913	227,500	41,350	4,121	0.4	0.3	1.8
	2531	1,559,804	243,500	43,925	4,592	11.4	0.3	1.9
	2532	1,855,476	285,500	47,177	5,212	13.5	0.3	1.8
	2533	2,182,100	335,000	59,953	6,559	26.0	0.3	2.0
	2534	2,509,427	375,000	73,273	8,624	31.3	0.3	2.3
VII	2535	2,804,935	430,400	85,096	12,481	44.7	0.4	2.9
	2536	3,118,000	560,000	107,547	14,784	18.4	0.5	2.6
	2537	3,499,000	625,000	121,665	16,997	15.0	0.5	2.7
	2538	4,120,000	715,000	137,641	24,707	45.4	0.6	3.5
	2539	4,684,000	843,200	169,560	31,612	27.9	0.7	3.7
	2540	5,302,000	984,000	216,318	38,716	22.5	0.7	3.9

หมายเหตุ : * จำนวนเป็นล้านบาท

** ไม่รวมกรมอาชีวศึกษาและการฝึกหัดครู

ที่มา : ข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และเอกสารงบประมาณ สำนักงบประมาณ
โดยสังเขป ประจำปีงบประมาณ 2539,2540

3.1.2 สารสำคัญในแผนพัฒนาการศึกษา

สารสำคัญที่ปรากฏในการพัฒนาอุดมศึกษาในแผน ฯ 1 นั้น มุ่งในการขยายโอกาสทางอุดมศึกษาไปสู่ภูมิภาคโดยจัดตั้งมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น และเตรียมจัดตั้งมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ [14]

ในแผน ฯ 2 และแผน ฯ 3 ได้กำหนดการผลิตกำลังคนระดับสูงให้ตอบสนองต่อความต้องการของประเทศหรือตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยเน้นที่ 4 สาขา คือ วิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ เกษตรศาสตร์ และแพทยศาสตร์ โดยที่ในแผน ฯ 3 นั้น ได้เริ่มเน้นเรื่องการวิจัยด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คุณภาพและประสิทธิภาพในการจัดการศึกษา ตลอดจนความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา [12]

ในแผน ฯ 4 และ 5 มิได้กำหนดสาขาสำคัญที่จะผลิตกำลังคนระดับสูง โดยระบุเพียงจะปรับปรุงและส่งเสริมการผลิตบัณฑิตในกลุ่มสาขาตามความต้องการตลาดและที่มีความจำเป็นต่อการพัฒนาประเทศ ในแผน ฯ 4 ได้มีจุดเน้นที่สำคัญเรื่องการปรับปรุงคุณภาพของอาจารย์และมาตรฐานการศึกษา ระบบการศึกษาให้มีเอกภาพ วางพื้นฐานการจัดตั้งวิทยาลัยชุมชน ให้เอกชนมีบทบาทในการแบ่งเบาภาระการจัดการศึกษา [13,14,15,16]

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ฯ ได้เข้ามารับผิดชอบในการเตรียมการและประสานงานการศึกษาในแผน ฯ 5 สำหรับจุดเน้นที่สำคัญในแผน ฯ นี้ ได้เน้นในการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ความรักในจริยธรรมและความเป็นไทย ตลอดจนสร้างสำนึกในการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข และได้มีการเน้นในเรื่องการวิจัยค้นคว้าเพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการให้เด่นชัดยิ่งขึ้น

3.1.3 ผลของการพัฒนาและผลกระทบในการผลิตบัณฑิต

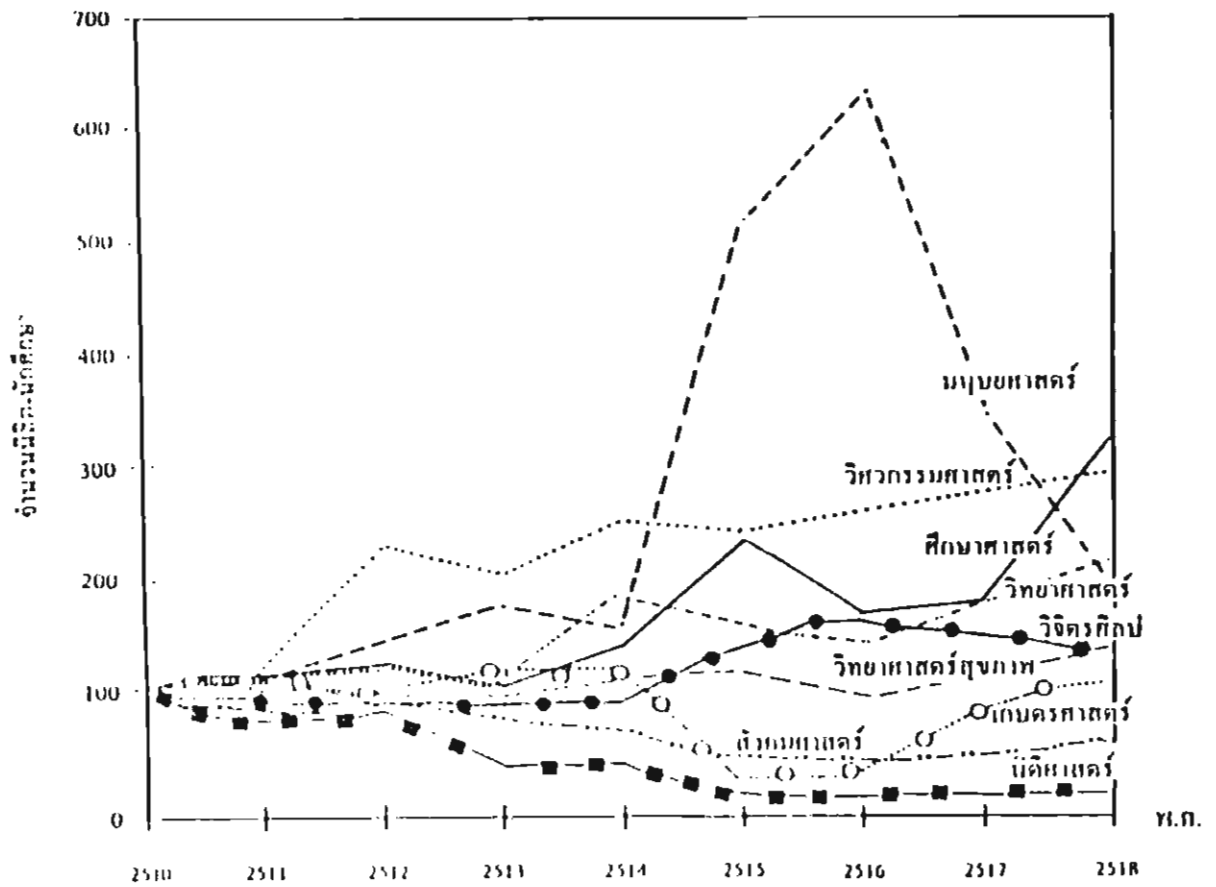
ผลการพัฒนาทำให้จำนวนนักศึกษาในอุดมศึกษาขยายตัวจากจำนวนประมาณ 55,000 คน ในปี พ.ศ. 2513 เป็น 435,135 คน ในปี พ.ศ. 2522 และเป็น 906,852 คน ในปี พ.ศ. 2530 อันเป็นจุดเริ่มต้นของแผน ฯ 6 อัตราส่วนการเข้าเรียนเปลี่ยนแปลงจาก 1.7 ในปี พ.ศ. 2513 มาเป็น 19.6 ในปี พ.ศ. 2528 นับเป็นอัตราส่วนที่สูงมากและสูงกว่ากลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน แม้กระทั่งสิงคโปร์ซึ่งมีเพียง 11.8 การขยายตัวอย่างรวดเร็วนี้ ส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี [14,17]

จำนวนนักศึกษาที่ขยายตัวอย่างรวดเร็วเป็นผลจากการเปิดมหาวิทยาลัยเปิด 2 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ซึ่งตั้งในปี พ.ศ. 2514 และมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชในปี พ.ศ. 2521 ตลอดจนการรับภาระของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ซึ่งรับภาระไปร้อยละ 14 ของนักศึกษาทั้งหมด ในปี พ.ศ. 2530 เป็นการขยายตัวของการเรียนการสอนสายนิติศาสตร์ สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ เป็นส่วนใหญ่ สายศึกษาศาสตร์ ซึ่งมีสถาบันอุดมศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการเป็นหลักใหญ่ ในส่วนของมหาวิทยาลัยปิดนั้นการรับนักศึกษาได้ต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ในแผน ฯ ทุกสาขา

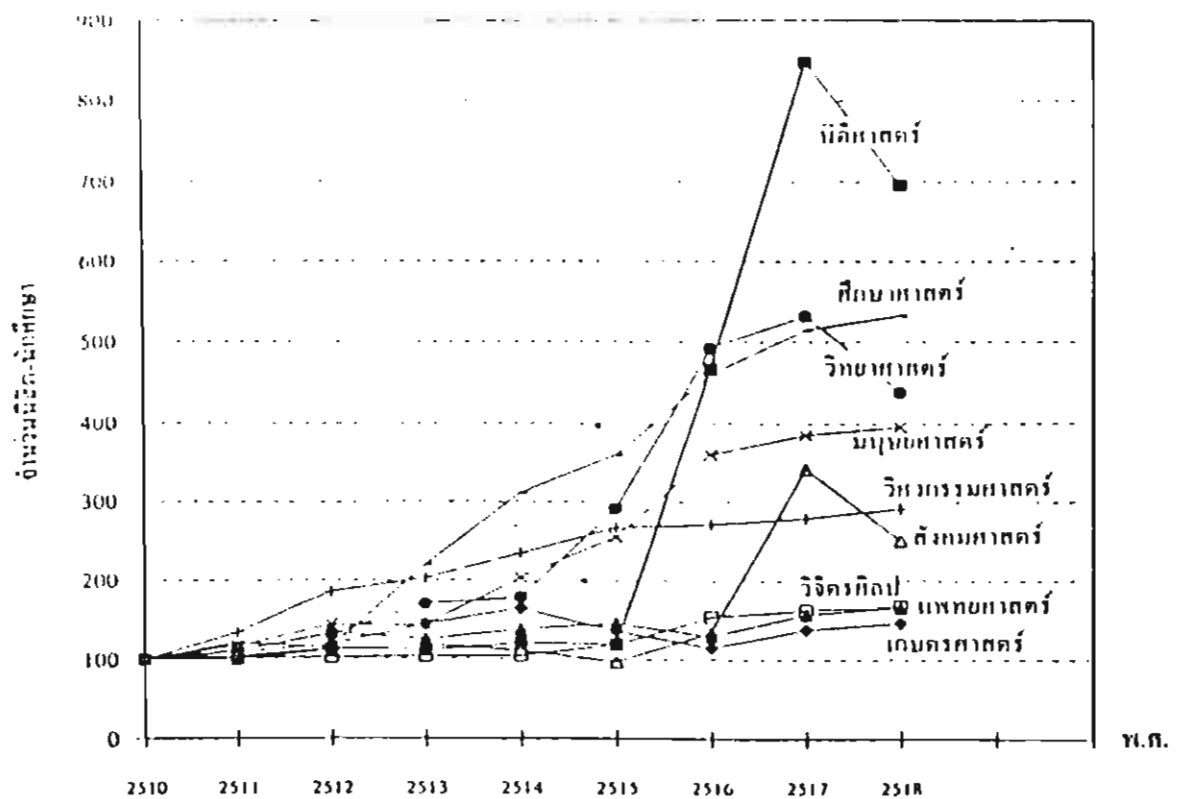
การขยายตัวอย่างรวดเร็วของนักศึกษาสายนิติศาสตร์ สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศึกษาศาสตร์นั้น มักจะถูกมองในแง่ลบว่าเป็นสาขาที่ไม่อยู่ในความต้องการของตลาดแรงงาน และจากการสำรวจภาวะนิสิตที่ไม่มีงานทำ (โดยมากในระยะ 1 ปี เมื่อจบการศึกษา) สาขาเหล่านี้จะอยู่ในระดับสูงก็ตาม แต่ในข้อเท็จจริงนั้นเป็นผลดีของประเทศเพราะสามารถรองรับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในภาคการบริการที่ขยายตัวไปอย่างรวดเร็วในเวลาต่อมาได้เป็นอย่างดี

สาระสำคัญที่ระบุไว้ในแผน ฯ 2 และ แผน ฯ 3 ว่าจะมีการเร่งรัดในการผลิต ได้แก่ สาขาวิศวกรรมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ แพทยศาสตร์ และเกษตรศาสตร์นั้น ปรากฏว่ามีได้มีการสนับสนุนอย่างจริงจัง ดังจะเห็นได้จากแผนภูมิที่ 3.1.3-1 และ 3.1.3-2 ซึ่งแสดงถึงจำนวนนักศึกษาที่รับเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ และจำนวนนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่จะเห็นได้ว่าในแผน ฯ 2 สาขาเกษตรศาสตร์แทบจะไม่ได้มีการรับนิสิตเพิ่มขึ้นเลย และยิ่งลดต่ำลงในแผน ฯ 3 ในขณะที่สาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพหรือแพทยศาสตร์ เกือบจะคงที่ สาขาวิทยาศาสตร์เพิ่มขึ้นเล็กน้อย และที่เพิ่มขึ้นเห็นเด่นชัดคือสาขาวิศวกรรมศาสตร์เท่านั้น ซึ่งเมื่อเทียบกับนิสิตที่สำเร็จการศึกษาในสาขาต่าง ๆ ในแผนภูมิที่ 3.1.3-3 ซึ่งเป็นผลิตผลของแผน ฯ 2 และ 3 มาก ซึ่งทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นว่ารัฐมิได้มีการสนับสนุนให้มีการดำเนินการตามแผน ฯ แต่ประการใด และการผลิตบัณฑิตในสาขาเหล่านี้ต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้มาก ดังเช่นที่ปรากฏในแผน ฯ 3 ระหว่างปี พ.ศ. 2516 - 2518 จำนวนนิสิตนักศึกษาที่รับเข้าในมหาวิทยาลัยจำกัดรับต่ำกว่าเป้าหมาย โดยเฉลี่ยร้อยละ 17.24 ดังปรากฏในตารางที่ 3.1.3 และในปี พ.ศ. 2520 อันเป็นต้นแผน ฯ 4 สถาบันอุดมศึกษาได้รับนิสิตนักศึกษาในสาขาวิศวกรรมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ แพทยศาสตร์ และเกษตรศาสตร์ ต่ำกว่าเป้าหมายที่วางไว้ในแผน ฯ ร้อยละ 11.7, 10.4, 47.2, และ 19.7 ตามลำดับ สำหรับแผน ฯ 4 แผน ฯ 5 ก็มีได้มีการระบุที่จะพัฒนาสาขาเหล่านี้ไว้ให้ชัดเจนอีกเลย ยังผลให้เมื่อสิ้นแผน ฯ 5 สัดส่วนนิสิตนักศึกษาสาขาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีต่อสาขาสังคมศาสตร์เป็นอัตรา 19 : 81

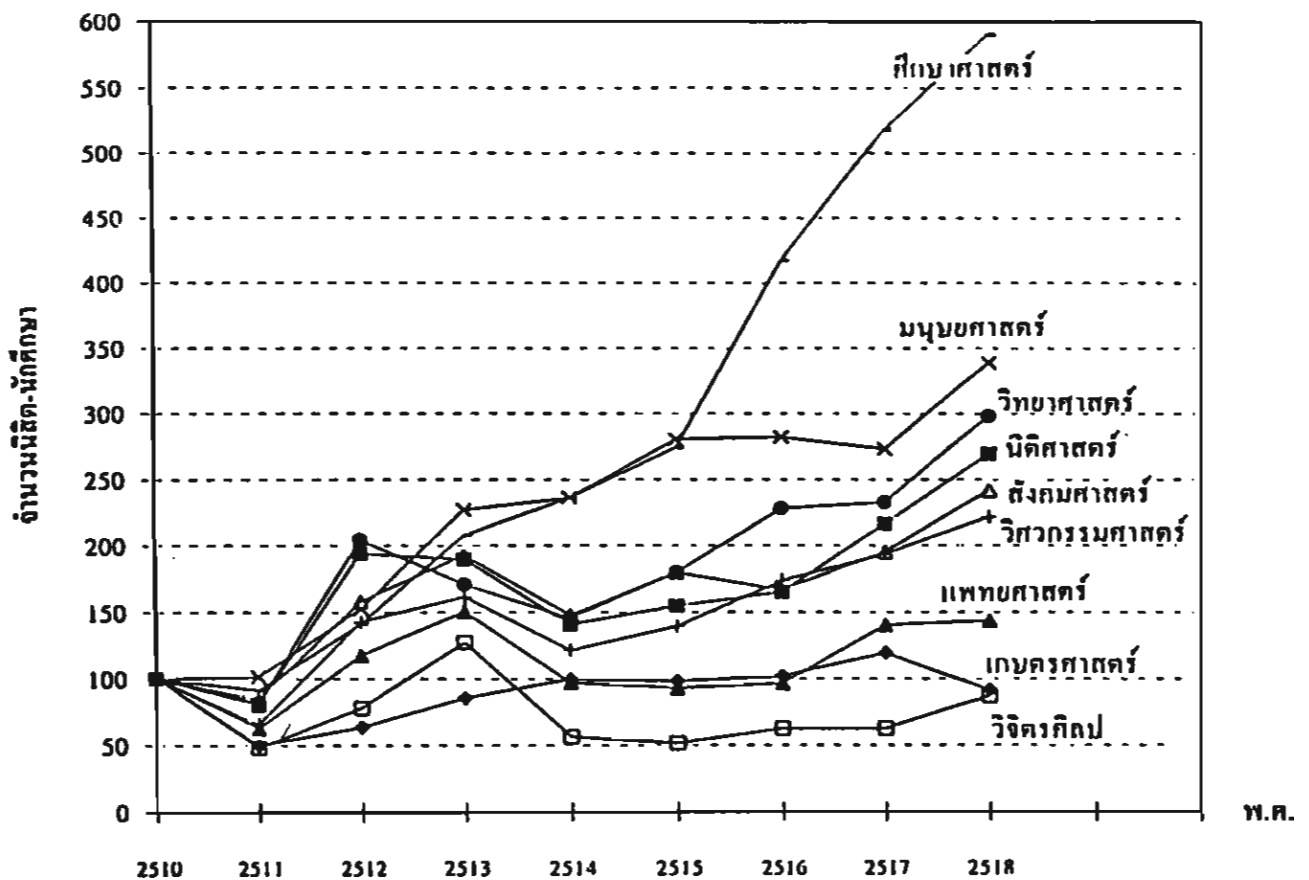
ผลกระทบที่ตามมาได้ทำให้ประเทศไทยขาดบุคลากรทางด้านวิศวกรรมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ แพทยศาสตร์ เกษตรศาสตร์ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นสาขาสำคัญในการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของประเทศดังที่ปรากฏอยู่ทุกวันนี้

แผนภูมิที่ 3.1.3.1 คำนวณจำนวนนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรี โทมหาวิทยาลัย
จำนวนคณะสาขาวิชาในแผนพัฒนาการศึกษาระดับที่ 2 และ 3 [14]

แผนภูมิที่ 3.1.3.2 คำนวณจำนวนนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรี โทมหาวิทยาลัย
จำนวนคณะสาขาวิชาในแผนพัฒนาการศึกษาระดับที่ 2 และ 3 [14]

แผนภูมิที่ 3.1.3-3 คำนวณผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ในมหาวิทยาลัย
จำแนกตามสาขาวิชาในแผนพัฒนาการศึกษาฉบับที่ 2 และ 3 [14]

ตารางที่ 3.1.3 เปรียบเทียบจำนวนนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรีที่เข้าใหม่กับเป้าหมายที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาการศึกษา ฉบับที่ 3 ระหว่าง พ.ศ. 2516-2518

มหาวิทยาลัย	ร้อยละของนิสิตที่รับสูงกว่า (+) หรือต่ำกว่า (-) เป้าหมาย			
	2516	2517	2518	เฉลี่ย
เกษตรศาสตร์	-8.1	-19.8	-14.7	-14.20
ขอนแก่น	-28.4	-21.7	-33.8	-27.97
จุฬาลงกรณ์	-2.8	-7.8	-10.1	-6.90
เชียงใหม่	-14.8	-25.2	-39.9	-26.63
ธรรมศาสตร์	-29.3	-25.3	-10.2	-21.60
มหิดล	-0.7	-8.8	-22.4	-10.63
ศรีนครินทรวิโรฒ	-13.4	-17.8	-15.9	-15.70
ศิลปากร	-12.7	-21.3	-15.3	-16.43
สงขลานครินทร์	-67.0	-52.8	-36.2	-52.00
สถาบัน ฯ พระจอมเกล้า	+6.0	+37.7	+15.7	+19.67
เฉลี่ยทั้งหมด	-17.12	-16.32	-18.28	-17.24

ที่มา : รายงานการติดตามผลการดำเนินงานพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ปี 2516, 2517, 2518
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

3.2 แผนพัฒนาการศึกษาฉบับที่ 6 และ 7 (พ.ศ. 2530-2539)

3.2.1 การลงทุน

รัฐได้ลงทุนเพื่ออุดมศึกษาในแผน ฯ 6 และแผน ฯ 7 ในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 0.30 และ 0.58 ของผลิตภัณฑ์ประชาชาติ หรือ ร้อยละ 1.96 และ 3.06 ของงบประมาณรายจ่ายทั้งหมด และเป็นร้อยละ 10.84 และ 15.84 ของงบประมาณรายจ่ายเพื่อการศึกษาของทั้งประเทศ ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่าการสนับสนุนทางอุดมศึกษาของรัฐต่ำลงไปแผน ฯ 6 อันเป็นช่วงที่เศรษฐกิจของประเทศได้เจริญรุดหน้าอย่างรวดเร็วนับว่าสวนทางกัน

3.2.2 สาระสำคัญของอุดมศึกษาในแผน ฯ 6 และแผน ฯ 7

แผนพัฒนาการศึกษาในแผน ฯ 6 ได้เน้นในเรื่องของการพัฒนาคน เช่นเดียวกับแผน ฯ 5 คือ พัฒนาบุคคลให้มีความรู้ ความคิด คุณธรรม พละนาถย์ที่สมบูรณ์ มีทักษะในการประกอบอาชีพ เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม และเป็นกำลังในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ นอกจากนี้ยังได้มีนโยบายเกี่ยวกับการศึกษาตลอดชีวิต นโยบายให้การศึกษาเพื่อความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตามนโยบายเหล่านี้มิได้ปรากฏในนโยบายของอุดมศึกษา และนโยบายของอุดมศึกษาได้เน้นเรื่องการปรับปรุงระบบบริหาร การทำแผนหลักระยะยาว ส่งเสริมการแต่งตำราภาษาไทย ไม่มีนโยบายที่ชัดเจนในด้านการวิจัยและอื่น ๆ ตามหน้าที่หลักของสถาบันอุดมศึกษาอยู่เลย [18]

นโยบายในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ในแผน ฯ 7 ได้เน้นในเรื่องการพัฒนาคนให้มีคุณธรรม จริยธรรม ปัญญา ความสามารถพื้นฐานในการคิดแก้ไขปัญหาดำรงชีวิตปรับตัวและนำการเปลี่ยนแปลงของสังคมในอนาคต มีทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิตและทักษะวิชาชีพในการประกอบสัมมาอาชีพ มีความซาบซึ้งและตระหนักในคุณค่าของศิลปและวัฒนธรรมท้องถิ่นของชาติและนานาชาติ มีการพัฒนาค่านิยมที่ถูกต้องทั้งทางเศรษฐกิจสังคม การเมือง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตลอดจนมีสุขภาพพละนาถย์ที่สมบูรณ์ มีการกล่าวถึงนโยบายการศึกษาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การกระจายโอกาสทางการศึกษา การศึกษาเพื่อปวงชน และเครือข่ายการเรียนรู้ ระบบสารสนเทศเพื่อพัฒนาการศึกษา นโยบายการบริหารและระดมสรรพกำลังเพื่อการศึกษา

ในด้านอุดมศึกษาได้วางนโยบายและมาตรการในการพัฒนาคน ส่งเสริมการผลิตกำลังคนในสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จัดการศึกษาในรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย พัฒนาคุณภาพในการผลิตครูอาจารย์ พัฒนาศักยภาพของสถาบันอุดมศึกษาให้พร้อมในการปฏิบัติภารกิจ เช่น การจัดตั้งสถาบันวิจัยทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค การบริการทางวิชาการ การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย ส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษามีอิสระในการบริหารการจัดการระดมทรัพยากรภาครัฐและเอกชนพัฒนาอุดมศึกษา อาจกล่าวได้ว่าเป็นนโยบายและมาตรการที่ชัดเจนมากกว่าแผน ฯ ใด ๆ ที่ผ่านมา [22,23]

3.2.3 ผลของการพัฒนาและผลกระทบในการผลิตบัณฑิต

3.2.3.1 การผลิตบัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษา [19,20,21,24]

การผลิตบัณฑิตในระดับปริญญาตรี ประกอบด้วย ทบวงมหาวิทยาลัยทั้ง จำกัดรับและไม่จำกัดรับ สถาบันอุดมศึกษาเอกชน และสถาบันราชภัฏ โดยเมื่อพิจารณาสัดส่วนของ จำนวนนิสิตนักศึกษาทั้งระบบพบว่า ส่วนใหญ่เป็นนิสิตนักศึกษาของทบวงฯ ไม่จำกัดรับถึงร้อยละ 60 (ซึ่งต่ำกว่าสัดส่วนในแผนฯ 6 เล็กน้อย) และอีก 3 ประเภทมีสัดส่วนที่ไม่ต่างกันมากนักคือ ทบวงฯ จำกัดรับ และสถาบันอุดมศึกษาเอกชนสถาบันร้อยละ 15 และสถาบันราชภัฏร้อยละ 10 (สูงกว่า แผนฯ 6 ร้อยละ 4) ดังปรากฏในตารางที่ 3.2.3.1-1 และแยกตามสาขาวิชาดังแผนภูมิที่ 3.2.3.1

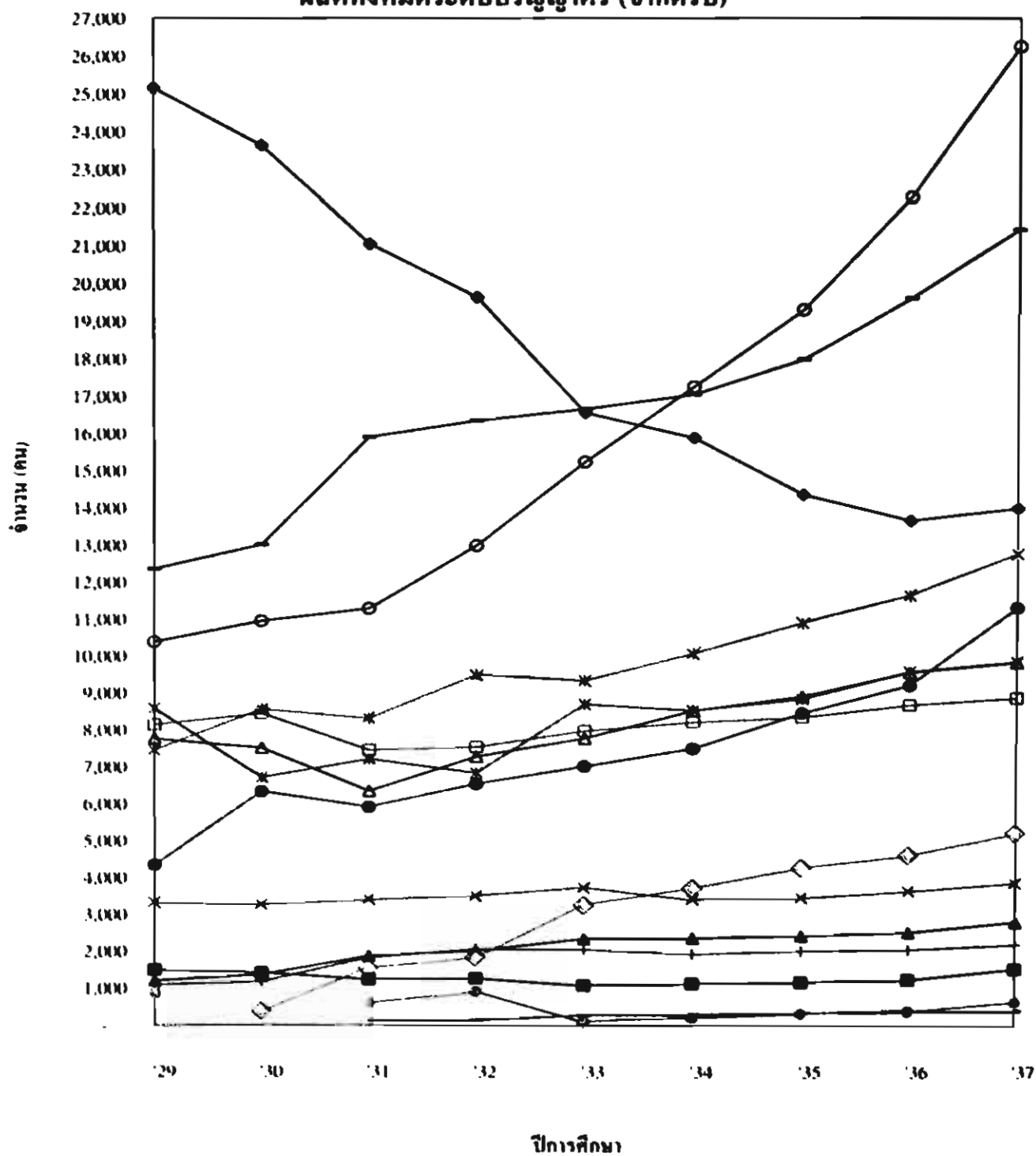
และเมื่อพิจารณาผู้สำเร็จการศึกษาในครั้งแผนฯ 7 (พ.ศ. 2537) พบว่า สัดส่วนของผู้สำเร็จการศึกษาส่วนของทบวงฯ ไม่จำกัดรับ เหลือเพียงร้อยละ 33 รองลงมาเป็นของ ทบวงฯ จำกัดรับและอุดมศึกษาเอกชน ซึ่งไม่ต่างกันมากนักคือร้อยละ 27 และร้อยละ 24 ตามลำดับ โดยสถาบันราชภัฏมีสัดส่วนของผู้สำเร็จน้อยที่สุดคือร้อยละ 16 ของผู้สำเร็จทั้งหมด

และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างแผนฯ 6 กับแผนฯ 7 พบว่า สัดส่วนของผู้สำเร็จการศึกษาของทบวงฯ ทั้งจำกัดรับและไม่จำกัดรับลดลง แต่ของสถาบันอุดมศึกษา เอกชน เพิ่มขึ้นมาก จึงเป็นข้อสังเกตได้ว่าการผลิตบัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน มีแนวโน้มที่มี ประสิทธิภาพในการผลิตบัณฑิตด้านปริมาณสูงขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ

เมื่อพิจารณาความต่อเนื่องจากแผนฯ 6 ไปยังแผนฯ 7 พบว่า จำนวนนิสิต นักศึกษารวมทั้งหมด ในแผนฯ 6 มีจำนวนเฉลี่ย 706,706 คน/ปี และในแผนฯ 7 จำนวน 796,447 คน/ปี คิดเป็นอัตราเพิ่มจากแผนฯ 6 ประมาณร้อยละ 13 โดยอัตราที่เพิ่มขึ้นนี้ สถาบัน ราชภัฏ มีอัตราการเพิ่มสูงสุดคือร้อยละ 74 รองลงมาได้แก่ จำนวนนิสิตนักศึกษาของสถาบันอุดม ศึกษาเอกชนเพิ่มร้อยละ 62 ทบวงฯ จำกัดรับเพิ่มประมาณร้อยละ 22 แต่นิสิตนักศึกษาของทบวงฯ ไม่จำกัดรับ กลับลดลงร้อยละ 2

อย่างไรก็ตามหากพิจารณาจำนวนผู้สำเร็จการศึกษาเปรียบเทียบแผนฯ 6 กับแผนฯ 7 แล้ว พบว่ามีอัตราเพิ่มขึ้นทุกประเภท โดยสถาบันอุดมศึกษาเอกชนสามารถผลิตบัณฑิต ได้เพิ่มขึ้นจากแผนฯ 6 ถึงร้อยละ 92 แสดงให้เห็นว่าในช่วงระยะเวลา 3 ปี ของครั้งแผนฯ 7 สถาบัน อุดมศึกษาเอกชนสามารถผลิตบัณฑิตได้สูงกว่าในแผนฯ 6 เกือบร้อยละ 100 แต่ในส่วนของทบวงฯ ทั้งจำกัดรับและไม่จำกัดรับเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อยคือ ร้อยละ 8 และร้อยละ 6 เท่านั้นดังแสดงใน ตารางที่ 3.2.3.1-4

นิสิตทั้งหมดระดับปริญญาตรี (จำกัดรับ)

แผนภูมิที่ 3.2.3.1 แสดงการเพิ่มขึ้นหรือลดลงของนิสิตระดับปริญญาตรีทั้งหมด

ในสถาบันอุดมศึกษาจำกัดรับ แยกตามสาขาวิชา ในปี พ.ศ. 2529-2537

ตารางที่ 3.2.3.1-1 จำนวนนิสิตทั้งหมดระดับปริญญาตรี จำนวนตามประเภทของสังกัด ในช่วงแผนฯ 6 และต้นแผนฯ 7

สาขาวิชา / ประเภท	นิสิตทั้งหมดระดับปริญญาตรี										เฉลี่ยแผนฯ 6 (2530-2534)	เบี่ยงเบน ± 7 (2535-2537)
	2530	2531	2532	2533	2534	2535	2536	2537				
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	89,153	104,393	106,172	121,504	125,135	135,676	147,635	133,422	109,271	(15%)	145,490	(18%)
หมวดฯ จำกัดต้น	40,952	44,655	49,208	53,355	57,751	62,549	68,955	77,002	49,184	(7%)	69,502	(9%)
หมวดฯ ไม่จำกัดต้น	43,712	52,621	45,769	52,570	46,072	47,458	48,645	45,001	48,149	(7%)	47,035	(6%)
หมวดฯ เอกชน	1,900	3,301	6,212	10,231	15,140	18,416	21,058		7,357	(1%)	19,737	(2%)
สถาบันราชภัฏ	2,589	3,816	4,983	5,348	6,172	7,253	8,977	11,419	4,582	(1%)	9,216	(1%)
ศึกษาศาสตร์และมนุษยศาสตร์	610,055	606,730	581,535	622,626	588,228	614,518	666,069	573,920	597,435	(85%)	650,957	(82%)
หมวดฯ จำกัดต้น	51,832	49,483	49,200	48,820	48,398	48,609	50,107	53,900	49,547	(7%)	50,872	(6%)
หมวดฯ ไม่จำกัดต้น	75,859	68,933	11,938	57,768	00,254	14,810	44,409	43,928	442,950	(63%)	434,382	(55%)
หมวดฯ เอกชน	49,765	53,220	63,743	73,481	87,404	93,159	03,568		65,523	(9%)	98,364	(12%)
สถาบันราชภัฏ	32,599	35,094	36,654	42,557	50,172	57,940	67,985	76,092	39,415	(6%)	67,339	(8%)
รวม	690,208	711,123	687,707	744,130	711,363	750,194	813,704	707,342	706,706	(100%)	796,447	(100%)
หมวดฯ จำกัดต้น	92,784	94,138	98,408	02,175	06,149	11,158	19,062	30,902	98,731	(14%)	120,374	(15%)
หมวดฯ ไม่จำกัดต้น	19,571	21,554	57,707	10,338	46,326	62,268	93,054	88,929	491,099	(69%)	481,417	(60%)
หมวดฯ เอกชน	51,665	56,521	69,955	83,712	02,544	11,575	24,626	-	72,879	(10%)	118,101	(15%)
สถาบันราชภัฏ	35,188	38,910	41,637	47,905	56,344	65,193	76,962	87,511	43,997	(6%)	76,555	(10%)

ที่มา : - รายงานการประเมินผลแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) ระดับอุดมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาระดับสูง
 - ข้อมูลจากสำนักงานนโยบายและแผน การรวมมหาวิทยาลัย

ตารางที่ 3.2.3.1-2 จำนวนนักศึกษาระดับอุดมศึกษาที่ระดับปริญญาตรีและต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวนตามกลุ่มสาขาวิชาของสถาบันอุดมศึกษาที่กำกับจัดรับและไม่กำกับจัดรับ
สังกัดทบวงมหาวิทยาลัยและกระทรวงศึกษาธิการ ภาครัฐและเอกชน ปีการศึกษา 2530 2535 และ 2537

กลุ่มสาขาวิชา	2530				2535				2537						
	รวมทั้งหมด	จำกัดรับ		ไม่จำกัดรับ	รวมทั้งหมด	จำกัดรับ		ไม่จำกัดรับ	รวมทั้งหมด	จำกัดรับ		ไม่จำกัดรับ			
		รวม	รัฐ			เอกชน	รวม			รัฐ	เอกชน		รวม	รัฐ	เอกชน
รวม	883,882	384,311	257,171	107,140	519,571	985,170	522,253	340,097	187,156	482,917	1,156,756	660,518	419,770	244,748	495,238
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี & วิทยาศาสตร์สุขภาพ	168,430	124,718	107,308	17,410	43,712	238,316	190,831	150,329	40,502	47,485	293,334	248,153	191,731	56,422	45,181
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	715,452	239,593	149,863	89,730	475,859	746,854	331,422	189,768	146,654	415,432	862,422	412,365	228,039	188,326	450,057
สัดส่วน วิทย์ : สังคม	19 : 81	34 : 66	42 : 58	16 : 84	8 : 92	24 : 76	37 : 63	45 : 55	22 : 78	10 : 90	39 : 61	37 : 63	46 : 54	23 : 77	9 : 91
ทบวงมหาวิทยาลัย	892,888	231,048	113,714	59,003	519,571	909,207	266,290	144,808	121,882	482,917	892,870	322,032	174,095	150,983	495,238
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี & วิทยาศาสตร์สุขภาพ	101,205	115,824	49,360	8,133	43,712	147,085	99,600	74,035	25,565	47,485	172,738	127,557	91,961	35,596*	45,181
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	591,683	115,824	64,354	51,470	475,859	852,122	166,690	70,573	96,117	415,432	647,532	194,475	82,134	115,340*	450,057
สัดส่วน วิทย์ : สังคม	15 : 85	33 : 67	43 : 57	14 : 86	8 : 92	20 : 80	37 : 63	51 : 49	21 : 79	10 : 90	21 : 79	40 : 60	53 : 47	23 : 77	9 : 91
กระทรวงศึกษาธิการ	190,994	190,994	143,457	47,537	-	255,983	255,983	190,489	65,474	-	335,488	335,488	241,874	93,812	-
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี & วิทยาศาสตร์สุขภาพ	67,225	67,225	57,948	9,277	-	91,231	91,231	76,294	14,937	-	120,596	120,596	99,770	20,826	-
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	123,769	123,769	85,509	38,260	-	164,732	164,732	114,195	50,537	-	214,890	214,890	141,904	72,986	-
สัดส่วน วิทย์ : สังคม	35 : 65	35 : 65	40 : 60	20 : 80	-	36 : 64	36 : 64	40 : 60	29 : 71	-	36 : 64	36 : 64	41 : 59	22 : 78	-

หมายเหตุ : ข้อมูลประมาณการ

ที่มา : ข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาแห่งชาติ

ตารางที่ 3.2.3.1-3 จำนวนนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ระดับอนุปริญาตรี ปริญาตรี และสูงกว่าปริญาตรี ปีการศึกษา 2533 - 2537

ลำดับ	2533				2534				2535				2536				2537			
	อนุปริญาตรี	ปริญาตรี	สูงกว่าปริญาตรี	รวม	อนุปริญาตรี	ปริญาตรี	สูงกว่าปริญาตรี	รวม	อนุปริญาตรี	ปริญาตรี	สูงกว่าปริญาตรี	รวม	อนุปริญาตรี	ปริญาตรี	สูงกว่าปริญาตรี	รวม	อนุปริญาตรี	ปริญาตรี	สูงกว่าปริญาตรี	รวม
กระทรวงศึกษาธิการ	150,587	56,207	-	206,794	159,812	126,972	-	286,784	-	-	-	-	197,844	91,817	-	289,661	104,227	-	-	115,511
1. สถาบันอุดมศึกษา																				
มหาวิทยาลัยราชภัฏ	50,168	-	-	50,168	56,293	214	-	56,507	-	382	-	61,867	70,994	597	-	71,591	82,041	997	-	81,018
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล	53,257	-	-	53,257	53,257	60,308	-	113,465	-	-	-	65,474	73,759	-	-	73,759	91,812	-	-	91,812
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี	30,696	7,247	-	37,943	32,146	8,657	-	40,803	-	10,713	-	44,559	36,275	12,827	-	49,102	38,441	14,261	-	52,702
สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง	11,451	47,905	-	59,356	12,809	56,344	-	69,153	-	65,193	-	78,182	12,336	76,962	-	89,298	11,990	87,511	-	99,501
4. กรมศิลปากร	868	192	-	1,060	778	236	-	1,012	-	-	-	1,033	1,044	-	-	1,044	991	-	-	991
5. กรมพลศึกษา	4,147	863	-	5,010	4,529	1,315	-	5,844	-	1,293	-	5,030	3,436	1,431	-	4,867	4,011	1,438	-	5,469
ทบวงมหาวิทยาลัย	9,926	696,425	25,518	731,869	9,849	655,019	29,906	694,774	9,469	685,001	34,080	728,550	9,460	722,224	36,043	767,827	7,621	762,082	43,488	811,191
รัฐ	2,477	102,175	21,486	128,138	2,276	106,149	26,894	135,319	2,503	111,158	30,947	144,608	2,686	119,062	32,585	154,333	4,032	130,902	38,392	173,326
เอกชน	3,449	83,912	2,032	93,391	7,573	102,546	3,012	113,129	6,966	111,575	3,133	121,674	6,874	110,108	3,458	120,440	3,589	142,251	5,896	150,716
ไม่สังกัด	-	510,338	-	510,338	-	446,326	-	446,326	-	462,268	-	462,268	-	493,054	-	493,054	-	488,919	-	488,929
รวมทั้งสิ้น	160,513	752,632	25,518	938,663	169,661	781,991	29,906	981,558	9,469	685,001	34,080	728,550	207,404	814,041	36,043	1,057,488	238,907	866,307	43,488	1,148,704

ที่มา : ข้อมูลจากสำนักนโยบายและวางแผนการจัดการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

ตารางที่ 3.2.3.1-4 จำนวนนิสิตปริญญาตรีมหาวิทยาลัยของรัฐจำกัดรับเปรียบเทียบแผนฯ 6 และ 7

สถาบันอุดมศึกษา	จำนวนนิสิตทั้งหมดระดับปริญญาตรี			ผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี		
	จำนวนเฉลี่ย แผนฯ 6	จำนวนเฉลี่ย ครึ่งแผนฯ 7	อัตรา เพิ่ม,ลด (ร้อยละ)	จำนวนเฉลี่ย แผนฯ 6	จำนวนเฉลี่ย ครึ่งแผนฯ 7	อัตรา เพิ่ม,ลด (ร้อยละ)
ทบวงฯ จำกัดรับ	98,731 (14%)	120,374 (15%)	22	22,317 (32%)	24,019 (27%)	8
ทบวงฯ ไม่จำกัดรับ	491,099 (69%)	481,417 (60%)	-2	27,283 (39%)	28,772 (33%)	6
อุดมศึกษาเอกชน	72,879 (10%)	118,101 (15%)	62	10,767 (15%)	20,663 (24%)	92
สถาบันราชภัฏ	43,997 (6%)	76,555 (10%)	74	10,177 (14%)	13,904 (16%)	37
รวม	706,706	796,447	13	70,544	87,358	24

ที่มา : ข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎมนตรี

ตารางที่ 3.2.3.1-5 แสดงจำนวนนิสิตปริญญาตรีมหาวิทยาลัยของรัฐจำกัดรับ เปรียบเทียบกับเป้าหมายของแผนฯ

สถาบันอุดมศึกษา	จำนวนนิสิตทั้งหมดระดับปริญญาตรี				ผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี			
	เป้าหมาย		เปรียบเทียบเป้าหมาย		เป้าหมาย		เปรียบเทียบเป้าหมาย	
	ตลอด แผนฯ 6	ครึ่ง แผนฯ 7	เพิ่ม,ลด (ร้อยละ) แผนฯ 6	แผนฯ 7	ตลอด แผนฯ 6	ครึ่ง แผนฯ 7	เพิ่ม,ลด (ร้อยละ) แผนฯ 6	แผนฯ 7
ทบวงฯ จำกัดรับ	530,380	404,710	-7	-11	124,776	58,520	-10.6	-18
ทบวงฯ ไม่จำกัดรับ	4,139,170	1,599,740	-40	-9.7	268,763	82,370	-49	-30
อุดมศึกษาเอกชน	347,240	228,430	6	-3.4	50,746	82,370	6	7
สถาบันราชภัฏ	277,640	.	-20	-	.	.	-	-
รวม	5,294,430	5,294,430			444,285	444,285		

หมายเหตุ • ไม่มีข้อมูล

ที่มา : ข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎมนตรี

หากพิจารณาเปรียบเทียบกับเป้าหมายของแผนฯ แล้ว จะพบว่า ในแผนฯ 6 สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีจำนวนนิสิตนักศึกษาที่สูงกว่าเป้าหมายร้อยละ 5 ทบวงฯ จำกัดรับต่ำกว่าเป้าหมายร้อยละ 7 สถาบันราชภัฏต่ำกว่าเป้าหมายร้อยละ 20 และทบวงฯ ไม่จำกัดรับต่ำกว่าเป้าหมายถึงร้อยละ 40 มีผลทำให้เกิดการปรับเป้าหมายในแผนฯ 7 ซึ่งในต้นแผนฯ 7 นี้ (2535-2537) นิสิตนักศึกษาในสังกัดทบวงฯ ยังต่ำกว่าเป้าหมายอยู่เล็กน้อย คือ ทบวงฯ ไม่จำกัดรับ ต่ำกว่าเป้าหมายร้อยละ 9.9 ทบวงฯ ต่ำกว่าเป้าหมายร้อยละ 11 แต่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนยังสูงกว่าเป้าหมายร้อยละ 3.4 ดังปรากฏในตารางที่ 3.2.3.1-5

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบเป้าหมายของผู้สำเร็จการศึกษา พบว่าสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ผลิตบัณฑิตได้สูงกว่าเป้าหมาย ทั้งในแผนฯ 6 และแผนฯ 7 ในขณะที่การผลิตบัณฑิตของทบวงฯ ทั้งในส่วนจำกัดรับและไม่จำกัดรับต่ำกว่าเป้าหมายมากทั้งแผนฯ 6 และแผนฯ 7 ฉะนั้นสถาบันอุดมศึกษาที่สังกัดทบวงฯ ควรจะได้มีการปรับปรุงกระบวนการการผลิตบัณฑิตให้เป็นไปตามแผนที่ได้วางไว้ เพื่อให้ส่งผลต่อการพัฒนาประเทศในภาพรวม ในด้านสัดส่วนของกลุ่มสาขาวิชา จะมีนิสิตนักศึกษากลุ่มวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพียงร้อยละ 18 (สูงกว่าสัดส่วนในแผนฯ 6 ร้อยละ 3) และเป็นกลุ่มสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ถึงร้อยละ 82 (ลดลงจากแผนฯ 6 ร้อยละ 3) ซึ่งในจำนวนนี้เป็นนิสิตนักศึกษาของทบวงฯ ไม่จำกัดรับถึงร้อยละ 57

3.2.3.2 การผลิตบัณฑิตของทบวงมหาวิทยาลัย ประเภทจำกัดรับ

การผลิตบัณฑิตในระดับปริญญาตรีของทบวงมหาวิทยาลัย ประเภทจำกัดรับ ซึ่งในปัจจุบันมีสถาบันประเภทนี้รวม 19 สถาบัน ถ้าพิจารณาการผลิตบัณฑิต โดยพิจารณาจำแนกตามสาขา ISCED นั้น แบ่งเป็น 2 กลุ่มสาขา คือ

- 1) กลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ประกอบด้วย
 1. สาขาวิทยาศาสตร์
 2. สาขาคณิตศาสตร์และวิทยาการคอมพิวเตอร์
 3. สาขาแพทยศาสตร์และวิชาที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพอนามัย
 4. สาขาวิศวกรรมศาสตร์
 5. สาขาสถาปัตยกรรมศาสตร์และ การผังเมือง
 6. สาขาเกษตรศาสตร์ วนศาสตร์และ การประมง
- 2) กลุ่มสาขาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ประกอบด้วย
 1. สาขาศึกษาศาสตร์และการฝึกหัดครู
 2. สาขามนุษยศาสตร์ ศาสนาและเทววิทยา
 3. สาขาจิตรศิลป์และประยุกต์ศิลป์
 4. สาขานิติศาสตร์
 5. สาขาสังคมพฤติกรรมศาสตร์
 6. สาขาการบริหารธุรกิจและพาณิชย์การ

7. สาขาการสื่อสารมวลชนและการเอกสาร
8. สาขาคหกรรมศาสตร์
9. สาขาวิชาอื่น ๆ

โดยในแผนฯ 7 นี้ มีสัดส่วนของนิสิตเข้าใหม่ กลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ต่อกลุ่มสาขาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ 60:40 เพิ่มจำนวนในกลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์ฯ จากแผนฯ 6 ถึงร้อยละ 53 แต่เมื่อเทียบกับเป้าหมายแล้วสูงกว่าเป้าหมายเพียงร้อยละ 5.3 กลุ่มสาขาสังคมศาสตร์ฯ จำนวนนิสิตใหม่มีอัตราเพิ่มขึ้นจากแผนฯ 6 ร้อยละ 12 และยังสูงกว่าเป้าหมายร้อยละ 11 เช่นกัน สำหรับผู้สำเร็จการศึกษาในกลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์ฯ ซึ่งจะมีผลหลังจากการรับนิสิตเข้าใหม่ 4-5 ปี นั้นปรากฏว่าในครั้งแผนฯ 7 สัดส่วนของผู้สำเร็จการศึกษากลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์ฯ ต่อกลุ่มสาขาสังคมศาสตร์ฯ เป็น 54 : 46 แม้ว่าจะมีจำนวนเพิ่มขึ้นจากแผนฯ 6 ร้อยละ 30 แต่ต่ำยังต่ำกว่าเป้าหมายถึงร้อยละ 28 และสำหรับกลุ่มสาขาสังคมศาสตร์ฯ นอกจากจำนวนจะลดลงจากแผนฯ 6 ร้อยละ 10 แล้ว ยังต่ำกว่าเป้าหมายแผนฯ ถึงร้อยละ 32 อีกด้วย ดังแสดงในตารางที่ 3.2.3.2-1

ตารางที่ 3.2.3.2-1 จำนวนนิสิตระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยของรัฐจำกัดรับ แยกตามสาขาวิชา

สาขาวิชา	จำนวนนิสิตใหม่ระดับปริญญาตรี					ผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี				
	จำนวนเฉลี่ย แผนฯ 6		จำนวนเฉลี่ย ครั้งแผนฯ 7		อัตรา เพิ่ม,ลด (ร้อยละ)	จำนวนเฉลี่ย แผนฯ 6		จำนวนเฉลี่ย ครั้งแผนฯ 7		อัตรา เพิ่ม,ลด (ร้อยละ)
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	14,781	(52%)	22,594	(80%)	52.9	9,892	(44%)	12,888	(54%)	30.3
วิทยาศาสตร์	2,541	(9%)	3,533	(9%)	39.0	1,090	(5%)	1,708	(7%)	56.7
คณิตศาสตร์ฯ	569	(2%)	1,257	(3%)	120.8	575	(3%)	867	(4%)	50.8
แพทยศาสตร์ฯ	3,920	(14%)	5,507	(15%)	40.5	3,304	(15%)	3,702	(15%)	12.0
วิศวกรรมศาสตร์	4,504	(16%)	8,043	(21%)	78.6	2,642	(12%)	3,972	(17%)	50.3
สถาปัตยกรรมศาสตร์ฯ	281	(1%)	331	(1%)	17.7	194	(1%)	204	(1%)	5.2
เกษตรศาสตร์ฯ	2,965	(10%)	3,923	(10%)	32.3	2,088	(9%)	2,436	(10%)	16.7
สังคมศาสตร์ฯ	13,685	(48%)	15,287	(40%)	11.7	12,424	(56%)	11,131	(46%)	-10.4
ศึกษาศาสตร์	5,517	(19%)	4,402	(12%)	-20.2	6,041	(27%)	3,742	(16%)	-38.1
มนุษยศาสตร์	2,298	(8%)	2,529	(7%)	10.1	1,447	(6%)	1,721	(7%)	18.9
จิตวิทยา	437	(2%)	677	(2%)	54.8	416	(2%)	509	(2%)	22.2
นิติศาสตร์	911	(3%)	1,099	(3%)	20.6	635	(3%)	648	(3%)	2.0
สังคมพฤติกรรมศาสตร์	2,199	(8%)	2,671	(7%)	21.5	1,704	(8%)	1,921	(8%)	12.7
การบริหารธุรกิจ	1,666	(6%)	3,086	(8%)	85.2	1,572	(7%)	1,959	(8%)	24.6
การสื่อสารมวลชนฯ	416	(1%)	563	(1%)	35.3	449	(2%)	476	(2%)	5.9
คหกรรมศาสตร์	64	(.2%)	106	(.3%)	67.2	38	(.2%)	73	(.3%)	90.1
วิชาอื่น ๆ	178	(1%)	154	(.4%)	-13.3	122	(1%)	84	(.3%)	-30.9
รวม	28,467	(100%)	37,881	(100%)	33.1	22,317	(100%)	24,019	(100%)	7.6

ที่มา : ข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎมนตรี

นิสิตใหม่

เมื่อพิจารณาจากจำนวนนิสิตใหม่ในกลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์ฯ พบว่าในทุกสาขาวิชาในกลุ่มนี้มี สัดส่วนของจำนวนเฉลี่ย ต้นแผนฯ 7 กับแผนฯ 6 ไม่แตกต่างกันมากนัก โดยสาขาวิศวกรรมศาสตร์มี สัดส่วนของค่าเฉลี่ยสูงสุดในกลุ่มสาขานี้ คือร้อยละ 16 ในแผนฯ 6 แล้วเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 21 ใน แผนฯ 7 และมีสาขาคณิตศาสตร์และวิทยาการคอมพิวเตอร์ ที่มีอัตราการเพิ่มสูงสุด คือร้อยละ 121 รองลงมาคือ สาขาวิศวกรรมศาสตร์ร้อยละ 79 ดังปรากฏในตารางที่ 3.2.3.2-1

กลุ่มสาขาสังคมศาสตร์ฯ จะมีสาขาบริหารธุรกิจและพาณิชยการที่มีอัตราเพิ่มสูงสุดในกลุ่ม คือร้อยละ 85 ส่วนสาขาศึกษาศาสตร์และการฝึกหัดครูที่จำนวนนิสิตใหม่มีอัตราลดลงประมาณ ร้อยละ 20

เมื่อนำจำนวนนิสิตใหม่มาเปรียบเทียบกับเป้าหมายของแผนฯ 7 พบว่าในกลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์ฯ สาขาวิศวกรรมศาสตร์และสถาปัตยกรรมศาสตร์ฯ มีสัดส่วนสูงกว่าเป้าหมายประมาณร้อยละ 10 ในขณะที่สาขาอื่น ๆ ในกลุ่มนี้มีสัดส่วนต่ำกว่าเป้าหมายทั้งสิ้น กลุ่มสาขาสังคมศาสตร์ฯ สาขามนุษยศาสตร์ฯ เป็นสาขาเดียวที่มีสัดส่วนต่ำกว่าเป้าหมายร้อยละ 15 ดังปรากฏในตารางที่ 3.2.3.2-2

ตารางที่ 3.2.3.2-2 จำนวนนิสิตระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยของรัฐจำกัดรับแยกตามสาขาวิชาเปรียบเทียบกับเป้าหมาย

สาขา	จำนวนนิสิตใหม่ระดับปริญญาตรี		ผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี			
	เป้าหมาย	เพิ่ม,ลด (ร้อยละ)	เป้าหมาย		เพิ่ม,ลด (ร้อยละ)	
	ครึ่งแผนฯ 7	แผนฯ 7	ตลอด แผนฯ 6	ครึ่ง แผนฯ 7	แผนฯ 6	แผนฯ 7
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	71,570	5.3	55,868	35,890	3.4	-28
วิทยาศาสตร์	18,810	-24	8,801	8,030	-29	-7
คณิตศาสตร์ฯ			2,398	-	38	
แพทยศาสตร์ฯ	18,010	-8	17,322	9,820	11	-26
วิศวกรรมศาสตร์	22,930	9.5	14,876	10,070	5	-17
สถาปัตยกรรมศาสตร์ฯ			1,502	-	-22	
เกษตรศาสตร์ฯ	11,820	-0.4	10,969	7,970	12	-39
สังคมศาสตร์ฯ	41,410	11	68,908	32,650	6.4	-32
ศึกษาศาสตร์	12,810	3	32,018	8,100	11	-8
มนุษยศาสตร์	8,910	-15	10,554	4,650	-18	-26
วิจิตรศิลป์ฯ	1,810	12	1,634	650	45	56
นิติศาสตร์	2,940	12	3,668	1,450	1.2	-11
สังคมพฤติกรรมศาสตร์			10,864	7,780	-7	
การบริหารธุรกิจ			7,088	-	31	
การสื่อสารมวลชนฯ	14,940	32	1,923	-	38	16
คหกรรมศาสตร์			50	-	322	
วิชาอื่น ๆ			1,109	-	-31	
รวม	112,980	0.6	124,776	58,520	5	-20

ที่มา : ข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี

ผู้สำเร็จการศึกษา

กลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์ มีจำนวนเฉลี่ยของบัณฑิตในแผนฯ 7 สูงกว่าแผนฯ 6 ประมาณร้อยละ 30 มีสาขาวิทยาศาสตร์เป็นสาขาที่มีอัตราเพิ่มสูงที่สุดคือ ร้อยละ 57 ลำดับต่อมาคือ สาขาคณิตศาสตร์ฯ และสาขาวิศวกรรมศาสตร์ ที่สัดส่วนใกล้เคียงกัน (ประมาณร้อยละ 50) และมีสาขาสถาปัตยกรรมศาสตร์ฯ ที่มีอัตราการเพิ่มต่ำสุดคือ ร้อยละ 5 ในกลุ่มสาขาสังคมศาสตร์ฯ จำนวนบัณฑิตมีอัตราลดลงในแผนฯ 7 (ประมาณร้อยละ 10) แต่พบว่าสาขาคหกรรมศาสตร์มีอัตราเพิ่มสูงกว่าแผนฯ ที่ผ่านมาถึงร้อยละ 90 โดยพบสาขาศึกษาศาสตร์ฯ และสาขาวิชาอื่น ๆ มีอัตราของจำนวนบัณฑิตลดลง (ร้อยละ 38 และ 31 ตามลำดับ) ดังปรากฏในตารางที่ 3.2.3.2-1

จำนวนผู้สำเร็จการศึกษาเมื่อนำมาพิจารณาเปรียบเทียบกับเป้าหมายของแผนฯ พบว่าในกลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์ฯ มีสัดส่วนต่ำกว่าเป้าหมายร้อยละ 28 (แผนฯ 6 สูงกว่าเป้าหมายประมาณร้อยละ 3) มีสาขาเกษตรศาสตร์ฯ ที่มีสัดส่วนต่ำกว่าเป้าหมายมากที่สุด คือร้อยละ 39 สาขแพทยศาสตร์ฯ ต่ำกว่าเป้าหมาย 26% สาขาวิศวกรรมศาสตร์และสถาปัตยกรรมศาสตร์ฯ ต่ำกว่าเป้าหมายร้อยละ 17 และสาขาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ฯ ต่ำกว่าเป้าหมายร้อยละ 7 ดังปรากฏในตารางที่ 3.2.3.2-2

สำหรับกลุ่มสาขาสังคมศาสตร์ฯ มีสัดส่วนต่ำกว่าเป้าหมายร้อยละ 32 (แผนฯ 6 สูงกว่าเป้าหมายประมาณร้อยละ 6) โดยที่สาขาจิตวิทยา มีสัดส่วนสูงกว่าเป้าหมายแผนฯ ถึงร้อยละ 56 และมีสาขามนุษยศาสตร์ฯ ที่มีสัดส่วนต่ำกว่าเป้าหมายแผนฯ

3.2.3.3 การผลิตบัณฑิตของทบวงมหาวิทยาลัย ประเภทไม่จำกัดรับ

สถาบันที่ผลิตบัณฑิตระดับปริญญาตรีของทบวงมหาวิทยาลัย ประเภทไม่จำกัดรับในปัจจุบันมี 2 สถาบัน คือ มหาวิทยาลัยรามคำแหง และมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช จากภาพรวมจำนวนนิสิตใหม่จากแผนฯ 6 เฉลี่ย จำนวน 123,668 คน/ปี มาถึงต้นแผนฯ 7 จำนวน 162,658 คน/ปี มีอัตราเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 32 ซึ่งสูงกว่าเป้าหมายแผนฯ ประมาณร้อยละ 7 สำหรับจำนวนเฉลี่ยของผู้สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีต้นแผนฯ 7 จำนวน 28,772 คน/ปี มีอัตราเพิ่มขึ้นจากแผนฯ 6 ประมาณร้อยละ 6 และเมื่อเทียบกับเป้าหมาย ต่ำกว่าเป้าหมายแผนฯ ประมาณร้อยละ 30 ดังปรากฏในตารางที่ 3.2.3.3-1

นิสิตใหม่

สัดส่วนของค่าเฉลี่ยนิสิตใหม่ของกลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์ฯ ต่อกกลุ่มสาขาสังคมศาสตร์ฯ ในต้นแผนฯ 7 เป็น 9 : 91 จะเห็นว่าในกลุ่มสาขาสังคมศาสตร์ฯ มีสัดส่วนจำนวนเฉลี่ย นิสิตใหม่ สูงกว่ากลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์ฯ มาก รวมทั้งอัตราการเพิ่มของกลุ่มสาขาสังคมศาสตร์ฯ ก็สูงกว่ากลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์ฯ เช่นกัน (ประมาณร้อยละ 36 และร้อยละ 2 ตามลำดับ) เมื่อนำมาเทียบกับเป้าหมายแล้ว กลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์ฯ ต่ำกว่าเป้าหมายเพียงร้อยละ 3 และกลุ่มสาขาสังคมศาสตร์ฯ มีจำนวนเฉลี่ยสูงกว่าเป้าหมายร้อยละ 8 ดังปรากฏในตารางที่ 3.2.3.3-2

จากสัดส่วนในแผนฯ 7 สาขาสังคมศาสตร์ฯ มีสัดส่วนที่สูงกว่ากลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์ฯ อยู่มากจะพบว่าสาขาสื่อสารมวลชนฯ จะเป็นสาขาที่มีอัตราการเพิ่มของจำนวนนิสิตใหม่สูงกว่าสาขาอื่นๆ ในกลุ่มโดยมีอัตราเพิ่มจากเป้าหมายประมาณร้อยละ 114 และจะพบว่าสาขามนุษยศาสตร์ฯ จะเป็นสาขาเดียวในกลุ่มที่จำนวนนิสิตใหม่มีอัตราลดลง (ร้อยละ 33) และเป็นอัตราที่ต่ำกว่าเป้าหมายแผนฯ อยู่มาก (ต่ำกว่าประมาณร้อยละ 57) ในกลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์ฯ สาขาวิศวกรรมศาสตร์ฯ จะมีอัตราเพิ่มสูงที่สุดประมาณร้อยละ 63 รองลงมาคือสาขาแพทยศาสตร์ฯ ประมาณร้อยละ 36

ผู้สำเร็จการศึกษา

สัดส่วนของจำนวนเฉลี่ยผู้สำเร็จการศึกษาของกลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์ฯ ต่อกลุ่มสาขาสังคม-ศาสตร์ฯ ในต้นแผนฯ 7 เป็น 13:87 ในกลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์ฯ แม้ว่าจะมีสัดส่วนจำนวนผู้สำเร็จการศึกษาต่ำกว่ากลุ่มสาขาสังคมศาสตร์ฯ แต่ก็มียอดการเพิ่มของบัณฑิตสูงถึงร้อยละ 58 (ต่ำกว่าเป้าหมายแผนฯ ร้อยละ 14) ดังปรากฏในตารางที่ 3.2.3.3-1

ทุกสาขาในกลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์ฯ จำนวนเฉลี่ยบัณฑิตมีอัตราเพิ่มขึ้นทั้งสิ้น ส่วนในกลุ่มสาขาสังคมศาสตร์ฯ มีบัณฑิตเพิ่มจากแผนฯ 6 เป็นเพียงอัตราร้อยละ 0.4 (ต่ำกว่าเป้าหมายแผนฯ ร้อยละ 32) โดยมีสาขาแพทยศาสตร์ฯ เป็นสาขาที่มีอัตราเพิ่มสูงสุดประมาณร้อยละ 86 (ต่ำกว่าเป้าหมายแผนฯ ร้อยละ 14) รองลงมาคือสาขาวิทยาศาสตร์ฯ มีอัตราเพิ่มจากแผนฯ 6 ประมาณร้อยละ 49 และสาขาคณิตศาสตร์ฯ ก็มีอัตราเพิ่มจากแผนฯ 6 ประมาณร้อยละ 40 และเมื่อเทียบกับเป้าหมายแผนฯ แล้ว ในกลุ่มสาขาสังคมศาสตร์ฯ จะมีจำนวนผู้สำเร็จการศึกษาต่ำกว่าเป้าหมายในทุกสาขา โดยมีสาขาศึกษาศาสตร์ฯ มีจำนวนบัณฑิตต่ำกว่าเป้าหมายเป็นอัตราสูงสุด คือร้อยละ 55

ตารางที่ 3.2.3.3-1 จำนวนนิสิตปริญญาตรี มหาวิทยาลัยของรัฐไม่จำกัดรับเปรียบเทียบกับแผนฯ 6 และ 7

สาขาวิชา	จำนวนนิสิตใหม่ระดับปริญญาตรี			ผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี		
	จำนวนเฉลี่ย แผนฯ 6	จำนวนเฉลี่ย ครึ่งแผนฯ 7	อัตรา เพิ่ม,ลด (ร้อยละ)	จำนวนเฉลี่ย แผนฯ 6	จำนวนเฉลี่ย ครึ่งแผนฯ 7	อัตรา เพิ่ม,ลด (ร้อยละ)
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	14,568 (12%)	14,831 (9%)	1.8	2,401 (9%)	3,783 (13%)	58.0
วิทยาศาสตร์	2,256 (2%)	1,040 (1%)	-53.9	184 (1%)	274 (๑%)	48.8
คณิตศาสตร์ฯ	4,821 (๑%)	3,289 (2%)	-31.8	278 (1%)	380 (1%)	40.3
เกษตรศาสตร์ฯ	4,872 (๑%)	6,812 (๑%)	35.7	1,299 (5%)	2,430 (8%)	85.6
วิศวกรรมศาสตร์	103 (1%)	837 (1%)	63.2	-	-	-
สถาปัตยกรรมศาสตร์ฯ	-	-	-	-	-	-
เภสัชศาสตร์ฯ	2,518 (2%)	3,054 (2%)	21.3	641 (2%)	720 (3%)	12.3
สัตวศาสตร์ฯ	109,089 (88%)	147,827 (91%)	35.5	24,882 (91%)	24,979 (87%)	0.4
ศึกษาศาสตร์	8,382 (7%)	9,310 (๑%)	11.3	4,643 (17%)	3,188 (11%)	-31.8
มนุษยศาสตร์	4,542 (๑%)	3,088 (2%)	-32.5	1,493 (5%)	1,136 (๑%)	-23.9
รัฐศาสตร์ฯ	-	-	-	-	-	-
นิติศาสตร์	26,009 (21%)	30,587 (19%)	17.5	4,410 (16%)	4,289 (15%)	-2.7
สังคมศาสตร์และการบริหาร	18,661 (15%)	29,650 (18%)	58.9	5,418 (20%)	5,584 (19%)	3.1
การบัญชี	44,430 (36%)	61,330 (38%)	38.0	7,547 (28%)	9,656 (34%)	27.9
การสื่อสารมวลชน	5,875 (5%)	12,154 (7%)	114.2	940 (3%)	877 (3%)	-6.8
ศิลปกรรมศาสตร์	1,421 (1%)	1,689 (1%)	17.5	431 (2%)	270 (1%)	-37.4
วิชาอื่น ๆ	-	82 (1%)	-	-	-	-
รวม	123,668 (100%)	162,659 (100%)	31.5	27,283 (100%)	28,772 (100%)	5.5

ที่มา : ข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎมนตรี

ตารางที่ 3.2.3.3-2 จำนวนนิสิตปริญญาตรี มหาวิทยาลัยของรัฐไม่จำกัดรับ เปรียบเทียบกับเป้าหมาย

สาขา	จำนวนนิสิตใหม่ระดับปริญญาตรี		ผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี			
	เป้าหมาย	ต้น,ลด (ร้อยละ)	เป้าหมาย		เพิ่ม,ลด (ร้อยละ)	
			แผนฯ 6	แผนฯ 7	แผนฯ 6	แผนฯ 7
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	45,850	-3.0	23,530	8,840	-49.0	-14.2
วิทยาศาสตร์			1,225	670	-25.0	97.2
คณิตศาสตร์ฯ	21,750	-28.7	1,335		2.4	
วิศวกรรมศาสตร์			-	-	-	-
แพทยศาสตร์ฯ	16,200	22.4	13,480	5,630	-51.8	-14.4
สถาปัตยกรรมศาสตร์ฯ	-		-	-	-	-
เกษตรศาสตร์ฯ	7,900	16.0	7,490	2,540	-57.2	-43.3
สัตวศาสตร์ฯ	410,580	8.0	249,703	73,530	-50.2	-32.1
ศึกษาศาสตร์	22,260	25.5	52,295	13,910	-55.6	-54.5
มนุษยศาสตร์	21,600	-57.4	9,240	3,570	-19.2	-36.4
รัฐศาสตร์ฯ	-	-	-	-	-	-
นิติศาสตร์	116,850	-21.5	68,980	16,630	-68.0	-48.4
สังคมพฤติกรรมศาสตร์			51,443		-47.3	
การบริหารธุรกิจ			53,075	39,420	-28.9	-16.9
การสื่อสารมวลชน	199,870	57.4	8,430		-44.2	
ศิลปกรรมศาสตร์			6,240		-65.5	
วิชาอื่น ๆ			-		-	-
รวม	456,430	6.9	273,233	82,370	-50.1	-30.1

ที่มา : ข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎมนตรี

3.2.3.4 การผลิตบัณฑิตระดับปริญญาตรี ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

เมื่อพิจารณาสัดส่วนของการรับนิสิตใหม่ พบว่าสัดส่วนของกลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์ฯ ต่อกลุ่มสาขาสังคมศาสตร์ฯ ในแผนฯ 7 เป็น 16 : 84 โดยกลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์ฯ มีสัดส่วนสูงกว่าในแผนฯ 6 เล็กน้อย ดังปรากฏในตารางที่ 3.2.3.4-1

โดยกลุ่มสังคมศาสตร์ฯ จะมีสาขาการบริหารธุรกิจและพาณิชยการที่มีสัดส่วนทั้งแผนฯ 6 และต้นแผนฯ 7 สูงที่สุดในกลุ่มสาขานี้คือร้อยละ 62 และร้อยละ 66 ตามลำดับ สำหรับกลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์ฯ นั้น พบว่าสาขาต่าง ๆ ในกลุ่มสาขานี้ จะมีสัดส่วนความแตกต่างของในแต่ละสาขาและระหว่างแผนฯ ไม่แตกต่างกันมากนัก รายละเอียดดังแสดงในตาราง

เมื่อพิจารณาความต่อเนื่องจากแผนฯ 6 ไปยังแผนฯ 7 พบว่า จำนวนของการรับเข้านิสิตในสถาบันอุดมศึกษาของเอกชนในแผนฯ 6 มีจำนวนเฉลี่ย 28,040 คน/ปี และต้นแผนฯ 7 เฉลี่ย 35,461 คน/ปี คิดเป็นอัตราเพิ่มจากแผนฯ 6 ประมาณร้อยละ 27 โดยอัตราที่เพิ่มขึ้นนี้กลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีอัตราเพิ่มสูงสุด คือร้อยละ 53 โดยจะมีสาขาวิทยาศาสตร์มีอัตราของการเพิ่มขึ้นกว่าในแผนฯ 6 สูงถึงร้อยละ 74 รองลงมาคือสาขาวิศวกรรมศาสตร์ร้อยละ 59 ส่วนในกลุ่มสาขาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์มีอัตราเพิ่มสูงขึ้นจากแผนฯ 6 ประมาณร้อยละ 23 โดยพบว่าสาขาสังคมพฤติกรรมศาสตร์ มีอัตราลดลงกว่าในแผนฯ 6 ถึงร้อยละ 41

ตารางที่ 3.2.3.4-1 จำนวนนิสิตปริญญาตรีสถาบันอุดมศึกษาเอกชน แยกตามสาขาวิชาเปรียบเทียบแผนฯ 6 และ 7

สาขาวิชา	จำนวนนิสิตใหม่ระดับปริญญาตรี			ผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี		
	จำนวนเฉลี่ย แผนฯ 6	จำนวนเฉลี่ย ครึ่งแผนฯ 7	อัตรา เพิ่ม,ลด (ร้อยละ)	จำนวนเฉลี่ย แผนฯ 6	จำนวนเฉลี่ย ครึ่งแผนฯ 7	อัตรา เพิ่ม,ลด (ร้อยละ)
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	3,682 (13%)	5,615 (16%)	52.5	693 (6%)	3,015 (15%)	3.35
วิทยาศาสตร์	592 (2%)	1,032 (3%)	74.2	164 (2%)	354 (2%)	116
คณิตศาสตร์ฯ	-	-	-	-	-	-
เกษตรศาสตร์ฯ	592 (2%)	714 (2%)	20.7	228 (2%)	480 (2%)	110
วิศวกรรมศาสตร์	2,224 (8%)	3,541 (10%)	59.2	205 (2%)	1,961 (9%)	855
สถาปัตยกรรมศาสตร์ฯ	170 (1%)	207 (1%)	22.1	7 (1%)	62 (3%)	71
เกษตรศาสตร์ฯ	104 (4%)	122 (3%)	16.6	89 (1%)	159 (1%)	78
สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์	24,358 (87%)	29,846 (84%)	22.5	10,074 (94%)	17,649 (85%)	75
ศึกษาศาสตร์	-	-	-	-	-	-
มนุษยศาสตร์	1,883 (7%)	1,412 (4%)	-25.0	571 (5%)	843 (4%)	48
วิจิตรศิลป์	328 (1%)	514 (1%)	56.7	32 (0.3%)	251 (1%)	684
นิติศาสตร์	1,348 (5%)	1,484 (4%)	10.1	718 (7%)	723 (3%)	1
สังคมพฤติกรรมศาสตร์	1,178 (4%)	694 (2%)	-41.1	562 (5%)	457 (2%)	-19
การบริหารธุรกิจ	17,520 (62%)	23,518 (66%)	34.2	7,648 (71%)	13,828 (67%)	81
การสื่อสารมวลชน	2,101 (7%)	2,225 (6%)	5.9	543 (5%)	1,549 (7%)	185
ศิลปกรรมศาสตร์	-	-	-	-	-	-
วิชาอื่น ๆ	-	-	-	-	-	-
รวม	28,040 (100%)	35,461 (100%)	26.5	10,767 (100%)	20,663 (100%)	92

ที่มา : ข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎีกา

จากตารางแสดงการเปรียบเทียบผลที่ได้กับเป้าหมายของแผนฯ แล้วพบว่า
 ในระยะ 2 ปีแรกของต้นแผนฯ 7 (2535-2536) มีการรับเข้านิสิตต่ำกว่าเป้าหมายประมาณร้อยละ
 9 โดยในทั้งสองกลุ่มสาขาจะมีจำนวนนิสิตใหม่ต่ำกว่าเป้าหมายแผนฯ ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน คือ
 ประมาณร้อยละ 8 โดยกลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์มีการรับนิสิตใหม่ในสาขาแพทยศาสตร์ฯ สูงกว่า
 เป้าหมายแผนฯ ถึงร้อยละ 104 และสาขาวิทยาศาสตร์ฯ สูงกว่าเป้าหมายร้อยละ 39 ส่วนในกลุ่ม
 สาขาสังคมศาสตร์ฯ สาขาจิตรศิลป์ฯ จะเป็นสาขาที่มีการรับนิสิตสูงกว่าเป้าหมายมากที่สุดในกลุ่มคือ
 ประมาณร้อยละ 61 ดังปรากฏในตารางที่ 3.2.3.4-2

พิจารณาจากผู้สำเร็จการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาของเอกชนนำมา
 เปรียบเทียบ กับเป้าหมายแผนฯ แล้ว จะพบว่าทั้งในช่วงแผนฯ 6 และช่วงต้นแผนฯ 7 มีจำนวน
 บัณฑิตที่สูงกว่าเป้าหมายเช่นเดียวกันประมาณร้อยละ 6 โดยในแผนฯ 6 ทั้งสองกลุ่มสาขาวิชา
 สัดส่วนสูงกว่าเป้าหมายของแผน โดยกลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์ฯ สูงกว่าร้อยละ 17 และกลุ่มสาขา
 สังคมศาสตร์ฯ ร้อยละ 5 สำหรับช่วงต้นแผนฯ 7 กลุ่มสาขาสังคมศาสตร์ฯ สูงกว่าเป้าหมายร้อยละ 9
 ในขณะที่กลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์ฯ ต่ำกว่าเป้าหมายร้อยละ 3

ตารางที่ 3.2.3.4-2 จำนวนนิสิตปริญญาตรีของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน เปรียบเทียบกับเป้าหมาย

สาขา	จำนวนนิสิตใหม่ระดับปริญญาตรี		ผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี			
	เป้าหมาย	เพิ่ม,ลด (ร้อยละ)	เป้าหมาย		เปรียบเทียบเป้าหมาย	
	ครึ่งแผนฯ 7	แผนฯ 7	ตลอด แผนฯ 6	ครึ่ง แผนฯ 7	เพิ่ม,ลด (ร้อยละ)	เพิ่ม,ลด (ร้อยละ)
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	12,260	-8.4	2,969	6,220	16.7	-3.1
วิทยาศาสตร์	1,480	39.4	1,276	870	-35.7	-18.6
คณิตศาสตร์ฯ	-	-	-	-	-	-
แพทยศาสตร์ฯ	700	104.0	951	870	20.0	10.3
วิศวกรรมศาสตร์	9,190	-18.4	144	3,700	635.0	9.3
สถาปัตยกรรมศาสตร์ฯ						
เกษตรศาสตร์ฯ	890	-72.7	598	780	-25.8	-59.4
สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์	65,410	-8.7	47,777	32,520	5.4	8.5
ศึกษาศาสตร์ฯ	-	-	-	-	-	-
มนุษยศาสตร์ฯ	7,700	-63.3	4,249	2,960	-32.8	-43.0
จิตรศิลป์ฯ	640	60.5	-	380	-	31.8
นิติศาสตร์	4,160	-28.7	5,658	1,650	-36.6	-12.4
สังคมพฤติกรรมศาสตร์			3,696		-24.0	
การบริหารธุรกิจ	52,910	0.1	32,458	27,530	17.8	15.0
การสื่อสารมวลชนฯ			1,716		58.1	
คหกรรมศาสตร์			-	-	-	-
วิชาอื่น ๆ			-	-	-	-
รวม	77,670	-8.7	38,740	6.1	6.7	

ที่มา : ข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี

3.2.3.5 การผลิตบัณฑิตในระดับปริญญาโท

จากจำนวนเฉลี่ยของนิสิตใหม่ระดับปริญญาโท ของช่วงต้นแผนฯ 7 จำนวนเฉลี่ย 10,681 คน/ปี เป็นอัตราที่เพิ่มจากแผนฯ 6 ประมาณร้อยละ 70 ในแผนฯ 7 กลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์ฯ และสังคมศาสตร์ฯ มีสัดส่วนของการรับนิสิตใหม่เป็น 29:71 โดยในกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ฯ มีอัตราเพิ่มจากแผนฯ 6 ประมาณร้อยละ 60 ซึ่งจะมีสาขาคณิตศาสตร์ฯ เป็นสาขาที่มีอัตราเพิ่มสูงที่สุดในกลุ่ม ประมาณร้อยละ 126 และมีสาขาสถาปัตยกรรมศาสตร์ฯ มีอัตราเพิ่มต่ำที่สุดในกลุ่ม ประมาณร้อยละ 23 ส่วนในกลุ่มสาขาสังคมศาสตร์ฯ มีอัตราเพิ่มขึ้นจากแผนฯ เดิมประมาณร้อยละ 74 โดยจะมีสาขานิติศาสตร์เป็นสาขาที่มีอัตราเพิ่มจากแผนฯ 6 ต่ำสุดคือ ร้อยละ 2 ดังปรากฏในตารางที่ 3.2.3.5-1

จำนวนของผู้สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาโท จากแผนฯ 6 จำนวนเฉลี่ย 3,909 คน/ปี มายังต้นแผนฯ 7 จำนวน 5,799 คน/ปี คิดเป็นอัตราเพิ่มประมาณร้อยละ 48 โดยจะมีกลุ่มสาขา วิทยาศาสตร์ มีอัตราเพิ่มประมาณร้อยละ 23 และกลุ่มสาขาสังคมศาสตร์ฯ มีอัตราเพิ่มร้อยละ 59 ซึ่งในกลุ่มสาขานี้จะมีเพียงสาขามนุษยศาสตร์ฯ และสาขาวิจิตรศิลป์ฯ ที่มีอัตราผู้สำเร็จการศึกษา ลดลงจากแผนฯ เดิมเป็นอัตราร้อยละ 18 และร้อยละ 1 ตามลำดับ

ตารางที่ 3.2.3.5-1 จำนวนนิสิตปริญญาโท แยกตามสาขาวิชาเปรียบเทียบกับแผนฯ 6 และ 7

สาขาวิชา	จำนวนนิสิตใหม่ระดับปริญญาโท			ผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท		
	จำนวนเฉลี่ย แผนฯ 6	จำนวนเฉลี่ย ครั้งแผนฯ 7	อัตรา เพิ่ม,ลด (ร้อยละ)	จำนวนเฉลี่ย แผนฯ 6	จำนวนเฉลี่ย ครั้งแผนฯ 7	อัตรา เพิ่ม,ลด (ร้อยละ)
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	1,914 (30%)	3,058 (29%)	59.8	1,132 (29%)	1,390 (24%)	22.8
วิทยาศาสตร์	321 (5%)	510 (5%)	59.2	169 (4%)	228 (4%)	34.8
คณิตศาสตร์ฯ	194 (3%)	438 (4%)	126.1	89 (2%)	153 (3%)	71.1
เกษตรศาสตร์ฯ	486 (8%)	658 (6%)	35.3	397 (10%)	472 (8%)	19.0
วิศวกรรมศาสตร์	498 (8%)	924 (9%)	85.8	171 (4%)	199 (3%)	16.5
สถาปัตยกรรมศาสตร์ฯ	86 (1.4%)	106 (1%)	22.6	32 (1%)	52 (1%)	61.5
เกษตรศาสตร์ฯ	329 (5%)	423 (4%)	28.4	274 (7%)	286 (5%)	4.4
สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์	4,381 (70%)	7,623 (71%)	74.0	2,777 (71%)	4,409 (76%)	58.8
ศึกษาศาสตร์	1,879 (30%)	2,691 (25%)	43.2	1,261 (32%)	1,582 (27%)	25.5
มนุษยศาสตร์	198 (3%)	216 (2%)	9.4	122 (3%)	100 (2%)	-18.0
วิจิตรศิลป์ฯ	8 (1%)	44 (4%)	445.8	8 (2%)	8 (1%)	-0.8
นิติศาสตร์	163 (3%)	166 (2%)	1.8	55 (1%)	93 (2%)	68.5
สังคมพฤติกรรมศาสตร์	880 (14%)	2,495 (23%)	183.7	360 (9%)	1,081 (19%)	200.0
การบริหารธุรกิจ	967 (15%)	1,572 (15%)	62.6	786 (20%)	1,282 (22%)	63.2
การสื่อสารมวลชน	131 (2%)	195 (2%)	49.3	73 (2%)	120 (2%)	64.4
ศิลปกรรมศาสตร์	13 (2%)	16 (1%)	25.0	10 (2%)	14 (2%)	42.4
วิชาอื่น ๆ	143 (2%)	228 (2.1%)	59.0	102 (3%)	129 (2.2%)	25.9
รวม	6,296 (100%)	10,681 (100%)	69.7	3,909 (100%)	5,799 (100%)	48.3

ที่มา : ข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎมนตรี

จากเป้าหมายแผนฯ ที่กำหนด จะเห็นว่าจำนวนนิสิตใหม่ในระดับปริญญาโท มีสัดส่วนต่ำกว่าเป้าหมายฯ ประมาณร้อยละ 1 เช่นเดียวกับกลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์ฯ ที่มีจำนวนนิสิตต่ำกว่าเป้าหมายประมาณร้อยละ 31 ซึ่งจะมีสาขาแพทยศาสตร์ฯ และสาขาเกษตรศาสตร์ฯ ไกลเคียงกัน คือต่ำกว่าประมาณร้อยละ 43 ในขณะที่กลุ่มสาขาสังคมศาสตร์ มีจำนวนสูงกว่าเป้าหมายประมาณร้อยละ 20 แต่ยังมีสาขามนุษยศาสตร์ฯ ที่ต่ำกว่าเป้าหมายถึงร้อยละ 62 และสาขานิติศาสตร์ ต่ำกว่าร้อยละ 17 จากเป้าหมายแผนฯ ดังปรากฏในตารางที่ 3.2.3.5-2

ผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท มีจำนวนที่ต่ำกว่าเป้าหมายแผนฯ ทั้งในแผนฯ 6 และต้นแผนฯ 7 (ต่ำกว่าเป้าหมายประมาณร้อยละ 42 และร้อยละ 22 ตามลำดับ) ในต้นแผนฯ 7 กลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์ฯ จะมีจำนวนบัณฑิตต่ำกว่าเป้าหมายร้อยละ 55 รวมทั้งทุกสาขาในกลุ่มก็ต่ำกว่าเป้าหมายแผนฯ ซึ่งเป็นตัวเลขที่ค่อนข้างสูง เช่น สาขาวิศวกรรมศาสตร์ ต่ำกว่าเป้าหมายถึงร้อยละ 75 สาขาวิทยาศาสตร์และสาขาคณิตศาสตร์ฯ ต่ำกว่าเป้าหมายร้อยละ 51 เป็นต้น ส่วนในกลุ่มสาขาสังคมศาสตร์ฯ ต่ำกว่าเป้าหมายเพียงร้อยละ 2 และสาขาต่าง ๆ ในกลุ่มเมื่อเทียบเป้าหมายแล้วก็ต่ำกว่าเป้าหมายฯ เช่นเดียวกัน ยกเว้นเพียงสาขาทางสังคมศาสตร์ ที่ประกอบด้วย สาขาสังคมพฤติกรรมศาสตร์, สาขาบริหารธุรกิจฯ, สาขาการสื่อสารมวลชนฯ และสาขาคหกรรมศาสตร์ ที่มีจำนวนผู้สำเร็จการศึกษา สูงกว่าเป้าหมายแผนฯ ประมาณร้อยละ 50

ตารางที่ 3.2.3.5-2 จำนวนนิสิตปริญญาโท แยกตามสาขาวิชาเปรียบเทียบกับเป้าหมาย

สาขา	จำนวนนิสิตใหม่ระดับปริญญาโท		ผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท			
	เป้าหมาย	เพิ่ม,ลด (ร้อยละ)	เป้าหมาย		เพิ่ม,ลด (ร้อยละ)	
	ครั้งแผนฯ 7	ครั้งแผนฯ 7	แผนฯ 6	ครั้งแผนฯ 7	แผนฯ 6	ครั้งแผนฯ 7
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	13,220	-30.6	14,648	6,260	-59.0	-54.8
วิทยาศาสตร์	3,700	-22.1	2,995	1,720	-71.3	-51.2
คณิตศาสตร์ฯ			1,272		-61.5	
แพทยศาสตร์ฯ	3,480	-43.3	3,904	1,740	-44.9	-45.3
วิศวกรรมศาสตร์	3,810	-18.9	2,990	1,830	-69.6	-75
สถาปัตยกรรมศาสตร์ฯ			561		-70.4	
เกษตรศาสตร์ฯ	2,230	-43.1	2,926	970	-51.2	-43.5
สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์	19,060	20.0	22,047	9,920	-31.4	-1.9
ศึกษาศาสตร์ฯ	7,870	2.6	9,726	4,700	-31.1	-27.3
มนุษยศาสตร์ฯ	1,690	-61.6	2,063	880	-71.0	-77.8
วิจิตรศิลป์	110	19.1	58	40	-24.1	-57.5
นิติศาสตร์	600	-17.0	550	360	-42.5	-46.9
สังคมพฤติกรรมศาสตร์			5,452		-61.8	
การบริหารธุรกิจ			3,016		50.8	
การสื่อสารมวลชน	8,790	53.8	509	3,940	-9.4	50.2
คหกรรมศาสตร์			-		-	
วิชาอื่น ๆ			673		-21.8	
รวม	32,280	-.07	36,695	16,180	-42.4	-22.3

ที่มา : ข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี

3.2.3.6 การผลิตบัณฑิตระดับปริญญาเอก

เมื่อพิจารณาจากจำนวนเฉลี่ยของนิสิตใหม่ระดับปริญญาเอกจากแผนฯ 6
มายังแผนฯ 7 พบว่ามีอัตรารับนิสิตใหม่เพิ่มขึ้น ประมาณร้อยละ 67 มีสัดส่วนของกลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์ฯ ต่อกกลุ่มสาขาสังคมศาสตร์ฯ เป็น 43 : 57 ในกลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์ฯ มีอัตรานิสิตใหม่สูงขึ้นจากแผนฯ 6 ประมาณร้อยละ 46 โดยจะมีสาขาคณิตศาสตร์เป็นสาขาที่มีอัตราเพิ่มสูงสุด คือประมาณร้อยละ 144 รองลงมาคือสาขาแพทยศาสตร์ฯ ประมาณร้อยละ 59 อัตราเพิ่มต่ำสุดคือสาขาเกษตรศาสตร์ฯ ประมาณร้อยละ 6 กลุ่มสาขาสังคมศาสตร์ฯ พบว่ามีอัตรานิสิตใหม่สูงกว่าแผนฯ 6 ถึงร้อยละ 87 จะมีสาขามนุษยศาสตร์ฯ เพียงสาขาเดียวที่จำนวนเฉลี่ยของนิสิตใหม่มีอัตราลดลงประมาณร้อยละ 48 ในขณะที่สาขาอื่น ๆ ในกลุ่มสาขานี้มีอัตราเพิ่มขึ้นทั้งสิ้น ดังปรากฏในตารางที่ 3.2.3.6-1

พิจารณาจำนวนผู้สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาเอก มีจำนวนผู้สำเร็จการศึกษาเฉลี่ยในแผนฯ 6 ประมาณ 44 คน/ปี ช่วงต้นแผนฯ 7 ประมาณ 90 คน/ปี คิดเป็นอัตราเพิ่มขึ้นถึงประมาณร้อยละ 104 จะมีสัดส่วนของกลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์ฯ ต่อกกลุ่มสาขาสังคมศาสตร์ฯ 49 : 51 โดยในกลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์ฯ มีอัตราของผู้สำเร็จการศึกษาเพิ่มขึ้นจากแผนฯ 6 ประมาณร้อยละ 123 จะมีสาขาแพทยศาสตร์ฯ เป็นสาขาที่มีอัตราเพิ่มสูงที่สุดร้อยละ 217 สาขาเกษตรศาสตร์ฯ เป็นสาขาที่มีอัตราเพิ่มรองลงมาคือร้อยละ 100 ในแผนฯ 7 กลุ่มสาขาสังคมศาสตร์ฯ จำนวนเฉลี่ยผู้สำเร็จการศึกษามีอัตราเพิ่มจากแผนฯ เดิมประมาณร้อยละ 89

มองภาพโดยรวมของจำนวนนิสิตใหม่ และผู้สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาเอกแล้ว จะเห็นว่าต่ำกว่าเป้าหมายแผนฯ ค่อนข้างสูงในทุกสาขา โดยจำนวนนิสิตใหม่จะต่ำกว่าเป้าหมายแผนสูง ถึงประมาณร้อยละ 83 โดยมีกลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์ฯ ต่ำกว่าเป้าหมายร้อยละ 90 ซึ่งจะมีสาขาแพทยศาสตร์ฯ ต่ำกว่าเป้าหมายร้อยละ 93 ต่อมาคือ สาขาวิศวกรรมศาสตร์ร้อยละ 92 และกลุ่มสาขาสังคมศาสตร์ฯ ต่ำกว่าเป้าหมายแผนฯ ประมาณร้อยละ 62 โดยจะมีสาขามนุษยศาสตร์ฯ ที่ต่ำกว่าเป้าหมายถึงร้อยละ 94 ดังปรากฏในตารางที่ 3.2.3.6-2

จากจำนวนผู้สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาเอก จะเห็นว่าทั้งในแผนฯ 6 และช่วงต้นแผนฯ 7 มีจำนวนต่ำกว่าเป้าหมายร้อยละ 84 และร้อยละ 92 ตามลำดับ โดยในแผนฯ 7 กลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์ฯ จะต่ำกว่าเป้าหมายร้อยละ 95 และกลุ่มสาขาสังคมศาสตร์ฯ ต่ำกว่าเป้าหมายร้อยละ 75

ตารางที่ 3.2.3.6-1 จำนวนนิสิตปริญญาเอก แยกตามสาขาวิชาเปรียบเทียบกับแผนฯ 6 และ 7

สาขาวิชา	จำนวนนิสิตใหม่ระดับปริญญาเอก			ผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก		
	จำนวนเฉลี่ย	จำนวนเฉลี่ย	อัตรา	จำนวนเฉลี่ย	จำนวนเฉลี่ย	อัตรา
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	81 (49%)	89 (43%)	46.4	20 (45%)	45 (49%)	123.3
วิทยาศาสตร์	11 (9%)	26 (13%)	143.6	7 (16%)	11 (13%)	53.2
คณิตศาสตร์ฯ	5 (4%)	-	-	-	3 (3%)	-
แพทยศาสตร์ฯ	27 (22%)	43 (21%)	59.3	6 (14%)	19 (21%)	216.7
วิศวกรรมศาสตร์	6 (5%)	8 (4%)	25.0	2 (5%)	2 (2%)	4.2
สถาปัตยกรรมศาสตร์ฯ	1 (1%)	-	-	-	-	-
เกษตรศาสตร์ฯ	11 (9%)	12 (6%)	6.1	5 (11%)	10 (11%)	100.0
สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์	84 (51%)	119 (57%)	87.1	24 (55%)	46 (51%)	88.7
ศึกษาศาสตร์	49 (39%)	51 (25%)	4.8	19 (43%)	33 (37%)	77.3
มนุษยศาสตร์	6 (5%)	3 (1%)	-48.3	1 (2%)	4 (4%)	300.0
วิจิตรศิลป์	-	-	-	-	-	-
นิติศาสตร์	-	-	-	-	-	-
สังคมพฤติกรรมศาสตร์	2 (2%)	44 (21%)	2,100.0	3 (7%)	4 (4%)	53.8
การบริหารธุรกิจ	7 (5%)	21 (10%)	203.9	2 (5%)	4 (5%)	140.7
การสื่อสารมวลชน	-	-	-	-	-	-
สหกรรมศาสตร์	-	-	-	-	-	-
วิชาอื่น ๆ	-	-	-	-	-	-
รวม	124 (100%)	208 (100%)	67.2	44 (100%)	90 (100%)	104.4

ที่มา : ข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎมนตรี

ตารางที่ 3.2.3.6-2 จำนวนนิสิตปริญญาเอก แยกตามสาขาวิชาเปรียบเทียบกับเป้าหมาย

สาขา	จำนวนนิสิตใหม่ระดับปริญญาเอก		ผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก			
	เป้าหมาย	เพิ่ม,ลด (ร้อยละ)	เป้าหมาย		เพิ่ม,ลด (ร้อยละ)	
			แผนฯ 6	ครึ่งแผนฯ 7	แผนฯ 6	ครึ่งแผนฯ 7
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	2,590	-89.7	1,263	2,040	-89.5	-95.3
วิทยาศาสตร์	340	-76.8	128	240	64.8	-87.5
คณิตศาสตร์ฯ	-	-	-	-	-	-
แพทยศาสตร์ฯ	1,810	-92.9	862	1,620	-95.5	-97.2
วิศวกรรมศาสตร์	280	-91.4	111	100	-92.8	-95.0
สถาปัตยกรรมศาสตร์ฯ	-	-	-	-	-	-
เกษตรศาสตร์ฯ	160	-78.1	162	80	-75.3	-81.3
สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์	930	-61.6	482	420	-68.7	-74.5
ศึกษาศาสตร์	240	-35.8	339	200	-67.0	-59.0
มนุษยศาสตร์	150	-94.0	35	60	-74.3	-86.7
วิจิตรศิลป์	-	-	-	-	-	-
นิติศาสตร์	60	-	3	10	-	-
สังคมพฤติกรรมศาสตร์	480	-59.6	30	150	-43.3	-88.7
การบริหารธุรกิจ	-	-	55	-	-76.4	-
การสื่อสารมวลชน	-	-	-	-	-	-
สหกรรมศาสตร์	-	-	-	-	-	-
วิชาอื่น ๆ	-	-	20	-	-	-
รวม	3,520	-82.3	1,745	2,460	-83.8	-91.7

ที่มา : ข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎมนตรี

3.2.3.7 ภาวะการมีงานทำของบัณฑิต

ทบวงมหาวิทยาลัยได้มีรายงานเกี่ยวกับภาวะการมีงานทำของบัณฑิตระดับปริญญาตรีที่จบการศึกษาปี พ.ศ.2530-2532, 2534, 2536 และสำนักงานสภาพัฒนาการศึษาใน ปี พ.ศ.2537, 2538 [26,27,28] จำแนกตามสถาบันและสาขาวิชาที่จบการศึกษา ซึ่งได้นำตัวเลข เหล่านี้มาเฉลี่ยสรุปไว้ในตารางที่ 3.2.3.7-1 และตารางที่ 3.2.3-7-2 ตามลำดับ

การสำรวจนี้กระทำในวันที่นิสิตมารับปริญญาจึงเป็นนิสิตที่สำเร็จการศึกษา ไม่เกิน 1 ปี แต่วันรับปริญญาช้าหรือเร็วมีผลกระทบต่อการศึกษาไม่เกิน 1 ปี แต่วันรับปริญญาช้า หรือเร็วมีผลกระทบต่อการทำงานทำอยู่บ้าง เพราะในสถาบันอุดมศึกษาที่รับปริญญาเร็วจำนวนนิสิตที่ ยังไม่มีงานทำจะมีแนวโน้มสูงกว่าสถาบันอุดมศึกษาที่รับทีหลังได้

หากดูสถิติภาวะการมีงานทำของบัณฑิตที่จบการศึกษาไม่เกิน 1 ปี เหล่านั้น แล้วจะเห็นว่าบัณฑิตที่จบจากสถาบันต่าง ๆ ที่ยังไม่มีการทำงานแตกต่างกันไประหว่างสถาบัน โดย เฉลี่ยต่ำสุดร้อยละ 2.4 ไปถึงสูงสุดคือ ร้อยละ 25.6 แสดงให้เห็นว่าบัณฑิตส่วนใหญ่มีงานทำไม่มี ภาวะการตกงานสูงอย่างทีกล่าวกัน เพราะเศรษฐกิจที่ผันแปรเปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะการขยายตัว ภาคธุรกิจเอกชนโดยเฉพาะภาคบริการที่ต้องการผู้จบการศึกษาศาสตร์ มนุษยศาสตร์ สังคม ศาสตร์ เศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจสูงขึ้น ตลอดจนตลาดการจ้างงานที่ต้องการแรงงานระดับ อุดมศึกษามากขึ้น

สาขาศึกษาศาสตร์และฝึกหัดครูส่วนมากเป็นข้าราชการ-ลูกจ้าง ร้อยละ 51-65 รองลงมาบริษัทเอกชน 26-39 ประกอบอาชีพอิสระ 5-7 และประมาณร้อยละ 1-3 ทำงาน องค์การระหว่างประเทศ รัฐวิสาหกิจ

สาขามนุษยศาสตร์ ศาสนาและเทววิทยา ส่วนมากร้อยละ 74 ทำงานบริษัท เอกชนที่เหลือทำงานเป็นข้าราชการ-ลูกจ้าง, ประกอบอาชีพอิสระและองค์การระหว่างประเทศหรือรัฐ วิสาหกิจ ร้อยละ 9 ใกล้เคียงกัน

สาขาจิตรศิลป์และประยุกต์ศิลป์ ร้อยละเกือบ 80 ทำงานภาคเอกชน ประมาณร้อยละ 9 ทำงานอิสระ ร้อยละ 2-8 เป็นข้าราชการ-ลูกจ้างและร้อยละ 1-3 ทำงาน องค์การระหว่างประเทศและรัฐวิสาหกิจ

สาขานิเทศศาสตร์ ร้อยละ 47-55 รับราชการ รองลงมาร้อยละ 30 ทำงาน เอกชนและอีกร้อยละ 10 ประกอบอาชีพอิสระ และองค์การระหว่างประเทศ

สาขาสังคมพฤติกรรมศาสตร์, การบริหารธุรกิจและพณิชยการ มีภาวะการมี งานทำที่เหมือนกันคือเกินร้อยละ 60 ทำงานเอกชน ที่เหลือประมาณร้อยละ 20 ทำราชการ-ลูกจ้าง ประกอบอาชีพอิสระมากกว่าร้อยละ 10 และที่เหลือต่ำกว่า 10 จะทำงานองค์การระหว่างประเทศหรือ รัฐวิสาหกิจ

สาขาการสื่อสารมวลชนและเอกสาร ร้อยละ 56-71 ทำงานเอกชน รองลงมาเป็นข้าราชการ ประกอบด้วย อาชีพอิสระและองค์การระหว่างประเทศ ส่วนสาขาคหกรรมศาสตร์ ปี 2530 มากกว่าร้อยละ 70 เป็นข้าราชการ-ลูกจ้างในปีต่อ ๆ มาจำนวนข้าราชการน้อยลงแต่เข้าทำงานกับเอกชนปริมาณสูงขึ้นเกือบร้อยละ 50 และที่ทำงานกับองค์การระหว่างประเทศน้อยมาก

สาขาวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ, คณิตศาสตร์และวิทยาการคอมพิวเตอร์ มีลักษณะของการมีงานทำเหมือนกันคือ ร้อยละเกือบ 80 ทำงานบริษัทเอกชน ที่เหลือร้อยละ 20 กระจายกันทำงานอิสระ, เป็นข้าราชการ-ลูกจ้าง และองค์การระหว่างประเทศในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน แนวโน้มว่าภาครัฐจะขาดแคลนบุคลากรด้านนี้สูงมาก

สาขาแพทยศาสตร์และวิชาที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพอนามัย ร้อยละ 80 รับราชการ-ลูกจ้างตามกฎหมาย ร้อยละ 18 ทำงานเอกชนที่เหลือร้อยละ 2 ทำงานอิสระและองค์การระหว่างประเทศ

สาขาวิศวกรรมศาสตร์ ร้อยละ 80 ทำงานเอกชน น้อยมากที่ทำราชการ ลูกจ้างที่เหลือทำงานอิสระและองค์การระหว่างประเทศ รูปแบบการมีงานทำของสาขาสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมืองใกล้เคียงกับวิศวกรรมศาสตร์ ยกเว้นในปี 2532 ร้อยละ 98.4 ทำงานเอกชน

สาขาเกษตรศาสตร์ ประมง วนศาสตร์ ร้อยละ 50-60 ทำงานเอกชน ร้อยละ 20-39 เป็นข้าราชการ ที่เหลือประกอบอาชีพอิสระและองค์การระหว่างประเทศ ส่วนวิชาอื่น ๆ ลักษณะการทำงานส่วนมากทำงานเอกชน

รายละเอียดต่าง ๆ จะดูเพิ่มเติมได้ในตารางภาคผนวกที่ 3.2.3.7

ตารางที่ 3.2.3.7-1 ค่าเฉลี่ยของร้อยละของบัณฑิต จำแนกตามภาวะทางานทำ ประเภทงาน และสถาบันที่สังกัด

สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ	ประเภทหน่วยงาน ^{3/}					
	บัณฑิต ทำงาน	ประกอบ อิสระ	บริษัท	องค์การ รัฐวิสาหกิจ	ข้าราชการ	อื่น ๆ
มหาวิทยาลัยของรัฐ^{1/}						
จุฬาลงกรณ์	25.6	5.0	70.8	4.0	16.7	3.6
เกษตรศาสตร์	22.9	7.0	77.5	3.1	11.5	1.0
ขอนแก่น	14.5	4.4	54.7	4.3	35.2	1.4
เชียงใหม่	15.1	6.0	58.5	5.0	29.9	0.6
ธรรมศาสตร์	27.3	5.4	82.4	4.4	5.2	2.5
มหิดล	8.8	1.6	17.4	0.6	79.2	1.2
ศรีนครินทรวิโรฒ	22.2	7.5	54.3	3.0	32.1	3.1
ศิลปากร	22.0	8.9	75.1	2.9	9.6	3.4
สงขลานครินทร์	18.5	4.7	58.9	3.5	32.0	0.9
สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้	17.2	11.2	52.6	4.2	30.2	1.8
สถาบันเทคโนโลยีลาดกระบัง	10.7	4.2	77.8	8.3	8.8	0.9
สถาบันเทคโนโลยีอาณานิคม	10.7	3.9	85.8	3.5	5.8	1.1
สถาบันเทคโนโลยีพระนครเหนือ	4.7	3.1	72.0	12.5	11.2	1.2
อุบลราชธานี	12.8	5.3	61.6	17.6	13.9	1.6
บูรพา	16.7	5.6	68.4	2.0	17.8	6.2
นเรศวร	22.0	5.9	60.1	2.1	28.5	3.4
เฉลี่ย	17.0	5.6	64.2	5.1	23.0	2.1
กลุ่มสถาบันราชภัฏ^{2/}						
ลำนานา	6.4	← 92.2 →				1.4
พุทธชินราช	12.1	← 87.0 →				0.9
อีสานเหนือ	9.8	← 88.1 →				2.2
อีสานใต้	8.9	← 89.9 →				1.2
ศรีอยุธยา	6.6	← 92.2 →				1.3
ทวาราวัต	2.4	← 92.3 →				5.3
ทักษิณ	6.5	← 92.9 →				0.6
รัตนโกสินทร์	8.0	← 90.5 →				1.5
เฉลี่ย	7.6	← 90.6 →				1.8

- หมายเหตุ 1/ เฉลี่ยจากรุ่นจบการศึกษา ปี พ.ศ. 2530, 2532, 2534 และ 2536
2/ เฉลี่ยจากรุ่นจบการศึกษา ปี พ.ศ. 2537 และ 2538
3/ ร้อยละของผู้ทำงานไม่รวมผู้ไม่ได้ทำงาน ในกรณีของมหาวิทยาลัยของรัฐ
ร้อยละของผู้ทำงานรวมผู้ไม่ได้ทำงาน ในกรณีของกลุ่มสถาบันราชภัฏ
- ที่มา 1/ ข้อมูลจากทบวงมหาวิทยาลัย [26] สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
[27,28]
2/ ข้อมูลจากสำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ

ตารางที่ 3.2.3.7-2 ค่าเฉลี่ยของร้อยละของบัณฑิต จำแนกตามภาวะหางานทำ ประเภทงาน และสาขา ISCED

สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ	บัณฑิตที่ยัง ไม่ได้ทำงาน	ประเภทหน่วยงาน				
		ประกอบ อาชีพอิสระ	บริษัท เอกชน	องค์การ ระหว่างประเทศ รัฐวิสาหกิจ	ข้าราชการ ลูกจ้าง	ศึกษาค่อ
มหาวิทยาลัยของรัฐ ^{1/}						
ศึกษาศาสตร์และการฝึกหัดครู	21.4	5.7	38.8	2.6	51.1	1.8
มนุษยศาสตร์ ศาสนา และเทววิทยา	27.0	9.1	74.6	5.5	9.1	1.7
จิตรศิลป์และประยุกต์ศิลป์	23.9	14.8	74.4	2.1	5.2	1.7
นิติศาสตร์	46.7	10.3	31.7	6.2	51.0	0.8
สังคมพฤติกรรมศาสตร์	33.2	9.6	61.5	5.8	21.7	1.4
การบริหารธุรกิจและพาณิชย์การ	19.4	8.4	67.6	7.6	15.1	1.3
การสื่อสารมวลชนและการเอกสาร	23.3	8.7	66.5	6.0	16.7	2.1
คหกรรมศาสตร์	23.8	10.8	30.8	3.1	53.8	1.5
วิทยาศาสตร์ธรรมชาติ	23.3	4.3	79.5	1.9	13.2	1.1
คณิตศาสตร์และวิทยาการคอมพิวเตอร์	16.3	5.8	82.1	4.5	6.6	1.0
แพทยศาสตร์และวิชาที่เกี่ยวข้อง						
กับสุขภาพอนามัย	5.6	2.0	16.3	0.3	80.7	0.7
วิศวกรรมศาสตร์	7.7	2.7	80.5	9.5	7.3	0.0
สถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง	10.4	3.9	89.8	2.3	2.8	1.2
เกษตรศาสตร์ วนศาสตร์ และการประมง	20.0	7.7	53.2	3.3	32.4	3.4
วิชาอื่น ๆ	16.1	3.3	87.0	2.3	6.9	0.5
เฉลี่ย	21.21	7.14	62.28	4.20	24.91	1.47
สถาบันราชภัฏ ^{2/}						
การศึกษา	9.4	6.4	26.5	1.5	64.7	0.9
วิทยาศาสตร์	12.2	7.7	61.6	3.7	25.8	1.2
ศิลปศาสตร์	9.4	6.9	70.9	3.4	18.2	0.6
เฉลี่ย	10.33	7.00	53.00	2.86	36.23	0.90

ที่มา : 1/ ข้อมูลจากทบวงมหาวิทยาลัย [26] สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ [27,28]

2/ ข้อมูลจากสำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ

3.2.4 ผลกระทบของงานวิจัยของสถาบันอุดมศึกษาต่อการพัฒนาประเทศ

ดังได้กล่าวไว้แล้วในตอนต้น การลงทุนในด้านอุดมศึกษาของชาติในทุกแผนพัฒนาฯ กว่าร้อยละ 90 เป็นการลงทุนด้านการบริหารการศึกษาและการผลิตบัณฑิต การลงทุนเพื่องานวิจัยเพียงร้อยละ 3.07-4.56 ของงบประมาณสนับสนุนอุดมศึกษาทั้งหมด สัมฤทธิ์ผลของสถาบันอุดมศึกษาที่ได้รับงบประมาณจากรัฐในงานวิจัยกลายเป็นสิ่งปลื้มก้อยที่ก่อให้เกิดคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติที่เห็นเป็นรูปธรรมจึงมีน้อย ซึ่งผลกระทบในด้านต่าง ๆ ได้ส่งผลดังนี้ :

3.2.4.1 งบประมาณช่วยเหลือจากรัฐ

- รัฐไม่ได้เห็นความสำคัญที่จะให้สถาบันอุดมศึกษา เป็นกำลังหลักในการวิจัยและพัฒนาทั้ง ๆ ที่มีกำลังคนผู้มีคุณวุฒิสูง ระดับปริญญาเอกสูงกว่ากระทรวง ทบวง กรม ต่าง ๆ ซึ่งจะเห็นได้ว่าไม่ได้กำหนดไว้ในแผนพัฒนาการศึกษา โดยเฉพาะอุดมศึกษาตั้งแต่แผนฯ 1 เป็นต้นมา มากำหนดไว้ในแผนฯ 3 ที่จะสนับสนุนการวิจัยทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี แต่ก็ได้มีการดำเนินการอย่างจริงจังดังแสดงให้เห็นในตารางที่ 3.3.1 ซึ่งสถาบันอุดมศึกษาได้รับงบประมาณระหว่างปี พ.ศ. 2518-2520 โดยเฉลี่ยร้อยละ 3.91 ของงบประมาณวิจัยทั้งหมดของประเทศในแผนฯ 4, แผนฯ 6 และแผนฯ 7 มิได้กำหนดมากกว่ากำหนดในแผนฯ 5 และแผนฯ 8 เช่นนี้เป็นต้น ซึ่งจะเห็นได้ว่ามิได้มีการต่อเนื่องกันเลย และแม้ว่าจะกำหนดลงไปก็ได้ถือปฏิบัติอย่างจริงจัง ให้เห็นถึงการ ทุ่มเทของรัฐบาลให้แก่งานวิจัยของสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งเป็นกำลังมันสมองหลักของชาติแต่ประการใด จะมาเน้นหนักขึ้นบ้างก็ในปลายแผนฯ 7 คือปี พ.ศ.2537 เป็นต้นมาที่งบประมาณวิจัยสูงขึ้นอย่างเด่นชัดซึ่งในแผนฯ 7 นี้ สถาบันอุดมศึกษาได้รับงบประมาณระหว่างปี พ.ศ.2535-2538 โดยเฉลี่ยร้อยละ 18.71 ของงบประมาณวิจัยทั้งหมดของประเทศ

- สถาบันอุดมศึกษาจึงต้องพึ่งพางบประมาณจากแหล่งอื่นมาช่วยสนับสนุนการวิจัย อันได้แก่ แหล่งเงินจากการสนับสนุนการวิจัยของหน่วยงานของรัฐและแหล่งเงินจากต่างประเทศ

3.2.4.2 งบประมาณช่วยเหลือการวิจัยจากหน่วยงานของรัฐ

- สำหรับแหล่งที่สำคัญภายในประเทศ ก็คือสภาวิจัยแห่งชาติตั้งแต่การจัดตั้งสภาวิจัยแห่งชาติเป็นต้นมา เช่นในปี พ.ศ.2516-2520 สถาบันอุดมศึกษาได้รับงบประมาณจากสภาวิจัยแห่งชาติ 82.39% ของงบวิจัยทั้งหมด ที่สภาวิจัยจัดสรรให้ [29] แต่โครงการที่สภาวิจัยจัดสรรให้เกือบทั้งหมดเป็นโครงการขนาดเล็ก จึงไม่สามารถทำให้เกิดผลงาน ต่อมาเมื่อมีการจัดตั้งกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและการพลังงานในปี พ.ศ.2522 กระทรวงฯ ได้จัดตั้งศูนย์สนับสนุนการวิจัยขึ้น เมื่อเริ่มต้นแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 อันได้แก่ศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติในปี พ.ศ. 2526 ศูนย์เทคโนโลยีโลหะและวัสดุแห่งชาติในปี พ.ศ. 2529 และศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติในเวลาต่อมา ศูนย์เหล่านี้เป็นหน่วยงานหลักที่จัดสรรงบประมาณวิจัยให้แก่สถาบันอุดมศึกษา แต่ก็ยังยึดติดระบบราชการจนกระทั่งในปี พ.ศ. 2534

จึงได้มีการรวมศูนย์ทั้งสามเข้ามาอยู่ภายใต้สำนักงานพัฒนา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ ซึ่งเป็นสำนักงานที่ไม่ผูกพันกับกฎระเบียบการปฏิบัติและข้อบังคับของราชการและรัฐวิสาหกิจ เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการวิจัย

อย่างไรก็ตามนับตั้งแต่การจัดตั้งศูนย์เหล่านี้มาแต่ละศูนย์ก็สามารถสนับสนุนโครงการวิจัยได้ไม่กี่โครงการ เช่น ศูนย์พันธุวิศวกรรมระหว่างปี พ.ศ. 2527-2534 สนับสนุนโครงการได้เพียง 87 โครงการหรือโดยเฉลี่ย 8.7 โครงการต่อปี และมาในช่วงปี 2535-2538 สามารถรองรับโครงการได้ 86 โครงการ หรือโดยเฉลี่ย 21.5 โครงการต่อปี ซึ่งเป็นจำนวนเงินร้อยละ 50-60 ของงบประมาณทั้งหมดของศูนย์ฯ แม้ว่างบประมาณส่วนใหญ่มากกว่าร้อยละ 90 จะไปที่สถาบันอุดมศึกษา แต่โครงการเหล่านี้ก็มีลักษณะกระจัดกระจาย ทำให้ไม่สามารถบ่งชี้ให้เห็นเป็นรูปธรรมในผลประโยชน์ที่เกิดในการวิจัยอย่างแท้จริง

● หน่วยงานหลักที่สนับสนุนการวิจัยอันเกิดขึ้นหลังสุด ก็คือ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ซึ่งจัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2535 คือเริ่ม แผนฯ 7 และเริ่มดำเนินการในกลางปี พ.ศ.2536 หน่วยงานนี้สามารถสนับสนุนการวิจัยในงบประมาณที่สูงและโครงการหลักใหญ่ ๆ ได้มากเช่นในปี พ.ศ.2539 ได้ให้ทุนสนับสนุน 282 โครงการงบประมาณ 750 ล้านบาท ซึ่งโครงการส่วนใหญ่มากกว่าร้อยละ 90 เป็นของสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ แต่เนื่องจากเป็นหน่วยงานใหม่ ผลงานวิจัยส่วนใหญ่ยังไม่เสร็จสิ้น จึงยังไม่มีสัมฤทธิ์ผลที่จะแสดงให้เห็นมากนัก เชื่อว่าจะให้สัมฤทธิ์ผลสูงในอนาคตต่องานวิจัยของประเทศ ทั้งในด้านผลงานวิจัยที่จะนำไปใช้ประโยชน์และการผลิตนักวิจัยที่มีความรู้ความสามารถสูงให้แก่ประเทศชาติในเวลาต่อไป

ตารางที่ 3.3.1 เปรียบเทียบงบวิจัยและพัฒนาของสถาบันอุดมศึกษากับหน่วยงานอื่นของรัฐในปลาย
แผนฯ 3 ^{1/} และแผนฯ 7 ^{2/}

หน่วยงาน (กระทรวง)	พ.ศ. (หน่วย : ล้านบาท)										
	2518	2519	2520	เฉลี่ย	%	2535	2536	2537	2538	เฉลี่ย	%
สำนักนายกรัฐมนตรี	132.78	184.88	176.75	164.80	13.62	9.18	106.43	171.03	120.30	101.74	2.06
กลาโหม	0.00	0.12	2.94	1.02	0.08	-	101.74	131.49	113.31	112.07	2.27
เกษตร	555.79	558.59	606.38	573.59	47.47	1904.95	2368.41	2490.66	2782.58	2386.65	48.27
คมนาคม	184.71	47.91	84.29	105.63	8.74	0.17	0.03	-	-	0.05	0.001
พาณิชย์	30.13	30.77	38.95	33.28	2.74	1.50	1.50	8.19	2.00	3.30	0.07
มหาดไทย	39.06	59.45	59.64	52.72	4.35	37.90	65.76	22.35	44.42	42.61	0.86
ยุติธรรม	-	0.70	-	0.02	0.02	-	0.35	0.14	0.40	0.22	0.004
ศึกษาธิการ	27.27	25.64	16.60	23.17	1.93	159.36	180.64	197.80	204.94	185.66	3.76
สาธารณสุข	56.57	50.12	108.94	71.88	5.86	50.17	69.79	82.73	80.19	70.72	1.43
อุตสาหกรรม	66.33	67.61	70.88	68.27	5.64	2.55	3.76	5.47	9.68	5.37	0.11
วิทยาศาสตร์ฯ	-	-	-	-	-	448.07	540.85	679.82	829.69	736.63	14.90
ทบวงมหาวิทยาลัย	48.23	43.13	50.96	47.44	3.91	519.18	655.35	1244.55	1280.92	925.00	18.71
แรงงาน	-	-	-	-	-	8.10	9.73	9.90	10.14	9.47	0.19
รัฐวิสาหกิจ	25.72	29.72	17.24	24.23	2.02	113.24	143.00	134.22	150.79	135.31	2.74
หน่วยงานอื่น ๆ	3.22	-	-	1.07	0.09	-	4.40	0.14	-	1.14	0.02
ทุนหมุนเวียน	-	-	-	-	-	1240.00	60.00	60.00	60.00	355.00	7.18
รวม	1190.89	1165.66	1277.13	1211.23	100	4494.48	4313.83	5238.23	5729.30	4943.96	100
ร้อยละ/รายจ่ายทั้งหมด	2.36	1.86	1.86	2.03	2.03	0.98	0.77	0.84	0.80	0.85	0.85
ร้อยละ/GDP	0.40	0.35	0.32	0.36	0.36	0.16	0.14	0.15	0.14	0.15	0.15

ที่มา : ^{1/} ข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ, 2522

^{2/} ข้อมูลจากสำนักนโยบายและสารสนเทศการงบประมาณ สำนักงบประมาณ 2538

3.2.4.3 การช่วยเหลือด้านการวิจัยจากต่างประเทศ

ตั้งแต่แผนฯ 1 ถึงแผนฯ 6 สถาบันอุดมศึกษาได้พึ่งพาการสนับสนุนด้านกำลังคน การพัฒนากำลังคน ทรัพยากรอันได้แก่การสนับสนุนเครื่องมือการวิจัย การสร้างความเข้มแข็งให้แก่สถาบันอุดมศึกษา เช่นอาคารสถานที่สำหรับวิจัย ตลอดจนความช่วยเหลือในรูปแบบอื่น ๆ ทำให้สถาบันอุดมศึกษาสามารถดำเนินการวิจัยไปได้ตามขอบเขตจำกัดของความช่วยเหลือนั้น ๆ ซึ่งส่งผลการวิจัยที่ออกมาที่ให้ผลประโยชน์ต่อประเทศชาติบ้านเมืองเป็นอย่างสูง โดยเฉพาะทางด้านการแพทย์และการเกษตรและมูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์ซึ่งได้ให้ความช่วยเหลือทุกด้านในสองสาขานี้ทั้งด้านงบประมาณและระยะเวลาอันยาวนานมีบทบาทที่สำคัญที่สุดที่ทำให้วิทยาการทั้งสองด้านก้าวหน้ามากที่สุดในประเทศไทย [29,30]

3.2.4.4 ผลกระทบงานวิจัยต่อการพัฒนาประเทศ

ผลกระทบซึ่งเกิดจากการที่รัฐไม่ให้ความสำคัญต่องานวิจัยของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ไม่ใช่ประโยชน์จากกำลังคนที่มีคุณภาพของสถาบันอุดมศึกษาสร้างความก้าวหน้าทางวิชาการ ตลอดจนเป็นผู้นำในการวิจัยให้แก่รัฐได้ส่งผลเสียทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งกระทบไปถึงการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติดังนี้

- ผลกระทบทางตรง

- สถาบันอุดมศึกษาไม่สามารถชี้นำสังคมและแก้ปัญหาต่าง ๆ ของชาติได้ ทำให้เกิดปัญหาสะสมต่าง ๆ มากมายเป็นปัญหาติดต่อกันเป็นลูกโซ่และครบวงจร อันเป็นปัญหามาถึงปัจจุบัน เช่น ไม่สามารถเพิ่มผลผลิตต่อพื้นที่ทางการเกษตรได้ ไม่สามารถผลิตสินค้าที่มีมูลค่าเพิ่มได้ ไม่สามารถจะตอบได้ชัดเจนว่า การสร้างเขื่อนแต่ละแห่งมีผลกระทบที่เกิดจริง ๆ นั้นเป็นอย่างไร

- รัฐพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไปโดยไร้ทิศทางเพราะไม่มีหลักวิชาการอันเกิดจากผลงานวิจัยมาสนับสนุนและชี้ทิศทางที่ควรจะเป็นแผนพัฒนาต่าง ๆ เกิดโดยใช้ปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันเป็นหลัก แล้วจัดทำแผนฯ ตามปัญหาที่เกิด ไม่สามารถจะขจัดต้นตอของปัญหาก่อนปัญหาเกิดหรือมีเครื่องชี้นำให้แก่ปัญหาเสียก่อนที่ปัญหาจะเกิด

- ผลงานวิจัยเป็นโครงการเล็ก ๆ กระจัดกระจายไม่เป็นปึกแผ่นมั่นคงและครบวงจร รัฐไม่สามารถนำผลงานค้นคว้าวิจัยของสถาบันอุดมศึกษามาร่วมลงทุนกับภาคเอกชนในการสร้างความแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจให้แก่ประเทศชาติได้ ทำให้ต้องซื้อความรู้โดยเฉพาะทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจากต่างประเทศมาใช้ตลอด

- ผลกระทบโดยทางอ้อม

● การสูญเสียกำลังคณาจารย์ที่มีคุณภาพ

คณาจารย์ผู้มีคุณวุฒิสูง ๆ จบจากมหาวิทยาลัยในต่างประเทศที่มีชื่อเสียง ไม่มีโอกาสทำการในการวิจัยเพราะไม่มีงบประมาณและเครื่องมือไม่มีโอกาสพัฒนาความเจริญทางวิชาการให้แก่ตนเองกลายเป็นคณาจารย์ไร้คุณภาพ ประกอบขึ้นด้วย :-

ก. กลุ่มคณาจารย์ที่ไม่มีผลงานวิจัยเลย ซึ่งมีปริมาณสูงมาก เช่น ในปี พ.ศ. 2520 คณาจารย์วุฒิปริญญาเอกทุกมหาวิทยาลัยมีจำนวน 2,130 คน มีผู้มีโอกาสวิจัยเพียง 217 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 10.18 เท่านั้น ส่วนที่เหลือประมาณร้อยละ 90 ไม่มีโอกาสวิจัย [29] และในปี พ.ศ. 2538 นี้ได้พบว่ามีคณาจารย์ในระดับปริญญาเอกในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ จำนวน 4,923 คน ในจำนวนนี้ 3,611 คน ไม่ได้ทำการวิจัยหรือคิดเป็นร้อยละ 73.35 ของทั้งหมด

ข. ลดอัตราการเพิ่มนิสิตชั้นบัณฑิต

โดยปกติคณาจารย์ที่รับเป็นทีปกริษางานวิจัยของนิสิตชั้นบัณฑิตมักจะต้องมีเงินสนับสนุนการวิจัยและให้งบประมาณวิจัยนั้นสนับสนุน โดยรับนิสิตมาเป็นผู้ช่วยทำการวิจัย การไม่มีเงินสนับสนุนการวิจัยจึงส่งผลถึงการไม่รับนิสิตชั้นบัณฑิต ดังจะเห็นได้จากข้อ 3.2.3.6 ว่าจำนวนนิสิตใหม่และผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกต่ำกว่าเป้าหมายมากทั้งแผนฯ 6 และแผนฯ 7 โดยเฉพาะสาขาที่สำคัญคือ วิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ แพทยศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ ซึ่งต่ำกว่าเป้าหมายถึงร้อยละ 90

ค. คุณภาพของคณาจารย์ตกต่ำลง

คุณภาพของงานวิจัยเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงคุณภาพของคณาจารย์อัตราการไม่ผ่านในการขอตำแหน่งศาสตราจารย์ที่มีอัตราสูงถึงร้อยละ 51 ในระยะ 10 ปี ที่ผ่านมาระหว่างปี พ.ศ. 2529-2538 เป็นเครื่องบ่งชี้ถึงคุณภาพของคณาจารย์ที่ตกต่ำมาก (ดูข้อ 4.2.2.7, บทที่ 4)

ง. การแข่งขันกับนานาชาติ

ความแข็งแกร่งทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นเครื่องชี้วัดอันสำคัญในการสร้างพลังทางเศรษฐกิจของชาติ ดังได้กล่าวไว้แล้วในบทที่ 1 ผลงานวิจัยที่ผลิตออกมาและนำไปใช้อ้างอิงเป็นเครื่องชี้วัดถึงความแข็งแกร่งหรืออ่อนแอทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จากการวัดความเข้มแข็งทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีโดยใช้ผลงานวิจัยที่ตีพิมพ์ออกไป ไทยอยู่ในอันดับที่ 48 หรือเกือบที่โหลในจำนวน 50 ประเทศที่ได้มีการสำรวจ และต่ำกว่าประเทศปากีสถานเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงความยากลำบากที่จะแข่งขันกับนานาชาติ (ดูรายละเอียดในข้อ 1.1.3.3 ในบทที่ 1) และยากที่จะใช้อุดมศึกษาเป็นสินค้าดึงดูดให้ต่างประเทศเข้ามาศึกษาในไทยเพื่อทำรายได้ที่สำคัญหรือระดมทุนเพื่อพัฒนาอุดมศึกษา โดยใช้เงินตราจากต่างประเทศได้

3.2.5 ผลกระทบต่อการบริการทางวิชาการและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ของชาติ

แม้ว่างานบริการทางวิชาการและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติจะถูกกำหนดให้เป็นหน้าที่สำคัญของสถาบันอุดมศึกษา แต่ก็ได้ถูกกำหนดไว้ในแผนพัฒนาการศึกษาทั้ง 8 ฉบับ ยกเว้นแต่การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของชาติ ซึ่งได้เริ่มกำหนดไว้ในแผนฯ 7 แต่เมื่อมาถึงแผนฯ 8 ก็หายไปอีกจึงเห็นได้ว่ามิได้ให้ความสำคัญต่อสถาบันอุดมศึกษาในการปฏิบัติหน้าที่นี้ให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติอย่างจริงจัง

การปฏิบัติหน้าที่ทั้งสองจึงขึ้นอยู่กับสถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่ง ซึ่งไม่เป็นปึกแผ่นมั่นคงที่จะแสดงออกให้เห็นถึงผลกระทบที่เป็นประโยชน์ต่อเศรษฐกิจและสังคมอย่างจริงจัง ทั้งนี้ ยกเว้นทางด้านการแพทย์ซึ่งใช้โรงพยาบาลเป็นหลักในการให้บริการแก่ประชาชน

จากผลของการวิเคราะห์แผนฯ 1 ถึงแผนฯ 7 แล้ว สามารถสรุปได้ว่า

- 1) แผนพัฒนาการศึกษาทุกแผนฯ มุ่งในการผลิตกำลังคนโดยมุ่งปริมาณเป็นหลักไม่สอดคล้องกับหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งกำหนดหน้าที่ในการวิจัย บริการ และทำนุบำรุงและส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของชาติ
- 2) แผนพัฒนาการศึกษาได้กำหนดนโยบายเป็นเชิงรับ เป็นนโยบายแก้ปัญหาเฉพาะหน้าไม่ทันต่อเหตุการณ์ เพราะการศึกษาต้องใช้เวลา
- 3) แผนพัฒนาการศึกษาขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน องค์กรเอกชน ผู้บริหาร และขาดแผนพัฒนาการศึกษาระดับพื้นที่ ไม่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น
- 4) แผนพัฒนาการศึกษาไม่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล ไม่มีกลไกที่จะกำกับ ให้เป็นไปตามนโยบายนั้น
- 5) ทั้งนโยบายและแผนพัฒนาการศึกษาไม่มีการนำเข้าสู่การปฏิบัติหรือดำเนินการให้ต่อเนื่องกัน ทำให้การดำเนินการไปไม่ถึงเป้าหมาย ปัญหาวนเวียนกลับมาที่จุดเดิม เช่น การสร้างเอกภาพทางนโยบาย ซึ่งกล่าวถึงในแผนฯ 4 แต่ก็ได้ปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมและมากล่าวถึงอีกในแผนฯ 8

3.3 แผนพัฒนาการศึกษาฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544)

แผนพัฒนาการศึกษาฉบับที่ 8 ได้ระบุถึงการพัฒนาคนให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติ ซึ่งในแผนฯ 8 นั้น มุ่งเน้นในการพัฒนาคนเป็นหลักโดยได้ใส่ไว้เป็นภาพรวมมิได้ปรากฏในนโยบายเหมือนกับที่ปรากฏในแผนฯ 7

นโยบายของแผนพัฒนาการศึกษาฉบับที่ 8 ได้ระบุที่จะเร่งขยายและยกระดับความรู้พื้นฐานของปวงชน โดยมุ่งให้การศึกษามีคุณภาพโดยเสมอภาคและเท่าเทียมกัน ปฏิรูปกระบวนการเรียนการสอน ปฏิรูประบบการผลิตและพัฒนาครู เร่งผลิตและพัฒนาากำลังคนระดับกลางและสูง และปฏิรูประบบการบริหารและการจัดการการศึกษา

ในด้านอุดมศึกษานั้นในแผนฯ ได้ระบุให้การอุดมศึกษามีเอกภาพเชิงนโยบายและได้มาตรฐาน โดยจัดโครงสร้างอุดมศึกษาใหม่ให้มีความสัมพันธ์เป็นเครือข่ายเชื่อมโยงกัน และสามารถถ่ายโอนกันได้ ให้สถาบันอุดมศึกษามีอิสระทางวิชาการ สามารถสร้างความเป็นเลิศทางวิชาการ มีการบริหารจัดการภายในที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และให้การอุดมศึกษาสามารถจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา และสอดคล้องกับความต้องการกำลังคนในการพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ โดยมีภาคเอกชน องค์กรธุรกิจ ชุมชน และสถาบันต่าง ๆ ทางสังคม มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากขึ้น ซึ่งกล่าวโดยรวมในแผนฯ 8 นั้น มุ่งในการพัฒนาการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาเป็นหลัก [25]

ในแนวทางและมาตรการที่ปรากฏในแผนฯ ให้จัดโครงสร้างระบบอุดมศึกษาเป็น 3 ระบบย่อย ได้แก่ :-

- ระบบมหาวิทยาลัย และสถาบันชั้นสูง ที่มุ่งเน้นการวิจัยสร้างองค์ความรู้ใหม่ และผลิตบัณฑิตระดับปริญญาโทและเอก
- ระบบมหาวิทยาลัยที่เน้นจัดการศึกษาระดับปริญญาตรีสายวิชาการ วิชาชีพต่าง ๆ และการให้บริการวิชาการเป็นหลัก
- ระบบวิทยาลัยเฉพาะทาง และวิทยาลัยชุมชน ซึ่งอาจเป็นสาขาของมหาวิทยาลัย หรือวิทยาลัย มุ่งจัดการศึกษาวิชาชีพเฉพาะและวิชาสามัญในระดับอนุปริญญา หรือเทียบเท่า และการฝึกอบรมระยะสั้นเป็นหลัก

ทั้งนี้ให้มีคณะกรรมการอุดมศึกษาระดับชาติ ทำหน้าที่กำกับดูแลทางด้านนโยบายและมาตรฐาน ตลอดจนประสานการจัดอุดมศึกษาให้เป็นไปตามนโยบายและแผนที่กำหนด และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ดำเนินการติดตามและประเมินผล โดยใช้คณะกรรมการหรือองค์กรกลาง

เมื่อพิจารณาการจัดโครงสร้างใหม่โดยแบ่งระดับอุดมศึกษาเป็น 3 ระบบ และเป็นระบบที่ขัดกับปรัชญาอุดมศึกษา สามารถยกฐานะวิทยาลัยเป็นมหาวิทยาลัยได้ง่าย มีช่องว่างเกิดขึ้นในระบบและยากจะจัดการการศึกษาให้เป็นเอกภาพดังที่หวังได้ หากจัดตามระบบนี้จะสร้างปัญหาของคุณภาพการศึกษาตามมาอีกมาก

สาระสำคัญของมาตรการ/แนวทางที่กำหนดไว้ในแผนฯ 8 ก็คือให้มีการวางแผนกำลังคนระยะยาว การวางแผนวิจัยและพัฒนา รวมทั้งจัดการศึกษาในบางสาขาที่จำเป็น แม้จะไม่ใช่ความต้องการของตลาด สนับสนุนสถาบันอุดมศึกษาของรัฐให้เข้มแข็งพึ่งตนเองได้ โดยให้ออกจากระบบราชการ สร้างระบบความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัย สถาบันการวิจัยและพัฒนา กับภาคเอกชนในการผลิตกำลังคนระดับสูง สนับสนุนงบประมาณการวิจัยและพัฒนาให้มากขึ้นจัดตั้งกองทุนวิจัย และกองทุนพัฒนาอาจารย์ นักวิชาการ และองค์ความรู้ กำหนดแนวทางการบริหารการเงินให้ผู้เรียนมีส่วนรับผิดชอบมากขึ้น และให้รัฐและหน่วยงานองค์กรต่าง ๆ ดำเนินการรับรองมาตรฐานการศึกษา ดูแลประกันคุณภาพ

3.4 สรุป

การลงทุนเพื่ออุดมศึกษาของรัฐตั้งแต่แผนพัฒนาการศึกษา ฉบับที่ 1 ถึงฉบับที่ 5 โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับ 0.24, 0.40, 0.44, 0.42 และ 0.42 ของผลิตภัณฑ์ประชาชาติ (GDP) ตามลำดับหรืออยู่ในระดับร้อยละ 1.70, 2.24, 2.56, 2.56, 2.18 ของงบประมาณรายจ่ายทั้งหมด ตามลำดับ และเป็นร้อยละ 10.14, 13.62, 13.18, 12.74 และ 11.14 ของรายจ่ายเพื่อการศึกษาทั้งหมดของประเทศ ตามลำดับ ซึ่งเป็นสัดส่วนที่ค่อนข้างคงที่ มิได้ก้าวหน้าตามความก้าวหน้าของผลิตภัณฑ์ประชาชาติเมื่อเปรียบเทียบกับส่วนที่ควรจะเป็นคือร้อยละ 4.0 ของผลิตภัณฑ์ประชาชาติของประเทศ ซึ่งทำให้ประชาชนก้าวหน้าในการศึกษาจนเป็นประเทศพัฒนาแล้ว จะเห็นว่าต่ำมาก

การลงทุนของทุกแผนฯ กว่าร้อยละ 90 เป็นการลงทุนด้านการบริหารการศึกษาและการผลิตบัณฑิต ส่วนที่เหลือได้ลงไปในด้านการศึกษาบริการ ทางวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติ

สาระสำคัญในแผนฯ 1 นั้นมุ่งขยายโอกาสทางอุดมศึกษาสู่ภูมิภาคมีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยภูมิภาค แผนฯ 2 และ 3 มุ่งผลิตกำลังคนตามความต้องการของประเทศ โดยเน้น 4 สาขา คือ วิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ เกษตรศาสตร์ และแพทยศาสตร์ และได้มีการกล่าวถึงการวิจัยทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คุณภาพการจัดการศึกษา ตลอดจนความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา

ในแผนฯ 4 และ 5 มิได้กำหนดสาขาสำคัญที่จะผลิตกำลังคนระดับสูง โดยระบุเพียงผลิตบัณฑิตในสาขาตามความต้องการของตลาดและที่มีความจำเป็นต่อการพัฒนาประเทศ ในแผนฯ 4 ได้มีจุดเน้นที่สำคัญเรื่องการปรับปรุงคุณภาพของอาจารย์และมาตรฐานการศึกษาระบบการศึกษาให้มีเอกภาพ วางพื้นฐานการจัดตั้งวิทยาลัยชุมชนและให้เอกชนมีบทบาทในการแบ่งเบาภาระการจัด การศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ได้เข้ามามีบทบาทรับผิดชอบในการเตรียมการและประสานงานการศึกษาในแผนฯ 5 โดยเริ่มกล่าวถึงคุณภาพของคน เสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ความรักในจริยธรรมและความเป็นไทย ตลอดจนสร้างสำนึกในการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข และเป็นแผนฯ แรกที่ได้เน้นการวิจัยค้นคว้าเพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการอย่างเด่นชัด

สัมฤทธิ์ผลที่เกิดในแผนฯ 1 ถึง 5 ก็คือการขยายตัวอย่างรวดเร็วของนิสิตนักศึกษา ระดับอุดมศึกษาจาก 55,000 คน ในปี พ.ศ. 2513 เป็น 8 แสน 8 หมื่นคนเศษ ในปี 2530 อันเป็นผลจากการกระจายสถาบันอุดมศึกษาสู่ภูมิภาคและการมีมหาวิทยาลัยเปิด 2 แห่ง กับการสนับสนุนให้มีการเปิดสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ซึ่งมีผลให้เกิดการขยายตัวอย่างรวดเร็วของนิสิต นักศึกษาระดับปริญญาตรี ด้านนิติศาสตร์ สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศึกษาศาสตร์ ซึ่งก็เป็นผลดีต่อประเทศที่ได้เพิ่มสัดส่วนของจำนวนผู้ได้รับการศึกษาระดับอุดมศึกษาให้สูงขึ้นอย่างรวดเร็วจนเข้าใกล้ระดับอุดมศึกษาสู่มวลชน และบัณฑิตที่สำเร็จออกมากลายเป็นกำลังสำคัญในการรองรับภาคบริการ ซึ่งขยายตัวอย่างรวดเร็วตามการขยายตัวทางเศรษฐกิจในเวลาต่อมา ทั้งนี้ตรงกันข้ามกับการผลิตบัณฑิตในด้านวิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ เกษตรศาสตร์ และแพทยศาสตร์ ที่ระบุ

จะให้เร่งรัดในการผลิตในแผนฯ 2 และแผนฯ 3 กลับไม่ได้รับการสนับสนุนตามแผนฯ สัดส่วนระหว่างนิสิตที่เรียนในอุดมศึกษาระหว่างวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสังคมศาสตร์จึงห่างกันมากถึง 19 : 81 ยังผลให้การ ผลิตบัณฑิตเหล่านี้ต่ำกว่าเป้าหมายมากในทุกแผนฯ ซึ่งเป็นผลให้ขาดกำลังคนในด้านนี้ในทุกวันนี้

การลงทุนของรัฐในด้านอุดมศึกษาในแผนฯ 6 ต่ำกว่าแผนฯ 2-5 เมื่อเทียบกับผลิตภัณฑ์ประชาชาติ คือร้อยละ 0.3 หรือร้อยละ 1.96 ของงบประมาณรายจ่ายทั้งหมดและคิดเป็นร้อยละ 10.84 ของงบประมาณรายจ่ายเพื่อการศึกษาของประเทศ แต่มาสูงกว่าแผนฯ อื่น ๆ ในแผนฯ 7 คือร้อยละ 0.58 ของผลิตภัณฑ์ประชาชาติ หรือร้อยละ 3.06 ของงบประมาณรายจ่ายทั้งหมด และเป็นร้อยละ 15.84 ของงบประมาณรายจ่ายเพื่อการศึกษาของประเทศ อัตราที่พุ่งขึ้นสูงนี้เกิดขึ้นในปลายแผนฯ 7 จึงยังไม่ส่งผลกระทบให้เห็นเด่นชัด

สาระสำคัญในแผนฯ 6 เน้นการพัฒนาคุณภาพคน มินโยบายการศึกษาตลอดชีวิต ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม แต่ก็มิได้ปรากฏในแผนปฏิบัติการของอุดมศึกษา ซึ่งเน้นเพียงการปรับปรุงระบบบริหาร การทำแผนระยะยาว ส่งเสริมการแต่งตำราภาษาไทย ส่วนในแผนฯ 7 ก็ได้เน้นนโยบายการพัฒนาคุณภาพคน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การกระจายโอกาสทางการศึกษา การศึกษาเพื่อปวงชนและเครือข่ายการเรียนรู้ แต่ในแผนปฏิบัติการในอุดมศึกษา มุ่งในการส่งเสริมการผลิตกำลังคน ในสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จัดการศึกษาในรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย พัฒนาคุณภาพอาจารย์ ศักยภาพในการวิจัย โดยจัดตั้งสถาบันวิจัย การบริการทางวิชาการ การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ความมีอิสระในการบริหารและการจัดการ

สัมฤทธิ์ผลในแผนฯ 6 และ 7 ก็คือการเพิ่มจำนวนผู้เข้าศึกษาในระดับปริญญาตรี ในสถาบันอุดมศึกษาในแผนฯ 7 ถึงปี พ.ศ. 2537 ได้เพิ่มจากแผนฯ 6 ร้อยละ 13 ซึ่งอัตราเพิ่มนี้สถาบันราชภัฏเพิ่มสูงสุด คือร้อยละ 74 รองลงไปเป็นสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ร้อยละ 62 ทบวงจำกัดรับร้อยละ 22 แต่สถาบันไม่จำกัดรับกลับลดลง ร้อยละ 2 จำนวนนิสิตนักศึกษาปริญญาตรีด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่อด้านสังคมศาสตร์ในแผนฯ 6 มีสัดส่วน 15 : 85 ในแผนฯ 7 เป็น 18 : 82 และสัดส่วนของสถาบันอุดมศึกษาที่รับผิดชอบในการผลิตคือทบวงฯ จำกัดรับ ทบวงฯ ไม่จำกัดรับ สถาบันราชภัฏ และอุดมศึกษาเอกชน มีสัดส่วน 15 : 60 : 10 : 15 ตามลำดับ แต่ก็ต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ในแผนฯ 7 คือ ทบวงฯ จำกัดรับ ร้อยละ 11 ทบวงฯ ไม่จำกัดรับ ร้อยละ 9.7 สถาบันอุดมศึกษาเอกชน ร้อยละ 3.4 รวมนิสิตปริญญาตรี ทั้งหมดที่ศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา 707,342 คน แต่ถ้าหากรวมผู้เข้าศึกษาในระดับต่ำกว่าปริญญาตรี ในสถาบันอุดมศึกษาเข้าไปด้วย จะเป็นนักศึกษารวมทั้งสิ้น 1,155,756 คน สัดส่วนระหว่างวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและสังคมศาสตร์ เปลี่ยนเป็น 39 : 61

จำนวนนิสิตปริญญาโทและเอก ในช่วงแผนฯ 7 ถึงปี พ.ศ.2537 ได้เพิ่มจากแผนฯ 6 ประมาณร้อยละ 70 และ 67 ตามลำดับ สำหรับสัดส่วนระหว่างวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่อสังคมศาสตร์ เป็นปริญญาโท 29 : 71 และปริญญาเอก 43 : 57 จำนวนนิสิตเรียน

ปริญญาโทและเอกในปี พ.ศ.2537 มีจำนวนเฉลี่ย 10,681 และ 208 คน/ปี ต่ำกว่าเป้าหมายกำหนด ร้อยละ 22 และ 83 ตามลำดับ

การลงทุนของรัฐในด้านการวิจัยของสถาบันอุดมศึกษาต่ำตลอดมาทุกแผนฯ ทั้ง ๆ ที่สถาบันอุดมศึกษามีกำลังคณาจารย์ที่มีคุณวุฒิสองมากกว่าทุกหน่วยงานของรัฐ เช่นเพียงร้อยละ 3.9 และ 18.7 ของงบประมาณวิจัยทั้งหมดของประเทศ ทำให้สถาบันอุดมศึกษาไม่สามารถเป็นหลักในการชี้นำสังคมได้ และไม่มีผลงานวิจัยที่เป็นปึกแผ่นเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติให้เห็นเป็นรูปธรรมที่เด่นชัด การไม่ลงทุนทางด้านการวิจัยให้แก่สถาบันอุดมศึกษาทำให้คณาจารย์ต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากต่างประเทศที่มีขอบเขตจำกัด และในเวลาเดียวกันก่อให้เกิดผลกระทบต่าง ๆ อันเป็นการสูญเสียของรัฐ อันได้แก่การขาดองค์ความรู้ โดยเฉพาะทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาประเทศ การสูญเสียการใช้พลังสมอง เพื่อทำคุณประโยชน์ให้แก่ประเทศ การสูญเสียกำลังคณาจารย์ที่มีคุณภาพและคุณภาพของคณาจารย์ตกต่ำลง ส่งผลกระทบต่อคุณภาพของบัณฑิตที่ผลิตออกไปให้ตกต่ำตามไปด้วย ยากแก่การที่จะแข่งขันกับนานาชาติได้

นโยบายและแผนพัฒนาการศึกษาแต่ละแผนไม่สอดคล้องและต่อเนื่องกันรวมทั้งการไม่มีมาตรการกำกับในการนำแผนฯ ไปสู่การปฏิบัติ ยังก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นวนเวียนอยู่ในจุดเดิมโดยมิได้มีการแก้ไข เช่นการสร้างเอกภาพทางการศึกษา การกระจายอำนาจการบริหารความเป็นอิสระในการบริหารหรือแม้แต่กระทั่งการกำหนดให้เป็นหน้าที่แต่มิได้ลงทุนให้เป็นรูปธรรม เช่นการให้บริการทางวิชาการ การทำนุบำรุงซึ่งศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น ล้วนแล้วแต่สร้างวิกฤตให้เกิดขึ้นกับอุดมศึกษาไทยตลอดมาจนเป็นปัญหาสะสมทุกวันนี้

บทที่ 4

วิกฤตอุดมศึกษาไทยและทางออก

สถาบันอุดมศึกษาเป็นแหล่งรวมทรัพยากรบุคคลอันเป็นมั่งมีของชาติ ได้รับการกระตุ้นให้
ให้เป็นแหล่งให้การศึกษาเพื่อผลิตทรัพยากรมนุษย์เพื่อเป็นพลังขับเคลื่อนของชาติ ทำการค้นคว้า วิจัย
พัฒนาองค์ความรู้ วิทยาการและเทคโนโลยีใหม่ ๆ เพื่อการพัฒนาประเทศเป็นแหล่งบริการทาง
วิชาการ ซึ่งนำให้ความรู้และช่วยเหลือชุมชนและสังคม ตลอดจนทำหน้าที่ให้การสนับสนุนส่งเสริมทำนุ
บำรุงศิลปวัฒนธรรมเพื่อคงไว้ซึ่งวัฒนธรรมอันดีงาม เป็นพื้นฐานของจิตใจเพื่อคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์
ของชาติ

สังคมไทยได้ให้ความยกย่องต่อสถาบันอุดมศึกษาและมีความคาดหวังเป็นอย่างสูงต่อ
ภารกิจต่าง ๆ ดังกล่าวที่จะมีประสิทธิผลในการแก้ปัญหาวิกฤตต่าง ๆ ของประเทศและนำพาประเทศ
ไปสู่การพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ แต่ปรากฏว่าสถาบันอุดมศึกษากลับวิกฤตเสียเองไม่สามารถ
ปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ ตามที่มุ่งหวังได้ ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องแก้ไข

สถาบันอุดมศึกษาไทยได้พัฒนาหลายทศวรรษมีจุดเด่นอยู่บางประการในขณะเดียวกับที่มี
จุดด้อยหลายประการ

4.1 จุดเด่นของอุดมศึกษาไทย

เมื่อพิจารณาถึงจุดเด่นของอุดมศึกษาไทย ก็จะพบว่าอุดมศึกษาไทยมีจุดเด่นอยู่
หลายประการที่ควรจะได้กล่าวถึงคือ :

4.1.1 การแบ่งแยกการบริหาร

การที่สถาบันอุดมศึกษาไทยสังกัดอยู่ในหลายหน่วยงานอันได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการ
ทบวงมหาวิทยาลัย และกระทรวงอื่น ๆ ที่มีวิทยาลัยเฉพาะกิจ เช่น วิทยาลัยพยาบาล ซึ่งสังกัด
กระทรวงสาธารณสุข หรือวิทยาลัยการทหารต่าง ๆ ซึ่งสังกัดกระทรวงกลาโหม ทำให้มีการแบ่งแยก
การบริหาร ทำให้เกิดความหลากหลายชั้น และมีหน่วยงานที่เจริญก้าวหน้าแตกต่างกันไป ไม่ทำให้
อยู่ภายใต้สภาพเดียวกันหน่วยงานใดที่มีการกระจายอำนาจมากก็ย่อมจะเจริญได้เร็วกว่าหน่วยงานที่
ยึดกุมอำนาจไว้ที่ศูนย์กลาง

4.1.2 การกระจายที่ตั้งของสถาบันอุดมศึกษา

แม้ว่าสถาบันอุดมศึกษาจะมีสถานที่ตั้งในกรุงเทพมหานครเป็นจำนวนมากคือมีถึง
152 แห่ง แต่ก็มีสถาบันอุดมศึกษากระจายอยู่ตามภาคต่าง ๆ แต่ละภาคนับร้อยแห่ง (จากตารางที่
4.1.2) อันได้แก่ ภาคกลาง 144 แห่ง ภาคเหนือ 104 แห่ง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 103 แห่ง
ภาคใต้ 127 แห่ง รวมเป็นจำนวนทั้งสิ้น 630 แห่ง กล่าวได้ว่าทุกจังหวัดจะมีสถาบันอุดมศึกษาที่มี

หลักสูตรการเรียนการสอนหลังมัธยมอย่างน้อย 1 แห่ง ซึ่งเป็นการกระจายโอกาสทางการศึกษาไปสู่ส่วนต่าง ๆ ของประเทศได้กว้างขวางพอสมควร

ตารางที่ 4.1.2 จำนวนสถาบันอุดมศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ และทบวงมหาวิทยาลัย และกระทรวงอื่น ๆ จำแนกตามภาคภูมิศาสตร์ ปีการศึกษา 2538

สังกัด	กทม.	ภาคกลาง	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคใต้	รวม
รวม	152	144	104	103	127	630
กระทรวงศึกษาธิการ	96	110	89	86	115	496
สถาบันราชภัฏ	6	9	8	8	5	36
สถาบันราชมนฑล	12	7	6	6	4	35
กรมอาชีวศึกษา	12	42	41	36	54	185
กรมศิลปากร	2	6	2	3	2	15
กรมพลศึกษา	1	4	4	4	4	17
สช.	63	42	28	29	46	208
ทบวงมหาวิทยาลัย	30	15	7	9	5	66
สถาบันจำกัดรับ	12	5	3	4	4	28
สถาบันไม่จำกัดรับ	2	1	-	-	-	3
สถาบันอุดมศึกษาเอกชน	16	9	4	5	1	35
เฉพาะกิจเฉพาะกลุ่ม	26	19	8	8	7	68
วิทยาลัยพยาบาล	9	12	8	8	7	44
ตำรวจ ทหารและอื่น ๆ	17	7	-	-	-	24

• รวมวิทยาเขตของสถาบัน/มหาวิทยาลัย

1. มหาวิทยาลัยจำกัดรับมี 20 สถาบัน
2. มหาวิทยาลัยไม่จำกัดรับมี 2 สถาบัน
3. สถาบันอุดมศึกษาเอกชน 31 สถาบัน

ที่มา : ข้อมูลจากสำนักพัฒนานโยบายและวางแผนการจัดการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2538

4.1.3 อุดมศึกษาสู่มวลชน

สถาบันอุดมศึกษาให้บริการการศึกษาระดับอุดมศึกษาเพิ่มขึ้นทุกปี เช่น ปีการศึกษา 2537 มีจำนวนนักศึกษาทุกระดับการศึกษาถึง 1,155,756 คน ซึ่งเป็นร้อยละของประชากรในวัยเรียนนับว่าใกล้เคียงกับร้อยละ 15 ที่ถือกันว่าเป็นอุดมศึกษาสู่มวลชน (mass education) หรือ พันภาวะที่เป็นอุดมศึกษาเพื่อกลุ่มคน (elite education) แต่ก็ยังไม่ถึงระดับอุดมศึกษาสู่ปวงชน (universal education)

4.2 สภาพปัญหาหลัก แนวคิด แนวทางแก้ไขและทางออกของอุดมศึกษาไทย

ปัญหาที่ทำให้สถาบันอุดมศึกษาไทยวิกฤตนั้นมีทั้งปัญหาอันเกิดจากภายนอกและปัญหาอันเกิดจากภายในสถาบันดังแผนภูมิที่ 4.2 สำหรับปัญหาที่เกิดจากภายนอกนั้นมีตั้งแต่ นโยบายของรัฐ กฎหมายต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อสถาบันอุดมศึกษา การเมือง แผนพัฒนาอุดมศึกษา ของชาติ การลงทุนด้านการศึกษา ปัญหาของกระทรวงหรือทบวงที่ควบคุมสถาบันอุดมศึกษา

สำหรับปัญหาภายในนั้นเกิดขึ้นจากข้อบกพร่องของพระราชบัญญัติของสถาบันอุดมศึกษา สภามหาวิทยาลัย หน้าที่ นโยบาย และเป้าหมายของสถาบันอุดมศึกษา การบริหาร ระบบ ราชการ ผู้บริหาร หลักสูตร คุณภาพอาจารย์ และการเรียนการสอน คุณภาพบัณฑิต การวิจัย และ ความขาดแคลนครุณาจารย์และบุคลากร ซึ่งล้วนแล้วแต่บั่นทอนประสิทธิภาพของสถาบันอุดมศึกษา ก่อให้เกิดวิกฤตที่จะต้องหาทางออกและแก้ไขทั้งสิ้น

4.2.1 ปัญหาภายนอก

ปัญหาภายนอกนั้นเป็นปัญหานอกการควบคุมของผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา แต่ก็ส่งผลกระทบต่อสถาบันอุดมศึกษาโดยตรง ดังแสดงให้เห็นในแผนภูมิที่ 4.2.1 ซึ่งมีรายละเอียดต่าง ๆ ดังนี้ :

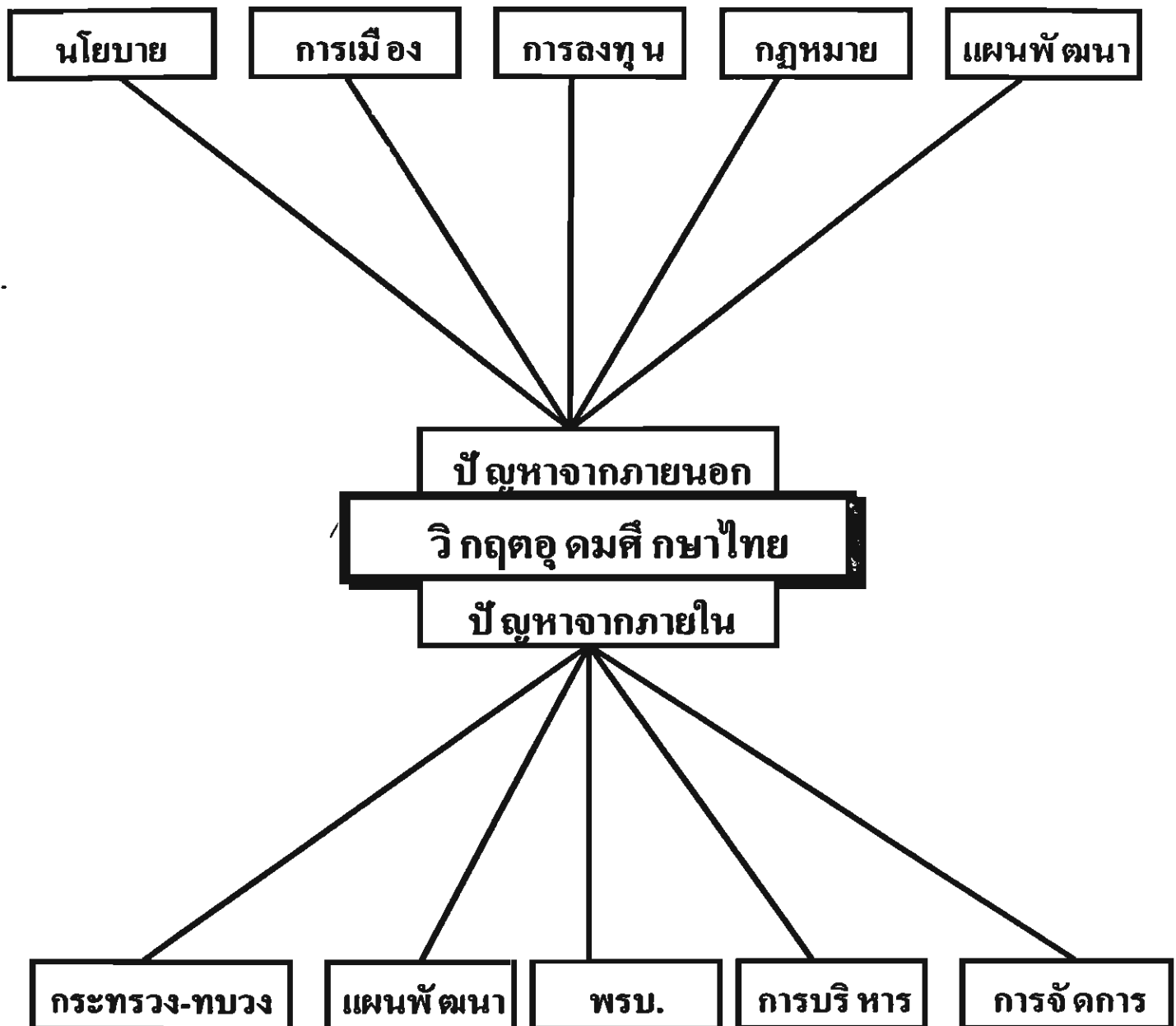
4.2.1.1 นโยบายของรัฐ

รัฐบาลแต่ละรัฐบาลเมื่อเข้ามาบริหารประเทศมักจะประกาศนโยบายของตนเองเพื่อขอความเห็นชอบต่อสภาผู้แทนราษฎร เมื่อผ่านความเห็นชอบก็ประกาศใช้รัฐบาลที่เข้าใจถึงกระบวนการจัดการศึกษาของชาติว่ามีลักษณะที่แตกต่างไปจากงานด้านอื่น ๆ ย่อมจะประกาศนโยบายที่เด่นชัดและต่อเนื่องกับงานเดิมที่ทำอยู่อย่างสอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาที่มีอยู่แต่เดิม ก็ย่อมจะทำให้การพัฒนาการศึกษาโดยเฉพาะอุดมศึกษานั้นเจริญก้าวหน้าไปด้วยดี แต่หากเมื่อใดที่นโยบายเหล่านั้นไม่สอดคล้องไม่ต่อเนื่องและยากที่จะปฏิบัติก็จะกลายเป็นอุปสรรคไม่สามารถจะพัฒนาการศึกษาของชาติให้ก้าวหน้าต่อไปได้

ประเทศไทยประสบปัญหาที่รัฐบาลเปลี่ยนแปลงบ่อย และมีการเปลี่ยนนโยบายการศึกษาบ่อย ๆ ซึ่งไม่สอดคล้องกับแผนพัฒนาฯ เดิมทำให้ไม่มีการต่อเนื่องซึ่งมักจะเกิดผลเสียอยู่เสมอ

● ประมวลเปรียบเทียบนโยบายของรัฐบาลด้านอุดมศึกษา

เมื่อนำนโยบายของรัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน นายชวน หลีกภัย และ นายบรรหาร ศิลปอาชา ซึ่งได้ประกาศใช้เมื่อเข้ารับบริหารประเทศในระหว่างที่ประเทศชาติใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 อยู่ขึ้นมาประมวลและเปรียบเทียบให้เห็นซึ่งปรากฏในตารางที่ 4.2.1.1

แผนภูมิที่ 4.2 ปัญหาภายนอกและภายในที่สร้างวิกฤตอุดมศึกษาไทย

แผนภูมิที่ 4.2.1 ปัญหาภายนอกที่สร้างวิ กฤตอุ ดมศึ กษาไทย

ตารางที่ 4.2.1.1 เปรียบเทียบนโยบายการศึกษาของรัฐบาล นายอานันท์ ปันยารชุน นายชวน หลีกภัย และนายบรรหาร ศิลปอาชา

ลำดับที่	นโยบาย	รัฐบาลอานันท์ (31) พ.ศ. 2535	รัฐบาลชวน (31) พ.ศ. 2535-2538	รัฐบาลบรรหาร (32) พ.ศ. 2538-2539
1	ขยายโอกาสทางการศึกษา	มี ไม่มีกำหนด เป้าหมาย	มี ขยายภาคบังคับ 6-9 ปี	มี ขยายภาคบังคับ 6-9 ปี
2	การเร่งรัดการผลิตบุคลากรในสาขาวิชาชีพขาดแคลน	มี ไม่ระบุสาขา	ไม่มี	มี ไม่ระบุสาขา
3	ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษานอกระบบโรงเรียน	มี เน้นด้านอาชีพ	มี เน้นด้านอาชีพ	มี ไม่ระบุ
4	สนับสนุนการกระจายอำนาจทางการศึกษาจาก ส่วนกลางไปสู่ส่วนภูมิภาค	มี	มี	มี
5	พัฒนาคุณภาพการศึกษา	มี เน้นด้านศักยภาพ จริยธรรม และคุณธรรม	มี เน้นด้านคณิตศาสตร์และ เทคโนโลยี	มี เน้นทักษะการคิด วิเคราะห์ควบคู่กับ คุณธรรมและจริยธรรม
6	ส่งเสริมและสนับสนุนให้เอกชนมีส่วนร่วมใน การจัดการศึกษา	ไม่มี	มี	มี
7	ส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาของรัฐมีความคล่องตัว และมีความเป็นอิสระเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการ	ไม่มี	มี	มี
8	เสริมสร้างสวัสดิการ ขวัญ กำลังใจและสิทธิ ประโยชน์ต่าง ๆ	ไม่มี	มี	มี
9	ยกระดับมาตรฐานวิชาชีพครู	ไม่มี	มี	มี
10	จัดหาทุนการศึกษาและจัดให้มีกองทุนสวัสดิการ เงินกู้แก่	ไม่มี	ไม่มี	มี
11	นักเรียนนักศึกษาที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ ผ่อนคล้ายกฎ ระเบียบ และกำหนดมาตรการจูงใจ เพื่อให้เอกชนเข้ามามีบทบาทในการลงทุนและบริหาร การศึกษาและมีกฟนอาชีพ	ไม่มี	ไม่มี	มี
12	สนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษาทำการวิจัยและพัฒนา	ไม่มี	ไม่มี	มี เน้นการนำผลการวิจัยและ พัฒนามาปรับใช้ทาง เศรษฐกิจและสังคม
13	พัฒนาระบบบริหารสถาบันอุดมศึกษาของรัฐให้มี ความอิสระคล่องตัว	มี	ไม่มี	ไม่มี
14	เร่งอบรมปลูกฝังให้ประชาชนมีจิตสำนึกถึงความ สำคัญของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสังคม ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข	ไม่มี	มี	ไม่มี
15	กองทุนอาหารกลางวัน	ไม่มี	มี เน้นระดับก่อนประถม ศึกษาและระดับประถม ศึกษา	ไม่มี
16	ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการใช้ทรัพยากรจาก องค์กรภาครัฐและเอกชน สถานประกอบการ ชุมชน และแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้มีส่วนร่วมในการ จัดการศึกษา และแลกเปลี่ยนข่าวสารการเรียนรู้	ไม่มี	มี	มี
17	ส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชนมี บทบาทในการพัฒนาท้องถิ่น	ไม่มี	มี	ไม่มี

จากการเปรียบเทียบดังกล่าวจะเห็นได้ว่านโยบายการศึกษาของทั้งสามรัฐบาลนั้นมีนโยบายที่เหมือนกันในด้านการขยายโอกาสทางการศึกษา ส่งเสริม และสนับสนุนการศึกษานอกระบบโรงเรียน การกระจายอำนาจทางการศึกษาจากส่วนกลางไปสู่ส่วนภูมิภาค และพัฒนาคุณภาพการศึกษา ส่วนทางด้านอื่นที่มีการสนับสนุนในสองรัฐบาลก็ได้แก่ การเร่งรัดการผลิตบุคลากรในสาขาวิชาชีพขาดแคลน ส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาของรัฐมีความคล่องตัวและมีความเป็นอิสระ เสริมสร้างสวัสดิการ ขวัญ กำลังใจ และสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ให้แก่บุคลากรในสถาบัน ยกเว้นมาตรฐานวิชาชีพครู ที่เหลือนอกนั้นเป็นนโยบายสนับสนุนของรัฐบาลเดียวอันได้แก่ การจัดหาทุนการศึกษากองทุนเงินกู้แก่นักเรียน สนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษาวิจัยและพัฒนา พัฒนาระบบบริหาร สถาบันอุดมศึกษาของรัฐให้มีความอิสระ คล่องตัว สนับสนุนให้ใช้ทรัพยากรภาครัฐและเอกชนและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชนมีบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่น และผ่อนคลายนกฏ ระเบียบ และกำหนดมาตรการจูงใจ เพื่อให้เอกชนเข้ามามีบทบาทในการลงทุน

นโยบายที่กำหนดในแต่ละรัฐบาลที่มีลักษณะเช่นนี้ชี้ให้เห็นว่าแต่ละรัฐบาลให้ความสนใจต่อการศึกษาน้อยมาก มีนโยบายสนับสนุนการศึกษาเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะส่วนเท่าที่จะคิดได้ โดยไม่ได้มองปัญหาในภาพรวมซึ่งจะต้องแก้ไขในหลาย ๆ ส่วนให้ครบวงจร และเมื่อเทียบนโยบายที่รัฐบาลเหล่านี้กำหนดขึ้นแล้วจะเห็นได้ว่าในแผนพัฒนาการศึกษา ฉบับที่ 7 นั้นได้ครอบคลุมมากกว่าที่แต่ละรัฐบาลได้กำหนดเอาไว้

อีกประการหนึ่ง แม้ว่ารัฐบาลเหล่านี้จะกำหนดนโยบายศึกษาที่สอดคล้องกัน เช่น การกระจายอำนาจการศึกษาจากส่วนกลางไปสู่ส่วนภูมิภาคก็มิได้มีการผลักดันให้เกิดขึ้นอย่างแท้จริง

◆ ปัญหานโยบายของรัฐ

เนื่องจากรัฐบาลแต่ละรัฐบาลไม่ได้ให้ความสำคัญในด้านการศึกษาเท่าที่ควร ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ดังนี้

- นโยบายของรัฐบาลแต่ละรัฐบาลในด้านการศึกษานั้นมองปัญหาเฉพาะจุดเป็นลักษณะปลีกย่อยไม่มองถึงปัญหาในภาพรวมและสนับสนุนที่จะแก้ปัญหามองเฉพาะจุด
- นโยบายถูกกำหนดโดยมิได้ตรวจสอบกับแผนพัฒนาการศึกษาของชาติว่าสอดคล้องกันเพียงใด ควรจะดำเนินการในส่วนใดที่สำคัญและเร่งด่วน
- นโยบายของรัฐบาลแต่ละรัฐบาลไม่มีความต่อเนื่องกัน
- นโยบายมิได้มีการผลักดันให้ปฏิบัติ แม้ว่าแต่ละรัฐบาลจะเห็นพ้องต้องกันในนโยบายเหล่านั้น เช่น การกระจายอำนาจทางการศึกษา

◆ แนวทางแก้ไขและทางออก

- รัฐควรให้ความสำคัญอย่างจริงจังในด้านการให้การศึกษา เพราะอำนาจเศรษฐกิจต้องพึ่งพาอำนาจทางการศึกษาในการแข่งขันในเวทีโลก การสร้างทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ ต้องทำโดยต่อเนื่องและมีเป้าหมายที่ชัดเจน เมื่อวางนโยบายใดลงไปควรเร่งให้มีการดำเนินการตามนโยบายนั้น
- รัฐควรยึดถือแผนพัฒนาการศึกษาของชาติเป็นนโยบายการศึกษาของชาติ ถึงการกำหนดนโยบายใด ๆ ของรัฐบาลควรจะให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาของชาติ เพื่อให้โครงการต่าง ๆ ได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องและบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้
- รัฐจะต้องปฏิรูปแนวความคิดและวิธีการจัดการศึกษาของชาติให้เอื้อต่อเป้าหมายในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศที่มีความยั่งยืน

4.2,1.2 กฎหมาย

กฎหมายไทยโดยส่วนใหญ่แล้วล้าสมัย ออกมาเนิ่นนานและมิได้มีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับยุคสมัย งานวิจัยเกี่ยวกับกฎหมายไทยมีน้อยมาก ไม่สามารถที่จะชี้ให้เห็นถึงการแก้ไขกฎหมายต่าง ๆ ให้ทันสมัย กฎหมายล้าสมัยจึงเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในทุกด้าน ในด้านการจัดการศึกษาก็เช่นเดียวกับกฎหมายอื่น ๆ ที่มีกฎหมายหลายฉบับไม่เอื้ออำนวยต่อการจัดการศึกษาชาติ อุปสรรคที่สำคัญมีดังนี้

◆ ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย ได้แก่

- ขาดนโยบายหลักในการจัดการศึกษาที่มีฐานะเป็นกฎหมายเพื่อการให้การดำเนินการจัดการศึกษาสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญในการปกครองประเทศ
- กฎหมายรองรับในหน่วยงานจัดการศึกษามีต่างกัน บางหน่วยมีกฎหมายรองรับโดยเฉพาะ ได้กำหนดบทบาทอำนาจหน้าที่ในการจัดการศึกษาไว้บางหน่วยไม่มี ทำให้เกิดการขัดแย้งระหว่างหน่วยงานเกิดความซ้ำซ้อนในการดำเนินงาน ทำให้ไม่สอดคล้องกับนโยบายการศึกษาส่วนรวมที่กำหนดไว้

◆ แนวทางการแก้ไขและทางออก

- กำหนดแนวนโยบายการศึกษาหลักของประเทศที่มีสถานภาพเป็นกฎหมาย กำหนดหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาของรัฐให้แก่ประชาชนอย่างชัดเจน
- ในขณะนี้ยังไม่สามารถกำหนดออกเป็นกฎหมาย หน่วยงานต่าง ๆ ควรจะหันหน้าเข้าหากัน เพื่อกำหนดหน้าที่รับผิดชอบร่วมกันหลีกเลี่ยงความซ้ำซ้อน และดำเนินการให้สอดคล้องกับนโยบายที่ได้วางไว้

4.2.1.3 การเมือง

ประเทศต่าง ๆ ที่เห็นความสำคัญของการศึกษาของชาติมักจะแต่งตั้งนักการเมืองที่มีคุณภาพสูงให้ดูแลเรื่องการศึกษาของชาติเพื่อให้การศึกษาของชาติได้ก้าวหน้าไปอย่างแท้จริง และมักจะให้การศึกษาเป็นอิสระเสรี ปลอดจากการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้อง ในด้านการศึกษาของไทย ในอดีตที่ผ่านมา ก็ได้มีความพยายามที่จะให้การศึกษาปลอดจากการเมือง เช่น แก้วพระราชบัญญัติไม่ให้รัฐมนตรีมาเป็นนายกสภา เป็นต้น อย่างไรก็ตามสถาบันการศึกษาในปัจจุบันได้ประสบปัญหาอันเกี่ยวกับนักการเมืองอันเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา

◆ ปัญหาการเมืองที่ได้ส่งผลกระทบทำให้เกิดปัญหาต่อการศึกษาของไทยโดยเฉพาะ

- ขาดนักการเมืองที่เชี่ยวชาญและมีวิสัยทัศน์ด้านการศึกษา มาปกครอง เพราะไม่เห็นความสำคัญของการศึกษา
- มีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลและรัฐมนตรีบ่อยครั้ง ทำให้การบริหาร การดำเนินการและนโยบายไม่ต่อเนื่อง
- แผนงานเปลี่ยนแปลงไปตามความต้องการของนักการเมืองโดยไม่คำนึงถึงแผนหลักในการพัฒนา เช่น การจัดตั้งมหาวิทยาลัยในท้องถิ่น
- ไม่ให้ความสำคัญแก่การแก้ไขกฎหมายและระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่จะทำให้อุดมศึกษาเปลี่ยนแปลงตามนโยบายให้มีความคล่องตัว ทำให้ยากแก่การเปลี่ยนแปลง

◆ แนวทางแก้ไขและทางออก

- รัฐบาลควรให้ความสำคัญด้านการศึกษา แต่งตั้งบุคคลผู้มีความรู้ความสามารถและวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลเข้ามาดูแลเพื่อพัฒนาการศึกษาอันเป็นหัวใจสำคัญของชาติอย่างจริงจัง
- บุคลากรในสถาบันอุดมศึกษาพึงแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อมวลชนต่าง ๆ ในสิ่งที่ไม่ถูกต้องอันเกิดจากการเมืองที่มีผลกระทบต่อสถาบันอุดมศึกษา

4.2.1.4 แผนพัฒนาอุดมศึกษาของชาติ

แผนพัฒนาอุดมศึกษาของชาติมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งเพราะเป็นหลักในการชี้แนะว่าจะพัฒนาอุดมศึกษาของชาติไปในทิศทางใดเพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติ ซึ่งสถาบันอุดมศึกษาจะต้องปฏิบัติไปในทิศทางนั้น ๆ ในปัจจุบันแผนพัฒนาอุดมศึกษาของชาติยังใช้วิธีปฏิบัติในรูปแบบเดิม คือ แผนพัฒนาฯ ทุกระยะ 5 ปี ซึ่งค่อนข้างจะผิดหลักการ เพราะการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพของคนนั้นเป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลา แผนพัฒนาการศึกษาโดยเฉพาะอุดมศึกษานั้นจึงเป็นการทำแผนฯ เพื่อแก้ปัญหาอันจะเกิดในเวลาข้างหน้ามิใช่เป็นการดำเนินการเพื่อ

แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันซึ่งทำให้ไม่ทันการณ์ การวางแผนพัฒนาการศึกษาในต่างประเทศจึงมักจะทำเป็นแผนระยะยาว 10-20 ปี โดยมีการปรับเปลี่ยนในทุกๆ 5 ปี เพื่อให้ทันต่อสถานการณ์

สาระสำคัญของแผนฯ 1- แผนฯ 8

จากการเปรียบเทียบสาระสำคัญที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาอุดมศึกษาของชาติตั้งแต่แผนฯ 1-แผนฯ 8 ซึ่งได้สรุปไว้ในตารางที่ 4.2.1.4 แล้วได้พบว่ารัฐได้กำหนดนโยบายที่สำคัญต่าง ๆ ไว้ในแต่ละแผนฯ ซึ่งประกอบไปด้วยสาระสำคัญ เช่น การจัดการศึกษาให้มีเอกภาพ มีการกระจายโอกาสทางการศึกษา สร้างความเสมอภาคทางการศึกษา จะขยายการศึกษาสู่ปวงชน จัดให้มีการศึกษาตลอดชีวิต ผลผลิตบัณฑิตในสาขาที่จำเป็นของประเทศจะเน้นในด้านคุณภาพและประสิทธิภาพของการศึกษาอันได้แก่ การบริหารและจัดการศึกษา มาตรฐานการศึกษา คุณภาพของอาจารย์ คุณภาพของบัณฑิตที่จบการศึกษาออกไป การบริหารวิชาการ การให้อิสระในการบริหาร การวิจัยและพัฒนา การจัดตั้งสถาบันวิจัย การเน้นทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การระดมทรัพยากรมาใช้ในการศึกษา การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ และการให้การสนับสนุนเอกชน

ตารางที่ 4.2.1.4 สาระสำคัญในแผนพัฒนาอุดมศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 1 - 8

นโยบาย	แผนฯ ฉบับที่ และปีที่เริ่มแผนฯ							
	1 2505	2 2510	3 2515	4 2520	5 2525	6 2530	7 2535	8 2540
เอกภาพทางการศึกษา				✓				✓
กระจายโอกาสทางการศึกษา	✓						✓	.
เสมอภาคทางการศึกษา			✓					.
การศึกษาปวงชน								.
การศึกษาตลอดชีวิต						.		
ผลิต วิทยุ วิศวกร เกษตร แพทย์		✓	✓					
ผลิตสาขาที่จำเป็น				✓	✓	✓	✓	✓
ปรับปรุงคุณภาพ ประสิทธิภาพ								
ด้านบริหารจัดการ			✓			✓		✓
มาตรฐานการศึกษา				✓				
คุณภาพอาจารย์				✓			✓	
คุณภาพคน บัณฑิต					✓	.	.	.
การบริหารวิชาการ						✓	✓	
ความเป็นอิสระในการบริหาร							✓	✓
การแต่งตั้งข้าราชการ						✓		
วิจัยและพัฒนา					✓			✓
จัดตั้งสถาบันวิจัย							✓	
วิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี			✓			.	✓	
บริการทางวิชาการ								
อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม							✓	
อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม						.		
ระดมทรัพยากรเพื่ออุดมศึกษา							✓	
สร้างเครือข่ายการเรียนรู้							✓	✓
สนับสนุนอุดมศึกษาเอกชน				✓				✓
เอกสารอ้างอิง	[14]	[14]	[12]	[13]	[15]	[18]	[22]	[25]

หมายเหตุ

- ✓ กำหนดไว้ในแผน ฯ
- กำหนดเป็นนโยบายแต่ไม่ปรากฏในแผน ฯ

◆ ปัญหาการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา

- แผนพัฒนาการศึกษาส่วนใหญ่เกิดจากหน่วยงานเล็กของสถาบัน ทำเสนอขึ้นไป ลักษณะของแผนเป็นการรวมแผนของหน่วยเล็ก ๆ เหล่านั้นขึ้นมาเป็นแผนพัฒนาฯ โดยอาศัยกรอบกว้าง ๆ ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติ ซึ่งไม่นำไปสู่เป้าหมายที่ชัดเจน แผนพัฒนาการศึกษาจึงอยู่ในวิสัยทัศน์ที่แคบ
- แผนพัฒนาการศึกษาขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน องค์กรเอกชน ผู้บริหารและขาดแผนพัฒนาการศึกษาระดับพื้นที่ทำให้ไม่สอดคล้องกับสภาพความต้องการท้องถิ่นและไม่ทันกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลก
- แผนพัฒนาการศึกษาขาดเอกภาพทางนโยบายเพราะไม่มีกลไกที่เข้มแข็งสร้างเอกภาพ ทางนโยบาย ทำให้เกิดความซ้ำซ้อนกันและขัดแย้งกันในระหว่างหน่วยงานในการปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ
- แผนพัฒนาการศึกษาไม่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงบ่อยและนโยบายของรัฐบาลแต่ละรัฐบาลมักจะไม่สอดคล้องกับแผนฯ เพราะไม่ได้เขียนขึ้นโดยอาศัยแผนฯ กำกับนอกจากนี้รัฐบาลไม่มีกลไกที่จะกำกับให้เป็นไปตามนโยบาย นั้น ๆ
- แผนพัฒนาการศึกษาดังแต่แผนฯ 1-7 มุ่งในการผลิตกำลังคนเป็นหลักไม่สอดคล้องกับหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษาซึ่งกำหนดให้มีหน้าที่การวิจัย บริการทาง วิชาการ และส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของชาติ ทำให้การปฏิบัติหน้าที่ทั้งสามอ่อนแอตามที่ปรากฏในแผนฯ แต่ละแผนฯ น้อยครั้งที่จะมีแผนฯ วิจัย ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติและไม่ปรากฏว่ามีแผนฯ บริการทางวิชาการเลยไม่ว่าจะเป็นแผนฯ 1-แผนฯ 8 ก็ตาม
- แผนพัฒนาการศึกษาได้กำหนดนโยบายในเชิงรับ นโยบายต่าง ๆ ที่วางนั้นเป็นการแก้ปัญหา ซึ่งไม่ทันการณ์ เพราะการศึกษาต้องใช้เวลา จึงไม่ใช่เป็นการวางแผนเพื่อพัฒนา รองรับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดในอนาคต
- แผนพัฒนาการศึกษาไม่ต่อเนื่อง ทำให้การปฏิบัติการไม่บรรลุเป้าหมาย เช่น ในแผนฯ 2 และแผนฯ 3 ได้กำหนดเป้าหมายที่จะผลิตบัณฑิตสาขาวิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ เกษตรศาสตร์ และแพทยศาสตร์ไว้ชัดเจน หากได้ปฏิบัติติดต่อกันมาก็จะไม่ประสบปัญหาความขาดแคลนของสาขาเหล่านี้ซึ่งเกิดในปัจจุบัน นอกจากนี้

แผนฯ ที่ประกาศออกไปก็มักจะไม่ปฏิบัติตามแผนฯ เช่น เอกภาพทางการศึกษา ซึ่งประกาศตั้งแต่แผนฯ 4 ก็ได้มีการปฏิบัติและมาประกาศอีกในแผนฯ 8 ซึ่งห่างกันถึง 25 ปี

◆ แนวทางแก้ไขและทางออก

- แผนพัฒนาการศึกษาควรจะกำหนดโดยระดับล่าง ระดับบนของสถาบันอุดมศึกษาร่วมกับชุมชนท้องถิ่น องค์กรเอกชน เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นและทันต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว
- ข้อเสนอในการจัดตั้งกรรมการภาครัฐและเอกชนเพื่อพัฒนาอุดมศึกษาของชาติในบทที่ 5 นั้นเป็นทางออกทางหนึ่งที่จะช่วยแก้ไขปัญหาเอกภาพทางนโยบายและเป็นกลไกกำกับให้แผนพัฒนาการศึกษาเป็นไปสอดคล้องกับนโยบายที่สำคัญของรัฐ และมีการต่อเนื่องกันจนครบกระบวนการ
- จะต้องมียกลไกในการสร้างเอกภาพทางนโยบายการศึกษา เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งในทางวิชาการและไม่ซ้ำซ้อนกัน สามารถใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่จำกัดให้ได้ประโยชน์เต็มที่
- จะต้องมียกลไกกำกับให้แผนพัฒนาการศึกษาสอดคล้องกับนโยบายที่สำคัญของรัฐ และให้มีการต่อเนื่องกันจนครบกระบวนการ
- แผนพัฒนาการศึกษาจะต้องมุ่งให้สถาบันอุดมศึกษาสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ครบถ้วนโดยเต็มสมรรถภาพและประสิทธิภาพที่สถาบันอุดมศึกษานั้น
- แผนพัฒนาการศึกษาจะต้องมองปัญหาที่จะเกิดขึ้นในระยะยาว มีการวางแผนระยะยาว (15-20 ปี) ร่วมกันกับฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ไม่ใช่หน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งทำแต่เพียงฝ่ายเดียว

4.2.1.5 การลงทุนด้านการศึกษา

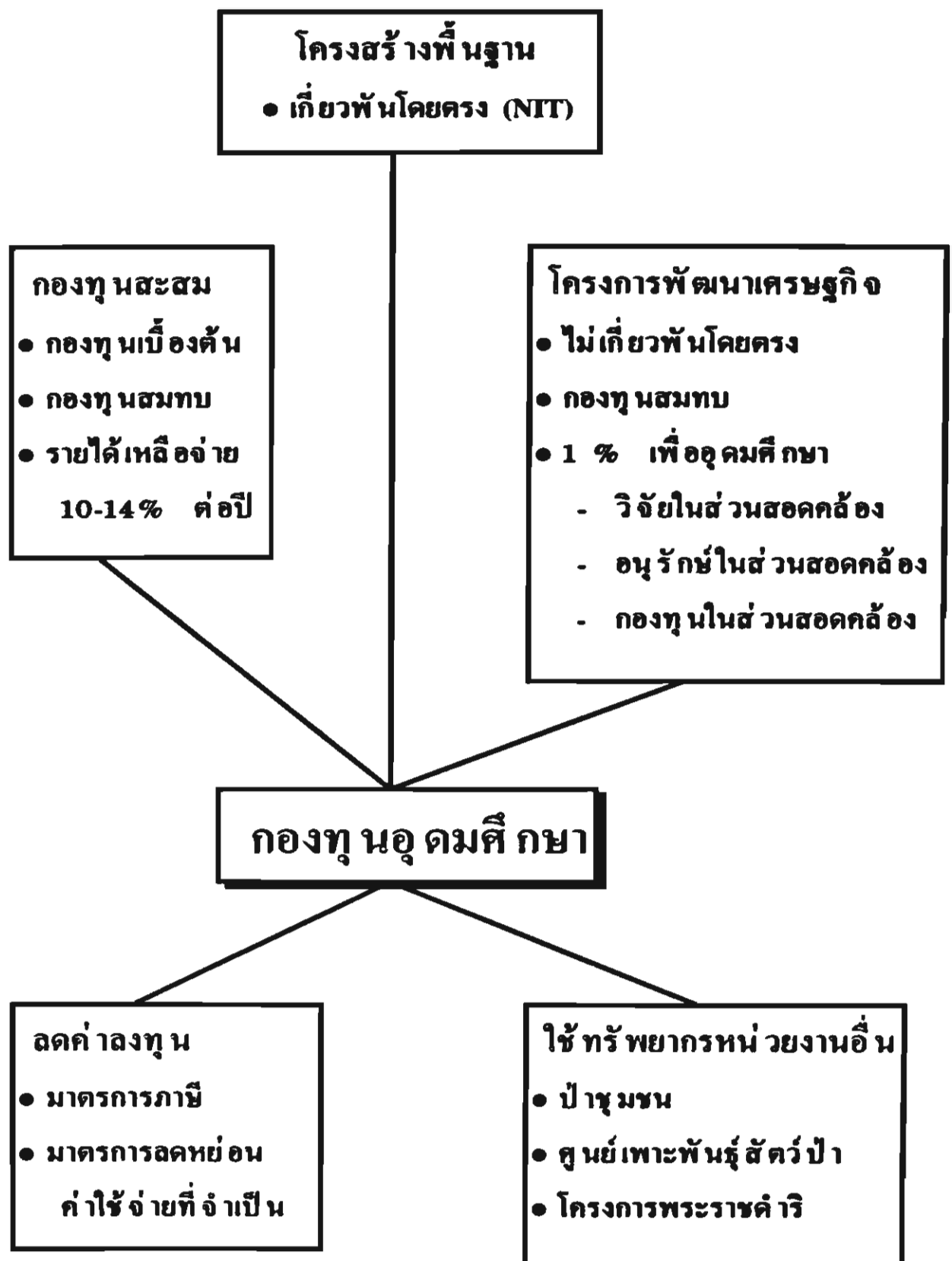
ดังได้กล่าวไว้แล้วในตอนต้น รัฐบาลยังให้ความสำคัญของการศึกษาน้อยและมีการลงทุนต่ำ ทำให้ยากแก่การที่จะพัฒนาการศึกษาของชาติให้ทัดเทียมกับต่างประเทศ เพื่อเพิ่มศักยภาพแห่งการแข่งขันทางเศรษฐกิจและสังคมกับนานาชาติได้

◆ ปัญหา

- การลงทุนเพื่อการศึกษาของรัฐต่ำมาตลอดทุกแผนพัฒนาฯ เพราะรัฐให้ความสำคัญน้อย

- การลงทุนเพื่ออุดมศึกษาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่แผนฯ 1-7 อยู่ในระดับ 0.24-0.58% ของผลิตภัณฑ์ประชาชาติ หากเทียบกับงบประมาณรายจ่ายทั้งหมดอยู่ในระดับ 0.70-3.06% ของงบประมาณรายจ่ายทั้งหมด อัตราการเพิ่มของการลงทุนอยู่ในระดับต่ำมากขึ้นในช่วง 7 แผนฯ
 - แม้ว่าแผนพัฒนาการศึกษาที่ได้รับความเห็นชอบแล้วก็ตาม แต่งบประมาณที่ได้รับในแต่ละปีมักจะไม่สอดคล้องกับแผนฯ
 - ในแผนพัฒนาฉบับที่ 7 การลงทุนเพื่ออุดมศึกษาที่สูงขึ้นกว่าแผนฯ 6 มาก แต่เป็นการลงทุนเรื่องอาคารและสิ่งก่อสร้าง และเครื่องมือ แต่โดยนโยบายจำกัดคนเข้ารับราชการของรัฐทำให้ไม่สอดคล้องกับการใช้ ทำให้เกิดการสูญเปล่าสูง
- ◆ แนวทางแก้ไขและทางออก
- การลงทุนเพื่ออุดมศึกษาของรัฐควรอยู่ในระดับร้อยละ 3-5 ของผลิตภัณฑ์ประชาชาติ หรือประมาณ 8-9 เท่าของงบประมาณปัจจุบันจึงจะทัดเทียมกับประเทศเพื่อนบ้าน พอที่จะสร้างพลังสมองแข่งขันกันได้ รัฐจะต้องเร่งในการเพิ่มการลงทุนในด้านนี้โดยเฉพาะการสร้างกำลังคนในสถาบันฯ
 - ปัญหาการลงทุนขึ้นอยู่กับความสามารถทางเศรษฐกิจของประเทศ รัฐอาจไม่สามารถเพิ่มงบประมาณการศึกษาใกล้เคียงกับ 3-5% GDP ได้ในทันที ในแผนพัฒนาระยะที่ 8 รัฐควรจะต้องเป้าให้อัตราเพิ่มของงบประมาณการศึกษาต่อ GDP ทัดเทียมกับอัตราเพิ่มของ GDP และอัตราเพิ่มของงบประมาณแผ่นดินเป็นอย่างน้อย
- ◆ การลงทุนทางอ้อม
- รัฐควรให้ความสนใจและเร่งรัดในการลงทุนทางอ้อม ดังแผนภูมิที่ 4.2.1.5 อันได้แก่
- เร่งดำเนินการลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ อันสามารถใช้กับการศึกษาได้ เช่น NIT ให้เป็นเครือข่ายการศึกษาทุกระบบ เร่งรัดกลไกเพื่อลดราคาลงทุนอุตสาหกรรมพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้ต่ำทัดเทียมกับอุตสาหกรรมการผลิตเพื่อสามารถดึงดูดเอกชนเข้ามาลงทุนหรือร่วมการลงทุนให้มากขึ้น เช่น การลดภาษีต่าง ๆ อันเกี่ยวข้องกับการศึกษา ลดหย่อนค่าใช้จ่ายในด้านการใช้เทคโนโลยีข่าวสาร

- การลงทุนทางเศรษฐกิจควบคู่ไปกับการพัฒนาการศึกษา ดำเนินการให้โครงการเศรษฐกิจโดยเฉพาะการลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ทุกโครงการมีส่วนหนึ่ง เช่น ประมาณ 1% ของโครงการนั้นจะต้องลงไปเพื่อการศึกษาด้วย โดยให้โครงการเหล่านั้นมีความสอดคล้องกัน เช่น บังคับให้โครงการก่อสร้างด้านพลังงานไฟฟ้าด้วยเชื้อเพลิง จะต้องมีส่วนหนึ่งที่จะต้องให้สถาบันศึกษาทำการศึกษาและวิจัยพลังงานอื่นที่ใช้ทดแทนเชื้อเพลิง เช่น พลังลม พลังแสงอาทิตย์
- กำหนดให้สถานศึกษาที่อยู่ใกล้เคียงสามารถใช้ทรัพยากรของกระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ เป็นส่วนหนึ่งของห้องปฏิบัติการเพื่อการศึกษาและวิจัยได้ เช่น ป่าชุมชน โครงการศึกษาและพัฒนาตามพระราชดำริ พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่น แหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่น
- จัดตั้งกองทุนให้สถาบันอุดมศึกษาสามารถนำเฉพาะดอกผลไปใช้ประโยชน์ได้และเพิ่มทุน กองทุนสะสมให้เป็นสัดส่วนเพิ่มขึ้นตามที่สถาบันฯ หามาได้เข้าไปสมทบ

แผนภูมิที่ 4.2.1.5 การลงทุนทางอ้อมเพื่ออุดมศึกษา

4.2.1.6 กระทรวงและทบวงมหาวิทยาลัย

สถาบันอุดมศึกษาเป็นหน่วยงานที่ขึ้นกับกระทรวงศึกษาธิการและทบวงมหาวิทยาลัยเป็นหลักใหญ่ ส่วนที่ขึ้นอยู่กับกระทรวงต่าง ๆ เช่น กระทรวงกลาโหมที่ควบคุมโรงเรียนนายร้อย นายเรือ หรือกระทรวงสาธารณสุขที่ควบคุมวิทยาลัยพยาบาลเป็นต้น มีเป็นส่วนน้อยการกระจายอำนาจเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการอุดมศึกษาเพื่อให้ได้คุณภาพและประสิทธิภาพ กระทรวงศึกษายังคุมอำนาจไว้ที่ส่วนกลางภายใต้ระบบราชการที่เข้มงวด สถาบันอุดมศึกษาเช่นสถาบันราชภัฏทุกสถาบันมีพระราชบัญญัติฉบับเดียวกันบังคับใช้ไม่มีอิสระและความคล่องตัวในการที่จะดำเนินการตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายให้เหมาะสมกับความแตกต่างที่หลากหลายในท้องถิ่นได้ สถาบันอุดมศึกษาซึ่งสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยแต่เดิมสังกัดกระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ ที่จัดตั้งขึ้นมาต่อมาได้ย้ายเข้าไปสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรีเพื่อให้มีอิสระในการบริหารและมีความคล่องตัวทุกสถาบันฯ มีพระราชบัญญัติของตนเอง ต่อมาเมื่อย้ายเข้ามาสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยก็มีพระราชบัญญัติของทบวงมหาวิทยาลัยเข้ามาบังคับใช้เพิ่มเติมซึ่งยังมีลักษณะของการควบคุมสถาบันอุดมศึกษาเข้าสู่ระบบราชการที่สร้างปัญหาความซ้ำซ้อนความล่าช้าของการปฏิบัติงาน กลายเป็นอุปสรรคขัดขวางความเจริญก้าวหน้าของสถาบันอุดมศึกษาภายใต้สังกัดอยู่มาก

● กรณีศึกษาทบวงมหาวิทยาลัย

เพื่อให้เห็นภาพของปัญหาที่เกิดขึ้นอันเป็นอุปสรรคขัดขวางความเจริญก้าวหน้าของสถาบันอุดมศึกษาในสังกัดจะยกตัวอย่างที่เกิดขึ้นโดยเฉพาะทางวิชาการให้เห็นเป็นบางประการ

พระราชบัญญัติทบวงมหาวิทยาลัย(ฉบับที่ 2) พ.ศ.2537 ได้ให้อำนาจหน้าที่ของรัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัยไว้ดังนี้

1. กำหนดนโยบายและแผนการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาให้สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ
2. กำหนดมาตรฐานการศึกษาในระดับอุดมศึกษา และเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรการศึกษาในระดับอุดมศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและสถาบันอุดมศึกษาเอกชน
3. รับรองวิทยฐานะสถาบันอุดมศึกษาเอกชน และมาตรฐานการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและสถาบันอุดมศึกษาเอกชน
4. กำหนดมาตรฐานการบริหารงานบุคคลของข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัยตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย
5. เสนอแนะการจัดสรรเงินงบประมาณให้แก่สถาบันอุดมศึกษาของรัฐในสังกัดและสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในกำกับต่อคณะรัฐมนตรี

6. ติดตามประเมินผลการจัดการศึกษา และประสานการจัดการศึกษา ระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในสังกัด สถาบันอุดมศึกษาของรัฐในกำกับ และสถาบันอุดมศึกษาเอกชน
7. พิจารณาเสนอการจัดตั้ง ยุบ รวม ปรับปรุง และเลิกสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในสังกัด และสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในกำกับต่อคณะรัฐมนตรี
8. พิจารณาอนุมัติการจัดตั้ง ยุบ รวม ปรับปรุง และเลิกสถาบันอุดมศึกษาเอกชน
9. พิจารณาอนุมัติการจัดตั้ง ยุบ รวม และเลิกคณะ ภาควิชา หรือส่วนงานที่เรียกชื่ออย่างอื่น ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในสังกัด
10. ส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัย
11. วางระเบียบการปฏิบัติราชการเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนกิจการต่าง ๆ ร่วมกันของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในสังกัดอันมิใช่กิจการของสถาบันแห่งหนึ่งแห่งใดโดยเฉพาะ
12. ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นหน้าที่ของทบวงมหาวิทยาลัย

เมื่อพิจารณาถึงอำนาจหน้าที่ข้างต้นนี้ อาจจะแยกข้อพิจารณาที่สำคัญมากล่าวถึงในที่นี้เป็นกรณีตัวอย่างได้ดังนี้

1) ความเข้าซ้อนกับพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัย

ความเข้าซ้อนที่เกิดขึ้นกับพรบ.มหาวิทยาลัยมีอยู่หลายกรณีแต่เพื่อให้เห็นเด่นชัดจะยกกรณีของข้อ 9 ในเรื่องการพิจารณาอนุมัติการจัดตั้ง ยุบ รวม และเลิกคณะ ภาควิชา หรือส่วนงานที่เรียกชื่ออย่างอื่นในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในสังกัด

พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยได้ให้อำนาจต่อสภามหาวิทยาลัยของแต่ละสถาบันเป็นผู้อนุมัติการจัดตั้ง ยุบ รวม และเลิกคณะภาควิชา หรือส่วนงานที่เรียกชื่ออย่างอื่นภายในสังกัดอยู่แล้ว ฉะนั้นแทนที่จะให้อำนาจต่อสภามหาวิทยาลัยโดยทบวง ฯ ดังเกณฑ์มาตรฐานของการจัดตั้งหน่วยงานดังกล่าวไว้เป็นหลักเพื่อเป็นการรับรองมาตรฐาน และประกันคุณภาพ และให้สถาบันอุดมศึกษาดำเนินการเองเป็นการกระจายอำนาจทบวงมากล้ากลับมาพิจารณาเสียเองโดยอาศัยคณะกรรมการทบวงมหาวิทยาลัยเป็นผู้พิจารณาซ้ำอีกครั้งหนึ่งทั้ง ๆ ที่หน่วยงานเหล่านั้นได้ผ่านความเห็นชอบจากทบวงฯให้นำเข้าแผนฯในการจัดตั้งในแผนพัฒนาการศึกษาของแต่ละสถาบันมาแล้ว

ในแผนพัฒนาอุดมศึกษาฉบับที่ 7 ที่ผ่านมาสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในสังกัดทบวงฯได้รับความเห็นชอบจากทบวงฯในแผนพัฒนาอุดมศึกษาในการจัดตั้งหน่วยงานระดับภาควิชาอันได้แก่ภาควิชา สำนักงาน กอง ศูนย์ ฝ่าย โรงเรียนสาธิต สถานประกอบการ โรงพยาบาล จำนวน 583 หน่วยงาน ซึ่งได้รับอนุมัติให้จัดตั้ง 308 หน่วยงาน ไม่อนุมัติ 33 หน่วยงาน และสถาบัน

อุดมศึกษายกเลิกไม่ขอจัดตั้ง 242 หน่วยงาน ดังรายละเอียดในตาราง ที่ 4.2.1.6-1 หน่วยงานที่ได้รับอนุมัติให้จัดตั้งมีจำนวนดังนี้ ภาควิชา 173 ภาควิชา, สำนักงาน 75 สำนักงาน, กอง 11 กอง, ศูนย์ 1 ศูนย์, ฝ่าย 39 ฝ่าย, โรงเรียนสาธิต 2 แห่ง, สถานประกอบการ 5 แห่ง, และโรงพยาบาล 2 โรง ดังรายละเอียดในตารางที่ 4.2.1.6-2

สำหรับหน่วยงานระดับคณะอันประกอบด้วยคณะสถาบันวิจัย สำนักส่งเสริมที่ได้รับการอนุมัติในแผนฯ 7 ในการจัดตั้งมี 148 หน่วยงาน ได้รับอนุมัติ 67 หน่วยงาน ไม่อนุมัติ 27 หน่วยงาน ยุติการขอ 38 หน่วยงาน และการพิจารณายังไม่แล้วเสร็จ 20 หน่วยงาน

ตารางที่ 4.2.1.6-1 จำนวนหน่วยงานใหม่ระดับภาควิชาหรือเทียบเท่า ขอจัดตั้งใหม่ในแผนฯ 7

พ.ศ.	จำนวน			
	ในแผนฯ	อนุมัติ	ไม่อนุมัติ	ไม่ขอจัดตั้ง
2535	254	63	7	126
2536	157	78	15	77
2537	78	31	8	31
2538	49	99	1	8
2539	45	36	2	0
รวม	583	308	33	242
%	100	52.83	5.66	41.51

ที่มา : ข้อมูลจากกองแผนงาน สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย, 2539

ตารางที่ 4.2.1.6-2 หน่วยงานใหม่ระดับภาควิชาหรือเทียบเท่าได้รับอนุมัติให้จัดตั้งใหม่ในแผนฯ 7 แยกตามลักษณะงาน

พ.ศ.	จำนวน								
	ภาควิชา	สำนักงาน	กอง	ศูนย์	ฝ่าย	รร.สาธิต	สถาน	โรงพยาบาล	รวม
2535	35	12	1	1	11	1	1	1	63
2536	52	21	-	-	4	1	1	-	79
2537	17	3	3	-	6	-	1	1	31
2538	43	36	4	-	14	-	2	-	99
2539	26	3	3	-	4	-	-	-	36
รวม	173	75	11	1	39	2	5	2	308
%	56.18	24.35	3.57	0.32	12.66	0.65	1.62	0.65	100

ที่มา : ข้อมูลจากกองแผนงาน สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย, 2539

ตารางที่ 4.2.1.6-3 จำนวนหน่วยงานระดับคณะสถาบันหรือเทียบเท่าที่ขอจัดตั้งในแผนฯ 7

พ.ศ.	จำนวน				
	ในแผนฯ	อนุมัติ	ไม่อนุมัติ	ยุติการขอ	ยังอยู่ระหว่าง
2535	60	21	6	18	-
2536	38	16	12	8	-
2537	28	2	8	9	-
2538	19	25	1	3	-
2539	3	3	-	-	20
รวม	148	67	27	38	20
%	100	45.27	18.24	25.68	10.8

ที่มา : ข้อมูลจากกองแผนงาน สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย, 2539

หมายเหตุ- สถาบันวิจัยเฉพาะทางของสถาบันอุดมศึกษาสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยที่ไม่ได้รับการอนุมัติให้จัดตั้งมีดังนี้ : สถาบันคั่นคว่ำและพัฒนาระบบเกษตรในเขตวิกฤต, สถาบันคั่นคว่ำและพัฒนาด้านพืชศาสตร์, สถาบันคั่นคว่ำและพัฒนาปศุสัตว์และผลิตภัณฑ์สัตว์, อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และสุขภาพ และ สถาบันวิจัยและพัฒนาอุปกรณ์ชีวการแพทย์

ผลกระทบที่เกิดขึ้นมีดังนี้ :

- ความล่าช้าของการพิจารณา

ทบวงฯ ใช้เวลายาวนานในการพิจารณาโดยสถาบันอุดมศึกษาเจ้าสังกัดก็ได้ใช้เวลาเหล่านี้มาก่อนหน้าแล้วและต้องพิจารณาหน่วยงานเล็กและใหญ่ ซึ่งมีจำนวนมาก ความล่าช้านี้ส่งผลให้ :-

- ✧ สถาบันอุดมศึกษา ไม่สามารถดำเนินการต่อไปได้จึงยุติการขอ ซึ่งมีจำนวนสูง การยุติการขอนั้นเป็นเพราะเหตุการณ์ต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงเช่น บุคลากรที่เตรียมไว้ลาออกไปสถานที่ถูกยึดไปใช้งานอื่น
- ✧ สถาบันอุดมศึกษา ไม่สามารถดำเนินการได้ตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์เดิมเพราะเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงนั้นเช่น บางภาควิชาเดิมเคยมีอาจารย์มากพอที่จะจัดตั้งได้แต่เมื่อได้รับการจัดตั้งอาจารย์บางคนถูกโยกย้ายไปหรือลาออกไป จึงมีอาจารย์เหลืออยู่ในภาควิชาไม่ถึง 5 คน ซึ่งปัจจุบันมีอยู่มากกลายเป็นภาควิชาที่ไร้สมรรถภาพ
- ✧ ความไม่สอดคล้องกับแผนงานที่สถาบันอุดมศึกษาจะต้องปฏิบัติ ทำให้ไม่สามารถใช้ทรัพยากรที่ได้มาไม่ได้รับการใช้ประโยชน์ให้เต็มที่ เช่น อาคารสถานที่ได้สร้างแล้ว เครื่องมือได้สั่งซื้อแล้ว แต่ยังไม่ได้รับอนุมัติให้จัดตั้งไม่สามารถจัดสรรกำลังคนลงได้ อาคารเหล่านั้นถูกทิ้งร้างไว้โดยใช้ประโยชน์ซึ่งจะพบมากในหลายสถาบันอุดมศึกษา

- การไม่ยึดถือนโยบายและแผนพัฒนาการศึกษาเป็นหลัก

ในการพิจารณาจัดตั้งหน่วยงานทบวงฯ อาศัยคณะกรรมการทบวงมหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นคณะกรรมการกลุ่มเล็ก อาศัยข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ทบวงฯ อันมีข้อมูลที่จำกัด ยึดถือความเห็นส่วนบุคคลมากกว่านโยบาย ดังตัวอย่างเช่นในหน้าที่ของทบวงฯ ข้อ 10 ข้างต้น ได้กำหนดให้ส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัย และในแผนพัฒนาอุดมศึกษาลดับที่ 7 ได้ระบุไว้ชัดเจนว่าให้สนับสนุนการจัดตั้งสถาบันวิจัยและอุทยานวิทยาศาสตร์ให้ทำการวิจัยเน้นหนักทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ปรากฏว่าหน่วยงานที่ทบวงฯ ไม่อนุมัติให้จัดตั้งมากที่สุดได้แก่สถาบันวิจัยต่าง ๆ อันได้แก่ สถาบันวิจัย

การไม่อนุมัติให้จัดตั้งสถาบันวิจัยเฉพาะทางนี้สวนกระแสกับความต้องการของประเทศ ซึ่งผลจากการประชุมระดมความคิดร่วม 4 สถาบันส่งเสริมการวิจัย เรื่องการสนับสนุนการวิจัยให้สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศ ที่ชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ในเดือนกุมภาพันธ์ 2539 นั้น ระบุไว้ชัดเจนว่าประเทศมีความจำเป็นที่จะต้องจัดตั้งสถาบันวิจัยเฉพาะทางให้มากเพื่อเร่งรัดการวิจัยให้ทัดเทียมกับนานาชาติ นำองค์ความรู้ใหม่มาพัฒนาประเทศ [33] จึงเป็นความเสียหายที่เกิดขึ้นอย่างสูง เพราะทำให้งานวิจัยของสถาบันอุดมศึกษา ไม่สามารถขยายตัวและเป็นปีกแผ่นเพียงพอที่จะ ใช้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศได้และส่งผลเสียอื่น ๆ ดังได้กล่าวไว้แล้วใน ข้อ 3.3 ของบทที่ 3

- ปัญหา

ปัญหาที่สถาบันอุดมศึกษาประสบอยู่ในปัจจุบันมีดังนี้

- การบริหารงานบุคคลซึ่งยังต้องเกี่ยวข้องกับทบวงฯ โดยที่อำนาจการตัดสินใจไม่ได้อยู่ที่มหาวิทยาลัย ทำให้ไม่มีความคล่องตัวและเกิดความล่าช้า
- การแบ่งส่วนราชการ การจัดตั้งหน่วยงานใหม่ เช่น ภาค คณะ สถาบัน อยู่ในอำนาจการตัดสินใจของทบวงฯ ซึ่งมีความล่าช้าไม่สามารถปฏิบัติตามแผนพัฒนาได้
- นโยบายที่สวนทางกันระหว่างทบวงฯ กับสถาบันอุดมศึกษามีผลกระทบต่อการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาอย่างรุนแรงโดยเฉพาะในแผนฯ 7 ที่ไม่สามารถจัดตั้งสถาบันวิจัยต่าง ๆ ได้

- แนวทางแก้ไขและทางออก

- ระยะสั้น

- ทบวงฯ มอบอำนาจการบริหารงานบุคคลและการแบ่งส่วนราชการให้แก่มหาวิทยาลัย สถาบัน โดยเฉพาะอำนาจที่สอดคล้องกับอำนาจที่มหาวิทยาลัยมีอยู่

ระยะยาว

- แก้กฏหมายอันได้แก่ กฏทบวงฯ ซึ่งออกตาม พรบ. ระเบียบข้าราชการพลเรือนมหาวิทยาลัย พ.ศ.2507 และ พรบ. ระเบียบการปฏิบัติราชการของทบวงฯ พ.ศ.2520 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2537

4.2.2 ปัญหาภายใน

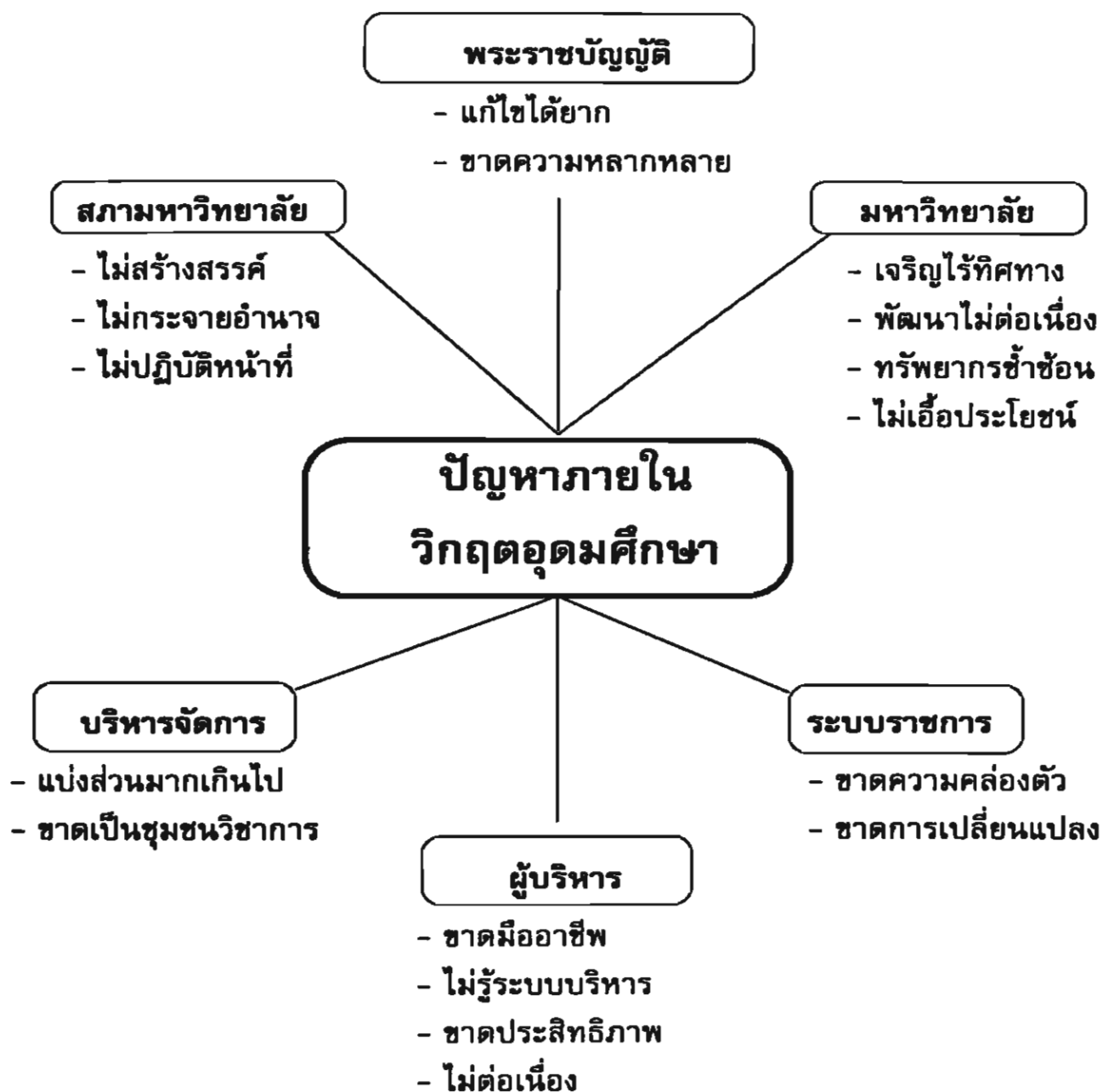
ปัญหาภายในเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องภายในสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งสร้างปัญหาวิกฤตให้แก่อุดมศึกษาเอง ซึ่งมีทั้งด้านบริหารจัดการ ดังแผนภูมิที่ 4.2.2-1 และด้านการจัดการวิชาการ ดังแผนภูมิที่ 4.2.2-2 สามารถแยกได้ ดังนี้ :-

4.2.2.1 พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาภายใต้ระบบราชการ

สถาบันอุดมศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษา อันได้แก่ สถาบันราชภัฏทุกสถาบัน ขึ้นอยู่กับพระราชบัญญัติฉบับเดียวกันหรือทุกสถาบันจะต้องปฏิบัติตามกฎหมายเดียวกัน ต่างกับสถาบันอุดมศึกษาที่สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ที่ทุกสถาบันมีพระราชบัญญัติเป็นของตนเอง เป็นอิสระไม่ขึ้นต่อกันพระราชบัญญัติเหล่านี้บางสถาบัน โดยเฉพาะสถาบันที่เก่าแก่ เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแก้ไขหลายครั้ง แต่บางสถาบันก็ยังไม่สามารถแก้ไขได้ เช่น มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ยังคงใช้พระราชบัญญัติ พ.ศ.2512 อยู่ สำหรับสถาบันอุดมศึกษาใหม่ ๆ หรือที่สร้างขึ้นมาก็หลัง มักจะยึดถือของสถาบันเก่าแก่เป็นหลัก มักจะเลียนแบบมีความคล้ายคลึงกัน โดยพื้นฐานพระราชบัญญัติของสถาบันอุดมศึกษาแต่ละสถาบันมิได้แตกต่างกันมากนัก คงแตกต่างกันในรายละเอียดปลีกย่อย แม้จะมีการแก้ไขใหม่ก็มักจะแก้ไขในรายละเอียดปลีกย่อย เช่น จำนวนกรรมการสภามหาวิทยาลัยที่ต่างกัน หรือวาระของผู้บริหารที่ต่างกัน เป็นต้น

สาระสำคัญเกี่ยวกับรายได้ของสถาบันอุดมศึกษาก็คือ ไม่ต้องส่งคืนคลังและสภามหาวิทยาลัยหรือสภาสถาบันฯ สามารถออกกระเป๋ยต่าง ๆ เกี่ยวกับการใช้จ่ายในรายได้นั้น ๆ แต่สำหรับงบประมาณแผ่นดินแล้วยังต้องใช้ตามกรอบของหมวดงบประมาณหรือตามระเบียบกระทรวงการคลัง ซึ่งปรากฏว่ามีความล่าช้าไม่คล่องตัวและไม่ทันต่อเหตุการณ์ จึงพยายามที่จะให้มีการแก้ไข โดยขอให้จัดงบประมาณแผ่นดินให้เป็นเงินก้อนหรือ Block Grant ที่สถาบันอุดมศึกษาสามารถบริหารจัดการการใช้งบประมาณได้เอง โดยไม่ต้องขึ้นกับระเบียบกระทรวงการคลังสถาบันอุดมศึกษาที่เกิดขึ้นใหม่และมุ่งให้พ้นระบบราชการและมักจะเรียกว่าเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาลนั้นได้แก่ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี และมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ทั้งสองมหาวิทยาลัยนี้มีพระราชบัญญัติที่คล้ายคลึงกัน เมื่อเปรียบเทียบสาระสำคัญของพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยในระบบราชการกับมหาวิทยาลัยในกำกับรัฐแล้วจะสรุปได้ดังตารางที่ 4.2.2.1

หน้าที่ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งไม่แตกต่างกันไปจากมหาวิทยาลัยของรัฐมากนัก คือ กำหนดให้มีการสอนวิจัย บริการทางวิชาการและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีได้กำหนดหน้าที่ถ่ายทอดและพัฒนาเทคโนโลยีเพิ่มขึ้น ซึ่งในข้อเท็จจริงแล้วก็คือส่วนหนึ่งของหน้าที่ที่กำหนดไว้ในบริการทางวิชาการนั่นเอง

แผนภูมิที่ 4.2.2-1 ปัญหาภายในด้านบริหารและจัดการที่สร้างวิฤตอุดมศึกษาไทย

แผนภูมิที่ 4.2.2-2

ปัญหาภายในด้านวิชาการที่สร้างวิกฤตอุดมศึกษา

การแบ่งส่วนงานของมหาวิทยาลัยในกำกับรัฐแตกต่างที่ไม่มีภาควิชา ทั้งนี้ เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาที่เกิดขึ้นกับมหาวิทยาลัยของรัฐ โดยทั่วไปที่มีการแบ่งภาควิชามากเกินไปและ แต่ละภาควิชาต่างก็ยึดขอบเขตของภาควิชาเป็นหลัก ยากที่จะประสานกันได้ สำนักวิชามีคณบดีเป็นผู้บังคับบัญชาใช้สภาวិชาการเป็นผู้พิจารณากำหนดหลักสูตร การจัดตั้งยุบ รวม เลิกหน่วยงานทาง วิชาการต่าง ๆ เช่น สำนักวิชา สถาบัน ศูนย์ เป็นต้น โดยวัตถุประสงค์เพื่อให้งานประสานกันได้ และให้มีประสิทธิภาพใช้ทรัพยากรให้ได้ประโยชน์สูงสุด การจัดตั้งและยุบเลิกหน่วยงานก็ให้ทำเป็น ข้อกำหนด/ประกาศของมหาวิทยาลัยและประกาศในราชกิจจานุเบกษา ซึ่งทำให้ง่ายเข้า

อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าสังเกตว่าการจัดตั้งหน่วยงานดังกล่าว เช่น การจัดตั้ง สถาบันวิจัยและพัฒนาในแผนฯ 7 ยังต้องขออนุมัติต่อทบวงมหาวิทยาลัย ซึ่งยังไม่พ้นวังวนของ ระบบราชการ

ส่วนสำคัญของ พรบ. มหาวิทยาลัยในกำกับรัฐซึ่งแตกต่างออกไปและเป็น ที่หวังของมหาวิทยาลัยของรัฐที่จะปฏิบัติได้นั้น คืออำนาจหน้าที่ในการถือกรรมสิทธิ์ สิทธิครอบครอง ทรัพย์สินสิทธิต่าง ๆ โดยเฉพาะอสังหาริมทรัพย์ที่ได้จากผู้บริจาคและสามารถกู้ยืมเงินให้กู้ยืมเงินหรือ ลงทุนในกิจการต่าง ๆ เพื่อผลประโยชน์ของมหาวิทยาลัย โดยรายได้ไม่ต้องส่งคืนคลัง นอกเหนือจาก การรับงบประมาณเป็นแบบเงินอุดหนุนทั่วไปที่เป็นเงินก้อนดังกล่าวข้างต้นแล้ว

สำหรับองค์ประกอบของสภามหาวิทยาลัยในกำกับรัฐในกรณีของมหาวิทยาลัย เทคโนโลยีสุรนารีนั้น มีนายกสภาซึ่งได้มาโดยการแต่งตั้งหรือเลือกตั้งกรรมการสภาฯ มีผู้ทรงคุณวุฒิจาก ภายนอกซึ่งเป็นกรรมการภาครัฐและเอกชน 2 คนและอีก 9-12 คน แต่งตั้งจากบุคคลภายนอก โดยพระบรมราชโองการโปรดเกล้าดำเนิการเลือกตามข้อเสนอและข้อบังคับของมหาวิทยาลัย จึงไม่มี ผู้แทนที่ผ่านการคัดเลือกจากองค์กรภายนอกเข้ามา

นายกสภามหาวิทยาลัยนั้นได้มาโดยการแต่งตั้งหรือเลือกตั้ง ซึ่งต่างกับ มหาวิทยาลัยของรัฐที่โดยการแต่งตั้ง ส่วนอำนาจของสภาฯ นั้นนอกเหนือจากทำหน้าที่คล้าย มหาวิทยาลัยของรัฐ เช่น วางนโยบาย กำหนดระเบียบข้อบังคับอนุมัติปริญญา การจัดตั้งรวมยุบ หน่วยงานแล้ว ยังมีอำนาจในการออกข้อบังคับว่าด้วยการบริหารบุคคล การเงิน ทรัพย์สิน และ งบประมาณรายจ่ายของมหาวิทยาลัย ซึ่งความคล่องตัวจะมากน้อยเพียงใดนั้นย่อมขึ้นอยู่กับข้อบังคับ ของสภาฯ ที่จะกระจายอำนาจมากน้อยเพียงใด

ในด้านการบริหารนั้นมหาวิทยาลัยในกำกับรัฐ มีผู้บริหารคล้ายคลึงกับ มหาวิทยาลัยของรัฐ แต่ใช้กรรมการสภาวิชาการทำหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารวิชาการและตำแหน่งทาง วิชาการเป็นหลักและให้อำนาจสูงต่ออธิการบดีในการบริหารงานบุคคล ซึ่งปฏิบัติตามข้อบังคับของ มหาวิทยาลัย ส่วนการได้มาซึ่งอธิการบดีนั้นโดยการแต่งตั้งของสภามหาวิทยาลัย โดยมีวาระติดต่อกันได้โดยไม่มีกำหนด

รัฐมนตรีมีอำนาจและหน้าที่กำกับและควบคุมมหาวิทยาลัยให้ดำเนินการไป ตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งมหาวิทยาลัยและให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐหรือมติคณะรัฐมนตรี

ตารางที่ 4.2.2.1 เปรียบเทียบสาระสำคัญของ พรบ. มหาวิทยาลัยของรัฐและมหาวิทยาลัยในกำกับรัฐบาล

รายการ	มหาวิทยาลัยของรัฐ [34]	มหาวิทยาลัยในกำกับรัฐ [35]
1. วัตถุประสงค์	● สอน วิจัย บริการวิชาการ ทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรม	● สอน วิจัย บริการทางวิชาการ ทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรม ✧ ถ่ายทอดและพัฒนาเทคโนโลยี
2. การแบ่งส่วนงาน	● คณะ ภาควิชา สำนัก สถาบัน กอง หรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่น ● การจัดตั้ง รวม ยุบเลิก ให้ตราเป็น พระราชกฤษฎีกา	● สำนักวิชา สถาบัน ศูนย์ กอง สำนัก บริหาร ฝ่าย หรือที่เรียกชื่อเป็นอย่างอื่น ● การจัดตั้ง ยุบเลิก ทำเป็นข้อกำหนด/ ประกาศของมหาวิทยาลัย ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ● การรับสถาบันเข้าสมทบ ทำเป็นประกาศ มหาวิทยาลัย โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา
3. อำนาจหน้าที่ของมหาวิทยาลัย	● ไม่ระบุ	● อำนาจหน้าที่ตามขอบเขตวัตถุประสงค์ จัดซื้อ จัดจ้าง ฯลฯ ✧ ถือกรรมสิทธิ์ สิทธิครอบครองทรัพย์สิน สิทธิต่าง ๆ จำหน่ายสิ่งหา อสังหาริมทรัพย์ ✧ กู้ยืมเงินให้กู้ยืมเงิน หรือลงทุน ตาม วัตถุประสงค์ของหน้าที่มหาวิทยาลัย
4. รายได้	● งบประมาณจากรัฐ ค่าธรรมเนียมและผลประโยชน์อื่น ๆ	● รายได้เงินอุดหนุนจากรัฐค่าธรรมเนียม และอื่น ๆ ✧ ทรัพย์สินที่มีผู้บริจาค ✧ การลงทุนและจากทรัพย์สิน ✧ ผลประโยชน์จากการใช้ที่ราชพัสดุ
5. สภามหาวิทยาลัย	● รายได้ไม่ต้องส่งคืนคลัง ● องค์ประกอบนายกสภา ผู้ทรงคุณวุฒิ โดยตำแหน่ง ผู้ทรงคุณวุฒิเลือกเข้ามา ผู้บริหารมหาวิทยาลัยและคณาจารย์ จำนวนแตกต่างกันไป ● นายกสภาฯ โดยพระบรมราชโองการ แต่งตั้ง ● อำนาจของสภาฯ - วางนโยบาย ระเบียบ ข้อกำหนด ขอบบังคับของมหาวิทยาลัย - อนุมัติปริญญา การจัดตั้ง รวม/ยุบเลิก หน่วยงาน การรับเข้า/ยกเลิกสถาบัน สมทบ - ดำเนินการเกี่ยวกับการแต่งตั้ง/ถอดถอนผู้บริหารและตำแหน่งวิชาการ ✧ อนุมัติงบประมาณเงินรายได้ ของมหาวิทยาลัย	● รายได้ไม่ต้องส่งคืนคลัง ● องค์ประกอบนายกสภา ผู้ทรงคุณวุฒิ โดยตำแหน่ง ผู้ทรงคุณวุฒิเลือกเข้ามา ผู้บริหารมหาวิทยาลัยและคณาจารย์จำนวน ต่างกัน ● นายกสภาฯ โดยพระบรมราชโองการ แต่งตั้ง/เลือกตั้ง ● อำนาจสภาฯ - วางนโยบาย ระเบียบ ข้อกำหนด ขอบบังคับของมหาวิทยาลัย - อนุมัติ ปริญญา การจัดตั้งรวม/ยุบเลิก หน่วยงาน การรับเข้า/ยกเลิกสถาบัน สมทบ - ดำเนินการเกี่ยวกับการแต่งตั้ง/ถอดถอน ผู้บริหาร ✧ ออกข้อบังคับว่าด้วยการบริหารบุคคล การเงิน ทรัพย์สิน ของมหาวิทยาลัย ✧ อนุมัติงบประมาณรายจ่ายของ มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4.2.2.1 (ต่อ)

รายการ	มหาวิทยาลัยของรัฐ [34]	มหาวิทยาลัยในกำกับรัฐ [35]
6. การบริหาร	● ผู้บริหาร - อธิการบดี รองอธิการบดี คณบดี ผู้อำนวยการ ฯลฯ ● กรรมการบริหาร - อกม. มหาวิทยาลัย-บริหารงาน - ที่ประชุมคณบดี-บริหารวิชาการ (บางแห่ง) - กรรมการประจำคณะ สถาบัน สำนัก	● ผู้บริหาร - อธิการบดี รองอธิการบดี คณบดี ผู้อำนวยการ ฯลฯ ● กรรมการบริหาร - สภาวิชาการ-กรรมการสภาวิชาการ ทำหน้าที่บริหารวิชาการและตำแหน่งทางวิชาการ - กรรมการประจำสำนัก
7. อธิการบดี	● การได้มา - สรรหา/เลือกตั้งโดย / สภามหาวิทยาลัย ● คุณสมบัติ - มีปริญญา - สอนหรือบริหารในมหาวิทยาลัยหรือ ✧ เป็นกรรมการสภามหาวิทยาลัย ● วาระ - มีวาระต่อได้โดยมีกำหนด/ไม่มีกำหนด ● อำนาจหน้าที่ - ควบคุมดูแลกิจการมหาวิทยาลัย - ควบคุมการเงิน พัสดุ สถานที่และทรัพย์สินมหาวิทยาลัย	● การได้มา - แต่งตั้งโดยสภามหาวิทยาลัย ● คุณสมบัติ - มีปริญญา - ได้สอนหรือบริหารในมหาวิทยาลัย ● วาระ - มีวาระต่อได้โดยไม่มีกำหนด ● อำนาจหน้าที่ - บริหารกิจการมหาวิทยาลัย - ควบคุมบุคลากร การเงิน พัสดุ สถานที่และทรัพย์สินมหาวิทยาลัย ✧ ดำเนินการบริหารงานบุคคล บรรจุ แต่งตั้ง ถอดถอนพนักงานและลูกจ้าง
8. การบัญชีและตรวจสอบ	● สำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน	● สำนักงานตรวจเงินแผ่นดินเป็นผู้ตรวจสอบ
9. การกำกับและควบคุมมหาวิทยาลัย	● ไม่ระบุ	● รัฐมนตรีทบวงฯ ทำหน้าที่กำกับและควบคุม

✧ จุดอ่อนของมหาวิทยาลัยในกำกับรัฐบาล

เมื่อพิจารณาถึงจุดอ่อนที่ปรากฏในพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยในกำกับรัฐบาล ซึ่งปรากฏอยู่ในปัจจุบันจะพบว่ามีจุดอ่อน ดังนี้

- คุณสมบัติของอธิการบดีต้องเคยสอนหรือบริหารมหาวิทยาลัยไม่เปิดโอกาสให้คนนอกมาเป็นผู้บริหารมหาวิทยาลัย

- ผู้ทรงคุณวุฒิในสภามหาวิทยาลัยเลือกโดยผู้บริหารของมหาวิทยาลัย มีผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอกโดยตำแหน่งเพียง 1-2 คน ไม่มีองค์กร ภายนอกที่มีส่วนร่วมในการเลือกเข้ามา ทำให้ผู้บริหารมหาวิทยาลัย สามารถเลือกบุคคลในกลุ่มของตนเองเข้ามาได้ง่าย การบริหาร มหาวิทยาลัยจึงเป็นไปในลักษณะอ้อมล้วยซึ่งกันและกัน ไม่อยู่ใน ลักษณะที่จะเปลี่ยนแปลงแก้ไขได้ง่าย
- อำนาจหน้าที่และลักษณะงานของสภามหาวิทยาลัยคล้ายคลึงกับสภา มหาวิทยาลัยของรัฐโดยทั่วไป กล่าวคือ ทำหน้าที่เสมือนหนึ่งผู้บริหาร มหาวิทยาลัยเสียเอง มิได้มีการแบ่งแยกหน้าที่ให้คณะกรรมการ บริหารมหาวิทยาลัย ทำหน้าที่บริหาร สภามีหน้าที่กำหนดนโยบาย ตรวจสอบการดำเนินงานและติดตามประเมินผลการบริหาร
- พระราชบัญญัติของมหาวิทยาลัยไม่มีมาตราใดมาตราหนึ่งที่จะบังคับ ให้มีการตรวจสอบการดำเนินงาน ติดตามประเมินผลการดำเนินการ เพื่อประเมินผลคุณภาพและประกันคุณภาพของมหาวิทยาลัย
- พระราชบัญญัติได้กำหนดให้รัฐมนตรีเป็นผู้กำกับดูแลมหาวิทยาลัย โดยตรง โดยมีต้องผ่านสภามหาวิทยาลัยหรือองค์กรที่เป็นกรรมการ กลาง ซึ่งเป็นหนทางหนึ่งที่มีการเมืองสามารถแทรกแซงได้ง่าย

ปัญหาของพรบ. ภายใต้ระบบราชการ

ปัญหาของพระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาภายใต้ระบบราชการเท่าที่พบนั้น มีดังนี้ :

- พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาภายใต้ระบบราชการไม่เอื้ออำนวย ต่อการบริหาร การจัดการและการจัดการสถาบันอุดมศึกษาให้มี ประสิทธิภาพและคุณภาพได้ เพราะทำให้การปฏิบัติงานเต็มไปด้วย ความล่าช้าไม่ทันต่อเหตุการณ์ ไม่สามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้ได้ ประโยชน์เต็มที่และไม่สามารถพัฒนาอุดมศึกษาให้ทันต่อกระแสการ เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลก
- ระบบราชการซึ่งใช้กับอุดมศึกษาเป็นระบบควบคุมถูกจำกัดด้วยกรอบ กฎ ระเบียบและวิธีการงบประมาณแบบราชการ ขาดประสิทธิภาพ และความคล่องตัวทั้งด้านการบริหารงานบุคคล การบริหารการเงิน และการบริหารวิชาการ
- ระบบการบริหารบุคคลที่ใช้กับอุดมศึกษาไม่มีความคล่องตัวหรือมี ประสิทธิภาพเพียงพอ ที่จะดึงดูดอาจารย์/นักวิชาการที่มีคุณภาพสูง ให้เข้ามาอยู่ในระบบอุดมศึกษาได้
- ระบบบริหารการเงินไม่มีความคล่องตัวในการใช้จ่ายงบประมาณและ สามารถแสวงหารายได้ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้สนับสนุนในการ พัฒนาอุดมศึกษาได้อย่างต่อเนื่องและเพียงพอ

- ระบบการบริหารวิชาการไม่สามารถจะพัฒนาวิชาการและปรับเปลี่ยนได้อย่างรวดเร็ว ตามการเปลี่ยนแปลงของโลกและการแข่งขันกับนานาชาติได้
- ประชาคมในสถาบันอุดมศึกษาเคยชินกับระบบราชการถูกครอบงำ โดยระบบราชการไม่ผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างแท้จริง
- การออกจากระบบโดยมีกลุ่มบุคคลที่ยึดติดมั่นกับระบบราชการไม่ให้ผลในการเพิ่มประสิทธิภาพอย่างแท้จริง

■ แนวทางแก้ไขและทางออก

- ระบบอุดมศึกษาจะต้องพัฒนาไปสู่รูปแบบมหาวิทยาลัยในกำกับรัฐบาล มีการบริหารจัดการที่คล่องตัว มีระบบประเมินและประกันคุณภาพ
- / ในขณะนี้ยังไม่สามารถดำเนินการได้ รัฐควรจูงใจให้มีอิสระในการบริหารบุคคล ปรับเปลี่ยนระบบการเงินโดยจัดสรรงบประมาณให้อยู่ในรูปแบบเงินอุดหนุนทั่วไป และให้อิสระในการจัดตั้งและยุบหน่วยงานเพื่อให้การบริหารทางวิชาการเกิดความคล่องตัว
- ภายในสถาบันอุดมศึกษาเองยังสามารถปรับปรุงระบบบริหารได้อีกมาก ตามอำนาจของสถาบันอุดมศึกษาที่มีอยู่ ซึ่งสามารถแก้ไขได้โดยเฉพาะการกระจายอำนาจเพื่อลดขั้นตอนและกำหนดเวลา เพื่อให้เรื่องเสร็จสิ้นโดยเร็ว
- การทำความเข้าใจกับประชากรในสถาบันอุดมศึกษาเพื่อออกจากระบบเป็นสิ่งจำเป็น

การออกจากระบบจะต้องทำเป็นขั้นตอนและต่อเนื่องเพื่อให้ประชากรอุดมศึกษาได้เรียนรู้ถึงประโยชน์แห่งการเปลี่ยนแปลง ขั้นตอนของการออกจากระบบราชการของสถาบันอุดมศึกษาที่ควรจะเป็น

- สร้างระบบให้เกิดความคล่องตัวภายใต้ระบบที่เป็นอยู่
- จัดระบบผสมผสานให้เกิดขึ้นภายในสถาบันฯ
- จัดระบบคู่ขนานให้เกิดขึ้นภายในสถาบันฯ
- เปลี่ยนเข้าสู่ระบบใหม่อย่างเต็มตัว

4.2.2.2 สภามหาวิทยาลัย

สภามหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาเป็นองค์กรบริหารสูงสุดของสถาบันอุดมศึกษา มีบทบาทอย่างสูงในการพัฒนาสมรรถภาพและประสิทธิภาพของมหาวิทยาลัย จากการศึกษาครั้งนี้ได้พบว่าสภาที่มีความเข้มแข็ง แสดงบทบาทตามหน้าที่โดยวางนโยบายที่ดี ให้ข้อเสนอแนะข้อคิดเห็นตลอดจนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของสถาบันอุดมศึกษา ตลอดจนถึงติดตามผล

ได้ชักนำให้สถาบันอุดมศึกษาพัฒนาก้าวหน้าไปด้วยดี แต่ในเวลาเดียวกันก็ได้พบว่าสภาฯ ที่ไร้ประสิทธิภาพ ทำหน้าที่เพียงรับรื้อรับทราบกิจการของมหาวิทยาลัยไม่สามารถกำหนดนโยบายให้ข้อเสนอแนะและร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยทำให้ผู้บริหารมหาวิทยาลัยดำเนินการไปด้วยความเฉื่อยชาหมดความกระตือรือร้น สถาบันอุดมศึกษานั้นไม่ได้เจริญก้าวหน้าไปตามที่ควรทั้ง ๆ ที่มีทรัพยากรของสถาบันอยู่มาก

◆ ปัญหาอันเกิดจวอสภามหาวิทยาลัย

ข้อสังเกตที่ได้จากการศึกษาองค์ประกอบของสภาฯ ซึ่งทำให้สภาฯ อ่อนแอนั้นมีดังนี้ :-

- องค์ประกอบของกรรมการสภาฯ ในสถาบันบางแห่งมีจำนวนบุคคลภายในสูงกว่าบุคคลภายนอกมากทำให้สภาฯ ถูกครอบงำโดยความคิดเห็นของบุคคลภายใน
- ผู้บริหารของสถาบันอุดมศึกษาเลือกบุคคลภายนอกมาเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในวงจำกัด โดยเลือกเฉพาะคนที่รู้จักหรือบุคคลที่มีชื่อเสียงเข้ามาโดยไม่เปิดโอกาสให้องค์กรภายนอกเลือกผู้แทนเข้ามา จึงได้บุคคลผู้ทรงคุณวุฒิที่มีลักษณะดังตัวอย่างเช่น :
 - ไม่มีเวลามาร่วมประชุม สถาบันบางแห่งมีผู้ทรงคุณวุฒิที่ไม่เคยเข้าร่วมประชุมเลยตลอดวาระ
 - ผู้ทรงคุณวุฒิเป็นบุคคลในวงจำกัดหรือเป็นกรรมการสภาฯ อยู่หลายสถาบัน ความคิดเห็นจึงไม่หลากหลาย
 - ผู้ทรงคุณวุฒิรับเลือกโดยผู้บริหารจึงอยู่ในภาวะที่อลุ่มอล่วยให้แก่ผู้บริหารจนไม่ติติงหรือแสดงความเห็นใด ๆ ให้เป็นที่กระตือรือร้นต่อผู้บริหาร
- ผู้บริหารไม่นำเรื่องสำคัญเข้าพิจารณาสภาฯ ใช้เวลาส่วนใหญ่พิจารณาแต่เรื่องภายในของสถาบันอุดมศึกษานั้น ๆ ไม่ใช่เวลาคิดถึงนโยบาย หรือหาหนทางที่จะสร้างสรรค์ให้สถาบันอุดมศึกษาได้พัฒนาไปได้
- สภาฯ ไม่กระจายอำนาจหน้าที่ซึ่งเป็นงานทั่ว ๆ ไปให้แก่สถาบันอุดมศึกษา
- สภาฯ ไม่ใช่อำนาจหน้าที่อันพึงมีออกกระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาปฏิบัติเพื่อความก้าวหน้าของสถาบันฯ เช่น อำนาจยุบ ปรับเปลี่ยนหน่วยงานที่ไม่จำเป็น เป็นต้น

◆ **แนวทางแก้ไขและทางออก**

- สถาบันอุดมศึกษาควรให้ความสนใจต่อความสำคัญ และความเข้มแข็งของสภาฯ เลือกสรรผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความสามารถด้านต่าง ๆ เข้าเป็นกรรมการ กระจายอำนาจหน้าที่ที่ไม่จำเป็นต้องใช้เวลาพิจารณางานของสถาบัน ฯ ในเชิงสร้างสรรค์ ออกระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความคล่องตัวต่อการบริหารมากกว่าที่จะควบคุม

4.2.2.3 หน้าที่ นโยบาย และเป้าหมาย

สถาบันอุดมศึกษียึดถือหน้าที่ตาม พรบ. ซึ่งกำหนดไว้กว้าง ๆ คล้ายคลึงกันคือ จัดการให้การศึกษา วิจัย บริการทางวิชาการ และส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม นโยบายที่กำหนดโดยทบวง ฯ ซึ่งเป็นกรอบกว้าง ๆ เป้าหมายขาดความชัดเจน สิ่งที่เป็นรูปธรรมที่เป็นเป้าหมายชัดเจนก็คือการผลิตบัณฑิตเท่านั้น แต่ในเรื่องอื่น ๆ จะไม่ปรากฏเช่น สถาบันจะใช้ทรัพยากรที่มีอยู่มาสร้างความเข้มแข็งให้แก่สถาบันฯ เพื่อความเป็นเลิศในด้านใด จะต้องระดมหาทรัพยากรมาเพิ่มอีกเท่าใด จะสร้างองค์ความรู้ใหม่เพื่อบริการแก่ชุมชนในทางไหน ไปสู่เป้าหมายอะไร

■ **ปัญหา**

การไม่กำหนดหน้าที่ นโยบาย และเป้าหมายให้ชัดเจนมีผลให้

- การเจริญเติบโตของสถาบัน ฯ ไร้ทิศทาง
- การวางแผนพัฒนาไม่มีความต่อเนื่อง ไม่สามารถปฏิบัติให้สัมฤทธิ์ผลตามที่ต้องการได้
- การใช้ทรัพยากรมีความซ้ำซ้อนและสิ้นเปลืองส่งผลกระทบต่อกลับสู่สถาบัน ทำให้สถาบันอ่อนแอ
- สถาบันไม่สามารถปฏิบัติงานเอื้อประโยชน์ให้แก่สังคมได้อย่างแท้จริง

■ **แนวทางแก้ไขและทางออก**

สถาบันฯ ควรจะวิเคราะห์ศักยภาพของสถาบันฯ ในปัจจุบัน และที่จะเป็นไปในอนาคต เพื่อกำหนดหน้าที่ นโยบาย และเป้าหมายให้ชัดเจน เช่น ความเป็นเลิศทางวิชาการว่าจะสามารถสร้างความเป็นเลิศในสาขาใดได้บ้างทุ่มเททรัพยากรการสอน การวิจัยไปสู่ความเป็นเลิศในสาขานั้น เพื่อให้เกิดผลประโยชน์ที่จะให้บริการช่วยพัฒนาชาติบ้านเมืองได้อย่างแท้จริง

4.2.2.4 การแบ่งส่วนราชการและโครงสร้างการบริหาร

โครงสร้างการบริหารของสถาบันอุดมศึกษาออกแบบมาจากตะวันตก กล่าวคือ มีการแบ่งเป็นภาควิชา คณะ สถาบันเช่นนี้ เป็นต้น แต่ในการปฏิบัติงานมักจะต่างกับตะวันตกมากเพราะตะวันตกนั้น การแบ่งส่วนเช่นนี้จะไม่ยึดถือเป็นสิ่งถาวรและสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามเหตุการณ์ เช่น ภาควิชาใดหรือคณะใด ดำเนินการไปโดยไร้ประสิทธิภาพไม่คุ้มค่ากับผลประโยชน์ที่จะได้รับต่อสถาบัน ก็จะมีโอกาสยุบเปลี่ยนแปลงหรือโยกย้ายไป และมีโอกาสปรับเปลี่ยนเปลี่ยนแปลง อยู่เสมอเพราะมีการประเมินผลเพื่อประกันคุณภาพตลอดเวลา ซึ่งตรงกันข้ามกับสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย ที่เมื่อมีการแบ่งแยกภาควิชาหรือคณะขึ้นมาแล้วยากที่จะยุบและการยุบของไทยเรานั้น หมายถึงการเพิ่มคือยุบหนึ่งหน่วยงาน เพื่อแบ่งแยกหน่วยงานนั้นเป็นสองหน่วยงาน จนกระทั่งกลายเป็นประเพณีนิยมอยู่ในปัจจุบัน

สถาบันอุดมศึกษาไทย จึงมีการแบ่งแยกหน่วยงานมากเกินไปดังสถิติที่ปรากฏในตารางที่ 4.2.2.4 ใน พ.ศ. 2536 สถาบันอุดมศึกษาของรัฐจำนวน 16 สถาบันมีจำนวนภาควิชาถึง 809 ภาควิชา มหาวิทยาลัยเก่าแก่เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล มีจำนวนภาควิชาถึง 133,77,96 ตามลำดับ ในขณะที่มหาวิทยาลัยที่เกิดขึ้นทีหลังเช่น เชียงใหม่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ก็มีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ สูงกว่ามหาวิทยาลัยเก่าแก่บางแห่ง มีจำนวน 133, 102, 70 ภาควิชาตามลำดับและในช่วงแผนพัฒนาการศึกษา ฉบับที่ 7 เพียงแผนฯ เดียวได้มีภาควิชาเกิดใหม่ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ 19 แห่งถึง 173 ภาควิชา หรือโดยเฉลี่ยมีจำนวน 35 ภาควิชาต่อปี (ดูตารางที่ 4.2.1.6-2) ซึ่งเป็นจำนวนที่สูงกว่าหน่วยงานอื่น ๆ มาก

การมีภาควิชามากมิได้หมายความว่าการทำงานมีประสิทธิภาพเสมอไป ในทางกลับกันมีแนวโน้มที่จะทำให้สถาบันอุดมศึกษานั้นอ่อนแอลงเช่นที่พบว่าบางภาควิชามีอาจารย์ประจำเพียง 3 ถึง 4 คนและคนหนึ่งเป็นหัวหน้าภาควิชา นอกจากนี้สิ่งที่เกิดขึ้นเป็นปกติก็แบ่งเขตไม่สามารถร่วมทำงานหรือประสานวิชาสอนร่วมกันหรือทำหลักสูตรเป็นหลักสูตรเดียวกันได้ ซึ่งเหตุการณ์เช่นนี้ได้เกิดขึ้นเฉพาะในสถาบันอุดมศึกษาไทยเท่านั้น ในต่างประเทศก็เช่นเดียวกัน ดังเช่นในประเทศญี่ปุ่น การจัดตั้งมหาวิทยาลัย Tsukuba ก็ไม่มีการแบ่งแยกภาควิชาเพื่อขจัดปัญหานี้ และมหาวิทยาลัยเทคโนสุบาริก็ได้ปฏิบัติเช่นเดียวกัน

❖ ปัญหา

- มีการแบ่งภาควิชาและคณะมากเกินไปจนความจำเป็น ทำให้เกิดการแบ่งแยก ยากที่จะประสานความร่วมมือกันประสานวิชาและประสานหลักสูตรร่วมกันเป็นวิชาเดียวกันหรือหลักสูตรเดียวกันได้
- เกิดการแบ่งแยกวิชาและบังคับนิสิตเรียนเกินความจำเป็น
- ไม่สามารถเปิดหลักสูตรที่มีเนื้อหาวิชาประสานกันได้ หลักสูตรจึงขาดความหลากหลาย

ตารางที่ 4.2.2.4 เปรียบเทียบจำนวนภาควิชาตามสาขาของ ISCED ของมหาวิทยาลัย/สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ
สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย จำนวน 16 สถาบัน จนถึง พ.ศ. 2536

ภาควิชาตามสาขา	จำนวนภาควิชา																รวม	%
	จ.ภ.	ม.ก.	ม.ช.	ม.พ.	ม.ธ.	ม.ร.	ม.ม.	ม.ศ.	ม.ศว.	มธ.	ม.ธธ.	สพ.ก.	สจ.ธ.	สจ.ธ.	สจ.พ.	สพ.บ.		
ศึกษาศาสตร์และ การฝึกหัดครู	7	4	6	8	-	2	1	6	8	4	1	1	1	4	5	-	58	7.17
มนุษยศาสตร์ และเทววิทยา	7	5	2	5	1	5	2	9	4	4	1	-	1	1	1	-	48	5.93
วิศวกรรมและ ประยุกต์ศิลป์	7	2	-	2	-	-	-	12	2	1	-	-	-	-	-	-	28	3.22
นิติศาสตร์	5	1	-	-	1	6	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	14	1.73
สังคมพฤติกรรม ศาสตร์	6	6	2	6	3	9	1	2	5	1	2	-	-	-	-	2	45	5.56
บริหารธุรกิจและ พาณิชย์การ	5	3	-	1	1	5	-	-	1	3	-	-	-	-	-	2	30	2.47
สื่อสารมวลชนและ การเอกสาร	6	1	1	2	1	2	-	1	1	1	1	-	-	-	-	-	17	2.10
ดนตรีศาสตร์	-	1	-	-	-	-	-	-	1	1	1	-	-	-	-	-	4	0.50
วิทยาศาสตร์ ธรรมชาติ	17	11	8	6	1	3	10	3	7	9	-	-	3	2	4	-	84	10.38
คณิตศาสตร์และ วิทยาศาสตร์ คอมพิวเตอร์	2	2	2	3	2	-	3	1	2	1	-	-	2	1	1	1	23	2.84
แพทยศาสตร์และ วิทยาศาสตร์ ที่เกี่ยวข้อง กับสุขภาพ	47	-	51	51	-	-	72	7	23	33	-	-	-	-	-	-	284	35.11
วิศวกรรมศาสตร์	11	9	10	7	1	-	6	-	1	8	-	-	10	5	8	-	76	9.39
สถาปัตยกรรมและ ผังเมือง	4	4	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	4	-	-	-	16	1.98
เกษตรศาสตร์ วนศาสตร์และ การประมง	9	28	20	9	-	1	1	-	2	5	-	11	7	1	-	-	94	11.62
อื่น ๆ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
รวม	133	77	102	100	11	33	96	45	57	70	7	12	28	14	19	5	809	100
คิดเป็นร้อยละ	16.44	9.52	12.61	12.36	1.36	4.08	11.87	5.56	7.05	8.65	0.87	1.48	3.46	1.73	2.35	0.62		100

ที่มา : ข้อมูลจากฝ่ายวิจัยสถาบันและสารสนเทศ กองแผนงาน สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย, 2536 [36]

- ขาดความเป็นชุมชนทางวิชาการที่มีการจัดการ การติดต่อ สื่อสาร การเรียนรู้ร่วมกันในทางปฏิบัติ การเอื้ออาทรช่วยเหลือซึ่งกัน และกัน ทำให้ยากแก่การปรับเปลี่ยนโครงสร้าง โดยเฉพาะงาน ทางวิชาการ

✧ แนวทางแก้ไขและทางออก

- ปรับหรือยุบภาควิชา หรือคณะ ให้อาจารย์รวมกลุ่มกันทำงานตาม ลักษณะงานและหน้าที่ ๆ ได้รับมอบหมาย ในสภาพแวดล้อมที่ได้ เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งทำได้ตามอำนาจของสภามหาวิทยาลัย/สถาบัน
- ในขณะที่การปรับหรือยุบภาควิชาหรือคณะยังทำไม่ได้ ควรจะ เปลี่ยน บัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นวิทยาลัยจัดการอุดมศึกษา (University College) สามารถจัดหลักสูตรที่ประสานวิชา (Integrated Course) เพื่อสอนระดับปริญญาตรีได้ด้วย

4.2.2.5 ผู้บริหาร

ผู้บริหารในสถาบันอุดมศึกษาไทยเกือบทุกระดับและเกือบทั้งหมดสำเร็จ วิชาชีพต่าง ๆ และไม่ได้เรียนรู้ด้านการบริหาร และหากจะมีความรู้ทางด้านบริหารก็มักจะเป็นบริหาร ธุรกิจไม่ตรงกับการบริหารมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งต้องการการบริหารแบบไม่หวังผล กำไรและขาดประสบการณ์การบริหาร การบริหารงานในสถาบันอุดมศึกษา จึงกลายเป็นการใช้ ประสบการณ์เป็นหลัก ในเวลาเดียวกันสถาบันอุดมศึกษาไทยส่วนใหญ่จะใช้ระบบให้สภามหาวิทยาลัย สรรหาผู้ที่มาดำรงตำแหน่งอธิการบดี มีเพียงบางมหาวิทยาลัยที่ใช้ระบบการเลือกตั้ง ซึ่งก่อให้เกิด ผลเสียเนื่องจากสร้างปัญหาให้เกิดความแตกแยกสามัคคี ไม่ปรองดองและขาดความร่วมมือร่วมใจที่ จะทำงาน ทำให้ยากแก่การที่จะพัฒนาให้สถาบันก้าวรุดหน้าไปได้

การสรรหาอธิการบดีโดยสภามหาวิทยาลัยของสถาบันอุดมศึกษาไทยส่วนใหญ่จะจำกัดเลือกคนในสถาบันมาเป็นอธิการบดี ไม่มีการประกาศแข่งขันและสร้างแรงดึงดูดใจให้คน นอกที่มีฝีมือเข้ามาบริหารและยากที่จะหาฝีมือมาบริหารได้เมื่อยังยึดติดกับระบบราชการผู้บริหาร ที่อ่อนแอไร้ฝีมือจึงเป็นผู้ที่ทำให้สถาบันอุดมศึกษาหยุดนิ่ง ถอยหลังหรือไม่พัฒนาไปทั้ง ๆ ที่โอกาส เปิดให้

✧ ปัญหาของผู้บริหาร

- พรบ. บางมหาวิทยาลัย/สถาบัน กำหนดคุณสมบัติผู้บริหาร จนไม่ เปิดโอกาสให้ได้คนดีมีฝีมือมาบริหาร
- สภามหาวิทยาลัยมีองค์ประกอบไม่เหมาะสม หรือไม่ใช้อำนาจ หน้าที่ในการสรรหาให้ได้คนดีมีฝีมือเข้ามาบริหาร

- การสรรหาที่ใช้ระบบเลือกตั้งเป็นหลักสร้างความเสียหายให้แก่สถาบันอุดมศึกษา โดยที่ก่อให้เกิดความแตกแยกเป็นฝักเป็นฝ่ายขาดความร่วมมือร่วมแรงร่วมใจที่จะพัฒนาสถาบันฯ ให้รุดหน้าไป
- ผู้บริหารผู้ไม่มีระบบบริหารมักจะถูกชักนำจากข้าราชการชั้นผู้น้อย และมีความยุ่งยากกับการแก้ปัญหาภายในมากกว่าเรื่องที่จะสร้างสรรคให้สถาบันฯ พัฒนา
- ผู้บริหารระดับรองซึ่งแต่งตั้งใหม่ก็เช่นเดียวกับอธิการบดี ได้รับมอบหมายกรอบหน้าที่ ๆ จะทำ แต่ไม่ทราบรายละเอียดขอบข่ายของงานทำให้ไม่สามารถสานต่อเนื้องานเก่าได้ และไม่ได้ทำหน้าที่ที่ควรจะทำ
- ผู้บริหารมักจะมีวาระสั้น เปลี่ยนแปลงบ่อย ทำให้งานไม่ต่อเนื่อง ไม่ประสานกับงานเดิม

✧ แนวทางแก้ไขและทางออก

- สภามหาวิทยาลัยจะต้องให้ความสำคัญและเข้มงวดในการสรรหาเพื่อให้ได้ผู้บริหารที่ดีมีฝีมือมาบริหารอย่างจริงจัง โดยเฉพาะคุณสมบัติของการเป็นนักบริหาร
- นักบริหารสถาบันอุดมศึกษาขาดแคลน จำเป็นที่สร้างนักบริหารหรืออาศัยนักวิชาชีพที่ผ่านการฝึกอบรมมาโดยเฉพาะด้านการบริหารการศึกษา ซึ่งรู้เรื่องของการบริหารการเงิน เป็นต้น

4.2.2.6 หลักสูตร

หลักสูตรอุดมศึกษาไทยในปัจจุบันมีประเด็นวิกฤตที่ได้พบอยู่หลายประการ โดยปกติหลักสูตรแต่ละหลักสูตรจะต้องผ่านความเห็นชอบจากกระทรวงฯ หรือทบวงมหาวิทยาลัยแล้ว แต่สถาบันอุดมศึกษานั้น ๆ จะสังกัดเพื่อการรับรองมาตรฐาน ในกรณีของกระทรวงฯ หลักสูตรจะถอดออกมาในรูปแบบเดียวกับเพราะใช้ศูนย์รวมอำนาจทุกสถาบันจึงต้องใช้หลักสูตรเดียวกัน สำหรับกรณีของสถาบันอุดมศึกษาสังกัดทบวงฯ นั้น หลักสูตรมีโอกาสแตกต่างกันไปได้มาก เนื่องจากแต่ละสถาบันมีพระราชบัญญัติของตนเองและให้อำนาจสภามหาวิทยาลัยพิจารณาหลักสูตร แต่ปรากฏว่าเมื่อตรวจสอบหลักสูตรแล้วโดยทั่วไปมักจะมีลักษณะคล้ายคลึงกันและค่อนข้างจะซ้ำซ้อนกัน จากการสำรวจหลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษา จำนวน 19 สถาบัน ปรากฏว่ามีจำนวนหลักสูตรรวมทั้งสิ้นถึง 2,122 หลักสูตร ดังตารางที่ 4.2.2.6 หลักสูตรเหล่านี้มีจำนวนมากที่แบ่งแยกหลักสูตรออกไปโดยที่ฐานของหลักสูตรนั้นมีลักษณะคล้ายคลึงกัน เช่นที่พบมีดังนี้

- 1) ฐานของหลักสูตรวิชาชีพคล้ายคลึงกันแต่ต่างกันในด้านเลือก ซึ่งส่วนหลังที่มีจำนวนน้อย เช่น วิศวกรรมไฟฟ้า ซึ่งแยกเป็นคอมพิวเตอร์ ฯลฯ ซ้ำซ้อนกันถึง 55 วิชา
- 2) ฐานของหลักสูตรวิชาชีพคล้ายคลึงกัน แต่เพิ่มวิชาการอื่นมาเป็นวิชาชีพ แล้วแยกหลักสูตรเช่น วิทยาศาสตร์การอาหาร วิศวกรรมอาหาร ซึ่งซ้ำซ้อนกันถึง 31 วิชา

✧ สาเหตุแห่งความคล้อยคลึงและซ้ำซ้อน

ทบวงมหาวิทยาลัยได้กำหนดมาตรฐานของหลักสูตรเอาไว้ค่อนข้างกว้าง เช่น กำหนดให้มีวิชาพื้นฐาน ด้านวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ไว้ว่าให้มีจำนวนหน่วยกิตตามลำดับ ส่วนวิชาชีพ วิชาอื่น ๆ นั้น ก็ได้กำหนด เพียงแต่หน่วยกิตของทั้งหมดจะต้องอยู่ในระหว่างหน่วยกิต ซึ่งเป็นเกณฑ์มาตรฐานที่ทบวงฯ ยึดถือสำหรับรับรองวิทยฐานะ

ตารางที่ 4.2.2.6 จำนวนหลักสูตรที่เปิดสอนในมหาวิทยาลัย/สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ จำนวน 19 แห่ง สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย จำแนกตามระดับการศึกษา จนถึงเดือนสิงหาคม 2538

หลักสูตร ระดับ	สถาบันอุดมศึกษา																			รวม
	จุฬา	ม.ก.	ม.ช.	ม.พ.	ม.ธ.	ม.ว.	ม.ม.	ม.ค.	ม.ศว.	มธ.	ม.ธธ.	สพ.ก.	สจ.ธ.	สจ.ธ.	สจ.พ.	สพ.บ.	ม. นเรศวร	ม. บูรณ	ม. อุบล	
ต่ำกว่าปริญญาตรี	3	-	6	2	-	-	29	7	-	12	19	-	3	-	19	-	-	-	-	100
ปริญญาตรี	99	94	64	87	46	5	58	56	102	104	38	27	48	25	29	-	37	55	9	1,030
ป.บัณฑิต	24	3	12	21	8	2	56	-	2	-	-	-	-	7	-	2	-	-	-	137
ปริญญาโท	132	67	39	68	32	19	135	28	43	42	6	11	20	25	10	39	9	13	-	737
ป.บัณฑิตชั้นสูง	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
ปริญญาเอก	34	14	1	7	2	-	29	-	10	1	-	1	1	5	1	10	-	-	-	116
รวม	293	178	122	185	88	73	308	91	156	159	63	39	72	62	59	51	46	68	9	2,122

ที่มา : ประมวลหลักสูตร สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย 2538 [37]

ในการพิจารณาหลักสูตร ทบวงฯใช้ผู้ทรงคุณวุฒิจากสถาบันอุดมศึกษาในแต่ละสาขาที่เกี่ยวข้องเป็นผู้พิจารณา ไม่มีบุคคลภายนอกสถาบันอุดมศึกษาหรือผู้ใช้มาร่วมพิจารณา ซึ่งมักเกิดผลดังนี้ :-

- 1) ผู้เตรียมหลักสูตรจะเป็นคณาจารย์ในระดับภาควิชา ทำเสนอขึ้นมาอาศัยพื้นฐานจากสถาบันที่ตนเรียนมาเป็นหลัก ซึ่งส่วนมากจะจบจากสถาบันอุดมศึกษาตะวันตก โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา จึงมักจะยึดถือวิชาที่ตนเรียนเป็นหลัก โดยไม่มองถึงความต้องการของพื้นฐานของสังคมไทย
- 2) การพัฒนาหลักสูตรในแต่ละสถาบันมักจะใช้คนในสถาบันหรือต่างสถาบันบ้างมาร่วมพิจารณา มีเป็นส่วนน้อยมากที่ใช้คนนอกหรือผู้ใช้ผลผลิตในสาขาเหล่านั้นมาร่วมพิจารณา

- 3) เมื่อหลักสูตรนำเสนอต่อทบวงฯ นั้น ทบวงฯ มักจะตั้งผู้ทรงคุณวุฒิต่างสถาบันมาพิจารณา ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิเหล่านั้นมักจะยึดถือหลักสูตรของสถาบันตนที่สอนอยู่เป็นหลักและพยายามผลักดันให้หลักสูตรคล้ายคลึงกับของตนมากขึ้น ซึ่งการปรับเปลี่ยนเช่นนี้ทำให้ยากแก่การที่ผู้เสนอหลักสูตรจะสร้างความหลากหลายของหลักสูตรหรือหลักสูตรที่เบี่ยงเบนออกไป

ลักษณะเช่นนี้ทำให้เกิดปัญหาวิกฤตของหลักสูตร ดังนี้

❖ ปัญหาวิกฤต

- หลักสูตรขาดความหลากหลาย ส่วนใหญ่จะเลียนแบบ ซึ่งกันและกัน มีความคล้ายคลึงกัน ไม่เพียงพอที่ผู้เรียนจะนำไปใช้ประโยชน์ในการแก้ปัญหาอื่นที่หลากหลายได้
- / ● หลักสูตรขาดความยืดหยุ่น ยึดรูปแบบวิชาบังคับเรียนมากเกินไป ความต้องการ ไม่เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้เลือกเรียนโดยเสรีได้เพียงพอ
- หลักสูตรล้าสมัย บางหลักสูตรไม่ได้พัฒนามานับสิบปี ที่แก้ไขมีน้อยไม่เหมาะสมกับสภาพการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น
- หลักสูตรจำนวนมากลอกเลียนหรืออ้างอิงจากต่างประเทศเป็นหลัก ขาดการกำหนดรายวิชาบนพื้นฐานของสังคม วัฒนธรรมไทยทำให้ไม่เอื้อประโยชน์ต่อการประยุกต์ใช้ในสังคม วัฒนธรรมไทย
- หลักสูตรไม่เอื้อให้ผู้เรียนเกิดความคิดเชิงบูรณาการ รายวิชาส่วนใหญ่ยังเป็นรายวิชาเดี่ยว ขาดการสร้างสรรคให้ผู้เรียนเกิดทักษะความคิดในหลายแง่หลายมุม
- หลักสูตรซ้ำซ้อนกันทั้งในและนอกหน่วยงาน ไม่สามารถใช้ทรัพยากรร่วมกัน ทำให้เกิดความสิ้นเปลือง
- หลักสูตรแยกวิชามากเกินไปเพื่อให้ครบจำนวนหน่วยกิต ทำให้มีการสอนวิชาซ้ำซ้อนและไม่ต่อเนื่องกัน
- หลักสูตรสู่นานาชาติมีน้อย ทำให้ยังไม่เป็นสากล
- คณาจารย์ยังไม่มีความเข้าใจในการปรับหลักสูตรตามกระแสความเปลี่ยนแปลงของโลก ยึดติดกับระบบที่เคยชิน และมักจะต่อต้านการเปลี่ยนแปลง

❖ แนวทางแก้ไขและทางออก

- จะต้องมีการรณรงค์ให้คณาจารย์เข้าใจถึงความจำเป็นที่อุดมศึกษาไทยจะต้องก้าวเข้าสู่การแข่งขันเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก และการปรับหลักสูตรเป็นสิ่งที่สำคัญ
- หลักสูตรที่ซ้ำซ้อนจะต้องยกเลิกไป หลักสูตรจะต้องมีความหลากหลายและมีความมุ่งหมายที่แตกต่างกัน เช่น หลักสูตรเพื่อความ เป็นเลิศทางวิชาการ หลักสูตรเพื่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น หลักสูตรเพื่อการศึกษาตลอดชีวิต สามารถต่อเนื่องกันได้โดยมุ่งที่ คุณภาพเป็นหลัก
- สถาบันแต่ละสถาบันควรมีหลักสูตรที่เป็นเอกลักษณ์แสดงความเข้มแข็งของตนเอง ภายใต้ความเป็นไททางวิชาการและสอดคล้องกับ สังคมวัฒนธรรมไทย
- หลักสูตรจะต้องมีการปรับได้อย่างสม่ำเสมอเพื่อให้เป็นการลงทุนที่คุ้มค่า ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมและเน้นในการให้ ผู้เรียนเกิดทักษะความคิดในเชิงบูรณาการ ไม่มุ่งเน้นในการจดจำ
- หลักสูตรจะต้องปรับให้สามารถเรียนได้ทั้งในและนอกห้องเรียน สามารถเรียนได้ทุกเวลา สถานที่ และโอกาส และเรียนด้วยตนเอง ได้โดยการใช้สื่อทางไกลและอื่น ๆ
- หลักสูตรปริญญาตรีเป็นการศึกษาทั่วไปแบบใหม่ที่ทันสมัย ให้มี วิชาพื้นฐานสำหรับที่จะเรียนรู้ทั้งมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สิ่งแวดล้อม การจัดการ อย่างเชื่อมโยง และฟื้นฟูให้มี จริยธรรม และทักษะทางองค์กร เป็นหลักสูตรที่สร้างงานเองได้ไม่ มุ่งเน้นในการ แสวงหาอาชีพ หรือความเข้มข้นทางวิชาการ แต่มุ่ง เน้นความเป็นอิสระเสรีในการค้นหาความจริง และปูพื้นให้มีความ งอกงามทางสติปัญญา ก้าวทันโลกได้

4.2.2.7 คุณภาพอาจารย์และการเรียนการสอน

ประสิทธิภาพของการเรียนการสอนขึ้นอยู่กับคุณภาพของอาจารย์และสื่อ แห่งการถ่ายทอดความรู้ให้แก่บัณฑิตในแต่ละวิชา ซึ่งมีความแตกต่างกันและมีผลกระทบต่อคุณภาพ บัณฑิตมาก

คุณภาพของอาจารย์นั้นมักจะดูเพียงผิวเผินว่ามีคณาจารย์ที่มีคุณวุฒิสูงจบ จากมหาวิทยาลัยหรือสถาบันที่เชื่อถือได้เป็นจำนวนมากน้อยเพียงใด ซึ่งก็ใช้ได้เพียงส่วนหนึ่งของการ ประเมินคุณภาพหรือประกันคุณภาพของสถาบันเท่านั้น นอกจากคณาจารย์แล้วเครื่องมือเครื่องใช้ ตลอดจนสื่อการสอนก็เป็นเครื่องบ่งชี้ถึงคุณภาพการเรียนการสอนในหน่วยงานนั้น ๆ

ในประเทศที่เจริญแล้วการประเมินคุณภาพของอาจารย์ ซึ่งทำเป็นรายบุคคล นั้นมักจะทำกันทุกปี ซึ่งเท่ากับเป็นการประกันคุณภาพของสถาบันไปด้วยเพราะผู้ที่ไร้สมรรถภาพ จะถูกปลดออกจากงานหรือเลิกจ้าง แต่ในประเทศไทยมิได้มีการปฏิบัติเช่นนี้

อย่างไรก็ตามมาตรฐานบ่งชี้คุณภาพของคณาจารย์ไทยที่ดีที่สุดอาจจะวัดได้ จากการขอตำแหน่งทางวิชาการ ซึ่งต้องแสดงผลงานทางวิชาการทั้งในแง่การสอน การวิจัยและผลงาน ทางวิชาการในลักษณะอื่นเช่นสิ่งประดิษฐ์ ซึ่งถึงแม้จะไม่ครบบริบูรณ์ เช่น ไม่อาจจะวัดเทคนิคหรือ วิธีถ่ายทอดความรู้ให้แก่ศิษย์ได้ แต่ก็ได้ครอบคลุมผลงานของอาจารย์ได้กว้างขวางเพียงพอที่จะวัด คุณภาพของอาจารย์ได้ดี

การขอตำแหน่งทางวิชาการมาตรฐานวัดคุณภาพของอาจารย์

การขอตำแหน่งทางวิชาการเป็นมาตรวัดอันหนึ่ง ซึ่งแสดงออกถึงคุณภาพของอาจารย์ได้ ทั้งนี้เพราะการขอตำแหน่งทางวิชาการนั้นได้ใช้ผลงานทางวิชาการเป็นหลักสำคัญ ซึ่งอาจารย์แต่ละ ท่านผลิตขึ้นมาเป็นเกณฑ์ ผลงานทางวิชาการเหล่านี้ได้แก่เอกสารประกอบการสอน เอกสารคำสอน หนังสือ ตำรา ผลงานวิจัยที่ตีพิมพ์และผลงานวิชาการในลักษณะอื่น เช่นสิ่งประดิษฐ์อันเป็นหลักฐาน ให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้รับการแต่งตั้งขึ้นมา ซึ่งถือว่าเป็นคนกลาง 3-5 คน เป็นผู้พิจารณาคุณภาพตัดสิน ว่าผลงานเหล่านั้นควรจะอยู่ในเกณฑ์ใด ผลงานที่ถือเป็นเกณฑ์คุณภาพของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ซึ่ง ประกอบด้วย เอกสารประกอบการสอนในระดับดีและผลงานทางวิชาการ ซึ่งอาจจะเป็นการเรียน เรียงหนังสือ ตีพิมพ์ผลงานวิจัยหรือผลงานทางวิชาการอย่างอื่นที่อยู่ในระดับดีอย่างใดอย่างหนึ่งก็ ผ่านเกณฑ์เป็นผู้ช่วยศาสตราจารย์ได้ ส่วนรองศาสตราจารย์นั้นมีผลงานคือเอกสารคำสอนที่ดีและ ผลงานด้านเรียบเรียงหนังสือ ตำรา ผลงานวิจัยหรือผลงานวิชาการในลักษณะอื่นอย่างใดอย่างหนึ่งที่ อยู่ในเกณฑ์ดีก็สามารถผ่านเกณฑ์ได้รับตำแหน่งรองศาสตราจารย์ได้ ผู้ที่รับตำแหน่งรองศาสตราจารย์ จึงอาจจะไม่เคยวิจัยเลยก็ได้ ส่วนผู้ที่จะต้องดำรงตำแหน่งทางศาสตราจารย์นั้นจะต้องมีผลงานแต่งตำรา หรือหนังสือที่ดีมาก และผลงานวิจัยหรือผลงานทางวิชาการลักษณะอื่นดีมากจึงจะผ่านเกณฑ์เป็น ศาสตราจารย์ หากมีเพียงอย่างใดอย่างหนึ่งผลงานนั้นจะต้องอยู่ในระดับดีเด่น ส่วนผู้ที่ได้รับ ตำแหน่งศาสตราจารย์ระดับ 11 นั้น จะต้องมีผลงานวิชาการหลังศาสตราจารย์ในระดับดีมาก และ ผลงานของความเชี่ยวชาญทางวิชาการคือมีผู้นำผลงานวิชาการไปใช้อ้างอิง หรือใช้ประโยชน์ และความเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับทางวิชาการที่ผ่านเกณฑ์ จึงจะได้รับการแต่งตั้งให้เป็นศาสตราจารย์ ระดับ 11 ได้

ถ้าใช้เกณฑ์ตำแหน่งทางวิชาการเป็นเกณฑ์คุณภาพแล้วน่าจะถือได้ว่าอาจารย์ที่มี คุณภาพดีน่าจะเป็นผู้ที่ได้รับตำแหน่งรองศาสตราจารย์ อาจารย์ที่มีคุณภาพดีมากหรือคุณภาพสูง น่าจะเป็นผู้ที่ได้รับตำแหน่งศาสตราจารย์ และอาจารย์ที่มีคุณภาพดีเด่นเทียบระดับนานาชาติได้น่าจะ เป็นผู้ได้รับตำแหน่งศาสตราจารย์ ระดับ 11

1) จำนวนผู้ขอตำแหน่งศาสตราจารย์แยกตามสถาบัน

เมื่อพิจารณาในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาคือระหว่างปี พ.ศ. 2529-2538 นั้นได้พบว่าจำนวนผู้ที่เสนอขอตำแหน่งศาสตราจารย์ ระดับ 10 จากทุกมหาวิทยาลัย/สถาบันในสังกัดทบวงฯ 640 คน ได้ผ่านเกณฑ์เป็นศาสตราจารย์เพียง 314 คน หรือ 49% ของผู้ขอทั้งหมดหรือโดยเฉลี่ย 32 คน/ปี และในตำแหน่งศาสตราจารย์ ระดับ 11 ซึ่งถือว่าเป็นศาสตราจารย์ที่ดีเด่นที่มีผู้ขอทั้งหมด 100 คน ผ่านเกณฑ์ 51 คน หรือ 51% ของผู้ขอทั้งหมดหรือ 6 คนต่อปี ซึ่งเมื่อเทียบกับตัวเลขปี พ.ศ. 2539 ซึ่งมีผู้ขอตำแหน่งศาสตราจารย์ระดับ 10 จำนวน 76 คน ผ่านเกณฑ์ 34 คน หรือ 45% ของทั้งหมดและศาสตราจารย์ระดับ 11 จำนวน 16 คน ผ่านเกณฑ์ 9 คนหรือ 56% ของทั้งหมดจะเห็นว่าไม่ต่างกันมากนัก แสดงว่าอัตราศาสตราจารย์หรืออาจารย์ที่มีคุณภาพสูงเพิ่มขึ้นในปริมาณที่ต่ำและค่อนข้างคงที่

เมื่อเทียบกันระหว่างมหาวิทยาลัย/สถาบันแล้ว มหาวิทยาลัยเก่าแก่ ซึ่งมีจำนวนคณาจารย์สูงและมีผลงานวิชาการมาก ก็ย่อมจะมีโอกาสที่มีคณาจารย์ที่มีคุณภาพสูงได้มาก ในที่นี้มหาวิทยาลัยมหิดลมีจำนวนผู้ที่ขอมากที่สุดคือ 180 คน ผ่านเกณฑ์ศาสตราจารย์ 112 คนหรือ 62% ของทั้งหมด และศาสตราจารย์ระดับ 11 จำนวน 48 คน ผ่านเกณฑ์ 27 คน หรือ 56% ของทั้งหมด รองลงไปคือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในตำแหน่งศาสตราจารย์ระดับ 10 จำนวนที่ขอ 153 คน ได้ 84 คน เป็น 54% ของทั้งหมดและศาสตราจารย์ระดับ 11 จำนวนที่ขอ 20 คน ได้ 12 คน เป็น 60% ของทั้งหมด อันดับสามได้แก่ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ตำแหน่งศาสตราจารย์ระดับ 10 มีจำนวนที่ขอ 77 คนได้ 36 คน เป็น 46% ของทั้งหมดและศาสตราจารย์ระดับ 11 จำนวน 7 คนได้ 3 หรือเป็น 43% ของทั้งหมด อันดับสี่ได้แก่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ซึ่งมีผู้ขอศาสตราจารย์ระดับ 10 จำนวน 71 คน ได้ 36 คน หรือเป็น 36% ของทั้งหมดและศาสตราจารย์ระดับ 11 จำนวน 1 คน แต่ไม่ได้เลย

ในรอบ 10 ปี ที่แล้วมามีมหาวิทยาลัย/สถาบัน จำนวน 8 แห่ง ที่ขอตำแหน่งศาสตราจารย์ในระดับต่ำกว่า 10 คนได้แก่ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช มหาวิทยาลัยแม่โจ้ สถาบันพระจอมเกล้าลาดกระบัง สถาบันพระจอมเกล้าพระนครเหนือ สถาบันพระจอมเกล้าธนบุรี มหาวิทยาลัยบูรพา และมหาวิทยาลัยนเรศวร รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 4.2.2.7-1

2) จำนวนผู้ขอตำแหน่งศาสตราจารย์แยกตามสาขาวิชา

เมื่อแยกผู้ขอตำแหน่งศาสตราจารย์ตามสาขาวิชาที่เชี่ยวชาญ ดังตารางที่ 4.2.2.7-2 และนำไปเปรียบเทียบกับผู้ขอตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์และรองศาสตราจารย์ ซึ่งได้แสดงให้เห็นในตารางที่ 4.2.2.7-4 จะเห็นความแตกต่างระหว่างความขาดแคลนจำนวนอาจารย์ที่มีคุณภาพและอาจารย์ที่มีคุณภาพสูงอย่างเด่นชัด จากตารางดังกล่าวข้างต้นนี้จะเห็นได้ว่าสาขาวิจิตรศิลป์และนิเทศศาสตร์ขาดแคลนจำนวนอาจารย์ที่มีคุณภาพเมื่อเปรียบเทียบกับสาขาอื่น ๆ ในรอบ 10 ปีที่ผ่านมาในขณะที่สาขาต่าง ๆ มีผู้ขอตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์และรองศาสตราจารย์นับร้อยคนนั้น

สาขาจิตรศิลป์มีผู้ขอตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์เพียง 38 คน และรองศาสตราจารย์เพียง 15 คน ส่วนสาขานิติศาสตร์ จำนวน 63 และ 61 คน ตามลำดับ นับว่าเป็นสาขาที่ขาดแคลนอาจารย์ที่มีคุณภาพเป็นอย่างยิ่ง

ตารางที่ 4.2.2.7-1 จำนวนผู้เสนอขอตำแหน่งศาสตราจารย์ จากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ระหว่าง พ.ศ. 2529-2539 พิจารณาโดยกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิตั้งโดยทบวงมหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัย/สถาบัน	พ.ศ. 2529-2538						พ.ศ. 2539					
	ศาสตราจารย์ 10			ศาสตราจารย์ 11			ศาสตราจารย์ 10			ศาสตราจารย์ 11		
	ขอ	ได้	%ได้	ขอ	ได้	%ได้	ขอ	ได้	%ได้	ขอ	ได้	%ได้
1. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	153	84	54	20	12	60	18	7	39	5	3	60
2. เกษตรศาสตร์ ฯ	77	36	46	7	3	43	7	2	29	-	-	-
3. ขอนแก่น	25	11	44	-	-	-	2	1	50	-	-	-
4. เชียงใหม่	71	26	36	1	0	0	7	1	14	1	1	100
5. ธรรมศาสตร์	21	11	52	4	1	25	5	2	40	-	-	-
6. มหิดล	180	112	62	48	27	56	28	18	64	7	5	71
7. รามคำแหง	17	2	11	1	0	0	-	-	-	-	-	-
8. ศิลปากร	16	9	56	2	1	50	1	0	0	1	0	0
9. ศรีนครินทรวิโรฒ	22	7	31	6	3	50	2	0	0	1	0	0
10. สอนสกลนคร	7	2	28	1	0	0	3	2	67	-	-	-
11. สุโขทัยธรรมศาสตร์	7	3	30	-	-	-	-	-	-	-	-	-
12. เหนือ	2	0	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-
13. พระจอมเกล้าพระนคร	4	1	25	2	2	100	2	1	50	-	-	-
14. พระจอมเกล้าธนบุรี	4	2	50	1	1	100	1	0	0	-	-	-
15. พระจอมเกล้าพระนคร	5	1	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-
16. พัฒนบริหารศาสตร์	26	7	26	7	1	14	-	-	-	1	0	0
17. บูรพา	2	0	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-
18. นคร	1	0	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-
รวม	640	314	49	100	51	51	76	34	45	16	9	56
เฉลี่ย คน/ปี	31.4			5.1			34			9		

ที่มา : ข้อมูลจากกองการเจ้าหน้าที่ ทบวงมหาวิทยาลัย สํารวจ ณ ธันวาคม 2539

สาขาที่ขอตำแหน่งศาสตราจารย์มากที่สุดในรอบ 10 ปี ที่ผ่านมามีคือสาขา แพทยศาสตร์ ซึ่งมีจำนวน 251 คน ได้ 159 คน คิดเป็นร้อยละ 63% และศาสตราจารย์ระดับ 11 จำนวน 52 คน ได้ 26 คน คิดเป็นร้อยละ 50% ของทั้งหมด จัดว่าเป็นร้อยละ 1 ที่ได้สูงกว่าสาขาอื่น ๆ ด้วย และสาขาแพทยศาสตร์ก็ยังคงจำนวนสูงสุดอยู่ในปี พ.ศ. 2539 คือในขณะที่สาขาอื่นมีจำนวนที่ขอต่ำกว่า 10 คน สาขาแพทยศาสตร์มีจำนวนที่ขอถึง 35 คน ได้ 20 คน คิดเป็นร้อยละ 57% ของทั้งหมดและศาสตราจารย์ระดับ 11 จำนวนที่ขอ 9 คนได้ 6 คน คิดเป็นร้อยละ 66% ของทั้งหมด และเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนผู้ช่วยศาสตราจารย์และรองศาสตราจารย์ที่มีอยู่สูงกว่าสาขาอื่น ๆ ทั้งหมด 2-3 เท่า สาขาแพทยศาสตร์ก็จะยังคงตำแหน่งสูงสุดคือมีคณาจารย์ที่มีปริมาณและคุณภาพสูงกว่าสาขาอื่น ๆ มาก

ตารางที่ 4.2.2.7-2 จำนวนผู้ขอตำแหน่งศาสตราจารย์ แยกตามสาขาวิชา

สาขาวิชา	พ.ศ. 2529-2538						พ.ศ. 2539					
	ศาสตราจารย์ 10			ศาสตราจารย์ 11			ศาสตราจารย์ 10			ศาสตราจารย์ 11		
	ขอ	ได้	%ได้	ขอ	ได้	%ได้	ขอ	ได้	%ได้	ขอ	ได้	%ได้
ศึกษาศาสตร์	49	16	30	4	0	0	5	0	0	1	0	0
มนุษยศาสตร์	52	17	32	6	2	33	4	0	0	1	0	0
จิตรศิลป์	8	7	87	-	-	-	-	-	-	-	-	-
นิเทศศาสตร์	7	6	71	-	-	-	3	1	33	-	-	-
สังคมศาสตร์	111	32	28	14	5	36	7	1	14	1	0	0
วิทยาศาสตร์	50	15	30	11	9	82	10	6	60	3	3	100
แพทยศาสตร์	251	159	63	52	26	50	35	20	57	9	6	66
วิศวกรรมศาสตร์	38	22	57	6	5	83	5	3	60	1	0	0
เกษตรศาสตร์ ฯ	72	42	58	6	3	50	7	3	43	-	-	-
อื่น ๆ	4	1	25	1	1	100	-	-	-	-	-	-
รวม	642	316	49	100	51	51	76	34	45	16	9	56

ที่มา : ข้อมูลจากกองการเจ้าหน้าที่ ทบวงมหาวิทยาลัย สํารวจ ณ ธันวาคม 2539

**ตารางที่ 4.2.2.7-3 จำนวนตำแหน่งและสาขาวิชาการที่มีผู้เสนอขอเป็นกรณีพิเศษในระหว่าง
ปี พ.ศ. 2529 - 2538**

ตำแหน่งที่เสนอขอ	เสนอขอ	ได้	% ได้
1. ตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์	22	6	27
2. ตำแหน่งรองศาสตราจารย์	45	20	47
3. ตำแหน่งศาสตราจารย์	19	10	52
รวม	86	36	40
สาขาวิชา	เสนอขอ	ได้	% ได้
1. ศึกษาศาสตร์	2	-	-
2. มนุษยศาสตร์	4	4	100
3. นิเทศศาสตร์	6	3	50
4. สังคมศาสตร์	8	2	25
5. วิทยาศาสตร์	14	6	42
6. แพทยศาสตร์	24	12	50
7. วิศวกรรมศาสตร์	15	5	33
8. เกษตรศาสตร์ ฯ	13	4	30
รวม	86	36	40

ที่มา : ข้อมูลจากกองการเจ้าหน้าที่ ทบวงมหาวิทยาลัย สํารวจ ณ ธันวาคม 2539

ข้อวิเคราะห์นี้ค่อนข้างจะสอดคล้องกับการศึกษา เปรียบเทียบลำดับความรู้ความสามารถทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของ Braun และคณะ (ดูข้อ 1.1.3.3 ในบทที่ 1) ที่ระบุว่าไทยมีความรู้ความสามารถในสาขาแพทยศาสตร์สูงกว่าสาขาอื่น ๆ คืออันดับที่ 36 เมื่อเทียบกับสาขาอาหารและเกษตร, วิศวกรรมศาสตร์, ชีววิทยาทั่วไป, เทคโนโลยีชีวภาพ, เคมี, คณิตศาสตร์ และฟิสิกส์ ซึ่งอยู่ในอันดับที่ 41, 45, 46, 49, 49, 50 และ 50 ตามลำดับ ของทั้งหมด 50 ประเทศ ที่ได้เปรียบเทียบกับประเทศต่าง ๆ 50 ประเทศด้วยกัน

สาขาทางด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีที่รองลงไปคือ สาขาเกษตรศาสตร์ซึ่งรวมวนศาสตร์ ประมงอยู่ด้วย ซึ่งขอตำแหน่งศาสตราจารย์ 72 คน ได้ 42 คน เป็นร้อยละที่ได้ที่ต่ำกว่าทางแพทยศาสตร์คือ 58% แต่ใกล้เคียงกับด้านวิศวกรรมศาสตร์คือ 57% ในจำนวนคนที่ขอ 38 คน ได้ 22 คน และเป็นที่น่าสังเกตว่าทางด้านวิทยาศาสตร์เปอร์เซ็นต์ที่ได้นั้นต่ำมากคือ 30% ในจำนวนคนที่ขอ 50 คน ได้เพียง 15 คน

ในสาขาสังคม-มนุษยศาสตร์ เปอร์เซ็นต์ที่ได้ก็ต่ำเช่นกัน คือ 30% หรือใกล้เคียง อันได้แก่ ศึกษาศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์

3) จำนวนผู้ขอตำแหน่งรองศาสตราจารย์

การใช้ผู้ที่ได้รับตำแหน่งรองศาสตราจารย์เป็นมาตรวัดคุณภาพของอาจารย์อาจจะได้ผลไม่ดีนัก เพราะอยู่ในความดูแลของมหาวิทยาลัยหรือสถาบันเจ้าสังกัด ซึ่งมีการแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่เป็นคนภายในหรือที่รู้จักภายในมหาวิทยาลัยหรือสถาบันนั้น ๆ และค่อนข้างจะอ้อมอ้อมส่วนใหญ่จึงมักจะได้และร้อยละของจำนวนผู้ขอที่ได้เกิน 95% ขึ้นไปดังจะเห็นได้ในตารางที่ 4.2.2.8-4 และ 4.2.2.7-5 ซึ่งถ้าเปรียบเทียบกับผู้ขอที่ต้องผ่านการพิจารณาของทบวงฯ ในตารางที่ 4.2.2.7-3 แล้วจะเห็นว่าอัตราที่ได้ค่อนข้างต่ำ

จากข้อมูลต่าง ๆ ที่ปรากฏข้างต้นนี้อาจจะกล่าวได้ว่าจำนวนตำแหน่งศาสตราจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐเป็นมาตรวัดอาจารย์คุณภาพสูงว่ามีมากน้อยในแต่ละมหาวิทยาลัย ซึ่งโดยสรุปแล้วสาขาแพทยศาสตร์มีจำนวนมากที่สุด และเมื่อเทียบกันแล้วสาขาอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นวิศวกรรมศาสตร์ เกษตรศาสตร์ นอกจากนี้ยังมีสาขาวิทยาศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ นอกจากน้อยแล้วยังมีอาจารย์ที่ไม่ได้คุณภาพอยู่มากด้วย โอกาสได้ตำแหน่งศาสตราจารย์จึงมีเปอร์เซ็นต์ที่ต่ำมาก

ตารางที่ 4.2.2.7-4

จำนวนผู้เสนอขอตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ และรองศาสตราจารย์ ในสถาบัน
อุดมศึกษา ในระหว่างปี พ.ศ. 2527-2536 ดำเนินการโดยสถาบันอุดมศึกษา
เจ้าสังกัด

มหาวิทยาลัย/สถาบัน	ตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์			ตำแหน่งรองศาสตราจารย์		
	เสนอขอ	ได้	ไม่ได้	เสนอขอ	ได้	ไม่ได้
1. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	535	525	98	520	515	99
2. เกษตรศาสตร์ ฯ	409	408	99	332	327	98
3. ขอนแก่น	279	261	94	505	502	99
4. เชียงใหม่	260	255	98	199	189	95
5. ธรรมศาสตร์	252	242	96	179	163	91
6. มหิดล	626	588	94	518	438	85
7. รามคำแหง	190	189	99	236	231	98
8. ศิลปากร	62	58	94	39	28	67
9. ศรีนครินทรวิโรฒ	240	237	99	167	165	99
10. สงขลานครินทร์	306	305	99	75	73	97
11. สุโขทัยธรรมาธิราช	89	88	99	57	57	100
12. แม่โจ้	30	30	100	22	14	64
13. พระจอมเกล้าลาดกระบัง	126	126	100	57	57	100
14. พระจอมเกล้าธนบุรี	87	87	100	29	29	100
15. พระจอมเกล้าพระนครเหนือ	56	54	96	14	13	93
16. บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์	42	42	100	41	40	98
17. บุรพา	18	18	100	13	13	100
18. นเรศวร	44	43	98	22	22	100
รวม	3,651	3,556	97	3,025	2,874	95
เฉลี่ย คน/ปี		355.6			287.4	

ที่มา : ข้อมูลจากกองการเจ้าหน้าที่ ทบวงมหาวิทยาลัย สํารวจ ณ ธันวาคม 2539

ตารางที่ 4.2.2.7-5

จำนวนผู้เสนอขอตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ และรองศาสตราจารย์ ในสาขาวิชาต่าง ๆ
ระหว่าง ปี พ.ศ. 2527-2536 ดำเนินการโดยสถาบันอุดมศึกษาเจ้าสังกัด

สาขาวิชา	ตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์			ตำแหน่งรองศาสตราจารย์		
	เสนอขอ	ได้	ไม่ได้	เสนอขอ	ได้	ไม่ได้
ศึกษาศาสตร์	414	408	99	370	358	97
มนุษยศาสตร์	268	261	97	327	299	91
วิศวกรรมศาสตร์	38	38	100	15	12	80
นิติศาสตร์	63	63	100	61	59	97
สังคมศาสตร์	495	482	97	293	377	96
วิทยาศาสตร์	616	602	98	359	344	96
แพทยศาสตร์	902	861	95	829	767	93
วิศวกรรมศาสตร์	298	294	99	188	186	99
เกษตรศาสตร์ ฯ	330	328	99	251	245	98
อื่น ๆ	226	217	96	232	266	97
รวม	3,650	3,554	97	2,925	2,913	99

ที่มา : ข้อมูลจากกองการเจ้าหน้าที่ ทบวงมหาวิทยาลัย สํารวจ ณ ธันวาคม 2539

❖ ปัญหาวิกฤตเกี่ยวกับคุณภาพอาจารย์และการเรียนการสอนเท่าที่คณะวิจัยได้พบ คือ :-

- จำนวนอาจารย์ที่จบจากต่างประเทศและจากสถาบันที่มีชื่อเสียงมีแนวโน้มลดลง เพราะกลุ่มเก่าเกษียณอายุ กลุ่มใหม่จะทดแทนน้อย เพราะทุนจากความช่วยเหลือของต่างประเทศลดลง และปัจจัยอื่นๆ ส่งผลให้คนที่มีคุณภาพจากการศึกษาในต่างประเทศลดลง
- จำนวนทุนต่างประเทศของรัฐมีไม่มากพอและยังถูกจำกัดโดยระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ทำให้ความสนใจต่อทุนน้อยลงและผู้ได้ทุนมักจะไม่สามารถไปได้ทันที เนื่องจากการแข่งขันเข้าศึกษาต่อในประเทศพัฒนาสูงขึ้นจากประเทศที่กำลังพัฒนา
- อาจารย์ที่มีคุณภาพทั้งในด้านการสอนและผลงานวิจัยมีจำนวนน้อยมาก ทั้งนี้ได้จากสัดส่วนของผู้ได้ตำแหน่งศาสตราจารย์กับจำนวนอาจารย์ทั้งหมดในแต่ละสาขาวิชา
- ไม่มีมาตรการที่ดีพอที่จะขจัดอาจารย์ที่ไร้คุณภาพภายใต้ระบบราชการและสังคมวัฒนธรรมไทย
- ตำราอันเป็นสื่อการสอนหลักในปัจจุบันจำนวนมากมีคุณภาพต่ำทั้งนี้ดูได้จากตำราที่ระบุใช้ในการเรียนการสอน และจำนวนผู้ขอตำแหน่งศาสตราจารย์ ซึ่งกว่าครึ่งหนึ่งไม่ผ่านเกณฑ์คุณภาพ เนื่องจากความลำสมัยไม่ถูกต้องทางวิชาการ และไม่นำความรู้และประสบการณ์อันเป็นส่วนของไทยเข้าไป
- การลงทุนการวิจัยของรัฐน้อย ทำให้องค์ความรู้ไทยน้อย มีผลกระทบต่อคุณภาพของอาจารย์ ทำให้ไม่สามารถสะสมแสวงหาความรู้เพิ่มเติมได้ในสังคมวัฒนธรรมไทย อัตราการสูญเสียกำลังการวิจัยสูง
- ห้องสมุดไม่ทันสมัย ไม่สามารถที่จะเป็นคลังแห่งความรู้เพียงพอที่คณาจารย์จะหาความรู้เพิ่มเติมได้
- วิธีการสอนของอาจารย์ใช้แบบเดิมคือ ถ่ายเทความรู้ ไม่ถ่ายทอดความคิดเป็น ทำเป็น
- วิกฤตศรัทธาต่ออาชีพอาจารย์ตกต่ำ ทำให้ไม่สามารถจูงใจให้คนดีมาเป็นอาจารย์ บ่อยครั้งต้องจ้างบุคคลที่ต่ำกว่ามาตรฐาน
- มาตรการกำหนดขนาดกำลังคนภาครัฐมีผลทำให้การขาดแคลนอาจารย์ และบุคลากรสนับสนุนทั้งด้านช่วยวิชาการและธุรการทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น

- ขาดกลไกในการพัฒนาคุณภาพบุคลากรอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอาจารย์ประจำ เมื่อมีการเร่งรัดการผลิตบัณฑิตในสาขาขาดแคลน ทำให้อาจารย์เดิมมีภาระสอนมากขึ้น รวมทั้งการไปสอนให้แก่สถาบันอุดมศึกษาเอกชน การพัฒนาตนเองและองค์การความรู้จึงน้อยลง
- คณาจารย์เกษียณอายุผู้มีคุณภาพจำนวนมากไม่สนใจที่จะอยู่ต่อการจ้างยังมีอุปสรรค และความล่าช้าโดยระเบียบราชการอยู่มาก เช่น บางท่านทำงาน 5-6 เดือน แล้วยังไม่ได้ค่าจ้างเลย

✧ แนวทางแก้ไขและทางออกด้านคุณภาพอาจารย์

- มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้อง กำหนดภาระงานให้เป็นมาตรฐาน พัฒนาโครงสร้างเงินเดือนและค่าตอบแทนให้เป็นไปตามภาระงาน และคุณภาพของงาน
- มีมาตรการจูงใจต่าง ๆ ทำให้อาจารย์ได้พัฒนาคุณภาพตนเองให้ดีขึ้น เช่น ให้ค่าตอบแทนในการเข้าฝึกอบรม การใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ ในการเรียนการสอน, ค่าตอบแทนในการวิจัย หรือรางวัลในการผลิตผลงานวิจัยที่ดี, ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในการไปเสนอผลงานวิจัยในต่างประเทศ
- มีมาตรการสนับสนุนให้อาจารย์ได้ปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ ได้ตามความรู้ความสามารถ เช่น จัดหาคอมพิวเตอร์ หรือเครื่องมือ ที่ทันสมัยให้สามารถสืบค้นความรู้ใหม่ ๆ ได้ สร้างความพร้อมทางห้องปฏิบัติการ และเครื่องมือทางวิจัยให้หรือสามารถใช้ระบบการสอนทางไกลได้
- มีมาตรการยกย่อง คุณค่าของอาจารย์ที่มีคุณภาพ เช่น ประกาศผลงานทางสื่อมวลชน, ประกาศเกียรติคุณอาจารย์ดีเด่นผ่านสมาคมวิชาชีพ จัดทำเนียบอาจารย์ดีเด่นของสถาบัน สนับสนุนให้นิสิตมีกิจกรรมยกย่องอาจารย์ที่ดี โดยประกาศเกียรติคุณและมอบโล่ในวันจบการศึกษา
- มีมาตรการติดตามผลงานของอาจารย์ เช่น การประเมิน การประกันคุณภาพ หรือการขึ้นเงินเดือน
- มีมาตรการเร่งสร้างอาจารย์ที่มีคุณภาพเข้ามาทดแทนที่จะเพียงพอแก่ภาระงานของอุดมศึกษา เช่น การใช้ทุนวิจัยหลังปริญญา

✧ แนวทางแก้ไขและทางออกด้านการเรียนการสอน

- จำเป็นที่จะต้องมีการปฏิรูปการเรียนการสอนอุดมศึกษาไทย เสียใหม่ให้ :

- การเรียน - เพื่อมีปัญญาอันเกิดจากการสดับการเล่าเรียน
การฝึกปฏิบัติคิดพิจารณาเหตุผลและแก้ปัญหาเป็น
- การสอน - ถ่ายทอดในความถูกต้องของเนื้อหาที่มีความ
เชื่อมโยงกันเป็นระบบ ตามความเหมาะสมและมี
ประโยชน์
- ✧ สถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งจะต้องมีคลังสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยทดแทนการสอนแบบเดิม โดยมีคณาจารย์เป็นผู้ร่วมฝึกปฏิบัติ
คิดพิจารณาเหตุผลและแก้ปัญหาให้แก่บัณฑิต
- ✧ การเลือกสรรสื่อการเรียนการสอนเป็นสิ่งสำคัญ สื่อที่ดีนั้นนอกจาก
ให้ความรู้แล้วยังชักจูงให้ตนอยากเรียน เพราะให้ความสนุกสนาน
ต่อผู้เรียน (Edutainment)
- ✧ การพัฒนาและการผลิตสื่อการเรียนของไทยมีความสำคัญ เพื่อให้
ได้สื่อที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมสังคมวัฒนธรรมไทย ซึ่งจะต้อง
มีศูนย์ฯ หรือหน่วยงานที่เชี่ยวชาญด้านนี้โดยเฉพาะและอาจจะมี
หลายหน่วยก็ได้
- ✧ การจัดเนื้อหาในการเรียนแต่ละวิชาจะต้องใช้พลังคณาจารย์ที่มี
ประสบการณ์ในการสอนมานาน กับพลังจากคณาจารย์รุ่นใหม่ใน
สาขาที่ประสานกัน
- ✧ จะต้องหาและจ้างบุคลากรที่มีองค์ความรู้ไทย เพื่อสร้างตำราที่มี
เนื้อหาของไทยให้มากเป็นกรณีพิเศษ เพราะเป็นสิ่งที่ขาดแคลนอัน
เป็นผลจากงานวิจัยที่มีอยู่น้อยในอดีต

4.2.2.8 คุณภาพบัณฑิต

คุณภาพของบัณฑิตอันเป็นผลิตผลของอุดมศึกษาและเป็นมาตรฐานวัด
ประสิทธิภาพและคุณภาพของการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา

อย่างไรก็ตามปัจจัยที่ทำให้บัณฑิตมีคุณภาพนั้นมีได้ขึ้นอยู่กับการเรียนการ
สอนในสถาบันอุดมศึกษาเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับการคุณภาพของนักเรียนที่เข้ารับการศึกษานใน
สถาบันอุดมศึกษาได้ดีมากน้อยเพียงใด

เครื่องบ่งชี้ถึงคุณภาพของนักเรียนที่เข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษานั้นวัดได้
จากคะแนนสอบกลางที่ทบทวนฯ จัดสอบและการแข่งขันโอลิมปิกวิชาการ

1) คุณภาพของนักเรียนวัดจากคะแนนสอบกลาง

คุณภาพของนิสิตจะดีหรือไม่ย่อมขึ้นอยู่กับการพื้นฐานของนักเรียนมัธยม
ปลายที่เข้าเรียนในสถาบันอุดมศึกษาด้วย ถ้าหากว่านักเรียนมัธยมปลายมีพื้นฐานอ่อนก็ยากจะสาน
ความรู้ให้ต่อเนื่องกับการศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่ได้มาตรฐานได้ ทำให้คุณภาพของบัณฑิตพลอย
อ่อนด้อยไปด้วย

พื้นฐานของนักเรียนมัธยมปลายจะสูงหรือต่ำนั้นดูได้จากคะแนนที่สอบเข้ามหาวิทยาลัยของรัฐที่ใช้ข้อสอบร่วมกันทุกปี เนื่องจากแต่ละปีมีผู้เข้าสอบเป็นจำนวนมาก คะแนนเหล่านี้จึงเป็นเครื่องบ่งชี้ได้อย่างดีถึงมาตรฐานการศึกษาของไทยเราด้วย

คุณภาพของนักเรียนเข้าเรียนแต่ละสาขาวิชา เมื่อเปรียบเทียบคะแนนสูงสุด-ต่ำสุดของผู้ผ่านการคัดเลือกเข้าสถาบันอุดมศึกษาของรัฐจำนวน 26 สาขาวิชาในระหว่างปี พ.ศ. 2534-2538 ซึ่งได้สรุปไว้ในตารางที่ 4.2.2.8-1 จะเห็นภาพรวมของคุณภาพของนักเรียนที่ได้รับการคัดเลือกให้เข้าเรียนในสถาบันอุดมศึกษา ดังนี้

- สถาบันอุดมศึกษาต้องรับนักเรียนในเกณฑ์ที่ตกต่ำลงไปเรื่อย ๆ เมื่อเปรียบเทียบระหว่างปี พ.ศ. 2534 มาถึง พ.ศ. 2538 ซึ่งจะได้เห็นได้ชัดเจนในวิศวกรรมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สถาปัตยกรรมศาสตร์ คณิตศาสตร์ เกษตรศาสตร์ ประมง วนศาสตร์ ทันตแพทย์ แพทยศาสตร์ พยาบาล ล้วนแล้วแต่เป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอันเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ
- สาขาทางด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีที่คะแนนสูงสุดไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก แต่คะแนนต่ำสุดตกต่ำไปเรื่อย ๆ ที่เห็นชัดเจนได้แก่ สาขาสัตวแพทย์ เทคนิคการแพทย์ และสาธารณสุข ซึ่งเท่ากับรับนักเรียนที่มีคะแนนต่ำเข้าเรียนมากขึ้น
- สาขาทางด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีที่ไม่เปลี่ยนแปลงมากนักทั้งในด้านคะแนนสูงสุดและต่ำสุด ได้แก่ สาขาเทคโนโลยี เกษตรศาสตร์
- ทางด้านสังคม-มนุษยศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ อันประกอบด้วย สาขาวิชามนุษยศาสตร์ การสื่อสาร ศึกษาศาสตร์ พลศึกษา วิจารณ์ศิลป์ สังคมพฤติกรรม นิติศาสตร์ คหกรรมศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ บริหารธุรกิจ และบัญชี แม้ว่าคะแนนสูงสุด ต่ำสุด จะสูงต่ำแต่ละปีไม่ลดลงให้เห็นตลอดแต่ได้แสดงให้เห็นแนวโน้มแห่งการลดลง
- ถ้าหากจะถือเกณฑ์ว่าผู้ที่ผ่านเข้ามหาวิทยาลัยควรผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำคือ 60% แล้ว สาขาที่มีนักเรียนเข้าเรียนไม่ถึงเกณฑ์แม้แต่คนเดียวได้แก่ ตั้งแต่ปี 2534 เป็นต้นมาได้แก่ สาขาประมง วนศาสตร์ เทคนิคการแพทย์ สาธารณสุขศาสตร์ พยาบาล พลศึกษาและคหกรรมศาสตร์ ตั้งแต่ปี 2535 เป็นต้นมาได้แก่ สาขาเทคโนโลยี สาขาเกษตรศาสตร์ ตั้งแต่ปี 2536 เป็นต้นมาได้แก่ สาขาสัตวแพทยศาสตร์ ตั้งแต่ปี 2537 เป็นต้นมาได้แก่ สาขาคณิตศาสตร์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามีสาขาที่ได้นักเรียนเข้าเรียนทั้งหมดไม่ถึงเกณฑ์มาตรฐานเพิ่มขึ้นทุกปี

ตารางที่ 4.2.2.8-1 คะแนนสูงสุด-ต่ำสุดของผู้ผ่านการคัดเลือกเข้าสถาบันอุดมศึกษา สาขาต่าง ๆ
ปีการศึกษา 2534 - 2538

สาขาวิชา	คะแนนสูงสุด (ร้อยละ)					คะแนนต่ำสุด (ร้อยละ)				
	2534	2535	2536	2537	2538	2534	2535	2536	2537	2538
1. วิศวกรรมศาสตร์	87.0	89.5	85.0	86.5	68.5	35.5	45.3	35.0	37.0	30.2
2. วิทยาศาสตร์	81.8	70.8	70.3	56.2	63.3	33.5	31.7	31.7	23.8	25.3
3. สถาปัตยกรรมศาสตร์	77.8	67.6	67.2	66.6	65.0	44.0	46.4	44.6	42.2	37.0
4. คณิตศาสตร์	76.5	60.0	64.2	58.0	54.3	31.5	31.5	30.8	36.2	32.2
5. เทคโนโลยี	61.7	58.0	63.2	62.2	60.5	28.5	33.8	30.0	32.7	28.2
6. เกษตรศาสตร์	60.5	54.2	52.2	54.2	44.3	32.8	35.3	26.3	29.5	30.2
7. ประมง	57.0	48.2	52.0	46.2	44.3	36.2	38.7	31.8	31.5	31.0
8. วนศาสตร์	56.3	48.3	43.0	46.2	43.2	38.7	39.3	35.5	35.5	34.5
9. ทันตแพทย์	74.8	71.0	67.5	72.5	62.5	51.7	49.8	46.8	47.7	46.2
10. แพทยศาสตร์	70.7	68.3	67.1	68.0	65.1	32.0	38.6	37.9	32.3	34.6
11. สัตวแพทย์	60.0	60.5	55.3	55.8	59.7	42.8	37.8	32.7	38.2	31.5
12.เภสัชศาสตร์	68.7	61.2	60.0	60.5	68.0	38.7	46.3	43.0	43.0	42.3
13. เทคนิคการแพทย์	54.8	53.0	51.3	61.3	53.2	38.8	38.8	31.2	36.8	33.8
14. สาธารณสุขศาสตร์	51.0	47.5	47.5	55.0	46.5	39.0	40.2	32.3	37.3	33.3
15. พยาบาล	50.2	48.2	44.3	46.7	46.5	36.0	37.3	31.7	31.8	32.8
16. มนุษยศาสตร์	80.6	80.8	75.2	75.6	76.8	32.2	57.0	34.8	27.4	36.4
17. การสื่อสาร	77.8	78.0	73.2	77.2	70.0	49.8	47.2	44.8	40.8	36.2
18. ศึกษาศาสตร์	66.7	71.0	60.7	62.2	64.0	21.3	28.8	21.3	23.3	22.0
19. พลศึกษา	41.9	43.3	40.7	42.3	42.6	22.7	21.7	12.9	18.7	17.1
20. วิจารณ์ศิลป์	76.4	84.4	78.2	75.6	74.0	39.0	41.4	39.2	36.4	37.6
21. สังคมพฤติกรรม	74.6	76.6	71.4	72.0	69.8	37.2	29.4	35.6	29.6	31.6
22. นิติศาสตร์	74.0	67.6	66.2	78.8	64.8	45.0	39.6	40.4	43.8	43.2
23. คหกรรมศาสตร์	46.3	45.7	48.2	42.5	43.5	38.2	38.7	35.0	34.5	34.5
24. เศรษฐศาสตร์	75.0	72.2	72.0	73.4	70.8	40.4	43.4	35.8	33.6	32.2
25. บริหารธุรกิจ	73.4	72.6	71.6	70.8	72.6	42.0	42.8	37.4	35.2	33.8
26. บัญชี	71.6	69.4	65.0	74.4	67.6	47.0	43.6	38.8	41.4	38.4

ที่มา : ประมวลจากข้อมูลของกองบริการการศึกษา สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย [38]

และสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ [39,40,41,42]

คุณภาพของนักเรียนในแต่ละวิชา

เมื่อนำคะแนนของผู้สอบทั้งหมดที่สอบวิชาต่าง ๆ ที่ทบวงมหาวิทยาลัย จัดสอบเพื่อคัดเลือกนักเรียนเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในปี พ.ศ. 2538 ซึ่งประกอบด้วย วิชาสามัญ คณิตศาสตร์ ฟิสิกส์ เคมี ชีววิทยา ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส ภาษาเยอรมัน และพื้นฐานทางวิศวกรรม อันประกอบด้วย คะแนนของผู้สอบมาหาคะแนนเฉลี่ยปานกลาง ค่า เบี่ยงเบน เปรียบเทียบกับคะแนนที่ได้สูงสุดและต่ำสุดแล้วได้ผลดังได้แสดงไว้ในตารางที่ 4.2.2.8-2

ตารางที่ 4.2.2.8-2 ค่าสถิติเบื้องต้นของคะแนนรายวิชาในการสอบคัดเลือก ฯ ประจำปีการศึกษา 2538

รหัสและชื่อวิชา	คะแนนสูงสุด	คะแนนต่ำสุด	S.D.	MEAN	จำนวนผู้สอบ
01 สามัญ 1	76.00	8.00	8.11	44.00	73,562
02 คณิตศาสตร์ กข	98.00	0.00	8.38	25.79	97,676
03 เคมี	90.00	0.00	10.30	33.25	70,666
04 ฟิสิกส์	100.00	0.00	15.10	31.38	72,562
05 ภาษาอังกฤษ กข	95.00	2.00	9.80	35.00	102,105
06 ชีววิทยา	85.00	0.00	8.17	34.64	47,994
07 สามัญ 2	79.00	2.00	8.72	42.01	60,434
08 สังคมศึกษา กข	74.00	14.00	8.35	42.63	59,992
09 ภาษาไทย กข	81.00	14.00	9.36	45.43	56,288
10 ภาษาอังกฤษ กขค	98.00	11.00	10.62	33.39	40,533
11 คณิตศาสตร์ ก	84.00	5.00	7.75	24.03	31,566
12 พื้นฐานทางวิศวกรรม	92.00	4.00	13.71	36.96	21,562
14 ภาษาฝรั่งเศส	87.00	11.00	9.46	32.54	10,041
15 ภาษาเยอรมัน	92.00	14.00	10.71	33.95	955
18 วัดแนวความเป็นครู	81.00	4.00	9.59	50.60	11,028

ที่มา : ประมวลจากข้อมูลของกองบริการการศึกษา สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย, 2538

ค่าคะแนนสูงสุดและต่ำสุดนั้นแตกต่างกันมาก ค่าเฉลี่ยปานกลางของวิชา
ด้านวิทยาศาสตร์สูงสุด ก็คือ ชีววิทยา ซึ่งก็ได้คะแนนเพียง 34.64% ในขณะที่เคมีรองลงไปคือ
33.25% ฟิสิกส์ 31.38% และต่ำสุดคือคณิตศาสตร์ 24.03% ส่วนทางด้านภาษานั้น ภาษาไทยสูงสุด
คือ 45.43% ในขณะที่ภาษาอังกฤษอยู่ในระดับ 33.39-35.00% และภาษาเยอรมัน 33.95% และ
ภาษาฝรั่งเศส 32.54%

ตัวเลขเหล่านี้ย่อมแสดงให้เห็นชัดเจนถึงคุณภาพของนักเรียนที่เข้าเรียนระดับ
อุดมศึกษาว่าได้ตกลงไปเป็นอันมาก

2) การแข่งขันโอลิมปิกวิชาการ

การแข่งขันโอลิมปิกวิชาการเป็นการแข่งขันความรู้ของนักเรียนที่จบ
หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายในวิชาคณิตศาสตร์ ฟิสิกส์ เคมี คอมพิวเตอร์ และชีววิทยา โดยการ
คัดเลือกนักเรียนมาตัวเข้มอย่างใกล้ชิดเป็นเวลาหลายสัปดาห์ ก่อนเข้าสนามการแข่งขันไทยได้ส่ง
นักเรียนเข้าแข่งขันตั้งแต่ในปี พ.ศ. 2532 จนถึง 2538 ซึ่งผลของการแข่งขันของนักเรียนไทยตาม
รายงานของ ดร.กำจัด มงคล ในบทความเรื่องการแข่งขันคณิต-วิทยาศาสตร์ โอลิมปิก : ไม้บรรทัด
วัดมาตรฐานวิชาการ [43] ปรากฏผลของการแข่งขันดังในตารางที่ 4.2.2.8-3 ซึ่งเมื่อคำนวณเป็น
เปอร์เซ็นต์และแต้มเฉลี่ยของนักเรียนไทยที่เข้าแข่งขันแล้ว ปรากฏผลในตารางที่ 4.2.2.8-4

ตารางที่ 4.2.2.8-3 ผลการแข่งขันคณิต-วิทยาศาสตร์โอลิมปิกของนักเรียนไทย (2532-2538)

ลำดับที่	สาขา	จำนวนครั้งที่เคยจัดแข่งขัน	จำนวนครั้งที่ไทยเข้าแข่งขัน	จำนวนนักเรียนที่เข้าแข่งขัน	รางวัลที่ได้รับ (เหรียญ)				
					ทอง	เงิน	ทองแดง	เกียรติคุณประกาศ	รวม
1	คณิตศาสตร์	36	7	42	-	3	11	10	24
2	ฟิสิกส์	26	6	30	-	-	2	1	3
3	เคมี	27	6	24	-	2	13	1	16
4	คอมพิวเตอร์	7	5	20	2	4	8	-	14
5	ชีววิทยา	6	5	20	4	4	9	3	20

ตารางที่ 4.2.2.8-4 เปอร์เซนต์และแต้มเฉลี่ยรางวัลของนักเรียนไทยที่เข้าแข่งขันคณิต-วิทยาศาสตร์
โอลิมปิก (2532-2538)

ลำดับที่	สาขา	จำนวนนักเรียนที่เข้าแข่งขัน	จำนวนรางวัลที่ได้รับ	เปอร์เซนต์การได้รับรางวัล	แต้มเฉลี่ยแบบ ก*	แต้มเฉลี่ยแบบ ข*
1	คณิตศาสตร์	42	24	57	0.98	1.93
2	ฟิสิกส์	30	3	10	0.17	1.13
3	เคมี	24	16	67	1.38	1.85
4	คอมพิวเตอร์	20	14	70	1.80	2.40
5	ชีววิทยา	20	20	100	2.45	2.93

หมายเหตุ *

	% ที่ได้	แต้มแบบ ก	แต้มแบบ ข
เหรียญทอง	10%	A = 4	A = 4.0
เหรียญเงิน	20%	B = 3	B+ = 3.5
เหรียญทองแดง	30%	C = 2	C+ = 2.5
เกียรติคุณประกาศ	-	D = 1	C = 2.0
ไม่ได้รางวัล	ประมาณ 40%	F = 0	D = 1.0

จากผลในตารางที่ปรากฏนี้จะเห็นได้ว่านักเรียนไทยมีคุณภาพไม่ด้อยกว่าชาติอื่น หลังจากตีพิมพ์แล้วอยู่ในวิสัยที่จะได้รับรางวัลกลับมาแบบทุกสาขา จากผลที่แสดงให้เห็นในตารางที่กล่าวถึงข้างต้นนักเรียนไทยทำได้ดีที่สุดในสาขาชีววิทยา โดยได้เหรียญทองมากที่สุดและได้รับรางวัลกลับมาทุกคนคือ 100% รองลงไปก็คือสาขาคอมพิวเตอร์ ซึ่งได้เหรียญทองและรางวัลกลับมา รวม 70% สาขาเคมีทำได้ดีที่สุดในแง่เหรียญเงินได้รับรางวัลกลับมา 67% ใกล้เคียงกับสาขาเคมีที่ไม่ได้เหรียญทองและได้เหรียญกลับมา 67% ในขณะที่สาฟิสิกส์ ซึ่งอยู่ในระดับต่ำสุดคือเหรียญทองแดงเพียง 2 เหรียญได้เพียง 10% ของนักเรียนที่ส่งไป ฉะนั้นหากใช้การแข่งขันโอลิมปิกวิชาการเป็นเครื่องชี้วัดมาตรฐานวิชาการของนักเรียนไทยแล้วอาจจะกล่าวได้ว่า สาขาชีววิทยาได้มาตรฐานสากล สาขาคอมพิวเตอร์อยู่ในระดับปานกลาง แต่สาขาเคมี คณิตศาสตร์ และฟิสิกส์นั้นต่ำกว่ามาตรฐานสากล โดยเฉพาะสาขาฟิสิกส์นั้นอยู่ในภาวะวิกฤตมากเพราะนักเรียนไทยที่ส่งเข้าแข่งขันสาขาฟิสิกส์จำนวน 5 คน นั้นล้วนแต่มีผลการเรียนเกรด A ทุกคนและเป็นยอดของผลการคัดเลือกจากนักเรียนเกรด A จำนวน 2,000 คน ทั่วประเทศ แต่ไม่ได้รางวัลกลับมาเลย เปรียบเทียบกับประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งส่งเข้าแข่งขันล้วนได้รับรางวัลกลับมา เช่น เวียดนามได้ 1 เหรียญทอง 3 เหรียญเงินและ 1 เหรียญทองแดง อินโดนีเซียได้ 1 เหรียญเงิน 1 เหรียญทองแดง แสดงให้เห็นว่ามาตรฐานความรู้ของนักเรียนไทยนั้นยังต่ำกว่าประเทศเวียดนามและอินโดนีเซียมาก

3) คุณภาพบัณฑิตผู้สำเร็จการศึกษาจากสถาบันอุดมศึกษา

คุณภาพบัณฑิตเป็นตัวบ่งชี้ถึงความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการผลิตกำลังคนของสถาบันอุดมศึกษา และเป็นตัวทำนายสภาพการณ์ในอนาคตของประเทศ ในการผลิตบัณฑิตแต่ละคนนั้น สถาบันอุดมศึกษาจำเป็นต้องใช้งบประมาณจำนวนมากในการลงทุน การแสวงหาจุดคุ้มทุนในเรื่องดังกล่าว โดยส่วนใหญ่มักจะมองในเชิงปริมาณมากกว่าคุณภาพ เนื่องจากการวัดคุณภาพบัณฑิตนั้น ยังไม่มีการกำหนดดัชนีที่จะชี้วัดได้อย่างชัดเจน การวัดคุณภาพบัณฑิตที่ผ่านมานั้น มักจะมองจากผู้ใชบัณฑิตดังกล่าวซึ่งจะสะท้อนให้เห็นภาพลักษณ์บางประการของผู้สำเร็จการศึกษาจากสถาบันอุดมศึกษา จากการรวบรวมผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและข้อคิดเห็นของผู้ใช้ซึ่งได้แก่ บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาบุคคลเข้าทำงานพบว่า ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพบัณฑิตมีดังต่อไปนี้

- 3.1) ปัญหาเกี่ยวกับความสามารถทางภาษา ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ พบว่าในส่วนขอภาษาไทยนั้น จะเป็นเรื่องของการสื่อข้อความทางการเขียนเพื่อให้เกิดความเข้าใจการเขียนของบัณฑิตที่จะต้องเป็นความเรียงพบว่า อยู่ในระดับไม่น่าพอใจ นอกจากนี้การพูดเพื่อการสื่อข้อความ Presentation พบว่ายังไม่ดีเท่าที่ควร ในส่วนของความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษพบว่าบัณฑิตมีความสามารถค่อนข้างอ่อน บัณฑิตที่สามารถใช้ภาษาอังกฤษได้ดีทั้งการพูด การเขียน และการอ่าน มีจำนวนไม่มากนัก สิ่งนี้เป็นดัชนีให้เห็นถึงความไม่สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศในอนาคต ซึ่งต้องการให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางทางการค้าในระดับภูมิภาคอาเซียน

- 3.2) ปัญหาด้านคุณธรรม จริยธรรม เนื่องจากค่านิยมในสังคมโดยทั่วไปเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งสังคมภายในและสังคมภายนอกมหาวิทยาลัย แบบอย่างที่ดีที่จะปลูกฝังให้แก่บัณฑิตโดยทั่วไปนั้นในปัจจุบันทำได้ยากยิ่ง บัณฑิตจึงมักจะซึมซับค่านิยมของสังคมไปโดยปริยาย และเกิดการเรียนรู้ว่าการเลียนแบบพฤติกรรมของคนในสังคมจะช่วยให้ตนเองอยู่รอดปลอดภัย การคำนึงถึงหลักการ ความถูกต้อง จะนำพามาซึ่งความเดือดร้อนและอาจประสบความสำเร็จไม่ก้าวหน้าในการทำงาน ดังนั้นพฤติกรรมที่ยอมตาม การแสวงหาพรรคพวก การให้ความร่วมมือในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง จะมีสูงกว่าพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการรับใช้สังคม การยึดมั่นในผลประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนเป็นหลัก
- 3.3) ปัญหาทางด้านความรู้ความสามารถในทางวิชาการ จากการศึกษาพบว่าบัณฑิตในปัจจุบันนั้นขาดความสามารถในการประยุกต์วิชาการสู่สภาพความเป็นจริงของสังคม บางครั้งไม่อาจตอบได้ถึงความคิดรวบยอดในศาสตร์ทางสาขาของตนเอง บัณฑิตไม่สามารถแสดงออกได้ถึงความเป็นผู้มีความสามารถทางวิชาการในสาขานั้น ๆ ขาดความสามารถสร้างสรรค์ในทางวิชาการ นอกจากนี้ยังแสดงออกถึงความไม่เท่าทันในวิทยาการใหม่ ๆ ในศาสตร์สาขานั้น ๆ
- 3.4) ปัญหาด้านการขาดความสามารถในการคิดเชิงวิเคราะห์ และการคิดในเชิงบูรณาการ การมองประเด็นปัญหาตลอดจนวิธีการแก้ไข ปัญหา มักจะมองไม่ในมุมใดมุมหนึ่งมากกว่าที่จะนำเอาสรรพวิทยาการต่าง ๆ มาใช้ในการมองปัญหาและวิธีแก้ไข
- 3.5) ปัญหาในด้านการขาดการเรียนรู้ในการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ทำให้ขาดความสามารถในการประยุกต์เทคโนโลยีในการทำงานและไม่เท่าทันต่อความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสมัยใหม่ซึ่งเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว
- 3.6) ปัญหาการขาดนิสัยของการใฝ่รู้ จากการศึกษาพบว่าความรู้รอบตัวหรือความรู้ทั่วไปทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมของบัณฑิตในปัจจุบันยังมีไม่มากพอ บัณฑิตบางคนยังไม่เข้าใจสภาพการเมืองและเศรษฐกิจไทยในปัจจุบัน นอกจากนี้การรู้จักที่จะแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองทางวิชาการในฐานะนักวิชาชีพยังมีไม่มากนัก

3.7) ในด้านผู้สำเร็จการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษานั้น พบว่า ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพบัณฑิตมีดังต่อไปนี้

- ความสามารถในการวิจัย ถึงแม้ว่าผู้สำเร็จการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาจะถูกกำหนดให้ทำวิทยานิพนธ์ในการศึกษา แต่จากผลการวิจัยเกี่ยวกับผู้สำเร็จการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาพบว่า ผู้สำเร็จการศึกษาระดับนี้ยังมีความสามารถในการวิจัยอยู่ในระดับไม่น่าพึงพอใจนักความเข้าใจในกระบวนการวิจัยควรได้รับการปรับปรุง
- ปัญหาด้านความคิดสร้างสรรค์ทางการวิจัยของผู้ศึกษา พบว่าบัณฑิตยังขาดอยู่มาก โดยสามารถพิจารณาได้จากหัวเรื่องการทำวิจัยของบัณฑิตที่มักจะพบว่า มีความซ้ำซ้อนในหัวเรื่อง โดยเปลี่ยนแปลงเพียงตัวแปรที่จะศึกษาเท่านั้น การขาดการสร้างสรรค์หัวเรื่องการวิจัยที่แปลกใหม่ย่อมส่งผลต่อการสร้างสรรค์งานวิจัยใหม่ ๆ ต่อสังคมในอนาคต

คุณภาพของบัณฑิตวัดจากผู้จ้างงาน

รายงานผลจากการสำรวจทัศนคติของผู้จ้างงานระบุคุณภาพที่ตกต่ำของ

บัณฑิต [44] ไว้ดังนี้ :-

- คุณภาพทางวิชาการตกต่ำ ขาดความรู้พื้นฐานและความรู้พิเศษต่าง ๆ ที่เสริมสร้างประสิทธิภาพของการทำงาน
- ทัศนคติของการทำงานไม่เป็นบวก คือ ไม่อยากทำงาน ไม่รู้งานหนักไม่เอาเบาไม่สู้ เกียจแต่จะให้ได้เงินมากขึ้น
- ขาดลักษณะที่จำเป็นในการปฏิบัติงาน เช่น วิจัยญาณ ความคิดริเริ่มและความคิดสร้างสรรค์
- ขาดความรู้รอบรู้และการแสวงหาความรู้
- ขาดคุณธรรมและจริยธรรม
- ขาดสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคมและสภาพแวดล้อม
- ขาดบุคลิกภาพที่ดี
- ขาดความสามารถในการเป็นผู้ประกอบการอิสระ ข้อมูลบ่งชี้ว่าบัณฑิตจบจากสถาบันอุดมศึกษาไม่จำกัดรับ ประกอบอาชีพอิสระได้สูงกว่าบัณฑิตที่จบจากสถาบันจำกัดรับ

❖ ปัญหาวิกฤตที่พบมี ดังนี้ :-

- คุณภาพนิสิตที่เข้าเรียนสถาบันอุดมศึกษาวัดจากคะแนนสอบเข้าตกต่ำลง ไม่สามารถต่อเนื่องกับวิชาที่เรียนในระดับอุดมศึกษาได้ดี
- ค่านิยมการเรียนเพื่อความรู้ตกต่ำลง มุ่งเพียงให้สอบผ่านเข้ารับปริญญา
- นิสิตเบื่อหน่ายในการเรียนอันเป็นผลจากการเรียนวิชาซ้ำซ้อน
- นิสิตไม่อยากจะเรียนเพราะเข้าเรียนในสาขาที่ไม่ตรงกับทักษะและความสามารถของตน

❖ แนวทางแก้ไข

- การปฏิรูปหลักสูตรการเรียนการสอน คุณภาพคณาจารย์ และสื่อการเรียนต่าง ๆ ยังไม่เพียงพอที่จะแก้ไขปัญหาคณาจารย์บัณฑิตได้ครบถ้วน จำเป็นที่จะต้องปฏิรูปกิจกรรมเสริมหลักสูตร โดยการสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม และการพัฒนาบุคลิกภาพ ร่างกาย และจิตใจ ผ่านทางสื่อต่าง ๆ เช่น การกีฬา ดนตรี วรรณศิลป์ หรือ สังคมวัฒนธรรมไทย โดยมีแผนงานที่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน

4.2.2.9 การวิจัย

การลงทุนของรัฐที่ต่ำในเรื่องการวิจัย ทำให้สถาบันอุดมศึกษาไม่สามารถปฏิบัติการกิจด้านการวิจัย และพัฒนาได้อย่างเข้มแข็ง ได้องค์ความรู้ใหม่ที่จะใช้พัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ ได้ ไม่ว่าทางด้านเกษตร วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ หรือสาขาอื่น ๆ อันได้ก่อให้เกิดวิกฤตอันเป็นจุดด้อยของไทยในปัจจุบัน

■ ปัญหาวิกฤต

ผลงานวิจัย

- ผลงานวิจัยส่วนใหญ่ไม่ได้มาตรฐาน ไม่ครบวงจร หรือเป็นปึกแผ่นพอที่จะใช้ประโยชน์ได้
- ผลงานวิจัยส่วนใหญ่ต้องพึ่งพาเงินต่างประเทศ ซึ่งงานวิจัยต้องสอดคล้องกับต่างประเทศ ผลงานที่จะสร้างสรรค์องค์ความรู้ไทยเกิดขึ้นน้อย

นักวิจัย

- คณาจารย์จำนวนมาก (74%) ไม่มีโอกาสวิจัย เป็นการสูญเสียพลังสมองของชาติ กลายเป็นอาจารย์ที่ไม่มีคุณภาพ
- นักวิจัยชั้นดีมีน้อย ไม่ถึง 2% ของคณาจารย์ทั้งหมดในสถาบันอุดมศึกษา

- กำลังผลิตบัณฑิตระดับสูงที่ได้คุณภาพต่ำ นักวิจัยรุ่นใหม่ที่ได้คุณภาพเกิดขึ้นน้อย

การบริหารงานวิจัย

- สถาบันอุดมศึกษาบางแห่งไม่มีหน่วยงานประสานโครงการวิจัย โครงการวิจัยที่เสนอขึ้นอยู่กัตัวบุคคล ไม่เป็นระบบ และไร้ทิศทาง
- สถาบันอุดมศึกษาบางแห่งมีหน่วยประสานงานโครงการวิจัย จัดตั้งเป็นสถาบันวิจัยและพัฒนา แต่การประสานงานอยู่ในวงแคบและจำกัดสาขา ทำให้การบริหารงานวิจัยขาดประสิทธิภาพ ไม่เป็นระบบ
- สถาบันอุดมศึกษาบางแห่งมีสถาบันวิจัยและพัฒนา เป็นหน่วยกำหนดนโยบาย บริหารและบริการ และมีหน่วยปฏิบัติการวิจัย ทำให้ยุ่งอ้ายเกินไปไม่สามารถบริหารงานให้มีประสิทธิภาพได้
- ศักยภาพของงานวิจัยในสถาบันอุดมศึกษาที่ปรากฏอยู่ปัจจุบันไม่สามารถที่จะขยายตัวไปสู่อุทยานวิทยาศาสตร์ ซึ่งกำหนดไว้ตั้งแต่ปี พ.ศ.2534 ตามที่คาดหวัง
- การวิจัยและพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ อุตสาหกรรม เกษตรกรรม และการบริการ เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะทางด้านการผลิตและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนอยู่ในสภาพที่ด้อยเป็นอย่างยิ่ง
- การผสมปนกันระหว่างนโยบายการผลิตบัณฑิตสาขาที่ขาดแคลนกับนโยบายจำกัดข้าราชการ มีผลกระทบอย่างรุนแรงในด้านการพัฒนางานวิจัยและการผลิตบัณฑิตเหนือปริญญาตรี ทำให้งานวิจัยหลายสาขาที่มีความจำเป็นต่อการพัฒนาประเทศไม่สามารถพัฒนาไปได้ ทั้ง ๆ ที่ประเทศไทยมีความด้อยในการวิจัยทุกสาขาวิชา
- ความต้องการสถาบันวิจัยเฉพาะทางเพื่อพัฒนางานวิจัยแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้แก่สังคมและประเทศนั้นมีสูง แต่สถาบันวิจัยเฉพาะทางเหล่านั้นไม่สามารถที่จะเปิดดำเนินการได้ เพราะนโยบายที่สวนทางกันระหว่างทบวงฯ และสถาบันอุดมศึกษา สถาบันวิจัยเฉพาะทางในแผน ฯ 7 ไม่ได้เปิดเป็นจำนวนมาก
- ความล่าช้าในการเปิดสถาบันฯ เหล่านี้ก่อให้เกิดความเสียหายเพราะสถาบันอุดมศึกษาไม่สามารถสร้างงานให้แก่คณาจารย์ในด้านการวิจัย เวลาที่สูญเสียไปนั้นมีผลกระทบไม่เฉพาะการเพิ่มพูนกำลังคนและผลงานวิจัย แต่ในด้านการสูญเสียกำลังคนด้วย

■ แนวทางแก้ไขและทางออก

- รัฐจะต้องทุ่มเทการลงทุนด้านการวิจัยและพัฒนาให้แก่สถาบันอุดมศึกษาอย่างจริงจัง ทั้งในด้านทรัพยากรบุคคล อาคารสถานที่ และอุปกรณ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับการวิจัย
- รัฐจะต้องยึดถือว่าการวิจัยและพัฒนาเป็นสิ่งที่สำคัญควบคู่ไปกับการให้การศึกษา และเป็นการให้การศึกษาที่เพิ่มพูนพลังสมองระดับ สูงของชาติ การวิจัยและพัฒนาจะต้องทำควบคู่ไปกับการสร้างคณาจารย์และนักวิจัย
- สถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่งต้องกำหนดให้เด่นชัดว่าควรสร้างความแข็งแกร่งด้านการวิจัยในด้านใดโดยมีเป้าหมายที่ชัดเจน และทุ่มเทพัฒนางานวิจัยให้แข็งแกร่งไปด้านนั้น การที่จะให้เกิดความแข็งแกร่งในทุกด้านนั้นเป็นไปได้ยาก
- สถาบันอุดมศึกษาจะต้องเชื่อมโยงการวิจัยและพัฒนาการฝึกอบรมและการบริการวิชาการกับหน่วยงานของรัฐธุรกิจเอกชน อุตสาหกรรมและบริการ และหน่วยงานสนับสนุนการวิจัย เพื่อให้ผลการวิจัยได้ใช้อย่างจริงจัง การเชื่อมโยงนี้สามารถทำได้โดยเข้าร่วมในโครงการใหญ่ ๆ ของรัฐ เช่น โครงการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ ของรัฐ เป็นต้น
- สถาบันวิจัยเฉพาะทางเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องเกิดเพื่อเสริมความแข็งแกร่งให้แก่งานวิจัยเฉพาะทางที่สำคัญของประเทศ และจะเป็นแหล่งหารายได้ให้แก่สถาบันอุดมศึกษาในอนาคต จึงควรจะมีผลกดันให้เกิดตามสาขาที่สถาบันอุดมศึกษามีศักยภาพที่จะทำได้
- รัฐควรจะต้องถือว่าอาชีพนักวิจัยเป็นอาชีพสำคัญอย่างหนึ่งของประเทศ ซึ่งสมควรที่จะได้มีการสนับสนุนและพัฒนาขึ้นมา โดยให้ผลประโยชน์ต่าง ๆ ไม่ด้อยไปกว่าอาชีพครูบาอาจารย์

4.2.2.10 ความขาดแคลนบุคลากรในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ

ในปี พ.ศ. 2538 มีข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐที่สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย 46,750 คน แยกเป็นอาจารย์ประจำสาย ก. จำนวน 18,398 คน สาย ข. ซึ่งเป็นผู้ช่วยวิชาการ จำนวน 11,370 คน และสาย ค. ซึ่งทำหน้าที่ด้านธุรการ จำนวน 16,982 คน ในจำนวนนี้สาย ก. ข. และ ค. เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2538 เป็นสาย ก. จำนวน 899 คน, 1064, 2,370 คน หรือ 5.14%, 10.38% และ 16.22% ตามลำดับ ดังแสดงไว้ในตารางที่ 4.2.2.10

ในปี พ.ศ. 2538 ข้าราชการสาย ก. ลาออกจากราชการร้อยละ 3 ซึ่งในจำนวนนี้ร้อยละ 2 เป็นการลาออกก่อนเกษียณอายุราชการ ในปี พ.ศ. 2537 มีข้าราชการสาย ก. ลาออกร้อยละ 1.3 ซึ่งส่วนใหญ่ออกด้วยเกษียณอายุ โดยจำแนกเป็นกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ ร้อยละ 38 วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีร้อยละ 30 และสาขาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ร้อยละ 32 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการลาออกนั้นลดน้อยลงและลาออกไม่เฉพาะสาขาขาดแคลน ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับอัตราเข้าแล้ว อัตราเข้าสูงกว่ามาก ส่วนในปี พ.ศ. 2538 นี้ ข้าราชการลาออก 973 คน หรือ ร้อยละ 2.1 เป็นสาย ก. จำนวน 247 คน หรือร้อยละ 1.32 สาย ข. จำนวน 414 คน หรือร้อยละ 3.51 และสาย ค. จำนวน 312 คน หรือร้อยละ 1.8 ส่วนใหญ่เป็นเพราะเกษียณอายุ เช่นเดียวกัน

ในปีงบประมาณ พ.ศ.2538 สาย ก. มีอัตราว่างมีเงิน 1,057 อัตราไม่มีเงิน 1,321 อัตรา ในจำนวนนี้เป็นอัตราว่างสาขาขาดแคลน 1,920 คน เป็นอัตราที่มีเงิน 829 คน ไม่มีเงิน 1,091 คน และในจำนวนนี้แพทย์เป็นสาขาที่มีอัตราว่างสูงสุดคือ 440 อัตรา รองลงไปคือ วิทยาศาสตร์ 394 อัตรา และวิศวกรรมศาสตร์ 372 อัตรา ภาษา 160 อัตรา นอกนั้นเป็นสาขาอื่น

ตารางที่ 4.2.2.10-1 จำนวนข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัยในปีงบประมาณ พ.ศ. 2535-2538

สายงาน	2535	2536	เพิ่มขึ้น/ ลดลง	• %	2537	เพิ่มขึ้น/ ลดลง	• %	2538	เพิ่มขึ้น/ ลดลง	• %
ก (อาจารย์ ประจำ)	16,285 (39%)	16,658 (39%)	373	2.3	17,499 (41%)	84	5.05	18,398	899	5.14
ข. (ผู้ช่วย วิชาการ)	9,737 (24%)	10,139 (24%)	402	4.1	10,301 (24%)	162	1.60	11,370	1,069	10.38
ค. (ธุรการ)	15,184 (37%)	15,507 (37%)	323	2.1	14,612 (35%)	-895	-5.97	16,982	2,370	16.22
รวม	41,206 (100%)	42,034 (100%)			42,412 (100%)			4,6750 (100%)		

ที่มา : ข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ [45]

การขาดแคลนกำลังคนในสาขาแพทยศาสตร์ วิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์และเกษตรศาสตร์นั้น มิใช่เป็นเรื่องใหม่ที่เกิดขึ้น แต่ได้เกิดตั้งแต่เริ่มต้นของแผนพัฒนา ฯ มาแล้ว ดังจะเห็นได้จากแผนพัฒนาการศึกษา ฉบับที่ 2 ซึ่งเริ่มต้นในปี พ.ศ. 2510 และแผนพัฒนาการศึกษา ฉบับที่ 3 ปี พ.ศ. 2515 ที่ระบุไว้ชัดเจนว่าจะต้องเพิ่มการผลิตบัณฑิตในสาขาต่าง ๆ เหล่านี้ แต่เพราะเหตุที่มีได้มีการปฏิบัติอย่างจริงจัง ปัญหาจึงเรื้อรังสืบเนื่องต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

การจำกัดอัตรากำลังของรัฐที่ใช้ควบคุมทุกหน่วยราชการ ซึ่งรวมถึงสถาบันอุดมศึกษาเป็นสาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้สถาบันอุดมศึกษาเกิดความขาดแคลนบุคลากร โดยเฉพาะสาขาวิชาพื้นฐานและสาขาที่จะต้องพัฒนาวิชาการของประเทศ เช่น สาขาโบราณคดี ประวัติศาสตร์ ฯลฯ

ปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้คณาจารย์ขาดแคลนนั่น เพราะการบริหารจัดการที่ไม่ดี ใช้กำลังคณาจารย์เกินความจำเป็นและไม่ได้ประโยชน์คุ้มค่า เช่น มหาวิทยาลัยบางแห่งแต่งตั้งรองอธิการบดีถึง 15 คน นับว่ามากที่สุดในโลก เพราะมหาวิทยาลัยชั้นนำในต่างประเทศที่มีนิสิตนักศึกษา 2-3 หมื่นคน จะมีรองอธิการบดีเพียง 3-4 คน ตัวอย่างของการใช้กำลังคนที่ผิดทางอาจจะเห็นได้จากการบริหารจัดการของสถาบันอุดมศึกษาเปรียบเทียบกับมหาวิทยาลัยภูมิภาคกับมหาวิทยาลัยที่อยู่ในส่วนกลางอันเป็นแบบฉบับของมหาวิทยาลัยไทย จะเห็นว่าได้สูญเสียคณาจารย์ให้ไปทำหน้าที่บริหารมากกว่าร้อยละ 30 จึงยากที่จะทำให้มหาวิทยาลัยได้มาตรฐานทางวิชาการ (รายละเอียดดูในตารางที่ 9.5.1.3 บทที่ 9)

ข้อเสนอแนะและทางออก

- นอกเหนือจากการเร่งสร้างกำลังคนในสาขาที่ขาดแคลนดึงดูดกำลังคนเข้าสู่ระบบด้วยวิธีการต่าง ๆ แล้ว การรื้อระบบการบริหารและการจัดการเป็นสิ่งที่จำเป็น ซึ่งจะกล่าวถึงรายละเอียดในบทที่ 9 ต่อไป

4.3 สรุป

สังคมไทยให้ความยกย่องต่อสถาบันอุดมศึกษาว่าเป็นแหล่งรวมของบุคคลผู้มีความรู้ผลิตบัณฑิตเป็นพลังสมองอันสำคัญของชาติ ทำการค้นคว้าวิจัยศิลปวิทยาการ พัฒนาองค์ความรู้ใหม่อยู่เสมอ จึงมีความคาดหวังเป็นอย่างสูงว่าจะสามารถชี้นำ ให้ความรู้ช่วยเหลือชุมชนและสังคมตลอดจนแก้ปัญหาวิกฤตต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น แต่กลับกลายเป็นว่าสถาบันอุดมศึกษากลับวิกฤตเสียเองไม่สามารถชี้นำ ให้ความรู้หรือช่วยเหลือสังคมดังที่มุ่งหวัง กลายเป็นผู้ตามสังคม และกลับสร้างปัญหาให้แก่ชาติบ้านเมือง

วิกฤตอุดมศึกษาไทยเกิดจากปัญหาทั้งภายนอกสถาบันและภายในสถาบันเอง ปัญหาภายนอกนั้น เกิดจากนโยบายรัฐ การเมือง การลงทุน กฎหมายควบคุม และแผนพัฒนาการศึกษาของชาติซึ่งต้องการการแก้ไข

นโยบายของรัฐบาลด้านอุดมศึกษานั้นไม่มีความแน่นอน เปลี่ยนแปลงไปตามรัฐบาลที่ปรับเปลี่ยนบ่อย ๆ ไม่สอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาของชาติ ไม่ต่อเนื่องกัน ไม่มีการยึดถือปฏิบัติ และบางครั้งก็สวนทางกัน ทำให้โครงการต่าง ๆ ไม่บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ รัฐบาลแต่ละรัฐบาลควรจะให้ความสำคัญอย่างจริงจังกับการพัฒนาการศึกษาของชาติและยึดถือแผนพัฒนาการศึกษาของชาติเป็นนโยบายการศึกษาของชาติเป็นหลัก ออกมาตรการต่าง ๆ ควบคู่ไปกับการปฏิบัติ

ตามนโยบายอย่างจริงจัง และเป็นแกนนำในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงปฏิรูปอุดมศึกษาของชาติเพื่อให้อุดมศึกษาของชาติได้พัฒนาทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก

รัฐบาลควรจะให้ความสนใจกับกฎหมายต่าง ๆ ที่ล้าสมัยซึ่งมีผลกระทบต่อความเจริญเติบโตของสถาบันอุดมศึกษา เช่น กฎหมายเกี่ยวกับที่ราชพัสดุ โดยการแก้ไข ตลอดจนออกพระราชบัญญัติใหม่ที่เอื้ออำนวย เช่น กฎหมายสนับสนุนทุนอุดหนุนสถาบันอุดมศึกษา กฎหมายเกี่ยวกับภาษี เป็นต้น เป็นกรณีพิเศษ โดยเร่งรัดในการดำเนินการให้สามารถนำออกใช้ได้โดยเร็ว

รัฐบาลควรให้ความสำคัญกับสถาบันอุดมศึกษา แต่งตั้งรัฐมนตรี ผู้มีความรู้ความสามารถสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าให้แก่สถาบันอุดมศึกษามากำกับดูแล และไม่ชักนำการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้องกับการอุดมศึกษา

แผนพัฒนาการศึกษาของชาติ ควรจะเป็นแผนระยะยาว กำหนดโดยระดับล่างระดับบน ของสถาบันอุดมศึกษา ร่วมกับชุมชนท้องถิ่น องค์กรเอกชน เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นและการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติ มีกลไกกำกับในการสร้างเอกภาพทางนโยบายการศึกษาของชาติ มีมาตรการดำเนินการให้เป็นไปตามแผน และต่อเนื่องกันจนบรรลุเป้าหมายที่กำหนด

การลงทุนด้านอุดมศึกษาที่ต่ำมาตลอด ควรจะเร่งรัดให้สูงขึ้นตามอัตราเพิ่มของรายได้ประชาชาติและให้ทัดเทียมกับมาตรฐานสากลมีการระดมทุนทั้งทางตรง ทางอ้อมให้แก่สถาบันอุดมศึกษาได้ปฏิบัติการกิจต่าง ๆ ได้เต็มที่ตามที่ได้รับมอบหมาย

ทบวงฯ และกระทรวงฯ ซึ่งควบคุมสถาบันอุดมศึกษาควรเปลี่ยนแปลงบทบาทจากการควบคุมมาเป็นการกำกับดูแล กระจายอำนาจที่ซ้ำซ้อนกับสภามหาวิทยาลัย ให้เป็นอำนาจของสภามหาวิทยาลัย ลดขั้นตอน และความล่าช้าต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ดำเนินนโยบายให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาของชาติ แก่กฎหมายและให้การสนับสนุนในการแก้กฎหมายต่าง ๆ ที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาและการเจริญเติบโตของสถาบันอุดมศึกษา ปรับปรุงและใช้ระบบการตรวจสอบติดตามประเมินผลมาทดแทน เพื่อประกันคุณภาพและมาตรฐานของสถาบันอุดมศึกษา ให้สถาบันอุดมศึกษามีการแข่งขันกันโดยเสรี ด้านประสิทธิภาพและคุณภาพยิ่งขึ้น

วิกฤตอุดมศึกษาไทยอันเกิดจากปัญหาภายในสถาบันอุดมศึกษา ได้แก่ พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาในระบบราชการ สภามหาวิทยาลัย หน้าที่นโยบายและเป้าหมายของมหาวิทยาลัย โครงสร้างการบริหาร ผู้บริหาร หลักสูตร คุณภาพอาจารย์และการเรียนการสอน คุณภาพบัณฑิต การวิจัย และความขาดแคลนบุคลากรอันเป็นสิ่งที่ต้องการการแก้ไข

พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยในระบบราชการไม่ก่อให้เกิดความคล่องตัว และความเร็วในการบริหารและจัดการที่ควรแก้ไขเข้าสู่ระบบมหาวิทยาลัยในกำกับรัฐบาล

สภามหาวิทยาลัยที่มีความอ่อนแอ ไม่สร้างสรรค์ ไม่กระจายอำนาจ ไม่ปฏิบัติหน้าที่ กำหนดนโยบายควบคุมดูแลการบริหาร การจัดการสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงให้เข้มแข็งปฏิบัติหน้าที่สำคัญให้แก่มหาวิทยาลัย

สถาบันอุดมศึกษาเจริญไรทิศทาง ไม่มีการพัฒนาให้ต่อเนื่อง ใช้ทรัพยากรซ้ำซ้อน ไม่สามารถปฏิบัติงานที่เอื้อประโยชน์ต่อสังคม ซึ่งจะต้องปรับปรุงแก้ไขให้มีการกำหนดนโยบาย ทิศทาง เป้าหมายและภารกิจที่จะต้องปฏิบัติให้ชัดเจน ทำการพัฒนาให้มีการต่อเนื่อง ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้ได้ประโยชน์สูงสุด สามารถปฏิบัติงานที่เอื้อประโยชน์ต่อสังคมได้

การแบ่งส่วนราชการที่มีมากเกินไปและโครงสร้างการบริหารที่ขาดความเป็นชุมชน วิชาการที่ควรจะต้องมีการปรับ ยุบ รวม และพัฒนาโครงสร้างให้เป็นชุมชนวิชาการ

ผู้บริหารที่ไร้ประสิทธิภาพไม่รู้ระบบบริหารไม่สามารถพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาให้ ต่อเนื่องได้ ซึ่งจะต้องเปลี่ยนแปลงวิธีการสรรหาการได้มาซึ่งผู้บริหารและจะต้องมีระบบการพัฒนา บุคลากรผู้บริหาร

ระบบราชการที่ขาดการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแก้ไขเพื่อลดความซ้ำซ้อน ขั้นตอนเพื่อ ให้ เกิดความคล่องตัว ซึ่งต้องเปลี่ยนแปลงแก้ไข

หลักสูตรที่ล้าสมัย แยกวิชามากเกินไป มีความซ้ำซ้อน ลอกเลียนซึ่งกันและกัน ไม่มี ความหลากหลาย ขาดความยืดหยุ่น ไม่เป็นสากลและไม่เกิดบูรณาการ ซึ่งจำเป็นที่จะต้องปฏิรูปและ เปลี่ยนแปลงให้ทันสมัย ไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อน มีความหลากหลายเหมาะสมตามความต้องการของผู้ เรียนและมุ่งเน้นความเป็นอิสระเสรีในการค้นหาความจริงและปูพื้นให้มีความงอกงามทางสติปัญญา ก้าวทันโลกได้

คุณภาพของอาจารย์ที่ลดลง จำนวนผู้มีคุณภาพน้อยลง ซึ่งจะต้องพัฒนาให้มีจำนวน และคุณภาพสูงขึ้น กำหนดภาระงานให้เป็นมาตรฐาน มีมาตรการจูงใจ มาตรการสนับสนุน มาตรการ ยกย่องมาตรการติดตามผลงานและ มาตรการพัฒนาฝึกอบรมให้มีประสิทธิภาพและทันสมัยอยู่เสมอ

วิธีการเรียนการสอนที่ล้าสมัยซึ่งจะต้องปฏิรูปจากการเรียนรู้เป็นการเรียนเพื่อเรียนรู้ เพื่อมีปัญญาอันเกิดจากการสับการเล่าเรียน การฝึกปฏิบัติคิดพิจารณาเหตุผลและแก้ ปัญหาเป็น การสอนที่มีการถ่ายทอดในความถูกต้องของเนื้อหาที่มีความเชื่อมโยงกันเป็นระบบ ตามความ เหมาะสมและมีประโยชน์พร้อมกับการนำสื่อและเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้าสู่ระบบการเรียน การสอน

คุณภาพบัณฑิตที่มีมาตรฐานลดลง ขาดการแสวงหาความรู้และขาดคุณสมบัติที่ดี ซึ่ง จะต้องพัฒนาให้เกิดความอยากรู้อยากเรียนควบคู่ไปกับคุณธรรม จริยธรรม บุคลิกภาพ ร่างกายและ จิตใจ

ความขาดแคลนบุคลากร ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐอันเนื่องมาจากการจำกัดอัตรา ของรัฐที่ครอบคลุมทุกหน่วยราชการ ตลอดจนไม่เห็นความสำคัญของสาขาวิชาการพื้นฐานต่าง ๆ

ที่จะต้องพัฒนาในสถาบันอุดมศึกษา เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ไทย เช่น โบราณคดี ประวัติศาสตร์ ซึ่งจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงแก้ไข

การวิจัยที่รัฐลงทุนให้น้อย สถาบันอุดมศึกษามีบทบาทน้อย สร้างองค์ความรู้ใหม่ และองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการชี้นำ ต่อสังคม ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมได้น้อย ซึ่งรัฐจะต้องทุ่มเทการลงทุนด้านการวิจัยและพัฒนาให้แก่สถาบันอุดมศึกษาอย่างจริงจังทั้งในด้านทรัพยากรบุคคล อาคารสถานที่และอุปกรณ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับการวิจัยและจะต้องทุ่มทุนเพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาได้ปฏิบัติงานด้านการให้บริการทางวิชาการ การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายอย่างจริงจัง

บทที่ 5

อุดมศึกษาสู่การเปิดเสรี

การศึกษาระดับอุดมศึกษาของไทยจำเป็นที่จะต้องเปิดเสรีในอนาคตด้วยเหตุบังคับหลายประการ ประการแรกคือ การเปลี่ยนแปลงขององค์ประกอบของประชากรไทยในวัยทำงานที่สูงขึ้นและการขยายตัวของการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาที่สูงขึ้น อุดมศึกษาจะต้องขยายตัวไปอย่างรวดเร็วเพื่อรองรับการขยายตัวของจำนวนนักศึกษาที่สูงขึ้น สถิติในปี พ.ศ. 2537 บ่งบอกว่าสถาบันอุดมศึกษาระดับต่างๆ ประเภทจำกัดรับได้รองรับนักศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรีประมาณ 314,300 คน ระดับปริญญาตรี 483,300 คน และสูงกว่าปริญญาตรี 65,200 คน รวมเป็นจำนวนทั้งสิ้น 862,800 คน คาดว่าในปี พ.ศ. 2549 หรืออีก 10 ปีข้างหน้า สถาบันอุดมศึกษาจำกัดรับ จะต้องรองรับอนุปริญญา 510,900 คน ปริญญาตรี 900,000 คน และสูงกว่าปริญญาตรี 156,500 คน รวมทั้งสิ้น 1,567,400 คนเป็นอย่างน้อย [46]

ประการที่สอง ความต้องการการปรับตัวของกำลังแรงงานที่มีระดับการศึกษาสูงขึ้น เพื่อรองรับการผลิตสินค้าเศรษฐกิจที่ต้องใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่สูงขึ้นซึ่งในปี 2538 ไทยเรามีสัดส่วนแรงงานระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษาและอุดมศึกษา 79:11:3:7 ซึ่งต้องเปลี่ยนแปลงไปอย่างน้อยสู่ระดับ 40 : 29 : 8 : 23 ใน 25 ปีข้างหน้าดังที่ได้แสดงไว้ในตารางที่ 5-1

ประการที่สามไทยจะต้องปรับสัดส่วนอัตราการเรียนต่อของนักเรียนในวัยเรียนในระบบการศึกษาเพื่อให้เป็นกำลังของชาติในการแข่งขันกับนานาชาติจากในปี พ.ศ. 2538 ที่มีสัดส่วนร้อยละของนักเรียนประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษาจาก 98.5 , 52.2 และ 12.5 ไปสู่ร้อยละ 100, 97.2 และ 50.2 ใน 25 ปีข้างหน้าเป็นอย่างน้อย ดังตารางที่ 5-2 ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับในปัจจุบัน ประเทศพัฒนามีนักศึกษาเข้าสู่ระดับอุดมศึกษาร้อยละ 28, 44, 53, 63, 65 ในอังกฤษ ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น ฟินแลนด์ และสหรัฐอเมริกาตามลำดับ ซึ่งถึงขณะนั้นประเทศพัฒนาแล้วคงจะก้าวหน้ามากกว่านี้ไปอีกไกล

ด้วยความจำเป็นเช่นนี้ เป็นการยากที่รัฐจะรองรับได้ จะต้องระดมเอกชนทั้งในและนอกประเทศ ตลอดจนชุมชนท้องถิ่นเข้าร่วมรับภาระในการจัดการอุดมศึกษา อุดมศึกษาจะต้องเปิดเสรีให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนรับผิดชอบ ระดมทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่มาพัฒนาอุดมศึกษาของชาติ ให้สามารถเพิ่มการผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพสนองต่อความต้องการของประเทศที่จะต้องแข่งขันกับนานาชาติ เพื่อดำรงอยู่ซึ่งความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม และความสงบสุขของชนในชาติต่อๆ กันไปในอนาคต

ตารางที่ 5-1 โครงสร้างสัดส่วนกำลังแรงงานตามระดับการศึกษาใน 25 ปีข้างหน้า

ระดับการศึกษา	ร้อยละของกำลังแรงงานใน พ.ศ.			
	2538	2543	2553	2563
ประถมศึกษา	79.07	72.23	55.90	39.92
มัธยมศึกษา				
- ตอนต้น	8.05	11.58	14.73	14.62
- ตอนปลาย	3.32	4.36	8.63	14.34
อาชีวศึกษา	3.17	3.96	6.58	8.65
อุดมศึกษา	6.40	7.88	14.11	22.47
รวม	100.00	100.00	100.00	100.00

ที่มา : วิสัยทัศน์เศรษฐกิจและสังคมไทย, คณะอนุกรรมการโครงการเศรษฐกิจไทยในสากล , ปี 2539
สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ตารางที่ 5-2 อัตราการเรียนต่อของนักเรียนในระบบการศึกษาใน 25 ปี ข้างหน้า

ระดับการศึกษา	ร้อยละของผู้อยู่ในวัยเรียน			
	2538	2543	2553	2563
ประถมศึกษา	98.5	99.6	100.00	100.00
มัธยมศึกษา	52.2	79.1	96.2	97.2
- ตอนต้น	73.0	96.6	99.8	99.9
- ตอนปลาย	31.6	62.1	92.7	94.4
อุดมศึกษา	12.5	20.4	43.7	50.2

ที่มา : วิสัยทัศน์เศรษฐกิจและสังคมไทย ,คณะอนุกรรมการโครงการเศรษฐกิจไทยสากล, 2539
สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

5.1 บทบาทของอุดมศึกษาเอกชน

เอกชนได้มีบทบาทในการพัฒนาอุดมศึกษาดังแต่ในแผนพัฒนาการศึกษาฉบับที่ 4 และได้มีการพัฒนาวิทยาลัยขึ้นมาเป็นมหาวิทยาลัยตามลำดับ จนในปัจจุบันเป็นสถาบันอุดมศึกษาเอกชน สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย 31 แห่ง จำนวนนักศึกษาในครึ่งแผนฯ 7 (2537) 118,101 คน และที่เปิดต่ำกว่าระดับปริญญาตรี คือ ปวท. ปวส. และอนุปริญญาในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการอีกนับร้อยแห่ง

5.1.1 อัตราเพิ่มของนิสิตในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

สถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้มีบทบาทเพิ่มมากขึ้นทุกที ดังปรากฏในแผนพัฒนาฉบับที่ 7 ที่ได้แบ่งสัดส่วนของจำนวนนิสิตนักศึกษาไปร้อยละ 15 เท่าๆ กับสถาบันอุดมศึกษาสังกัดทบวงฯ จำกัดรับและสูงกว่าสถาบันราชภัฏ ซึ่งมีสัดส่วนร้อยละ 10 ในขณะที่สถาบันอุดมศึกษาไม่จำกัดรับรับสัดส่วนไปร้อยละ 60 มีอัตราเพิ่มของนักศึกษาอย่างรวดเร็ว คือจากแผนฯ 6 ถึง ต้นแผนฯ 7 มีอัตราเพิ่มโดยเฉลี่ย 28,040 คน/ปี เป็น 35,461 คน/ปี คิดเป็นอัตราเพิ่มถึงร้อยละ 27

5.1.2 การผลิตบัณฑิตระดับปริญญาตรี

สถาบันอุดมศึกษาเอกชนผลิตบัณฑิตระดับปริญญาตรีแทบทุกสาขา ดังแสดงให้เห็นในตารางที่ 5.1.2 มีบางสาขาไม่เปิด เช่น สาขาคณิตศาสตร์ คหกรรมศาสตร์ และสาขาที่ถูกรัฐกำกับไม่ให้เปิด เช่น ศึกษาศาสตร์ ในแผนฯ 4 และ 5 สถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่มุ่งเน้นการเปิดสอนในสาขาสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ ในแผนฯ 6 และแผนฯ 7 ได้มุ่งเน้นทางสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากขึ้น (ดูรายละเอียดในข้อ 3.2.3.4 บทที่ 3) ดังจะเห็นได้จากอัตราเพิ่มเพียงในครึ่งแผนฯ 7 สูงกว่าในแผนฯ 6 ถึงร้อยละ 52.5 ในขณะที่สาขาสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์เพิ่มสูงกว่าเป้าหมายทั้งสิ้นร้อยละ 22.5 และได้รับนักศึกษาในสาขาสำคัญ เช่น วิทยาศาสตร์ แพทยศาสตร์ สูงกว่าเมื่อเปรียบเทียบระหว่างแผนฯ 7 สาขาต่าง ๆ ในกลุ่มวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอันประกอบด้วยสาขาวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ แพทยศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ สถาปัตยกรรมศาสตร์ เกษตรศาสตร์ สาขาวิทยาศาสตร์มีอัตราเพิ่มสูงสุดคือร้อยละ 74.2 รองลงมาคือ วิศวกรรมศาสตร์ร้อยละ 59.2 ส่วนสาขาในกลุ่มสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ซึ่งประกอบด้วยศึกษาศาสตร์ มนุษยศาสตร์ วิจิตรศิลป์ ฯ สังคมพฤติกรรมศาสตร์ บริหารธุรกิจ สื่อสารมวลชน และคหกรรมศาสตร์ นั้น สาขาวิจิตรศิลป์มีอัตราเพิ่มร้อยละ 56.7 รองลงไปคือ บริหารธุรกิจร้อยละ 34.2 นับว่าได้ปรับตัวไปตามความต้องการของตลาด และการปรับตัวเป็นไปด้วยความรวดเร็ว เพราะมีการลดจำนวนนิสิตที่ไม่อยู่ในความต้องการของตลาด เช่น สาขาสังคมพฤติกรรมศาสตร์ ถึงร้อยละ 41.1

ผู้สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีในแผนฯ 6 โดยเฉลี่ย 10,767 คน/ปี และในต้นแผนฯ 7 โดยเฉลี่ย 20,662 คน/ปี เป็นการเพิ่มขึ้นถึงเท่าตัว และเป็นจำนวนบัณฑิตที่สูงกว่าเป้าหมายที่วางไว้ในแผนฯ ร้อยละ 6.1 และ 6.7 ตามลำดับ

เป็นที่น่าสังเกตว่าอัตราเพิ่มผู้สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีในสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งในแผนฯ 6 เป็นสัดส่วนเพียงร้อยละ 6 โดยมีสาขาสังคมศาสตร์ เป็นร้อยละ 94 มาเป็นร้อยละ 15 ต่อ 85 แสดงว่าสถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้ให้ความสนใจต่อวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และมีการปรับตัวเพิ่มการเรียนการสอนในสาขา อันเป็นที่ต้องการของประเทศมาตั้งแต่ปลายแผนฯ 5 เริ่มต้นแผนฯ 6 มาแล้ว

5.1.3 บทบาทการผลิตบัณฑิตระดับบัณฑิตศึกษาและการวิจัย

สถาบันอุดมศึกษาเอกชนผลิตบัณฑิตระดับบัณฑิตศึกษานับว่ายังน้อย ในปี พ.ศ. 2536 มีผู้สำเร็จปริญญาโท 1,016 คน และพ.ศ.2538 มีผู้สำเร็จเพียง 1,395 คน ดังตารางที่ 5.1.3 ส่วนใหญ่เป็นด้านบริหารธุรกิจ ร้อยละ 69.88 และ 66.95 ตามลำดับ ในปี พ.ศ. 2539 มีนิสิตเรียนระดับปริญญาโท 6,659 คน ใน 28 สถาบัน

สำหรับงานวิจัยของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีน้อยมากเมื่อเทียบสัดส่วนกับอาจารย์ระดับปริญญาโทและเอกที่มีอยู่ นอกจากนี้อาจจะสังเกตได้จากการของบประมาณจากสำนักงานงบประมาณจากสำนักงานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งเปิดโอกาสให้ทุนทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ไม่จำกัดว่าจะป็นรัฐหรือเอกชน มีจำนวนโครงการน้อยมากไม่ถึงร้อยละ 1 เช่นเดียวกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ซึ่งให้ทุนไม่จำกัดสาขาวิชาและไม่จำกัดว่าจะสังกัดรัฐหรือเอกชน ก็มีโครงการจากสถาบันเอกชนไม่ถึงร้อยละ 1 เช่นกัน

ตารางที่ 5.1.3 เปรียบเทียบจำนวนผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีและโทจากสถาบันอุดมศึกษาเอกชน จำนวน 24 สถาบัน ในปี พ.ศ.2536 และ พ.ศ. 2538

กลุ่มสาขาวิชา	พ.ศ.2536						พ.ศ. 2538					
	ตรี		โท		รวม		ตรี		โท		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
มนุษยศาสตร์และศาสนา	855	3.57	1	0.09	858	1.95	1,569	6.23	3	0.21	1,572	5.75
วิศวกรรมศาสตร์และสถาปัตยกรรมศาสตร์	247	1.03	7	0.68	249	0.57	421	1.67	-	-	421	1.59
นิติศาสตร์	829	3.46	6	0.59	835	1.90	528	2.09	12	0.86	540	2.03
สังคมศาสตร์	3,113	13.07	227	22.34	19,443	44.34	499	1.98	131	9.39	630	2.37
บริหารธุรกิจ	15,383	64.38	710	69.88	16,099	36.71	15,28	60.78	934	66.95	16,221	61.10
สื่อสารมวลชน	-	-	-	-	-	-	2,158	8.58	93	6.66	2,251	8.48
วิทยาศาสตร์	516	2.15	65	6.39	417	0.95	624	2.48	124	8.88	748	2.82
วิทยาศาสตร์สุขภาพ	524	2.19	-	-	524	1.19	495	1.96	-	-	495	1.86
วิศวกรรมศาสตร์	2,415	10.1	-	-	2,415	5.51	2,568	14.18	98	7.02	3,666	13.81
รวม	23,892	100	1,016	100	43,85	100	25,14	100	1,395	100	26,544	100

ที่มา : ข้อมูลจากสำนักกิจการสถาบันอุดมศึกษาเอกชน สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย

5.1.4 หลักสูตรการศึกษา

หลักสูตรการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่อยู่ในความดูแลของทบวงมหาวิทยาลัย จะต้องผ่านความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถาบันอุดมศึกษาเอกชน เพื่อเป็นการประกันคุณภาพ ซึ่งคณะกรรมการ ฯ จัดตั้งคณะกรรมการพิจารณาหลักสูตร และจัดตั้งคณะกรรมการดูแลการสอบไล่ติดตามผลว่าได้ดำเนินการตามมาตรฐานที่กำหนดหรือไม่ ซึ่งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่พิจารณาส่วนใหญ่จะเป็นคณาจารย์จากสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ และมักจะผลักดันให้หลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีลักษณะคล้ายคลึงกับหลักสูตรของสถาบันของรัฐ ทำให้ไม่มีความหลากหลายเกิดขึ้น

5.1.5 คณาจารย์

ในปี พ.ศ.2536 สถาบันอุดมศึกษาเอกชนจำนวน 24 สถาบันมีอาจารย์ประจำและอาจารย์พิเศษ ดังแสดงให้เห็นในตารางที่ 5.1.5 อาจารย์ประจำ 4,846 คน ซึ่งประกอบด้วยคนหนุ่มสาววัย ระหว่าง 30-40 ปี เป็นส่วนใหญ่ คือร้อยละ 70-80 และสัดส่วนของปริญญาตรี โท เอก 6.4 : 6.7 : 1 ซึ่งนับว่ายังห่างไกลจากมาตรฐานของทบวงฯ มาก แต่มีสัดส่วนอาจารย์ต่างประเทศ : อาจารย์ไทยค่อนข้างสูงคือ 1 : 13.5 อาจารย์พิเศษอาศัยอาจารย์จากมหาวิทยาลัยของรัฐทั้งประเภท เกษียณและไม่เกษียณร้อยละ 20-30 ซึ่งในกลุ่มนี้จะมีคนนอกอยู่บ้าง จำนวนอาจารย์พิเศษค่อนข้างสูงเป็นสัดส่วนกับอาจารย์ประจำถึง 1 : 1.6 เมื่อเทียบสัดส่วนอาจารย์ประจำต่อจำนวนนิสิตในภาพรวมจะตกประมาณ 1 : 26 ในปี พ.ศ. 2539 อาจารย์ประจำได้มีจำนวนเพิ่มขึ้นเป็น 6,836 คน หรือร้อยละ 41.1 ซึ่งนับว่าเพิ่มขึ้นรวดเร็วมาก โดยมีอัตราเพิ่มของอาจารย์ต่างประเทศ จาก 335 คน เป็น 1,360 คน หรือร้อยละ 30.6 นับว่าสูงมาก ทำให้สัดส่วนของอาจารย์ต่างประเทศต่ออาจารย์ไทยเปลี่ยนไปเป็น 1 : 4 และเป็นที่น่าสังเกตว่าคุณวุฒิของอาจารย์ต่างประเทศมีสัดส่วน ปริญญาตรี โท เอก 2 : 2.5 : 1 ซึ่งนับว่ามีมาตรฐานอาจารย์ที่สูงกว่ามหาวิทยาลัยของรัฐ สำหรับอาจารย์พิเศษก็เพิ่มสูงเช่นเดียวกัน คือเพิ่มจาก 3,039 คน เป็น 4,094 คน หรือเพิ่มถึงร้อยละ 34.7 โดยมีอาจารย์ต่างประเทศเพิ่มสูงขึ้นมากเช่นเดียวกัน คือเพิ่มถึงร้อยละ 53.3 สำหรับสัดส่วนของอาจารย์พิเศษ ตรี โท เอก อยู่ในระดับ 1 : 5.2 : 1.5 แสดงว่าคุณภาพของอาจารย์โดยคุณวุฒิในภาพรวมใกล้เคียงกับมาตรฐานสากลยิ่งขึ้น

การดึงดูดคณาจารย์เข้าสู่ระบบ

สถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้ดึงดูดคนเข้าสู่ระบบโดย :-

- จ่ายค่าตอบแทน โดยเฉพาะเงินเดือนให้เหมาะสมกับภาวะค่าครองชีพ
- ส่งเสริมให้ทุนไปศึกษาต่อทั้งในและต่างประเทศ
- ส่งเสริมให้อาจารย์ได้เข้าอบรมร่วมประชุมและสัมมนาทางวิชาการ
- ส่งเสริมให้มีการแต่งตั้งและสนับสนุนการเงินในการพิมพ์ตำรา
- ให้ทุนสนับสนุนการวิจัย (ยังน้อยมาก)
- ให้ตำแหน่งทางวิชาการ เช่น ผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์และศาสตราจารย์ เช่นเดียวกันอาจารย์ของมหาวิทยาลัยของรัฐ
- ได้ปรับปรุงสวัสดิการต่าง ๆ ให้ทันต่อเหตุการณ์ เช่น ค่ารักษาพยาบาล เงินบำเหน็จ เงินกู้ เงินยืม เงินสวัสดิการ ทุนการศึกษานูตริ เงินโบนัสประจำปี บริการรถรับ-ส่ง

การขยายตัวอย่างรวดเร็วของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ได้เป็นปัจจัยหนึ่งที่ดึงดูดคณาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐออกจากระบบได้เป็นอย่างดี

ตารางที่ 5.1.5 เปรียบเทียบจำนวนและคุณภาพอาจารย์ประจำ อาจารย์พิเศษ จำนวนและระดับการศึกษาของ นักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาเอกชน จำนวน 28 สถาบัน ใน พ.ศ.2536 และ พ.ศ. 2539

ประเภท	พ.ศ.2536 ^{1/}				พ.ศ. 2539 ^{2/}			
	ตรี	โท	เอก	รวม	ตรี	โท	เอก	รวม
อาจารย์ประจำ-คุณภาพ								
ชาวไทย	2,086	2,130	295	4,511	2,488	2,615	373	5,476
ร้อยละ	40.24	47.21	6.82	93.08	45.43	47.75	6.82	80.11
ชาวต่างประเทศ	113	173	49	335	500	617	243	1,360
ร้อยละ	33.73	51.64	14.63	6.92	36.76	45.36	17.86	19.89
รวม	2,199	2,303	344	4,846	2,988	3,232	616	6,836
ร้อยละ	45.37	47.52	7.09	100	43.70	47.27	9.01	100
สัดส่วนปริญญา	6.4	6.7	1		4.9	5.2	1	
อาจารย์พิเศษ-คุณภาพ								
ชาวไทย	612	1,801	599	3,012	490	2,681	752	3,923
ร้อยละ	20.31	59.79	19.90	99.11	12.49	63.34	19.16	95.82
ชาวต่างประเทศ	9	13	5	27	38	95	38	171
ร้อยละ	33.33	46.14	18.53	0.89	22.22	55.55	22.22	4.18
รวม	621	1,814	604	3,039	528	2,776	790	4,094
ร้อยละ	20.43	59.64	19.88	100	12.89	67.80	12.29	100
สัดส่วนปริญญา	1	3	1		1	5.2	1.5	
นิสิต-เรียนระดับ	124,555	3,772	7	128,334	164,613	6,659	60	171,332
	97.05	2.93	0.02	100	96.07	3.88	0.03	100

หมายเหตุ 1/ จำนวน 24 สถาบัน

2/ จำนวน 28 สถาบัน

ที่มา : ข้อมูลจากสำนักกิจการสถาบันอุดมศึกษาเอกชน สำนักปลัดทบวงมหาวิทยาลัย

5.1.6 ค่านิยมในการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

ค่านิยมในการเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนต่ำกว่าสถาบันอุดมศึกษาของรัฐประเภทจำกัดรับ แต่ในกลุ่มของผู้ที่พอจะมีฐานะจะสูงกว่าสถาบันอุดมศึกษาของรัฐประเภทไม่จำกัดรับ การแข่งขันเข้าสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจึงอยู่ในระดับสูง ซึ่งทำให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนสามารถดำรงอยู่ได้ดี มีรายได้มากกว่ารายจ่ายดังแสดงให้เห็นในตารางที่ 5.1.6 แม้กระทั่งมหาวิทยาลัยที่มีสาขาวิศวกรรมศาสตร์ เช่น มหาวิทยาลัยศรีพระทุม และมีแพทยศาสตร์เช่น มหาวิทยาลัยรังสิต ทั้งนี้ยกเว้นมหาวิทยาลัยที่จัดตั้งใหม่ อันได้แก่วิทยาลัยโยนกและวิทยาลัยศรีโสภณที่อยู่ในระยะเริ่มต้นยังรับนิสิตไม่ได้เต็มที่ ยังอยู่ในภาวะที่ขาดทุน ค่านิยมนี้มีพื้นฐานจากสาเหตุบางประการคือ

- ความเชื่อมั่นในคุณภาพและการมีงานทำต่อสถาบันอุดมศึกษาเอกชนบางแห่ง
- ความเชื่อมั่นของผู้ปกครองที่เห็นว่าสถาบันที่บังคับให้นักศึกษาเข้าห้องเรียน เป็นการช่วยควบคุมความประพฤติ ทำให้มีโอกาสประสบผลสำเร็จในการศึกษาดีกว่าสถาบันอุดมศึกษาที่ไม่จำกัดรับ
- ค่านิยมของความเป็นเจ้าของมูลนายที่อยากให้บุตรหลานได้เล่าเรียนไม่ว่าจะเป็นสถาบันใดก็ได้ เพื่อให้ได้ปริญญา

ตารางที่ 5.1.6 รายได้และรายจ่ายในการดำเนินการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ปีการศึกษา 2536

สถาบันอุดมศึกษาเอกชน	จำนวนรวม นักศึกษา ปริญญาตรี	รายได้จากการดำเนินงาน		รายจ่ายจากการดำเนินการ	
		จำนวนเงินรวม	ต่อคน	จำนวนเงินรวม	ต่อคน
มหาวิทยาลัยกรุงเทพ	20,919	488,979,901	23,375	310,875,893	14,861
มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต	6,367	156,431,846	24,569	79,399,916	12,471
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต	14,878	321,398,578	21,602	172,194,307	11,574
มหาวิทยาลัยพายัพ	6,269	120,077,093	19,154	98,431,133	15,701
มหาวิทยาลัยรังสิต	10,375	483,048,670	46,559	321,661,990	31,004
มหาวิทยาลัยศรีปทุม	10,404	376,961,691	36,232	127,506,359	12,256
มหาวิทยาลัยสยาม	9,626	369,265,695	38,361	218,899,944	22,740*
มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย	14,673	283,767,030	19,339	20,068,605	1,368
มหาวิทยาลัยหัวเฉียวฯ	813	25,553,666	31,431	76,305,981	93,857
มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ	10,077	511,519,372	50,761	269,247,388	26,719
มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์	2,845	158,259,533	55,627	93,641,526	32,914
สถาบันเทคโนโลยีสังคม (เกริก)	2,366	69,090,407	29,201	45,514,836	19,237
วิทยาลัยคริสเตียน	222	15,335,049	69,077	15,309,918	68,964
วิทยาลัยเซนต์จอห์น	3,176	95,914,630	30,200	43,752,948	13,776
วิทยาลัยพยาบาลเซนต์หลุยส์	225	16,005,443	71,135	13,839,408	61,508
วิทยาลัยภาคกลาง	1,268	19,268,360	15,210	7,192,925	5,673
วิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	3,044	30,662,993	10,073	25,344,627	8,326
วิทยาลัยมหานคร	2,057	150,567,084	73,197	62,565,552	30,416
วิทยาลัยมิชชัน	311	22,266,161	71,595	20,472,435	65,828
วิทยาลัยโยนก	751	23,714,768	31,578	27,966,116	37,239
วิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล	1,660	41,669,489	25,102	30,623,138	18,448
วิทยาลัยศรีโสภณ	543	5,490,055	10,111	5,863,931	10,799
วิทยาลัยแสงธรรม	226	3,491,537	15,449	3,564,863	15,774

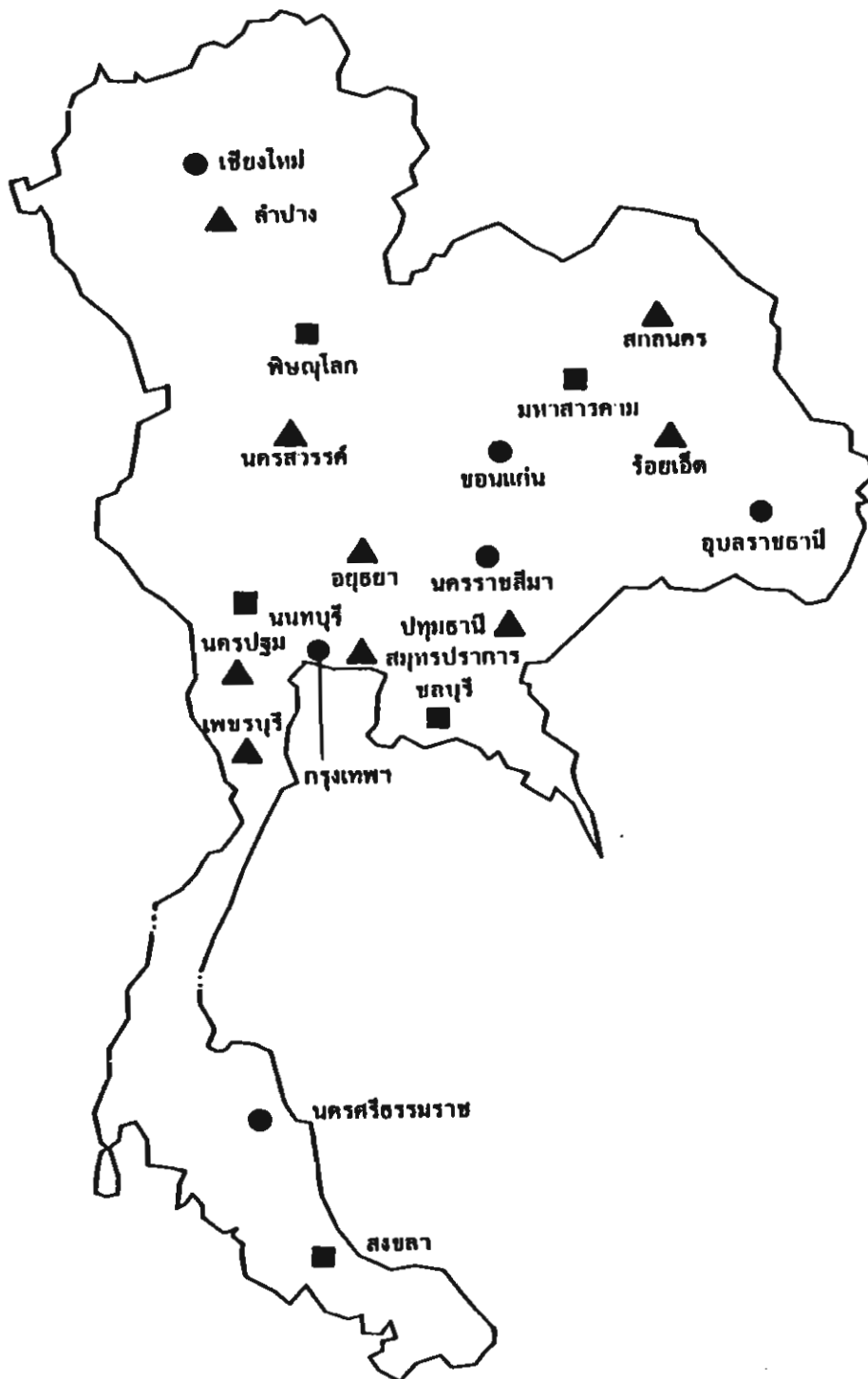
หมายเหตุ รายได้และรายจ่ายตามแบบ รทม.9 งบแสดงการเปลี่ยนแปลงทางการเงินของกองทุนทั่วไป
ที่มา : ข้อมูลจากสำนักกิจการสถาบันอุดมศึกษาเอกชน สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย

5.1.7 การกระจายโอกาสทางการศึกษา

สถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่สังกัดทบวงฯ กระจุกตัวในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล มากกว่าครึ่งคือ 18 แห่งในจำนวนรวมทั้งสิ้น 32 แห่ง ดังแผนภาพที่ 5.1.7 และที่จะเพิ่มขึ้นมาใหม่อีก 1 แห่ง คือมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ก็อยู่ในเขตปริมณฑล ส่วนที่กระจายอยู่ตามภูมิภาค ก็จะเป็นเมืองใหญ่ ซึ่งมักจะเป็นเมืองละแห่ง นับว่ายังไม่สามารถช่วยรัฐในการกระจายโอกาสทางการศึกษาได้มากนัก ทั้งนี้ด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจมากกว่าอย่างอื่น เพราะไม่สามารถดำรงอยู่ได้ในเขตที่ประชาชนยากจน

แผนที่ 5.1.7

แสดงที่ตั้งสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน

- = รัฐ และ เอกชน
■ = รัฐ
▲ = เอกชน

สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ	21	แห่ง
ภาคเหนือ	3	แห่ง
- เชียงใหม่	2	แห่ง
- พิษณุโลก	1	แห่ง
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	4	แห่ง
- ขอนแก่น	1	แห่ง
- นครราชสีมา	1	แห่ง
- อุดรธานี	1	แห่ง
- มหาสารคาม	1	แห่ง
ภาคกลาง	12	แห่ง
- กรุงเทพฯ	11	แห่ง
- นนทบุรี	1	แห่ง
ภาคตะวันออก	1	แห่ง
- ชลบุรี	1	แห่ง
ภาคใต้	2	แห่ง
- นครศรีธรรมราช	1	แห่ง
- สงขลา	1	แห่ง
สถาบันอุดมศึกษาเอกชน	31	แห่ง
ภาคเหนือ	3	แห่ง
- เชียงใหม่	2	แห่ง
- ลำปาง	1	แห่ง
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	5	แห่ง
- ขอนแก่น	1	แห่ง
- นครราชสีมา	1	แห่ง
- ร้อยเอ็ด	1	แห่ง
- สกลนคร	1	แห่ง
- อุดรธานี	1	แห่ง
ภาคกลาง	22	แห่ง
- กรุงเทพฯ	16	แห่ง
- นครปฐม	1	แห่ง
- นครสวรรค์	1	แห่ง
- ปทุมธานี	1	แห่ง
- เพชรบุรี	1	แห่ง
- สมุทรปราการ	1	แห่ง
- อุดรธานี	1	แห่ง
ภาคใต้	1	แห่ง
- นครศรีธรรมราช	1	แห่ง

5.1.8 ความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน

ความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชนในปัจจุบันมีลักษณะเป็นไปอย่างหลวมๆ เป็นลักษณะของความร่วมมือระหว่างบุคคลมากกว่าที่จะเป็นระดับมหาวิทยาลัย จากการสำรวจของศุภชัยและคณะ [47] ได้บ่งบอกว่าได้มีความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชนในรูปแบบต่างๆ อยู่บ้างแล้ว และความร่วมมือที่จัดว่ามากหรือมากที่สุดเป็นการอนุญาตให้อาจารย์หรือข้าราชการไปช่วยสอน ส่วนที่จัดว่ามีอยู่ปานกลาง ก็คือการอนุญาตให้อาจารย์ไปเป็นที่ปรึกษาหรือกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ การให้อาจารย์หรือนักศึกษาใช้ห้องสมุดร่วมกัน การเป็นกรรมการร่างหลักสูตร ส่วนที่จัดว่ามีความร่วมมือกันน้อยได้แก่ การให้ยืม/เช่าอาคารสถานที่ การทำวิจัยร่วมกัน การเชื่อมโยงข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ การจัดประชุมวิชาการระดับประเทศและนานาชาติร่วมกัน การช่วยพัฒนาอาจารย์ผู้สอนโดยการรับเข้าศึกษาต่อในโควตาพิเศษ และการอนุญาตให้อาจารย์ไปเป็นผู้บริหาร

ความร่วมมือดังกล่าวข้างต้นมีรูปแบบและปริมาณความร่วมมือยังไม่หลากหลาย และไม่มากพอที่จะทำให้เห็นประสิทธิผล ในความร่วมมือได้เต็มที่ จากผลของการสำรวจถึงความต้องการด้านความร่วมมือของคณะสำรวจชุดเดียวกัน ได้บ่งบอกถึงความต้องการความร่วมมือที่ต้องการให้เกิดขึ้นในอนาคตให้มากที่สุด ได้แก่การจัดการประชุมทางวิชาการระดับประเทศและระดับนานาชาติร่วมกัน การเชื่อมโยงข้อมูลและข่าวสารใช้ประโยชน์ร่วมกัน การแลกเปลี่ยนอนุญาตให้อาจารย์นักศึกษาใช้ห้องสมุดและความร่วมมือในการช่วยพัฒนาอาจารย์ผู้สอนโดยการรับเข้าศึกษาต่อเป็นโควตาพิเศษ ส่วนความต้องการที่อยู่ในระดับรองลงไปได้แก่ การทำวิจัยหรือเขียนตำราร่วมกัน การให้ยืมเช่าสนามกีฬาและห้องประชุม การอนุญาตให้อาจารย์ไปช่วยสอน การผลิตบัณฑิตในบางสาขาร่วมกัน

ความร่วมมือที่เกิดขึ้นน้อยนี้เป็นผลมาจากสังคมวัฒนธรรมไทย [48] ซึ่งต้องการความเคารพและการให้เกียรติซึ่งกันและกัน เป็นการเห็นประโยชน์ร่วมกันหรือนัยหนึ่งก็คือการยอมรับถึงเกียรติและศักดิ์ศรีของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน มีวิหะและฐานะทัดเทียมกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ และความร่วมมือจะแน่นแฟ้นต่อเมื่อได้เกิดผลประโยชน์ร่วมกัน ได้แก่ประโยชน์ในทางเศรษฐกิจซึ่งมีการจัดสรรผลประโยชน์ร่วมกัน และประโยชน์ในการพัฒนาวิชาการร่วมกัน ซึ่งแต่ละฝ่ายจะต้องแบกภาระร่วมกัน มิใช่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้ประโยชน์เพียงฝ่ายเดียว

ปัญหาที่เกี่ยวข้องโดยทางอ้อมที่เป็นอุปสรรคต่อความร่วมมือก็คือ :

- 1) ทบวงมหาวิทยาลัยยังมีการแบ่งแยกมหาวิทยาลัยของรัฐและเอกชน เป็นคนละประเภท ใช้เกณฑ์บังคับสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแตกต่างไปจากมหาวิทยาลัยของรัฐ เสมือนหนึ่งมิได้อยู่ในมาตรฐานเดียวกัน ทำให้การยอมรับของสังคมแตกต่างกันไปด้วย

- 2) การออกใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ เช่น ด้านวิศวกรรมศาสตร์ แพทยศาสตร์ และการบัญชี ยังมีระบบที่มีได้อยู่ในมาตรฐานเดียวกัน ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาสาขาวิชาชีพเหล่านี้ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน
- 3) กฎหมายรับรองกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินหรือประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากทรัพย์สินมหาวิทยาลัยของรัฐไม่เอื้ออำนวยที่จะให้มีการลงทุนร่วมระหว่างภาครัฐและเอกชน ไม่สามารถที่จะลงทุนร่วมในการจัดตั้งมหาวิทยาลัยในที่ดินของมหาวิทยาลัยของรัฐได้

ซึ่งอุปสรรคต่าง ๆ เหล่านี้จำเป็นที่จะต้องมีการแก้ไข

5.1.9 บทบาทของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนกับต่างประเทศ

สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีการติดต่อกับต่างประเทศในรูปแบบต่าง ๆ เช่นเดียวกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ มีการทำสัญญาร่วมมือระหว่างกันในหลายรูปแบบ ซึ่งเป็นสัญญาหลวม ๆ (ดูรายละเอียดในข้อ 8.2.1 บทที่ 8) กิจกรรมที่ดำเนินการร่วมกัน ได้แก่ การศึกษาดูงาน ฝึกอบรม สัมมนาและประชุมเชิงวิชาการด้านต่าง ๆ การแลกเปลี่ยนนิสิตนักศึกษา คณาจารย์ การจ้างคณาจารย์ต่างประเทศมาสอน สถาบันอุดมศึกษาเอกชนบางแห่งได้เริ่มโครงการนานาชาติ ซึ่งมักจะเป็นหลักสูตรเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ เช่น หลักสูตรปรัชญา การเมือง เศรษฐศาสตร์ บริหารธุรกิจ ธุรกิจระหว่างประเทศ การบริหารการท่องเที่ยวและโรงแรมเป็นหลักสูตรระดับปริญญาตรี มีคณาจารย์ไทยและต่างประเทศร่วมกันสอนใช้ภาษาอังกฤษ มีนิสิตนักศึกษาจากประเทศต่าง ๆ เข้าเรียนระยะ หลัง ๆ นี้มีหลักสูตรด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเข้ามา เช่น หลักสูตรคอมพิวเตอร์ สถาบันอุดมศึกษาบางแห่งได้ก้าวหน้ากว่าสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ มีการร่วมลงทุนกับต่างประเทศมานาน เช่น สถาบันต่างประเทศจัดหลักสูตรรับนักศึกษาต่างประเทศเข้ามาเรียนหลักสูตรภาษาไทย และเรื่องราวเกี่ยวกับประเทศไทย หรือร่วมมือกับบริษัทเอกชนจัดหลักสูตร อบรมสั้น ๆ เป็นความรู้เกี่ยวกับประเทศไทยด้านประวัติศาสตร์ ศิลปะ วัฒนธรรมแก่นักศึกษาต่างประเทศเฉพาะกลุ่ม เช่น กลุ่มนักท่องเที่ยว ผู้สูงอายุ สถาบันอุดมศึกษาเอกชนบางแห่งได้รับความช่วยเหลือจากต่างประเทศมานาน โดยมากผ่านมูลนิธิซึ่งเกี่ยวพันกับองค์การศาสนา ซึ่งจะมีการขยายตัวโดยร่วมลงทุนด้านอื่น ๆ นอกจากวิชาการเช่นอาคารสถานที่ได้โนอนาคตอันใกล้

5.2 แนวทางการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

5.2.1 ความจำเป็นที่รัฐจะต้องให้การสนับสนุนสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

การตั้งเป้าหมายที่จะให้ประชากรของประเทศในวัยเรียนได้เข้าเรียนต่อในระดับอุดมศึกษา ซึ่งปัจจุบันอยู่ในระดับร้อยละ 12.5 ไปสู่ระดับร้อยละ 43.7 ในปี พ.ศ. 2553 นั้นรัฐจะต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นจากปัจจุบัน พ.ศ. 2540 จำนวนเงิน 38,700 ล้านบาท ไปสู่ 200,000 ล้านบาท/ปี และให้ถึง 500,000 - 600,000 ล้านบาทต่อปี ซึ่งเป็นการแน่นอนว่าหากที่รัฐจะให้การสนับสนุน โดยไม่เร่งรัดให้เอกชนร่วมลงทุนช่วยการศึกษาโดยเฉพาะระดับอุดมศึกษาได้

ประเทศต่าง ๆ ที่เห็นความสำคัญของการศึกษาของชาติจะต้องอาศัยเอกชนช่วยลงทุนโดยให้การสนับสนุนทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม ดังเช่นในกรณีของญี่ปุ่นซึ่งเริ่มต้นให้การสนับสนุนสถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยทางตรง ในปี พ.ศ.2513 โดยให้เงินสนับสนุนร้อยละ 7.2 ของ งบประมาณค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษาทั้งหมด และเพิ่มขึ้นทุกปี จนกระทั่งสูงสุดในปี พ.ศ. 2523 ซึ่งเป็นระยะ 10 ปีได้สูงถึงร้อยละ 29.50 เมื่อถึงจุดอิ่มตัวตามเป้าหมายแล้วก็สามารถลดลงได้เรื่อย ๆ ตามลำดับ จนถึงปี พ.ศ. 2535 นี้อยู่ในระดับเพียงร้อยละ 12.7 นอกจากนี้ยังได้จัดงบประมาณพิเศษ สมทบสำหรับซื้อเครื่องมือสำคัญที่มีราคาแพงให้เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนใช้พัฒนาคุณภาพของการเรียนการสอนอีกด้วย [49]

ประเทศต่าง ๆ ในยุโรปซึ่งเคยยึดถือว่าการศึกษาเป็นหน้าที่ของรัฐบาลมานับร้อยปี ก็ได้มีการปรับเปลี่ยนโดยเฉพาะประเทศอุตสาหกรรมทั้งหลายที่จะให้เอกชนมีส่วนร่วมในการจัดการการศึกษา โดยเฉพาะระดับอุดมศึกษามากขึ้นทุกที โดยปกติงบประมาณค่าใช้จ่ายของรัฐที่จัดสรรให้แก่การศึกษาระดับพื้นฐาน คือชั้นประถมถึงมัธยมตอนปลายนั้นจะเป็นสัดส่วนที่ต่ำลงทุกที เมื่อขยายการศึกษาระดับอุดมศึกษาและการศึกษาตลอดอายุหรือเพื่อปวงชนเพิ่มขึ้น แม้อังกฤษจะพยายามรักษาสถานภาพที่จะให้รัฐดูแลอุดมศึกษามากกว่าส่งเสริมให้เอกชนมีส่วนร่วม ประเทศอื่น ๆ ในยุโรปได้สนับสนุนให้มีมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาเอกชนซึ่งมีคุณภาพแข่งขันกับของรัฐได้มากขึ้นทุกที ดังเช่นในฝรั่งเศสที่มีสถาบันอุดมศึกษาเอกชน INSEAD ตั้งอยู่ที่ Fontainebleau ซึ่งมีชื่อเสียงทางบัณฑิตบริหารศาสตร์ แม้ในอังกฤษเองก็กำลังจะเปลี่ยนแปลงไป เมื่อมีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยเอกชนชื่อ University of Buckingham เมื่อเร็ว ๆ นี้ [I]

ประเทศมาเลเซียซึ่งมีความใกล้ชิดกับอังกฤษได้หันมาเปิดกว้างสำหรับเอกชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการอุดมศึกษามากขึ้น โดยกำหนดไว้ในแผนอุดมศึกษาในศตวรรษที่ 21 เน้นหนักเรื่องของการ Corporatization ระหว่างรัฐและเอกชน [50]

สำหรับประเทศไทย การเร่งรัดให้เอกชนร่วมลงทุนในด้านอุดมศึกษาจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งยวด เพื่อให้ทันกับความต้องการกำลังคนที่ผ่านการศึกษาระดับอุดมศึกษามาช่วยในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติ ที่จะต้องประสบปัญหากับการแข่งขันกับนานาชาติในศตวรรษที่ 21 นี้

5.2.2 ความช่วยเหลือของรัฐต่อสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในปัจจุบัน

ปัจจุบันความช่วยเหลือของรัฐต่อสถาบันอุดมศึกษาเอกชนมาในสองรูปแบบคือ

1) การสนับสนุนให้จัดตั้งสถาบันอุดมศึกษา

สถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่ทบวงมหาวิทยาลัยอนุญาตให้จัดตั้งขึ้นแล้วมี จำนวน 35 แห่งโดยในปี พ.ศ. 2539 อนุญาตให้จัดตั้งใหม่แล้วจำนวน 3 แห่ง คือมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย มหาวิทยาลัยบริติส (ประเทศไทย) และวิทยาลัยดุสิตธานี ยังมีอีก 13 แห่งที่อยู่ระหว่างการพิจารณา

2) การจัดตั้งกองทุนช่วยเหลือ

ได้มีการจัดตั้งกองทุนเพื่อให้ความช่วยเหลือต่อสถาบันอุดมศึกษาเอกชนโดยเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533 ดังนี้

2.1) กองทุนหมุนเวียนเพื่อพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

กองทุนนี้เป็นกองทุนเริ่มแรกซึ่งปัจจุบันมีเงินกองทุนอยู่ 500 ล้านบาท จัดตั้งตั้งแต่ปีงบประมาณ 2533 เป็นต้นไป มีสถาบันอุดมศึกษา 13 แห่งได้กู้ยืมไปบ้างแล้วเป็นจำนวนเงิน 338 ล้านบาท

2.2) กองทุนหมุนเวียนเพื่อพัฒนาอาจารย์สถาบันอุดมศึกษาเอกชน

กองทุนนี้อยู่ในระหว่างจัดตั้งในวงเงิน 1,000 ล้านบาท โดยได้เสนอต่อคณะรัฐมนตรีไปแล้ว และจะเริ่มในปีงบประมาณ 2540 เป็นต้นไป

จึงอาจกล่าวได้ว่ารัฐได้เริ่มเห็นความสำคัญของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน และได้เริ่มให้ความช่วยเหลือในด้านการลงทุนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533 เป็นต้นมา ถึงแม้ว่าความช่วยเหลือดังกล่าวนี้จะยังน้อยอยู่ แต่ก็มีโอกาสที่จะเติบโตได้ยิ่ง ๆ ขึ้นไปในอนาคตถ้าหากรัฐเห็นความสำคัญในการที่จะต้องให้เอกชนร่วมลงทุนในด้านการอุดมศึกษา

5.2.3 รูปแบบของความช่วยเหลือหรือส่งเสริมภาคเอกชนเพื่ออุดมศึกษาในต่างประเทศ

ในต่างประเทศรูปแบบของการให้ความช่วยเหลือหรือส่งเสริมภาคเอกชนให้สนับสนุนการอุดมศึกษานั้นมีรูปแบบต่าง ๆ กันซึ่งอาจจะสรุปได้ดังนี้

1) กองทุนหมุนเวียน (Revolving Funds)

รัฐจัดตั้งเป็นกองทุนหมุนเวียน ให้เอกชนยืมไปลงทุนแบบเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ ดังเช่นที่ทบวงมหาวิทยาลัยได้ดำเนินการอยู่ในขณะนี้ซึ่งเป็นรูปแบบของการยืมไปเพื่อพัฒนาสถานที่ซื้อเครื่องมือ หรือพัฒนาครูบาอาจารย์ เป็นต้น

2) กองทุนสมทบ (Matching Funds)

รัฐจัดตั้งเป็นกองทุนสมทบโดยเสริมความเข้มแข็งให้แก่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในสิ่งที่จำเป็น ดังตัวอย่างที่ญี่ปุ่นจัดให้แก่สถาบันอุดมศึกษาเอกชน เป็นสัดส่วนกับเอกชน ลงทุนหรือช่วยซื้อเครื่องมือราคาแพงให้ เพื่อสถาบันเอกชนจะได้ใช้สอนนิสิตให้ได้มาตรฐานสูง เป็นต้น

3) การลงทุนร่วม (Entrepreneurship)

รัฐจัดทุนให้สถาบันของรัฐลงทุนร่วมกับเอกชนเพื่อกิจการที่ก่อผลกำไร ให้เพื่อเป็นรายได้ของทั้งสองฝ่ายซึ่งอาจจะมาในรูปแบบต่าง ๆ กัน เช่น

- ตั้งเป็นศูนย์การศึกษาหรือฝึกอบรมนานาชาติ (International Academic Franchising) ซึ่งวิธีการนี้เป็นที่นิยมของสหรัฐอเมริกา ในการจัดตั้ง American University ในประเทศต่างๆ เช่นใน ญี่ปุ่น เลบานอน เป็นต้น
- ตั้งเป็นศูนย์การศึกษาวิจัยและพัฒนาสหวิชาการ (Interdisciplinary Research and Development Center) วิธีการนี้เป็นที่นิยมมากในประเทศสหรัฐอเมริกา เกาหลีและไต้หวัน โดยที่รัฐร่วมกับเอกชน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นภาคอุตสาหกรรมลงทุนร่วมกันจัดตั้งศูนย์ศึกษาวิจัยและพัฒนา มักจะเป็นในพื้นที่ของมหาวิทยาลัย ทำการวิจัยร่วมกันในรูปแบบของศูนย์วิจัย หรืออุทยานวิทยาศาสตร์ เป็นต้น และใช้เป็นสถานที่ศึกษาและวิจัยของคณาจารย์และนิสิตชั้นบัณฑิตด้วย

4) การลงทุนให้ทางอ้อม (Indirected Support)

โดยการสร้างโครงสร้างพื้นฐานให้ เช่น ถนนหนทาง น้ำ และไฟ ให้ผ่านหน้าสถาบันอุดมศึกษาดังเช่นที่จัดให้กับนิคมอุตสาหกรรม

5) มาตรการทางกฎหมาย (Legislative Measures)

รัฐออกพระราชบัญญัติส่งเสริมสนับสนุนช่วยเหลือ สถาบันอุดมศึกษาของเอกชน โดยอำนวยความสะดวกหรือให้สิทธิประโยชน์ต่าง ๆ อันพึงมีให้และออกพระราชบัญญัติยกเลิกหรือเพิ่มเติมปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสถานการณ์

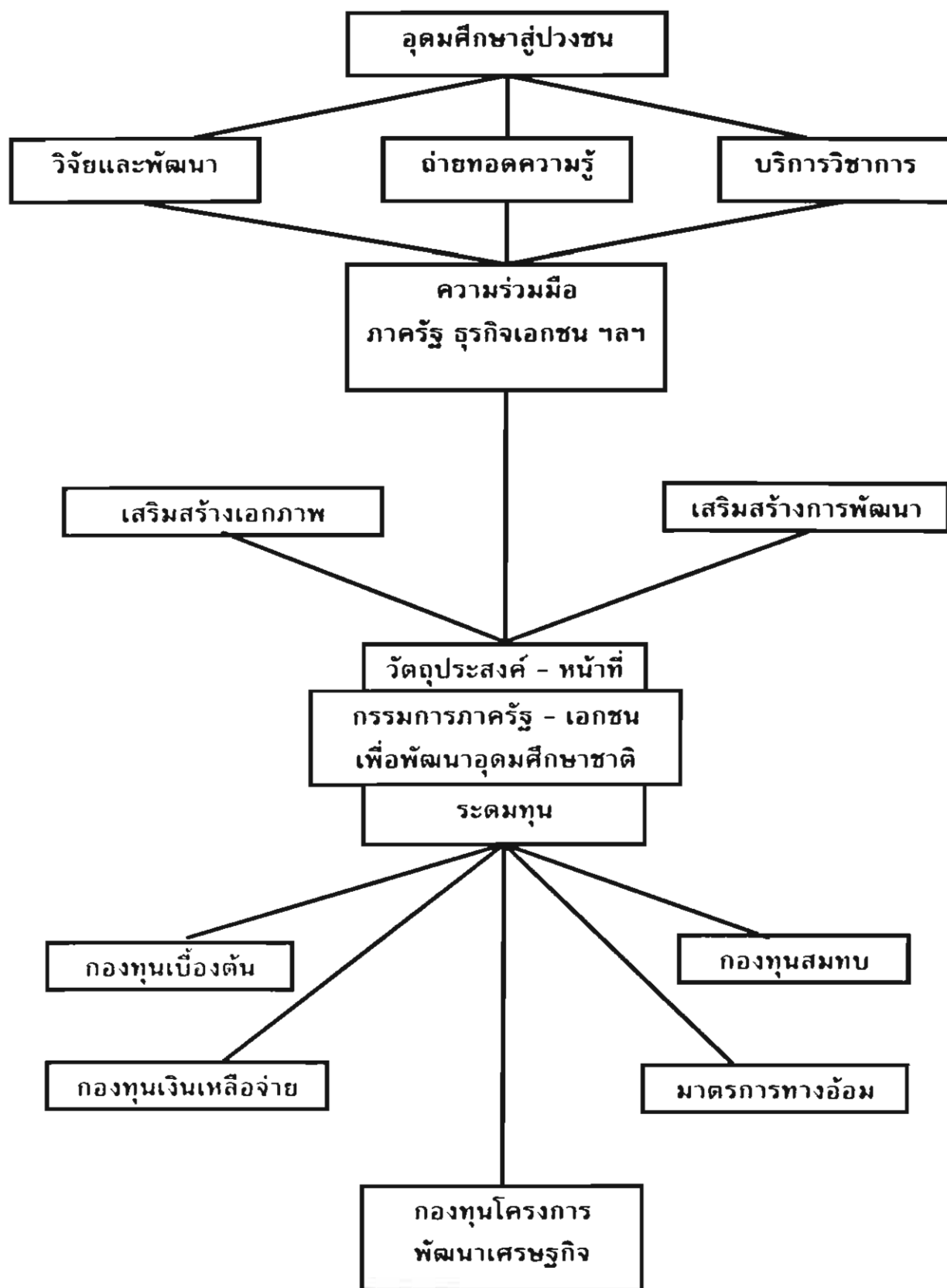
6) มาตรการทางภาษี (Tax Measures)

ออกมาตรการช่วยเหลือทางด้านภาษี เช่น ยกเว้นหรือลดหย่อนภาษีค่าโอนที่ดิน ค่าเครื่องมือ ค่าเงินบริจาค จากผู้มีศรัทธาบริจาคให้

5.2.4 กรรมการภาครัฐและเอกชนเพื่อการพัฒนาอุดมศึกษาของชาติ

ทางออกที่ดีและสำคัญที่สุดประการหนึ่งในการที่จะให้เกิดความร่วมมือระหว่างรัฐและเอกชน ช่วยกันพัฒนาอุดมศึกษาของชาติ ก็คือการจัดตั้งกรรมการภาครัฐและเอกชนเพื่อการพัฒนาอุดมศึกษาของชาติ เช่นเดียวกับที่ได้มีกรรมการภาครัฐและเอกชนด้านเศรษฐกิจทั้งนั้นนอกจากจะทำให้การพัฒนาศึกษาของชาติควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจแล้วยังช่วยให้นโยบายและทิศทางของการพัฒนาศึกษาของชาติได้กระทำกันอย่างต่อเนื่อง ไม่ผันแปรไปตามรัฐบาล ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอยู่บ่อยๆ เพราะมีกรรมการชุดนี้เป็นหลักที่จะทำให้เกิดความมั่นคงขึ้น วัตถุประสงค์หน้าที่และการระดมทุนเพื่อพัฒนาการอุดมศึกษาของชาติของกรรมการชุดนี้ได้แสดงไว้ในแผนภูมิ

5.2.4

แผนภูมิที่ 5.2.4 วัตถุประสงค์ หน้าที่และการระดมทุนของกรรมการภาครัฐและเอกชนเพื่อพัฒนาอุดมศึกษาของชาติ

1) วัตถุประสงค์
การจัดตั้งองค์การกรรมการภาครัฐเอกชนเพื่อพัฒนาการศึกษาของชาติ ควรวาง
วัตถุประสงค์ไว้ดังนี้

- เพื่อให้เอกชนมีส่วนร่วมกับรัฐอย่างแท้จริงในการพัฒนาการศึกษาของชาติ
- เพื่อเสริมสร้างการศึกษาของชาติให้เป็นเอกภาพ
- เพื่อระดมทุนทำการพัฒนาการศึกษาของชาติ ให้เป็นไปตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติและอย่างต่อเนื่อง
- เพื่อสร้างความกดดันและกระตุ้นเตือนให้สถาบันการศึกษาได้มีการพัฒนา
 - ◇ มีการเปลี่ยนแปลง ปรับปรุง แก้ไขให้ทันโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา
 - ◇ มีการแข่งขันในด้านประสิทธิภาพและคุณภาพ
 - ◇ มีการตรวจสอบ ประเมินและประกันคุณภาพ
- เพื่อพัฒนานโยบายและมาตรการความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับภาคธุรกิจเอกชนและหน่วยงานอื่น ๆ ในด้านการศึกษาสู่ปวงชน การวิจัยและพัฒนา การบริการทางวิชาการ เพื่อถ่ายทอดความรู้สู่การปฏิบัติอย่างจริงจัง

ทั้งนี้เพื่อช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ อันเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการศึกษาของชาติ

2) กองทุนและทรัพยากรเพื่ออุดมศึกษา
คณะกรรมการฯ ทำหน้าที่ดูแลจัดสรรปันส่วนงบประมาณ ซึ่งอยู่ในรูปของ
กองทุน ให้ช่วยเหลือสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและสถาบันอุดมศึกษาของเอกชน โดยกองทุนนี้
ประกอบด้วย :-

- กองทุนเบื้องต้น
กองทุนเบื้องต้น เป็นกองทุนที่รวมเอากองทุนต่าง ๆ ที่รัฐได้ตั้งไว้แล้ว
เข้ามาสู่ระบบอันได้แก่ กองทุนหมุนเวียน เพื่อพัฒนาสถาบันอุดมศึกษา
เอกชน กองทุนเพื่อพัฒนาอาจารย์สถาบันอุดมศึกษาเอกชน รวมทั้ง
กองทุนต่าง ๆ ที่จัดตั้งเพื่อ สนับสนุนอุดมศึกษาของรัฐ เป็นต้น
- กองทุนสมทบ
กองทุนสมทบเป็นกองทุนที่รัฐจะต้องจัดสรรให้เพิ่มขึ้นทุกปี ตามความ
จำเป็นในการที่จะขยายการอุดมศึกษาให้เป็นไปตามความเร่งด่วนของ
การที่จะต้องพัฒนา

- กองทุนจากเงินเหลือจ่ายประจำปีของรัฐ
เงินเหลือจ่ายซึ่งโดยปกติ กระทรวง ทบวง กรม ต่าง ๆ จ่ายไม่หมดและมักจะนำมาใช้จ่ายในสิ่งที่ไม่จำเป็นเพื่อให้งบประมาณหมดในปลายปี โดยปกติร้อยละ 10-14 ของงบประมาณที่จัดสรรให้ ควรจะตัดเข้ามาไว้ในกองทุนนี้ เพื่อช่วยด้านอุดมศึกษา
- กองทุนจากโครงการพัฒนาเศรษฐกิจ
เงินจากการลงทุนในโครงการพัฒนาต่าง ๆ ของรัฐ ซึ่งเป็นโครงการขนาดใหญ่ นับหมื่นล้าน ซึ่งอาจจะเป็นการลงทุนในการสร้างโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การคมนาคม โทรคมนาคม หรือไม่ก็ตาม ควรจะบังคับให้มีส่วนหนึ่งคือร้อยละ 1 ของงบประมาณในโครงการมาสมทบเป็นกองทุนเพื่ออุดมศึกษา ซึ่งอาจจะกำหนดให้ผลประโยชน์ที่ได้จากกองทุนนี้เข้าไปช่วยอุดมศึกษาในด้านการวิจัย หรือด้านการอนุรักษ์ที่สอดคล้องกับโครงการขนาดใหญ่นั้น ๆ

3) มาตรการทางอ้อม

มาตรการทางอ้อม ที่คณะกรรมการฯ อาจจะเสนอให้รัฐดำเนินการเพื่อเอื้ออำนวยต่อการลงทุนและพัฒนาทางด้านอุดมศึกษา อันได้แก่ :-

- การแก้ไขกฎระเบียบต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความคล่องตัว
- มาตรการทางภาษี เช่น การลดหย่อนภาษี เครื่องมือที่ใช้เพื่อการศึกษา ภาษีการโอนที่ดิน ฯลฯ
- มาตรการลดหย่อนค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่จำเป็นเพื่อการศึกษา
- อื่น ๆ

5.2.5 นโยบายของรัฐในการพัฒนาอุดมศึกษาเอกชน

1) รัฐควรมีนโยบายชัดเจนในการส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาเอกชน เพื่อให้มีคุณภาพในด้านการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ มีมาตรฐานที่เท่าเทียมและใกล้เคียงกัน เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีบทบาทในการช่วยเหลือรัฐบาลในการจัดการศึกษาอย่างแท้จริง ตลอดจนมีส่วนร่วมในการพัฒนาบุคลากรที่มีประสิทธิภาพให้แก่ประเทศ เนื่องจากในอนาคตแนวโน้มผู้เรียนในระดับอุดมศึกษาจะมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น การมีนโยบายดังกล่าวจึงเสมือนการพัฒนาอุดมศึกษาในระยะยาว

2) รัฐต้องยอมรับในบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในด้านการดำรงอยู่และการแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายด้านการอุดมศึกษาของรัฐ รัฐจึงควรมีนโยบายที่ชัดเจนประการหนึ่ง คือการควบคุมจำนวนสถาบันอุดมศึกษาของรัฐไม่ให้ขยายตัวไปตั้งเพิ่มในพื้นที่ที่มีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนตั้งอยู่

3) รัฐควรมีนโยบายในการพัฒนาคุณภาพของบุคลากรที่มีอยู่ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน เนื่องจากในปัจจุบันคุณภาพบุคลากรประจำของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจำเป็นต้องได้รับการพัฒนา เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาสถาบันในอนาคต ซึ่งวิธีการในการดำเนินการดังกล่าว อาจจัดทำในรูปของการจัดตั้งสถาบันวิชาการเพื่อการพัฒนาบุคลากรของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนโดยเฉพาะ โดยเป็นหน่วยงานในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย สนับสนุนให้มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากคุณภาพบุคลากรจะเป็นปัจจัยสำคัญต่อการสนับสนุนการดำเนินการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

4) รัฐควรเปิดโอกาสให้ภาคธุรกิจเอกชนเข้ามาร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษาระดับสูง หรือร่วมลงทุนกับสถาบันอุดมศึกษาที่มีอยู่แล้ว โดยภาคเอกชนเหล่านี้ก็จะได้รับประโยชน์ในแง่ของการมีสถาบันช่วยพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นการตอบแทน การกำหนดนโยบายดังกล่าวจะเอื้ออำนวยให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีแหล่งเงินทุนที่จะมาช่วยสนับสนุนการจัดการศึกษา โดยเฉพาะหากจำเป็นต้องลงทุนการจัดการศึกษาทางสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การจัดตั้งกรรมการภาครัฐและเอกชน เพื่อการพัฒนาอุดมศึกษาของชาติ ตามข้อ 5.2.3 จะเป็นทางออกที่ดีที่จะดำเนินการให้ภารกิจนี้ลุล่วงให้เห็นได้เป็นรูปธรรม

5) ในการสนับสนุนการดำเนินการภารกิจที่มีประสิทธิภาพของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน รัฐบาลควรกำหนดเกณฑ์มาตรฐานกลางที่เหมาะสมสำหรับการดำเนินการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน และควรจะให้ความสำคัญในการกำกับและส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้พัฒนาไปสู่มาตรฐาน มีคุณภาพและมีความหลากหลายยิ่ง ๆ ขึ้นไป

6) รัฐควรมีนโยบายในการสร้างวิสัยทัศน์และความเข้าใจปรัชญาและวัตถุประสงค์ของการศึกษาในระดับอุดมศึกษา เพื่อให้ผู้บริหารมีความเข้าใจ และสามารถกำหนดทิศทางการดำเนินงานได้สอดคล้อง และเป็นไปตามหลักการในการจัดและดำเนินงานด้านอุดมศึกษาอย่างแท้จริง เนื่องจากหลายสถาบันยังจัดการศึกษาที่ไม่แตกต่างจากโรงเรียนในระดับมัธยมศึกษา และมุ่งหวังผลกำไรในการจัดการศึกษามากกว่ามุ่งผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพให้แก่สังคม

7) รัฐบาลควรจัดตั้งกองทุนเพื่อสนับสนุนการดำเนินการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน เพื่อส่งเสริมให้เอกชนหันมาสนใจที่จะลงทุนเพื่อส่งเสริมคุณภาพทางการศึกษาให้มากขึ้น

5.2.6 บทบาทของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในอนาคต

1) สถาบันอุดมศึกษาเอกชนควรกำหนดวัตถุประสงค์ในการดำเนินการภารกิจให้ชัดเจนมากขึ้น สอดคล้องกับความเป็นจริงและความต้องการของสังคม ซึ่งนอกเหนือจากการที่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนก่อตั้งขึ้นเพื่อส่งเสริมวิชาการและกระจายโอกาสทางการศึกษาและอื่น ๆ ตามที่ได้เคยกำหนดไว้เดิมแล้ว จะต้องมีการวางแผนการดำเนินงานที่ชัดเจน และสิ่งที่สำคัญก็คือ ต้องทำเพื่ออุดมการณ์ของชาติ เพื่อกระจายโอกาสทางการศึกษาให้แก่คนในท้องถิ่น มุ่งเน้นในเชิงคุณภาพมากกว่ามุ่งหวังผลกำไรเป็นหลัก ทั้งนี้ต้องคำนึงว่าสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจะเป็นที่ต้องการของตลาด

ในระยะยาวได้นั้นจำเป็นต้องสะสมชื่อเสียงและมีคุณภาพที่เป็นที่ยอมรับและเชื่อถือของตลาดแรงงาน แต่การดำเนินการดังกล่าวจำเป็นต้องใช้ทุนจำนวนมหาศาล เพื่อการริเริ่มและดำเนินการต่อไป

2) สถาบันอุดมศึกษาเอกชนควรร่วมรับผิดชอบในการผลิตบัณฑิตสาขาที่เป็นความต้องการของประเทศในอนาคตมากขึ้น โดยเฉพาะการผลิตในสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งมีแนวโน้มว่าการผลิตบัณฑิตในภาครัฐเพียงอย่างเดียวคงไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้เรียนที่สนใจจะเข้าศึกษาเพิ่มมากขึ้นรวมทั้งความต้องการของชาติในอนาคต

3) ภารกิจในการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนควรพัฒนาไปสู่การดำเนินการภารกิจอย่างเต็มรูปแบบ ทั้งในด้านการสอน การวิจัย การบริการทางวิชาการแก่สังคม ตลอดจนการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม เพิ่มมากขึ้น เนื่องจากการดำเนินการภารกิจในปัจจุบันมุ่งเน้นการผลิตบัณฑิตเป็นส่วนใหญ่ แต่บทบาททางด้านอื่นยังไม่ชัดเจนมากนัก การเพิ่มบทบาทด้านอื่น ๆ ดังกล่าวข้างต้น จะเป็นสิ่งดึงดูดให้สังคมเห็นความสำคัญและให้ความช่วยเหลือ สนับสนุนและส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนได้พัฒนายิ่งขึ้น

4) เพื่อเสริมสร้างความแข็งแกร่งทางวิชาการ ตลอดจนการสร้างองค์ความรู้ทางวิชาการที่เป็นเอกลักษณ์ของสถาบันในระยะยาวนั้น การแสวงหาความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาที่มีศักยภาพทางวิชาการสูงเป็นสิ่งจำเป็น สถาบันอุดมศึกษาเอกชนจึงควรแสวงหาความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันอุดมศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อโอกาสในการพัฒนาคุณภาพบุคลากรคุณภาพผู้เรียนของสถาบัน ตลอดจนคุณภาพการจัดการซึ่งจะก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อสถาบันในระยะยาว

5) เนื่องจากคุณภาพของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในปัจจุบันยังไม่เท่าเทียมกัน ดังนั้นเพื่อเป็นการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาให้มีมาตรฐานที่ใกล้เคียงกันมากขึ้น สมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชน จึงควรมีนโยบายในการส่งเสริมและเกื้อกูลการใช้ประโยชน์ในทรัพยากรระหว่างสถาบันอุดมศึกษาเอกชนด้วยกัน ในรูปแบบต่าง ๆ ภายใต้อัตนวิสัยทัศน์ที่ตอบสนองซึ่งกันและกัน

5.3 สรุป

อุดมศึกษาไทยจะต้องปรับตัวเข้าสู่การเปิดเสรีด้วยปัจจัยและเหตุผลบังคับหลายประการ ประการแรกด้วยการเปลี่ยนแปลงขององค์ประกอบของประชากรไทยในวัยทำงานที่สูงขึ้น ทำให้มีความต้องการในระดับอุดมศึกษาที่สูงขึ้น ประการที่สองความต้องการการปรับตัวของกำลังแรงงานที่มีความรู้เพื่อสร้างผลผลิตที่ใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่สูงขึ้นและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทำให้ต้องเรียนรู้ที่สูงขึ้นถึงระดับอุดมศึกษา และประการที่สาม การปรับตัวระดับการศึกษาถึงขั้นอุดมศึกษาของประชากรให้สูงขึ้น เพื่อให้มีทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพและพลังสมองเพียงพอสามารถแข่งขันกับนานาประเทศซึ่งเพิ่มความเข้มข้นยิ่งขึ้นทุกทีได้ ด้วยความต้องการต่าง ๆ ดังกล่าวนี้นี้ รัฐย่อมไม่สามารถแบกรับภารกิจในการลงทุนเป็นหลักได้อีกต่อไป จำเป็นที่จะต้องเปิดเสรีให้เอกชนทั้งในและนอกประเทศช่วยระดมทุนและทรัพยากร จัดการอุดมศึกษาให้มากยิ่งขึ้น ขึ้นไปด้วย

สถาบันอุดมศึกษาเอกชนที่ช่วยแบกภาระจัดการศึกษาในปัจจุบัน แม้ว่าจะสามารถรองรับ เพิ่มปริมาณนิสิตระดับอุดมศึกษาได้อย่างรวดเร็ว โดยแบ่งสัดส่วนไปร้อยละ 15 ของนักศึกษาที่เข้าเรียนระดับอุดมศึกษาทั้งหมดแล้วก็ตาม ก็ยังมีจุดอ่อนอยู่หลายประการ โดยเฉพาะที่ส่วนใหญ่ยังกระจุกตัวอยู่ในเมือง ในแหล่งที่มีเศรษฐกิจดี ไม่กระจายที่ตั้งออกไปตามหัวเมืองและกระจายโอกาสให้ชาวชนบทได้มีโอกาสได้ศึกษา รวมทั้งยังมีบทบาทน้อยทั้งในด้านการเปิดสาขาวิชาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี อันเป็นสาขาที่ประเทศชาติต้องการสูง ในด้านการวิจัย การให้บริการทางวิชาการและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติ

ความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาเอกชนกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ และสถาบันอุดมศึกษาของประเทศต่าง ๆ เป็นความร่วมมือในลักษณะหลวม ๆ เป็นความร่วมมือที่พึ่งพาระหว่างตัวบุคคลมากกว่าที่จะเป็นลักษณะของสถาบันต่อสถาบัน ยังไม่เป็นปึกแผ่นมั่นคง แม้จะมีการเซ็นสัญญาระหว่างกันบ้างก็ตาม แต่การปฏิบัติในการร่วมมือเพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน เช่นผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจหรือผลประโยชน์ทางการพัฒนาวิชาการนั้นมีน้อยมาก

รัฐยังให้ความช่วยเหลือต่อสถาบันอุดมศึกษาเอกชนน้อยนอกจากเริ่มมีกองทุนหมุนเวียนเงินยืมดอกเบี้ยต่ำแล้ว ยังไม่มีมาตรการอื่นที่ให้ความช่วยเหลืออย่างจริงจังดังบางประเทศได้ดำเนินการ เช่น กองทุนสมทบ การลงทุนร่วม การลงทุนให้ทางอ้อม มาตรการทางกฎหมาย มาตรการทางอ้อม อันได้แก่มาตรการทางภาษี เป็นต้น

การที่จะให้อุดมศึกษาไทยทัดเทียมกับนานาชาติและเข้าสู่สากล รัฐจะต้องเปิดเสรีในด้านอุดมศึกษา ยอมรับในบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในด้านการดำรงอยู่ การแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายของรัฐและมีนโยบายชัดเจนในการส่งเสริมสนับสนุน และช่วยพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาเอกชนให้มีบทบาทในการช่วยเหลือชาติในด้านการจัดการอุดมศึกษา การวิจัย การให้บริการทางวิชาการและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติอย่างแท้จริง ด้วยการให้ความช่วยเหลือในรูปแบบต่าง ๆ ตามที่กล่าวข้างต้น หรือชักนำสถาบันอุดมศึกษานานาชาติที่มีชื่อเสียงมาร่วมลงทุน เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีความมั่นคง มีคุณภาพมาตรฐาน สามารถแข่งขันกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและนานาชาติได้ รวมทั้งให้สถาบันอุดมศึกษาได้แสดงบทบาทอันสำคัญ ได้แก่ การกระจายโอกาสทางการศึกษาและการนำอุดมศึกษาสู่ปวงชน

ทางออกทางหนึ่งที่รัฐควรจะทำก็คือ การจัดตั้งคณะกรรมการภาครัฐและเอกชน เพื่อการพัฒนาอุดมศึกษาของชาติให้ทำหน้าที่เสริมสร้างเอกภาพการอุดมศึกษาของชาติ สร้างความกตัตันและกระตุ้นเตือนให้สถาบันอุดมศึกษาได้มีการพัฒนา พัฒนานโยบายและมาตรการความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐกับภาคธุรกิจเอกชนและหน่วยงานอื่น ๆ ของรัฐในด้านการอุดมศึกษาสู่ปวงชน การวิจัยและพัฒนา การบริการทางวิชาการ เพื่อถ่ายทอดความรู้สู่การปฏิบัติอย่างจริงจัง ระดมทุนเพื่อการพัฒนาการศึกษาของชาติตามนโยบายและแผนอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ อันเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา

บทที่ 6

อุดมศึกษาสู่ปวงชน

ความจำเป็นที่จะให้สถาบันอุดมศึกษา มีบทบาทสำคัญในการกระจายโอกาสทางการศึกษาสู่ปวงชน ให้ประชาชนทุกระดับ ทุกอาชีพสามารถศึกษาในหลักสูตรใดหลักสูตรหนึ่งหรือหลายหลักสูตร ซึ่งอาจจะเป็นการศึกษาต่อเนื่อง หรือการศึกษาตลอดชีวิตได้ทุกแห่งหรือทุกท้องที่ โดยไม่จำกัดเวลานั้นมีมากยิ่งขึ้นทุกที โดยเฉพาะในโลกยุคโลกาภิวัตน์ ทั้งนี้ไม่เพียงแต่เป็นเพราะความต้องการในด้านการศึกษาระดับอุดมศึกษาของประชาชนที่มีเพิ่มขึ้นเท่านั้น แต่เป็นเพราะในโลกแห่งยุคข่าวสารไร้พรมแดนนี้ วิทยาการต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้ก้าวหน้าและเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว การเรียนรู้ของชุมชนจึงไม่อาจจะหยุดนิ่ง ล้าสมัยได้ภายใต้ภาวะแห่งการแข่งขันอันเข้มข้นทางเศรษฐกิจและสังคมของชาติต่าง ๆ ที่เพิ่มมากขึ้นทุกที แม้ผู้ที่สำเร็จการศึกษาระดับอุดมศึกษา ปริญญาตรี โท เอก แล้วก็ตามก็ยังจำเป็นที่จะต้องศึกษาต่อเนื่องตลอดชีวิต เพื่อให้สามารถติดตามความก้าวหน้าและการเปลี่ยนแปลงทางวิชาการของโลก และปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงนั้นให้ทันการณ์

6.1 นโยบายการกระจายโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษาของประเทศต่าง ๆ

ในปี พ.ศ. 2508 องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือยูเนสโกได้เรียกร้องให้ประเทศต่าง ๆ ให้ความสนใจต่อการให้การศึกษาผู้ใหญ่ปรับเปลี่ยนไปเป็นโครงการการศึกษาตลอดชีวิต (Lifelong Education) ขึ้น นับตั้งแต่นั้นมาได้ทำให้หลายประเทศตื่นตัวในเรื่องเหล่านี้ และหลายประเทศโดยเฉพาะประเทศพัฒนาได้กำหนดนโยบายและดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องนี้อย่างจริงจัง

แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการศึกษาตลอดชีวิตนั้นก็คือการเรียนรู้ไม่ควรที่จะถูกกำหนดโดยสถาบันอุดมศึกษาแต่เพียงฝ่ายเดียว คุณค่าของคนนั้นขึ้นอยู่กับความรู้ ประสบการณ์ และความชำนาญที่ได้เรียนมาตลอดชีวิต การเรียนรู้ที่ไม่ได้กำหนดไว้ในหลักสูตร จึงเป็นการเรียนรู้ที่มีคุณค่าเช่นเดียวกัน มีคนเป็นจำนวนมากที่ต้องการเรียนรู้เพื่อให้การดำรงชีวิตมีคุณค่า และเพิ่มความเข้าใจต่อความเป็นไปของสังคม และของโลกรอบตัวซึ่งจะนำไปสู่โลกที่มีสันติสุขในท้ายที่สุด เมื่อโลกเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ สังคมได้กลายเป็นสังคมข้อมูลข่าวสารผนวกกับยุคแห่งความก้าวหน้าทางวิชาการที่

เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว มีความสลับซับซ้อนยิ่งขึ้นทำให้การเรียนรู้เพื่อให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงนี้จะต้องกระทำโดยสม่ำเสมอและอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าบุคคลผู้นั้นจะจบการศึกษาในระดับไหนหรืออยู่ในวัยใดก็ตาม ในยุคแห่งสังคมสื่อสาร ความรู้ความสามารถส่งถึงกันได้ง่ายขึ้นไม่ว่าบุคคลผู้นั้นจะอยู่ ณ ที่ใด ที่บ้านหรือที่ทำงาน สถานที่ซึ่งห่างไกลจากแหล่งการเรียนรู้ ทำให้สถาบันอุดมศึกษาสามารถขยายบทบาทได้มากขึ้น และกว้างขวางยิ่งขึ้นในการขยายโอกาสการเรียนรู้ สู่ปวงชนและตลอดชีวิตของบุคคล

ประเทศต่าง ๆ ที่เห็นความสำคัญของการให้การศึกษาตลอดชีวิตสู่ปวงชนของตนให้มีสมรรถนะรอบด้าน ใช้ความรู้และปัญญาเป็นอาวุธในการต่อสู้ ในการแข่งขันที่มีอยู่ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและความมั่นคงของชาติ ได้ขยายบทบาทของอุดมศึกษาตลอดชีวิตสู่ปวงชน โดยกำหนดเป็นนโยบายและแผนงานการปฏิบัติที่ชัดเจน เช่น มาเลเซีย อังกฤษ ออสเตรเลีย และญี่ปุ่นเป็นตัวอย่างที่เห็นได้

- มาเลเซีย

มาเลเซียเร่งให้การสร้างกำลังคน โดยขยายโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษาด้วยการส่งเสริมการศึกษาทางไกล เพื่อยกระดับการศึกษาและทักษะของกำลังแรงงานโดยเฉพาะในเวลาเดียวกันได้ขยายการรับนักศึกษาระดับอนุปริญาให้ได้ถึงระดับ 20,000 คน ในปี ค.ศ.2000 ปรับหลักสูตรการศึกษาให้มีความหลากหลายและยืดหยุ่น เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องได้โดยมีเป้าหมายให้สามารถรับหรือบริการการศึกษาแก่นักศึกษาทั่วโลกได้ โดยไม่จำกัดเฉพาะคนมาเลเซีย จึงอาจกล่าวได้ว่ามาเลเซียมุ่งให้อุดมศึกษาของตนเป็นสินค้าส่งออก เพื่อนำรายได้เข้าพัฒนาอุดมศึกษาของตนด้วย [51]

- อังกฤษ

อังกฤษได้ออกพระราชบัญญัติฉบับใหม่เรียก Further and Higher Education Act โดยให้ความสำคัญต่อการศึกษาระดับสูง และให้สถาบันอุดมศึกษาจัดระบบเทียบโอนหน่วยกิตได้กว้างขวางขึ้น เพื่อเปิดโอกาสให้คนของตนได้เรียนรู้ทันโลกอยู่เสมอ ในเวลาเดียวกันก็เปิดโอกาสการศึกษาให้อย่างกว้างขวาง โดยการจัดหลักสูตรที่มีความหลากหลายมากขึ้น [52]

- ออสเตรเลีย

ออสเตรเลียได้เปิดโอกาสการศึกษาให้กว้างขวางขึ้นโดยเน้นระดับอุดมศึกษามากขึ้น จัดหลักสูตรที่มีความหลากหลายให้สามารถเทียบและโอนหน่วยกิตได้ง่ายขึ้น ให้ความสำคัญเสมอภาคทางการศึกษาโดยเน้นไปที่ผู้ด้อยโอกาสอันได้แก่สตรี คนพิการ ชนกลุ่มน้อย ชาวชนบทที่อยู่ห่างไกล โดยกำหนดกลุ่มเป้าหมายผู้ด้อยโอกาส ทำแผนการอุดหนุนให้ความช่วยเหลือในรูปกองทุน เงินยืมและอื่น ๆ ในแต่ละมหาวิทยาลัยออกมาอย่างชัดเจน [53]

- ญี่ปุ่น

ญี่ปุ่นเป็นประเทศที่เน้นการเปิดโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษาให้แก่ประชาชนมากที่สุดประเทศหนึ่ง ได้นำเอาเทคโนโลยีการสื่อสารมาใช้และสร้างเครือข่ายสารสนเทศทั่วประเทศ รวมทั้งการใช้ดาวเทียม พัฒนาสถาบัน multimedia และมหาวิทยาลัยทางอากาศที่เน้นการศึกษาลดชีวิต โดยการนำหลักสูตรเข้าสู่ระบบอุดมศึกษา สามารถเทียบโอนหน่วยกิต ยืดหยุ่นเวลาเรียน ให้มีการศึกษาต่อเนื่องได้ทั้งก่อนปริญญา และหลังปริญญาและเปิดโอกาสให้ผู้ด้อยโอกาสได้เรียนอย่างกว้างขวาง [49]

- ✧ การศึกษาลดชีวิตในกรณีของญี่ปุ่น [54]

ประเทศญี่ปุ่นได้ให้ความสนใจและส่งเสริมในด้านการศึกษาลดชีวิตอย่างจริงจังตั้งแต่ในอดีต เช่น การสอนและฝึกอบรมแก่สตรีและแม่บ้านในด้านศิลปะต่าง ๆ และมีหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่ซึ่งมีลักษณะแตกต่างไปจากหลักสูตรการเรียนปกติ หลักสูตรเหล่านี้เรียกว่า “การศึกษาสู่สังคม” (Social Education) ซึ่งเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2492 โดย ตราพระราชบัญญัติขึ้นมาเรียกว่า พระราชบัญญัติการศึกษาสู่สังคม (Social Education Law) โดยที่มีเป้าหมายเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนโดยทั่วไปในท้องถิ่นมีโอกาสรับการศึกษที่ไม่เป็นหลักสูตรที่สอนตามปกติในสถาบันการศึกษา ทั้งนี้เพื่อช่วยเสริมการเจริญเติบโตพัฒนา บุคคลโดยเฉพาะความรู้เรื่องเกี่ยวกับหลักการรัฐธรรมนูญ งานอดิเรกและศิลปวัฒนธรรมของชาติ จนกระทั่งต่อมาได้จัดตั้งเป็นทบวงการศึกษาลดชีวิต (Lifelong Learning Bureau) ขึ้นในปี พ.ศ.2531 และได้ตราพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษาลดชีวิตในปี พ.ศ.2533 ทำให้มีหน่วยงานต่าง ๆ รับผิดชอบในเรื่องนี้และมีการจัดตั้งศูนย์การศึกษาลดชีวิตในชุมชนโดยรัฐบาลจัดสร้างศาลาประชาคม (citizen's public halls) ให้เป็นแหล่งสำหรับการเรียนรู้ลดชีวิตและในปี พ.ศ. 2539 ญี่ปุ่นได้มีศาลาประชาคมเพื่อการนี้ไม่ต่ำกว่า 18,000 แห่ง สามารถให้การศึกษได้ไม่ต่ำกว่า 260 ล้านคนต่อปี ญี่ปุ่นได้ตั้งเป้าหมายที่จะให้เป็นสังคมที่เปิดโอกาสให้ทุกคนมีโอกาสและสามารถที่จะเลือกเรียนได้ตลอดชีวิตและให้ความสำคัญต่อผลจากการเรียนรู้เท่านั้น

ในการดำเนินการเกี่ยวกับการศึกษาลดชีวิตกระทรวงศึกษาธิการของญี่ปุ่นได้กำหนดลำดับความสำคัญของการให้การศึกษาลดชีวิตในแผนปฏิรูปการศึกษาไว้ 4 ด้านดังนี้

- 1) ให้การสนับสนุนการศึกษาที่มีอยู่ในปัจจุบันเพื่อบุคคลที่ผ่านการศึกษาในสถาบันต่าง ๆ แล้วสามารถที่จะกลับไปเรียนเพิ่มเติมหรือหาความรู้ใหม่ได้ โดยที่สถาบันอุดมศึกษาจะต้องจัดหาความรู้ใหม่ ๆ และความเชี่ยวชาญใหม่ ๆ ตามความต้องการของอาชีพและตามความต้องการของการดำรงชีพในแต่ละบุคคล

อย่างไรก็ตามสถาบันอุดมศึกษาย่อมจะดำเนินการแต่เพียงฝ่ายเดียวไม่ได้จะต้องได้รับความร่วมมือจากหลายฝ่าย โดยเฉพาะบริษัทเอกชนโดยให้ความสำคัญกับการเรียนแบบนี้ เช่น ให้ค่าจ้างสูงขึ้นเมื่อผ่านการอบรมมาแล้ว หรือให้ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในระหว่างการฝึกอบรม

- 2) ให้การสนับสนุนต่อบทบาทของอาสาสมัครที่ทำกิจกรรมต่าง ๆ ให้แก่สังคม อาสาสมัครเหล่านี้มักจะมีบทบาทสูงในการเรียนและการพัฒนาตนเอง บุคคลเหล่านี้มักจะให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้และความชำนาญสูง เนื่องจากอาสาสมัครประกอบด้วยบุคคลต่างวัยต่างอายุซึ่งมีตำแหน่งและความสามารถต่าง ๆ กัน ย่อมจะเป็นส่วนสำคัญในการสนับสนุนให้การศึกษาตลอดชีวิตดำเนินไปอย่างมีคุณค่ายิ่ง หน่วยงานต่าง ๆ ได้เห็นคุณค่าของอาสาสมัครที่ทำงานพิเศษเหล่านี้ และมักจะให้บรรจุการทำงานในรูปอาสาสมัครลงในแบบฟอร์มการสมัครงานหรือในประวัติการทำงานเพื่อประกอบการพิจารณาในการรับเข้าทำงานด้วย
- 3) ขยายบทบาทกิจกรรมนอกหลักสูตรของบุคคลรุ่นหนุ่มสาวซึ่งเป็นวัยที่ควรจะมีความคิดเห็นที่ถูกต้องและประสบการณ์ถูกต้องทาง บุคคลเหล่านี้ควรจะได้มีโอกาสในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและตลอดชีวิตในกาลต่อไป
- 4) ขยายบทบาทการศึกษาตลอดชีวิตสู่ประชาชนตามความต้องการอันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกซึ่งท้าทายความเป็นอยู่ของประชาชนเพื่อให้อยู่ดีมีสุขเพื่อประชาชนจะได้เข้าใจถึงสภาพแวดล้อม ปัญหานานาชาติ และอื่น ๆ

6.2 นโยบายการกระจายโอกาสทางการอุดมศึกษาของไทย

ไทยได้กำหนดนโยบายกระจายโอกาสทางการศึกษาด้านอุดมศึกษา เมื่อเริ่มแผนฯ พัฒนาการศึกษ ฉบับที่ 1 พ.ศ.2505 แต่ต่อมาได้กำหนดเรื่องของความเสมอภาคทางการศึกษาเมื่อเริ่มแผน ฯ ฉบับที่ 3 ซึ่งได้ปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมโดยการเปิดมหาวิทยาลัยตามภูมิภาค เพื่อกระจายโอกาสทางการศึกษาให้แก่ชุมชนในภูมิภาคอันได้แก่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ขอนแก่น สงขลานครินทร์ และต่อมาก็เป็นมหาวิทยาลัยไม่จำกัดรับ อันได้แก่ มหาวิทยาลัยรามคำแหง และสุโขทัยธรรมาธิราช ซึ่งมหาวิทยาลัยหลังนั้นใช้ระบบการสอนด้วยสื่อทางไกลเป็นหลัก หลังจากแผน ฯ 3 แล้วมิได้กำหนดไว้อีกเลยมากำหนดอีกครั้งหนึ่งในแผนฉบับที่ 7 และทบวงมหาวิทยาลัยได้ดำเนินการให้เป็นรูปธรรม

โดยการจัดโครงการเครือข่ายสารสนเทศ เพื่อพัฒนาการศึกษาทบวงมหาวิทยาลัยขึ้น [55] โดยวางระบบเส้นใยนำแสงไปยังจุดที่ตั้งของสถาบันอุดมศึกษาสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย 22 แห่ง และพยายามจัดตั้งวิทยาเขตสารสนเทศภายใต้มหาวิทยาลัยแม่ข่าย ดังแสดงไว้ตาราง 6.2 ซึ่งค่อนข้างจะเป็นเอกเทศ มิได้เชื่อมโยง กับสถาบันอุดมศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการแต่ประการใดและได้กล่าวถึงอีกในรายละเอียดบางประการในข้อ 6.6 โครงการนี้จะต้องดำเนินการต่อเนื่องมาถึงแผนฉบับที่ 8 แต่ในแผนฯ ฉบับนี้ มิได้กำหนดนโยบายและแผนฯ ปฏิบัติสำหรับการกระจายโอกาสทางอุดมศึกษาไว้แต่ประการใดซึ่งแสดงให้เห็นว่าไทยเราเห็นความสำคัญในการนำอุดมศึกษาสู่ปวงชนน้อยมาก

ตารางที่ 6.2 วิทยาเขตสารสนเทศตามแผนพัฒนาการศึกษาของทบวงมหาวิทยาลัย
รายชื่อมหาวิทยาลัย/สถาบัน และจังหวัดที่จะขยายวิทยาเขตสารสนเทศ

ตามมติ ครม. 20 มิถุนายน 2538 (เดิม) (10 จังหวัด)	ตามมติ ครม. 8 ตุลาคม 2539 (ใหม่) (อนุมัติเพิ่มเติมอีก 18 จังหวัด)
1. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (สกลนคร)	1. *จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ศรีสะเกษ, น่าน, ตรัง)
2. มหาวิทยาลัยขอนแก่น (หนองคาย)	2. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (ลพบุรี, สุพรรณบุรี 2)
3. มหาวิทยาลัยนเรศวร (พะเยา)	3. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (สุรินทร์ 3)
4. มหาวิทยาลัยมหิดล (กาญจนบุรี)	4. มหาวิทยาลัยมหิดล (นครสวรรค์ 4, อำนาจเจริญ 5)
5. มหาวิทยาลัยศิลปากร (ราชบุรี)	5. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
6. สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง (ชุมพร)	(ลำปาง 6, นราธิวาส 7, ชลบุรี 8)
7. สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ (ปราจีนบุรี)	6. สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี (ราชบุรี)
8. มหาวิทยาลัยบูรพา (จันทบุรี)	7. * มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
9. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (สุราษฎร์ธานี, ตรัง)	(เชียงใหม่, ลำพูน, ลำปาง)
10. "สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้ (แพร่)	8. สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง (บุรีรัมย์ 9, ระยอง 10)
	9.(สระบุรี 11)
	10..... (พระนครศรีอยุธยา 12)
	11.....(กระบี่ 13)
	12.....(กำแพงเพชร 14)
	13.....(นครพนม 15)
	14.....(ร้อยเอ็ด 16)
	15.....(มุกดาหาร 17)
	16.....(อุดรธานี 18)

หมายเหตุ 1. เป้าหมายจำนวนวิทยาเขตสารสนเทศ ในช่วง แผนพัฒนาฯ ระยะที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) รวม 30 จังหวัด แต่จากมติ ครม. เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2539 มีวิทยาเขตสารสนเทศจำนวน 28 จังหวัด ครม. ให้ทบวงมหาวิทยาลัยคัดเลือกจังหวัดให้ครบ 30 จังหวัด และเสนอ ครม. ต่อไป

* 2. จังหวัดศรีสะเกษ น่าน และตรัง เป็นจังหวัดที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจัดการศึกษาในลักษณะสถาบันเทคโนโลยีชั้นสูง

3. จังหวัดเชียงราย ลำพูน และแพร่ ดำเนินการในลักษณะการขยายพื้นที่การสอนของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่และสถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้

6.3 ความสัมพันธ์ระหว่างอุดมศึกษากับการศึกษาระดับอื่น

การศึกษาทุกระดับจะต้องมีความสัมพันธ์และต่อเนื่องกันได้ หากไม่สัมพันธ์กันหรือต่อเนื่องกันย่อมมีความสูญเสียเกิดขึ้น แม้ว่าสถาบันอุดมศึกษาจะอยู่กระจายไปตามภูมิภาคและท้องถิ่น ซึ่งเป็นข้อดีในการกระจายโอกาสทางการศึกษา แต่โดยเหตุที่สถาบันอุดมศึกษาอยู่ต่างสังกัด นโยบายไม่เป็นเอกภาพ ทำให้เกิดปัญหาวิกฤต

ปัญหาวิกฤต

- คุณภาพนักเรียน ม.ปลายแตกต่างกันตามสภาพท้องถิ่น ท้องถิ่นที่ห่างไกลด้อยกว่ามีโอกาสเข้าศึกษาได้น้อยกว่า
- คุณภาพนักเรียน ม.ปลายลดต่ำลง ไม่สามารถต่อเนื่องกับอุดมศึกษาได้ดี มีผลทำให้การคัดออกสูงขึ้น และคุณภาพบัณฑิตตกต่ำลง
- หลักสูตรเรียนแบบกันไม่เหมาะสมกับภูมิภาคและท้องถิ่น ไม่มีความหลากหลายพอที่จะให้โอกาสในการเลือกเรียนและไม่ตรงกับตามต้องการของ สังคม หรือประกอบอาชีพอิสระได้ ส่งผลให้บัณฑิตไม่มียานทำ
- ความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันอุดมศึกษาต่างสังกัดมีน้อย ไม่เป็นระบบไม่สามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ซึ่งกันและกันได้
- การเปิดมหาวิทยาลัยใหม่ในภูมิภาคเพื่อกระจายโอกาสทางการศึกษาใน สภาพปัจจุบันนั้นเป็นนโยบายที่ผิด เพราะสถานที่ตั้งยังกระจุกตัวอยู่ในตัวเมืองใหญ่ และส่งผลกระทบให้สถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ อ่อนแอลงไปด้วยทั้งระบบ

แนวทางแก้ไขและทางออก

- สร้างเอกภาพทางนโยบาย
 - ✧ กำหนดนโยบายให้เป็นเอกภาพทั้งสถาบันอุดมศึกษาในสังกัดเดียวกันและต่างสังกัด โดยเฉพาะวัตถุประสงค์ เป้าหมายที่แตกต่างกันเพื่อให้ผลรวมเป็นหนึ่งเดียว คือ บรรลุถึงเป้าหมายหลักของชาติ
- สร้างเครือข่ายสถาบันอุดมศึกษา
 - ✧ สร้างเครือข่ายอุดมศึกษาให้สามารถพึ่งพาแลกเปลี่ยนความรู้ทางวิชาการ และใช้ทรัพยากรร่วมกันได้
- สร้างหลักสูตรการเรียนการสอนให้หลากหลาย
 - ✧ สร้างหลักสูตรการเรียนการสอนให้มีความหลากหลายตรงตามหน้าที่หลักเหมาะสมกับความต้องการของสังคม หรือประกอบอาชีพอิสระในท้องถิ่นหรือภูมิภาค มีทางออกและทางเลือกที่ดีแก่ทุกคน และเป็นหลักสูตรที่ต่อเนื่องกันได้

- ระดมสรรพกำลังเพื่อการศึกษา

- ✧ การกระจายโอกาสทางการศึกษาจะต้องมีการระดมสรรพกำลัง ทุกส่วนในสังคม อันได้แก่ ครอบครัว ชุมชน รัฐ เอกชน องค์กรเอกชน สื่อมวลชน ร่วมกัน รับผิดชอบในการจัดการศึกษาทุกขั้นตอนแทนการผลักภาระให้รัฐแต่ผู้เดียวและจะต้องระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาให้สามารถใช้ประโยชน์ได้ร่วมกัน

6.4 เอกภาพทางนโยบาย

จุดเด่นของอุดมศึกษาไทยประการหนึ่งคือการกระจายอำนาจบริหารไปหลายหน่วยงาน แต่ก็มีจุดด้อยที่ยังมีศูนย์รวมอำนาจอยู่ที่ส่วนกลาง ยังไม่กระจายไปสู่พื้นที่คือจังหวัดและสถานศึกษาให้มากขึ้น นอกจากนี้การกระจายอำนาจไปหลายหน่วยงานทำให้ขาดเอกภาพทางนโยบาย

ปัญหา

- การไม่กระจายอำนาจโดยคงรวมศูนย์อำนาจอยู่ในส่วนกลาง ทำให้การบริหารงานและการจัดการการศึกษาขาดความคล่องตัว ไม่สามารถปรับตัวให้เป็นไปตามความต้องการของสังคมท้องถิ่นได้
- การขาดเอกภาพทางนโยบายมีผลให้
 - ✧ นโยบายไม่สอดคล้องกัน
 - ✧ ไม่มีการแบ่งงานและความรับผิดชอบ เกิดความซ้ำซ้อน
 - ✧ คุณภาพและมาตรฐานการศึกษาต่างกัน ไม่สามารถประสานกันได้
 - ✧ ขาดการติดต่อประสานงานร่วมกัน

แนวทางแก้ไขและทางออก

- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ทบวงมหาวิทยาลัย และกระทรวงศึกษาธิการ ควรจะร่วมมือกันสร้างองค์กรที่เป็นกลไกในการกำหนดนโยบายการจัดการศึกษาอุดมศึกษาให้เป็นเอกภาพ
- เอกภาพทางนโยบายที่ควรจะทำให้เป็นรูปธรรมก็คือ :
 - ✧ กำหนดเป้าหมายของชาติในการให้การศึกษาแก่ปวงชนเป็นเป้าหมายเดียวกัน นั่นคือการให้การศึกษาในระดับต่าง ๆ แก่ปวงชนตามความต้องการกำลังคนของชาติและตามความต้องการของชุมชน
 - ✧ กำหนดเป้าหมายรองและภารกิจหลักให้แก่กลุ่มสถาบันอุดมศึกษาแตกต่างกัน โดยมี :
 - เป้าหมายรองที่ชัดเจน
 - แบ่งภารกิจและความรับผิดชอบซึ่งแตกต่างกันให้ประสานกัน และไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อน
 - กระจายอำนาจบริหารและการจัดการ เพื่อให้เกิดความคล่องตัว

- ✧ ดำเนินการจัดการศึกษาให้ได้คุณภาพระหว่างประสิทธิภาพเสมอภาคและได้คุณภาพมาตรฐาน
- ✧ ดำเนินการให้หลักสูตรมีความหลากหลายเหมาะสมกับการศึกษาต่อเนื่อง การศึกษาตลอดชีวิตตามความต้องการอันหลากหลายของชุมชน
- ✧ สร้างเครือข่ายการใช้ทรัพยากรร่วมกัน โดยมีเป้าหมายที่ใช้ได้ประโยชน์สูงสุด

6.4.1 ระบบอุดมศึกษาไทย

พรบ.มหาวิทยาลัยของรัฐได้กำหนดหน้าที่ตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งคือทำหน้าที่ในการสอน การวิจัย การบริหารทางวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติ ในขณะที่ พรบ. ของสถาบันราชภัฏได้กำหนดหน้าที่ให้เป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น ส่วนของสถาบันราชมนครนั้นถูกกำหนดให้ผลิตบุคคลในวิชาชีพเฉพาะต่าง ๆ ซึ่งเท่ากับเป็นการแบ่งหน้าที่ไว้อย่างชัดเจน

นโยบายจัดการศึกษาจึงควรจะแบ่งหน้าที่ออกเป็นสามระบบให้สอดคล้องกับภารกิจกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติ ดังนี้คือ :-

- 1) ระบบมหาวิทยาลัย เน้นการให้การศึกษาระดับสูงปริญญาตรี โท เอก หลายสาขาวิชา มุ่งสู่ความทันสมัยและระดับสากล เพื่อสามารถแข่งขันกับ นานาประเทศได้ หน้าที่นี้ควรจะเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย
- 2) ระบบสถาบันอุดมศึกษาระดับสูง เน้นการให้การศึกษาระดับอุดมศึกษา ปริญญาตรีอุดมศึกษาทั่วไปและโท เฉพาะบางสาขาวิชา มุ่งอุดมศึกษาสู่ปวงชนและอุดมศึกษาตลอดชีวิต เพื่อให้สามารถพัฒนาชุมชนในท้องถิ่น หน้าที่นี้ควรจะเป็นสถาบันอุดมศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ โดยเฉพาะสถาบันราชภัฏ ซึ่งตาม พรบ. ได้ระบุในการจัดตั้งให้เป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น
- 3) ระบบวิทยาลัยหรือวิทยาลัยวิชาชีพเฉพาะ เน้นการให้การศึกษาระดับปริญญาตรี หรือต่ำกว่า มุ่งอุดมศึกษาเฉพาะกลุ่มเพื่อสามารถประกอบอาชีพเฉพาะและการศึกษาต่อเนื่องและตลอดชีวิต หน้าที่นี้ควรเป็นของวิทยาลัยสังกัดกระทรวงต่าง ๆ อันได้แก่สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาลัยการพยาบาล วิทยาลัยของ 3 เหล่าทัพ เป็นต้น

6.4.2 บทบาทของสถาบันอุดมศึกษาไทยในการปฏิบัติการภารกิจ ควรจะเป็นดังนี้

เป้าหมายหลัก

มหาวิทยาลัย	มุ่งอุดมศึกษาทันสมัย และอุดมศึกษาสู่สากลเป็นหลัก
สถาบัน ฯ	มุ่งอุดมศึกษาสู่ปวงชนและอุดมศึกษาตลอดชีวิตเป็นหลัก
วิทยาลัย ฯ	มุ่งอุดมศึกษาเฉพาะกลุ่มและอุดมศึกษาตลอดชีวิตเป็นหลัก

ภารกิจหลัก

มหาวิทยาลัย	มุ่งพัฒนาสมองของชาติเป็นภารกิจหลัก
สถาบัน ฯ	มุ่งพัฒนาชุมชนท้องถิ่นเป็นภารกิจหลัก
วิทยาลัย ฯ	มุ่งพัฒนากลุ่มอาชีพเป็นภารกิจหลัก

คลังแห่งความรู้

มหาวิทยาลัย	ดูดซับวิจัยและพัฒนาความรู้ระดับสูงและระดับสากลเป็นหลัก
สถาบัน ฯ	ดูดซับวิจัยและพัฒนา ความรู้ระดับสูงและภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นหลัก
วิทยาลัย ฯ	ดูดซับและพัฒนา ความรู้วิชาชีพเฉพาะเป็นหลัก

การถ่ายทอดและรับความรู้ระหว่างสถาบันอุดมศึกษา

มหาวิทยาลัย	ถ่ายทอดความรู้ระดับสูงและวิเทศดีศึกษาสู่สถาบัน ฯ รับความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและไทยศึกษาจากสถาบัน
สถาบัน ฯ	ถ่ายทอดความรู้วิชาชีพสู่วิทยาลัย และความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่มหาวิทยาลัย รับความรู้วิชาชีพใหม่จากวิทยาลัย และความรู้ระดับสูงจากมหาวิทยาลัย
วิทยาลัย ฯ	ถ่ายทอดอาชีพใหม่สู่สถาบัน รับความรู้จากสถาบันมาพัฒนาอาชีพใหม่

ทรัพยากร

มหาวิทยาลัย	สถานีวิจัยระดับสูง อุทยานวิทยาศาสตร์
สถาบัน ฯ	ห้องปฏิบัติการ ทรัพยากรท้องถิ่น (เช่น แหล่งท่องเที่ยว ป่าไม้ ชุมชน พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ศูนย์ศึกษาพัฒนา)
วิทยาลัย ฯ	ห้องปฏิบัติการ สถานฝึกอบรมและทรัพยากรท้องถิ่น

บริการวิชาการ

มหาวิทยาลัย	ชั้นนำ ป้องปราม แก้ปัญหาและรักษาประโยชน์ของชาติ
สถาบัน ฯ	ชั้นนำป้องปรามแก้ปัญาหาและรักษาประโยชน์ของชุมชนท้องถิ่น
วิทยาลัย ฯ	ชั้นนำและแก้ปัญาหาเฉพาะกลุ่มวิชาชีพ

ศิลปวัฒนธรรม

มหาวิทยาลัย	มุ่งในความผสมกลมกลืนศิลปสังคมวัฒนธรรมไทยกับนานาชาติ
สถาบัน ฯ	มุ่งในการอนุรักษ์และถ่ายทอดสังคมวัฒนธรรมไทย
วิทยาลัย ฯ	มุ่งในการอนุรักษ์สังคมวัฒนธรรมไทย

- จุดเด่นของระบบทั้งสามมีดังนี้
 - ✧ มีนโยบายที่เป็นเอกภาพ มีเป้าหมายหลักของชาติเป็นเป้าหมายเดียวกัน เป้าหมายรองและภาระกิจหลักในการผลิตกำลังคนที่แตกต่างกัน
 - ✧ มีคลังแห่งความรู้และจุดเน้นแห่งการถ่ายทอดความรู้ที่แตกต่างกัน
 - ✧ มีหลักสูตรที่มีความหลากหลายรับใช้สังคมที่แตกต่างกัน แต่สามารถต่อเนื่องกันได้
 - ✧ มีเครือข่ายเชื่อมโยงพึ่งพาอาศัยทรัพยากรซึ่งกันและกันหรือใช้ร่วมกันได้
- หากได้มีการประสานนโยบายร่วมกันกำหนดหน้าที่ภาระกิจหลักและขอบเขตของงาน เพื่อหลีกเลี่ยงความซ้ำซ้อน สร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ สามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรร่วมกันก็จะสามารถพัฒนาอุดมศึกษาไปสู่ความก้าวหน้าได้อย่างมั่นคง
- สถาบันอุดมศึกษาเอกชนจะเข้าสู่ระบบใดก็ได้ ตามหลักของอุดมศึกษาที่เปิดเสรี

ตารางที่ 6.4.2 บทบาทของสถาบันอุดมศึกษาไทย - การแบ่งภารกิจและการประสานงาน

เรื่อง	มหาวิทยาลัย	สถาบันราชภัฏ	สถาบันราชมงคล วิทยาลัยวิชาชีพ
เป้าหมายหลัก	อุดมศึกษาทันสมัย อุดมศึกษาสู่สากล	อุดมศึกษาสู่ปวงชน อุดมศึกษาตลอดชีวิต	อุดมศึกษาเฉพาะกลุ่ม อุดมศึกษาตลอดชีวิต
ภารกิจหลัก	พัฒนาสมองของชาติ	พัฒนาชุมชนท้องถิ่น	พัฒนากลุ่มอาชีพ
คลังความรู้ (คู่มือ, วิจัย)	ระดับสูง + สากล	ระดับสูง + ภูมิปัญญาท้องถิ่น	วิชาชีพเฉพาะ
การถ่ายทอดความรู้	ความรู้ระดับสูง	← ภูมิปัญญาท้องถิ่น →	← วิชาชีพใหม่ →
	วิเทศคดีศึกษา	← ไทยคดีศึกษา →	← วิชาชีพใหม่ →
ทรัพยากร	สถาบันวิจัยระดับสูง อุทยานวิทยาศาสตร์ สถานทดลอง	← ห้องปฏิบัติการ → ทรัพยากรท้องถิ่น	← ห้องปฏิบัติการ → ห้องปฏิบัติการเฉพาะกลุ่มอาชีพ
บริการวิชาการ	แก้ปัญหาหลักของชาติ รักษาสีทมิฬประโยชน์ชาติ	ชุมชนท้องถิ่น	เฉพาะกลุ่มอาชีพ
ศิลปวัฒนธรรม	ไทย-นานาชาติ (ความกลมกลืน)	สังคมวัฒนธรรมไทย (อนุรักษ์-ถ่ายทอด)	สังคมวัฒนธรรมไทย (อนุรักษ์+ถ่ายทอด)
ภาษา	อังกฤษ-ไทย ภูมิภาค	อังกฤษ-ไทย ภาษาถิ่น	อังกฤษ-ไทย ภาษาถิ่น
หลักสูตร (แตกต่าง) (ต่อเนื่อง)	ความเป็นเลิศ (วิทยาศาสตร์เกษตร) วท.บ.(เกษตร) วท.ม. (เกษตร) วท.ด.(เกษตร)	ความต้องการของชุมชน (เกษตรศาสตร์) กษ.บ.(เกษตรยั่งยืน) กษ.ม. (เกษตรยั่งยืน) กษ.ด. (เกษตรยั่งยืน)	แรงงานฝีมือ ปวช.ปวส. (เกษตร)

หมายเหตุ : ← → ถ่ายเทให้กันและกัน

6.5 โครงสร้างเครือข่าย

จัดเครือข่ายอุดมศึกษาโดยมีมหาวิทยาลัยเป็นพี่และสถาบันราชภัฏเป็นน้องอาศัยสถานที่ ตามภูมิศาสตร์เป็นเขตรับผิดชอบเป็นเกณฑ์ เครือข่ายนี้รวมไปถึงเครือข่ายสารสนเทศ ดังแผนภูมิที่ 6.5-2 ที่จะทำให้สามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เชื่อมสัมพันธ์ ช่วยเหลือ แลกเปลี่ยน และประสานประโยชน์ซึ่งกันและกันได้เป็นอย่างดี

ตารางที่ 6.5 เครือข่ายระหว่างสถาบันอุดมศึกษาระบบปิด สังกัดทบวง ฯ และสถาบันราชภัฏ

มหาวิทยาลัย (พี่)	สถาบันราชภัฏ (น้อง)
ส่วนกลาง (กรุงเทพฯ) จุฬาฯ ธรรมศาสตร์ มหิดล เกษตรศาสตร์ บุรพา ฯลฯ	สหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ (6 สถาบัน) สหวิทยาลัยศรีอยุธยา (5 สถาบัน)
ส่วนภูมิภาค	
ตะวันตก	
วิทยาเขต มก. มหิดล ศิลปากร	สหวิทยาลัยทวารวดี (4 สถาบัน)
กลางตอนเหนือ	
นเรศวร	สหวิทยาลัยพุทธชินราช (4 สถาบัน)
เหนือ	
เชียงใหม่ แม่โจ้	สหวิทยาลัยล้านนา (4 สถาบัน)
อีสานเหนือ	
ขอนแก่น	สหวิทยาลัยอีสานเหนือ (4 สถาบัน)
อีสานใต้	
เทคโนโลยีสุรนารี อุบลราชธานี	สหวิทยาลัยอีสานใต้ (4 สถาบัน)
ใต้	
สงขลานครินทร์	สหวิทยาลัยทักษิณ (5 สถาบัน)

* โดยที่มหาวิทยาลัยส่วนกลางมีเครือข่ายกับมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาค สถาบันราชภัฏมีเครือข่ายกับสถาบันราชมงคลและวิทยาลัยวิชาชีพอื่น ๆ

6.6 เครือข่ายสารสนเทศสถาบันอุดมศึกษา

ในยุคแห่งเทคโนโลยีข่าวสารข้อมูลโลกไร้พรมแดน ความรู้ความสามารถถ่ายทอดแลกเปลี่ยนกันได้ อุดมศึกษาสามารถเข้าถึงชุมชนได้ทุกแห่งที่โครงสร้างเครือข่ายการส่งข้อมูลไปถึง โดยไม่ต้องให้มีสถาบันอุดมศึกษานั้นตั้งอยู่ เปิดทางให้สามารถกระจายโอกาสทางการศึกษาและนำอุดมศึกษาสู่ปวงชนได้

การจัดและสร้างเครือข่ายเทคโนโลยีการสื่อสารจึงไม่ควรจะมองเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจเพียงด้านเดียว แต่จะต้องควบคู่ไปกับการศึกษาให้อุดมศึกษาเข้าได้ทุกระดับของการศึกษา ทั้งในและนอกระบบและทุกท้องถิ่นที่มีการศึกษา

6.6.1 ประโยชน์ของเครือข่ายสารสนเทศ

- ในโครงการเครือข่ายสารสนเทศเพื่อพัฒนาการศึกษาของทบวงมหาวิทยาลัย [55] ได้กล่าวถึงประโยชน์ของระบบไว้ดังนี้
 - 1) สามารถขยายโอกาสทางการศึกษาจากส่วนกลางไปสู่ส่วนภูมิภาคได้อย่างทั่วถึงและรวดเร็ว
 - 2) ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายในการบริหาร และบริการการศึกษา
 - 3) อาจารย์ผู้สอนสามารถทำการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยสามารถสอนนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่ข่ายและวิทยาเขตได้พร้อมกัน
 - 4) การสอนเป็นแบบโต้ตอบกัน ส่งผลให้นิสัยเพิ่มพูนความรู้เชิงวิชาการ
 - 5) ทำให้สามารถใช้ทรัพยากรร่วมกันของแต่ละมหาวิทยาลัยและวิทยาเขตได้อย่างมีประสิทธิภาพ
 - 6) การเชื่อมต่อเครือข่ายสื่อสารคอมพิวเตอร์เข้าด้วยกัน จะทำให้การติดต่อสื่อสารระหว่างหน่วยงานมีความสะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น
 - 7) การบริหารและบริการข้อมูลระหว่างมหาวิทยาลัยจะมีประสิทธิภาพสูงขึ้น
 - 8) ลดค่าใช้จ่ายและเวลาสำหรับการประชุมระหว่างผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยโดยการใช้การประชุมทางไกล
 - 9) เพิ่มศักยภาพและประสิทธิภาพของข้าราชการทบวงมหาวิทยาลัย
 - 10) ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศให้มีการใช้แพร่หลายมากขึ้น

- ในการประชุมประจำปีของที่ประชุมอธิการบดีทั่วประเทศ เมื่อปี พ.ศ. 2539 [56] ที่ประชุมได้สรุปว่าการจัดการศึกษาผ่านสื่อทางไกลทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นสิ่งที่จำเป็นต่ออุดมศึกษาในอนาคต เพราะจะช่วยในด้านต่าง ๆ ดังนี้
 - 1) แก้ปัญหาการขาดแคลนบุคลากร
 - 2) เพิ่มปริมาณการผลิตบุคลากรที่มีคุณภาพ
 - 3) ยกระดับการเรียนการสอนสู่สภาพการพึ่งตนเอง
 - 4) ขยายโอกาสทางการศึกษาสู่ปวงชน
 - 5) ลดค่าใช้จ่ายในการลงทุนระยะยาว
 - 6) ใช้ทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ และความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านร่วมกัน
 - 7) สามารถเข้าสู่ความทันสมัยจากประเทศอื่น ๆ และระดับสากลได้
- ในข้อเขียนเกี่ยวกับนโยบายสื่อสารสนเทศกับระบบฐานข้อมูลการศึกษา ครรชิต มัลลียงศ์ [57] ได้สรุปถึงประโยชน์ในการสอนทางไกล โดยใช้เทคโนโลยีสื่อสารสนเทศไว้ดังนี้ :
 - 1) เพื่อการศึกษาในระบบโรงเรียนตั้งแต่ชั้นประถมไปจนถึงระดับอุดมศึกษา
 - 2) เพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาแก่ผู้ที่อาศัยในท้องถิ่นห่างไกล และในสถานที่ซึ่งขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์การเรียน ตลอดจนด้านทรัพยากรบุคคลในการสอน
 - 3) เพื่อเป็นการส่งเสริมการศึกษาระบบเปิดในระดับอุดมศึกษา เพื่อให้ผู้ที่จบการศึกษาระดับมัธยมและต้องทำงานมีโอกาสที่จะศึกษาต่อด้วยตนเอง
 - 4) เพื่อการฝึกหัดทางด้านอาชีพและเทคนิคการทำงานต่าง ๆ เป็นการพัฒนาทางด้านแบบแผนการศึกษา ซึ่งสามารถเสริมนอกเหนือจากระบบการศึกษาปกติ
 - 5) เพื่อการศึกษาผู้ใหญ่ โดยสามารถเรียนได้ด้วยตนเองอยู่กับบ้าน โดยการจัดกิจกรรมการเรียนต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนที่อยู่ในที่ห่างไกลเกิดการเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กับผู้เรียนที่อยู่ส่วนกลาง หรือเพื่อเป็นการเสริมความรู้แก่ประชาชนทั่วไปให้มีโลกทัศน์ที่กว้างขวางขึ้นและเป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิต

ไพรัช ชัยพงษ์ [58] ได้สรุปในบทความอุดมศึกษาผ่านสื่อทางไกลถึงโอกาสทางการศึกษา คุณภาพ ความคุ้มค่าและความเป็นไปได้ว่า การศึกษาทางไกลนั้นมีการนำมาใช้ทั้งในมหาวิทยาลัยเปิดและมหาวิทยาลัยปิด และมีหลักสูตรการเรียนการสอนในหลากหลายสาขาวิชา

ทั้งด้านภาษา ศาสตร์ ศิลปศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ ประเทศที่พัฒนาแล้วได้ริเริ่มมาก่อน เช่น สหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา จนมาถึงประเทศที่กำลังพัฒนาในทวีปแอฟริกา หลายโครงการเป็นความร่วมมือระหว่างประเทศ

ประเทศไทยนั้น รัฐบาลได้เล็งเห็นความสำคัญของการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา นโยบายของไอที 2000 ประการหนึ่งที่สำคัญก็คือ การลงทุนพัฒนาคุณภาพของพลเมือง ได้แก่ การสร้างพลเมืองที่อ่านออกเขียนได้และบุคลากรที่มีทักษะทางเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างเพียงพอ และได้กล่าวถึงการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาไว้ว่า “จุดอ่อนทางด้านการบริการการศึกษาที่ประเทศกำลังเผชิญอยู่อาจจะแก้ไขได้อย่างมีประสิทธิภาพและไม่ต้องลงทุนมากนักด้วยการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การศึกษาทางไกลที่ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น สื่อประสม วิดีโอปฏิสัมพันธ์ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น สามารถพัฒนาการศึกษาและการฝึกอบรมให้แก่เด็กนักเรียนในโรงเรียนและนักศึกษาในมหาวิทยาลัย ทั้งยังสามารถให้บริการการศึกษาต่อเนื่องแก่ผู้ใหญ่เพื่อพัฒนาทักษะและความรู้ให้ทันสมัยยิ่งขึ้นไปอีก”

กล่าวโดยสรุปการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสอนทางไกลให้ประโยชน์ทั้งในด้านการสอนในและนอกหลักสูตร กระจายโอกาสทางการศึกษาสามารถสอนได้ทุกระดับ ศึกษาได้ต่อเนื่องและตลอดชีวิต ทุกโอกาสและสถานที่ที่เครือข่ายสารสนเทศไปถึงและให้ประโยชน์คุ้มค่าต่อการลงทุน

6.6.2 การใช้เครือข่ายสารสนเทศเพื่อการเรียนการสอนในต่างประเทศ

- ญี่ปุ่น

ญี่ปุ่นได้ใช้สื่อทางไกลสอนทั้งในระบบมหาวิทยาลัยปิดและมหาวิทยาลัยเปิด รูปแบบของมหาวิทยาลัยปิดที่ใช้สื่อทางไกลสอน ได้แก่ สถาบันเทคโนโลยี สารสนเทศแห่งฮอกไกโด (Hokaido Institute of Information Technology : HIIT) เป็นต้น การใช้เครือข่ายสื่อทางไกลผ่านดาวเทียมจากศูนย์กลางแพร่ภาพสดไปยังวิทยาลัยเครือข่ายทั่วประเทศ 22 แห่ง โดยนักเรียนสามารถดูได้จากจอโทรทัศน์หรือจอคอมพิวเตอร์ สามารถรับสัญญาณคำถามและภาพนิ่งไปยังศูนย์ฯ ได้ [59] ส่วนมหาวิทยาลัยเคโจ (Keio University) ได้ทำเครือข่ายสารสนเทศเพื่อการศึกษาและการแพทย์แพร่ภาพการบรรยายทั้งแบบสดและแบบเรียกได้เมื่อต้องการเรียน สามารถค้นหาเรียนด้วยตนเอง ให้บริการทำเอกสารการเรียนการสอน ตลอดจนจัดสัมมนากลุ่มหรือประชุมร่วมระหว่างวิทยาเขตได้ [60]

ญี่ปุ่นมีมหาวิทยาลัยเปิดเรียก University of The Air ให้การศึกษาโดยแพร่ภาพทางโทรทัศน์และสื่ออื่นอันได้แก่ วิทยุ การศึกษาทางไปรษณีย์ มีเทปการบรรยาย ลักษณะการสอนจึงคล้ายกับมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช แต่วิทยาลัยนี้มีการเรียนแบบปกติด้วยประมาณ 20 หน่วยกิต โดยเรียนตามศูนย์ที่กระจายอยู่ตามที่ต่าง ๆ การเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยนี้มีทั้งในและนอกหลักสูตร คือประเภทต้องการปริญญาและไม่ต้องการปริญญา [54]

- ออสเตรเลีย

ออสเตรเลียเป็นประเทศหนึ่งที่ใช้เครือข่ายสื่อทางไกล เพื่อการเรียนการสอนมาก เพราะประเทศกว้างใหญ่และมีถิ่นทุรกันดารมาก ยากจะเข้าถึงสื่อทางไกลจึงช่วยได้มาก บริษัทกระจายเสียงแห่งออสเตรเลีย (Australian Broadcasting Corporation) เริ่มการทดลองใช้โทรทัศน์เพื่อการเรียนการสอนในปี พ.ศ.2499 แต่ก็ได้รับความสนใจจากรัฐและมหาวิทยาลัยน้อย จนกระทั่งปี พ.ศ.2523 มหาวิทยาลัยบางแห่งเริ่มใช้วิทยุทัศน์และโทรทัศน์เพื่อการศึกษา จนกระทั่งปี พ.ศ.2534 รัฐบาลจึงได้ลงทุนในโครงการจัดการศึกษาทางโทรทัศน์ขึ้น โดยมุ่งไปยังกลุ่มบุคคลด้อยโอกาส และกลุ่มบุคคลที่ไม่ได้เข้าศึกษาต่อในสถาบันอุดมศึกษา สำหรับประเภทหลังจะต้องเสียค่าเอกสารอ่านประกอบและค่าหน่วยกิต ถ้าต้องการรับปริญญาในปี พ.ศ.2534 จึงได้มีเครือข่ายระหว่างมหาวิทยาลัย 5 มหาวิทยาลัยขึ้น คือ มหาวิทยาลัย Monash, University of New England, University of South Australia, Deakin, Griffith โดยบริษัทกระจายเสียงออสเตรเลียทำหน้าที่เป็นเครือข่ายระดับชาติคือส่งกระจายเสียง ออกทีวีและขายเอกสารการเรียนการสอนทั่วประเทศในหลักสูตรจะมีการแบ่งหน้าที่ตามความเชี่ยวชาญของแต่ละมหาวิทยาลัย อันได้แก่ มหาวิทยาลัย Griffith รับผิดชอบในออสเตรเลียดเคศึกษา มหาวิทยาลัย New England รับผิดชอบในการสอนด้านสภาพแวดล้อมของออสเตรเลีย Monash ด้านการตลาด South Australia ด้านศาสนา Deakin ด้านโบราณคดีและสถิติ New England ด้านภาษาฝรั่งเศส ในปี พ.ศ. 2535 จึงได้เริ่มโครงการ Open learning Australia โดยรัฐร่วมลงทุนกับบริษัทเอกชนซึ่งตั้งขึ้นใหม่คือ บริษัท Open Learning Agency of Australia และได้ทำการประเมินผลในปี พ.ศ.2537 ในปีเดียวกันนี้ก็ได้เริ่มโครงการ Open Net คือเครือข่ายอิเล็กทรอนิกส์บริการโดยร่วมกับบริษัทตัวแทนที่มีชื่อว่า Open Learning Electronic Support Service ต่อมาในปี พ.ศ.2539 ก็ได้มีการรวมกิจการของ การ Open learning Australia และ Open Net เข้าด้วยกันทำให้การทำงานเป็นเอกภาพประสานกันและเกิดความคล่องตัวมากขึ้น

ในปัจจุบันมีมหาวิทยาลัย 9 แห่งที่เข้าร่วมในโครงการ การ Open learning Australia คือ Charles Sturt, Curtin, Deakin, Griffith, Monash, University of New England, Central Queensland, Southern Queensland และ University of South Australia โดยเปิดหลักสูตรปริญญาให้ แต่ถ้าวรรวมมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ที่เปิดสาขาวิชานอกหลักสูตรให้จะมีเป็นจำนวนถึง 21 มหาวิทยาลัยที่เข้าร่วมโครงการ

เมื่อเร็ว ๆ นี้รัฐได้มอบหมายให้มหาวิทยาลัยติดตามตรวจสอบและประเมินผลโครงการของการเปิดโอกาสทางการศึกษานี้ โดยให้ประเมินเรื่องของการรับเข้า (Access) ความคล่องตัว (Flexibility) การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ (Utilization of Existing Resource) การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแก้ไข (Innovation) คุณภาพ (Quality) และความคุ้มค่า (Cost Effectiveness) [61]

- สหราชอาณาจักร

สหราชอาณาจักรได้มีมหาวิทยาลัยเปิดเมื่อปี พ.ศ.2512 โดยสอนในระดับปริญญาตรีและโท โดยใช้สื่อวิทยุและโทรทัศน์ เอกสารประกอบการสอนและเทปบันทึกบทเรียนต่าง ๆ ประมาณในปี พ.ศ.2530 สถาบันวิศวกรไฟฟ้า (Institute of Electrical Engineer : IEE) ได้เริ่มโครงการสอนผ่านสื่อทางไกลแก่สมาชิกและบุคคลทั่วไป ทางสาขาวิศวกรรมไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ โดยใช้วิธีบันทึกเทปที่มหาวิทยาลัยแมกซ์ค็อมมหาวิทยาลัยแอสตันและมหาวิทยาลัยยอร์ก ต่อมาในปี พ.ศ.2534 จึงเริ่มใช้คอมพิวเตอร์ช่วยฝึก (Computer Based Training) มีลักษณะโต้ตอบได้ มหาวิทยาลัย Bradford ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยปิดได้เริ่มการสอนหลักสูตรปริญญาโทด้านวิศวกรรมคลื่นวิทยุ (RF Engineering) แบบสื่อทางไกล โดยใช้เครือข่ายคอมพิวเตอร์และคอมพิวเตอร์ช่วยออกแบบและช่วยในการฝึกปฏิบัติ จะเห็นได้ว่าการสอนสื่อทางไกลได้ขยายตัวทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากยิ่งขึ้นไป [62,63,64]

- สหรัฐอเมริกา

สถาบันอุดมศึกษาในสหรัฐอเมริกาได้พัฒนาการศึกษาทางไกลออกไปมากและมีความหลากหลาย เช่นมหาวิทยาลัย Wisconsin ที่ Madison ใช้การสอนสื่อทางไกลร่วมกับสถาบันอุดมศึกษาในอเมริกา ยุโรป และเอเชียในการเรียนการสอนหลายสาขาวิชา [65] ในด้านเครือข่ายความร่วมมือกันเปิดสอนบางสาขาก็มีมาก เช่น มหาวิทยาลัย Colorado, George Mason และ Rice ร่วมมือกันจัดหลักสูตรระดับปริญญาตรีวิศวกรรมไฟฟ้า สาขาการประมวลสัญญาณดิจิทัลแบบทางไกล มหาวิทยาลัย Stanford มีเครือข่ายโทรทัศน์เพื่อการสอนของตนเองมานานแล้วเรียกว่า Stanford University Television Network ทำการสอนนักศึกษาที่ทำงานตามแหล่งต่าง ๆ ที่อยู่ในรัศมีการแพร่ภาพและพวกที่อยู่นอกรัศมีการแพร่ภาพสามารถใช้เทปบันทึกภาพการสอนที่ปรับปรุงให้ทันสมัยอยู่เสมอได้ มหาวิทยาลัยกำลังเริ่มโครงการ Education on Demand คือเรียนเมื่อใดก็ได้ตามที่ต้องการ ใช้การสอนโดยสื่อผสมเรียกว่า Stanford Multimedia Instruction Network ซึ่งโดยระบบนี้นักศึกษาสามารถเรียกบทเรียนได้ตามที่ต้องการโดยไม่จำเป็นต้องเข้าห้องเรียนหรือรอเวลาสอน ตลอดจนถึงซื้อเทป [66,67,68]

รัฐ North Carolina สร้างระบบเครือข่ายการศึกษาทุกระดับ โดยสื่อทางไกลทั่วทั้งรัฐผ่านทางด่วนสารสนเทศที่ทันสมัยได้ชื่อว่า North Carolina Information Superhighway สามารถให้บริการการศึกษาทางไกลที่สมบูรณ์แบบเหมือนกับผู้สอนยืนอยู่ตรงหน้าสามารถเห็นอกกับกริยาต่าง ๆ ของผู้สอนและได้ยินเสียงชัดเจน เช่น การเคลื่อนไหวของริมฝีปากซึ่งจำเป็นสำหรับการเรียนภาษาและกำลังพัฒนาไปสู่ระบบ Education on Demand ภายในไม่ช้านี้ [69]

- ประเทศในทวีปแอฟริกา

ได้มีการสอนผ่านดาวเทียมเริ่มต้นเมื่อปี พ.ศ.2537 โดยความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยซิมบับเวแห่งประเทศซิมบับเว มหาวิทยาลัยไนโรบีแห่งประเทศเคนยาและ

มหาวิทยาลัยเทกซัสเอแอนด์เอ็มแห่งสหรัฐอเมริกา โดยใช้ดาวเทียมสอนทั้งด้านเทคโนโลยีชีวภาพ เกษตรศาสตร์ รวมทั้งการสัมมนาทางวิชาการในเรื่องต่าง ๆ เหล่านี้ด้วย [70]

จากประสบการณ์ของการศึกษาทางไกลของประเทศต่าง ๆ นั้น ไพรัช ชัยพงษ์ [58] ได้สรุปว่า

- 1) มีการจัดการศึกษาทางไกลทั้งในมหาวิทยาลัยเปิดและมหาวิทยาลัยปิด
- 2) หลักสูตรที่สอนมีหลากหลายทั้งในสาขาสังคมศาสตร์ บริหารธุรกิจ วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี เกษตรศาสตร์และแพทยศาสตร์
- 3) สื่อและเทคโนโลยีที่ใช้ได้แก่ ตำรา เทปเสียง เทปภาพ คอมพิวเตอร์ ช่วยฝึก/สอน สื่อประสมด้วยคอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต การแพร่ภาพด้วยโทรทัศน์ การใช้ดาวเทียมและเส้นใยนำแสง รวมถึงการใช้ทางด่วนสารสนเทศ
- 4) มีการจัดการศึกษาทางไกลทั้งในประเทศที่พัฒนาแล้วและประเทศที่กำลังพัฒนา และหลายโครงการมีลักษณะร่วมมือระหว่างประเทศ

เครือข่ายสารสนเทศเพื่อพัฒนาการศึกษาของประเทศ

นโยบายเทคโนโลยีสารสนเทศแห่งชาติ [71] ได้เน้นการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการศึกษาทุกระดับ แต่ไม่ได้เน้นถึงระบบในส่วนที่จะสนับสนุนการอุดมศึกษาที่มีคุณภาพ โดยเฉพาะงานวิจัยที่ต้องอาศัยห้องสมุดที่สมบูรณ์แบบ ซึ่งต้องการการลงทุนสูง

การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการศึกษาได้กำหนดเป็นแผนงานหลักในแผนพัฒนาการศึกษาฉบับที่ 8 โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะพัฒนาระบบสารสนเทศให้เป็นเครือข่าย สามารถเชื่อมโยงแลกเปลี่ยนข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการวางแผนการบริหารและจัดการการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ

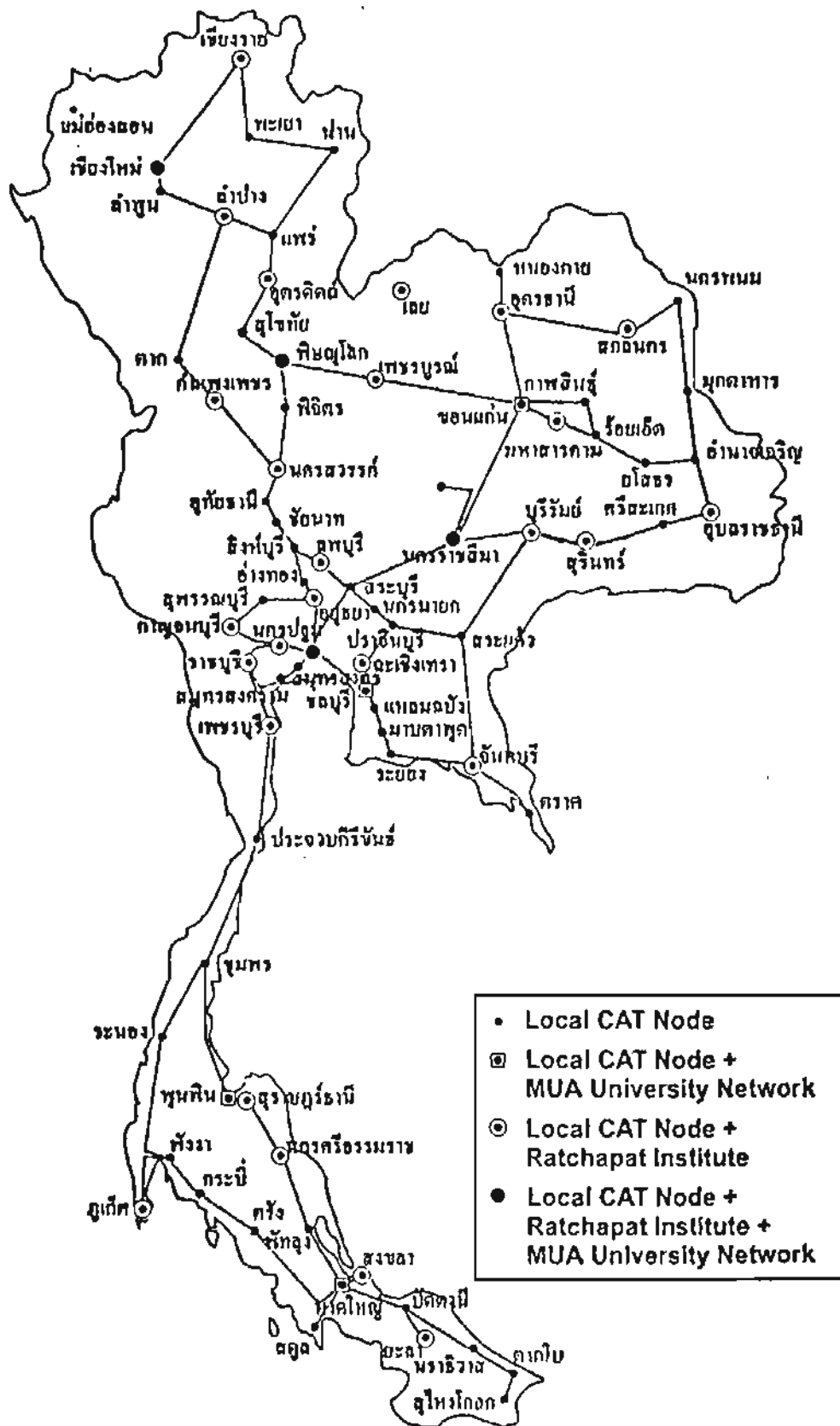
เป้าหมายของการพัฒนานี้คือ จัดให้มีองค์กรกำกับนโยบายและแผนแม่บทของระบบสารสนเทศ เพื่อให้มีเอกภาพ มีการพัฒนาระบบให้เป็นเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานทุกระดับการศึกษา ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ตลอดจนการผลิตและพัฒนาบุคลากร ครอบคลุม ทั้งการพัฒนาให้กับครูอาจารย์ผู้ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และการผลิตบุคลากรด้านสารสนเทศโดยตรง ทั้งทบวงและกระทรวงศึกษาธิการต่างก็วางแผนสร้างทางด่วนสารสนเทศทางการศึกษา โดยใช้เครือข่ายใยแก้วนำแสงร่วมกับดาวเทียม ให้ทั่วถึงทุกแห่งที่สถาบันอุดมศึกษาตั้งอยู่

◆ ปัญหา

- การพัฒนาโครงการเครือข่ายสารสนเทศเต็มไปด้วยความล่าช้า เช่น ในกรณีของ INTERNET ไม่สามารถรองรับการใช้งานได้ทันในชั่วโมงเร่งด่วน

- การวางแผนทางด้านสารสนเทศระดับชาติไม่มีการประสานงานกันระหว่างหน่วยงาน แม้กระทั่งในกรม กอง กระทรวงเดียวกัน ต่างพัฒนาและจัดการระบบสารสนเทศเข้ามาใช้เอง เช่น กรณีของการนำสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (GIS) มาใช้ในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นต้น ทำให้สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายใช้ประโยชน์ได้ไม่สมบูรณ์และไม่ทันสมัย
 - การจำกัดงบประมาณส่งผลให้ระบบไม่สมบูรณ์ใช้งานได้เพียงบางส่วน
 - ระเบียบราชการที่เชื่องช้าจะทำให้การจัดหาเทคโนโลยีมาใช้งานได้เครื่องที่ล้าสมัย
 - ทรัพยากรมนุษย์อันประกอบด้วย บุคลากรสนับสนุนการใช้คอมพิวเตอร์ และบุคลากรที่มีความรู้ทางด้านการใช้คอมพิวเตอร์ขั้นพื้นฐานยังขาดแคลนอยู่มาก
 - ภาษาที่ใช้ในการสื่อสารเกือบทั้งหมดเป็นภาษาอังกฤษ ทำให้ยากที่จะสามารถเข้าใจและติดต่อสื่อสารผ่าน INTERNET ได้อย่างสมบูรณ์ ทำให้การพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์เป็นไปด้วยความเชื่องช้ายิ่งขึ้น
- ◆ แนวทางแก้ไขและทางออก
- รัฐจะต้องมีแผนงานและนโยบายทางเทคโนโลยีสารสนเทศระดับชาติที่ชัดเจน โดยประสานระหว่างทบวงมหาวิทยาลัย กระทรวงศึกษาธิการและกระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ ที่จะได้ข้อมูลประสานกันและร่วมกัน
 - รัฐจะต้องให้ธุรกิจสื่อสารโทรคมนาคมใช้รายได้ส่วนหนึ่งสนับสนุนวงการการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ กัน
 - ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่จะพัฒนามาใช้กับระบบการศึกษานั้น ต้องการความมั่นคงและยืดหยุ่นพอสมควร ควรจะจ้างเหมาเอกชนผู้มีความชำนาญในการออกแบบทางเทคนิค จัดทำโครงการวิจัยระดับชาติ เพื่อให้ระบบเครือข่ายของแต่ละส่วนราชการมีความสอดคล้องที่สามารถเชื่อมโยงข้อมูลได้ง่ายดาย
 - การวางระบบ INTER-UNIVERSITY NETWORK ของทบวง ฯ ควรจะขยายให้รวมเอาสถาบันอุดมศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการเข้าไปด้วย เพื่อสร้างความเข้มแข็งของวงการการศึกษาทั้งระบบ และมีการใช้ทรัพยากรการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ
 - จัดตั้งศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยที่มีความเข้มแข็งทางวิชาการเพื่อให้บริการในด้านต่าง ๆ อันได้แก่ การพัฒนาสื่อการสอน การเตรียมการสอน การให้บริการทางด้านการผลิตสื่อ และการให้บริการด้านอุปกรณ์ ตลอดจนพัฒนาบุคลากรเพื่อให้มีความรู้และทักษะการใช้คอมพิวเตอร์ และอุปกรณ์เทคโนโลยีข่าวสารอื่น ๆ

- ร่วมกันจัดตั้ง VIRTUAL LIBRARY หรือ DIGITAL LIBRARY โดยเน้นวารสารทางวิชาการเป็นหลักและเชื่อมโยงข้อมูลเหล่านั้นที่สามารถเรียกใช้ได้ในระดับภาคและอาจารย์
- เร่งรัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในการศึกษาทุกระดับ เพื่อให้สามารถใช้ INTERNET ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- ใช้เทคโนโลยีข่าวสารข้อมูลในการปรับหลักสูตรให้เป็นหลักสูตรเปิด (OPEN CURRICULUM) และมีความยืดหยุ่นสูงตามความต้องการของตลาดแรงงาน (CUSTOM DESIGN CURRICULUM) และเป็นลักษณะสหวิทยาการ (MULTI-DISPLINARY CURRICULUM)
- จะต้องมีการจัดระบบข้อมูลบน INTERNET สำหรับการศึกษาโดยเฉพาะเพื่อเลือกข้อมูลที่เหมาะสมมาจัดการรวบรวมแบ่งกลุ่มข้อมูลตามระดับความเหมาะสม
- ใช้เทคโนโลยีข่าวสารข้อมูลเปลี่ยนกระบวนทัศน์ของการเรียนรู้ (CHANGE OF LEARNING PARADIGM) จากการเรียนรู้เชิงรับ (PASSIVE LEARNING) ไปเป็นการเรียนรู้เชิงรุก (ACTIVE LEARNING) โดยนักศึกษาต้องสามารถหาความรู้ด้วยตนเองได้จากห้องสมุดโลก (ผ่านทาง INTERNET) และห้องสมุดประเทศ (ผ่านทาง VIRTUAL LIBRARY) ซึ่งการเรียนรู้สามารถทำได้ทุกแห่งไม่เฉพาะในห้องเรียน
- บทบาทและหน้าที่ของอาจารย์จะต้องเปลี่ยนไป โดยให้เป็นการเรียนรู้เพื่อเรียนรู้ (LEARN HOW TO LEARN) โดยอาจารย์จะสอนถึงวิธีการที่จะให้ได้ข้อมูลที่ต้องการ เป็นที่ปรึกษา ผู้ช่วย พิจารณา ให้คำแนะนำในส่วน of วิชาการ กำหนดขอบเขตคร่าว ๆ ของเนื้อหาวิชาให้มีลักษณะยืดหยุ่นและทันสมัย
- การศึกษาทางวิชาการไม่จำเป็นต้องมาที่สถาบัน ๆ สถาบันอุดมศึกษาจะเป็นสถานที่เพิ่มพูนประสบการณ์ชีวิตการเรียนรู้ในการอยู่ร่วมกันในสังคมการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีของประเทศ และเป็นผู้มีศีลธรรม เป็นต้น
- ◆ เครือข่ายสารสนเทศ โดยใช้ใยแก้วของประเทศได้แสดงให้เห็นในแผนภาพที่ 6.5-1 และเครือข่ายสารสนเทศเพื่ออุดมศึกษาระหว่างสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัยและสังกัดกระทรวงศึกษาธิการที่ควรจะเป็นได้แสดงให้เห็นในแผนภาพที่ 6.5-2

แผนภาพที่ 6.5-1 เครือข่ายสารสนเทศที่ใช้ใยแก้วของประเทศเชื่อมต่อกับสถาบันอุดมศึกษา

แผนที่ 6.5-2 เครือข่ายสารสนเทศสัมพันธ์ระหว่างมหาวิทยาลัยกับสถาบันราชภัฏที่ควรจะเป็น

6.7 หลักสูตรที่มีความหลากหลาย

การกระจายโอกาสทางการศึกษาจะทำได้ต่อเมื่อมีหลักสูตรอันหลากหลาย เหมาะแก่ชุมชนที่แตกต่างกัน มีวิชาเรียนทั้งในหลักสูตรปกติและนอกหลักสูตร ฉะนั้นผู้ใช้จะต้องมีส่วนร่วมกับผู้สอนในการพัฒนาหลักสูตร

6.7.1 หลักสูตรหลากหลายที่พึงประสงค์

- ยึดมั่นในปรัชญาอุดมศึกษา
 - มีองค์ประกอบวิชาส่วนใหญ่แตกต่างกัน
 - เนื้อหาของวิชาอยู่ในลักษณะผสมและประสานกันกับวิชาอื่น
 - เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถเลือกได้ตามความรู้ความสามารถอันเป็นพื้นฐานแห่งตน
 - สามารถเรียนต่อเนื่องกันได้
 - เรียนได้โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่
- ◆ ปัญหาของหลักสูตรที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน
- ขาดเป้าหมายชี้หน้าที่ชัดเจนในการพัฒนาหลักสูตร
 - ทศนคติของคณาจารย์ผู้สอนที่ยึดติดกับแนวคิดเดิม ทำให้การพัฒนาหลักสูตรเป็นไปได้ยาก
 - องค์ความรู้ไทยมีน้อย ไม่สามารถที่จะพัฒนาวิชาให้เหมาะสมกับความต้องการของสังคมวัฒนธรรมไทย โดยเฉพาะในท้องถิ่นได้โดยตรง
- ◆ แนวทางแก้ไข
- ยุบหลักสูตรที่มีความซ้ำซ้อน ล้าสมัย ไม่ได้เปิดสอน รวมทั้งภาควิชาที่ไม่จำเป็น จัดเป็นหน่วยงานจัดการศึกษาใหม่ที่มีลักษณะผสมผสานสาขาวิชา
 - กำหนดเป้าหมายให้ชัดเจนว่าหลักสูตรจัดเพื่ออะไร เพื่อบุคคลกลุ่มใด
 - รณรงค์เพื่อเปลี่ยนทัศนคติอาจารย์ ในการสร้างหลักสูตร ปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร เพื่อให้เป็นไปตามความต้องการของสังคม
 - ระดมสรรพกำลังหน่วยงานของรัฐ เอกชน กลุ่มบุคคลเป้าหมาย ร่วมกันสร้างหลักสูตรและให้ความร่วมมือในการใช้ทรัพยากรร่วมกัน
 - ระดมสรรพกำลังผู้มีองค์ความรู้ไทย สร้างตำราหรือสื่อการสอนองค์ความรู้ไทย และลดการสร้างตำราภาษาไทยที่แปลจากตำราภาษาอังกฤษ เพื่อเพิ่มความกตัญญูให้นักศึกษาสนใจในภาษาอังกฤษอันจำเป็นต้องใช้ในยุคโลกาภิวัตน์ให้สูงขึ้น

- **แนวทางการจัดหลักสูตรระดับปริญญาตรีที่ควรจะเป็น**
 - ✧ **หลักสูตรอุดมศึกษาที่มุ่งพัฒนาสมองของชาติสู่ความทันสมัยและความเป็นสากลทางวิชาการหรือความเป็นเลิศทางวิชาการ ประกอบด้วยหมวดวิชาที่เป็นสัดส่วน โดยประมาณดังนี้**

ก.	หมวดวิชาพื้นฐาน วิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์	30%
ข.	หมวดวิชาเฉพาะทาง	40%
ค.	หมวดวิชาเลือก (วิชาผสมผสานหลายสาขาวิชา)	30%
 - ✧ **หลักสูตรอุดมศึกษาที่มุ่งพัฒนาชุมชนท้องถิ่น อันเป็นอุดมศึกษาสู่ปวงชน**

ก.	หมวดวิชาพื้นฐาน (เลือกได้) (วิชาผสมผสานหลายสาขาวิชา) วิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์	50%
ข.	หมวดวิชาเฉพาะทาง	50%
 - ✧ **หลักสูตรอุดมศึกษาที่มุ่งสู่วิชาชีพเฉพาะกลุ่มและอุดมศึกษาตลอดชีวิต**

ก.	หมวดวิชาพื้นฐาน (เลือกได้) (วิชาผสมผสานหลายสาขาวิชา)	30%
ข.	หมวดวิชาชีพเฉพาะทาง	70%

ตารางที่ 6.7 ตัวอย่างความแตกต่างของหลักสูตรที่ควรจะเป็นของสถาบันอุดมศึกษาสังกัด
ทบวงมหาวิทยาลัยและสถาบันราชภัฏสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ

มหาวิทยาลัย	สถาบันราชภัฏ
วท.บ. (เกษตรศาสตร์)	กส.บ.(เกษตรยั่งยืน)
เคมี (เคมีทั่วไป เคมีอินทรีย์ เคมีวิเคราะห์)	เคมีเกษตร
สารเคมีทั่วไป	สารเคมีที่ใช้ในการเกษตร (ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง สารฮอร์โมน)
พฤกษศาสตร์	พฤกษเศรษฐกิจ
อาณาจักรพืช	พืชอาหาร พืชยา พืชน้ำหอม (พืชท้องถิ่นและของโลก)
สัตวศาสตร์	สัตวเศรษฐกิจ
อาณาจักรสัตว์	สัตว์ให้ประโยชน์ต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจ (รวมสัตว์ป่า ฯลฯ)
พืชไร่	พืชศาสตร์และการจัดการ
พืชสวน	
กีฏวิทยา	อารักขาพืชและสิ่งแวดล้อม
โรคพืช	
เศรษฐศาสตร์เกษตร	เศรษฐศาสตร์และบริการธุรกิจ
มนุษยศาสตร์	ไทยศึกษา สังคมวัฒนธรรมไทย
หลักมนุษยศาสตร์	
สังคมศาสตร์	
หลักสังคมศาสตร์	

6.8 บทบาทและความสำคัญของสถาบันการศึกษาไทยในการนำอุดมศึกษาสู่ปวงชน

ไทยเราให้ความสำคัญในการนำอุดมศึกษาสู่ปวงชนน้อยมาก นโยบายและแผนปฏิบัติการในการนำการศึกษาสู่ปวงชนจึงเน้นเฉพาะการศึกษาขั้นพื้นฐาน เช่น ประถม มัธยม ซึ่งผิดกับต่างประเทศในหลายประเทศโดยเฉพาะญี่ปุ่นที่ผลักดันให้สถาบันอุดมศึกษานำการศึกษาไม่เฉพาะในหลักสูตร แต่วิชาชีพและความรู้ต่าง ๆ นอกหลักสูตรหรือจัดหลักสูตรเฉพาะให้เพื่อให้การศึกษาแก่ปวงชนเพื่อพัฒนาคุณภาพทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ

- สถาบันอุดมศึกษาไทยที่เห็นความสำคัญของการนำความรู้ต่าง ๆ สู่ประชาชน เป็นกิจจะลักษณะและได้ทำกิจกรรมนี้ต่อเนื่องกันมาก็ได้แก่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ซึ่งเริ่มนำความรู้ในวิชาชีพต่าง ๆ ที่เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษามาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้ง่ายเข้า ซึ่งเริ่มต้นคุณหลวงสุวรรณวาจกกสิกิจ อธิการบดีมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ในสมัยนั้นให้ความรู้แก่ประชาชนในวิชาการเลี้ยงไก่ โดยใช้ระบบทางไกลคือ วิทยุกระจายเสียงเมื่อ พ.ศ. 2493 ต่อมาในปี พ.ศ. 2496 ก็เปิดหลักสูตรวิชาชีพต่าง ๆ สำหรับประชาชน ซึ่งประชาชนที่พอจะอ่านออกเขียนได้ทุกเพศและทุกวัยสามารถเข้าเรียนได้ โดยมีคณาจารย์มหาวิทยาลัยเป็นผู้สอน [72] ซึ่งหลักสูตรดังกล่าวได้กระทำต่อเนื่องกันมาจนทุกวันนี้ เป็นการนำให้คณาจารย์ไม่ได้อยู่บนหอคอยงาช้างและเข้าถึงประชาชนได้รับรู้ถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นและนำปัญหาเหล่านั้นไปค้นคว้าวิจัยเพื่อแก้ไขต่อไป
- ประชากรไทยต้องการความรู้ซึ่งมีความลึกซึ้งเกินกว่าที่สถาบันการศึกษาพื้นฐาน เช่น โรงเรียนประถมและมัธยม จะให้ได้ซึ่งมีอยู่มากเพราะระดับการศึกษาของไทยเรต่ำประชากรไทยที่เข้าสู่ตลาดแรงงานมีการศึกษาโดยเฉลี่ย 3.8 ปี ในขณะที่ฮ่องกง เกาหลีใต้ ญี่ปุ่น เยอรมันนี สหราชอาณาจักร ฝรั่งเศส และสหรัฐอเมริกา มีการศึกษาโดยเฉลี่ย 7.0, 8.8, 10.7, 11.1, 11.5, 11.6 และ 12.3 ปีตามลำดับ [1] กล่าวได้ว่าคนที่อยู่ในตลาดแรงงานของไทยเรานั้นมีความรู้ส่วนใหญ่ระดับประถมเท่านั้น คนเหล่านี้ยากที่จะพัฒนาหาความรู้เพิ่มขึ้นด้วยตนเองได้

สิ่งที่สำคัญของประเทศก็คือแรงงานที่มีความรู้หรือได้รับการศึกษต่ำ นอกจากจะไม่สามารถนำประสิทธิภาพของงานหรือผลผลิตไม่ดีแล้วยังส่งผลกระทบทางอ้อม ทำให้ไม่สามารถจะพัฒนาในด้านอื่นได้ด้วยดังเช่นกรณีของผู้นำชุมชน อันได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น

- ประเทศไทยมีเป้าหมายที่จะกระจายอำนาจการบริหารการปกครองไปสู่ท้องถิ่นในแผนปฏิรูปการเมือง เพื่อแก้ปัญหาไม่ให้การเมืองเป็นเครื่องจุดรั้งการพัฒนาในด้านอื่น ๆ โดยหวังว่าเมื่อมีองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) แล้วจะทำให้ท้องถิ่นพัฒนาไปมากกว่านี้ได้

อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าสงสัยว่า อบต. จะปกครองท้องถิ่นได้มากน้อยเพียงไร ในเมื่อความรู้ความสามารถของผู้นำท้องถิ่น เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้านอยู่ในระดับต่ำมาก

จากข้อมูลของกรรมการปกครอง ซึ่งได้มีการสำรวจความรู้ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ได้ผลดังแสดงไว้ในตารางที่ 6.3 ปรากฏในจำนวนกำนัน ซึ่งมีทั้งสิ้น 6,372 คน จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึง 5,140 คน ชั้นประถมศึกษาตอนปลาย 75 คน มัธยมศึกษาตอนต้น 133 คน จบระดับอุดมศึกษาคือระดับปริญญาตรีเพียง 37 คน อื่น ๆ ซึ่งหมายถึงไม่จบประถมศึกษาปีที่ 4 หรือ จบชั้นเปรียญ (ทางพระ) ต่าง ๆ 936 คน ไม่ระบุวุฒิการศึกษา 24 คน

สำหรับผู้ใหญ่บ้านซึ่งมีทั้งหมด 54,209 คน นั้นจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึง 50,633 คน ประถมศึกษาตอนปลาย 339 คน มัธยมศึกษาตอนต้น 133 คน มัธยมศึกษาตอนปลาย และประกาศนียบัตรวิชาชีพ 963 คน อื่น ๆ 2,103 คน ไม่ระบุวุฒิการศึกษา 444 คน

เมื่อรวมกำนัน ผู้ใหญ่บ้านทั้งหมด ซึ่งมี 60,581 คน จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึง 55,733 คน หรือร้อยละ 92.06 จบชั้นประถมศึกษาตอนปลาย 414 คน หรือร้อยละ 0.68 จบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 738 คน หรือร้อยละ 1.22 จบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย 42 คน หรือร้อยละ 0.03 จบปริญญาตรี 120 คน หรือร้อยละ 0.20 อื่น ๆ 3,066 คน หรือร้อยละ 5.06 ไม่ระบุวุฒิการศึกษา 468 คน หรือร้อยละ 0.77

ในเมื่อผู้นำท้องถิ่นมีความรู้ระดับนี้แล้วยากที่จะหวังให้สามารถวางแผนพัฒนาตำบล หรือปฏิบัติตามโครงการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาท้องถิ่นได้เป้าหมายอุดมศึกษาสู่ปวงชน จึงน่าจะให้ความสำคัญต่อการให้ความรู้ต่อผู้นำท้องถิ่นเหล่านี้ในระดับสูง

ตารางที่ 6.8-1 ระดับการศึกษาผู้นำท้องถิ่น (อบต.) ของประเทศ

วุฒิการศึกษา	จำนวนคน			ร้อยละของ วุฒิการศึกษา
	กำนัน	ผู้ใหญ่บ้าน	รวม	
ประถมศึกษาตอนต้น	5,140	50,633	55,733	92.06
ประถมศึกษาตอนปลาย	75	339	414	0.68
มัธยมศึกษาตอนต้น	133	605	738	1.22
มัธยมศึกษาตอนปลาย	27	15	42	0.03
อุดมศึกษา	37	83	120	0.20
อื่น ๆ	936	2,130	3,066	5.06
ไม่ระบุวุฒิ	24	444	468	0.77
รวม	6,372	54,209	60,581	100
ร้อยละกำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน	10.52	89.48	100	

ที่มา : ข้อมูลของกรรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2538

- จากการสำรวจถึงความต้องการของบุคคลในตลาดแรงงานรอบที่ 1 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พ.ศ. 2538 ปรากฏผลดังได้แสดงไว้ในตารางที่ 6.8-2 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความต้องการในการฝึกอบรมระยะสั้นที่ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องกับการฝึกอบรม สามารถให้การฝึกอบรมเพียง 1.8 ล้านคนเศษ แต่ยังมีความต้องการอีกถึง 5.5 ล้านคนเศษ และจำนวนนี้ต้องการให้ฝึกอบรมด้านกิจกรรมมากที่สุดคือ 2 ล้านคนเศษ รองลงไปเป็นช่างอุตสาหกรรม 2 ล้านคนเศษ เกษตรกรรมประมาณ 8 แสนคน ศิลปหัตถกรรม 0.5 ล้าน ซึ่งหลักสูตรเหล่านี้ต้องใช้ความรู้สูงกว่าความรู้พื้นฐานระดับมัธยมทั้งสิ้น ถ้าหากสถาบันอุดมศึกษาไม่ได้มีบทบาทในการอบรมก็ยากที่จะให้หน่วยงานอื่น ๆ ดำเนินการให้ประสบผลสำเร็จตามความต้องการที่มีเป็นจำนวนมากได้

ตารางที่ 6.8-2 ความต้องการฝึกอบรมระยะสั้นของตลาดแรงงานปี พ.ศ. 2538

หลักสูตร	ผู้สำเร็จการฝึกอบรม		ผู้ต้องการฝึกอบรม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ช่างอุตสาหกรรม	253,974	13.6	1,867,217	33.4
คหกรรมศาสตร์	284,126	15.3	2,171,601	38.9
ศิลปหัตถกรรม	182,220	9.7	520,028	9.3
เกษตรกรรม	426,782	22.8	799,378	14.3
พาณิชยกรรม	93,772	5.0	34,746	0.6
ภาษาศาสตร์	14,774	0.8	9,999	0.2
คอมพิวเตอร์	32,795	1.8	49,655	0.9
เทคโนโลยี	4,150	0.2	2,728	0.1
บริหารจัดการ	531,321	28.4	111,967	2.0
อื่น ๆ	45,535	2.4	18,125	0.3
รวม	1,869,449	100.0	5,585,444	100.0

ที่มา : การสำรวจแรงงาน (รอบที่ 1) สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2538

- สถาบันอุดมศึกษาที่อยู่ในท้องถิ่น เช่น สถาบันราชภัฏและสถาบันราชมนคล เป็นต้น มีบทบาทอย่างสูงในการกระจายโอกาสการศึกษาสู่ท้องถิ่น ต่างกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชนสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ที่ส่วนใหญ่กระจุกตัวอยู่ในกรุงเทพ ฯ และปริมณฑล และโดยนโยบายการสอบเข้าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ทำให้นักเรียนที่อยู่ในกรุงเทพ ฯ และปริมณฑล หรือต่างจังหวัดซึ่งมักเป็นผู้มีอันจะกินเท่านั้นที่มีโอกาสเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยปิดของรัฐ สถาบันราชภัฏและสถาบันราชมนคลจึงรองรับนักเรียนที่อยู่ตามชนบท และด้อยโอกาสเข้ารับการศึกษากเป็นส่วนใหญ่

ตารางที่ 6.8-3 ได้แสดงถึงจำนวนผู้สมัครเข้าศึกษาในกลุ่มสถาบันราชภัฏที่กระจายอยู่ตามภาคต่าง ๆ เปรียบเทียบกับแผนพัฒนาที่เตรียมรับและจำนวนที่รับจริงในระหว่างปี พ.ศ. 2536-2539 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสถาบันราชภัฏรองรับได้เพียง 46.6, 47.4, 44.3 และ 42.9 ตามลำดับหรือโดยเฉลี่ย ร้อยละ 45.3 เท่านั้น ทั้ง ๆ ที่รับจริงสูงกว่าแผน ฯ ถึงร้อยละ 135.2, 150, 108 และ 134 ตามลำดับ หรือโดยเฉลี่ย ร้อยละ 131.8 แสดงให้เห็นว่าสถาบันฯ ไม่สามารถจะรองรับได้แม้เพียงครึ่งหนึ่งของผู้ที่ต้องการการศึกษาระดับอุดมศึกษา

ตารางที่ 6.8-3 จำนวนผู้สมัครสอบ แผนรับและรับจริงของสถาบันราชภัฏ ในระหว่างปี พ.ศ. 2536-2539

กลุ่มสถาบัน	ปีการศึกษา - จำนวนคน				เฉลี่ย / ปี
	2536	2537	2538	2539	
ล้านนา					
ผู้สมัคร	6,935	8,658	10,740	12,805	9,785
แผนรับ	3,490	3,485	5,205	4,595	4,194
รับจริง	4,408	4,546	5,606	5,188	4,937
% รับจริง/ผู้สมัคร	63.6	52.5	52.2	40.5	50.5
% รับจริง/แผนฯ	126.3	130.4	107.7	112.9	117.7
พุทธชินราช					
ผู้สมัคร	4,471	4,125	5,609	6,909	5,279
แผนรับ	2,730	2,835	3,505	3,515	3,146
รับจริง	4,357	3,590	4,022	5,132	4,275
% รับจริง/ผู้สมัคร	97.5	87.0	71.7	74.3	81.0
% รับจริง/แผนฯ	159.6	126.6	114.8	146.0	135.9
อีสานเหนือ					
ผู้สมัคร	8,501	8,859	12,290	14,569	11,055
แผนรับ	2,425	2,535	4,010	4,205	3,294
รับจริง	3,163	4,111	4,264	5,859	4,349
% รับจริง/ผู้สมัคร	37.2	46.4	34.7	40.2	39.3
% รับจริง/แผนฯ	130.4	162.2	106.3	139.3	132.0

ตารางที่ 6.8-3 (ต่อ)

กลุ่มสถาบัน	ปีการศึกษา - จำนวนคน				เฉลี่ย / ปี
	2536	2537	2538	2539	
อีสานใต้					
ผู้สมัคร	9,304	10,305	12,896	16,972	12,369
แผนรับ	2,415	2,355	4,260	3,724	3,189
รับจริง	3,039	4,510	4,732	6,149	4,608
% รับจริง/ผู้สมัคร	32.7	43.8	36.7	36.2	37.2
% รับจริง/แผนฯ	125.8	191.5	111.1	165.1	144.5
ศรีอยุธยา					
ผู้สมัคร	5,146	5,540	7,624	10,237	7,137
แผนรับ	2,780	2,835	5,370	5,250	4,059
รับจริง	3,898	3,806	5,409	6,268	4,845
% รับจริง/ผู้สมัคร	75.7	68.7	70.9	61.2	67.9
% รับจริง/แผนฯ	140.2	134.3	100.7	119.4	119.4
ทวาวรดี					
ผู้สมัคร	4,060	4,562	4,779	6,200	4,900
แผนรับ	2,505	2,490	3,865	3,710	3,143
รับจริง	3,345	3,475	4,199	4,071	3,773
% รับจริง/ผู้สมัคร	82.4	76.2	87.9	65.7	77.0
% รับจริง/แผนฯ	133.5	139.6	108.6	109.7	120.0
ทักษิณ					
ผู้สมัคร	7,203	7,801	10,734	12,309	9,512
แผนรับ	2,505	2,440	4,770	4,585	3,575
รับจริง	3,395	3,719	5,015	5,840	4,492
% รับจริง/ผู้สมัคร	47.1	47.7	46.7	47.4	47.2
% รับจริง/แผนฯ	135.5	152.4	105.1	127.4	125.7
รัตนโกสินทร์					
ผู้สมัคร	23,259	24,892	28,545	33,706	27,601
แผนรับ	4,873	4,620	7,085	6,900	5,870
รับจริง	6,473	7,671	8,007	10,269	8,105
% รับจริง/ผู้สมัคร	27.8	30.8	28.1	30.5	29.4
% รับจริง/แผนฯ	132.8	166.0	113.0	148.8	138.1
รวม					
ผู้สมัคร	68,879	74,742	93,217	113,707	87,636
แผนรับ	23,723	23,595	38,070	36,484	30,468
รับจริง	32,078	35,428	41,254	48,776	39,384
% รับจริง/ผู้สมัคร	46.6	47.4	44.3	42.9	44.9
% รับจริง/แผนฯ	135.2	150.2	108.4	133.7	129.3

ที่มา : ข้อมูลจากสำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

6.9 กลุ่มบุคคลและเป้าหมายในอุดมศึกษาสู่ปวงชน

การจัดการอุดมศึกษาเพื่อปวงชนนั้นโดยทั่วไปได้มุ่งไปที่บุคคล 3 กลุ่ม คือ

- กลุ่มที่ 1 เป็นกลุ่มบุคคลที่เรียนเพื่อให้ได้รับปริญญา บุคคลเหล่านี้เข้าศึกษาเพื่อที่จะให้ได้เรียนสะสมหน่วยกิตให้ครบวิชา ครบตามหลักสูตรเพื่อขอรับปริญญา หรือเรียนเพื่อให้ได้พื้นฐานเพียงพอที่จะไปเรียนต่อให้ได้ปริญญาที่สูงขึ้น
- กลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มบุคคลที่เรียนเพื่อให้ได้ความรู้เพียงพอที่จะไปประกอบอาชีพ หรือให้ตรงกับความต้องการของนายจ้าง โดยไม่หวังปริญญาอาจจะหวังแต่เพียงให้ได้ใบรับรองหรือประกาศนียบัตรว่าได้ผ่านการเรียนวิชา หรือเข้ารับการฝึกอบรมในหลักสูตรนั้น ๆ
- กลุ่มที่ 3 เป็นกลุ่มบุคคลที่มาเรียนเพื่อเพิ่มพูนความรู้ โดยมีได้มุ่งหวังเพื่อนำไปประกอบอาชีพ แต่นำไปเพื่อเป็นงานอดิเรกหรือเรียนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก หรือเพื่อร่วมกิจกรรมทำสาธารณะประโยชน์หรือสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ของตนกับบุคคลอื่นได้มากขึ้น

6.10 ภารกิจที่ท้าทายสถาบันอุดมศึกษาในการนำอุดมศึกษาสู่ปวงชน

ดังได้กล่าวไว้แล้วในตอนต้นว่าแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้มุ่งในการพัฒนาคน และหัวใจสำคัญของการพัฒนานั้น คือการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนชนบท โดยได้กล่าวถึงการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนชนบท เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจสังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้ ดังนี้

- 1) การเตรียมพร้อมของชุมชน
 - เสริมสร้างกระบวนการพัฒนาคน โดย :
 - ✧ พัฒนาประสิทธิภาพในการบริหาร จัดการและทักษะ
 - ✧ พัฒนาความเป็นผู้นำและความเข้มแข็ง
 - ✧ จัดสรรงบประมาณสนับสนุนองค์กรชุมชน
 - ✧ ส่งเสริมองค์กรชุมชนเป็นตัวแทน
- 2) การเพิ่มศักยภาพขององค์กรชุมชน
 - พัฒนาระบบการเรียนรู้ กระจายข้อมูลข่าวสาร
 - สนับสนุนให้ริเริ่มทำธุรกิจที่ชุมชนเป็นเจ้าของ
 - ส่งเสริมบทบาทของสตรีในการบริหารจัดการ

- 3) สนับสนุนกระบวนการเรียนรู้และขยายเครือข่ายการเรียนรู้
 - สร้างเครือข่ายการเรียนรู้และใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ
 - จัดให้มีการฝึกอบรมอาชีพสอดคล้องกับศักยภาพของชุมชน
 - รับรองวิทยฐานะการเรียนรู้ เช่น วิทยาลัยชุมชน มหาวิทยาลัยชาวบ้าน
 - เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารในการประกอบอาชีพ ดำรงชีพ
- 4) สนับสนุนแหล่งเงินทุน สำหรับพัฒนาชุมชน
 - ขยายกองทุนพัฒนาชนบท สนับสนุนการออมทรัพย์
 - สนับสนุนการจัดตั้งกองทุนรูปแบบต่าง ๆ
 - ✧ กองทุนสวัสดิการชุมชน
 - ✧ กองทุนพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
 - ✧ กองทุนวิจัยพัฒนาอาชีพเสริม

จะเห็นได้ว่าในหลายส่วนของการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนชนบทนั้น จะต้องพึ่ง การให้การศึกษาในระดับที่สูงกว่าการศึกษาพื้นฐานทั้งสิ้น เช่น การพัฒนาประสิทธิภาพในการบริหารจัดการและทักษะ ความเป็นผู้นำ กระบวนการเรียนรู้ การทำธุรกิจ เครือข่ายการเรียนรู้ วิทยาลัยชุมชน มหาวิทยาลัยชาวบ้าน ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นเป้าหมายที่ท้าทายอุดมศึกษาว่าจะมีสมรรถภาพสูงพอที่จะ ดำเนินการให้ประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด

อุดมศึกษาสู่ปวงชนจึงไม่ใช่เรื่องที่เพียงแต่กล่าวลอย ๆ อย่างเช่นอดีตที่ผ่านมารัฐ และสถาบันอุดมศึกษาจำเป็นที่จะต้องกระทำอย่างจริงจังและเป็นกิจลักษณะ โดยที่มีทั้ง นโยบายแผน ปฏิบัติที่ต่อเนื่องและมีเป้าหมายที่ชัดเจน รวมทั้งการให้การสนับสนุนทั้งด้านการเงินและทรัพยากร อื่น ๆ อย่างจริงจังและต่อเนื่อง การพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน โดยพัฒนาทรัพยากร มนุษย์จึง จะบรรลุเป้าหมายตามที่มุ่งหวังได้

6.11 สรุป

ความจำเป็นที่จะให้สถาบันอุดมศึกษามีบทบาทสำคัญในการกระจายโอกาสทางการ ศึกษาสู่ปวงชน ให้มีการศึกษาต่อเนื่องและการศึกษาตลอดชีวิตแก่ประชาชนทุกระดับและอาชีพ ทุกชุมชนและท้องถิ่นและทุกเวลานั้น ยิ่งเพิ่มมากขึ้นทุกทีภายใต้กระแสโลกยุคโลกาภิวัตน์ ที่ความรู้ ต่าง ๆ ได้พัฒนาไปอย่างรวดเร็ว เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอและภายใต้ความกดดันที่จะให้พลเมืองของ ชาติมีความรู้ที่ทันสมัย เพื่อสมรรถภาพแห่งการแข่งขันอันเข้มข้นทางเศรษฐกิจและสังคมของชาติ ต่าง ๆ ที่ยิ่งเพิ่มมากขึ้นทุกที

ประเทศต่าง ๆ ที่ตระหนักถึงความสำคัญในด้านนี้ เช่น มาเลเซีย อังกฤษ ออสเตรเลีย ญี่ปุ่น ต่างก็กำหนดนโยบาย แผนปฏิบัติ และเป้าหมายที่เด่นชัดในการนำอุดมศึกษาสู่ ปวงชน

ไทยมีนโยบายการกระจายโอกาสทางการศึกษาในระดับอุดมศึกษาตั้งแต่แผนพัฒนาการศึกษาลดับที่ 1 และดำเนินการโดยจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาในภูมิภาค แต่เนื่องจากขาดเอกภาพทางนโยบาย สถาบันอุดมศึกษาไทยมีบทบาทน้อยมากในการกระจายโอกาสทางการศึกษา การศึกษาตลอดชีวิตและการนำอุดมศึกษาสู่ปวงชน

การสร้างเอกภาพทางนโยบายจำเป็นที่จะต้องทำให้เป็นรูปธรรม โดยกำหนดเป้าหมายหลักของการศึกษาแก่ปวงชนเป็นเป้าหมายเดียวกัน กำหนดเป้าหมายรองและภารกิจหลักให้แก่กลุ่มสถาบันอุดมศึกษาแตกต่างกัน ให้มีเป้าหมายรองที่ชัดเจน แบ่งภารกิจและความรับผิดชอบที่แตกต่างกันนั้นให้ประสานกันได้ เพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนกัน กระจายอำนาจการบริหารและจัดการเพื่อให้เกิดความคล่องตัว ดำเนินการจัดการการศึกษาให้ได้ดุลยภาพระหว่างประสิทธิภาพเสมอภาคและได้คุณภาพมาตรฐาน ให้หลักสูตรมีความหลากหลายเหมาะสมกับการศึกษาต่อเนื่อง การศึกษาตลอดชีวิตของชุมชน สร้างเครือข่ายการใช้ทรัพยากรร่วมกันโดยมีเป้าหมายให้ได้ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้ได้ประโยชน์สูงสุด

เพื่อให้เป็นเอกภาพ สถาบันอุดมศึกษาไทยควรแบ่งเป็น 3 ระบบย่อยคือระบบมหาวิทยาลัยเน้นการให้การศึกษาระดับสูง ปริญญาตรี โท และ เอก หลายสาขาวิชา มุ่งสู่ความทันสมัยและระดับสากลเพื่อแข่งขันกับนานาชาติได้ ระบบสถาบันอุดมศึกษาระดับสูง เน้นการให้การศึกษาระดับอุดมศึกษา ปริญญาตรีอุดมศึกษาทั่วไปและโทเฉพาะบางสาขาวิชา มุ่งอุดมศึกษาสู่ปวงชนและอุดมศึกษาตลอดชีวิต เพื่อให้สามารถพัฒนาชุมชนและท้องถิ่นได้ และระบบวิทยาลัยหรือวิทยาลัยวิชาชีพ เน้นการให้การศึกษาระดับปริญญาตรีหรือต่ำกว่า มุ่งอุดมศึกษาเฉพาะกลุ่มเพื่อสามารถประกอบอาชีพเฉพาะ การศึกษาต่อเนื่องและการศึกษาตลอดชีวิตได้เป็นการ ปฏิบัติภารกิจรับผิดชอบแตกต่างกัน แต่ประสานและพึ่งพาซึ่งกันและกัน แลกเปลี่ยนความรู้และใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ร่วมกัน โดยเฉพาะเครือข่ายสารสนเทศซึ่งได้พัฒนาก้าวหน้าไปไกล

ประเทศต่าง ๆ หลายประเทศ เช่น ญี่ปุ่น แคนาดา สหราชอาณาจักร และสหรัฐอเมริกา ได้พัฒนาและใช้เครือข่ายสารสนเทศเพื่อการศึกษา ทั้งทางด้านอุดมศึกษาต่อเนื่องในและนอกหลักสูตร อุดมศึกษาตลอดชีวิต และอุดมศึกษาสู่ปวงชน ในรูปแบบต่าง ๆ กัน รวมไปถึงการให้การศึกษาระดับมัธยมและนับว่าพัฒนาการเหล่านี้ จะก้าวหน้ายิ่ง ๆ ขึ้นไปทุกที เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของแต่ละชาติที่กำหนดไว้ นั่นคือ ให้ประชาชนของตนทุกผู้ทุกนามได้มีโอกาสรับการศึกษาที่สูงขึ้นและต่อเนื่องตลอดชีวิต

เครือข่ายสารสนเทศเพื่อพัฒนาการศึกษาของไทยอยู่ในระยะเริ่มต้นพัฒนา แต่ยังมีปัญหาหลายประการ อันสืบเนื่องมาจากความไม่เป็นเอกภาพ เครือข่ายในระดับการศึกษาต่าง ๆ ไม่ประสานกัน ระเบียบราชการที่ทำให้ล่าช้า ได้เครื่องมือล้าสมัยไม่สมบูรณ์ ตลอดจนความขาดแคลนกำลังคนซึ่งมีแนวทางและทางออกหลายประการที่ได้เสนอแนะไว้เพื่อการแก้ไข

ระดับการศึกษาของประชากรไทยที่เข้าระบบผู้นำท้องถิ่นอันได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตลอดจนเข้าระบบแรงงานนั้นต่ำมาก ยากที่ชักนำประเทศให้พัฒนาก้าวหน้าไปได้ ถ้าหากไม่ได้มี

การให้การศึกษาเพื่อเปลี่ยนโครงสร้างของระบบผู้นำท้องถิ่น ระบบแรงงาน และโครงสร้างการศึกษาของประชากร ซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลา ยิ่งในปัจจุบัน ความรู้ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทำให้ต้องเร่งรัดในการให้ความรู้ที่สูงขึ้น ซึ่งยากที่โรงเรียนระดับประถมและมัธยมศึกษาจะให้ได้ จำเป็นที่จะต้องให้สถาบันอุดมศึกษามากยิ่งขึ้น และความรู้ที่จะให้ได้อย่างรวดเร็วนั้นคือความรู้ที่ไม่จำกัดในหลักสูตร ซึ่งใช้เวลาระยะสั้นเพื่อการอบรมและการเรียนรู้ สถาบันอุดมศึกษาในยุคโลกาภิวัตน์ จำเป็นที่จะต้องรับภาระเพิ่มขึ้นจากเดิมซึ่งเคยเน้นแต่การเรียนการสอนในหลักสูตรและภายในสถาบันเท่านั้น ไปสู่การกระจายโอกาสทางการศึกษาให้แก่ปวงชนซึ่งจะต้องมีหลักสูตรอันหลากหลาย ทั้งเป็นหลักสูตรที่ต้องการปริญญาและไม่ต้องการปริญญา ทั้งระยะสั้นและระยะยาวที่สามารถให้การศึกษาต่อเนื่อง การศึกษาตลอดชีวิตและการนำอุดมศึกษาสู่ปวงชนได้

บทที่ 7

การประกันคุณภาพและมาตรฐานอุดมศึกษา

การรักษาและเพิ่มพูนคุณภาพและมาตรฐานของสถาบันอุดมศึกษาเป็นสิ่งที่จำเป็น โดยเฉพาะในโลกที่มีวิทยาการต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เนื่องจากสถาบันอุดมศึกษาเป็นโลกแห่งวิทยาการเป็นพลังขับเคลื่อนของชาติ ถ้าหากว่าพลังสมองเสื่อม มีคณาจารย์ที่ไร้คุณภาพผลิตบัณฑิตได้คุณภาพต่ำแล้ว ย่อมจะส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อความเจริญก้าวหน้าของประเทศ เพราะนอกจากจะไม่สามารถเป็นผู้นำชี้ทิศทางของสังคมนำวิชาการช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้แก่ประเทศ ทำให้ประเทศล้าหลังแล้ว ยังกลายเป็นผู้สร้างปัญหาต่าง ๆ ให้แก่ประเทศเสียเอง เพราะบัณฑิตที่ผลิตออกไป นอกจากปราศจากความรู้ความสามารถที่จะปฏิบัติงานรับใช้สังคมให้ได้ผลตามที่สังคมมุ่งหวัง หรือก่อความเสียหายให้แก่สังคม โดยนำความรู้ที่ผิด ๆ ออกไปใช้เช่นนี้ เป็นต้น

7.1 มาตรการในการประกันคุณภาพและมาตรฐานของสถาบันอุดมศึกษา ต่างประเทศ

มาตรการที่สำคัญที่ใช้วัดคุณภาพและมาตรฐานของสถาบันอุดมศึกษา ก็คือการประเมินผลการดำเนินการของสถาบันอุดมศึกษาจากพื้นฐานของทรัพยากรต่าง ๆ ที่สถาบันอุดมศึกษานั้นมีอยู่ ซึ่งเป็นการประเมินทั้งบุคคลและองค์กรว่าได้ประกอบภารกิจไปตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายได้ประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพียงใด ตลอดจนไปจนถึงการประเมินผลผลิตที่เกิด เช่น บัณฑิตที่จบการศึกษาหรือผลงานวิจัยว่ามีคุณภาพเพียงใด

ตัวอย่างของต่างประเทศที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้เป็นตัวอย่างที่เลือกสรรมาเพื่อให้เห็นภาพของการประเมินเพื่อประกันคุณภาพและมาตรฐานในระดับต่าง ๆ อันได้แก่ สหราชอาณาจักรในการประเมินองค์กรหรือสถาบัน ออสเตรเลียในการประเมินคณาจารย์และตำแหน่งทางวิชาการและสหรัฐอเมริกาในการปรับเปลี่ยนแนวในการประเมินคณาจารย์

7.1.1 สหราชอาณาจักร

- การประเมินสถาบันอุดมศึกษา

สหราชอาณาจักรนับว่าเป็นประเทศที่มีการประเมินคุณภาพของสถาบันอุดมศึกษาเพื่อประกันคุณภาพที่ดีที่สุดประเทศหนึ่ง เพราะได้มีการประเมินผลที่ใช้หลักวิชาการ มีความสมบูรณ์ ชัดเจน และมีการประเมินทุกระดับ ตั้งแต่บุคคลไปถึงหน่วยงานและสถาบันที่เป็นระบบ สร้างความโปร่งใส ขจัดอคติ ให้ความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายผลของการประเมินจึงนับว่ามีค่าในการใช้ประโยชน์ เพื่อพัฒนาอุดมศึกษาให้สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมได้ [126]

การประเมินผลและการประกันคุณภาพมีทั้งการประเมินผลภายในสถาบันและการประเมินผลจากภายนอก

- **การประเมินผลภายในสถาบัน**

การประเมินผลภายในสถาบันมักจะมีบุคคลภายนอกเข้าร่วมด้วย เพื่อให้เกิดความเที่ยงธรรมไม่มีการลำเอียง ตั้งแต่การประกันคุณภาพของนิสิตที่จะจบออกไป ซึ่งมีกรรมการสอบจากสถาบันหรือหน่วยงานภายนอกเข้าร่วมตรวจสอบ ไปจนถึงการประเมินบุคคลากรคณาจารย์ตลอดไปจนถึงหน่วยงานระดับภาควิชา คณะ สำนัก สถาบัน จนถึงระดับมหาวิทยาลัย ซึ่งเกี่ยวข้องกับการบริหารและการจัดการ
- **การการประเมินโดยองค์กรภายนอกสถาบัน**
 - ✧ **การประเมินโดยหน่วยงานรัฐ** ซึ่งมีทั้งหน่วยงานที่เป็นองค์กรของรัฐและเอกชน การประเมินผลจากองค์กรของรัฐมี Higher Education Funding Council (HEFC) ทำหน้าที่เป็นองค์กรกลางอันสำคัญในการประเมินคุณภาพของการให้การศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ มีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน และต่อเนื่อง จำแนกตามสาขาวิชาที่สำคัญให้เกณฑ์เป็นระดับ 4 ระดับ คือ เกณฑ์ดีเลิศ (Excellence) พอใจมาก (Highly Satisfactory) เกณฑ์น่าพอใจ (Satisfactory) และเกณฑ์ไม่น่าพอใจ (Unsatisfactory) ซึ่งจะนำไปใช้เป็นฐานในการพิจารณาจัดสรรงบประมาณให้มากขึ้นน้อยตามความแข็งแกร่งของสาขาวิชานั้น ๆ สำหรับรายละเอียดของการจัดอันดับขององค์กรรัฐนี้ได้แสดงให้เห็นในตารางที่ 7.1.1-1 ซึ่งเป็นการจัดอันดับสาขาวิชาในมหาวิทยาลัยในอังกฤษและเวลาในปี 1992 และตารางที่ 7.1.1-2 ซึ่งเป็นอันดับของสาขาวิชาในมหาวิทยาลัยในสกอตแลนด์ในปี 1994
 - ✧ **การประเมินโดยสื่อมวลชน** สหราชอาณาจักรมีสื่อมวลชนคือหนังสือพิมพ์ไทม์รายวัน อันเป็นหนังสือพิมพ์ที่มีชื่อเสียงมากที่สุดในโลกฉบับหนึ่ง ได้ทำการประเมิน มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ของอังกฤษตลอดมา ผลการประเมินที่สำคัญออกไปเป็นรูปแบบต่าง ๆ ที่สำคัญสองรูปแบบ คือ การประเมินผลงานวิจัย (Research Achievement) และความเป็นเลิศของ มหาวิทยาลัย (Degrees of Excellence) สำหรับอย่างแรกนั้นใช้ผลงานวิจัยที่ผลิตออกมา การนำไปใช้และงบประมาณวิจัยที่ได้รับเป็นหลัก

สำหรับการประเมินความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยนั้น หนังสือพิมพ์ไทม์ได้นำเกณฑ์ต่าง ๆ มาใช้ประกอบในการจัดมาตรฐานของความเป็นเลิศ ซึ่งเกณฑ์เหล่านี้ได้แก่ อัตราส่วนนักศึกษาต่ออาจารย์ จำนวนอาจารย์ที่มีคุณวุฒิคุณภูษิต จำนวนบุคลากรด้านต่าง ๆ งบประมาณที่ใช้สำหรับหอสมุด อัตราส่วนห้องพักต่อจำนวนนักศึกษา อัตราผู้เรียนจบหลักสูตร อัตราการได้งานทำของบัณฑิต จำนวนนักศึกษานานาชาติ ซึ่งรวมทั้งสิ้นแล้วมากกว่า 10 เกณฑ์ รวมเป็นคะแนนเต็ม 100 คะแนน โดยทำทุกมหาวิทยาลัยแล้วมาจัดอันดับมหาวิทยาลัยที่ได้คะแนนสูงสุด เป็นอันดับ 1 เรียงไปจนถึงคะแนนต่ำสุด นอกจากนี้ยังประเมินความเข้มแข็งในสาขาวิชาต่าง ๆ ของแต่ละมหาวิทยาลัยและเครือข่ายดังตัวอย่างของการจัดอันดับที่ได้แสดงให้เห็นในตารางที่ 7.1.1-3 ซึ่งเป็น 25 มหาวิทยาลัยที่อยู่ในอันดับสูงสุดในปี 1994 และตารางที่ 7.1.1-4 ซึ่งเป็น 10 อันดับของสถาบันอุดมศึกษาชั้นนำในสาขาวิชาต่าง ๆ ที่สำคัญ เช่น บริหารธุรกิจ มนุษยศาสตร์ ภาษา สังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ และแพทยศาสตร์

✧ การประเมินผลโดยองค์กรวิชาชีพ

องค์กรวิชาชีพหรือสมาคมวิชาชีพเฉพาะทางในประเทศที่เจริญแล้ว มักจะมีความเข้มแข็ง มีชื่อเสียง มีสมาชิกและเครือข่ายที่กว้างขวางเป็นที่เชื่อถือของสังคม จึงเป็นองค์กรที่มีอิทธิพลสูง ซึ่งบางแห่งสามารถที่จะกดดันนโยบายของรัฐให้มีการเปลี่ยนแปลงได้ หากเห็นว่าเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้ององค์กรวิชาชีพเหล่านั้นมักจะมียุทธศาสตร์ในการประเมินคุณภาพของสถาบันอุดมศึกษาไปในตัว และหากพบว่าส่วนใดของสถาบันใดไม่ได้คุณภาพก็จะมีผลกระทบอย่างรุนแรงต่อสถาบันนั้น ๆ ได้ เช่น ตัดออกจากสมาชิกภาพ ไม่รับรองวิทยฐานะ ทำให้ผู้สำเร็จจากการศึกษาในสถาบันนั้น ๆ หางานทำได้ยาก เป็นต้น

ในอังกฤษภาควิชาต่าง ๆ จะสมัครเป็นสมาชิกในสมาคมวิชาชีพเฉพาะของตัว เช่น ภาควิชาเคมี จะสมัครเป็นสมาชิกของ Royal Society of Chemistry เพื่อเป็นการประกันคุณภาพของตนเองไปในตัว การรับเข้าเป็นสมาชิกภาพจะต้องผ่านการประเมินโดยระเบียบกฎเกณฑ์และวิธีการซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละสมาคมวิชาชีพ และเมื่อรับเป็นสมาชิกภาพแล้ว ก็ยังต้องมีการประเมินเป็นระยะ ๆ เช่น 5 ปีต่อครั้ง ซึ่งทำให้ภาควิชาอื่น ๆ ต้องปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ ในแคนาดาสมาคมวิชาชีพมักจะจัดอันดับความเข้มแข็งของแต่ละสาขาวิชาใน แต่ละมหาวิทยาลัยออกมาตีพิมพ์ โดยสม่ำเสมอ ซึ่งอันดับความเข้มแข็งนี้อาจจะเปลี่ยนแปลงไปได้ตามกาลเวลา ทำให้สาขาวิชาในสถาบันอุดมศึกษาที่ถูกลดอันดับต้องปรับปรุงตัวเองขึ้นมา หากไม่สามารถปรับปรุงตนเองขึ้นมาได้ก็อาจจะถูกยุบ ยกเลิก หรือนำไปรวมกับสาขาวิชาอื่น เช่น การยุบสาขาเกษตรวิศวกรรมและโยกย้ายสาขาอาหารและโภชนาการจากคณะคหกรรมศาสตร์ไปไว้ในคณะเกษตร อาหารและวิทยาศาสตร์ธรรมชาติในมหาวิทยาลัยอัลเบอร์ตา (Tyrchniewicz)

✧ การประเมินผลงานวิจัยและพัฒนา

มหาวิทยาลัยในสหราชอาณาจักร ซึ่งมีทั้งหมดประมาณ 150 แห่งที่ได้รับทุนวิจัยและพัฒนาจาก HEFC และ HEFC มีวิธีประเมินคุณภาพและปริมาณด้านการวิจัยของแต่ละมหาวิทยาลัย เพื่อจัดสรรงบประมาณสนับสนุน [73] ดังนี้

- สาขาวิชาที่ทำการประเมินแบ่งเป็น 72 สาขาวิชา
- แต่งตั้งคณะกรรมการประเมินของแต่ละสาขา โดยเลือกจากชื่อที่มีการเสนอเข้ามาอย่างกว้างขวาง
- ข้อมูลที่ใช้ในการประเมินคุณภาพประกอบด้วย :-
 - ✧ เอกสารที่อาจารย์แต่ละคนเขียน 2-3 หน้า บอกจำนวน นักศึกษาปริญญาเอกที่อยู่ควบคุมดูแลกิจกรรมวิจัย งบประมาณและรายได้จากโครงการวิจัย
 - ✧ ผลงานวิจัยที่ตีพิมพ์เป็นเอกสาร 4 เรื่อง ซึ่งเห็นว่าดีที่สุด
- คณะกรรมการประเมินไม่ใช้จำนวนที่ตีพิมพ์เป็นหลัก เพราะ เห็นว่านักวิจัยอาจจะแบ่งเรื่องตีพิมพ์ได้ง่ายและไม่ใช้การเป็น แหล่งอ้างอิงหรือผู้ที่นำผลงานไปอ้างอิง (Citation impact) เพราะเห็นว่าเป็นระบบอเมริกันที่ไม่สอดคล้องกับระบบของ อังกฤษ
 - ✧ คณะกรรมการใช้ข้อมูลแวดล้อม เช่นจำนวนอาจารย์ จำนวนนักวิจัย ผู้ช่วยนักวิจัย รายได้จากผู้บริจาค เป็นตัว กำหนดน้ำหนักเชิงปริมาณ
 - ✧ คณะกรรมการใช้ผลงานวิจัยเป็นตัวกำหนดน้ำหนัก คุณภาพ
 - ✧ คณะกรรมการให้เกรดคุณภาพจากต่ำสุดคือ 1 ถึง สูงสุด คือ 5 เวลาคำนวณ เพื่อจัดสรรงบประมาณให้จะใช้เกรดที่ ได้ลบด้วยหนึ่งเป็นตัวคูณในแต่ละสาขาวิชา เช่น สาขา ฟิสิกส์ ของมหาวิทยาลัยได้เกรด 3 ตัวคูณก็จะเป็น $3-1=2$ โดยการคำนวณเช่นนี้ตัวคูณสูงสุดจึงเป็น 4

ตารางที่ 7.1.1-1 การประเมินคุณภาพมหาวิทยาลัยในอังกฤษและเวลส์ โดยองค์กรกลาง Higher Education Funding Council, สหราชอาณาจักร, พ.ศ.2535 [72]

Institutions	Law	History	Chemistry	Mech. Eng.
University of London				
Bribeck College	S	S	S	-
Goldsmiths	-	S	-	-
Imperial College	-	-	E	S
Institute of Historical Research	-	S	-	-
King College	E	E	S	S
LSE	E	E	-	-
QMW	S	S	S	S
Royal Holloway	-	W	-	-
SOAS	E	S	-	-
School of Slavonic & East European Studies	-	S	-	-
University College	E	E	S	S
Warburg Institute	-	E	-	-
Anglia Polytechnic	S	S	S	S
Aston	-	-	S	S
Bath	-	-	S	E
Bath College of HE	-	S	-	-
Bedford College of HE-	-	S	-	-
Birmingham	S	E	S	S
Bolton Institute of HE-	S	-	U	-
Bournemouth	S	-	-	S
Bradford	-	S	S	S
Brighton	-	-	S	S
Bristol	E	S	E	E
Brunel	S	S	S	S
Buckinghamshire College of HE	-	-	-	S
Cambridge	E	E	E	-
Central Lancashire	S	S	S	S
Canterbury Christ Church College	-	E	-	-
Cheltenham and Gloucester College of HE	-	S	-	S
City	S	-	-	S
College of North West London	-	-	-	S
College of Ripon & York St John	-	S	-	-
College of St Mark & St John	-	S	-	-
Coventry	S	-	S	E
Coventry Technical College	-	-	-	S
Cranfield	-	-	-	E
Croydon Institute	S	-	-	-
De Montfort	S	S	S	S
Derby	U	S	S	S
Durham	E	E	E	-
East Anglia	E	S	S	-
East London	S	S	-	-
Edge Hill College of HE	-	S	-	-
Essex	E	S	S	-
Exeter	S	S	S	-
Greenwich	S	S	S	S
Harper Adams Agricultural College	-	-	-	S
Halton College of FE	-	-	S	-
Hertfordshire	S	S	S	S
Huddersfield	S	S	S	S
Hull S	E	E	S	-

ตารางที่ 7.1.1-1 (ต่อ)

Institutions	Law	History	Chemistry	Mech. Eng.
Humberside	S	-	-	-
Kele	S	S	S	-
Kent	S	S	S	-
Kingston	S	S	S	S
King Alfred's College, Winchester	-	S	-	-
Lancaster	S	E	S	S
la Sainte Union College of HE	-	S	-	-
Leeds	S	S	E	S
Leeds Metropolitan	S	S	S	S
Leicester	E	S	E	-
Liverpool	E	E	S	S
Liverpool Institute of HE	-	S	-	-
Liverpool John Moores	S	S	S	S
London Guildhall	S	-	-	-
Loughborough	-	-	S	S
Luton	S	S	S	S
Manchester	E	S	E	E
Manchester Metropolitan	S	S	S	E
Middlesex	S	S	-	S
Nene College	S	S	S	S
Newcastle upon Tyne	S	S	S	S
Newcastle College	-	-	-	S
North East Worcester Shire College	-	-	-	S
North London	S	S	S	-
Northumbria at Newcastle	E	S	S	S
Nottingham	E	S	E	E
Nottingham Trent	S	S	E	S
Open University	-	S	*	S
Oxford	E	E	E	-
Oxford Brookes	E	S	S	S
Plymouth	S	S	S	S
Portsmouth	-	S	S	S
Reading	S	S	S	E
Rycotewood College	-	-	-	S
Roehampton Institute	-	S	-	-
St Martin's College	-	E	-	-
St Mary's College	-	S	S	-
Salford	-	S	S	S
Salford College of Technology	S	-	S	-
Sheffield	E	E	S	E
Sheffield Hallam	S	S	S	S
Southampton	S	S	E	S
Southampton Institute of HE	S	-	-	S
South Bank	S	-	-	S
South Tyneside College	-	-	-	S
Staffordshire	S	S	S	S
Stockport College	-	-	-	S
Suffolk College	-	-	-	S
Sunderland	-	S	S	S
Surrey	-	-	S	S
Sussex	S	S	S	S
Thames Valley	S	S	S	S
Trinity & All Saints	-	S	-	-

ตารางที่ 7.1.1-1 (ต่อ)

Institutions	Law	History	Chemistry	Mech. Eng.
UMIST	-	-	S	S
Warwick	E	E	S	-
West London Institute of HE	-	S	-	-
Westminster	S	S	-	S
West of England, Bristol	E	S	S	S
West Sussex Institute of HE	-	S	-	-
Wolverhampton	S	S	S	S
Worcester College of HE	-	S	-	-
York	-	E	*	-
WAES				
University of Wales				
College of Cardiff	S	S	E	E
University College of Swansea	S	E	S	S
University College of North Wales Bangor	-	S	E	-
Cardiff Institute of Higher Education	-	-	-	S
Carmarthenshire College of Tech & Art	-	-	-	S
Gwent College of Higher Education	-	-	-	S
University College of Wales Aberystwyth	S	S	-	-
St David's University College Lampeter	-	S	-	-
Swansea Institute of Higher Education	S	-	-	S
University of Glamorgan	S	S	S	S
North East Wales Institute of HE	-	-	S	S

KEY : E Excellent S Satisfactory U Unsatisfactory

* Not yet published

Sources : HEFCE/WHEFC

ตารางที่ 7.1.1-2 ผลการประเมินคุณภาพมหาวิทยาลัยในสก็อตแลนด์ สหราชอาณาจักร โดยองค์กรกลาง
Higher Education Funding Council, สหราชอาณาจักร พ.ศ.2537

	Economics* Electrical & Civil Eng. Electronic Eng.			Mechanical Eng.	Chemistry	Physics	Maths & Computer Statistics Studies		Environmental Science	Geology	Geograp
Aberdeen	E	S	HS	HS	HS	-	HS	S	-	HS	E
Aberlay	E	S	HS	HS	HS	-	HS	S	-	-	-
Dundee	S	S	HS	-	S	HS	HS	U	HS	-	S
Edinburgh	S	E	HS	S	E	E	E	E	-	E	HS
Glasgow	S	S	HS	HS	HS	E	E	HS	-	E	E
Glasgow (Caledonian)	-	S	U	S	E	HS	HS	S	-	-	-
Heriot Watt	S	E	HS	HS	HS	HS	HS	HS	-	-	-
Napier	S	S	HS	S	HS	S	HS	S	-	-	-
Praisley	S	S	HS	HS	HS	S	HS	S	-	-	-
Robert Gordon	-	S	-	HS	E	HS	HS	S	-	-	-
St Andrews	E	-	-	-	E	E	E	HS	-	HS	E
Stirling	E	-	-	-	-	-	HS	S	E	-	-
Strathclyde	S	E	HS	E	E	E	HS	HS	-	-	E

Key : E Excellent HS Highly Satisfactory S Satisfactory U Unsatisfactory. Source : SHEFC

* After 1992/93 "Satisfactory" was divided into Highly Satisfactory. Other categories remained unchanged.

ตารางที่ 7.1.1-3 ผลของการจัดอันดับ Degree of Excellence สูงสุด 25 อันดับของมหาวิทยาลัยในสหราชอาณาจักร โดยหนังสือพิมพ์ไทม์รายวัน, 1992

อันดับ	คะแนน
1. Cambridge	856
2. Oxford	856
3. Imperial College	801
4. Edinburgh	754
5. LSE	748
6. Warwick	738
7. UCL	732
8. King, College	732
9. London	726
10. Bristol	724
11. Burham	724
12. York	724
13. Manchester	713
14. Bath	706
15. Glasgow	706
16. Sussex	703
17. Liverpool	703
18. Southampton	703
19. Loughborough	700
20. Nottingham	700
21. Newcastle	677
22. St Andrews	677
23. Leeds	677
24. Sheffield	666
25. Birmingham	645

หมายเหตุ : คะแนนเต็ม = 1,000 คะแนน

**ตารางที่ 7.1.1-4 ลำดับของมหาวิทยาลัยชั้นนำ 10 อันดับแรก ในสาขาวิชาต่าง ๆ ในสหราชอาณาจักร
จัดโดยหนังสือพิมพ์ไทม์รายวัน, 1992**

ก. สถาบัน 10 อันดับแรกทางด้านหลักสูตรธุรกิจ (Business)			
1.	Warwick	7.	City University
	Lancaster	8.	Sheffield Hallam
	Bradford	9.	Manchester Met.
4.	Cardiff	10.	Aston
	Bath		Stirling
6.	UMIST		Strathclyde
ข. สถาบัน 10 อันดับแรกทางด้านวิศวกรรมศาสตร์ (Engineering)			
1.	Imperial	7.	Strathclyde
2.	Cambridge	8.	Manchester
3.	UMIST		UCL
	Oxford		Leeds
5.	Birmingham		Southampton
	Loughborough		
ค. สถาบัน 10 อันดับแรกทางด้านมนุษยศาสตร์ (Humanities)			
1.	Oxford	8.	Bristol
	Cambridge	9.	Reading
3.	Edinburgh	10.	Durham
4.	Leeds		Birmingham
	Manchester		Exeter
6.	Glasgow		
	St Andrews		
ง. สถาบัน 10 อันดับแรกทางด้านภาษาศาสตร์ (Languages)			
1.	Oxford	8.	Bristol
	Cambridge	9.	Reading
3.	Edinburgh	10.	Durham
4.	Leeds		Birmingham
	Manchester		Exeter
6.	Glasgow		
	St Andrews		
จ. สถาบัน 10 อันดับแรกทางด้านแพทยศาสตร์ (Medicine)			
1.	UCL	8.	Cambridge
2.	Edinburgh		Manchester
3.	Newcastle		Bristol
4.	Glasgow		King's***
5.	Liverpool		
6.	Oxford		
	Birmingham		
ฉ. สถาบัน 10 อันดับแรกทางด้านวิทยาศาสตร์ (Sciences)			
1.	Cambridge	7.	Leeds
	Manchester		Bristol
	Oxford	9.	UCL*
	Imperial		Nottingham
5.	Glasgow		Edinburgh
	Birmingham		Liverpool
ช. สถาบัน 10 อันดับแรกทางด้านสังคมศาสตร์ (Social)			
1.	LSE**	6.	Cambridge
2.	Oxford		Bristol
3.	Essex		Lancaster
4.	Manchester		York
5.	Birmingham	10.	Edinburgh Glasgow

* UCL = University College, มหาวิทยาลัยลอนดอน

** LSE = London School of Economics and Political Sciences, มหาวิทยาลัยลอนดอน

*** King = King' College, มหาวิทยาลัยลอนดอน

7.1.2 ออสเตรีย

สื่อมวลชนในประเทศยุโรป มีอิทธิพลสูงในการติดตามตรวจสอบประเมินผล เพื่อประกันคุณภาพและมาตรฐานสถาบันอุดมศึกษาของตน ดังตัวอย่างในแผนภาพที่ 7.1.3 ได้แสดงการจัดอันดับความเข้มแข็งของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศออสเตรีย อันได้แก่ การจัดอันดับความเข้มแข็งของสถาบันและการจัดอันดับความเข้มแข็งของสาขาวิชา การจัดอันดับความเข้มแข็งของสถาบันหนังสือพิมพ์ New อันเป็นหนังสือประเภท Megazine ได้ประเมินสถาบันอุดมศึกษาทั่วประเทศและออกข่าวในเดือนกันยายน พ.ศ.2538 โดยใช้เกณฑ์ 8 ประการด้วยกัน

- 1) เครื่องมืออุปกรณ์ต่าง ๆ Institute's Equipment and Facilities ว่ามีเพียงพอสำหรับงานสอนและงานวิจัยมากน้อยเพียงใด
- 2) ความทันสมัยของเนื้อหาในการสอน (Up-To-dateness of Teaching Content) ว่ามีความทันสมัยมากน้อยเพียงใด
- 3) การจัดหาแหล่งให้ฝึกปฏิบัติงาน (Practice-job Placement) ว่าได้ฝึกปฏิบัติเพียงพอหรือไม่มากน้อยเพียงใด
- 4) ความยุติธรรมของการสอบและข้อสอบ (Fairness in Testing) ว่าข้อสอบไล่มีความเหมาะสมและการวัดผลมีความเป็นธรรมต่อนิสิตนักศึกษามากน้อยเพียงใด
- 5) อาคารสถานที่ (Space Available) ว่ามีห้องเรียน ห้องทดลอง หรือวิจัยต่าง ๆ เหมาะสมเพียงพอหรือไม่ มากน้อยเพียงใด
- 6) การเป็นที่ปรึกษาของคณาจารย์ (Personal Counselling by Teaching Staff) ว่าคณาจารย์ได้ใช้เวลาแก่นิสิตในการให้คำปรึกษามากน้อยเพียงใด
- 7) คุณภาพของการให้คำปรึกษา (Quality of The Counselling) ว่านิสิตได้ประโยชน์จากคำปรึกษานั้นมากน้อยเพียงใด
- 8) ความชำนาญในศิลปการสอนของคณาจารย์ (Didactic Skill of Teaching Staff) ว่าคณาจารย์มีความชำนาญและมีศิลป์ในการสอนมากน้อยเพียงใด

ทั้งนี้ในแต่ละเกณฑ์มีคะแนนเต็ม 5 คะแนน นำคะแนนแต่ละเกณฑ์มาเฉลี่ยตั้งแต่มหาวิทยาลัยที่ได้คะแนนสูงสุดเรียงไปหาต่ำสุดแล้วประกาศให้สาธารณชนได้ทราบ ดังในปี พ.ศ. 2538 นั้น มหาวิทยาลัย University of Leoben, Austria (Montanuniversitat) ได้คะแนนเฉลี่ยสูงสุดคือ 4.63 คะแนนทั้งอันดับสองคือ University of Klagenfurt ซึ่งได้เพียง 3.93 คะแนนเสียห่างกันมาก

จะเห็นได้ว่าในกรณีนี้สื่อมวลชนได้ให้ความสำคัญเน้นหนักไปทางด้านการเรียนการสอนมากกว่ากิจกรรมด้านอื่นของมหาวิทยาลัย

7.1.3 ยุโรปตะวันตก

การวัดความเข้มแข็งของสาขาวิชา

หนังสือพิมพ์ Manager Magazine ได้วัดความเข้มแข็งทางสาขาวิศวกรรมศาสตร์ ในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ของประเทศทางยุโรปตะวันตกและได้พิมพ์สู่สาธารณชนเมื่อเดือนมีนาคม 2539 โดยใช้เกณฑ์ 9 ประการด้วยกัน ดังนี้ :-

- 1) ความสอดคล้องในการปฏิบัติการและฝึกงาน (Relevance to Practice) โดยดูว่าได้ทำบทปฏิบัติการและฝึกงานมากน้อยเพียงใด
- 2) การสอน (Teaching) โดยดูว่าได้มีบทเรียนที่ทันสมัยหรือไม่และสอนดี มากน้อยเพียงใด
- 3) ทฤษฎี (Theory) โดยดูว่าในการเรียนการสอนได้ให้ทฤษฎีเพียงพอหรือไม่ มากน้อยเพียงใด
- 4) การสื่อสารการเรียนการสอน (Communication) โดยดูว่ามีสื่อการเรียนการสอนดีหรือไม่ มากน้อยเพียงใด
- 5) ความสัมพันธ์กับนานาชาติ (International Relations) โดยดูว่าได้มีความสัมพันธ์กับนานาชาติมากน้อยเพียงใด
- 6) ความร่วมมือในการวิจัย (Cooperation in Research) โดยดูว่าได้มีความร่วมมือในด้านการวิจัยทั้งภาครัฐและเอกชนมากน้อยเพียงใด
- 7) ผลงานด้านวิจัย (Research Output) โดยดูว่ามีผลงานวิจัยที่เป็นเอกสารตีพิมพ์ออกไปหรือผลงานสิ่งประดิษฐ์ต่าง ๆ มากน้อยเพียงใด
- 8) กิจกรรมของนักศึกษา (Student Activities) โดยดูว่านักศึกษาได้ร่วมหรือทำกิจกรรมต่าง ๆ ในและนอกหลักสูตรมากน้อยเพียงใด
- 9) คุณภาพของการบริหาร (Quality of Administration) โดยดูว่าการบริหารจัดการได้คุณภาพมากน้อยเพียงใด

ทั้งนี้แต่ละเกณฑ์มีคะแนน 100 คะแนน นำผลรวมมาเฉลี่ย ซึ่งปรากฏว่ามหาวิทยาลัย Techn, Hochschule Aachen ได้คะแนนเฉลี่ยสูงสุดเป็นอันดับหนึ่งคือ 75.27 คะแนน

จะเห็นว่าในกรณีนี้สื่อมวลชนได้ให้ความสำคัญกับกิจกรรมอื่น ๆ ด้วย นอกเหนือจากการเรียนการสอน เช่น กิจกรรมการวิจัย กิจกรรมของนิสิตนักศึกษา ความสัมพันธ์กับนานาชาติ

แผ่นภาพที่ 7.1.3 การประเมินวัดความเข้มแข็งของสถาบันอุดมศึกษาและสาขาวิศวกรรมศาสตร์
โดยหนังสือพิมพ์ในยุโรปตะวันตก

Eight criteria were used for the ranking of the universities in Austria. The white numbers show the rank of the university in each category, the number next to it is the mark (highest mark: 6). In the last column are the averages for all questions.

**THE NEWS (MAGAZINE) UNIVERSITY-
RANKING IN DETAIL**

Eight criteria and the marks of the universities, calculated from the eight single values.

	Number of employees	Number of employees	Number of employees	Number of employees	Number of employees	Number of employees	Number of employees	Number of employees	Number of employees
Montanuniversität Leoben	49	43	41	49	49	50	49	40	4.53
Uni Klagenfurt	35	35	44	40	35	41	49	40	3.93
Uni Salzburg	39	31	45	42	39	36	37	35	3.86
Uni Innsbruck	36	30	43	40	36	32	35	36	3.53
TU Wien	34	31	40	42	34	31	34	36	3.60
TU Graz	35	33	39	39	35	31	32	30	3.47
Uni Graz	31	33	34	36	31	23	30	33	3.31
Uni Wien	34	33	37	35	24	30	31	31	3.22
Uni Linz	31	33	36	32	31	29	30	34	3.16
Uu Wien	31	32	32	31	31	24	27	33	2.95

Source: NEWS '95

	Reference Literature	Teaching	Theory	Commerce Practical	Mathematics	Conversion Practical	Research Practical	Student Activities	Quality of Administration	Total Points
1 Techn. Hochschule Aachen	70.6	82.5	87.3	63.0	62.1	74.3	87.1	72.7	57.1	75.27
2 Universität Stuttgart	72.4	82.1	82.5	63.5	68.7	78.2	80.9	75.0	51.1	74.50
3 Technische Universität Karlsruhe	69.3	78.3	83.9	61.7	62.2	66.5	75.0	71.7	53.9	72.71
4 Technische Universität Clausthal	72.3	78.8	88.3	62.3	71.9	65.1	82.0	59.0	60.2	73.59
5 ETH Zürich	78.6	71.3	79.2	61.3	55.8	81.6	61.3	54.5	66.7	73.48
6 Technische Universität Clausthal	72.8	71.3	85.1	74.1	34.3	72.4	37.5	64.4	60.0	67.73
7 FHT Esslingen	51.4	71.0	74.3	70.3	58.1	68.3	77.7	72.6	75.0	67.27
8 Ecole Polytechnique Lausanne	73.7	69.1	69.9	61.3	55.4	76.9	52.3	63.5	68.3	65.95
9 FHT Mannheim	58.9	65.7	69.1	54.7	72.4	62.3	83.4	76.8	50.8	63.91
10 Universität Bochum	57.5	70.0	85.7	57.1	78.5	50.0	73.9	30.3	87.5	65.65
11 Universität Erlangen-Nürnberg	64.8	71.3	80.2	51.1	62.8	57.3	65.2	65.1	81.1	65.28
12 Technische Universität Braunschweig	80.0	62.5	69.8	48.9	83.3	59.8	45.0	44.8	54.8	64.78
13 FHTW Reutlingen	84.2	66.7	69.7	63.0	54.2	45.8	44.7	45.0	81.7	84.47
14 FH Offenburg	60.0	69.3	79.9	47.5	55.8	56.2	72.3	73.9	54.3	64.33
15 Technische Universität Darmstadt										

source: managermagazine, March 9

source: manager magazine, March 31

The best universities for engineers in West Europe - ranked by managers.

Relevance to practice

Teaching

Theory

Communication

International Relations

Cooperation in research

Research output

Student activities

Quality of administration

A COMPARISON OF UNIVERSITIES

In the Profil (Magazine) from September 1994, universities were evaluated according to the following criteria:

Teaching situation, Counselling, Teaching competence, Reputation, Industry orientation, Infrastructure.

The University of Leoben, Austria (Montanuniversität) ranked extremely well in this evaluation.

7.1.4 ออสเตรเลีย

การประเมินคณาจารย์

ประเทศออสเตรเลียมีความใกล้ชิดกับสหราชอาณาจักรมากในฐานะที่อยู่ในเครือจักรภพ สถาบันอุดมศึกษาจึงมีพื้นฐานและระบบต่าง ๆ หลากอย่างหลายประการที่คล้ายคลึงกับอังกฤษ การประเมินสถาบันอุดมศึกษาจึงมีความเข้มข้นแบบอังกฤษ สำหรับตัวอย่างที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้เป็นกรณีของ Charles Sturt University ซึ่งเป็นแบบอย่างหนึ่งของการประเมินคณาจารย์ของมหาวิทยาลัยของรัฐในออสเตรเลีย [74]

- การประเมินความดีความชอบในการขึ้นเงินเดือน

ในการประเมินความดีความชอบของคณาจารย์นั้น มหาวิทยาลัยได้วางวัตถุประสงค์ ไว้ดังนี้

- 1) เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชาและคณาจารย์ในการปฏิบัติงาน
- 2) เพื่อให้เกิดความชัดเจนในภาระหน้าที่ที่คาดหวังและการสนองตอบของการปฏิบัติงาน
- 3) เพื่อบ่งชี้ถึงความต้องการในด้านการฝึกอบรมและการพัฒนาอาจารย์ในด้านต่าง ๆ
- 4) เพื่อบ่งบอกถึงระดับของการปฏิบัติงานของคณาจารย์
- 5) เพื่อสนับสนุนส่งเสริมการจ้างงาน ในกรณีที่ผู้ปฏิบัติงานได้พัฒนาขึ้น
- 6) เพื่อสนับสนุนการวางแผนพัฒนาและการเพิ่มประสิทธิภาพของการบริหารและการจัดการมหาวิทยาลัย

- ✧ สำคัญในการรายงานและประเมินผล

- ก. คณาจารย์ผู้ถูกประเมิน

สาระสำคัญที่จะต้องรายงานต่อผู้ประเมินผล คือ

- หน้าที่หลักและร้อยละของการปฏิบัติงานในหน้าที่หลักในแต่ละหน้าที่
 - หน้าที่รอง อันได้แก่ โครงการพิเศษ ซึ่งได้รับมอบหมายจากผู้บังคับบัญชาและร้อยละของหน้าที่นั้น

- ข.1 ผู้บังคับบัญชาผู้ประเมิน

ผู้บังคับบัญชาจะต้องวิเคราะห์การปฏิบัติงานของผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชาในเรื่องต่าง ๆ ต่อไปนี้

- พฤติกรรมการปฏิบัติโดยทั่วไป ได้แก่ :
ความร่วมมือ กับผู้บังคับบัญชา คณาจารย์ นิสิต ประชาชนทั่วไป
ความตรงต่อเวลา กฎเกณฑ์และความสนใจต่องาน
การแสดงออกของพฤติกรรม เช่น การพูด การเสนอเรื่องต่อที่ประชุม

- ความรู้เกี่ยวกับงาน
พิจารณาเกี่ยวกับความรู้ในด้านงานของต้นสังกัดและหน่วยงานอื่น ๆ ของมหาวิทยาลัย
- การใช้ความรู้ในการปฏิบัติงาน
พิจารณาความสามารถในการใช้ความรู้ในการปฏิบัติงาน
- ประสิทธิภาพของงาน
พิจารณาจากผลงานที่สำเร็จ ตรงต่อเวลาและการลำดับความสำคัญของงานก่อนหลัง
- คุณภาพของงาน
พิจารณาความประณีต ความถูกต้องสมบูรณ์ของผลงาน
- ความตั้งใจในการปฏิบัติงาน
พิจารณาจากความตั้งใจ สนใจและความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติงาน
- ความคิดริเริ่ม
พิจารณาจากความสามารถในการพัฒนางานของตนเอง การพัฒนาปรับปรุงรูปแบบของงาน
- ความสัมพันธ์กับบุคลากรภายใน
- ความสามารถในการสื่อความหมาย
พิจารณาจากการพูดจา การสื่อความหมายต่าง ๆ

เรื่องอื่น ๆ

- ความสามารถในการวางแผนจัดการด้านการงาน
- ความคิดริเริ่มและความคิดสร้างสรรค์
- ความสามารถในการตัดสินใจ
- ความสามารถในการให้คำแนะนำต่าง ๆ

ข.2 การประเมินค่าของงานโดยทั่วไป (Overall Assessment)
ประเมินคุณค่าและประสิทธิภาพของงานในตำแหน่งที่เป็นอยู่โดยสรุป

ข.3 ข้อเสนอแนะในการประเมินคุณค่าของงาน

- 1) ปัจจัยทั้งภายในและภายนอก เช่น สุขภาพ ปัญหาส่วนบุคคล หรือ กับองค์กร ซึ่งมีผลกระทบต่องานในขณะที่ประเมิน
- 2) จุดแข็งของผู้ปฏิบัติงานมีอะไรบ้าง
- 3) จุดอ่อนของผู้ปฏิบัติงานที่สมควรจะได้มีการปรับปรุง

ค. การปรับปรุงคุณภาพของกรปฏิบัติงาน (Improving)

(กรอกโดยคณาจารย์)

- 1) ปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงาน (ระบุปัญหาและเหตุผลที่เกิด)
- 2) ความต้องการความรู้เฉพาะบางอย่างหรือเทคนิคการจัดการหรือความชำนาญเฉพาะทาง
- 3) ความรู้ความชำนาญที่ไม่ได้ใช้ให้ปฏิบัติ
- 4) งานที่มีความพอใจมากที่สุดในการทำงานทั้งหมดที่ได้รับมอบหมาย
- 5) งานที่เหมาะสมที่สุดในหน่วยงานอื่นที่ประสงค์จะโยกย้ายไปปฏิบัติ
- 6) เรียงลำดับหน่วยงานที่เหมาะสมที่สามารถปฏิบัติได้

ง. การปฏิบัติเพื่อพัฒนา

(กรอกโดยผู้บังคับบัญชา)

- 1) แผนปฏิบัติเพื่อพัฒนาคณาจารย์ โดยพิจารณาในเรื่องการฝึกงาน การเข้าเรียนเสริมในบางวิชา การโยกย้ายสับเปลี่ยนหมุนเวียนในการปฏิบัติงาน
- 2) ความเห็นชอบของคณาจารย์ในแผนการปฏิบัติงาน
- 3) แผนปฏิบัติงานเพื่อพัฒนาคณาจารย์ที่เห็นว่าหน่วยเหนือควรจะทำปฏิบัติ
- 4) สรุปความคิดเห็นจากการประมวลความเห็นของอาจารย์ในข้อ ค. (6) เรื่องเกี่ยวกับการโยกย้ายและผลกระทบต่อบุคลากรส่วนที่เหลือ
- 5) สรุปความเห็นเกี่ยวกับแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลง

จ. สรุปผลของการประเมิน

สรุปผลโดยผู้บังคับบัญชา

- 1) สรุปผลการประเมิน
- 2) ข้อเสนอแนะของผู้บังคับบัญชา

ฉ. ข้อเสนอแนะของหัวหน้าหน่วย

● การประเมินความดีความชอบในการแต่งตั้งตำแหน่งทางวิชาการ

ออสเตรเลียอย่างในกรณีของ Charles Sturt University ซึ่งเป็นเครือข่ายของ University of New South Wales มีระบบของการแต่งตั้งตำแหน่งทางวิชาการ โดยมีกรรมการระดับคณะ ซึ่งประกอบด้วย คณบดี หัวหน้าภาค และมีบุคคลซึ่งเลือกโดยคณบดี ประกอบด้วย คณาจารย์จากคณะ 2 คน และคณาจารย์จากภายนอก 1 คน และมีกฎเกณฑ์บังคับว่าคณะกรรมการจะต้องประกอบด้วย 2 เพศ และมีตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้ช่วยศาสตราจารย์

กรรมการระดับมหาวิทยาลัยประกอบด้วย อธิการบดีหรือผู้แทน รอง
อธิการบดีหรือผู้แทน ผู้ช่วยอธิการบดีหรือผู้แทน คณบดีหรือผู้แทน และบุคคลที่เลือกโดยอธิการบดี
ซึ่งประกอบด้วย บุคคลภายนอก 3 คน กับคณาจารย์ 3 คน ที่มีตำแหน่งอย่างน้อย ระดับผู้ช่วย
ศาสตราจารย์ ซึ่งกลุ่มหลังนี้เลือกโดยอธิการบดีร่วมกับสมาคมการจ้างงานภายในสถาบัน (Australian
Higher Education Employment Association หรือ Academic Union) โดยทั้งหมดนี้จะต้องประกอบ
ด้วยเพศหญิงไม่น้อยกว่า 4 คน

● ผลงานที่นำมาประกอบการพิจารณา ประกอบด้วย :

ด้านการสอน (Teaching) - ความสำเร็จในการสอน (attainments) ความสามารถ (abilities)
การคิดวิธีใหม่ (innovation)
- ความเสียสละ (dedication), ความเป็นผู้รู้ (scholarship)
ความกระตือรือร้น (stimulus)

ด้านการวิจัย (Research) - เป็นระบบ (systematic) เข้มงวดกวัดขันในการวิจัย
(rigorous investigation)
- ค้นพบความจริง (discovery of facts), สร้างทฤษฎีที่อธิบายได้,
ริเริ่มสร้างสรรค์ศิลปะหรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ (creation of
performance of original art work)

ด้านทรงความรู้ (Scholarship) - วิเคราะห์หรือสื่อความหมายของกิจกรรมวิทยาศาสตร์, ศิลป,
การศึกษา โดยมุ่งที่จะให้เกิดความเข้าใจได้ยิ่ง ๆ ขึ้นไป

ด้านที่ปรึกษาวิชาชีพ (Professional) - เป็นที่ปรึกษาหรือสร้างสรรค์ปฏิบัติในวิชาชีพหรือพัฒนา
กิจกรรมต่าง ๆ ตามจุดประสงค์ของคณะและ
มหาวิทยาลัย

ด้านการช่วยเหลือมหาวิทยาลัยหรือบริการชุมชน
(Contribution to University & Community)

- ความร่วมมือในการช่วยเหลือมหาวิทยาลัย และ/หรือต่อชุมชน
ในด้านวิชาชีพ อุตสาหกรรม วัฒนธรรม หรือชีวิตความเป็นอยู่
โดยใช้ความรู้ทางวิชาชีพในการส่งเสริม

ด้านการบริหารหรือความเป็นผู้นำ

- ความสามารถในการให้ความร่วมมือกับองค์กรต่าง ๆ อันได้แก่
องค์กรของรัฐ เอกชน ในด้านวิชาชีพ อุตสาหกรรมหรือการค้า
เป็นต้น
- ความเป็นผู้นำในมหาวิทยาลัย คณะหรือสถาบันหรือการทำงาน
ให้ความช่วยเหลือที่ให้ผลในทางบวกในกิจกรรมต่าง ๆ แก่ผู้อื่น
ซึ่งยังผลให้องค์กรนั้นประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้

- **น้ำหนักของผลงานที่ใช้ประกอบการพิจารณา**
น้ำหนักของผลงานที่ใช้ประกอบการพิจารณา มีดังนี้

การแต่งตั้งเป็นอาจารย์ (Lecturer)	ผลงานขั้นต่ำ (Minimum Weightings)
- ต้องเป็นผู้ช่วยอาจารย์ (Associate Lecturers) มาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปี	
✧ งานด้านการสอน	40%
✧ งานด้านวิจัย, ทรงความรู้หรือเป็นที่ปรึกษา	30%
✧ งานด้านความช่วยเหลือมหาวิทยาลัย/สังคม	10%
การแต่งตั้งเป็นผู้ช่วยศาสตราจารย์ (Senior Lecturers)	
- ต้องเป็นอาจารย์มาแล้วไม่ต่ำกว่า 3 ปี	
✧ งานด้านการสอน	30%
✧ งานด้านวิจัย ทรงความรู้หรือเป็นที่ปรึกษา	30%
✧ งานด้านการบริหาร ความเป็นผู้นำ บริหารชุมชน	20%
การแต่งตั้งเป็นรองศาสตราจารย์	
- ต้องเป็นผู้ช่วยศาสตราจารย์มาแล้วไม่ต่ำกว่า 3 ปี	
✧ งานด้านการสอน	20%
✧ งานวิจัย ทรงความรู้ หรือที่ปรึกษา	40%
✧ งานด้านบริหาร ความเป็นผู้นำ	30%

ในการแต่งตั้งแต่ละตำแหน่งนี้ไม่มีการจำกัดจำนวน

7.1.5 สหรัฐอเมริกาและแคนาดา

สหรัฐอเมริกาและแคนาดามีองค์กรครบทุกองค์กรที่จะติดตามประเมินผล เพื่อตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานสถาบันอุดมศึกษา ตั้งแต่หน่วยงานของรัฐเอง ซึ่งตรวจสอบเพื่อจัดสรรงบประมาณให้ไปถึงองค์กรเอกชน (American Association for Accreditation) องค์กรวิชาชีพ ตลอดจนสื่อมวลชนในกรณีที่พบจุดบกพร่องในวิธีการก็จะหาทางแก้ไข เช่นเมื่อเร็ว ๆ นี้สหรัฐอเมริกาได้ปฏิวัติระบบการประเมินการเรียนการสอนของคณาจารย์ใหม่ โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยใหม่ ๆ ซึ่งแต่เดิมได้ใช้ผลผลิตของงานวิจัยเป็นหลัก ทั้งนี้หลังจากที่ได้พบว่าคุณภาพของนิสิตผู้จบการศึกษาในระดับปริญญาตรี มีระดับต่ำลงอันเป็นผลจากความสนใจ ของอาจารย์ ซึ่งมีระดับต่ำลง เช่นมหาวิทยาลัย Syracuse ได้สำรวจความคิดเห็นของคณาจารย์ หัวหน้าภาควิชาคณบดีในระดับประเทศ ซึ่งให้ความเห็นพ้องต้องกันว่ามหาวิทยาลัยให้ความสำคัญต่อการวิจัยมากเกินไป ควรที่จะเน้นให้มีความสมดุลระหว่างการสอนกับการวิจัย ในปี พ.ศ. 2533 มหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ดได้กำหนดวิสัยทัศน์ของมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ดในศตวรรษที่ 21 ให้การสอนเป็นหน้าที่สำคัญประการแรกของคณาจารย์ และจำเป็นที่จะต้องสร้างสัญญาอันเป็นพันธกิจกับคณาจารย์เสียใหม่ และต่อมาในปี 2534 มหาวิทยาลัยก็ได้ยุติการพิจารณาให้ความสำคัญความชอบที่ใช้ผลผลิตจากจำนวนงานวิจัยเป็นหลักอย่างเดียว โดยให้รวมผลงานหรือนวัตกรรมที่นอกเหนือไปจากผลงานวิจัยที่ได้ตีพิมพ์ลงในวารสาร

มาตรฐานอันมีผู้ตรวจสอบลงไปด้วย โดยให้มีการประเมินประสิทธิภาพการสอนโดยผู้ทรงคุณวุฒิในการกำหนดตำแหน่งศาสตราจารย์ ในมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนียก็ได้มีการเรียกร้องให้สร้างสมดุลงานใหม่ในการพิจารณากำหนดตำแหน่งทางวิชาการ โดยให้พิจารณาบทบาทอื่น ๆ อันเป็นกิจกรรมของคณาจารย์ เพื่อกำหนดตำแหน่งศาสตราจารย์คือ การพิจารณาการทรงความรู้ที่กว้างขึ้น และมีการประเมินผลการสอนโดยผู้ทรงคุณวุฒิด้วย [75]

รายงานพิเศษของมูลนิธิคานากา [76] เรื่อง Scholarship Reconsidered Priorities of the Professoriate ได้เสนอแนะบทบาทหน้าที่ของคณาจารย์ในความรับผิดชอบในงานสำคัญอันเป็นพื้นฐาน 4 ประการคือ

- 1) เป็นผู้ที่ทำให้ความรู้ก้าวหน้าออกไป (Advancing Knowledges) นั่นคือหน้าที่ในการค้นคว้าหาความรู้ใหม่ ๆ เข้ามา
- 2) เป็นผู้สังเคราะห์ ผสมผสานบูรณาการความรู้ (Synthesizing and Integrating Knowledges) นั่นคือทำหน้าที่ประมวลและประสานความรู้ต่าง ๆ เหล่านี้ให้เข้าเป็นเนื้อเดียวกันต่อเนื่องกัน
- 3) เป็นผู้ประยุกต์ใช้ความรู้ (Applying Knowledges) นั่นคือทำหน้าที่นำความรู้เหล่านี้ไปประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์
- 4) เป็นผู้แทนองค์ความรู้ โดยการสอน (Representing Knowledge Through Teaching) นั่นคือทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้เหล่านี้

ถ้าจะแปลความหมายให้ง่ายเข้าเป็นรูปธรรม การวัดประสิทธิภาพหรือประเมินคุณภาพของคณาจารย์ในการใช้หลักทั้งสี่ก็อาจจะดูได้จากความสามารถในการวิจัย ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ความสามารถในการเรียบเรียงตำรา บทความทางวิชาการซึ่งแสดงออกถึงความสามารถในการสังเคราะห์ ผสมผสานบูรณาการความรู้ ความสามารถในการสร้างสิ่งประดิษฐ์ให้เกิดประโยชน์และความสามารถในการสอนนั่นเอง

การใช้ระบบประเมินผลการปฏิบัติงานของคณาจารย์ของสหรัฐ จึงอาจเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะที่มีการประเมินอย่างต่อเนื่องทุก 3 ปี โดยดูความก้าวหน้าของมาตรฐานการปฏิบัติงานในแต่ละช่วง ในด้านการสอนนั้นจะต้องมีหลักฐานแสดงเพื่อประกอบการพิจารณาเช่นเดียวกับผลงานวิจัย และต้องมีผู้เชี่ยวชาญทำการประเมินคุณภาพการสอนและการประเมินคุณภาพของอาจารย์จะใช้ผลงาน โดยรวมทั้งในด้านการสอน การวิจัย และการบริการทางวิชาการ ซึ่งต่างไปจากเดิมที่เน้นเฉพาะงานวิจัย

เรื่องนี้ค่อนข้างจะตรงกับของไทยเราในการประเมินผู้ที่เข้าดำรงตำแหน่งวิชาการ โดยเฉพาะศาสตราจารย์ ซึ่งยึดถือเอาผลงานเหล่านี้มาประกอบการพิจารณาอันได้แก่ การประเมินการสอน การแต่งตำรา หนังสือ บทความทางวิชาการ ผลงานวิจัยและสิ่งประดิษฐ์อันเป็นผลงาน

วิชาการในลักษณะอื่นมาประกอบในการกำหนดตำแหน่งศาสตราจารย์ ซึ่งแสดงว่าของไทยเราทันสมัยต่างกันแต่ว่าวิธีการในการประเมินบางส่วนที่ยังไม่มีประสิทธิภาพพอ อันได้แก่ การประเมินการสอน เป็นต้น

7.1.6 สถาบันอุดมศึกษาในแถบเอเชียอาคเนย์

สถาบันอุดมศึกษาในแถบเอเชียอาคเนย์มีรัฐเป็นผู้ควบคุมคุณภาพและมาตรฐานเกือบทั้งหมด มีเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมบ้างก็ในระยะหลัง การควบคุมของรัฐเข้มงวด กวดขันมาก หรือน้อยแล้วแต่กรณี ประเทศที่รัฐควบคุมเข้มงวดมากอย่างเช่น ในประเทศญี่ปุ่นและเกาหลี ซึ่งเลียนแบบจากญี่ปุ่นนั้นมีผลทำให้หลักสูตรเป็นเอกรูปไม่มีความหลากหลาย และมีผลกระทบไปถึงการผูกขาดของรัฐ ถ้าหากรัฐไม่มีมาตรการในการสนับสนุนเอกชนให้เปิดสถาบันอุดมศึกษาในประเทศเกาหลีจึงมีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนน้อยมาก แต่ญี่ปุ่นนั้นตรงกันข้ามเพราะรัฐให้การสนับสนุนการเปิดของสถาบันอุดมศึกษามาตั้งแต่ต้นเมื่ออุดมศึกษาเริ่มขึ้นตั้งแต่สมัย Meiji ซึ่งญี่ปุ่นต้องการจะแข่งขันให้ทัดเทียมกับประเทศตะวันตก ญี่ปุ่นจึงมีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนจำนวนมาก แม้หลักสูตรการศึกษาของญี่ปุ่นจะมีลักษณะเป็นเอกรูป ญี่ปุ่นก็ได้องค์กรเอกชน เช่น บริษัทต่างๆ ให้การสนับสนุนเพื่อการศึกษาหลังปริญญา โดยเปิดสถานฝึกอบรมให้เพื่อให้การศึกษาต่อเนื่อง ทำให้ได้บัณฑิตตรงกับลักษณะงานของแต่ละองค์กรเอกชน ซึ่งไม่เหมือนกัน ทำให้มีความหลากหลายขึ้น กระทรวงศึกษาธิการญี่ปุ่นได้ตระหนักในเรื่องนี้จึงได้ผ่อนคลายเป็นเรื่องเหล่านี้ในแผนปฏิรูปอุดมศึกษาเพื่อศตวรรษใหม่ โดยให้ความสำคัญอิสระต่อสถาบันอุดมศึกษาในการจัดหลักสูตรและมาตรฐานใหม่มากขึ้น ประกอบกับสื่อมวลชนเริ่มมีบทบาทในการประเมินผลสถาบันอุดมศึกษามากขึ้น เริ่มมีการจัดอันดับความเข้มแข็งของสถาบันอุดมศึกษาและพิมพ์ลงเป็นหนังสือแนะนำที่จะให้นักศึกษาใช้เป็นหนทางเลือกเพื่อเข้าศึกษาต่อ ทำให้สถาบันอุดมศึกษาของรัฐต้องหันมาสนใจในคุณภาพ ของตน จัดให้มีการประเมินผลตนเองมากขึ้นเกี่ยวกับการปฏิรูปอุดมศึกษาของญี่ปุ่นนี้มีรายละเอียดเพิ่มเติมในข้อ 8.1.1.2.1 บทที่ 8 ของรายงานฉบับนี้

ประเทศฟิลิปปินส์มีรูปแบบของสถาบันอุดมศึกษาเลียนแบบสหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะเริ่มต้นตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สองเสร็จสิ้นใหม่ ๆ และเปิดโอกาสให้มากสำหรับเอกชนที่จะมาร่วมในการลงทุนและจัดการอุดมศึกษา เพราะเห็นแบบอย่างของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนคือมหาวิทยาลัยคอร์เนล ซึ่งได้ทำสัญญาร่วมมือให้ความช่วยเหลือต่อมหาวิทยาลัยฟิลิปปินส์ที่ลอสบันยอส แม้รัฐจะควบคุมแต่ก็มิได้เข้มงวดกวดขันและไม่มียองค์กรเอกชนหรือองค์กรวิชาชีพที่เข้มแข็งพอที่จะกวดขันคุณภาพมาตรฐานด้วย ได้ส่งผลในทางลบแต่ฟิลิปปินส์ที่มีสถาบันอุดมศึกษาเอกชนเพื่อและอุดมศึกษาโดยเฉพาะทางด้านเกษตรศาสตร์ ซึ่งเคยรุดหน้าไทยได้ตกต่ำไปจนกลายเป็นล้าหลังมาก

สถาบันอุดมศึกษาในมาเลเซียมีความผูกพันกับประเทศอังกฤษมาก จึงได้มีนโยบายในการรักษาคุณภาพและมาตรฐานของสถาบันอุดมศึกษาแบบอังกฤษ รัฐได้ควบคุมอย่างเข้มงวด

กวดขันไม่เปิดโอกาสให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนเกิดขึ้นได้ง่ายนัก ระดับของอุดมศึกษาเมื่อใช้มาตรวัดความสามารถทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีดังปรากฏในข้อ 1.1.3.3 ของบทที่ 1 แล้วจะเห็นว่าในปัจจุบันทัดเทียมกับของไทย อย่างไรก็ตามในแผนพัฒนาการศึกษาตามวิสัยทัศน์ 2020 ที่ประกาศโดยนายกรัฐมนตรีของประเทศไทยได้เปิดโอกาสให้เอกชนโดยเฉพาะสถาบันอุดมศึกษาที่มีชื่อเสียงในต่างประเทศเข้ามาเปิดสาขาในประเทศ เช่น การเปิดวิทยาลัยนานาชาติที่ Bukit Jambul ที่เกาะปีนังในปี 2537 และจะเปิดวิทยาเขตอันเป็นสาขาหนึ่งของมหาวิทยาลัยลอนดอน ประเทศอังกฤษที่กัวลาลัมเปอร์ในปี ค.ศ. 2002 เพื่อยกฐานะระดับมาตรฐานและคุณภาพของอุดมศึกษาของมาเลเซียให้ทัดเทียมกับสถาบันอุดมศึกษาในประเทศพัฒนาและให้มาเลเซียเป็นศูนย์กลางของอุดมศึกษาในภูมิภาคนี้ ทั้งนี้มาเลเซียได้เน้นคุณภาพ มาตรฐานของการศึกษาตลอดเวลา ดังคำกล่าวของนายกรัฐมนตรีมาเลเซียที่กล่าวว่า รัฐบาลจะไม่ยินยอมให้มีการดำเนินการหรือจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาที่เป็นโรงงานประกาศนียบัตรหรือโรงงานปริญญา รัฐบาลจะดำเนินการอย่างจริงจังกับสถาบันที่ละเลยมาตรฐานเพียงเพื่อทำกำไร และในการดำเนินการเรื่องนี้รัฐบาลมาเลเซียได้จัดตั้งคณะกรรมการรับรองมาตรฐานอุดมศึกษาแห่งชาติ (National Accreditation Board and Council for Higher Education) เพื่อคอยตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผลเพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าปริญญาต่าง ๆ ที่สถาบันอุดมศึกษามาเลเซียให้นั้นได้รับการยอมรับจากนานาชาติ (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ในข้อ 8.1.1.5 บทที่ 8 ของรายงานฉบับนี้)

7.2 การประกันคุณภาพและมาตรฐานอุดมศึกษาไทย

สถาบันอุดมศึกษาของไทยถือกำเนิดโดยหน่วยงานของรัฐ รัฐเป็นผู้ควบคุมคุณภาพและมาตรฐานซึ่งในสมัยเริ่มแรกเป็นมหาวิทยาลัยเอกรูป คือเฉพาะทางขึ้นอยู่กับกระทรวงต่าง ๆ เช่น มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ขึ้นอยู่กับกระทรวงเกษตรธิการ (ชื่อสมัยนั้น) ก็ควบคุมดูแลมาตรฐานโดยกระทรวงเกษตรฯ ซึ่งเข้มข้นด้วยระบบราชการ ต่อมาเพื่อความเป็นอิสระมากขึ้นก็ได้มีการรวมเอามหาวิทยาลัยของกระทรวง ทบวง กรม ต่าง ๆ มาขึ้นกับสำนักนายกรัฐมนตรีในปี พ.ศ. 2502 ซึ่งเป็นปีเดียวกันกับการจัดตั้งสถานการศึกษาแห่งชาติขึ้น ทำหน้าที่ดูแลประกันคุณภาพและมาตรฐานของมหาวิทยาลัย จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2515 ได้โอนมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ที่สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรีมาขึ้นกับทบวงมหาวิทยาลัยและในปี พ.ศ. 2517 ได้มีการโอนวิทยาลัยเอกชนมาขึ้นกับทบวงมหาวิทยาลัยด้วย โดยที่สถาบันอุดมศึกษาหลายแห่งยังคงสังกัดกระทรวงฯ เดิมโดยเฉพาะวิทยาลัยครู ซึ่งเปลี่ยนมาเป็นสถาบันราชภัฏและวิทยาลัยวิชาชีพ ซึ่งเปลี่ยนมาเป็นสถาบันราชภัฏที่ยังขึ้นอยู่กับกระทรวงศึกษาธิการ

7.2.1 ด้านทบวงมหาวิทยาลัย

พระราชบัญญัติทบวงมหาวิทยาลัย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2537 ได้ให้อำนาจหน้าที่ของรัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัยในส่วนที่เกี่ยวกับการควบคุมดูแลคุณภาพและมาตรฐานของสถาบันอุดมศึกษาได้สังกัดไว้ ดังนี้ :-

- 1) กำหนดมาตรฐานการศึกษาในระดับอุดมศึกษาและเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรการศึกษาในระดับอุดมศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและสถาบันอุดมศึกษาเอกชน
- 2) รับรองวิทยฐานะสถาบันอุดมศึกษาเอกชนและมาตรฐานการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและสถาบันอุดมศึกษาเอกชน
- 3) กำหนดมาตรฐานการบริหารงานบุคคลของข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัยตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย
- 4) ติดตามประเมินผลการจัดการศึกษาและประสานการจัดการศึกษาระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในสังกัด สถาบันอุดมศึกษาของรัฐในกำกับและสถาบันอุดมศึกษาเอกชน
- 5) พิจารณาอนุมัติการจัดตั้ง ยุบ รวม และเลิกคณะภาควิชาเหลือส่วนงานที่เรียกชื่ออย่างอื่น ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในสังกัด

ในทางปฏิบัติในปัจจุบันกระทรวง ทบวง กรม ที่ดูแลสถาบันอุดมศึกษาได้สังกัดมักจะทำหน้าที่ควบคุมดูแลมาตรฐานการศึกษาภายใต้ระบบราชการในสิ่งต่าง ๆ ต่อไปนี้ คือ :

- 1) มาตรฐานการศึกษาและหลักสูตร
 - ทบวงฯ เข้มงวดกวดขันในการเปิดหลักสูตรใหม่ ๆ ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน การพิจารณาหลักสูตรใช้กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิที่อยู่ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ เฉพาะกลุ่มซึ่งมักจะเป็นกลุ่มเดียวกันในหลักสูตรสาขาเดียวกัน ซึ่งดูคล้ายกับว่าเป็นมาตรฐานเดียวกัน แต่มี ผล ให้หลักสูตรเป็นเอกรูปไม่มีความหลากหลายด้วยอิทธิพลของผู้ทรงคุณวุฒิที่มักจะเลียนแบบหลักสูตรของสถาบันเจ้าสังกัด
 - มีการติดตามประเมินผลมาตรฐานการศึกษาและหลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนอยู่บ้าง โดยใช้เกณฑ์มาตรฐานการสอบ การออกข้อสอบ จำนวนนักศึกษาที่รับเข้า แต่ไม่มีการติดตามประเมินผลสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ
- 2) การรับรองวิทยฐานะสถาบันอุดมศึกษา
 - ทบวงฯ รับรองวิทยฐานะสถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยการออกไปอนุญาตให้จัดตั้งและถอนใบอนุญาตเมื่อเห็นว่าสถาบันอุดมศึกษานั้น ๆ ประสบความสำเร็จ
 - ทบวงฯ รับรองวิทยฐานะสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ โดยการอนุมัติหรือไม่อนุมัติในการจัดตั้งหน่วยงาน เช่น ภาควิชา คณะ สำนัก สถาบัน วิจัย แต่ยังไม่มีการกำหนดอันเป็นมาตรฐานที่ดีพอที่จะให้สถาบันอุดมศึกษายึดเป็นพื้นฐาน มีความล้าช้าและไม่มีความคล่องตัว

3) การบริหารบุคคล

ทบวงฯ ควบคุมปริมาณคณาจารย์และบุคลากรเข้าสู่ระบบสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ทำหน้าที่จัดกรอบอัตราให้พิจารณาบุคลากรเข้าสู่ระบบและพิจารณาโทษทางวินัยออกจากระบบ

- ทบวงฯ กลับกรอบจัดกรอบอัตราให้ ซึ่งอาจจะตรงหรือไม่ตรงกับ ความสำคัญก่อนหลังตามที่มหาวิทยาลัยขอ
- กรอบอัตราที่ได้ขึ้นอยู่กับกับสำนักงานประมาณจะมีงบประมาณให้หรือไม่ ซึ่งมีผลกระทบที่คนที่มีคุณภาพและเป็นความต้องการของมหาวิทยาลัยไม่ไหลเข้าสู่ระบบ เพราะสำนักงานประมาณไม่จัดงบประมาณให้
- การพิจารณาเข้าสู่ระบบอาศัยคุณวุฒิเป็นหลักใหญ่ ประสพการณ์ ความรู้ความสามารถเป็นรอง ทำให้คนที่มีความรู้ความสามารถแต่ไร้คุณวุฒิไม่สามารถเข้าสู่ระบบ โดยเฉพาะผู้ที่มีองค์ความรู้ไทยสูง เช่น ดนตรีไทย ภาษาไทย ศิลปไทย
- การสับเปลี่ยนอัตรานำคนที่มีคุณภาพเข้าสู่ระบบไม่มีความคล่องตัว
- ไม่มีกลไกสำหรับการจัดการกับบุคลากรที่ย่อหย่อนคุณภาพให้ไหลออกจากระบบ มีเพียงกลไกสำหรับผู้ที่มีโทษทางวินัยเท่านั้น จึงจะออกจากระบบได้
- มีเกณฑ์มาตรฐานที่ดีสำหรับกำกับคุณภาพของอาจารย์ในด้านการ แต่งตั้งตำแหน่งทางวิชาการ

4) การติดตามประเมินผลการจัดการศึกษา

ไม่มีการติดตามประเมินผลการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ และสถาบันอุดมศึกษาในกำกับรัฐ

5) การจัดตั้งยุบ รวมและเลิกหน่วยงานของสถาบันอุดมศึกษา

ไม่มีการยุบหรือเลิกหน่วยงานของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐที่ไร้สมรรถภาพ เพราะไม่มีข้อเสนอจากสถาบันอุดมศึกษา และไม่มีกลไกสำหรับติดตาม ประเมินผลหน่วยงานที่ควรยุบ การยุบทำไปเพื่อแยกหน่วยงาน มีหน่วยงาน เพิ่มขึ้นจนเพื่อ

7.2.2 ด้านสถาบันอุดมศึกษา

พระราชบัญญัติของสถาบันอุดมศึกษาไทย ไม่มีมาตรการบังคับให้มีการติดตาม ประเมินผล การบริหารและการจัดการศึกษา เพื่อประกันคุณภาพและมาตรฐานของอุดมศึกษาไทย สมัยหนึ่งได้มีความกระตือรือร้นในหมู่ผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาถึงกับกำหนดไว้ในแผนพัฒนาการ ศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2515 จัดตั้งหน่วยวิจัยสถาบันขึ้นภายในสถาบันอุดมศึกษา

เพื่อที่จะใช้เป็หน่วยวิเคราะห์การใช้ทรัพยากรของสถาบันอุดมศึกษาให้ได้ประโยชน์สูงสุดและเป็นข้อมูลพื้นฐานแห่งการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษานั้น ๆ ซึ่งบ่งบอกไปถึงคุณภาพและมาตรฐานของสถาบันอุดมศึกษาด้วย แต่สิ่งเหล่านี้ก็เลือนหายไปในระยะหลัง ๆ นี้

ในปัจจุบันแทบจะไม่มีสถาบันอุดมศึกษาไทยสถาบันไหนเลยที่จะให้ความสนใจในการติดตามประเมินผล การบริหาร การจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานให้ครบวงจรจะมีอยู่บ้างซึ่งทำเป็นส่วนน้อยมาก เช่น การประเมินผลการเรียนการสอนของคณาจารย์

7.2.3 ด้านองค์การวิชาชีพ

องค์การวิชาชีพที่มีความเข้มแข็งในการตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา ได้แก่ องค์การวิชาชีพทางวิศวกรรม คือคณะกรรมการควบคุมการประกอบวิชาชีพวิศวกรรม (กว.) องค์การวิชาชีพทางแพทย์คือ แพทยสภา สภากายาบาล สภาเภสัชกรรม ทันตแพทย์ เป็นต้น ทำหน้าที่ในการตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา เพื่อรับรองโดยการออกใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ เช่น ในใบอนุญาตประกอบโรคศิลป์ สำหรับทางด้านแพทยศาสตร์ เป็นต้น แต่องค์กรอื่น ๆ ยังไม่มีความเข้มแข็งเพียงพอที่จะทำการตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของแต่ละสถาบันการศึกษาได้มากนัก

7.3 ประโยชน์ของการติดตามประเมินผลตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐาน อุดมศึกษา

โดยพื้นฐานวัฒนธรรมและประเพณีคนในเอเชียไม่คุ้นกับการวิจารณ์ตนเองและไม่ชอบที่จะให้คนอื่นมาวิเคราะห์วิจารณ์ตนเอง แม้ในประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น ญี่ปุ่น เป็นต้น รัฐเพียงจะออกมาตรการบังคับให้สถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ประเมินผลตนเองในการปฏิรูปอุดมศึกษาสู่ศตวรรษใหม่ เช่นเดียวกันกับที่ผู้บริหารและคณาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาไทยเกรงกลัวจะให้มีการติดตามประเมินผล ตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการบริหารและจัดการการศึกษา แต่ถ้าหากทำได้คำนึงถึงประโยชน์ที่จะเกิดแล้ว ทศนคติเช่นนั้นน่าจะหายไป

● ประโยชน์

การติดตามประเมินผล ตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานนั้นมีประโยชน์หลักที่สำคัญ ดังนี้

- 1) เพื่อเป็นการกระตุ้นเตือนให้รับผิดชอบต่อภาระหน้าที่ในการปฏิบัติงาน
- 2) เพื่อให้เกิดความชัดเจนในภาระหน้าที่ที่คาดหวังและการสนองตอบของผลการปฏิบัติงาน
- 3) เพื่อบ่งชี้ถึงระดับคุณภาพและมาตรฐานในด้านต่าง ๆ ของการปฏิบัติงาน
- 4) เพื่อบ่งชี้ถึงจุดเด่นที่ได้พัฒนาขึ้นและจุดด้อยที่จะต้องแก้ไข
- 5) เพื่อใช้ประกอบในการพิจารณาให้ผลตอบแทนเพิ่มขึ้นแก่การปฏิบัติงานที่ดีขึ้น

- 6) เพื่อป้องกันความต้องการที่เพิ่มขึ้นหรือลดลง เช่น การฝึกอบรม หรือ การให้การศึกษาเพิ่มเติมเพื่อพัฒนาบุคคลในหน่วยงานให้ดีขึ้น
- 7) เพื่อให้หน่วยงานที่สนับสนุนให้การสนับสนุนหรือหาหนทางสนับสนุนเพิ่มขึ้น
- 8) เพื่อใช้ประกอบการวางแผนและพัฒนาเพิ่มประสิทธิภาพของการดำเนินงานในเวลาต่อไป

7.4 กิจกรรมการดำเนินการเพื่อประกันคุณภาพและมาตรฐานสถาบัน อุดมศึกษา

การประกันคุณภาพและมาตรฐานคือ แผนงานและปฏิบัติการทั้งหลายที่เป็นระบบ เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าการอุดมศึกษาจะตอบสนองต่อคุณภาพ อันได้แก่ ผลรวมของคุณลักษณะ และคุณสมบัติของผลิตผลอุดมศึกษา ที่สนองตอบต่อความต้องการที่กำหนด กิจกรรมที่ดำเนินการมีเป็นขั้นตอน ดังนี้

- 1) การกำหนดภารกิจเป้าหมายเชิงมาตรฐานให้ชัดเจน (Goal & Benchmarking)
การกำหนดภารกิจเป้าหมายเชิงมาตรฐานให้ชัดเจนเป็นสิ่งสำคัญ เพราะการประเมินนั้น ทำโดยการเปรียบเทียบภารกิจว่าได้รับมอบหมายอะไรบ้างและเป้าหมายที่จะให้บรรลุนั้นคืออะไร การปฏิบัติได้เป็นไปตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายหรือไม่และได้ผลตามเป้าหมายที่ตั้งไว้หรือไม่
- 2) การวางแผนการดำเนินงานทางยุทธศาสตร์ (Strategic Planning)
การวางแผนดำเนินงานเป็นเรื่องเกี่ยวกับเงื่อนไขเวลาซึ่งจำเป็นที่จะนำมาประกอบว่าดำเนินการเป็นขั้นตอนอย่างไร
- 3) การตรวจสอบประเมินผล (Quality Audit and Quality Assessment)
ซึ่งเป็นขั้นตอนที่หาข้อมูลตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานนั้น ๆ
- 4) การประกันคุณภาพ (Quality Assurance)
ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ดำเนินการเปรียบเทียบกับมาตรฐานหรือข้อกำหนดว่าได้คุณภาพตามมาตรฐานหรือข้อกำหนดนั้น ๆ หรือไม่ ตลอดจนขบวนการและวิธีการแก้ไขที่ได้ตามมาตรฐานที่กำหนด
- 5) การพัฒนาวิธีการให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง (Continuous Improvement and Best Practices)
ซึ่งเป็นขั้นตอนของการพัฒนาวิธีการประกันคุณภาพและมาตรฐานเพื่อให้ตรวจสอบและประเมินผล ที่มีประสิทธิภาพยิ่ง ๆ ขึ้นไป

7.5 การปรับตัวของอุดมศึกษาไทยกับการประกันคุณภาพ

แนวโน้มของการปรับตัวของอุดมศึกษาไทยที่ทำให้มีความจำเป็นที่จะต้องประกันคุณภาพและมาตรฐานของสถาบันอุดมศึกษายิ่งขึ้นมีดังนี้ [77]

- มีความหลากหลายในการจัดการศึกษา ทั้งอบรมระยะสั้น การเรียนการสอนทางไกล การจัดการเรียนการสอนร่วมกับสถาบันอื่น ๆ นอกมหาวิทยาลัย การอบรมภาคค่ำ ภาคพิเศษ ระบบมหาวิทยาลัยเปิด ฯลฯ ความหลากหลายนี้จัดเพื่อกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายขึ้นทั้งคนที่ทำงานอยู่แล้ว หรือแม้กระทั่งคนที่ต้องการจะเปลี่ยนงานก็สามารถได้รับโอกาสในการศึกษาวิชาชีพ เพื่อเปลี่ยนงานอาชีพได้ การจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาจึงจัดขึ้นเพื่อกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย ทั้งกลุ่มอายุ กลุ่มอาชีพและมีเนื้อหา วิธีการที่ยืดหยุ่นมากขึ้นด้วย
- มีการให้เอกชนร่วมรับภาระการจัดการอุดมศึกษามากขึ้น ดังจะเห็นได้จากการขยายตัวของมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเอกชน เพื่อเปิดโอกาสทางการศึกษาให้กับผู้เรียนได้มากขึ้น
- มีโครงการร่วมมือกับภาคเอกชนในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อช่วยค่าใช้จ่ายเสริมกับงบประมาณที่ได้จากรัฐ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต และในขณะเดียวกันก็เป็นการวางแผนการผลิตร่วมกันที่ประกันว่ามหาวิทยาลัยได้ตอบสนองต่อภาคธุรกิจอุตสาหกรรม
- มีความพยายามจะปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงานทั้งประสิทธิภาพภายในและประสิทธิภาพภายนอก
- มีแนวโน้มที่จะพัฒนามหาวิทยาลัยให้มีความคล่องตัว มีอิสระในการบริหารงานบุคคล การบริหารวิชาการ การบริหารการเงิน ซึ่งเป็นรูปแบบที่กำลังดำเนินการกันอยู่ขณะนี้
- มีการแข่งขันกันในด้านคุณภาพและมาตรฐานทั้งสถาบันในประเทศและต่างประเทศ

จากแนวโน้มของการปรับเปลี่ยนการดำเนินงานในมหาวิทยาลัยดังกล่าวข้างต้น ทำให้คุณภาพและมาตรฐานของผลผลิตมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นการประกันคุณภาพและมาตรฐานจึงเป็นหัวใจของภารกิจของมหาวิทยาลัยไม่ว่าจะเป็นคุณภาพของการเรียนการสอน คุณภาพของบุคลากร คุณภาพของทรัพยากร เช่น เครื่องอุปกรณ์ทางวิทยาศาสตร์ คุณภาพของงานวิจัยตามภารกิจคุณภาพของบัณฑิตที่จบออกไป รวมไปถึงคุณภาพของงานวิชาการอื่น ๆ ที่มหาวิทยาลัยให้บริการและชี้นำสังคม การประกันคุณภาพทางการศึกษา จึงเป็นการประกันความอยู่รอดปลอดภัยของประเทศในภาวะการณ์ที่ประเทศไทยจะต้องเข้าสู่เวทีการแข่งขันทางการค้าและเศรษฐกิจในโลกนี้

ดังนั้นมหาวิทยาลัยทั้งภาครัฐและเอกชนที่ใช้ผลิตผลของมหาวิทยาลัยจะต้องร่วมมือกันแสวงหาแนวทางและมาตรการทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ที่จะควบคุมคุณภาพและมาตรฐานทางวิชาการกันอย่างจริงจัง เพื่อจะทำให้มหาวิทยาลัยมีการตื่นตัวที่จะพัฒนาให้คุณภาพทางวิชาการมีระดับมาตรฐานทัดเทียมสากล

7.6 หลักการ แนวทาง และวิธีการในการประกันคุณภาพทางวิชาการในมหาวิทยาลัยไทย

เมื่อ พ.ศ. 2537 ที่ประชุมอธิการบดี (ทปอ.) ได้แต่งตั้งคณะทำงานขึ้นชุดหนึ่งเพื่อจัดทำ แนวทาง หลักเกณฑ์ และวิธีการในการส่งเสริมและประกันคุณภาพทางวิชาการ โดยมีศาสตราจารย์พจน์ สะเพียรชัย อธิการบดีมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เป็นประธาน [77] คณะทำงานชุดนี้ได้ศึกษารายละเอียดต่าง ๆ ไว้มาก ซึ่งสมควรที่จะตัดตอนบางส่วนใส่ไว้ในรายงานนี้เพื่อการใช้ประโยชน์ต่อไป

คณะทำงาน ฯ ได้สรุปหลักการ ปัญหา แนวทางและวิธีการต่าง ๆ ในการส่งเสริมและการประกันคุณภาพทางวิชาการที่มหาวิทยาลัยแต่ละแห่งอาจจะนำไปพิจารณาปรับใช้ทั้งหมดหรือเพียงบางส่วนหรือเพิ่มเติมขึ้นอีกเพื่อให้เหมาะสมกับปณิธาน วัตถุประสงค์ และสภาพการณ์ของแต่ละมหาวิทยาลัย ดังต่อไปนี้

● หลักการ

มหาวิทยาลัยจำเป็นต้องเข้มงวดในเรื่องของการประกันคุณภาพทางวิชาการในฐานะที่มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันทางวิชาการชั้นสูงสุดของสังคม และมุ่งความเป็นเลิศทางวิชาการในระดับสากล ปัจจัยของคุณภาพทางวิชาการเป็นพื้นฐานได้แก่ คุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ และทรัพยากรวัตถุที่อยู่ภายใต้นโยบายและการบริหารจัดการที่มีคุณภาพ

● ปัญหา

ปัญหาหลัก ได้แก่ ความย่อหย่อนในการปฏิบัติงานตามบทบาทและหน้าที่ของอาจารย์ การขาดการเป็นผู้นำทางวิชาการ (Academic Leadership) ในระดับภาควิชา กลไกราชการ และระบบการกำหนดนโยบายไม่เอื้อต่อการบริหารจัดการ (Management) การกำกับควบคุมการปฏิบัติงาน (Enforcement) และการติดตามและการประเมินผล (Follow-up and Evaluation) รวมทั้งการขาดระบบการประกันคุณภาพโดยองค์กรอิสระ หรือผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกมหาวิทยาลัยที่จะติดตามประเมินผลผลิตผลในสาขาวิชาต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย

● แนวทางและวิธีการ

คณะทำงาน ฯ มุ่งเน้นแนวทางที่จะประกันคุณภาพทางวิชาการ 3 ประการ และวิธีการ 8 วิธี ดังต่อไปนี้

**แนวทางที่ 1 การประกันคุณภาพโดยการกำหนดกฎเกณฑ์การปฏิบัติเกี่ยวกับ
บุคลากรในมหาวิทยาลัย**

- วิธีการที่ 1 : การกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงานในมหาวิทยาลัย**
(Codes of Academic Practice)
- วิธีการที่ 2 : การกำหนดพันธกิจของอาจารย์**
(Terms of Reference)
- วิธีการที่ 3 : การกำหนดวิธีการรับบุคลากรเข้าสู่มหาวิทยาลัย**
(Recruitment and Selection Procedures)

แนวทางที่ 2 การประกันคุณภาพโดยการประเมินคุณภาพของงาน

- วิธีการที่ 4 : การประเมินคุณภาพการสอน**
(Teaching Quality Assessment)
- วิธีการที่ 5 : การประเมินคุณภาพการวิจัย**
(Research Quality Assessment)
- วิธีการที่ 6 : การประเมินคุณภาพงานบริการทางวิชาการ และทำนุบำรุง
ศิลปวัฒนธรรม**
(Community , Arts and Cultural Services Quality
Assessment)

แนวทางที่ 3 การประกันคุณภาพโดยการพัฒนาโครงสร้างและระบบ

- วิธีการที่ 7 : โครงสร้างและระบบการประกันคุณภาพทางวิชาการภายใน
มหาวิทยาลัย**
(Internal Quality Assessment Structures and System)
- วิธีการที่ 8 : การประกันคุณภาพทางวิชาการโดยโครงการภายนอก
มหาวิทยาลัย**
(External Quality Assessment System)

● **วัตถุประสงค์**

คณะทำงานมีความมุ่งหมาย ดังต่อไปนี้

1. เพื่อกระตุ้นให้สถาบันอุดมศึกษาชั้นสูงมีความตื่นตัวในเรื่องของ
คุณภาพทางวิชาการและการประกันคุณภาพทางวิชาการ เพื่อพัฒนา
คุณภาพและมาตรฐานทางวิชาการของมหาวิทยาลัยไทยให้ทัดเทียมกับ
มาตรฐานสากล
2. เพื่อกระตุ้นให้มีการปรับปรุงโครงสร้าง ระบบและกลไกในการประกัน
คุณภาพทางวิชาการ ในหน่วยงานทุกระดับของมหาวิทยาลัย

3. เพื่อเป็นแนวทางและวิธีการที่เพิ่มเติมจากหลักเกณฑ์ขั้นต่ำต่าง ๆ ที่ทบวงมหาวิทยาลัยกำหนดไว้แล้ว
4. เพื่อเป็นแนวทางที่มหาวิทยาลัยแต่ละแห่งจะพิจารณาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ ปณิธาน และภารกิจของแต่ละมหาวิทยาลัย
5. เพื่อผลักดันให้มีระบบการประกันคุณภาพโดยองค์กรอิสระหรือผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกมหาวิทยาลัย
6. เพื่อเป็นแนวทางและวิธีการแก่มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในระบบมหาวิทยาลัยอิสระในอนาคต

7.6.1 คุณภาพทางวิชาการ: นิยาม หลักการ ปัญหาและแนวทาง

7.6.1.1 นิยาม การประกันคุณภาพเป็นปรัชญาของสภาวะบูรณาการ สมบูรณ์ของกิจการงาน เพื่อให้บรรลุผลที่ประสงค์ กล่าวคือ องค์ประกอบ ดังกล่าวจะหมายถึง คุณภาพนักศึกษา ผู้สอน หลักสูตร อุปกรณ์เพื่อการวิจัยและการสอน ระบบสารสนเทศ ระบบการเงิน บุคลากรสนับสนุนและระบบบริหารวิชาการ

การประกันคุณภาพ คือแผนงานและปฏิบัติการทั้งหลายที่เป็นระบบเพื่อให้เกิดความมั่นใจว่า การให้การศึกษาจะสนองตอบต่อคุณภาพที่กำหนด

คุณภาพ คือ ผลรวมของคุณลักษณะและคุณสมบัติของผลิตผล (บัณฑิต ผลงานวิจัย บริการวิชาการ) ที่สนองตอบต่อความต้องการที่กำหนด เนื่องจากเรื่อง “คุณภาพ” มีต้นกำเนิดจากกระบวนการผลิตในอุตสาหกรรม ความหมายของคำนี้จึงค่อนข้างหลากหลาย จากมุมมองที่ต่างกัน ดังต่อไปนี้

- 1) ความเป็นเลิศ มีความหมายเชิงสัมบูรณ์และเป็นที่ยอมรับได้เป็นสากล ซึ่งไม่อาจนิยามได้ชัดเจน อาจกล่าวได้ว่า รู้เป็นเลิศเมื่อประจักษ์ด้วยตนเอง
- 2) ความทนทาน คือ การคงสภาพใช้สอยได้นาน
- 3) การสนองความต้องการหลากหลายของผู้ใช้ หมายถึง ผลิตผลใดที่สนองตอบต่อความต้องการของผู้ใช้หลากหลายในระดับที่น่าพอใจ
- 4) ราคาเป็นธรรม หมายถึง ผลิตผลขององค์การที่สนองตอบความต้องการและสร้างความพอใจต่อผู้ใช้ ในระดับราคาที่เหมาะสม
- 5) การสร้างได้ตามแบบ หมายถึง ผลิตผลที่สร้างได้ตามแบบ โดยไม่คำนึงว่ามีหลักการและเหตุผลอะไรที่กำหนดแบบเป็นเช่นนั้น

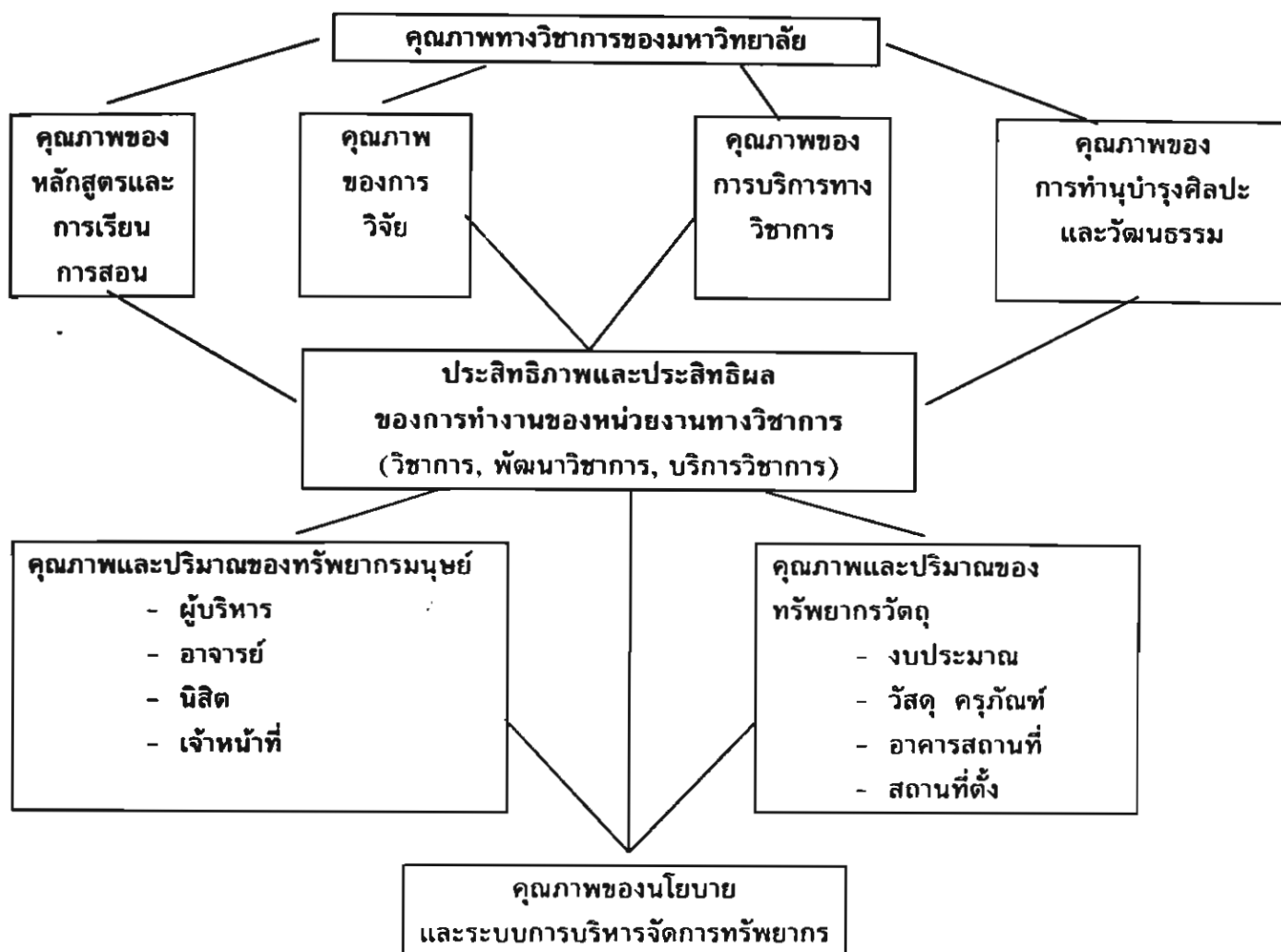
เมื่อประมวลมุมมองทั้งหลายจากต่างสถานการณ์ คำถามคือ “คุณภาพ” ในบริบทของสถาบันอุดมศึกษาควรเป็นอย่างไร คำตอบควรต้องอ้างอิงหลักปรัชญาอุดมศึกษา ซึ่งกำหนดกิจกรรมและกระบวนการทั้งหลายให้เป็นไปเพื่อบรรลุถึง การสร้างปัญญา (Intellectual) ความเชี่ยวชาญ (Professionalization) และการมีคุณธรรม (Code of Ethics)

การประกันคุณภาพ จึงน่าจะหมายถึง ปฏิบัติการทั้งหลายที่มีแผนและเป็นระบบ เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่า การให้การศึกษาจะได้คุณภาพตามปรัชญาอุดมศึกษาที่กำหนด

7.6.1.2 หลักการของคุณภาพทางวิชาการในมหาวิทยาลัย

คุณภาพทางวิชาการเป็นผลรวมที่เกิดจากปัจจัยหลายประการ ตามแผนภูมิที่ 7.6.1.2 ดังต่อไปนี้

- 1) ปณิธาน เป้าหมายและการกิจหลักของมหาวิทยาลัย วัดได้จากคุณภาพของสิ่งต่อไปนี้
 - หลักสูตรและการเรียนการสอน
 - การวิจัย
 - การบริการทางวิชาการ
 - การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม
- 2) ทรัพยากรและวิธีการดำเนินการตามปณิธาน วัตถุประสงค์ และการกิจของมหาวิทยาลัย ซึ่งขึ้นอยู่กับคุณภาพของ
 - ทรัพยากรมนุษย์ คือผู้บริหาร อาจารย์ เจ้าหน้าที่และนิสิตของมหาวิทยาลัย
 - ทรัพยากรการเงิน วัสดุ ครุภัณฑ์ อาคารและสถานที่
 - การสนับสนุนงานวิชาการ
 - การบริหารทรัพยากร

แผนภูมิที่ 7.6.1.2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพทางวิชาการของมหาวิทยาลัย [77]

ปัจจัยเหล่านี้มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ดังนั้น การประกันคุณภาพทางวิชาการ จึงไม่อาจกระทำได้โดยวิธีการใดวิธีการหนึ่งเพียงอย่างเดียว มาตรฐานของคุณภาพทางวิชาการก็อาจปรับเปลี่ยนไปตามสภาพและกาลเวลา หลักเกณฑ์ของคุณภาพทางวิชาการจึงมีความหลากหลาย มีลักษณะสัมพัทธ์และไม่คงที่ การประกันคุณภาพทางวิชาการจึงควรจะเป็นกระบวนการที่หลากหลาย ต่อเนื่อง มีลักษณะเป็นวิชาการในตัวเองและต้องปรับปรุงอยู่เสมอ การประกันคุณภาพเป็นกระบวนการที่จะต้องมียุ่อยู่กับมหาวิทยาลัย ตราบใดที่มหาวิทยาลัยยังทำหน้าที่เป็นสถาบันทางวิชาการชั้นสูงสุดของสังคม และมุ่งความเป็นเลิศทางวิชาการในระดับสากล

7.6.2 การกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติในมหาวิทยาลัย

มาตรฐานการปฏิบัติในมหาวิทยาลัย หมายถึง ข้อตกลงที่เป็นนโยบายปัจจุบันของมหาวิทยาลัย/สถาบัน เป็นการกำหนดบทบาทและหน้าที่ของบุคลากรฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพทางวิชาการ ซึ่งในที่นี้หมายถึง อาจารย์ นักศึกษา และผู้บริหารวิชาการ จุดประสงค์

ของการกำหนดมาตรฐานของการปฏิบัติในมหาวิทยาลัย คือ การทำความเข้าใจกติกาให้ตรงกันระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้อง ในเรื่องกฎเกณฑ์กลางของมหาวิทยาลัย/สถาบัน ที่ทุกฝ่ายต้องรู้ภาระหน้าที่หลักชัดเจนของแต่ละฝ่าย

มาตรฐานการปฏิบัตินี้ เนื้อหาส่วนใหญ่คณะทำงานฯ ได้จากการศึกษาเอกสาร “Postgraduate Calendar 1994, University of Wollongong” ออสเตรเลีย “Total Quality Management (TQM)” เรียบเรียงโดย Professor Richard I. Miller [80]

ก่อนใช้ข้อตกลงนี้ ควรมีกระบวนการปรึกษาหารือกับคณบดีทุกคณะ และได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมคณบดี สภาวิชาการ (Academic senate)/ สภามหาวิทยาลัย

7.6.2.1 มาตรฐานการปฏิบัติว่าด้วยการสอน (Codes of Teaching Practice) เกี่ยวข้องกับมาตรฐานการเตรียมตัวให้พร้อมด้านเอกสารประกอบการเรียน การแจ้งกระบวนการและขั้นตอนในการสอนและวิธีประเมินผล และการจัดเวลาให้นักศึกษาพบเพื่อขอคำปรึกษา

7.6.2.2 มาตรฐานการปฏิบัติว่าด้วยการประเมินผล (Codes of Assessment Practice) เกี่ยวข้องกับการกำหนดบทบาทและความรับผิดชอบของหัวหน้าภาควิชา อาจารย์ นักศึกษาและการจัดองค์กรบริหารวิชาการระดับต่าง ๆ ตั้งแต่ภาควิชา คณะและมหาวิทยาลัย/สถาบันเพื่อประกันคุณภาพการประเมินผลและเพื่อรับรองขั้นตอนและกระบวนการทั้งหลายที่ใช้ประเมินก่อนเริ่มสอน การกำหนดกรอบมาตรฐานข้อสอบและพิจารณาการอุทธรณ์จากนักศึกษากรณีสงสัยผลการประเมิน

7.6.2.3 มาตรฐานการปฏิบัติว่าด้วยการเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ (Codes of Supervision Practice) เกี่ยวข้องกับหลักการ การให้คำปรึกษาด้านวิชาการแก่นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ความรับผิดชอบของมหาวิทยาลัย ภาควิชา อาจารย์/คณะที่ปรึกษานักศึกษา มาตรฐานนี้ยังเกี่ยวข้องกับขั้นตอน และแนวทางในการกำหนดหัวข้อการวิจัย การติดตามความก้าวหน้าของการวิจัย การแก้ความขัดแย้งระหว่างนักศึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษา การสอบ การอุทธรณ์ผลการประเมินสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา

7.6.2.4 มาตรฐานการปฏิบัติว่าด้วยนักศึกษา (Codes of Student Practice) เกี่ยวข้องกับหน้าที่ความรับผิดชอบและความร่วมมือในการเรียนในส่วน of นักศึกษา การรู้กฎเกณฑ์ระเบียบการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย/สถาบัน คณะและในสาขาตนเองและยังพร้อมจะปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ดังกล่าวอย่างเคร่งครัด

7.6.3 การกำหนดพันธกิจของอาจารย์

การกำหนดพันธกิจของอาจารย์จะครอบคลุมหน้าที่หลักของอาจารย์อันได้แก่การสอน การวิจัยและพัฒนา และการให้บริการทางวิชาการแก่สังคมทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย การกำหนดพันธกิจของอาจารย์ถือได้ว่าเป็นข้อตกลงในการจ้างงานระหว่างอาจารย์กับมหาวิทยาลัย การตรวจสอบและประเมินผลงานที่เน้นรวม ต้องอ้างอิงกับการกำหนดพันธกิจของอาจารย์ดังกล่าว

7.6.3.1 การประเมินคุณภาพการสอน

ก. วัตถุประสงค์ เพื่อให้

- 1) อาจารย์มีข้อมูลป้อนกลับเกี่ยวกับประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการสอนของตนเพื่อนำไปใช้ในการปรับปรุงคุณภาพการสอน
- 2) ผู้รับผิดชอบในการกำกับคุณภาพในระดับภาควิชา คณะ และมหาวิทยาลัยมีข้อมูลเกี่ยวกับผลการสอนของอาจารย์ สำหรับนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพทางวิชาการ

ข. หลักการ

การดำเนินการให้เกิดการประเมินการสอนอย่างเป็นระบบนั้น ได้ให้ความสำคัญในเรื่องต่อไปนี้

1) ส่วนประกอบที่ใช้ในการประเมิน

ในกระบวนการประเมินผลการสอนของอาจารย์ สิ่งที่ต้องพิจารณาได้แก่ ข้อมูลเงื่อนไขเบื้องต้น กระบวนการสอน (Process) และผลที่ได้จากการสอน (Output) ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หรือผลสัมฤทธิ์ของการสอน

1.1) ข้อมูลเงื่อนไขเบื้องต้น

ข้อมูลเงื่อนไขเบื้องต้น ได้แก่ ข้อมูลที่แสดงแผนงานสอนรายวิชานั้น ๆ อันเป็นข้อมูลที่อาจารย์เป็นผู้กำหนด และแจ้งข้อมูลเงื่อนไขเบื้องต้นให้นิสิตทราบ ข้อมูล ดังกล่าวนี้นี้ได้แก่ ประมวลรายวิชา (Course Syllabus) ซึ่งให้ข้อมูล 4 ประการคือ รายละเอียดเกี่ยวกับ วิชาที่สอน เนื้อหารายวิชา ประมวลการเรียนรายวิชาและรายชื่อหนังสืออ่านประกอบ

จะเห็นได้ว่าประมวลการเรียนรายวิชาจะเป็นข้อมูลที่มีการเปลี่ยนแปลง ปรับปรุง/แก้ไขเสมอ เพื่อให้การเรียนการสอนได้ผลดีตามความมุ่งหมาย

1.2) กระบวนการสอน (Process)

การเลือกวิธีการสอนที่เหมาะสม และการปรับปรุงวิธีการสอนให้เหมาะสมกับเนื้อหาวิชานั้น ถือได้ว่าเป็นภารกิจที่อาจารย์ควรให้ความสำคัญ แม้จะได้วางแผน การสอนอย่างดี ยิงอยู่แล้ว การได้รับทราบข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) จากผู้เรียนก็ดี หรือจากเพื่อน ร่วมงานก็ดี ถือเป็นข้อมูลที่อำนวยความสะดวกในการปรับปรุงคุณภาพการสอนของอาจารย์ ทั้งนี้ หากอาจารย์ได้นำมาเปรียบเทียบกับข้อมูลใน 6.2.1.1 ซึ่งเป็นข้อมูลของการวางแผนการสอนของอาจารย์แล้ว จะทำให้เห็นว่า ควรทำความเข้าใจกับนิสิตอย่างไร หรือควรปรับปรุงวิธีการสอนอย่างไร เพื่อให้การเรียนการสอนบรรลุผลตามต้องการ

1.3) ผลที่ได้จากการสอน (Output)

การวัดผลการเรียนหรือการทดสอบนั้นเป็นส่วนสำคัญอีกส่วนหนึ่งในการที่จะตรวจสอบผลการสอน ความแม่นยำในการวัดผลการเรียนเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งในกระบวนการเรียนการสอนและเป็นเรื่องละเอียดอ่อนที่ต้องการการดำเนินการที่แยกออกไปจากการประเมินผลการสอนของอาจารย์

2) ผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลที่จะใช้ในการประเมินผลการสอนของอาจารย์ แยกได้เป็น 3 ส่วนคือ

2.1) หัวหน้าภาควิชา หรือ ผู้บังคับบัญชาชั้นต้น เป็นผู้ให้ข้อมูลการแบ่งความรับผิดชอบในการสอนของอาจารย์

2.2) ผู้สอนเป็นผู้ให้ข้อมูลเอง

ข้อมูลดังกล่าวประกอบด้วย ข้อมูลเงื่อนไขเบื้องต้น (ข้อ 1.1) และรายงานการสอนของอาจารย์เอง รายงานการสอนของอาจารย์ผู้สอน ถือว่าเป็นเรื่องที่เป็นประโยชน์อย่างมากเพราะอาจารย์ผู้สอนเป็นผู้พิจารณาอย่างเป็นขั้นตอนว่า การสอนของตนเองมีผลอย่างไรโดยเทียบกับแผนงานที่วางไว้ในประมวลรายวิชา และอาจใช้กลไกอื่น เช่น การสอบถามหรือประเมินการสอนเมื่อสอนไปแล้ว 1/3 ของเวลาการสอน เพื่อปรับปรุงแก้ไขวิธีการสอนของตน

2.3) นิสิตเป็นผู้ให้ข้อมูล

แบบรายงานการสอนโดยนิสิต เป็นรายงานข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการสอนของอาจารย์ และเป็นความคิดเห็นทั่ว ๆ ไป ที่นิสิตมีต่อรายงานนั้น ๆ แบบรายงานนี้มหาวิทยาลัยถือเป็นข้อมูลประกอบที่จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาส่งเสริมการเรียนการสอนของภาควิชา คณะ และมหาวิทยาลัย

3) ผู้ประเมิน

เนื่องด้วยการประเมินการสอนของอาจารย์ที่มุ่งหมายในการจะให้อาจารย์ได้ปรับปรุงคุณภาพการสอนของตนเป็นหลัก และให้ภาควิชาสามารถบริหารจัดการการเรียนการสอนได้อย่างยุติธรรม มีประสิทธิภาพสูงสุด และให้เอื้อต่อการส่งเสริมอาจารย์ในด้านการสอนมากที่สุด ผู้ที่ควรประเมินการสอนของอาจารย์เป็นเบื้องต้นได้แก่ ภาควิชาเอง โดยอาจจะมีกรรมการภาควิชาที่จัดตั้งขึ้น หรือผู้ทรงคุณวุฒิที่หัวหน้าภาควิชามอบหมาย หรือหัวหน้าภาควิชาเอง

4) ผู้ดำเนินการและขั้นตอนในการประเมิน

4.1) ผู้ดำเนินการ

ในการดำเนินการประเมิน ให้ภาควิชาเป็นผู้ติดตามและส่งรายงานแก่คณะในส่วนของคุณจะมี การติดตามเปรียบเทียบระหว่างภาควิชา ในส่วนของมหาวิทยาลัยจะให้การสนับสนุนบางเรื่อง อาทิ การจัดอบรม การให้ทุนการพัฒนาการสอน และจะรับข้อมูลที่ประเมินแล้วมาใส่ไว้ในระบบฐานข้อมูลเพื่อประโยชน์ในการวางแผนงานที่ดีต่อไป

4.2) ขั้นตอนในการดำเนินการ จะเป็น 2 ขั้นตอน คือ

4.2.1) การดำเนินงานในระยะสั้น

● การจัดทำและแจ้งประมวลรายวิชา

ผู้สอนต้องส่งประมวลรายวิชาให้แก่หัวหน้าภาควิชา ก่อนเปิดภาคการศึกษาอย่างน้อย 1 เดือน ประมวลรายวิชานี้จะต้องประกาศให้นิสิตทราบเพื่อการเตรียมตัวหรือตัดสินใจเลือกรายวิชา ก่อนลงทะเบียน ดังนั้นจะต้องประกาศที่บอร์ดของภาควิชา หรือ ที่อื่นใดที่นิสิตทราบโดยทั่วกันก่อนที่จะมีการลงทะเบียน

- การดำเนินการให้มีการกรอกแบบรายงานการสอนโดยนิสิต การดำเนินงานเกี่ยวกับการกรอกแบบรายงานการสอนโดยนิสิตนั้นให้อยู่ในความดูแลของคณะ ในเวลาตามที่คณะจัด และให้คณะส่งแบบรายงานการสอนที่กรอกแล้วให้แก่ภาควิชา ในสัปดาห์สุดท้ายของการสอน
- อาจารย์ผู้สอนส่งรายงานการสอนของตน พร้อมกับผลการสอน รายวิชาที่หัวหน้าภาควิชาในวันสุดท้ายของการสอนรายวิชานั้น ๆ หรือใน 1 สัปดาห์นับจากวันสุดท้ายของการสอนของคณะ
- หัวหน้าภาควิชาประเมินให้ความเห็นเพื่อประกอบการขอ ตำแหน่งทางวิชาการ ผลการประเมิน ควรเป็น ผ่าน หรือ ไม่ผ่าน โดยให้ข้อสังเกตความเห็นหรือคำแนะนำ

4.2.2) การดำเนินงานในระยะยาว

- ดำเนินการ (ข้อ 4.2.1) เช่นเดียวกับแผนระยะสั้น
- การวิเคราะห์ข้อมูลให้อยู่ในความดูแลของภาควิชาโดยอาจมี กรรมการภาควิชาเป็นผู้ช่วยเหลือหัวหน้าภาควิชา
- การจัดทำรายงาน ภาควิชาจัดทำโดยถือเป็นส่วนหนึ่งของการ รายงานคุณภาพการสอนของภาควิชาเสนอต่อคณะทุก 4 ปี การศึกษา
- การประเมินคุณภาพการสอนระดับมหาวิทยาลัย คณะกรรมการวิชาการของคณะ หรือคณะกรรมการอื่นตามที่ คณะบดีมอบหมาย ประมวลรายงานการสอนโดยรวมทุกภาค วิชา และประเมินคุณภาพการสอนของคณะโดยรวมเสนอ ต่อมหาวิทยาลัยทุก 4 ปีการศึกษา

5) การใช้ผลการประเมินผลประโยชน์ใช้เพื่อประโยชน์ ดังนี้

- 5.1) เพื่อพัฒนาคุณภาพการสอนของรายวิชานั้น ๆ
- 5.2) เพื่อใช้ในการประเมินคุณภาพทางวิชาการของภาควิชาโดยรวมต่อไป
- 5.3) การใช้ผลการประเมินอย่างเป็นรูปธรรม โดยภาควิชาใช้ประโยชน์ในการพิจารณาการขอเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการและการที่จะใช้การวิจัยการสอนเป็นงานที่เข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการระดับ ผู้ช่วยศาสตราจารย์

7.6.4 วิธีการประเมินคุณภาพการวิจัย

การประเมินคุณภาพการวิจัยอาจประเมินจากผลงานการวิจัยที่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ ปริมาณและแหล่งงบประมาณสำหรับการวิจัย วิทยานิพนธ์ของนิสิตในระดับบัณฑิตศึกษาของมหาวิทยาลัย และทรัพยากรบุคคลในการวิจัย

1. การประเมินคุณภาพงานวิจัยของบุคลากรและวิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษา

1.1) แหล่งตีพิมพ์ผลงานวิจัย ใช้เป็นเครื่องมือในการจัดลำดับคุณภาพงานวิจัยอย่างคร่าว ๆ ดังนี้

เกรด A - วารสารนานาชาติ (International Journal)

เกรด B - วารสารหรือรายงานการประชุมวิชาการนานาชาติ
ที่มีผู้ประเมิน (Referee) อิสระตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป

เกรด C - วารสารหรือรายงานการประชุมวิชาการระหว่างชาติ
ที่มีผู้ประเมินคนเดียว

เกรด D - วารสารหรือรายงานการประชุมวิชาการในประเทศ
ที่ไม่มีผู้ประเมินอิสระ

1.2) การประเมินคุณภาพของผลงานวิจัยโดยละเอียด จะขึ้นอยู่กับคุณภาพของผู้ประเมินและเกณฑ์การประเมิน ซึ่งได้แก่ การประเมินสิ่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- ความริเริ่มสร้างสรรค์
- หัวข้อและวัตถุประสงค์ของการวิจัย
- การวางแผนการวิจัย
- วิธีการดำเนินการวิจัย
- ความเที่ยงตรงของข้อมูลและอุปกรณ์การวิจัย
- ความถูกต้องของการสรุปผลการวิจัย
- เอกสารและข้อมูลที่อ้างอิง
- ความสำคัญและประโยชน์ขององค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย
- การใช้อ้างอิงเชิงบรรณานุกรม (Citation)

2. ดัชนีต่าง ๆ ในการประเมินประสิทธิภาพการวิจัยของสถาบัน

2.1 งบประมาณการวิจัย

งบประมาณการวิจัยนำมาสร้างดัชนี 2 อย่างคือ

- ค่าดัชนีงบประมาณการวิจัยต่อบุคคลในหน่วยงาน โดยนับเฉพาะคณาจารย์และนักวิจัยเท่านั้น และงบประมาณในที่นี้ไม่รวมรายได้จากงานการทดสอบหรืองานออกแบบในเชิงการค้า

- ค่าดัชนีงบประมาณการวิจัยต่อผลงานที่ได้รับการตีพิมพ์ ค่านี้จะดีกว่าดัชนีแบบแรก เพราะบางหน่วยงานอาจจะได้รับงบประมาณในการวิจัยสูงแต่มีผลงานวิจัยที่ตีพิมพ์เผยแพร่ น้อยมาก

2.2 บุคลากรหลักในการวิจัย

อัตราส่วนบุคคลหลักในการวิจัย ซึ่งได้แก่ คณาจารย์ และนักวิจัย เป็นดัชนีอีกอย่างหนึ่งของประสิทธิภาพการวิจัยของหน่วยงาน ซึ่งอาจได้เกรดต่าง ๆ เช่น

เกรด A - ร้อยละ 90 ของบุคลากรหลักทำการวิจัย

เกรด B - บุคลากรหลักน้อยกว่าร้อยละ 10 ทำการวิจัย เป็นต้น

2.3 ดัชนีอื่น ๆ ได้แก่

- ดัชนีจำนวนบทความวิจัยที่เผยแพร่ต่อจำนวนบุคลากรที่ทำการวิจัย
- ดัชนีจำนวนวิทยานิพนธ์หรือนักศึกษาที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทและเอกต่อบุคลากรที่ทำการสอนระดับบัณฑิตศึกษา

7.6.5 การประเมินคุณภาพงานบริการทางวิชาการและงานทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรม

การประเมินคุณภาพงานบริการทางวิชาการและงานทำนุบำรุงศิลปะ วัฒนธรรม เป็นสิ่งที่ทบวงมหาวิทยาลัยยังมิได้มีการกำหนดระบบระเบียบและหลักเกณฑ์กลางไว้ แต่ ละครองการอาจจะมีการประเมินหรือไม่ก็มีได้ และการประเมินนี้ยังมิได้ถูกกำหนดให้เป็นส่วนหนึ่ง ของการพิจารณาตำแหน่งทางวิชาการหรือผลงานของบุคคลหรือหน่วยงานแต่อย่างใด

ในหลักการแล้ว คุณภาพทางวิชาการในด้านการสอนและการวิจัยควรมี สหสัมพันธ์อย่างสูงกับคุณภาพของภารกิจในด้านการบริการทางวิชาการ และงานทำนุบำรุงศิลปะและ วัฒนธรรม คณะทำงานฯ เห็นว่ามหาวิทยาลัยควรกำหนดให้งานทั้ง 4 อย่างนี้สอดคล้องสัมพันธ์กัน อย่างใกล้ชิด โดยไม่ควรมีการจำแนกภารกิจและบุคลากรในสายงานเหล่านี้ให้เป็นอิสระต่อกันจน กระทั่งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาคุณภาพทางวิชาการโดยรวม

ในเบื้องต้นมหาวิทยาลัยแต่ละแห่งควรมีข้อตกลงร่วมกันในเรื่องของนิยาม ขอบเขต วัตถุประสงค์และลักษณะของงานบริการทางวิชาการและงานทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม ให้ชัดเจนและสอดคล้องกับปณิธาน และเป้าหมายของแต่ละสถาบัน มิใช่เป็นงานที่ต่างคนหรือต่าง กลุ่มต่างทำอย่างอิสระเพื่อผลประโยชน์ส่วนบุคคลหรือเพื่อมุ่งหารายได้เป็นหลัก ซึ่งไม่ควรจะเป็นวัตถุประสงค์หลักของภารกิจนี้

การประเมินคุณภาพของงานบริการทางวิชาการและงานทะนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม สามารถประเมินได้ทั้งในเชิงวิชาการ และประโยชน์ที่เกิดขึ้นแก่ผู้รับบริการหรือสังคม ทั้งประโยชน์ในระยะสั้นและระยะยาว หากนิยามขอบเขต วัตถุประสงค์ และลักษณะของงานที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน รวมทั้งอาจจะประเมินได้ว่างานนั้นสอดคล้องกับปณิธาน และเป้าหมายของมหาวิทยาลัย มากน้อยเพียงใดทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพถ้ามหาวิทยาลัยแต่ละแห่งได้กำหนดปณิธานและเป้าหมายของสถาบันไว้อย่างชัดเจน

- 1) การประเมินคุณภาพงานบริการวิชาการ อาจจะประเมินในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้
 - วัตถุประสงค์สอดคล้องกับปณิธาน เป้าหมาย และทิศทางของหน่วยงานหรือไม่
 - หลักสูตรและเนื้อหา มีความถูกต้อง เหมาะสม และทันสมัยหรือไม่
 - สื่อและเทคนิควิธีมีความถูกต้อง เหมาะสม มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลคุ้มค่าหรือไม่
 - ผู้ให้บริการมีความรู้และประสบการณ์เหมาะสมกับหลักสูตรและวัตถุประสงค์หรือไม่
 - ผู้รับบริการเหมาะสมกับสิ่งที่ให้บริการหรือไม่
 - การบริการทางวิชาการนั้นมีผลกระทบ (impack) ต่อการพัฒนาในด้านใดบ้าง และมากน้อยเพียงใด ทั้งในด้านรูปธรรมและนามธรรม
 - สัดส่วนของงานบริการทางวิชาการมีมากน้อยเพียงใดเมื่อเทียบกับภารกิจด้านอื่นของมหาวิทยาลัย
 - การให้บริการทางวิชาการนั้นมีความต่อเนื่องหรือไม่และมีเป้าหมายอย่างไร
 - การบริการนั้นมีการเผยแพร่องค์ความรู้ใหม่หรือไม่
 - สังคมและมหาวิทยาลัยได้รับประโยชน์ทั้งทางด้านรูปธรรมและนามธรรมอย่างไรบ้าง
- 2) การประเมินคุณภาพงานทะนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม อาจประเมินในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้
 - วัตถุประสงค์สอดคล้องกับปณิธาน และเป้าหมายของมหาวิทยาลัยและประเทศชาติหรือไม่
 - เนื้อหาถูกต้องและเหมาะสมหรือไม่
 - วิธีการและรูปแบบของงานถูกต้องเหมาะสมและมีประสิทธิผลคุ้มค่าหรือไม่

- งานทะนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมนั้นมีความต่อเนื่องหรือไม่ และมีเป้าหมายอย่างไร
- การใช้องค์ความรู้ใหม่ในการทะนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมมีปริมาณมากน้อยเพียงใด เมื่อเทียบกับภารกิจด้านอื่นของมหาวิทยาลัย
- ประเทศชาติและมหาวิทยาลัยได้รับประโยชน์ทั้งทางด้านรูปธรรมและนามธรรมอย่างไรบ้าง

7.7 ข้อเสนอแนะ

การติดตามตรวจสอบประเมินผล เพื่อประกันคุณภาพและมาตรฐานสถาบันอุดมศึกษา เป็นมาตรการอันสำคัญมาตรการหนึ่งในการที่จะพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาให้พ้นจากวิกฤตต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และเนื่องจากหน้าที่นี้เป็นหน้าที่ตามกฎหมายของทบวงฯ โดยตรง ทบวงฯ ควรจะร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาดำเนินการในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้คือ

- 1) ทบวงฯ ทบทวนบทบาทมาตรการการประกันคุณภาพและประเมินผลที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน โดยลดบทบาทปลีกย่อยที่ไม่สำคัญและเป็นปัญหาอุปสรรคต่อการเจริญก้าวหน้าของสถาบันอุดมศึกษาลง อันได้แก่ การได้มาซึ่งบุคลากรเข้าสู่สถาบันอุดมศึกษา การแบ่งส่วนราชการส่วนย่อยระดับภาควิชา โดยตั้งเกณฑ์มาตรฐานทดแทน เช่น สถาบันอุดมศึกษาใด ที่มีคณาจารย์ประจำในภาควิชาไม่ถึง 10 คน ก็ไม่ให้จัดตั้ง แต่ถ้า 10 คนขึ้นไปก็ให้จัดตั้งได้เลย โดยทบวงฯ เพียงแต่รับทราบ ซึ่งทบวงฯ สามารถใช้อำนาจการติดตามตรวจสอบ ประเมินผล การดำเนินการของสถาบันอุดมศึกษาในภายหลังทดแทน เช่น สามารถสั่งยุบได้เมื่อตรวจพบว่าสถาบันอุดมศึกษาใดปฏิบัติไม่ถึงเกณฑ์ ซึ่งลักษณะเช่นนี้เป็นหนทางแห่งการกระจายอำนาจหนทางหนึ่ง
- 2) ทบวงฯ ควรจะยึดถือเรื่องของการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผล เพื่อประกันคุณภาพและมาตรฐานเป็นหน้าที่หลักของทบวงฯ โดยร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาออกมาตรการต่าง ๆ ที่ทบวงฯ และสถาบันอุดมศึกษาจะต้องปฏิบัติ โดยดำเนินการเป็นขั้นตอนดังนี้
 - 2.1) กำหนดข้อปฏิบัติในการประกันคุณภาพและมาตรฐานบุคลากรและหน่วยงานตั้งแต่ระดับเล็กสุดไปจนถึงระดับใหญ่สุดคือ ตัวสถาบันอุดมศึกษาเองให้เป็นระบบและชัดเจนเพื่อแต่ละสถาบันอุดมศึกษาจะได้ยึดถือปฏิบัติเป็นมาตรฐาน
 - 2.2) ดำเนินการเป็นขั้นตอน โดยเริ่มตั้งแต่ขั้นตอนที่ง่าย เช่น ให้มีการประเมินตนเองก่อนเป็นระดับแรก และเพิ่มการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลในแต่ละระดับของระบบในเวลาต่อมา

- 2.3) ดำเนินการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลในทุกขั้นตอนของระบบประกันคุณภาพและมาตรฐานอย่างจริงจังและใช้เป็นมาตรการหนึ่งในการให้การสนับสนุน หรือส่งเสริมการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษา เช่น ในการวางแผนพัฒนาในการสนับสนุนให้งบประมาณ ในการสนับสนุนให้ความช่วยเหลือเพิ่มเติมในการหารายได้ ฯลฯ
- 2.4) สนับสนุนให้มีการจัดตั้งหน่วยงานวิจัยสถาบัน (Institutional Research) เพื่อเป็นหน่วยวิเคราะห์ข้อมูลของสถาบัน เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่งสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผลตนเองได้
- 2.5) พัฒนาระบบประกันคุณภาพและมาตรฐานสถาบันอุดมศึกษา โดยเฉพาะการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลให้ทัดเทียมกับมาตรฐานสากล

7.8 สรุป

การประกันคุณภาพและมาตรฐานสถาบันอุดมศึกษาเป็นหัวใจที่สำคัญของการศึกษาของชาติ เนื่องจากเป็นสิ่งที่จะทำให้ประชาชนในชาติได้แน่ใจว่าสถาบันอุดมศึกษาได้ทำหน้าที่ได้รับมอบหมายได้ครบสมบูรณ์ ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและให้ผลผลิตของการศึกษาได้คุณภาพมาตรฐาน สามารถนำพาประเทศบ้านเมืองให้เจริญพัฒนาก้าวหน้าตามเหตุการณ์และสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป

ประเทศที่เห็นความสำคัญในเรื่องนี้ เช่น อังกฤษ ออสเตรเลีย สหรัฐอเมริกาและแคนาดา ได้วางมาตรการในการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลคุณภาพและมาตรฐานอุดมศึกษาอย่างมีระบบ มีความชัดเจนและมีรายละเอียดต่าง ๆ ที่ให้ปฏิบัติตั้งแต่หน่วยเล็กคือ บุคคลไปจนถึงองค์กร มีทั้งการประเมินตนเองและบุคคลภายนอก ทั้งองค์กรของรัฐ เอกชน องค์กรวิชาชีพ ตลอดจนสื่อมวลชนคอยตรวจสอบติดตามประเมินผลคุณภาพและมาตรฐาน โดยกระทำอย่างต่อเนื่องและเผยแพร่สู่สาธารณชน

สถาบันอุดมศึกษาไทยมีลักษณะคล้ายในหลายประเทศในเอเชียที่รัฐทำหน้าที่ควบคุมกำกับ ดูแลคุณภาพและมาตรฐาน ซึ่งความเข้มงวดกวดขันแตกต่างกันไปแล้วแต่กรณี เช่นในญี่ปุ่นค่อนข้างจะเข้มงวดกวดขันจนทำให้หลักสูตรการศึกษาเป็นแบบเดียวกันหรือเป็นเอกรูป ซึ่งญี่ปุ่นกำลังจะปฏิรูปเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมในทศวรรษใหม่นี้ สำหรับในประเทศไทยความเข้มงวดกวดขันมีน้อย โดยเน้นไปที่การรับรองวิทยฐานะของสถาบันอุดมศึกษาหรือหน่วยงานที่เปิดใหม่ หลักสูตรใหม่กำลังคนใหม่ที่จะเข้าสู่ระบบ ตลอดจนการแต่งตั้งตำแหน่งทางวิชาการภายใต้ระบบราชการ ซึ่งยังขาดความอิสระความคล่องตัว แต่ที่สำคัญก็คือไม่มีระบบของการตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผลคุณภาพและมาตรฐาน การบริหารและการจัดการองค์กรต่อสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและอุดมศึกษาในกำกับ ตลอดจนไม่มีองค์กรเอกชน สื่อมวลชนคอยตรวจสอบ องค์กรวิชาชีพนั้นมียูบักที่ช่วยตรวจสอบ เช่น

แพทยศาสตร์และวิศวกรรมศาสตร์ แต่ก็เข้มในเรื่องมาตรฐานหลักสูตรและไม่มีการตรวจสอบหลังจากที่ได้รับรองวิทยฐานะของสถาบันอุดมศึกษานั้น ๆ ไปแล้ว

การที่ไม่มีมาตรการในการติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษานี้ส่งผลให้มีการละเลยต่อหน้าที่อันพึงรับผิดชอบและปฏิบัติ ความกระตือรือร้นที่จะปรับปรุงพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาของตน ตลอดจนผลกระทบไปสู่ความอ่อนแอและวิกฤตอุดมศึกษาของสถาบันในด้านต่าง ๆ ในท้ายที่สุด การติดตามตรวจสอบและประเมินผลที่กระทำเป็นระบบและอย่างต่อเนื่องจะส่งผลดีให้หลายประการ อันได้แก่ การกระตุ้นเตือนให้บุคคลในสถาบันรับผิดชอบต่อภาระหน้าที่ในการปฏิบัติงาน มีความชัดเจนในภาระหน้าที่ที่คาดหวังและสนองตอบต่อผลการปฏิบัติงาน จุดเด่นที่ได้พัฒนาขึ้นและจุดด้อยที่จะต้องแก้ไข ใช้เป็นมาตรการในการวัดผลตอบแทนของการปฏิบัติงาน ซึ่งสร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นหรือช่วยให้หน่วยงานได้รับการสนับสนุนจากผู้ให้การสนับสนุนที่เพิ่มขึ้น ตลอดจนสามารถวางแผนและพัฒนาเพิ่มประสิทธิภาพของการดำเนินงานให้ถูกทิศทาง ซึ่งล้วนแล้วแต่จะเป็นการนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าของสถาบันในท้ายที่สุด

การติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลคุณภาพและมาตรฐานของสถาบันอุดมศึกษาจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นที่ทั้งทบวงและสถาบันอุดมศึกษาจะต้องดำเนินการ ทบวงฯ จะต้องแก้ไขการดำเนินการต่าง ๆ ในการประกันคุณภาพและมาตรฐานของสถาบันอุดมศึกษาที่ไม่เหมาะสมให้หมดสิ้นไปและร่วมกับสถาบันอุดมศึกษาได้สังกัดวางมาตรการให้การติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลในกิจการต่าง ๆ ของทบวงฯ และของสถาบันอุดมศึกษาให้เป็นระบบและดำเนินการติดตาม ตรวจสอบอย่างต่อเนื่องโดยกระทำเป็นลำดับของกิจกรรม อันได้แก่ การกำหนดภารกิจเป้าหมายเชิงคุณภาพมาตรฐานให้ชัดเจน วางแผนและดำเนินการกิจกรรมเป็นขั้นตอน ดำเนินการการติดตาม ตรวจสอบประเมินผลทำการเปรียบเทียบกับมาตรฐานที่กำหนดเพื่อนำไปสู่การประกันคุณภาพ พัฒนาวิธีการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลให้คงไว้ ซึ่งความเป็นธรรม ความถูกต้องและปรับเปลี่ยนไปให้เหมาะสมกับเหตุการณ์สถานการณ์ ตลอดจนประกาศถึงระดับคุณภาพมาตรฐานของสถาบันอุดมศึกษาสู่สาธารณชนให้ได้รับทราบอยู่เสมอ

บทที่ 8

อุดมศึกษาไทยกับการเข้าสู่ระบบนานาชาติ

ประเทศต่าง ๆ ทั้งในทวีปเอเชีย ยุโรป อเมริกา ออสเตรเลีย ต่างก็ตระหนักถึงความจำเป็นในการที่จะพัฒนามหาวิทยาลัยของตนเองให้มีความเป็นนานาชาติ โดยปรับบทบาทของมหาวิทยาลัยให้ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกซึ่งได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในยุคโลกาภิวัตน์ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองระหว่างประเทศ วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี โดยเฉพาะด้านการสื่อสารสารสนเทศต่าง ๆ รวมทั้งปัญหาวิกฤตที่เพิ่มขึ้น เช่น ภาวะสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ การกีดกันทางการค้า ภาวะเงินเฟ้อ ซึ่งต้องอาศัยสถาบันอุดมศึกษาอันเป็นแหล่งแห่งการเรียนรู้และสร้างกำลังคน เรียนรู้ถึงปัญหาและวิธีแก้ปัญหา สร้างจิตสำนึกและความเข้าใจความแตกต่างทางสังคมวัฒนธรรม สร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน และเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เพื่อช่วยกันขจัดปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดและสามารถอยู่ร่วมกันได้โดยสันติ

อุดมศึกษาไทยจะทันสมัยและทันโลกได้ก็ต่อเมื่ออุดมศึกษาไทยสามารถพัฒนาเข้าสู่ระบบสากลหรือนานาชาติได้ นั่นก็คือ อุดมศึกษาไทยจะต้องมีความสัมพันธ์กับนานาชาติ สามารถดูดซับองค์ความรู้และทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพจากนานาชาติเข้าสู่คลังแห่งความรู้ ถ่ายทอดความรู้อันทันสมัยสู่ชนชาวไทย เพื่อรู้เขาและรู้เรา และสามารถที่จะสร้างสรรค์ความกลมกลืน หรือดุลยภาพระหว่างสังคม วัฒนธรรมไทย ความเป็นไทยความเป็นสากลสัมพันธ์กับชนชาติอื่น เพื่อการอยู่ร่วมกันโดยสันติได้ในประชาคมโลก

8.1 การปรับตัวของอุดมศึกษาในประเทศต่าง ๆ

การล่วงรู้ถึงการปรับตัวของอุดมศึกษาในประเทศต่าง ๆ ซึ่งเป็นกลยุทธ์แห่งการ “รู้เขา” แล้วนำมาใช้ประโยชน์กับการ “รู้เรา” เพื่อพัฒนาอุดมศึกษาไทยเข้าสู่ระบบนานาชาติได้อย่างกลมกลืนเป็นสิ่งที่จำเป็น ในบทนี้จะได้กล่าวถึงการปรับตัวของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศต่าง ๆ ที่เห็นว่ามีผลสำคัญต่อประเทศไทย

8.1.1 ภูมิภาคเอเชีย

ประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียตระหนักดีว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องรีบปรับระบบอุดมศึกษา และจะต้องเร่งดำเนินการเพื่อปฏิรูปการศึกษาระดับอุดมศึกษาโดยเร่งด่วนอย่างรีบด่วน เป็นที่เข้าใจตรงกันว่าการดำเนินการของแต่ละประเทศนั้นก็ต้องแล้วแต่ว่ามีปัญหาอยู่ในระดับใด แล้วแต่ผู้กำหนดนโยบาย และความแตกต่างด้านวิชาการ และปัญหาต่าง ๆ ที่ต่างระดับกัน ตัวอย่างของปัญหาต่าง ๆ ที่คล้ายคลึงกันที่แต่ละประเทศในภูมิภาคได้ประสบ ที่เห็นชัด ได้แก่

1. งบประมาณมีจำกัดแต่ก็มีความจำเป็นในการขยาย/ปรับปรุงการศึกษา
2. ความมีเสถียรภาพในการดำเนินงานของมหาวิทยาลัย และความจำเป็นที่จะต้องได้รับการประเมินจากสาธารณชน
3. ความจำเป็นที่จะต้องมียุทธศาสตร์การบริหารจัดการมหาวิทยาลัยใหม่ เพื่อที่จะได้สามารถสงวนรักษาบุคลากรที่ดีที่สุดไว้ในแวดวงวิชาการ
4. ความจำเป็นที่จะต้องสร้างศูนย์แห่งความเป็นเลิศ centres of excellence และงานวิจัยที่ให้ผลผลิต (product-oriented research) ในขณะที่ความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยและเอกชน/อุตสาหกรรมยังมีน้อย จึงหาแหล่งทุนได้ยาก
5. ความจำเป็นที่จะต้องสร้างโปรแกรมที่มีอยู่แล้วให้เข้มแข็ง ในขณะที่เดียวกันก็มีโปรแกรมวิชาการใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น ให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลกจริง ๆ
6. ความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาประชาธิปไตยและการให้อุดมศึกษาวิชาชีพ (Tertiary Education) เพิ่มขึ้นอย่างมาก ในขณะที่มีความจำเป็นต้องเพิ่มจำนวนนักศึกษารวมทั้งการกำกับดูแลให้ได้มาตรฐานและคุณภาพ

เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงต้องทบทวนระบบทั้งหมด และเร่งแก้ไขเพื่อไม่ให้ต้องอยู่ล้าหลังประเทศอื่น ๆ โดยวางนโยบายใหม่ สร้างมาตรการใหม่ ให้ปรับใช้ได้กับเทคโนโลยีสมัยใหม่ พลังขับเคลื่อนจากภายนอก และโลกในยุคโลกาภิวัตน์ และอื่น ๆ

8.1.1.1 ประเทศเพื่อนบ้าน

8.1.1.1.1 อาณาจักรกัมพูชา (Kingdom of Cambodia) [78]

ประเทศกัมพูชา มีความยากลำบาก และประสบกับปัญหาและอุปสรรคมากมายในเรื่องการจัดการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะในช่วงของพอลพต คนที่ได้รับการศึกษาส่วนใหญ่ถ้าไม่ถูกฆ่าตายก็หนีออกนอกประเทศไป กัมพูชาขาดการติดต่อกับต่างประเทศ ดังนั้นจึงขาดแคลนเงินช่วยเหลือจากต่างประเทศ สงครามได้ทำลายบ้านเมือง ผู้คน และสภาพแวดล้อม รวมทั้งแหล่งการศึกษาด้วย จำเป็นต้องเริ่มต้นโครงสร้างการศึกษาพื้นฐานใหม่ก่อน ส่วนในระดับมหาวิทยาลัยก็คงต้องรอไปก่อน

หลังการลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพที่ปารีสในปี 1991 ก็มีต่างชาติให้การสนับสนุนด้านทุนแก่มหาวิทยาลัยในบางคณะ ซึ่งขณะนี้ก็เริ่มเห็นผลบ้างแล้ว เช่น คณะแพทยศาสตร์ การสอนภาษาต่างประเทศ และการศึกษาด้านธุรกิจ อย่างไรก็ตามก็มีส่วนใหญ่แล้วมหาวิทยาลัยขาดแหล่งทุนสนับสนุน ในขณะที่ประชากรต้องการการศึกษาระดับนี้เพิ่มขึ้น และค่าใช้จ่ายต่อหัวลดลง

ในปี 2522/23 ประเทศกัมพูชามีนักศึกษา 702 คน ในปี 2538/39 เพิ่มขึ้นเป็น 13,465 คน มีสถาบันอุดมศึกษาชั้นสูง 9 แห่ง วิทยาลัยวิชาชีพ อีก 15 แห่ง และโรงเรียนเอกชน 2-3 แห่ง

ปัจจุบันเริ่มจะมีการเปลี่ยนแปลง รัฐบาลประกาศความตั้งใจที่จะลงทุนเพื่อการศึกษา และได้รับความช่วยเหลือจากธนาคารโลกทำงานร่วมกับ AusAID และ USAID โดยเริ่มจัดคณะสำรวจ เมื่อเดือนมีนาคม 2538 ขณะนี้รัฐบาลกำลังหันมาเอาใจใส่กับการศึกษาระดับที่สูงขึ้น และจัดให้มีการประชุมเมื่อเดือนกรกฎาคม 2538 เพื่อร่วมกันพิจารณาและจัดตั้งคณะทำงานด้านการปฏิรูปโครงสร้างและพัฒนาระบบอุดมศึกษา (National Higher Education Task Force : NHETF) โดยที่คาดหวังว่าประมาณปลายปี 2539 NHETF ก็จะสามารถนำเสนอแผนชาติ (National Action Plan) ในการพัฒนาการศึกษาอุดมศึกษาได้ โดยตั้งเป้าไว้ว่าจะใช้แผน ฯ นี้ได้ในช่วงปี 2539-2543 หากแต่ประเทศกัมพูชายังมีปัญหาคritical ๆ อีกมากมาย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องทางการเมือง การรวมศูนย์ทางเศรษฐกิจ การขาดแคลนงบประมาณ บุคลากรขาดคุณภาพ ขาดวินัย หลักสูตรไม่เหมาะสม ขาดเครื่องมือปฏิบัติการ และขาดอุปกรณ์การสอน เหล่านี้ เป็นต้น

การเปลี่ยนจากศูนย์รวมเศรษฐกิจไปสู่เศรษฐกิจการตลาดก็ดี จำนวนนักเรียนมัธยมปลายที่เพิ่มขึ้นก็ดี ทำให้กัมพูชาจำเป็นต้องอาศัยอุดมศึกษาระบบใหม่ซึ่งต้องเริ่มด้วยการปฏิรูปการศึกษา การจัดโครงสร้างใหม่ และปรับปรุงประสิทธิภาพให้สูงขึ้น สถาบันอุดมศึกษาต้องตั้งเป้าไปที่การบริหารจัดการมหาวิทยาลัยด้วย ระบบเสรีภาพทางวิชาการ แต่มีการตรวจสอบมากขึ้น

ในเรื่องของความเป็นนานาชาติ กัมพูชาจะต้องให้ความร่วมมือทั้งด้านวิชาการและด้านงานวิจัย โปรแกรมการร่วมมือกับต่างประเทศมี 3 ระดับ ได้แก่ ระดับชาติ ระดับภูมิภาค และระดับนานาชาติ ซึ่งอาจจะช่วยได้ในรูปแบบต่าง ๆ ดังที่ได้เริ่มแล้ว เช่น ความร่วมมือระหว่างคณะบริหารธุรกิจมหาวิทยาลัยพนมเปญ กับ Georgetown University และ University of San Francisco กำลังจัดหลักสูตรใหม่ด้านเศรษฐกิจการตลาด และในขณะเดียวกันก็เปิดหลักสูตรธุรกิจขนาดเล็กสำหรับประชาชนที่กล้าลงทุน

มหาวิทยาลัยพนมเปญส่งคณาจารย์ไปเรียนเทคโนโลยีการอาหาร เพื่อกลับมาสอนอาจารย์และนักศึกษาสาขาเคมีให้พร้อมออกไปสู่อุตสาหกรรมอาหาร การผลิตอาหารเพื่อส่งออก การเก็บรักษาอาหาร และอื่น ๆ ในขณะเดียวกันมหาวิทยาลัยนี้ก็คาดหวังว่าจะได้เปิดการศึกษาระดับอนุปริญญาด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมและระดับบัณฑิต สาขาเคมี ชีววิทยา และภูมิศาสตร์ได้ หากสถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย (AIT) ให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนด้านการเงิน

8.1.1.1.2 สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (Lao People's Democratic Republic) [79]

ลาวเป็นประเทศเพื่อนบ้านกับจีน พม่า กัมพูชา เวียดนาม และไทย ลาวเริ่มโปรแกรมปรับโครงสร้างเศรษฐกิจ (New Economic Mechanism/NEM) ในปี 2529 เพื่อเร่งการเปลี่ยนจากศูนย์เศรษฐกิจรวม (Centrally Planned Economy) ไปเป็นเศรษฐกิจการตลาด (Market Oriented Economy)

ลาวมีรายได้ของผลิตภัณฑ์ประชาชาติ (GNP) เพิ่มขึ้นร้อยละ 6.5 และรายได้ต่อหัวของประชากรเพิ่มจาก US\$ 180 ในปี 1989 เป็น US\$ 335 ในปี 1994 อัตราเงินเฟ้อลดลงร้อยละ 10 ในปี 2535 ทำให้ภาคเอกชนเกิดความมั่นใจและดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ ปัจจุบันมี 18 ประเทศ ลงทุนในลาว 176 โครงการ เป็นมูลค่า US\$ 300 ล้าน

ปัญหาที่ทำให้การเปลี่ยนแปลงเป็นไปอย่างล่าช้าที่สำคัญก็คือ ความแห้งแล้งและน้ำท่วมในพื้นที่ปลูกข้าว ปัญหาการไร้เลื่อนลอย ขาดผู้เชี่ยวชาญด้านเทคนิคที่จะสำรวจ/ดูแลทรัพยากรธรรมชาติ ขาดกำลังคนที่เชี่ยวชาญ และภาครัฐมีประสิทธิภาพต่ำ ซึ่งรัฐบาลได้พยายามตั้งนโยบายเป้าหมายเพื่อเร่งการเจริญของเศรษฐกิจและสังคม

นโยบายการศึกษาชาติในส่วนขอระบบการศึกษา ได้มีการจัดรูปแบบวัตถุประสงค์ของการศึกษาให้เข้ากับแผนพัฒนาเศรษฐกิจ เริ่มจากการยกระดับโครงการวางแผนการจัดการและคุณภาพการศึกษา เนื่องจากการเปลี่ยนเป็นระบบเศรษฐกิจเสรีนั้นจะต้องจัดให้ระบบการศึกษาสามารถผลิตกำลังคนระดับต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อระบบเศรษฐกิจได้

ระบบการศึกษาของลาวมีการศึกษาระดับอนุบาล ประถมศึกษา (5) มัธยมศึกษา (3) มัธยมปลาย (3) การศึกษาหลังขั้นมัธยม/เตรียมอุดมศึกษา (ปวช. ปวส. และระดับมหาวิทยาลัย (2-6 ปี)

- ระดับอาชีวศึกษา มี 3 ประเภทได้แก่
 - Vocational schools (8+2) ฝึกพนักงาน
 - Middle Technical Schools (11+3) ฝึกเทคนิคชั้นระดับกลาง
 - High Technical Schools (11+3) ฝึกเทคนิคชั้นระดับสูง
- ระดับมหาวิทยาลัย (11+4-6) ฝึกอบรมวิศวกรอาชีพ แพทย์และครู สำหรับนักเรียนระดับเตรียมอุดมศึกษา มีเฉพาะคณะวิทยาศาสตร์สุขภาพเท่านั้นที่เปิดระดับบัณฑิตศึกษา
- การศึกษานอกระบบมี 3 โครงการ ได้แก่
 - Literacy training for out of schools adults
 - Upgrading programmes for Adult
 - Upgrading Programmes for government cadres

ลาวมีภาคเอกชนจัดการศึกษาตั้งแต่อนุบาลจนถึงขั้นเตรียมอุดมศึกษา/หลังมัธยมปลาย รวมทั้งอาชีวศึกษาและช่างเทคนิค รัฐบาลเริ่มส่งเสริมการศึกษาภาคเอกชนตั้งแต่ปี 2533 ดังนั้นจึงมีจำนวนโรงเรียนเอกชนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจากร้อยละ 36 เป็นร้อยละ 84 ในปี 2536 และยังมีความต้องการเพิ่มอีก รัฐบาลจึงพิจารณาสนับสนุนการลงทุนโดยต่างชาติ

ในปี พ.ศ.2536-2537 ลาวมีจำนวนนักเรียนและนักศึกษาระดับต่าง ๆ ดังนี้

ชั้นอนุบาล	30,086 คน	
ชั้นประถมศึกษา	682,717 คน	เป็นหญิง 45%
ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น	106,786 คน	เป็นหญิง 40%
ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย	40,753 คน	เป็นหญิง 38%
หลังชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย	40,753 คน	เป็นหญิง 37%
วิทยาลัยฝึกหัดครู	7,824 คน	
วิทยาลัยอาชีวศึกษา	2,500 คน	
วิทยาลัยเทคนิค	4,100 คน	
ปวช.-ปวส.	1,800 คน	
มหาวิทยาลัย	3,200 คน	

อัตราการอ่านออกเขียนได้ของผู้ใหญ่ร้อยละ 46 (ชายร้อยละ 55 หญิงร้อยละ 37) จำนวนนักเรียนเพิ่มขึ้นในระดับประถมศึกษา ทำให้อัตราการอ่านออกเขียนได้เพิ่มขึ้นภาษาที่ใช้คือภาษาลาว และภาษาต่างประเทศที่สอนทั่วไป คือภาษาอังกฤษและฝรั่งเศส

การศึกษาระดับเตรียมอุดมศึกษาหรือหลังชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย มีโรงเรียนหลวง 37 โรงเรียน ที่กำกับดูแลโดยหน่วยงานต่าง ๆ ได้แก่ 7 กระทรวง 1 จังหวัด 1 เทศบาล และ 1 สำนักนายกรัฐมนตรี ในจำนวนนี้ 10 โรงเรียนเตรียมที่จะใช้หลักสูตรระดับปริญญา อีก 27 แห่งเป็นวิทยาลัยเทคนิคและวิทยาลัยอาชีวศึกษาระดับอนุปริญญาและประกาศนียบัตร

ระบบบริหารจัดการการศึกษาค่อนข้างสลับซับซ้อน ขาดเอกภาพทั้งด้านนโยบายและการบริหารจัดการ และขาดการร่วมมือประสานงานซึ่งกันและกัน

ประเทศลาว (Lao PDR) กำลังปฏิรูปไปสู่เศรษฐกิจการตลาด โดยเริ่มใช้ในการบริหารของเอกชน การคลัง รัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานด้านเศรษฐกิจอื่น ๆ และเริ่มปฏิรูประบบเตรียมอุดมศึกษา/อุดมศึกษาด้วย ปัญหาก็คือ

- 1) ขาดแคลนทรัพยากรบุคคลที่ได้รับการศึกษาระดับปริญญาที่จะช่วยพัฒนาเศรษฐกิจภายใต้ NEM
- 2) ขาดพื้นฐานที่จะพัฒนาสถาบันของตนเอง เนื่องจากไม่สามารถวางแผนและพัฒนาหลักสูตรที่จำเป็นต่อสังคม ดังนั้นโปรแกรมจึงเป็นขนาดเล็กและจำเพาะเจาะจง ทั้งนี้เพราะพื้นฐานตั้งขึ้นเพื่อฝึกอบรมบุคลากรในสังกัด

- 3) ความร่วมมือระหว่างโรงเรียนมีน้อย เนื่องจากบริหารจัดการโดยหลายหน่วยงาน นอกจากนี้ Department of Vocational Technical and Higher Education ของกระทรวงศึกษาธิการยังขาดบุคลากรที่มีคุณภาพที่จะเป็นผู้ประสานความร่วมมือ
- 4) คุณภาพการศึกษาระดับเตรียมอุดมศึกษาดำ เนื่องจากปัจจัยหลายประการ เช่น คุณภาพมัธยมปลายต่ำ หลักสูตรไม่เหมาะสมขาดอุปกรณ์ และขาดครูอาจารย์ที่มีคุณภาพ
- 5) ประสิทธิภาพสถาบันต่ำ ไม่มีกลไกที่จะสะท้อนความจำเป็นของสังคมในการจัดรายวิชา/หลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการ

นโยบายในการพัฒนาการอุดมศึกษา

ในปี 2537 รัฐบาลได้จัดตั้งคณะกรรมการระดับสูงเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มีการรวมกลุ่มและแบ่งหน้าที่ ทำให้แต่ละสถาบันปรับปรุงโปรแกรมและสนับสนุนการใช้ทรัพยากรร่วมกัน ทั้งวัสดุอุปกรณ์ และบุคลากร เพื่อมีการฝึกอบรมเป็นระดับขึ้นไป

ในการนี้ สถาบันอุดมศึกษาและวิทยาลัยเทคนิคชั้นสูงจะต้องรวมกันและปรับองค์กรเป็นคณะในรูปแบบ Multi-Campus National University, The National University of Laos (NUOL) สำหรับสถาบันระดับหลังชั้นมัธยมตอนปลายอื่น ๆ ที่จัดโปรแกรมระยะต้นก็รวมกันเป็นวิทยาลัยในภูมิภาค (Regional Colleges) มหาวิทยาลัยชาตลาวตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 2538 ที่เวียงจันทน์ ซึ่งเป็นนครหลวงของประเทศ เป็นมหาวิทยาลัยของรัฐที่เกิดจากการรวมสถาบัน 10 แห่งในเวียงจันทน์เข้าด้วยกัน ขึ้นกับกระทรวงศึกษาธิการ และดำเนินการโดยรัฐ

แม้ว่าธนาคารพัฒนาแห่งเอเชีย (Asian Development Bank) จะสนับสนุนโครงการแต่ก็เป็นเพียงระยะสั้น และลาวก็ยังต้องการความช่วยเหลือและความร่วมมือในรูปแบบต่าง ๆ อีกมาก เช่น ความช่วยเหลือด้านเทคนิคและวิชาการ การแลกเปลี่ยนบุคลากรและนักศึกษา ทูตการศึกษา การศึกษา ทางไกล การสร้างศูนย์วิจัยในประเทศลาว และอื่น ๆ

8.1.1.1.3 สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม (The Socialist Republic of Vietnam) [80]

ในปี 2518 เมื่อเวียดนามรวมเป็นประเทศเดียว ได้จัดรวมวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยทั้งหมดเข้าอยู่ในระบบเดียวกัน

ประเทศเวียดนามได้จัดระบบการศึกษา [83,84] เพื่อให้รับกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม เมื่อปรับระบบให้เข้าสู่สังคมเศรษฐกิจตั้งแต่ปี 2530 และต่อมาในปี 2536 ได้รวมสถาบันอุดมศึกษาเล็ก ๆ เข้าด้วยกัน จัดขึ้นเป็น Higher Education Tertiary Institutions (จำนวนสถาบันการศึกษาชั้นสูงทั้งสิ้นมี 100 แห่ง เป็นของรัฐ 92 แห่ง เอกชน 8 แห่ง สถาบันการศึกษาชั้นสูงของรัฐมีระดับมหาวิทยาลัยและเทียบเท่า 41 แห่ง และ Junior colleges อีก 46 แห่ง) สำหรับสถาบันอุดมศึกษาเอกชนซึ่งมี 8 แห่งด้วยกันนั้นเริ่มจัดตั้งในปี พ.ศ. 2538

สถาบันการศึกษาชั้นสูงทั้งหมดนี้ 30 แห่งจาก 41 แห่ง ขึ้นอยู่กับ Ministry of Education and Training (MOET) ในจำนวนนี้มีมหาวิทยาลัยแห่งชาติใหม่ 2 สถาบัน ที่มีลักษณะที่ปกครองตนเอง คือ Ho Chi Minh University และ Hanoi University ในขณะที่กระทรวงต่าง ๆ ยังคงกำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษาเอกวิชา (Mono-disciplinary Institutes) และหน่วยงานส่วนท้องถิ่นดูแล junior colleges

ปัญหาในการศึกษาระดับสูงของประเทศเวียดนาม ได้แก่

1. ความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันการศึกษาระดับสูง สถาบันวิจัยและพัฒนา ตลอดถึงการผลิตและการจ้างงานมีน้อย อันเนื่องมาจากหลักสูตรการเรียนการสอน และอุปกรณ์ที่ล้าสมัย
2. การจัดการด้านโครงสร้างขององค์กรตลอดไปจนถึงโครงสร้างระบบบริหารที่ไม่เหมาะสม
3. ปัญหา เงินเดือนต่ำ สภาพแวดล้อม/บรรยากาศการทำงานที่ไม่เอื้ออำนวย และความไม่พอใจในงานที่ทำ
4. หลักสูตรของอุดมศึกษาไม่ตรงกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม

ความเห็นและข้อเสนอแนะของกรรมการเพื่อการพัฒนาอุดมศึกษาไปสู่

อนาคต มีดังนี้

1. ให้ความสนใจต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และคุณค่ามนุษย์ นอกเหนือไปจากการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ
2. ลงทุนในด้านอุดมศึกษาให้เท่ากับลงทุนในการพัฒนาเศรษฐกิจ
3. สร้างสมดุลย์ระหว่างปริมาณกับคุณภาพในอุดมศึกษา
4. ไปสู่ความเป็นนานาชาติตามเป้าหมายแผนชาติ
5. ประกันความเสมอภาค (โอกาสและแนวทาง) แก่ผู้ด้อยโอกาส
6. เปลี่ยนแปลงใน Systematic culture ในสถาบันอุดมศึกษา ได้แก่
 - 6.1 จัดตั้ง “threshold standards” หรือ “benchmarks” สำหรับปริญญา และ หลักสูตรต่าง ๆ
 - 6.2 สร้างเครือข่าย (Networks/Networking) ระหว่างสถาบัน
 - 6.3 เพิ่มนักศึกษาเข้าเรียนให้ทันกับความต้องการ
 - 6.4 ประกันคุณภาพการศึกษาทั้งสถาบันของรัฐและเอกชน
7. มาตรการร่วมอื่น ๆ ได้แก่
 - 7.1 จัดหาเงินยืมและเงินช่วยเหลือจากต่างประเทศ เพื่อให้มีงบประมาณเพียงพอ

7.2 ขยายการรับนักศึกษาในอุดมศึกษา ทั้งโดยวิธี “conventional” และ “open education”

7.3 จัดหลักสูตรระหว่างวิทยาลัยชุมชนและสถาบันอุดมศึกษาให้ต่อเนื่องกันได้

8. ปรับปรุงคุณภาพในการสอน องค์ความรู้ ชั่วโมงการเรียนการสอน ระหว่างอาจารย์และนิสิต และความเหมาะสมกับตลาดแรงงาน

9. กระตุ้นให้มีการศึกษาต่อและทำปริญญาเพิ่มในสาขาที่สอดคล้องกับเศรษฐกิจการตลาด

ทิศทางเข้าสู่อนาคต

1. แลกเปลี่ยนบุคลากรและนักศึกษากับสถาบันการศึกษาระดับสูงต่างประเทศ

2. มุ่งให้ประชากรเวียดนามตระหนักถึงคุณภาพของอุดมศึกษาของเวียดนาม (Vietnamese Higher Education Qualifications)

3. จัดตั้งเครือข่ายสารสนเทศกับนานาชาติ

4. จัดให้มี “sandwich student-training programmes” ระหว่างเวียดนามกับสถาบันการศึกษาระดับสูงต่างประเทศ

5. จัดตั้งวิทยาเขตสาขาของสถาบันการศึกษาชั้นสูงของประเทศตะวันตกในประเทศเวียดนาม [80]

8.1.1.1.4 สาธารณรัฐประชาชนจีน (People's Republic of China) [82,83,84]

ในช่วงแผนพัฒนาฉบับที่ 8 (Eighth Five-Year Plan) จีนมีการพัฒนาและปรับปรุงระบบโครงสร้างการศึกษาเป็นอย่างมาก การจัดการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี เป็นไปด้วยดี ทำให้ประเทศมีผู้จบการศึกษาชั้นประถมได้ถึงร้อยละ 90 ในขณะที่การศึกษาระดับมัธยมก็เป็นที่ยอมรับกันอย่างแพร่หลายในเมืองใหญ่ ๆ และบางพื้นที่ที่ได้รับการพัฒนาแล้ว สำหรับด้านโรงเรียนวิชาชีพนั้นก็ได้มีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว มีจำนวนนักเรียนถึงร้อยละ 53.7 ในมัธยมตอนปลาย จีนใช้ระบบ multi-level ผสมผสานกับวิชาต่าง ๆ ขึ้นเป็นการศึกษาระดับสูง สำหรับการศึกษาผู้ใหญ่นั้นก็มีการพัฒนาไปอย่างมาก ในช่วงแผนนี้ประชากรจีนอ่านออกเขียนได้ประมาณ 50,000 คน ทุกปี ทำให้อัตราการไม่รู้หนังสือของเด็กลดลงเหลือเพียงร้อยละ 7 นอกจากนี้เกษตรกรประมาณถึง 200 ล้านคน ยังได้รับการศึกษาในระดับต่าง ๆ ตั้งแต่ให้อ่านออกเขียนได้จนถึงเรื่องของเทคนิควิธีต่าง ๆ เป็นที่ยอมรับแพร่หลาย ในช่วงแผนนี้ GNP เพิ่มขึ้นร้อยละ 11 โดยเฉลี่ย แสดงถึงการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่สมบูรณ์รวดเร็ว และต่อเนื่อง

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 9 (2539-2543) และนโยบายระยะยาวสำหรับปี 2553 นั้น ในเดือนมีนาคม 2539 รัฐบาลจีนได้ให้ความเห็นชอบแผนพัฒนาฉบับที่ 9 ซึ่งมีวัตถุประสงค์สำคัญคือ

- ✧ การเพิ่ม GNP จากปี พ.ศ.2523 เป็น 4 เท่าในปี พ.ศ.2543
- ✧ จัดความยากจนและทำให้ประชากรอยู่ดีกินดีมีสุข
- ✧ สร้างบริษัททันสมัย (modern enterprised) และสร้าง ระบบเศรษฐกิจการตลาดแบบสังคมนิยม (socialist market economic system)

สำหรับปี พ.ศ.2553 นั้นจะทำให้ GNP เพิ่มขึ้นเป็น 2 เท่าของปี พ.ศ.2543 ในขณะที่ยังคงประกันการอยู่ดีกินดีของประชาชนและมีระบบเศรษฐกิจการตลาดแบบสังคมนิยมที่สมบูรณ์ ทำให้ประเทศจีนมีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและสังคมซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างมหาศาลในอนาคต

ประเทศจีนเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาตั้งแต่ปี 2533 โดยเริ่มจากการแก้ไขกฎหมายบางฉบับที่เกี่ยวข้องก่อน ทั้งนี้เพื่อนำประเทศไปสู่ความเข้มแข็งทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยที่เป้าหมายและทิศทางที่สำคัญ 2 ประการ ได้แก่

1. จัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของผู้ปฏิบัติงานทุกสาขาวิชา เพื่อนำประเทศจีนไปสู่ยุคแห่งความทันสมัย
2. ปรับปรุงคุณภาพและประสิทธิภาพของสถาบันการศึกษาทั้งหมด

รัฐบาลจีนตั้งเป้าหมายไว้ใน Project 211 ว่าจะต้องเร่งพัฒนาอุดมศึกษาให้สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เพื่อเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 และเพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์นี้ จีนได้ดำเนินการจัดลำดับมหาวิทยาลัย/สถาบันชั้นนำ 1-100 แห่ง ขึ้น

ในปี พ.ศ.2553 จีนจะมีนักศึกษาระดับปริญญาตรีเพิ่มขึ้นเป็น 9.5 ล้าน ในจำนวนนี้เป็นระดับบัณฑิตศึกษาปีละ 100,000 คน จีนจึงจัดปฏิรูประบบการบริหารจัดการมหาวิทยาลัย/สถาบันการศึกษาชั้นสูงใหม่ เพื่อให้สามารถจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ และอย่างมีประสิทธิภาพ และตรงตามความต้องการของสังคม พร้อมกันนี้ก็เริ่มให้เสรีภาพในการบริหารมหาวิทยาลัยในบางเรื่อง เช่น การรับลงทะเบียนนักศึกษา การปรับปรุง/ทบทวนหลักสูตร การบริหารงานบุคคล และ โครงสร้างเงินเดือน เป็นต้น

ขณะเดียวกันก็ปฏิรูประบบการบริหารจัดการภายในมหาวิทยาลัย/สถาบันด้วย โดยใช้กลไกให้คำตอบแทนทางเศรษฐกิจและการแข่งขัน แกนในการปฏิรูป ได้แก่ การสอน หลักสูตรและรายวิชา ความเชี่ยวชาญใหม่ ๆ และงานวิจัยที่ตลาดต้องการ

ดังที่ได้กล่าวแล้วว่าประเทศจีนตั้ง Project 211 ขึ้นมาเพื่อปรับปรุงการศึกษาไปสู่การพัฒนาประเทศเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 Project 211 ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบใหญ่ ได้แก่

1. การปรับปรุงสภาพทั่ว ๆ ไปทั้งหมดของสถาบันการศึกษาชั้นสูง
2. การพัฒนาสาขาที่สำคัญ
3. จัดตั้งระบบบริการให้การอุดมศึกษาแก่ประชาชน

8.1.1.1.5 สหพันธรัฐมาเลเซีย (Federation of Malaysia)

[50,51,85,86]

การศึกษาชั้นอุดมศึกษาในประเทศมาเลเซียนั้นมีปัญหามากมายในช่วงสองศตวรรษที่ผ่านมา อันเนื่องมาจากเป้าหมายที่ขัดแย้งกันในเรื่องของการคงไว้ซึ่งความเชื่อถือนานาชาติกับนโยบายของรัฐบาลในเรื่องของการรื้อระบบสังคม (Social Engineering) และกระแสดemand การการศึกษาที่เพิ่มมากขึ้นในขณะที่มีมหาวิทยาลัยหรือสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษามีจำนวนจำกัด ดังนั้นในปี พ.ศ.2510 รัฐบาลจึงจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่งในกระทรวงศึกษาธิการเพื่อวางแผน คณะกรรมการชุดนี้ได้เสนอแนะให้มีแผนระยะยาวเพื่อรองรับการศึกษาแก่นักศึกษาในกลุ่มอายุเกณฑ์ทหารได้ประมาณร้อยละ 20 ทั้งยังได้มุ่งเน้นในเรื่องของการเป็นอิสระหรือการพึ่งพาตัวเองให้มากขึ้นไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการบริหารจัดการและในเรื่องของวิชาการ

ต่อมาในปี พ.ศ.2512 เกิดปัญหาระหว่างเชื้อชาติอย่างรุนแรงขึ้นในมาเลเซียเนื่องจากความไม่เสมอภาคระหว่างชนเชื้อชาติมาเลย์ และเชื้อชาติอื่นโดยเฉพาะจีน ทำให้เกิดปัญหาในระบบการศึกษาซึ่งมีฐานรากจากประเทศอังกฤษ หลังจากเกิดจลาจลรัฐได้เร่งพัฒนาระบบโควตานักศึกษามาเลย์และบุคลากรมหาวิทยาลัยเพื่อเร่งให้มาเลย์ได้ก้าวหน้าทันกลุ่มอื่นนำไปสู่การครอบงำ National Operations Council ซึ่งเข้ามาแทนที่รัฐสภา กับได้ตั้งคณะกรรมการขึ้นมาศึกษาชีวิตความเป็นอยู่ของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยมาเลย์ คณะกรรมการชุดนี้ได้รายงานว่า พรบ.มหาวิทยาลัยมาเลย์ (University of Malaya's Constitution) ไม่สะท้อนให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของชาติ และได้เรียกร้องให้สร้างมหาวิทยาลัยแห่งชาติจริง ๆ ขึ้นใหม่ ดังนั้นในช่วง พ.ศ.2513-2515 จึงปรากฏมีมหาวิทยาลัยเปิดใหม่อีก 4 แห่ง รวมทั้ง National University of Malaysia ซึ่งตั้งขึ้นในปี พ.ศ.2513 โดยร่วมมือกับวิทยาลัยมุสลิม มหาวิทยาลัยอื่น ๆ นั้นได้แก่ University of Science ในปี พ.ศ.2512 ซึ่งมีหลักสูตรการสร้างทรัพยากรบุคคลทางด้านวิทยาศาสตร์ อุตสาหกรรม สาธารณสุขศาสตร์ และด้านการศึกษา มี University of Agriculture พ.ศ.2514 ซึ่งยกฐานะมาจาก College of Agriculture ในรัฐ Selangor มี University of Technology พ.ศ.2515 ในปี พ.ศ.2526 รัฐบาลได้จัดตั้งมหาวิทยาลัยเพิ่มขึ้นอีกคือ International Islamic Studies (IIU) และในปี พ.ศ.2527 ก็ตั้ง Northern University of Malaysia (UUM) ประกอบด้วย School of Economics and Public Administration และ School of Management and Accountancy จัดการเรียนการสอนด้านเศรษฐศาสตร์ บริหารธุรกิจและการบัญชี

ระบบการศึกษาระดับอุดมศึกษาของมาเลเซียเปลี่ยนแปลงจากระบบอิสระที่พึ่งตนเอง (Relatively Autonomous System) ก่อนปี พ.ศ.2512 มาเป็นระบบควบคุมโดยรัฐ (state-controlled) กระทรวงศึกษาธิการเข้ามาควบคุมดูแลนโยบายอุดมศึกษาทั้งหมดของประเทศซึ่งไม่ใช่แต่เฉพาะด้านการเงินเท่านั้นแต่ยังรวมถึงการบริหารบุคคล ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนา การรับเข้า

หรือการโยกย้าย การบริหารวิชาการ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของหลักสูตร การเรียนการสอน และการรับนักศึกษา ในส่วนหลังนี้ใช้ระบบโควตา คือ “bumiputras” (มาเลย์และชนพื้นเมือง) ร้อยละ 55 และอีกร้อยละ 45 เป็นกลุ่มไม่ใช่มาเลย์หรือ “non-bumipatras” รัฐได้เปิดโครงการพิเศษเพื่อรับนักเรียนทุนมาเลย์เข้าเป็นอาจารย์ และมีการเปลี่ยนภาษาที่ใช้สอนในมหาวิทยาลัยเป็นภาษาประจำชาติ คือ Bahasa Malaysia ตั้งแต่ปี พ.ศ.2526 สำหรับในเรื่องของกฎหมายนั้น Universities and Universities Colleges Act of 1971 ได้ห้ามไม่ให้ศึกษามหาวิทยาลัยทำกิจกรรมและได้ถ่ายโอนอำนาจของสภามหาวิทยาลัยในการแต่งตั้ง Vice-Chancellor และ Deputy Vice-Chancellor มาเป็นอำนาจของรัฐมนตรีศึกษาธิการ อธิการบดีมีอำนาจในการแต่งตั้งคณบดี และในปี พ.ศ.2518 ได้ปรับปรุงกฎหมาย ทำให้คนของรัฐบาลสามารถเข้าไปเป็นกรรมการสภามหาวิทยาลัยได้มากขึ้น ทั้งนี้เพื่อกำกับดูแลให้มหาวิทยาลัยได้พัฒนาไปตามแนวทางนโยบายใหม่ ๆ ของรัฐบาล

ด้วยเหตุนี้เอง ทั้งมหาวิทยาลัยที่จัดตั้งใหม่และมหาวิทยาลัยมาเลย์ซึ่งได้รับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างจึงมีระบบการศึกษาที่เปลี่ยนไปจากระบบการศึกษาของสหราชอาณาจักร อังกฤษ

มาเลเซียได้พัฒนาอุดมศึกษาของตนจนเจริญก้าวหน้า และปัจจุบันเป็นคู่แข่งสำคัญของไทยและมีโอกาสที่จะก้าวหน้ามากกว่าไทย มาเลเซียมีแผนพัฒนาชาติมาแล้ว 6 ฉบับ และกำลังเริ่มใช้แผน 7 ปี พ.ศ.2539-2543 นอกจากนี้ยังมี The Second Outline Perspective Plan ปี พ.ศ.2534-2543 และ The Vision 2020 แผนเหล่านี้เน้นเป้าหมายที่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และให้ความสำคัญต่อการศึกษาระดับอุดมเป็นประการแรกสุด

ประเทศมาเลเซียมี 8 มหาวิทยาลัย Polytechnics ปัจจุบันมี Post-Secondary College เพิ่มขึ้นอีก 2 แห่ง ในปี พ.ศ.2537-2538 มีนักศึกษาลงทะเบียน 133,889 คน = ร้อยละ 13.87 ซึ่งนับว่ายังน้อยเมื่อเทียบกับประเทศที่พัฒนาแล้วอื่น ๆ มหาวิทยาลัยทุกแห่งปกครองตนเอง (Self-governing) มีเสรีภาพในการดำเนินการตามหลักสูตรและทางวิชาการ เพื่อให้เห็นภาพของการพัฒนาอุดมศึกษาของประเทศมาเลเซียที่ชัดเจน จะขอยกคำกล่าวของนายแพทย์ มหาธีร์ โมฮัมหมัด นายกรัฐมนตรีของประเทศมาเลเซีย ซึ่งได้กล่าวเมื่อวันอังคารที่ 19 กรกฎาคม 2537 ในพิธีเปิดวิทยาลัยนานาชาติที่ Bukitjambul ที่เกาะปีนังว่า “วิสัยทัศน์ 2020” (Vision 2020) มาเลเซียจะเป็นศูนย์กลางการศึกษาของภูมิภาคนี้ และรัฐบาลมาเลเซียได้ดำเนินการหลายประการเพื่อที่จะให้มาเลเซียเป็นศูนย์กลางของการศึกษาของภูมิภาคแถบนี้

สิ่งที่ประเทศมาเลเซียได้หรือกำลังดำเนินการอยู่นั้น โดยสรุปมีดังนี้ คือ

- 1) การแก้ไขกฎ ระเบียบ เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาที่มีชื่อเสียงในต่างประเทศมาเปิดวิทยาเขตของมหาวิทยาลัยนั้น ๆ ในประเทศมาเลเซียได้ การเปิดวิทยาลัยนานาชาติที่เมืองปีนัง เป็นก้าวหนึ่งในการที่จะนำประเทศมาเลเซียเป็นศูนย์กลางการศึกษาในภูมิภาคนี้

- 2) การยอมรับว่าสถาบันอุดมศึกษาของภาครัฐบาลแต่เพียงอย่างเดียวจะไม่สามารถบรรลุความต้องการของประเทศที่จะนำไปสู่วิสัยทัศน์ 2020 นี้ได้ ด้วยเหตุนี้บทบาทของการศึกษาภาคเอกชนจึงมีความสำคัญที่จะให้การศึกษาแก่เยาวชนมาเลเซียและบุคคลอื่น ดังนั้น รัฐบาลจึงเน้น การทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐและเอกชนเสมือนหนึ่งมีมโนทัศน์ของบริษัทมาเลเซีย (The Concept of Malaysia Incorporated) อันจะช่วยให้ระบบการศึกษาเป็นไปได้ดีที่สุด ด้วยเหตุนี้จึงมีความจำเป็นที่ภาคเอกชนต้องเข้าใจความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของกระทรวงศึกษาธิการเป็นต้นว่า การขจัดความซ้ำซ้อนและความมุ่งทำงานร่วมกันเพื่อวัตถุประสงค์อันเป็นหนึ่งเดียวกันในเรื่องนั้น ๆ การขยายตัวของสถาบันอุดมศึกษาภาคเอกชนไม่เพียงแต่จะสนองความต้องการเฉพาะชาวมาเลเซียเท่านั้น แต่หากยังสนองความต้องการของนักศึกษาต่างชาติอีกด้วย เมื่อพิจารณาจากสถิติเห็นได้ว่า นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2533 ถึงปัจจุบันมีจำนวนนักศึกษาต่างชาติมาศึกษาในประเทศมาเลเซียเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 144 กล่าวคือ ในปี พ.ศ. 2533 มีนักศึกษาผ่านแผนกตรวจคนเข้าเมืองจำนวน 1,190 ครั้ง ในปี พ.ศ.2534 เพิ่มขึ้นเป็นจำนวน 1,526 และในปี พ.ศ.2536 เป็นจำนวน 2,911 ครั้ง (คิดเป็นจำนวนครั้งที่ผ่าน, ไม่ใช่จำนวนคน) ในจำนวนนี้เป็นนักศึกษาจากสหรัฐอเมริกาจำนวน 50 ครั้ง ในปี พ.ศ.2534 และ 213 ครั้ง ในปี พ.ศ.2536 ในปี พ.ศ.2534 จำนวนนักศึกษาจากประเทศญี่ปุ่นผ่านแผนกตรวจคนเข้าเมือง 12 ครั้ง และในปี พ.ศ.2536 เพิ่มขึ้นเป็น 59 ครั้ง
- 3) รัฐบาลมาเลเซียเห็นว่า มหาวิทยาลัยของรัฐได้รับเงินสนับสนุนอย่างเพียงพอที่จะสนองความต้องการของประเทศในด้านศิลปศาสตร์ (Arts) มนุษยศาสตร์ (Humanities) และสังคมศาสตร์ (Social Sciences) สถาบันอุดมศึกษาเอกชนควรจะพยายามแสวงหาสาขาวิชาใหม่ ๆ เช่น aeronautics, materials and their properties, production technology, computer-aided design, machining and manufacturing ซึ่งจะเป็นส่วนสำคัญในอนาคตของประเทศมาเลเซียที่จะไปสู่ประเทศอุตสาหกรรมสมัยใหม่ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องเตรียมเยาวชนเพื่อรับกับงานในสังคมที่เป็นอุตสาหกรรมใหม่ที่มีความต้องการผู้ปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ นักศิลปวิทยาการ, ผู้ที่มีฝีมือในเชิงช่าง, เชิงเทคนิค, เชิงพาณิชย์ และผู้จัดการที่มีความชำนาญเพื่อเป็นฐานในการปฏิบัติงานของประเทศ นอกจากนี้ยังมีความต้องการวิศวกร นายแพทย์ นักเศรษฐศาสตร์ และนักบัญชีเพิ่มขึ้นอย่างมากอีกด้วย

- 4) การเน้นความสำคัญของคุณภาพของการศึกษา นายกรัฐมนตรีนาย แพทย์มหาธีร์ โมฮัมหมัด ได้กล่าวไว้อย่างชัดเจนว่า คุณภาพจะเป็น สิ่งที่สำคัญที่สุดสำหรับการศึกษาในอนาคตที่จะนำประเทศมาเลเซีย ไปสู่วิสัยทัศน์ 2020 เพื่อให้เป็นศูนย์กลางการศึกษาในภูมิภาคนี้ รัฐบาลจะไม่ยินยอมให้มีการดำเนินการหรือการจัดตั้งในทำนองที่ให้มี “โรงงานประกาศนียบัตรหรือโรงงานปริญญา” (Certificate Mills) รัฐบาลจะดำเนินการอย่างจริงจังแก่สถาบันที่ละเลยมาตรฐานเพียง เพื่อต้องการทำกำไรเป็นสำคัญ
- 5) รัฐบาลจะจัดตั้งคณะกรรมการรับรองมาตรฐานแห่งชาติ (National Accreditation Board) เพื่อตรวจสอบให้เกิดความมั่นใจว่า คุณวุฒิที่ ให้โดยสถาบันต่าง ๆ ในประเทศมาเลเซียนั้นได้รับการยอมรับใน ระดับนานาชาติ (International Acceptance)
- 6) รัฐบาลได้ตัดสินใจที่จะตั้ง สภาการอุดมศึกษาแห่งชาติ (National Council of Education) ขึ้น เพื่อเป็นองค์กรที่กำหนดและชี้แนะแนว ทางอุดมศึกษาในวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยทั้งของภาครัฐและเอกชน สภาฯ นี้จะมีหน้าที่รับผิดชอบในการวางแผนและกำหนดกลยุทธ์ในการ พัฒนาการอุดมศึกษาของประเทศอีกด้วย
- 7) รัฐบาลได้จัดตั้งสถาบันเฉพาะที่ Mara มีชื่อเรียกว่า Instituit Teknologi Mara สถาบันนี้ปัจจุบันมีนักศึกษาประมาณ 1,000 คน เศษ ให้การศึกษาจนถึงระดับ Diploma แต่ที่สำคัญที่สุดก็คือ การ กำหนดให้มีการสอนปีพื้นฐาน (Foundation Year) เป็นเวลา 1 ปี ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาของสหราชอาณาจักร หากนักศึกษาสามารถ สอบผ่านหลักสูตรในปีพื้นฐานนี้ได้แล้ว นักศึกษาทุกคนจะถูกส่งไป เรียนต่อในระดับปริญญาตรี ณ มหาวิทยาลัยในประเทศสหราชอาณาจักร อนึ่ง ได้ทราบมาว่าได้มีการเปิดสถาบันการศึกษาเช่นว่านี้ อีกแห่งหนึ่งเพื่อส่งนักศึกษาที่ผ่านปีพื้นฐาน 1 ปีแล้วทุกคนไปเรียน ต่อ ณ มหาวิทยาลัยในประเทศออสเตรเลีย นักศึกษาทั้งสองกลุ่ม ที่ว่านี้จะไปศึกษาในระดับปริญญาตรีด้วยทุนของรัฐบาลทุกคน เช่น เดียวกัน

เมื่อเร็ว ๆ นี้ได้มีการแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับมหาวิทยาลัย คือ Amendments (1996) to the University และ University Colleges Act (of 1971) ซึ่งเป็นการเปิดอุดมศึกษาสู่ ความเป็นไปได้ของ “corporatisation”

ประเทศมาเลเซียเตรียมแผนสำหรับอนาคตใน ศตวรรษที่ 21 ไว้ดังนี้

- 1) จัด Ambitious Program เพื่อกระตุ้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
- 2) การขยาย การยกระดับ และการปรับโครงสร้างสถาบันการศึกษาและ ฝึกอบรม
- 3) เมื่อถึงปี พ.ศ.2534 จะมีนักศึกษาระดับปริญญาตรีลงทะเบียนเรียน ประมาณมหาวิทยาลัยละ 20,000 คน ซึ่งจัดว่าเป็น “quantum-leap” ในการลงทะเบียน โดยเฉพาะสาขาวิศวกรรมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และ สาขาเทคนิคต่าง ๆ โดยตั้งเป้าอัตราส่วนลงทะเบียนให้เป็น วิทยาศาสตร์(Science):อักษรศาสตร์(Arts) = 60 : 40
- 4) มาเลเซียกระตุ้นให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมและให้ความร่วมมือกับ หน่วยงานอื่น ๆ ของรัฐในด้าน tertiary education และ skill training
- 5) จัดตั้ง National Accreditation Board and Council for Higher Education และมี Sub-Committee on Higher Education Vice-Chancellor's Committee เข้ากำกับดูแลคุณภาพและรักษาคุณภาพ ของทุกมหาวิทยาลัย รวมทั้งประสานงานและคำแนะนำเพื่อให้เกิด มาตรฐานที่เท่าเทียมกันระหว่างมหาวิทยาลัยด้วย
- 6) กระตุ้นและเร่งรัดการวิจัยพัฒนา (R&D)
- 7) ให้การศึกษาระดับอุดมศึกษาโดยระบบการศึกษาทางไกลในที่ที่มี โอกาส โดยให้ได้รับปริญญา (degree qualifications) โดยสามารถเข้า เรียนได้ง่ายและสามารถเรียนเป็นบางเวลาได้
- 8) นำอุดมศึกษาเข้าสู่สากล (Internationalisation of Higher Education) ดึงดูดให้นักศึกษาต่างประเทศเข้าศึกษาได้ง่าย

ประเทศมาเลเซียจะเพิ่มความร่วมมือในภูมิภาคโดยการ-

1. แลกเปลี่ยนบุคลากรระหว่างมหาวิทยาลัยในภูมิภาค
2. จัดโครงการพิเศษให้นักศึกษาในภูมิภาคเข้าเรียนได้ง่ายขึ้น
3. กระตุ้นให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์/แนวคิดในสาขาที่สนใจร่วม กัน โดยการจัดสัมมนาวิชาการ สัมมนาเชิงปฏิบัติการ Forums และ การประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญต่าง ๆ
4. จัดให้มี “centres of excellence” ระหว่างมหาวิทยาลัยเพื่อส่งเสริม การศึกษา และให้มีการผสมกลมกลืนในด้านวัฒนธรรม
5. สนับสนุนและมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่จะนำไปสู่ความเข้าใจและความ ร่วมมือในภูมิภาคในเรื่องของอุดมศึกษา เช่น ASEAN University- Network และ ASEM (Asia-Europe) เป็นต้น

8.1.1.1.6 อินโดนีเซีย (Indonesia) [87,88,89]

อินโดนีเซียมีความเจริญทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว อันเนื่องมาจากการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรม บทบาทของสถาบันอุดมศึกษาคือผลิตแรงงานฝีมือ ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องวิกฤตยิ่งของอินโดนีเซีย

เมื่อประเทศอินโดนีเซียได้รับอิสระภายในปี พ.ศ. 2488 นั้น มีผู้ได้รับการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยเพียงไม่กี่คน แต่หลังจากนั้นเป็นต้นมาก็ได้มีการจัดตั้งโรงเรียนและมหาวิทยาลัยขึ้นมากมายหลายแห่ง จนในปัจจุบันนี้มีจำนวนถึง 180,000 แห่ง ซึ่งในจำนวนนี้รวมทั้งมหาวิทยาลัย 100 แห่งด้วย ในปี พ.ศ.2527 รัฐบาลได้กำหนดให้การศึกษาระดับประถมเป็นการศึกษาภาคบังคับ และในปัจจุบันมีเยาวชนได้รับการศึกษาภาคบังคับนี้เกือบเต็มร้อยละ 100 หรือ 30 ล้านคน สำหรับเยาวชนที่เข้าเรียนในมัธยมศึกษาตอนต้นมีร้อยละ 53 รัฐบาลได้ตัดสินใจจัดให้มีการศึกษาระดับนี้เป็นภาคบังคับด้วยในปี พ.ศ.2537 ดังนั้นจำนวนนักเรียนจะเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็วในปีต่อๆ มา ส่วนจำนวนนักเรียนในมัธยมศึกษาตอนปลายและอุดมศึกษานั้นมีร้อยละ 37 และร้อยละ 8.5 ตามลำดับ

หลายปีที่ผ่านมา เยาวชนอินโดนีเซียเลือกไปเรียนต่างประเทศทั้งในระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา โดยมีความเชื่อว่าหากจบการศึกษาจากต่างประเทศโดยเฉพาะประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาพูดแล้วจะเป็นใบเบิกทางไปสู่ความสำเร็จได้ ดังนั้นรัฐบาลจึงพยายามแก้ไขปัญหานี้โดยการสนับสนุนการจัดตั้งโรงเรียนที่เรียกว่า “superschools” ขึ้นตามเมืองใหญ่ ๆ และสนับสนุนด้านอุปกรณ์การเรียนการสอนต่าง ๆ เช่น ห้องสมุดที่ดี ชั้นเรียนปรับอากาศ อุปกรณ์การเรียนสมัยใหม่ ทั้งวิทยุทัศน์ คอมพิวเตอร์ ฯลฯ รวมทั้งอุปกรณ์การเล่นกีฬาด้วย นอกจากนี้บางชั้นเรียนยังจัดการเรียนการสอนเป็นภาษาอังกฤษเพื่อเร่งรัดการเรียนรู้ด้านภาษาอังกฤษอีกด้วย ทั้งนี้เพื่อจูงใจให้ผู้ปกครองนำบุตรหลานมาเข้าเรียนในโรงเรียนที่เปี่ยมคุณภาพในประเทศเหล่านี้ อย่างไรก็ตามโรงเรียนเหล่านี้เก็บค่าเล่าเรียนแพง ดังนั้นผู้ปกครองที่มีฐานะดีเท่านั้นจึงจะสามารถส่งบุตรหลานเข้าเรียนได้ในระดับอุดมศึกษานั้น สถาบันการศึกษาของประเทศออสเตรเลียได้พยายามที่จะมาจัดการศึกษาในประเทศซึ่งจะทำให้นักเรียนสามารถเรียนโดยมาตรฐานเดียวกับชาวออสเตรเลีย

การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของอินโดนีเซียทำให้มีความจำเป็นต้องตั้งบัณฑิตวิทยาลัยด้านบริหารธุรกิจ ปัจจุบันมีผู้จบปริญญาสาขานี้กว่า 6,500 คน แต่ประเทศต้องการผู้จัดการใหม่ระดับปริญญาด้านนี้จำนวนอย่างน้อยถึง 8 ล้านคน ดังนั้นสถาบันที่เปิดสอนบริหารธุรกิจจึงเพิ่มขึ้นจากไม่กี่แห่งในปี พ.ศ. 2513 เป็น 200 กว่าแห่งในปัจจุบัน ทั้งนี้มีทั้งประเภทที่เป็นสถาบันสมทบกับมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในสหรัฐอเมริกาและยุโรปด้วย

พัฒนาการของการศึกษาระดับอุดมศึกษามี 2 ระดับ กล่าวคือ ในช่วง พ.ศ. 2518-2528 และ 2528-2538 ในระยะแรกนั้นเน้นการเจริญและการปรับปรุงผลผลิต, สมรรถภาพ และการพัฒนาระบบ ส่วนระยะหลังเป็นช่วงฉีกกำลังซึ่งเน้นการปรับปรุงสมรรถภาพ, โครงสร้างพื้นฐาน, การบริหารจัดการ ผลผลิตและคุณภาพทำให้จำนวนนักศึกษาเพิ่มเป็นร้อยละ 11 หรือ 2.25 ล้านในปี พ.ศ.2534

อย่างไรก็ดี สถาบันอุดมศึกษาก็มีปัญหาหลายประการ ได้แก่

- ✧ ขาดแคลนนักศึกษาสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (นักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนร้อยละ 15 เรียนวิศวกรรมศาสตร์ร้อยละ 73 เรียนสังคมศาสตร์)
- ✧ คุณภาพอาจารย์ไม่เหมาะสม
- ✧ ความจำเป็นที่จะต้องสร้างบัณฑิตให้มีคุณภาพและ relevant ออกสู่กระแสโลกาภิวัตน์

นโยบายในการพัฒนาอุดมศึกษา (2539-2548) ของอินโดนีเซียมี ดังนี้

- 1) การขยายโอกาสในการศึกษา (Expansion of Opportunity) ให้เพิ่มจากปัจจุบันร้อยละ 10 เป็นร้อยละ 15 ในปี พ.ศ.2548 และเป็นร้อยละ 25 ในปี พ.ศ.2563 หรือเท่ากับจำนวนนักศึกษาประมาณ 6.1 ล้านคน ทั้งนี้โดยมีมาตรการดังนี้
 - ✧ เพิ่มบทบาทของเอกชนให้มากขึ้น โดยส่งเสริมการจัดตั้งมหาวิทยาลัยเอกชนให้เพิ่มขึ้นจากที่มีอยู่ร้อยละ 61 เป็นร้อยละ 174 ในปี พ.ศ.2548 และให้เป็นร้อยละ 75 ในปี พ.ศ.2563
 - ✧ จำกัดการเพิ่มจำนวนนักศึกษาในมหาวิทยาลัยของรัฐโดยการขยายโปรแกรมการศึกษาด้าน polytechnic รวมทั้งเสริมสร้างโปรแกรมใหม่ ๆ อีกหลายสาขาตามความต้องการของประเทศ เช่น วิศวกรรมศาสตร์และสาขาการจัดการ เป็นต้น ในปี พ.ศ. 2563 จำนวนนักศึกษาลงทะเบียนเรียนจะเพิ่มขึ้นเป็น 1.2 ล้าน ซึ่งในจำนวนนี้จะแก่นักศึกษาสาขาวิศวกรรมศาสตร์ 0.5 ล้านคน และจะต้องตั้งมหาวิทยาลัยใหม่อีก 5 แห่ง polytechnic อีก 150 แห่ง ใน 25 ปีข้างหน้า
 - ✧ เพิ่ม fellowship program จากจำนวนนักศึกษา 8,000 คน เป็น 50,000 คน
 - ✧ พัฒนาศูนย์แห่งความเป็นเลิศ (center of excellence)
- 2) ปรับปรุงคุณภาพการศึกษาชั้นอุดมศึกษาให้เป็นไปตามความต้องการของชาติโดยเน้นทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คุณภาพอาจารย์ และคุณภาพบัณฑิต ผลิตบัณฑิตระดับสากล
- 3) ปรับปรุงการจัดการด้านอุดมศึกษา
 - ✧ ปรับปรุงความมีอิสระของมหาวิทยาลัยและให้มีการเชื่อมโยงกับภาคอุตสาหกรรม
 - ✧ ปรับปรุงประสิทธิภาพและผลผลิตของสถาบันอุดมศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชน

อินโดนีเซียได้พัฒนาระบบทัศนียภาพใหม่ในการจัดการศึกษาชั้นอุดมศึกษา โดยเน้นการปรับปรุงคุณภาพและการดำเนินการที่ยั่งยืน กระบวนทัศน์ดังกล่าวขึ้นอยู่กับการวางแผนระดับล่างขึ้นมา การสนับสนุนของประชาชนเพื่อปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้รับกับอนาคต

8.1.1.1.7 ประเทศบรูไน (Brunei Darussalam)

ปรัชญาการศึกษาแห่งชาติของบรูไนก็คือให้ความสำคัญอย่างยิ่งยวดต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

ลักษณะเด่นของระบบการศึกษาของประเทศบรูไนมีดังต่อไปนี้

1. จะจัดการศึกษา 12 ปีให้กับเด็กทุกคน
2. บรูไนใช้ภาษามลายูเป็นภาษาทางการและภาษาประจำชาติ แต่ในระบบการศึกษาให้ใช้ 2 ภาษา คือทั้งภาษาอังกฤษและภาษามลายู เป็น Bilingualism
3. ประสานคุณค่าของศาสนาอิสลามเข้าสู่ระบบการศึกษา
4. ตั้ง Universiti Brunei Darussalam (พ.ศ.2529) เพื่อ
 - ✧ เป็นสถาบันการศึกษาระดับสูงแห่งเดียว
 - ✧ เป็นศูนย์กลางของการศึกษาระดับปริญญาตรี มี 6 คณะ และมีระดับบัณฑิตศึกษาอีกหลายหลักสูตร ทั้งที่เป็นหลักสูตรเดี่ยวหรือร่วมกับมหาวิทยาลัยในสหราชอาณาจักรอังกฤษ
 - ✧ เป็นศูนย์ฝึกอบรมและยกระดับความชำนาญของบุคลากร

แผนสำหรับอนาคตสู่ศตวรรษที่ 21

- แผนมุ่งไปที่ Universiti Brunei Darussalam (UBD)
 - ✧ ปรับปรุงคุณภาพนักศึกษาและบุคลากร
 - ✧ เน้นงานวิจัยประยุกต์
 - ✧ ให้เป็นแหล่งที่ปรึกษา แก้ปัญหาและจัดการเรื่องการศึกษาต่อเนื่อง
 - ✧ ปรับปรุงคุณภาพของการจัดการ
 - ✧ รับผิดชอบและชี้นำดำเนินการเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการและปัญหาท้าทายที่จะเกิดขึ้นในอนาคต
- มุ่งทำโครงการร่วมมือกับ ASEAN และในภูมิภาค Asia-Pacific
 - ✧ โดยใช้ UBD ที่สมาชิกในองค์กรนานาชาติ และ MOUs กับสถาบันต่างประเทศ

8.1.1.1.8 ประเทศฟิลิปปินส์ (Philippines) [90,91,92]

ฟิลิปปินส์ตระหนักดีถึงความจำเป็นที่จะต้องพัฒนา “คลังทรัพยากรมนุษย์” ดังนั้นจึงได้จัดภาระหน้าที่ ๆ จะต้องทำสำหรับการศึกษาระดับสูงว่าต้องเร่งรัดระดมทรัพยากรดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายสู่การเปลี่ยนแปลงของสังคมและการพัฒนาประเทศในอนาคต

มาตรการใหม่ ๆ ที่ได้ดำเนินการเกี่ยวกับอุดมศึกษา

- 1) ปรับเปลี่ยนระบบจากการสืบทอดและระบบราชการ (hierarchical และ bureaucratic orientation) ในปี พ.ศ. 2538 เป็นกระบวนทัศน์ที่มุ่งสู่การพัฒนา ลดการควบคุม สร้างความเข้าใจร่วมปกครองตนเอง และโปร่งใส
- 2) มุ่งให้มีความสัมพันธ์ระหว่างองค์ความรู้ใหม่กับการใช้ประโยชน์ โดยให้เกิดความสมดุลระหว่างความเป็นศูนย์แห่งความเป็นเลิศกับการพัฒนา

ปัญหาที่เกี่ยวข้อง

- 1) จัดกระบวนการให้การศึกษาใหม่
 - ปัจจุบันสายวิชาชีพที่ขยายขึ้น มีผลกระทบเป็นอย่างมากต่ออุดมศึกษา
 - จัดให้มีความสมดุลระหว่างการกระจายโอกาส (รวมทั้ง Distance และ Open-learning Systems) กับคุณภาพ
 - จัดสมดุลระหว่างคุณค่าแห่งวิชาการ (meritocracy) และการทำงานในโลกแห่งความเป็นจริง
- 2) จัดกระบวนการประกันคุณภาพใหม่
 - เปลี่ยนจากระบบการให้การศึกษาเฉพาะกลุ่มคน (elitist models) เป็นการให้การศึกษาสู่ปวงชน (populist models) จัดมาตรฐานคุณภาพให้ทั่วถึงโดยไม่จำเป็นต้องมุ่งในความเป็นเลิศทางวิชาการ
 - มหาวิทยาลัยในประเทศฟิลิปปินส์ เช่น UP (University of the Philippines) ตื่นตัวมากกับเรื่องคุณภาพการศึกษา โดยมุ่งให้เกิดทักษะและความคิดวิเคราะห์ต่าง ๆ และถือเป็นเรื่องที่ท้าทายมากกว่าจะจัดการเรียนการสอนให้ได้คุณภาพในแนวอื่น
- 3) พัฒนาสถาบันในเรื่องต่อไปนี้
 - ระหว่างเสรีภาพทางวิชาการกับขอบเขตนโยบายแห่งความต้องการของประชาชน (public policy determinants)
 - ระหว่างความเป็นเลิศทางวิชาการกับการลดลงของผู้ลงทุน (entrepreneurial inclinations)
 - ระหว่างหลักสูตรดั้งเดิมกับวิชาใหม่ ๆ และหลักสูตรใหม่ ๆ

การเปลี่ยนบทบาทของมหาวิทยาลัยและวิทยาลัย (VIS-A-VIS สู่ศตวรรษที่ 21)

- เปลี่ยนจากสถาบันที่ทำการสอนวิจัย และให้บริการทางวิชาการ มาเป็นสถาบันที่ป้อนตลาดแรงงาน (market-driven)
- เปลี่ยนจากสถาบันที่มีความรุ่งเรืองทางปัญญา (upholding more intellectual values) เป็นสถาบันที่มีสมดุลระหว่างความรุ่งเรืองทางปัญญากับความต้องการของสังคม
- ใช้สมมติฐานของบทบาทที่เป็นพลวัต (dynamics) ในกระบวนการพัฒนานักศึกษาให้มีศักยภาพสูงสุด
- จัดสมดุลขององค์ความรู้และการฝึกอบรมที่ถูกต้องระหว่าง ทฤษฎีและการปฏิบัติ เพื่อให้บัณฑิตสามารถผสมผสานใช้ได้กับ สภาพการทำงานที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว
- สร้างปฏิสัมพันธ์ที่ต่อเนื่องกับอุตสาหกรรมและภาคเอกชน
- วางแผนและปรับใช้หลักการสอนและการอบรมใหม่ ๆ โดยมุ่ง เน้นให้ผู้เรียนเกิดความคิดรวบยอด/เกิดปัญญาหรือองค์ความรู้
- ใช้วิธีการใหม่ในการจัดลำดับความสำคัญของวิชาและรวมวิชาเข้าด้วยกัน ทั้งนี้เพื่อพัฒนาความสามารถของนักศึกษา (intellectual capacity) และเพื่อสร้างสมดุลระหว่างเทคโนโลยี เศรษฐศาสตร์ และวัฒนธรรมที่หลากหลาย

ให้ตระหนักถึงแผน “National Economic and Development Authority” (NEDA) ซึ่งตั้งเป้าหมายไปที่ปี พ.ศ.2568 ว่าจะสามารถผลิตบุคลากรให้แก่เอกชนภาคอุตสาหกรรม บริการได้ถึงร้อยละ 90 เพราะองค์ความรู้ตามความต้องการของอุตสาหกรรมจะเป็นยุทธศาสตร์สำคัญ ในการพัฒนาเศรษฐกิจแบบก้าวกระโดด

8.1.1.1.9 สหภาพเมียนมา (Union of Myanmar) [93]

เมียนมามีเขตแดนตอนเหนือติดกับประเทศจีน ทางตะวันออกติดกับ

ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและไทย ทางตะวันตกติดกับประเทศบังคลาเทศและ อินเดีย เมียนมามีประชากร 40 ล้านคนเศษ ในพื้นที่ 676,578 ตารางกิโลเมตร และกว่าครึ่งหนึ่งของ พื้นที่เป็นภูเขา

เมียนมามีศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติเพียงศาสนาเดียว เป็นประเทศ ที่ให้ความสำคัญกับการศึกษาเป็นลำดับแรกตั้งแต่สมัยเมื่อปี พ.ศ.1587-1620 ดังนั้นเรื่องของการ ศึกษาในระดับสูงจึงไม่ใช่เรื่องใหม่ สมัยก่อนเมื่อหลายศตวรรษมาแล้วก็มีสถานศึกษาระดับสูงหลาย แห่งโดยเฉพาะทางตอนเหนือของประเทศ ส่วนการเริ่มการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยสมัยใหม่นั้นเริ่ม

ตั้งแต่ พ.ศ. 2421 จากที่เป็น Rangoon College และมีความสัมพันธ์กับ Calcutta University ในปี พ.ศ.2427-2428 เกิดเป็น University of Rangoon (Yangon) เมื่อ 1 ธันวาคม 2463

ระบบโรงเรียนนั้นแบ่งเป็น 3 ระดับ ได้แก่ primary, middle และ secondary เมื่อเรียนจบ standard 10 ในระดับมัธยม นักเรียนก็จะไปสอบ Basic Education High School (BEHS) ซึ่งเป็นการจัดสอบทั่วประเทศโดย Board of Examination จากนั้นผู้ที่สอบผ่านใน A'list จะเข้าไปเรียนต่อระดับสูงขึ้นซึ่งอาจเป็นนักศึกษาที่ต้องมาเรียนที่มหาวิทยาลัยตามปกติ หรืออาจเป็นนักศึกษาทางไกลก็ได้ สำหรับข้าราชการที่สอบได้ A'list จะได้ไปศึกษาที่ Workers' College ใน Yangon และเรียนภาคค่ำใน Mandalay University โดยมีกรรมการคัดเลือกให้เข้าเรียนในมหาวิทยาลัย หรือสถาบันวิชาชีพที่เหมาะสมตามความสามารถที่สอบผ่าน BEHS Examination ได้

ในเมียนมามีมหาวิทยาลัย/วิทยาลัย และสถาบันการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในสังกัดของกระทรวงศึกษาธิการ (Department of Higher Education/DHE) อย่างไรก็ดี ก็ยังมีมหาวิทยาลัยและสถาบันที่สังกัดกระทรวงอื่นอีกด้วย สถาบันในสังกัด DHE รวม 30 แห่ง ได้แก่

Professional Institute	6	แห่ง
Arts and Science Universities	7	แห่ง
4-year Degree Colleges	6	แห่ง
2-year Degree Colleges	10	แห่ง
Institute of Foreign Language	1	แห่ง

ส่วนสถาบันในสังกัดกระทรวงอื่น ได้แก่ Institute of Forestry ขึ้นกับกระทรวงป่าไม้ Institute of Agriculture ขึ้นกับกระทรวงเกษตร Institute of Animal and Husbandry and Veterinary Science ขึ้นกับกระทรวง Livestock, Breeding and Fisheries นอกจากนั้นก็มีสถาบันที่ขึ้นกับกระทรวงสาธารณสุขอีก 7 แห่ง ได้แก่ Institute of Medicine, Institute of Medicine I, Institute of Medicine II, Institute of Dental Medicine, Institute of Nursing, Institute of Paramedical Science, และ Institute of Pharmacy

ในการพัฒนาหลักสูตรทางเศรษฐกิจและธุรกิจเพื่อเข้าสู่เศรษฐกิจการตลาด นั้น ในปี พ.ศ.2531 เมียนมาเริ่มนโยบายสู่เศรษฐกิจการตลาดโดยให้ภาคเอกชนมีบทบาทเพิ่มขึ้น จึงมีความต้องการนักบริหารจัดการ และมีการลงทุนของเอกชนเพิ่มขึ้นทุกปี เมื่อเป็นเช่นนี้ Institute of Economics จึงจัดโปรแกรม MBA ในปี พ.ศ.2538 เพิ่มจาก post graduate program M.Com. M.Econ. ตามความต้องการของตลาด ปัจจุบัน Institute of Economics เป็นสถาบันการศึกษาชั้นสูงแห่งเดียวที่ให้การอบรมและพัฒนาทางด้านเศรษฐศาสตร์ การบริหาร บัญชี และสถิติ และได้มีการวางแผนเพื่อตั้ง Institute of Economics in Monywa สำหรับนักศึกษาทางตอนเหนือของประเทศ ส่วนในเรื่องของการพัฒนาเทคโนโลยีซึ่งรวมด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์นั้น Institute of Computer Science and Technology ได้เปิดการเรียนการสอนและฝึกอบรมถึงขั้นปริญญาโทแล้ว ใน

ขณะที่ Institute of Foreign Language ได้จัดหลักสูตรการเรียนการสอนภาษาเยอรมัน ฝรั่งเศส รัสเซีย ญี่ปุ่นและจีน และยังจัดวิทยาระดับประกาศนียบัตรธุรกิจเป็นภาษาอังกฤษอีกด้วย

ในส่วนของการพัฒนาภาคเอกชนนั้นภาควิชาต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัยและระหว่างมหาวิทยาลัยต่างประสานงานและร่วมมือกันทำโครงการวิจัย ในรูปแบบต่าง ๆ ทำให้นักศึกษารู้จักพึ่งตนเองมากขึ้นและเมื่อจบไปเป็นบัณฑิตแล้วก็สามารถประกอบธุรกิจส่วนตัวได้ เช่น วิศวกรที่จบจาก Yangon Institute of Technology ก็ตั้งบริษัทรับปรึกษาและดำเนินงาน ทางวิศวกรรม เป็นต้น

บัณฑิตที่จบจากมหาวิทยาลัย วิทยาลัย และสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ล้วนได้รับการอบรมให้ตระหนักถึงความสำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเปิดหลักสูตรด้าน marine biology, botany, zoology และ forestry ทั้งยังได้เปิดหลักสูตรพิเศษด้าน Meteorology และ Hydrology ที่ University of Yangon ในปี พ.ศ.2537

ด้วยความเชื่อว่าการพัฒนาเศรษฐกิจจะนำไปสู่ความมั่นคงทางการเมืองและถ้ามีความมั่นคงทางการเมืองถึงจะมีการพัฒนาทางเศรษฐกิจ และถ้ามีการพัฒนาทางเศรษฐกิจถึงจะมีการพัฒนาทางสังคมเช่นนี้ รัฐบาลจึงใช้ความพยายามในการพัฒนาทุกรูปแบบเพื่อให้เกิดผล อย่างไรก็ตามเมื่อยังคงต้องใช้ความพยายามอีกมากในการที่จะตามประเทศอื่น ๆ ที่พัฒนาแล้วให้ทันจึงมีความจำเป็นที่จะต้องร่วมมือกับประเทศอื่น ๆ และจำเป็นที่จะต้องได้รับความช่วยเหลือสนับสนุนจากนานาชาติเพื่อพัฒนาสังคมให้สำเร็จได้ในระยะเวลาอันสั้น

จำนวนนักเรียนในระดับการศึกษาพื้นฐานเพิ่มขึ้นทุกปี ทำให้จำนวนนักเรียนที่เข้าสอบ Basic Education High School Examination (the matriculation) เพิ่มขึ้น และมีความต้องการการศึกษาระดับสูงเพิ่มขึ้นตามไปด้วย รัฐบาลจึงขยายการศึกษาระดับสูงนี้ โดยในระยะ 5 ปีที่ผ่านมาได้ยกระดับสถาบันการศึกษาหลายแห่ง เช่น ยกกระดับวิทยาลัย 2 แห่ง ขึ้นเป็นมหาวิทยาลัย และยกกระดับวิทยาลัย 2 แห่งให้ถึงระดับปริญญาตรี เปิดวิทยาลัยใหม่ใน Chin State และที่สำคัญที่สุดก็คือเปิดมหาวิทยาลัยใหม่อีก 2 แห่ง คือ University of Distance Education ที่รับนักศึกษาลงทะเบียนเรียนได้ถึง 130,000 คน และ University of Dagon ซึ่งมีบริเวณมหาวิทยาลัยที่ใหญ่ที่สุดในประเทศ เมียนมา นอกจากนี้ยังได้เปิดสถาบันวิชาชีพพระดับมหาวิทยาลัยอีก 2 แห่งใน Mandalay

การขยายตัวของสถาบันการศึกษาระดับสูงนี้ทำให้มีความต้องการห้องปฏิบัติการ เครื่องมือวิทยาศาสตร์ คอมพิวเตอร์ หนังสือ วารสารต่างประเทศ และการสอนที่มีคุณภาพเพิ่มขึ้นอีกมาก และยังต้องการการปรับปรุงคุณภาพของการศึกษาระดับสูงด้วย การขยายตัวของสถาบันการศึกษาระดับสูงนี้ก่อให้เกิดปัญหาในเรื่องของงบประมาณเพื่อการศึกษา อย่างไรก็ตามก็มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ประเทศเมียนมาจะต้องพัฒนาทรัพยากรบุคคลก่อน ดังนั้นกระทรวงอื่น ๆ จึงต้องช่วยกันแบกรับภาระนี้กระจาย ๆ กันไป

ประเทศเมียนมาได้พยายามจัดการสัมมนา ประชุมทางวิชาการหลายครั้ง การติดต่อเชื่อมสัมพันธ์มิตรกับประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคเดียวกันจะนำมาซึ่งความเข้าใจและความร่วมมือกันต่อการพัฒนาเทคโนโลยีและการแลกเปลี่ยนทุนซึ่งจะเพิ่มบทบาทของมหาวิทยาลัยในการพัฒนาประเทศ

8.1.1.1.10 อินเดีย (India) [94]

อินเดียเริ่มมี Tertiary Education ตั้งแต่ปี 1954 ผ่านทาง University Grant Commission (UGC) อินเดียมีมหาวิทยาลัย (University และ University-like “self” governing academic institutions) 3 ประเภท คือ 1) Central University กับ State University 2) Institutions of National Importance และ 3) “Deemed University” จำนวนนักศึกษาลงทะเบียนเรียนในสถาบันการศึกษาเหล่านี้ 7.1 ล้านคน (ไม่รวมมหาวิทยาลัยเปิด) ในจำนวนนี้ประมาณ 6.7 ล้านคน ศึกษาอยู่ในวิทยาลัยสมทบ

อินเดียมีมหาวิทยาลัยทั้งหมด 236 แห่ง แบ่งเป็น Central Universities 15 แห่ง State Universities 147 แห่ง Deemed Universities 34 แห่ง Agricultural Universities 19 แห่ง และสถาบันการศึกษาระดับสูงอื่น ๆ ที่มีฐานะเทียบเท่ามหาวิทยาลัยอีก 21 แห่ง จำนวนวิทยาลัยมีทั้งสิ้น 8,191 แห่ง ในจำนวนนี้เป็นวิทยาลัยสมทบกับ Central Universities 139 แห่ง ตัวเลขนี้ไม่รวม Medical (171 แห่ง) และ Engineering Colleges (755 แห่ง) ซึ่งเป็นวิทยาลัยสมทบกับ State Universities วิทยาลัยเหล่านี้กว่าร้อยละ 75 เมื่อแรกก่อตั้งได้รับการสนับสนุนจากเอกชนปัจจุบันได้รับสนับสนุนจากรัฐร้อยละ 90 รัฐจัดตั้งวิทยาลัยและกำกับดูแลเองร้อยละ 12.5 อย่างไรก็ตามแม้จะดูเหมือนว่ามีมหาวิทยาลัยและนักศึกษาจำนวนมาก แต่ Tertiary Enrollment Ratio = ร้อยละ 2.1% ซึ่งจัดว่าไม่เหมาะสมกับประเทศกำลังพัฒนาหรือพัฒนาแล้ว

ในเรื่องของการศึกษาทางไกล อินเดียมี Conventional Universities 36 แห่ง เป็น 3 Central และ 36 States จัดการเรียนการสอนให้แก่นักศึกษา 3.1 ล้านคน นอกจากนี้แล้วยังมีการศึกษาทางไกลตั้งแต่ปี พ.ศ. 1985 เมื่อมีการก่อตั้ง India Gandhi National Open Universities และขยายออกเป็น 6 มหาวิทยาลัยเปิด ซึ่งในจำนวนนี้แยกเป็นประเภท Central Universities 1 แห่ง และ State Universities 5 แห่ง มีนักศึกษาลงทะเบียนเรียน 2.4 ล้านคน

อินเดียมีการวิจัยทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ส่วนหลังนี้เชื่อมต่อกับความร่วมมือกับองค์กรเช่น Council of Scientific and Industrial Research, และ Indian Council of Mechanical Research Indian Council of Agricultural Research

ปัญหาหลักของการศึกษาระดับสูงในอินเดีย

1. ความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงอัตราส่วนการเข้าศึกษาระดับอุดมศึกษา
2. การขยายตัวของสถาบันอุดมศึกษาในทางลึกเปรียบเทียบกับทางกว้าง (Consolidation vs. Horizontal Expansion)

3. การคงไว้ซึ่งระดับคุณภาพให้ได้มาตรฐานเท่าเทียมกัน
4. การสนับสนุนให้ภาคการศึกษาทางไกลเข้มแข็งขึ้น โดยเฉพาะในส่วน
ของกลไกของระบบ นโยบายการเรียนการสอน
5. ความจำเป็นที่จะต้องตั้งองค์กรพิเศษ เพื่อประสานระหว่างองค์กรของรัฐ
หลาย ๆ หน่วยที่รับผิดชอบด้านการศึกษาในระดับอุดมศึกษา
6. การจัดสมดุลย์ระหว่างเสรีภาพของมหาวิทยาลัยและการตรวจสอบ
จากสังคม
7. การจัดสมดุลย์ระหว่างความต้องการของตลาดแรงงานและหลักสูตร
ของมหาวิทยาลัย (Liberal Curricula)
8. การสนับสนุนให้มีกรอบของกฎหมายรองรับเข้มแข็งขึ้น เพื่อความเป็น
อิสระในการบริหารจัดการ (new “franchising arrangement”) ระหว่าง
มหาวิทยาลัยในอินเดียกับมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ

การศึกษาระดับอุดมศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของประเทศอินเดียมุ่งไปสู่ :-

1. การใช้การคมนาคมระบบใหม่และเทคโนโลยีสารสนเทศทั้งในด้านการ
ศึกษาทางไกล การศึกษาปกติ
2. เพิ่มการลงทุนของภาคเอกชนโดยปรับโครงสร้างการกำกับดูแลและ
ตรวจสอบ
3. เพิ่มหลักสูตรการศึกษาด้านสหวิทยาการให้มากขึ้น
4. เพิ่มจำนวนอาจารย์และนักศึกษาทั่วประเทศ
5. เพิ่มความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยทั่วประเทศ
6. จัดให้มีการรวมตัวที่ละน้อยระหว่างระบบการศึกษาปกติกับการศึกษา
ระบบเปิด
7. จัดหาแหล่งสนับสนุนด้านการเงินเพิ่มขึ้นให้มาก

8.1.1.2 กลุ่มประเทศพัฒนาในเอเชียตะวันออก

8.1.1.2.1 ญี่ปุ่น (Japan) [95]

ญี่ปุ่นได้ตระหนักถึงความสำคัญของอุดมศึกษาก่อนไทยเล็กน้อย คือตั้งแต่
สมัย Meiji ระหว่างปี พ.ศ. 2411-2455 โดยมีเป้าหมายหลักที่จะให้ทัดเทียมและเหนือกว่าอุดม
ศึกษาในซีกโลกตะวันตกสมัยนั้น ญี่ปุ่นได้ส่งนิสิตนักศึกษาไปเรียนยังต่างประเทศ และดึงดูดความรู้
จากประเทศโลกตะวันตกเข้าสู่ญี่ปุ่น โดยเฉพาะได้เน้นวิทยาศาสตร์พื้นฐาน เช่น คณิตศาสตร์, ฟิสิกส์
และวิศวกรรมศาสตร์เข้ามามาก ในขณะที่ประเทศไทยได้ส่งนักเรียนไปเรียนยังต่างประเทศในสมัย
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยกระจายไปหลายสาขาไม่ได้เน้นหนักทางวิทยาศาสตร์
พื้นฐานและวิศวกรรมศาสตร์เหมือนญี่ปุ่น

ญี่ปุ่นได้สนับสนุนการศึกษาระดับอุดมศึกษามาตั้งแต่ระยะเริ่มต้น ข้อมูลจากสำนักงาน ก.พ. ระบุว่าในการสำรวจในปี พ.ศ.2531 ได้พบว่าญี่ปุ่นมีมหาวิทยาลัยที่เรียน 4 ปีขึ้นไปจำนวนถึง 491 แห่ง เป็นของรัฐบาลกลาง 96 แห่ง ของเทศบาล (Prefecture) 38 แห่ง และของเอกชน 357 แห่ง วิทยาลัยที่เรียน 2-3 ปี 548 แห่ง มหาวิทยาลัยเกษตรแห่งโตเกียว (Tokyo University of Agriculture) ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยเอกชนได้ฉลองครบรอบ 100 ปีเมื่อปี พ.ศ.2535 แสดงว่าญี่ปุ่นได้ให้การสนับสนุนมหาวิทยาลัยเอกชนมาตั้งแต่ระยะต้น ๆ ของการพัฒนาอุดมศึกษา และเปิดให้มีการแข่งขันโดยเสรี เอกชนมีส่วนร่วมลงทุนในระดับอุดมศึกษาตลอดเวลา อัตราการเข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษาของญี่ปุ่นเพิ่มจากร้อยละ 18.7 ของประชากรในวัยเรียนในปี พ.ศ.2513 เป็น 30.3 ในปี พ.ศ.2518 และ 33.5 ในปี พ.ศ.2523 และค่อนข้างคงที่ในเวลาต่อมา เช่นในปี พ.ศ.2535 อยู่ในอัตราร้อยละ 33.2 หรือประมาณ 3.9 ล้านคน อัตราเข้าศึกษามีแนวโน้มลดลงในอนาคตเพราะเยาวชนอายุเข้าศึกษามีจำนวนน้อยลงอันเป็นผลจากการคุมกำเนิด

หากจะแบ่งประเภทอุดมศึกษาของญี่ปุ่นในปัจจุบันแล้วอาจจะแบ่งได้เป็นสามประเภทด้วยกันคือ มหาวิทยาลัยที่เน้นการวิจัยเป็นหลัก (Research Universities) มหาวิทยาลัยที่เน้นการปฏิบัติเป็นหลัก (Practical Universities) และมหาวิทยาลัยที่เน้นการศึกษาตลอดชีพ (Lifelong-education Universities)

หลังสงครามโลกครั้งที่สอง เมื่อสหรัฐอเมริกาเข้าครอบครองญี่ปุ่นได้มีการนำระบบการศึกษาของอเมริกาเข้ามาใช้ตั้งแต่ระบบมัธยมไปถึงอุดมศึกษา แต่โดยพื้นฐานต่างกัน ญี่ปุ่นมิได้เปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาให้คล้ายตามอเมริกาไปเสียทั้งหมด ยังคงรักษาระบบของญี่ปุ่นเอาไว้อยู่มาก นั่นคือ การศึกษาของญี่ปุ่นอยู่ในลักษณะของการบังคับให้อยู่ในรูปแบบเดียวกันเป็นลักษณะของเอกรูป (Uniform Education) อย่างเหนียวแน่น ในเวลาเดียวกันก็ได้ขยายการศึกษาในหลักการของความเสมอภาค (Equal Opportunity) และการศึกษาสู่ปวงชน (Education for All) อย่างกว้างขวาง

ลักษณะของอุดมศึกษาของญี่ปุ่นที่ถูกจำกัดให้อยู่ในกรอบ [96] เป็นเอกรูปเดียวกัน (Uniform Education) นั้นเพราะพื้นฐานแห่งวัฒนธรรม การรวมตัวกันเป็นหนึ่งเดียวของสังคม ตลอดจนความต้องการทางวิชาการ ซึ่งเป็นพื้นฐานที่แตกต่างไปจากสังคมตะวันตก นักวิชาการด้านสังคมและนักประวัติศาสตร์ของญี่ปุ่นได้วิเคราะห์ออกมาว่าเป็นผลจากปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

ประการแรก ด้วยความต้องการที่จะแข่งขันกับโลกตะวันตกตั้งแต่สมัย Meiji เป็นต้นมา การบังคับวิชาเรียนให้เป็นแนวเดียวกัน เป็นวิธีการที่จะทำให้ทันกับโลกตะวันตก นักศึกษาถูกบังคับให้เรียนในวิชาต่าง ๆ ที่เห็นว่าจำเป็น

- ประการที่สอง** ชาวญี่ปุ่นมีพื้นฐานของคุณค่าแห่งความเสมอภาคกัน (value on egalitarian) ในด้านความร่วมมือของศูนย์ครอบครัว และระดับแห่งความมีวินัยกับปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งยังผลให้ไม่เพียงแต่จะทำให้เกิดการแข่งขันกันอย่างรุนแรงในตัวเองเท่านั้น แต่ยังผลให้เลียนแบบเพื่อให้ทัดเทียมกันหรือเหมือนกัน โดยไม่หยิ่งลึกลงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล จิตใจและความต้องการของแต่ละบุคคล การศึกษาจึงถูกขีดเส้นให้เป็นลักษณะที่เหมือนกัน
- ประการที่สาม** ในขณะที่เศรษฐกิจญี่ปุ่นได้เจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว คือประมาณกลางทศวรรษที่ 1950 ถึง 1980 บริษัทญี่ปุ่นต่างก็เสาะหาบุคลากรที่จะมาทำงาน โดยเลือกเฉพาะผู้ที่เหมาะกับสังคมของตนและสามารถเรียนรู้งานของตนได้ก็เพียงพอ โดยไม่จำเป็นที่จะต้องมีความคิดสร้างสรรค์หรือความนึกฝันถึงการเปลี่ยนแปลงแต่ประการใด จึงมีผลกระทบมาถึงด้านอุดมศึกษาให้ผลิตบัณฑิตในรูปแบบเดียวกันได้ ซึ่งเป็นความต้องการของบริษัทธุรกิจเหล่านั้น
- ประการที่สี่** การเกิดของสังคมอุตสาหกรรมตั้งแต่สมัย Meiji เป็นต้นมาได้ทำลายอุตสาหกรรมเกษตรและอุตสาหกรรมครัวเรือนลงมา ชีวิตที่ยอมรับกันก็คือจะต้องแข่งขันเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียง เพื่อที่จะได้เข้าทำงานในบริษัทใหญ่ ๆ หรือองค์กรของรัฐที่มีเงินเดือนสูง การแข่งขันเพื่อเข้ามหาวิทยาลัยที่มีชื่อมีอยู่สูง โดยไม่คำนึงถึงลักษณะของบุคคลว่าสมควรที่จะเข้าศึกษาตามความถนัดหรือความต้องการของตนเองมากนักน้อยเพียงใด
- ประการที่ห้า** การแข่งขันกันสอบเข้ามหาวิทยาลัยเป็นเป้าหมายใหญ่ของนิสิตนักศึกษา เมื่อสังคมอุตสาหกรรมทำลายชุมชน ครอบครัวซึ่งหมดสภาพที่จะเกี่ยวข้องกับการศึกษาได้ปล่อยให้ เป็นหน้าที่ของมหาวิทยาลัยทำหน้าที่กำกับแต่ผู้เดียว การศึกษาจึงผูกขาดโดยมหาวิทยาลัยที่จะกำกับบุตรหลานของตน โดยไม่มีเสียงของชุมชนที่จะบ่งบอกความต้องการในการเปลี่ยนแปลงนั้นได้

ระบบการศึกษาที่เป็นเอกรูป (Uniform Education) ไม่ใช่สิ่งที่เลวร้ายเพราะได้สร้างสรรค์พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของญี่ปุ่น ให้เจริญรุดหน้าไปอย่างรวดเร็วในช่วง 2-3 ทศวรรษที่ผ่านมา แต่นักศึกษาของญี่ปุ่นก็ตั้งคำถามที่ท้าทายอุดมศึกษาของญี่ปุ่นว่ามันจะเหมาะสมกับทศวรรษต่อไปหรือไม่ สมควรที่จะเปลี่ยนแปลงแก้ไขอย่างไร

ความต้องการที่จะปฏิรูปการศึกษาจากระบบการศึกษาแบบเอกรูปให้มีความหลากหลายได้เพิ่มมากขึ้นทุกที อย่างน้อยเมื่อ 12 ปีที่แล้วมาได้เริ่มต้นที่มหาวิทยาลัยแพทย์แห่งหนึ่งซึ่งได้เปลี่ยนแปลงวิธีการสอบเข้าเสียใหม่จากการสอบความรู้อย่างเดียวมาผสมกับการสอบความถนัด (aptitude test) ด้วยซึ่งได้ผลที่จัดผู้ที่ไม่มีความถนัดที่จะเรียนแพทย์ให้ออกไปได้มาก ในเวลาเดียวกันโรงเรียนมัธยมหลายแห่งก็ได้ปรับหลักสูตรของตน โดยให้มีความหลากหลายมากขึ้น โดยได้รับอนุมัติจากกระทรวงศึกษาธิการของญี่ปุ่นให้เปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาเป็นระบบ “Comprehensive High Schools” แตกต่างไปจาก “Ordinary Schools” หรือ “Vocational Schools” ที่มีอยู่ทั่วไป โดยที่นักเรียนสามารถเลือกวิชาที่เรียนเองได้และจัดหลักสูตรการศึกษาเองได้ โดยอาจารย์เป็นผู้กระตุ้นให้นักเรียนคิด พิจารณาถึงความต้องการและเป้าหมายอาชีพที่เป็นอนาคตของตนเอง ในปี พ.ศ.2539 ได้มีโรงเรียนมัธยมที่จัดรูปแบบการศึกษาแบบนี้ 45 โรงเรียนตลอดทั้งประเทศญี่ปุ่น และจำนวนนี้มีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้นทุกที

นอกจากนี้แนวโน้มแห่งการเปลี่ยนแปลงที่เพิ่มมากขึ้นได้แสดงออกทางหนังสือแนะนำการศึกษาสู่ระบบอุดมศึกษาต่าง ๆ แต่เดิมหนังสือแนะนำเข้าศึกษาเหล่านี้จะจัดลำดับคะแนนสอบเข้าของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เพื่อให้นักเรียนตัดสินใจว่าตนเองควรจะสมัครสอบเข้ามหาวิทยาลัยใดในสาขาวิชาอะไร ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับระบบการศึกษาของไทยในปัจจุบันที่อาจารย์ที่ปรึกษามักจะใช้คะแนนการสอบเข้าเป็นเกณฑ์ให้นักเรียนตัดสินใจเลือกสาขาวิชาและมหาวิทยาลัยที่จะสอบเข้าโดยไม่คำนึงถึงว่าเป็นสาขาที่ตนถนัดหรือไม่ ในปัจจุบันหนังสือแนะนำการศึกษาได้เปลี่ยนรูปไปเป็นคำแนะนำสาขาวิชาที่จะศึกษา ประกอบไปด้วยคำอธิบายที่ว่าในสาขาแต่ละสาขานั้นมีอะไรที่จะเรียน และเมื่อเรียนไปแล้วสามารถประกอบอาชีพอะไรได้บ้างและสถาบันใดที่สอนวิชาเหล่านี้ นอกจากนี้หนังสือเหล่านี้เป็นจำนวนมากให้จัดลำดับคุณภาพของการให้การศึกษา โดยให้เครื่องหมาย “ดาว” ในแต่ละภาควิชาและมหาวิทยาลัยเพื่อให้นักเรียนใช้ตัดสินใจเรียนด้วย นอกจากนี้สิ่งที่แสดงออกถึงความต้องการในการเปลี่ยนแปลงนี้ ก็คือการสอบเข้าในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ซึ่งแต่เดิมผู้สอบจะสอบเข้าในหลายสาขาวิชา เช่น บริหารธุรกิจ นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ วรรณคดี ในเวลาเดียวกัน ปัจจุบันผู้เข้าสอบจะเลือกเรียนวิชาน้อยลง ซึ่งเป็นผลมาจากปริมาณการลดน้อยลงของผู้เข้าเรียนในอุดมศึกษา อันเป็นปัญหาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในปัจจุบัน และการที่นักเรียนเลือกสาขาที่จะเรียนด้วยความระมัดระวังยิ่งขึ้น

ความต้องการในการเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษานี้ได้เพิ่มมากขึ้นทุกที มีเหตุผลอย่างน้อยห้าประการที่บ่งถึงความต้องการแห่งการเปลี่ยนแปลงนี้คือ

- ประการแรก** คนโดยทั่วไปรู้สึกถึงระบบการศึกษาแบบเดิมถึงจุดอิ่มตัว ต้องการคุณค่าแห่งการศึกษาแบบใหม่ที่มุ่งให้คนได้เรียนตามความสนใจ ตามความสามารถ ความใฝ่ฝันและความทะเยอทะยานที่จะเรียนรู้ ฉะนั้น แทนที่จะให้ทุกคนต้องเรียนด้วยกัน ให้ทุกคนสามารถแยกกลุ่มเรียนได้ตามความสนใจและถนัด โดยอาศัยการใช้เครื่องมือ สื่อการสอนทันสมัยที่เพิ่มขึ้น
- ประการที่สอง** ผลทางลบในการศึกษาแบบเอกรูปได้ปรากฏชัดเจนมากขึ้น บุคคลเห็นคุณค่าของการดำรงชีวิตของตัวเองมากขึ้น คนหนุ่มสาวในยุคปัจจุบันได้เปลี่ยนแนวคิดไปมากขึ้น และประชากรเกือบร้อยละ 95 ที่เรียนถึงระดับมัธยม ญีปุ่นสามารถให้การศึกษาในระดับอุดมศึกษาสู่ปวงชนได้ การให้การศึกษาจึงควรที่จะปรับไปตามความสนใจและความสามารถของผู้เรียน
- ประการที่สาม** การสลายตัวของเศรษฐกิจแบบฟองสบู่ การเคลื่อนย้ายของอุตสาหกรรมและแรงงานสู่เอเชียต้องการบุคคลที่มีความสามารถในการทำงานให้แก่บริษัทมากกว่าบุคคลที่จัดให้อยู่ในกรอบ ยิ่งไปกว่านั้นบริษัทยังมองเห็นว่าการฝึกอบรมให้ของบริษัทอยู่ในขอบเขตที่จำกัดและไม่เหมาะสมยิ่งขึ้นทุกที จึงต้องการให้สถาบันทำหน้าที่ลดช่องว่างที่เกิดขึ้น
- ประการที่สี่** ระบบการจ้างงานของญี่ปุ่นอยู่ในภาวะที่อันตราย โดยเฉพาะประเพณีการจ้างบุคคลเป็นลูกน้องจากสถาบันเดียวกัน การจ้างงานปีละครั้งโดยพื้นฐานของผู้อาวุโสกว่า และประกันการจ้างงานตลอดชีวิต การศึกษาผู้ใหญ่ ปัจจุบันมองเหมือนเป็นเครื่องมือในการยกระดับอาชีพ แต่คนหนุ่มสาวปัจจุบันมีความเป็นตัวของตัวเองในการเลือกอาชีพมากขึ้นตามลำดับ
- ประการที่ห้า** ระบบการศึกษาของญี่ปุ่นทำให้นักเรียนมีชีวิตอยู่กับสถาบัน การศึกษามากเกินไป ประชาชนมีความต้องการให้นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับครอบครัวและชุมชนมากขึ้นและสามารถเรียนรู้ในสิ่งที่สถาบันการศึกษาไม่สามารถสอนให้ได้

อย่างไรก็ตามการยอมรับความเปลี่ยนแปลงนี้ไม่สามารถที่จะทำได้โดยง่าย ได้มีการถกเถียงกันมาตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สองระหว่างกระทรวงศึกษาธิการกับสหภาพครู โดยกระทรวงศึกษามุ่งเน้นในด้านการศึกษารูปแบบเดียวกันและควบคุมโดยส่วนกลาง ในขณะที่สหภาพครูต้องการให้มีความอิสระและมีความหลากหลาย แต่ในปัจจุบันทั้งสองฝ่ายยอมรับในการศึกษาที่มีความหลากหลาย

สถาบันอุดมศึกษาในญี่ปุ่นในปัจจุบันได้ผ่อนคลายความตึงตัวของหลักสูตรมากขึ้นทุกทีเมื่อมีการแข่งขันกันมากขึ้น โดยเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้มีโอกาสเลือกมากขึ้น แต่วิชาที่เลือกเหล่านั้นได้รับการคิดว่าให้ประโยชน์อย่างแท้จริงที่ได้บรรจุในหลักสูตรมิใช่วิชาเลือกเพื่อการเรียนง่าย

สภาการศึกษา (Central Education Council) ของกระทรวงศึกษาธิการได้วางโครงสร้างการศึกษาของญี่ปุ่นในศตวรรษที่ 21 ไว้หลายประการ [95] โดยมีจุดมุ่งที่สำคัญคือให้สร้างสรรค์ให้บุคคลมีพลังในการดำรงชีพ มีชีวิตที่มีความสุขโดยยอมรับถึงการเปลี่ยนแปลงของวิธีการสอนที่เกิดขึ้นโดยเทคโนโลยีใหม่ ๆ ในอนาคต ซึ่งจะยังความเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวงสำหรับการศึกษาของญี่ปุ่น

ญี่ปุ่นได้เห็นความจำเป็นที่จะต้องปฏิรูปอุดมศึกษา เพื่อความอยู่รอดของสังคมและการแข่งขันในเวทีโลก จึงได้จัดตั้งสภาอุดมศึกษาหรือสภามหาวิทยาลัย (University Council) ให้ทำหน้าที่เป็นองค์กรที่ปรึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมขึ้นใน พ.ศ.2530

สภาอุดมศึกษาประกอบด้วย กรรมการผู้มีความรู้ความสามารถด้านอุดมศึกษาไม่เกิน 20 คน แต่งตั้งโดยรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของ ครม. คณะกรรมการชุดนี้ทำการเสาะหาข้อมูลทำข้อเสนอแนะต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับอุดมศึกษาตั้งแต่เรื่องพื้นฐาน เช่น มาตรฐานการจัดตั้งมหาวิทยาลัย นโยบายการให้ปริญญาไปจนถึงเรื่องนโยบายการศึกษา เช่น แผนพัฒนาอุดมศึกษาและการปฏิรูปอุดมศึกษาของชาติ

คณะกรรมการชุดนี้ได้เสนอแนวทางในการปฏิรูปอุดมศึกษาโดยเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2531 ในเรื่องการปรับระบบบัณฑิตวิทยาลัยให้มีความคล่องตัว ต่อมาในปี พ.ศ.2534 ได้เสนอให้ปฏิรูปอุดมศึกษาของชาติโดยเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ.2537 เป็นต้นไป เพื่อรับกับการเปลี่ยนแปลงในทศวรรษหน้า ซึ่งยังผลให้สถาบันอุดมศึกษาของญี่ปุ่นเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงในเรื่องต่าง ๆ หลายเรื่องหลายกรณี แต่ที่สำคัญก็คือเน้นหนักทางคุณภาพของการศึกษา เริ่มตั้งแต่การพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนไปจนถึงการพัฒนาองค์กรการจัดการศึกษาและวิจัยพัฒนาระบบการประกันคุณภาพและการตรวจสอบประเมินผลงานของตนเอง เป็นต้น ดังปรากฏในแผนภูมิที่ 8.1.1.2.1-1 ถึงแผนภูมิที่ 8.1.1.2.1-3 ซึ่งอาจสรุปง่าย ๆ เฉพาะส่วนที่สำคัญดังนี้

เป้าหมายการศึกษาชาติของญี่ปุ่นคือการปฏิรูป (Reform) การศึกษา
ทุกระดับและสำหรับระดับอุดมศึกษามีเป้าหมายหลัก 4 ประการ ได้แก่

- 1) ให้เหมาะสมกับความต้องการที่หลากหลายของนักศึกษา
- 2) สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมได้ทัน
- 3) รองรับความต้องการการศึกษาตลอดชีวิตที่เพิ่มขึ้นได้ดี
- 4) การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร และที่จำนวนประชากรอายุ 18 ปี ลดลง

นโยบายเริ่มแรกในการปฏิรูป (Reform) นั้น มีทิศทางดังนี้

- 1) ปรับปรุงมาตรฐานหลักสูตรชาติให้หลากหลายและดียิ่งขึ้น
- 2) ปรับปรุงและขยายบัณฑิตวิทยาลัย และเร่งสนับสนุนทางการเงินเพื่อกระตุ้นการวิจัย
- 3) ดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายของการศึกษาตลอดชีวิตโดยกระตุ้นการจัด Refresher Education เพื่อบุคลากรจะได้มีความรู้ก้าวหน้าและทันสมัยอยู่เสมอ
- 4) สำหรับความก้าวหน้าด้านวิทยาศาสตร์ รัฐบาลเร่งสนับสนุนและปรับปรุงโครงสร้างการวิจัย เพิ่มทุนวิจัย ปรับปรุงอบรมและรับเพิ่มจำนวนนักวิจัย รวมทั้งขยายและแลกเปลี่ยนนักวิจัยและความร่วมมือกับต่างประเทศ
- 5) กระทรวงจัดระบบการศึกษาใหม่โดยใช้ Multi-media ในรูปของ
 - ✧ The University of the Air (est. 1983) โดยการให้การศึกษาผ่านสื่อทางไกล
 - ✧ The National Institute of Multi Media Education (est.1978) ทำหน้าที่เป็นสถาบันวิจัยระหว่างมหาวิทยาลัย
 - ✧ Refresher Education Programmes (est. 1992) สำหรับการให้การศึกษาแก่แรงงานอาชีพ

การแลกเปลี่ยนและความร่วมมือนานาชาติ

- 1) แลกเปลี่ยนนักศึกษา - มีแผนเพิ่มจำนวนนักเรียนต่างชาติเป็น 100,000 คน ในศตวรรษที่ 21 (จากจำนวน 53,787 คน เมื่อเดือนพฤษภาคม 1994)
- 2) การศึกษาเพื่อ International Understanding โดยปรับปรุงการศึกษาภาษาต่างประเทศและหลักสูตรการศึกษานานาชาติ
- 3) ร่วมมือกับประเทศกำลังพัฒนา โดยจัดหลักสูตรแบบ Interactive Cooperation และโดยความร่วมมือ (Coordination) ของ “Inter University Committee for Development Assistance”

- 4) การแลกเปลี่ยนนานาชาติและการร่วมมือกับองค์กรนานาชาติ เช่น UNESCO, OECD และ APEC ตัวอย่างเช่น The United Nations University

การปรับปรุงภายในสถาบันอุดมศึกษา

ก. การปรับปรุงเนื้อหาและวิธีการให้การศึกษา

- 1) จัดหลักสูตรให้แสดงออกถึงลักษณะเด่นของแต่ละคณะและแต่ละมหาวิทยาลัยโดย
 - ทบทวนการศึกษาพื้นฐานซึ่งซ้ำซ้อนกับระบบมัธยม โดยมุ่งเน้นให้ทดแทนด้วยวิชาเฉพาะตั้งแต่การศึกษาในปีที่หนึ่ง
 - ทบทวนอัตราส่วนของวิชาบังคับและวิชาเลือก โดยให้นิสิต นักศึกษามีสิทธิในการเลือกมากขึ้น
 - สร้างวิชาใหม่ ๆ ให้มีลักษณะประสมประสานสาขาวิชาสู่หลักสูตรมากขึ้น
 - เพิ่มการเรียนรู้ในด้านภาษาต่างประเทศและด้านการหาข้อมูลข่าวสารให้มากขึ้น
- 2) จัดบทเรียนเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ในด้านงานทดลอง ปฏิบัติการสัมมนา ให้มากขึ้น ให้นิสิต นักศึกษามีโอกาสแบ่งกลุ่มย่อยในการเรียน รายงานและการอภิปรายร่วมกันมากขึ้น
- 3) จัดให้มีเอกสารคำสอนในรูปสารบท (Syllabus) ในทุกสาขาที่เรียน

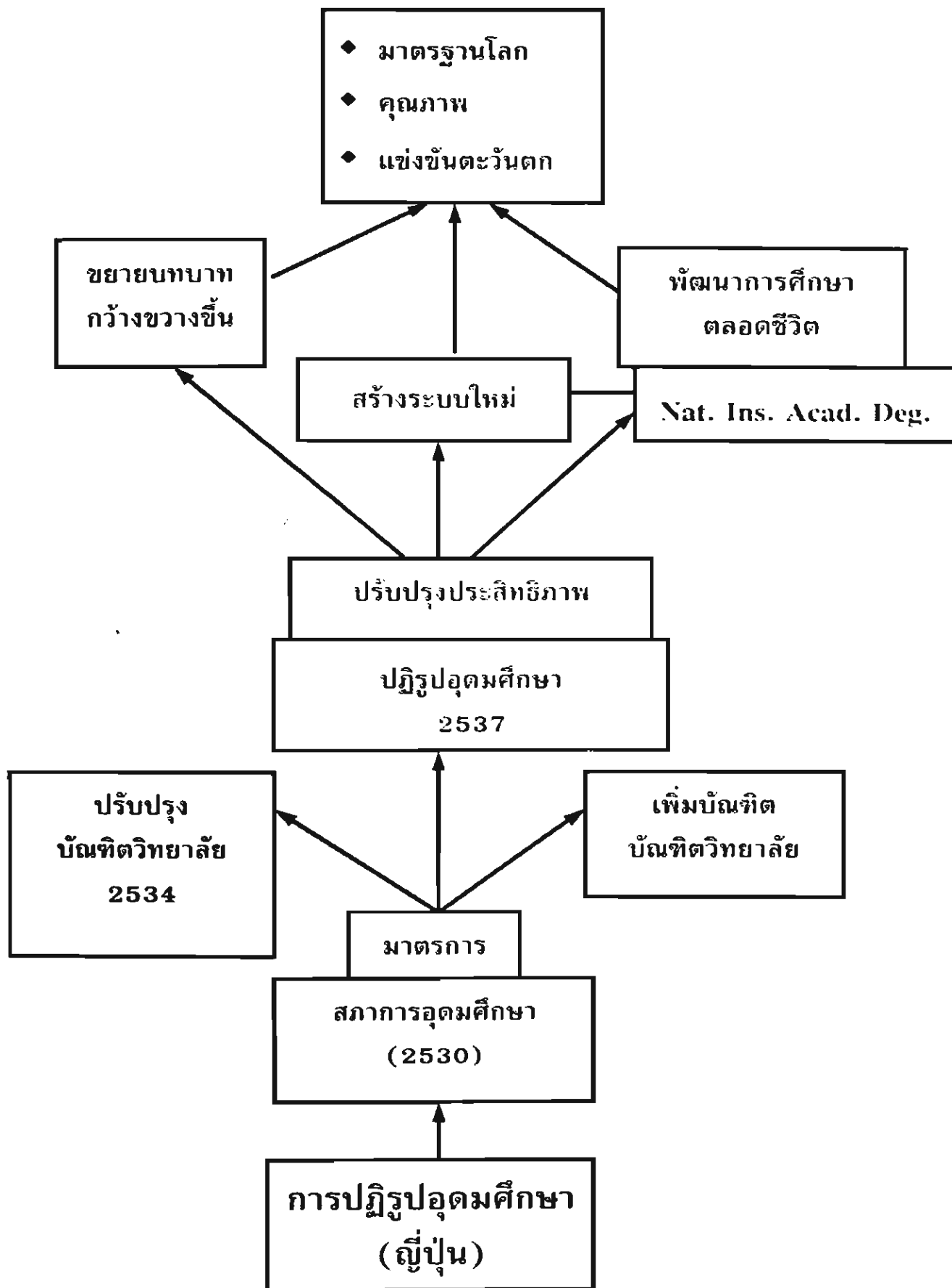
ข. การติดตามประเมินผลตนเอง

- 1) จัดให้มีองค์กรเพื่อติดตามประเมินผลตนเองภายในมหาวิทยาลัย และตีพิมพ์ผลการติดตามประเมินนั้นสู่สาธารณชน
- 2) ให้นักเรียนประเมินผลของบทเรียนในแต่ละสาขาและให้บุคคลภายนอกประเมินผลการศึกษาและวิจัยของมหาวิทยาลัย

ค. การปฏิรูปมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษา

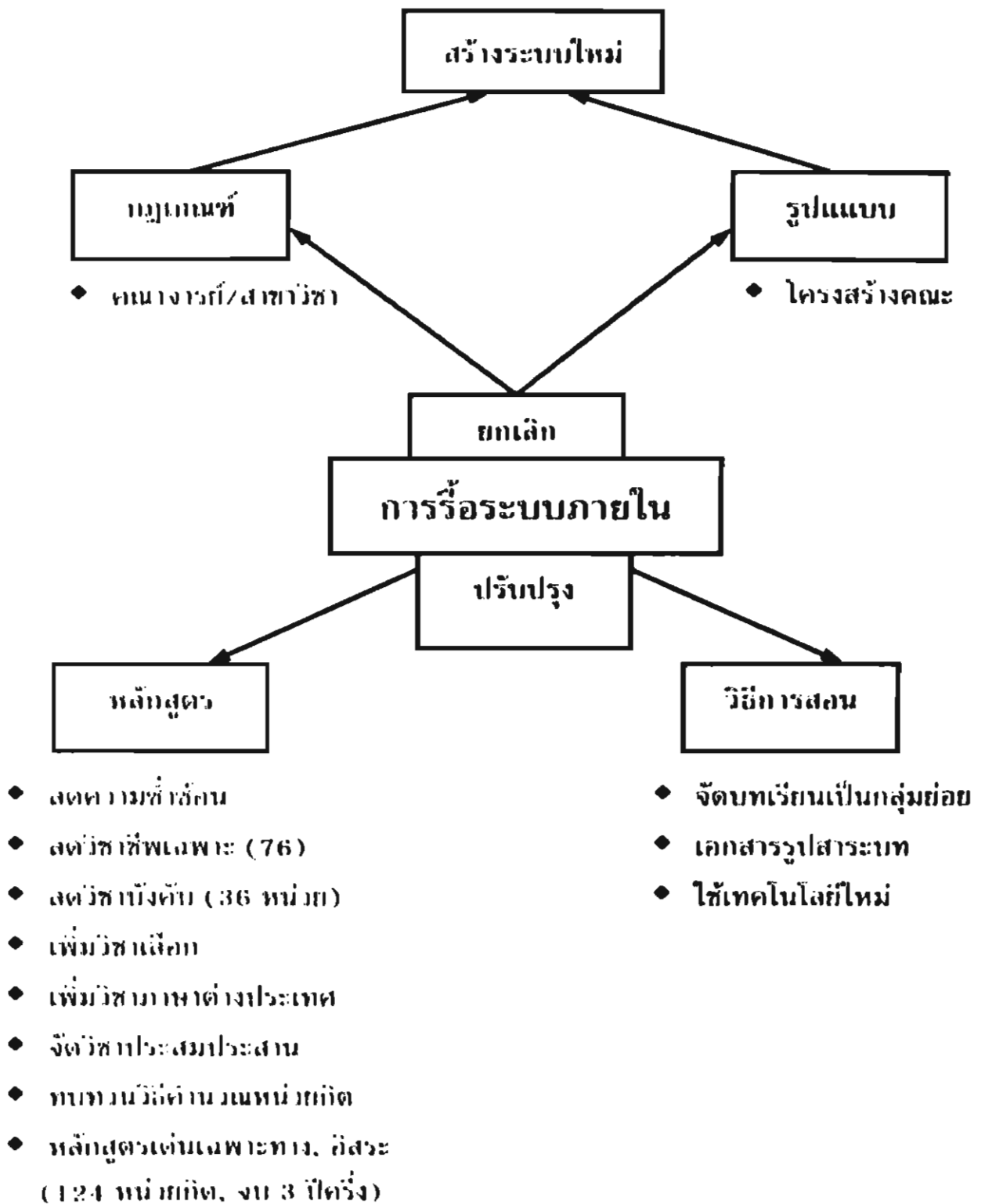
ในปี พ.ศ.2534 สภาอุดมศึกษาได้เสนอมาตรการปฏิรูปอุดมศึกษาของชาติ ซึ่งประกอบด้วย

- 1) มาตรการการปฏิรูปอุดมศึกษาตั้งแต่ พ.ศ.2537 ไปถึงทศวรรษหน้าเมื่ออายุประชากรในวัยเรียน (18 ปี) จะลดลงอย่างรวดเร็ว
- 2) มาตรการในการปรับปรุงบัณฑิตวิทยาลัยทั้งในด้านคุณภาพและปริมาณ
- 3) มาตรการในการเพิ่มการผลิตบัณฑิตชั้นบัณฑิตศึกษาให้เป็นสองเท่าตัวนับตั้งแต่ปี พ.ศ.2534 ถึงปี พ.ศ.2543

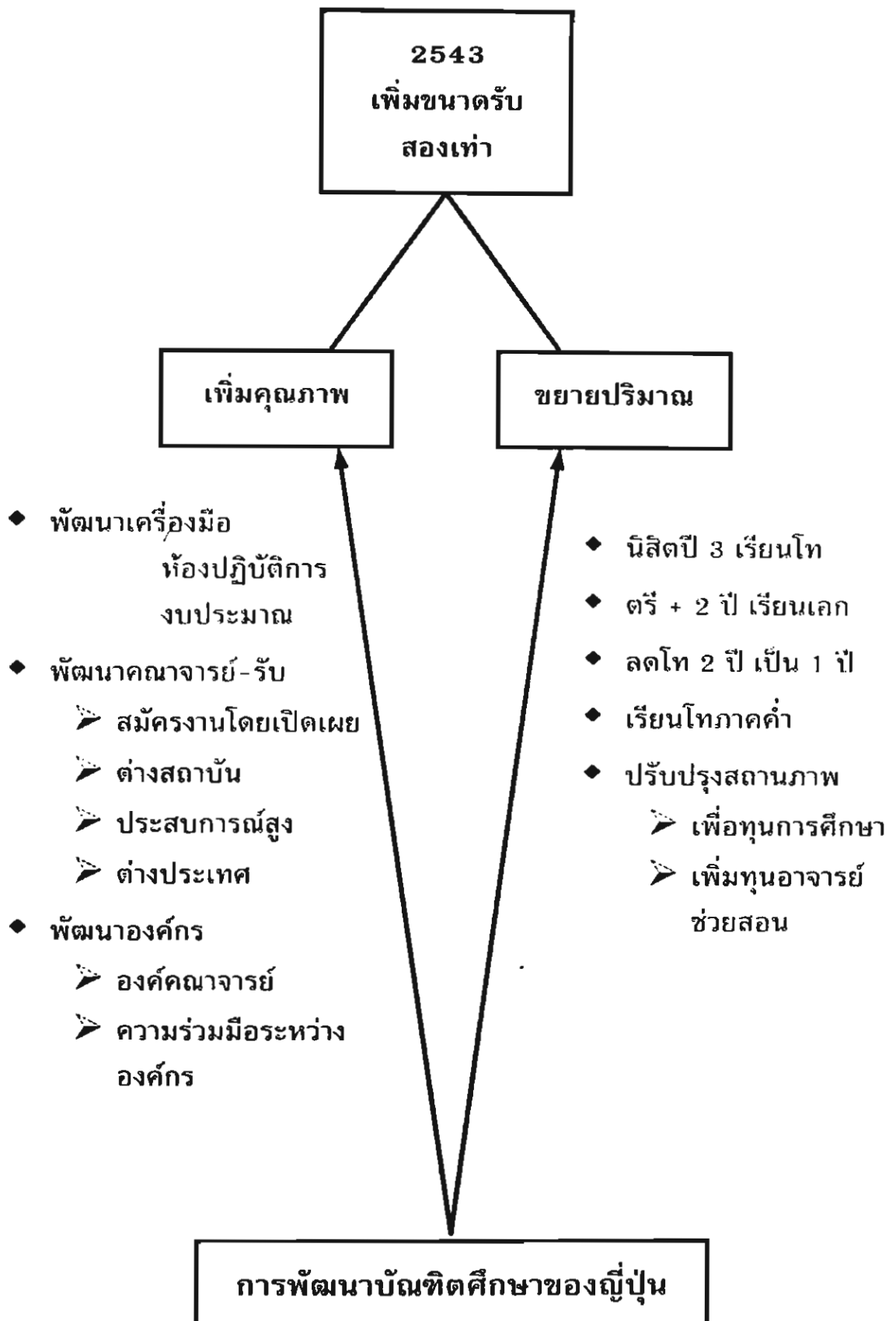

แผนภูมิที่ 8.1.1.2.1-1 แผนปฏิรูปสถาบันอุดมศึกษาของประเทศญี่ปุ่น

- ♦ ติดตามประเมินผล
ตนเอง - ดีพิมพ์สู่สาธารณะ
- ♦ นิสิตประเมินผลบทเรียน

แผนภูมิที่ 8.1.1.2.1-2 แผนรื้อระบบภายใน ในการปฏิรูปสถาบันอุดมศึกษาของประเทศญี่ปุ่น

แผนภูมิที่ 8.1.1.2.1-3 แผนพัฒนาระบบการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศญี่ปุ่น

การปรับปรุงคุณภาพของอุดมศึกษา ทำได้โดย

- ขยายบทบาทอุดมศึกษาให้กว้างขวางยิ่งขึ้น
- สร้างคุณภาพของการศึกษาและวิจัยให้ได้มาตรฐานโลก
- จัดการศึกษาตลอดชีวิตให้ทันกับความต้องการของประชากร

มาตรการสร้างความหลากหลายของอุดมศึกษา โดยมุ่งในการปรับปรุงคุณภาพมากกว่าปริมาณ

- ปรับกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับมาตรฐานมหาวิทยาลัยให้เกิดความคล่องตัว (โดยเฉพาะกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับโครงสร้างและหลักสูตรของมหาวิทยาลัย) อันได้แก่
 - 1) ยกเลิกกฎเกณฑ์ในการบังคับวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตร เช่น
เดิม หลักสูตรปริญญาตรี 124 หน่วยกิต บังคับให้เรียนวิชาพื้นฐาน 36 หน่วยกิต ภาษาต่างประเทศ 8 หน่วยกิต พลศึกษา 4 หน่วยกิต วิชาเฉพาะ 76 หน่วยกิต
ใหม่ แต่ละมหาวิทยาลัยมีอิสระที่จะจัดหลักสูตรตามความเหมาะสมให้มีหน่วยกิตรวม 124 หน่วยกิต
 - 2) ทบทวนเกี่ยวกับจำนวนคณาจารย์ ยกเลิกกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการบังคับจำนวนคณาจารย์ในแต่ละสาขาวิชา
 - 3) ทบทวนเกี่ยวกับวิธีคำนวณหน่วยกิตอนุญาตให้แต่ละมหาวิทยาลัยกำหนดจำนวนชั่วโมงสอน เพื่อนับหน่วยกิตตามความเหมาะสมเพื่อส่งเสริมวิธีการสอนแบบใหม่ ๆ ได้ เช่น การแบ่งกลุ่มย่อยที่ต่างกัน
 - 4) ยกเลิกรูปแบบของคณะ อนุญาตให้มีโครงสร้างของคณะปรับเปลี่ยนได้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม
- จัดระบบการติดตามประเมินผลตนเองในแต่ละมหาวิทยาลัย เพื่อให้สามารถทบทวนบทบาทของการให้การศึกษาและวิจัย ปรับปรุงคุณภาพและมีความรับผิดชอบตอบสนองต่อสังคมได้
- พัฒนาระบบใหม่เพื่อตอบสนองต่อความต้องการเรียนตลอดชีวิต
 - 1) สร้างวิธีการเพื่อให้นักเรียนสามารถเรียนได้ตามความสะดวก เช่น รับนิสิตที่ต้องการเรียนเฉพาะบางวิชาโดยไม่หวังปริญญา จัดวิชาเรียนให้สามารถเรียนได้ทั้งกลางวันและกลางคืนและอื่น ๆ
 - 2) จัดตั้ง National Institution for Academic Degree เพื่อการโอนหน่วยกิตต่าง ๆ กันได้
 - 3) สงวนที่นั่งไว้สำหรับนักศึกษาที่ต้องการเรียนเพื่อโอนหน่วยกิต

- ขนาดของสถาบันอุดมศึกษา
จำกัดขนาดของสถาบันอุดมศึกษาโดยพื้นฐานของจำนวนผู้เข้าเรียน (อายุ 18 ปี) ที่คาดว่าจะลดลงมากในทศวรรษต่อไป (ซึ่งอาจจะมีผู้เข้าเรียนเพียงประมาณ 1,510,000 คน ในปี พ.ศ.2543)

มาตรการเกี่ยวกับการให้การศึกษาและวิจัยขั้นบัณฑิตศึกษา โดยมุ่งเน้นคุณภาพและปริมาณ

- จัดให้มีการยืดหยุ่นในการรับเข้าศึกษา ระยะเวลาของการศึกษาและอื่น ๆ ได้แก่
 - 1) รับนิสิตที่เรียนปริญญาตรีปีที่สามเข้าเรียนในระดับปริญญาโทได้
 - 2) รับนิสิตที่สำเร็จปริญญาตรี และมีประสบการณ์การทำงานมากกว่า 2 ปีเข้าเรียนในระดับปริญญาเอกได้
 - 3) ลดระยะเวลาการเรียนระดับปริญญาโทจาก 2 ปีเป็น 1 ปีได้ สำหรับผู้ที่มีผลงานดี
 - 4) จัดตั้งระบบการเรียนปริญญาโทภาคค่ำ
 - พัฒนาการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาให้เข้มแข็งทั้งในด้านคณาจารย์ เครื่องมือและห้องปฏิบัติการ โดยเพิ่มงบประมาณสนับสนุนทั้งด้านการให้การศึกษาและวิจัย
 - ปรับปรุงสถานภาพของนิสิตชั้นบัณฑิต เช่น โครงการให้ความช่วยเหลือแก่นิสิตชั้นบัณฑิตโดยผ่านทาง Japan Scholarship Foundation ระบบทุนอาจารย์ผู้ช่วยสอนโดยผ่านทาง Japan Society for the Promotion of Science
 - ขยายขนาดของการรับนิสิตโดยอย่างน้อยให้ถึงสองเท่าในปี พ.ศ.2543
- ค) การพัฒนาองค์กรและการจัดการ
- เพิ่มการรับคณาจารย์ที่มีพื้นฐานและประสบการณ์ต่าง ๆ โดยเฉพาะผู้สำเร็จจากต่างมหาวิทยาลัยหรือผู้มีประสบการณ์สูงในงาน
 - ใช้ระบบการสมัครงานแบบประกาศโดยเปิดเผย
 - จ้างคณาจารย์จากต่างประเทศให้มากขึ้น
 - ปรับปรุงองค์กรคณาจารย์
 - พัฒนาความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยกับองค์กรอื่น ๆ ในสังคม
 - การปรับปรุงระบบการจัดการมหาวิทยาลัยให้มีประสิทธิภาพ

ญี่ปุ่นได้ปฏิบัติตามแผนปฏิรูปการศึกษาอย่างจริงจัง โดยมีการตั้งเป้าหมายที่ชัดเจน และแผนปฏิรูปการศึกษานี้มีความต่อเนื่องและสอดคล้องกับระดับการศึกษาอื่น โดยเฉพาะการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการเรียนการสอน เช่น การเพิ่มเครื่องคอมพิวเตอร์ในโรงเรียนระดับประถมจากร้อยละ 12 ในปี พ.ศ.2537 ให้เป็นร้อยละ 100 คือมีคอมพิวเตอร์ 1 เครื่องต่อนักเรียน 2 คน ในปี พ.ศ.2542 และในโรงเรียนชั้นมัธยมจากร้อยละ 14 ในปี พ.ศ.2537 ให้เป็นร้อยละ 100 คือนักเรียน 1 คนคอมพิวเตอร์ 1 เครื่องในปี พ.ศ.2542 [97]

ในด้านการสนับสนุนการศึกษาและวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีก็ได้เพิ่มงบประมาณสำหรับการนี้อย่างรวดเร็ว งบประมาณในปี พ.ศ.2539 เป็นร้อยละ 8.3 ของงบประมาณของทั้งประเทศ และได้เพิ่มจากงบประมาณในปี พ.ศ.2538 ถึงร้อยละ 10.9 [98] ในปี พ.ศ.2538 ญี่ปุ่นได้ออก พรบ. ฉบับใหม่เพื่อการสนับสนุนงานวิจัยทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีโดยเฉพาะเรียกว่า “Science and Technology Basic Law” [99] ซึ่งระบุว่าการส่งเสริมสนับสนุนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของชาติ จะต้องมีการวางแผนงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติจะต้องมีนักวิจัยให้เพียงพอ ปรับปรุงห้องปฏิบัติการ เครื่องมือและความสะดวกต่าง ๆ ในด้านการวิจัยตลอดไปจนถึงส่งเสริมการแลกเปลี่ยนกับนานาชาติ โดยผลักดันให้งบประมาณสำหรับการวิจัยเพิ่มจากร้อยละ 0.6 ของผลิตภัณฑ์มวลของชาติไปให้ถึงร้อยละ 1 ของผลิตภัณฑ์มวลของชาติ ซึ่งงบประมาณนี้ส่วนใหญ่จะตกมาอยู่ที่งานวิจัยของมหาวิทยาลัยและบัณฑิตศึกษาตามแผนปฏิรูปการศึกษานั้นจะเป็นการประกันด้วยว่าสำเร็จการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาทุกคนจะมีงานทำในด้านการวิจัย ทำให้งบประมาณวิจัยของสถาบันอุดมศึกษาเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 10.2 หรือรวมเป็นเงินทั้งสิ้น 959 ล้านเหรียญสหรัฐในปี พ.ศ.2539 อันเป็นปีเริ่มต้น [100]

ทั้งนี้ยังไม่นับบทบาทของเอกชน ซึ่งโดยปกติจะทุ่มเทงบประมาณเพื่อการวิจัยและพัฒนาเกือบถึงร้อยละ 80 ของงบประมาณวิจัยและพัฒนาทั้งหมดของประเทศ

อย่างไรก็ตามญี่ปุ่นก็ได้หันไปสนใจในการทุ่มเทงบประมาณเพื่องานวิจัยพื้นฐานเพื่อความรู้ใหม่ (innovative basic research) มากขึ้นในทศวรรษต่อไป เพราะยังเห็นว่าตนเองเป็นรองประเทศพัฒนาต่าง ๆ ของค่ายตะวันตก เช่น ค่าใช้จ่ายในด้านการวิจัยพื้นฐานของชาติต่อนักวิจัย 1 คนนั้นเป็นเพียงร้อยละ 57 ของฝรั่งเศส 67 ของสหรัฐและ 75 ของเยอรมนี

การศึกษาตลอดชีวิตในกรณีของประเทศญี่ปุ่น [54]

ประเทศญี่ปุ่นได้ให้ความสนใจและส่งเสริมในด้านการให้การศึกษาตลอดชีวิตอย่างจริงจัง ตั้งแต่ในอดีต เช่น การสอนและฝึกอบรมแก่สตรีและแม่บ้านในด้านศิลปะต่าง ๆ และมีหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่ซึ่งมีลักษณะแตกต่างไปจากหลักสูตรการเรียนปกติ หลักสูตรเหล่านี้เรียกว่า “การศึกษาสู่สังคม” (Social Education) ซึ่งเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2492 โดยตราพระราชบัญญัติขึ้นมาเรียกว่า พระราชบัญญัติการศึกษาสู่สังคม (Social Education Law) โดยมีเป้าหมายเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนโดยทั่วไปในท้องถิ่นมีโอกาสรับการศึกษาที่ไม่เป็นหลักสูตรที่สอนตามปกติในสถาบันการศึกษา ทั้งนี้เพื่อช่วยเสริมการเจริญเติบโต พัฒนาบุคคลโดยเฉพาะความรู้เรื่อง

เกี่ยวกับหลักการรัฐธรรมนูญ งานอดิเรกและศิลปวัฒนธรรมของชาติ จนกระทั่งต่อมาได้จัดตั้งขึ้นเป็นทบวงการศึกษาลอตชีวิต (Lifelong Learning Bureau) ในปี พ.ศ.2531 และได้ตราพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษาลอตชีวิตขึ้นในปี พ.ศ.2533 ทำให้มีหน่วยงานต่าง ๆ รับผิดชอบในเรื่องนี้และมีการจัดตั้งศูนย์การศึกษาลอตชีวิตขึ้นในชุมชน โดยรัฐบาลจัดสร้างศาลาประชาคม (Citizen's Public Halls) ให้เป็นแหล่งสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต และในปี พ.ศ.2539 ญี่ปุ่นได้มีศาลาประชาคมเพื่อการนี้ไม่ต่ำกว่า 18,000 แห่ง สามารถให้การศึกษาได้ไม่ต่ำกว่า 260 ล้านคนต่อปี ญี่ปุ่นได้ตั้งเป้าหมายที่จะให้เป็นสังคมที่เปิดโอกาสให้ทุกคนมีโอกาสและสามารถที่จะเลือกเรียนได้ตลอดชีวิตและให้ความสำคัญต่อผลการเรียนรู้เหล่านั้น

ในการดำเนินการเกี่ยวกับการศึกษาลอตชีวิต กระทรวงศึกษาธิการของญี่ปุ่นได้กำหนดลำดับความสำคัญของการให้การศึกษาลอตชีวิตในแผนปฏิรูปการศึกษาไว้ 4 ด้านดังนี้

1. ให้การสนับสนุนการศึกษาที่มีอยู่ในปัจจุบันเพื่อให้บุคคลที่ผ่านการศึกษาในสถาบันต่าง ๆ แล้วสามารถที่จะกลับเข้าไปเรียนเพิ่มเติมหรือหาความรู้ใหม่ได้โดยที่สถาบันอุดมศึกษาจะต้องจัดหาความรู้ใหม่ ๆ และความเชี่ยวชาญใหม่ ๆ ให้ตามความต้องการของอาชีพ และตามความต้องการของการดำรงชีพในแต่ละบุคคล

อย่างไรก็ตามสถาบันอุดมศึกษาย่อมจะดำเนินการแต่เพียงฝ่ายเดียวไม่ได้ จะต้องได้รับความร่วมมือจากหลายฝ่าย โดยเฉพาะบริษัทเอกชนเพื่อให้ความสำคัญกับการเรียนแบบนี้ โดยให้ค่าจ้างสูงขึ้นเมื่อผ่านการอบรมมาแล้ว หรือให้ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในระหว่างการฝึกอบรม

2. ให้การสนับสนุนต่อบทบาทของอาสาสมัครที่ทำกิจกรรมต่าง ๆ ให้แก่สังคม อาสาสมัครเหล่านี้มักจะมีความสำคัญต่อการเรียนรู้และการพัฒนาตนเอง บุคคลเหล่านี้มักจะให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้และความชำนาญสูง เนื่องจากอาสาสมัครประกอบด้วยบุคคลต่างวัยต่างอายุซึ่งมีตำแหน่งและความสามารถต่าง ๆ กัน ย่อมจะเป็นส่วนสำคัญในการสนับสนุนให้การศึกษาลอตชีวิตดำเนินไปอย่างมีคุณค่ายิ่ง หน่วยงานต่าง ๆ ได้เห็นคุณค่าของอาสาสมัครที่ทำงานพิเศษเหล่านี้ และมักจะให้บรรจุการทำงานในรูปอาสาสมัครลงในแบบฟอร์มการสมัครงานหรือในประวัติการทำงานด้วย

3. ขยายบทบาทกิจกรรมนอกหลักสูตรของบุคคลรุ่นหนุ่มสาว ซึ่งเป็นวัยที่ควรจะมีความคิดอ่านที่ถูกต้องและประสบการณ์ถูกทิศทาง บุคคลเหล่านี้ควรจะได้มีโอกาสในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและตลอดชีวิตในกาลต่อไป

4. ทบทวนบทบาทการศึกษาตลอดชีวิตสู่ประชาชน ตามความต้องการอันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก ซึ่งท้าทายความเป็นอยู่ของประชาชนเพื่อให้อยู่ดีมีสุขเพื่อประชาชนจะได้เข้าใจถึงสภาพแวดล้อมปัญหามานานาชาติและอื่น ๆ

โครงการนานาชาติขอญี่ปุ่น

ญี่ปุ่นเห็นความสำคัญในการแลกเปลี่ยนความรู้กับนานาชาติ เพื่อให้ทัดเทียมกับนานาชาติในเชิงสากล จึงได้กำหนดไว้ในกฎหมายชัดเจน เช่น โครงการแลกเปลี่ยนนักศึกษานานาชาติ [101] ที่ญี่ปุ่นได้ถือเป็นเรื่องสำคัญในการพัฒนาการศึกษาและวิจัยทั้งในญี่ปุ่นเองและต่างประเทศ นอกจากนี้ยังเป็นหนทางที่จะสร้างความเข้าใจและความร่วมมือระหว่างกันในอนาคต ญี่ปุ่นได้เริ่มโครงการนี้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2526 ในปี พ.ศ. 2538 ญี่ปุ่นมีนักเรียนต่างชาติในสถาบันอุดมศึกษาระดับต่าง ๆ 53,847 คน มีนักวิจัยต่างชาติ 5,288 คน (ในขณะที่นักวิจัยญี่ปุ่น ไปต่างชาติสูงกว่ามาก เช่น สหราชอาณาจักรอเมริกาในอัตรา 4 : 1) มีคณาจารย์จากต่างชาติที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นศาสตราจารย์และรองศาสตราจารย์สอนในมหาวิทยาลัย 461 คน และที่ไม่ได้รับการแต่งตั้ง 386 คน นอกจากนี้ยังมีโครงการให้ชาวต่างประเทศเข้ามาทำงานในโรงเรียนระดับมัธยม ชื่อโครงการ Japan Exchange and Teaching Program (JET) ซึ่งจัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2530 และในปี พ.ศ. 2538 มีจำนวนเยาวชนต่างชาติรวมทั้งสิ้น 30,371 คน จาก 18 ประเทศเข้ามาปฏิบัติงาน อย่างใดอย่างหนึ่งใน 3 ประเภทด้วยกันอันได้แก่ 1) เป็นผู้ประสานงานความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เช่น แปลเอกสารหรือแต่งเว็บเพจเกี่ยวกับความ ความรู้จากต่างประเทศ ทำงานในหน่วยงานที่ติดต่อกับต่างประเทศ ในท้องถิ่น 2) เป็นอาจารย์ผู้ช่วยสอนภาษาต่างประเทศร่วมกับอาจารย์ญี่ปุ่นในการสอนภาษาต่างประเทศในโรงเรียนต่าง ๆ และ 3) เป็นที่ปรึกษาด้านการแลกเปลี่ยนการกีฬา (Sport Exchange Advisors) โดยให้คำแนะนำด้วยการฝึกสอน ด้านการกีฬา หรือจัดการแข่งขันด้านการกีฬาในทั้งสามประเภทนี้เป็นประเภทที่สละมมากที่สุด เช่น เฉพาะในปี พ.ศ. 2538 เป็นจำนวนถึง 4,574 คน ในจำนวนที่รับเข้ามาทั้งหมด 5,023 คน

ญี่ปุ่นได้มีโครงการขยายโครงการแลกเปลี่ยนการศึกษา กับนานาชาติ ในทศวรรษต่อไปดังนี้ :

- 1) ทขยายการรับนักเรียนต่างชาติให้ถึง 100,000 คนต่อปี ในต้นทศวรรษที่ 21
- 2) ขยายหอพักสำหรับนักศึกษาต่างชาติ จากที่ได้รับในปัจจุบัน 14,000 คนเป็น 40,000 คน ในต้นทศวรรษที่ 21 และขอความร่วมมือกับบริษัทเอกชนให้นักศึกษาสามารถเข้าพักในหอพักของบริษัทเอกชนได้ ภายใต้ความร่วมมือของ Japan Association of Corporate Executives

- 3) ขยายโครงการแลกเปลี่ยนนักศึกษาระยะสั้น (Short - term Student Exchange Promotion Program) ซึ่งเริ่มต้นเมื่อปี พ.ศ. 2538 ให้มากขึ้น โครงการนี้แต่เดิมจำกัดเฉพาะนักศึกษาจากภูมิภาคเอเชีย - แปซิฟิก รับนักศึกษาต่างชาติ 1,000 คนในปี พ.ศ. 2538 เพิ่มขึ้นเป็น 1,700 คนในปี พ.ศ. 2539 โดยให้เรียนในญี่ปุ่นไม่เกิน 1 ปี และสามารถโอนหน่วยกิตไปยังสถาบันอุดมศึกษาในประเทศของตนได้ โดยจะขยายให้สามารถรับนักศึกษาได้ทั่วโลก
- 4) ขยายปริมาณรับนักวิจัยต่างชาติได้มากขึ้น โดยเฉพาะนักวิจัยที่มีสมรรถนะสูง โดยขยายความร่วมมือนอกจากกับสถาบันอุดมศึกษาแล้วยังร่วมมือกับกับสถาบันวิจัยที่มีชื่อเสียงระดับชาติ เช่น National Laboratory for High Energy Physics, Institute of Space and Astronautical Science จัดสัมมนาร่วมกัน เพิ่มโครงการวิจัยเพื่อให้นักวิจัยรุ่นใหม่ของชาติเข้ามาใช้เครื่องมือหรือทำการวิจัยในญี่ปุ่นได้
- 5) เพิ่มปริมาณการรับคณาจารย์ต่างชาติให้มากขึ้น โดยเฉพาะในแผนปฏิรูปสถาบันอุดมศึกษาของญี่ปุ่นไม่มุ่งเน้นเฉพาะด้านภาษา แต่ในด้านอื่น ๆ ที่ช่วยพัฒนาความรู้เพื่อยกระดับของสถาบันอุดมศึกษาให้ดีขึ้นด้วย
- 6) เพิ่มปริมาณการรับบุคลากรต่างชาติ เข้ารับการฝึกอบรมในสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ และขยายการรับฝึกอบรมไปยังหน่วยงานอื่น ๆ ในท้องถิ่นด้วย เป็นการเปิดโอกาสให้หน่วยงานท้องถิ่นได้แลกเปลี่ยนความรู้กับชาวต่างชาติได้มากขึ้น
- 7) ปรับปรุงระเบียบกฎหมายเกณฑ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับความร่วมมือกับต่างชาติ ให้มีความคล่องตัวยิ่งขึ้น รวมไปถึงความเข้าใจอันดีกับต่างชาติจัดให้มีอาจารย์แนะแนวที่มีความเข้าใจในวัฒนธรรมของต่างชาติให้เป็นที่ปรึกษาของนักเรียนต่างชาติ ให้คณาจารย์จากญี่ปุ่นได้ไปดูความเป็นอยู่ของนักศึกษาต่างชาติในประเทศต่าง ๆ

8.1.1.2.2 ประเทศสาธารณรัฐเกาหลีใต้ (Republic of Korea)

[102,103]

ในปี พ.ศ.2536 รายได้ต่อหัวของประชาชนเกาหลีใต้ประมาณ 7,466 เหรียญสหรัฐ และมีรายได้จากการค้า 166 ล้านเหรียญสหรัฐ จัดเป็นลำดับที่ 13 ของโลก ประเทศเกาหลีมีพลังที่เข้มแข็งจึงสามารถรับเป็นเจ้าภาพจัด ASIAN Games ในปี พ.ศ.2529 และ Olympiad ปี พ.ศ.2531 แสดงว่ามีสมดุลงานทางเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ตามด้วย Taejon Expo 93 ซึ่งมี 33 สถาบันนานาชาติ 108 ชาติ เข้าร่วมยิ่งแสดงถึงความยิ่งใหญ่ทั้งประเพณี เทคโนโลยี วัฒนธรรม และวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ในรอบ 4 ศตวรรษที่ผ่านมา การศึกษาของเกาหลีเจริญรุดหน้าไปอย่างรวดเร็วและเป็นแรงผลักดันที่สำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาประเทศ

สำหรับการเตรียมการเพื่อเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 นั้น เกาหลีได้วางหลักเพื่อประชาชนของตนให้เป็นมนุษยชน (establish humanism) สมณะ (refinement) ทรงความรู้ (informativeness) มีสวัสดิการ (human welfare) และทัศนคติกว้าง (open-mindedness) โดยพยายามให้พึ่งตนเอง (raise a self-reliant individual) มีความเป็นอิสระ (equipped with a distinct sense of independence) มีความคิดสร้างสรรค์ (a creative individual with a sense of originality) and มีจริยธรรม คุณธรรม จิตใจสูงและเป็นประชาธิปไตย (and ethical individual with sound morality and democratic citizenship)

การศึกษาในเกาหลีเริ่มจากการศึกษานอกระบบ (informal practice) ตามด้วยการศึกษาในระบบ (formal education) ต่อมาตอนปลายศตวรรษที่ 19 เกิดมีระบบโรงเรียนสมัยใหม่ และมีการจัดตั้งสถาบันแห่งชาติกับโรงเรียนเอกชนโดยคริสเตียนมิชชันนารีและกลุ่มผู้รักชาติ ทั้งนี้เพื่อให้การศึกษาผลิตผู้นำออกไปช่วยฟื้นฟูประเทศในอนาคต

ในช่วงปี พ.ศ.2503-2517 เกาหลีมีความเจริญทางเศรษฐกิจสูง การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง สังคม และวัฒนธรรมก่อให้เกิดการขยายตัวของการศึกษาเป็นอย่างมาก ทำให้จำนวนนักศึกษาเพิ่มมากขึ้นจนล้น ขนาดของโรงเรียนเล็กไป ขาดครูที่มีคุณภาพ ขาดแคลนอุปกรณ์การสอน เกิดการแข่งขันกันในเรื่องของการสอบเข้า ฯลฯ ดังนั้นเกาหลีจึงใช้มาตรการปรับรื้อระบบใหม่ เพื่อให้การศึกษาเข้าสู่ระบบที่เหมาะสม นโยบายได้แก่

- ✧ ปรับรื้อระบบครูศาสตร์การให้การศึกษาด้านอาชีพครู (reform teacher education system)
- ✧ ยกระดับมัธยมศึกษาเป็นวิทยาลัยครู 2 ปี และสร้างมาตรฐานวิทยาลัยการศึกษาเป็นการศึกษา 4 ปี
- ✧ สร้างบัณฑิตวิทยาลัยด้านการศึกษาเพื่อสนองตอบต่อการศึกษาอาชีพครู
- ✧ ยกเลิกการสอบเข้ามัธยมศึกษาตอนต้น
- ✧ นำระบบทดสอบเบื้องต้นเข้ามหาวิทยาลัยเพื่อจัดช่องว่างเรื่องคุณภาพระหว่างโรงเรียนมัธยมด้วยกัน
- ✧ ขยายมหาวิทยาลัยภูมิภาค (provincial universities) และสร้างวิทยาลัยระดับกลาง (junior college) ขึ้น

ในปี พ.ศ.2523 เกาหลีได้พยายามจัดขนาดการศึกษาตามปกติ แต่มุ่งเน้นด้านคุณภาพโดยกำหนดไว้ชัดเจนในรัฐธรรมนูญถึงด้านการศึกษาตลอดชีวิต นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญในลำดับต้น ๆ ในการให้การศึกษาเพื่อผลิตทรัพยากรบุคคลและได้ปฏิรูปการศึกษาของประชาชนโดยเน้นทางด้านวิทยาศาสตร์และการศึกษาตลอดชีวิต

- ยกเลิกการสอบเข้ามหาวิทยาลัยของแต่ละมหาวิทยาลัยและหันมาใช้ผลการเรียนในระดับมัธยมแทนในการสอบเข้ามหาวิทยาลัย
- ใช้ระบบให้โควต้าวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย
- ใช้ระบบการศึกษาแบบสื่อทางไกล

- เริ่มจัดเก็บภาษีการศึกษาเพื่อเป็นแหล่งเงินสำหรับการลงทุนด้านการศึกษา
- รัฐบาลออกพระราชบัญญัติการศึกษานอกระบบ และ พรบ. สนับสนุน การศึกษาระดับอนุบาลเพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต

ในเดือนมีนาคม 2528 เกาหลีตั้งคณะกรรมการเพื่อปฏิรูปการศึกษาของ ประธานาธิบดีอยู่ในกำกับดูแลของประธานาธิบดีโดยตรง โดยมีเป้าหมายในการให้การศึกษาแก่ ประชากรเกาหลีเพื่อการผลิตผู้นำที่มีคุณค่าสู่ศตวรรษที่ 21 ต่อมาในปี 2530 คณะทำงานจึงได้เสนอ บัญญัติ 10 ประการดังต่อไปนี้

- ปฏิรูประบบโรงเรียน (Reform of the school system)
- ปฏิรูประบบการสอบเข้า (Reform of the entrance examination system)
- สร้างความทันสมัยให้แก่โรงเรียน (Modernization of school facilities)
- รับครูที่มีคุณภาพเข้าทำงาน (Recruitment of qualified teachers)
- ปรับปรุงหลักสูตรและวิธีการศึกษา (Renovation of educational contents and methods)
- พัฒนากำลังคนทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (Development of high-level manpower in science and technology)
- มุ่งให้อุดมศึกษาสู่ความเป็นเลิศ (Pursuit of excellence in higher education)
- จัดการบริหารด้านการศึกษาให้เข้าระบบ (Establishment of a consistent educational administration)
- ให้อิสระแก่การบริหารการศึกษาของท้องถิ่น (Autonomy in local educational administration)
- ทุ่มการลงทุนด้านการศึกษา (Drastic increase in education investment)

ข้อเสนอแนะนี้ได้รับการตอบสนองและดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ต่อมาใน เดือนพฤษภาคม 2531 จึงตั้งคณะกรรมการศึกษากลาง (Central Educational Committee) ขึ้นเป็น คณะกรรมการที่ให้คำปรึกษาแก่กระทรวงศึกษาธิการ (Advisory Council)

สำหรับในอนาคตคือตั้งแต่ปี 2533 เป็นต้นไปนั้น เกาหลีคาดหวังว่าศึกษา ของชาติจะเจริญก้าวหน้าโดยเน้นคุณภาพการศึกษาและสวัสดิการการศึกษา (educational welfare)

เกาหลีเน้นคุณภาพการศึกษามากกว่าปริมาณ และมุ่งเป้าไปที่ความต้องการ การศึกษาของประชากร โดยขยายการศึกษาภาคบังคับเป็นการศึกษาสู่ปวงชนและเพิ่มโอกาสในการ ศึกษาในระดับสูง ในขณะนี้เป้าหมายของการศึกษาคือให้ประชากรพึ่งตนเองได้และพัฒนาชาติได้

ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจ-สังคม ฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535-2539) เป้าหมายการศึกษาของเกาหลีให้การศึกษาแก่ประชาชนชาวเกาหลีเพื่อเป็นผู้นำตามความคาดหวัง (Education of Koreans as the Prospective Leaders for the 21st Century) ดังนั้นจึงมีการกำหนดนโยบายและทิศทางการศึกษาเพื่อนำไปสู่การผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพตามต้องการคือ เป็นบุคคลที่มีบุคลิกภาพดี (accomplishment of sound personality) มีความเป็นเลิศ (pursuit of excellence) ส่งเสริมความเป็นอิสระ (promotion of autonomy) สำนึกในความเสมอภาค (realization of equality) และมีความหวังในอนาคตที่ดีกว่า (enhancement of hope for a better future) ทั้งนี้โดยขยายและปรับปรุงโอกาสของการศึกษาด้วย

การศึกษาของเกาหลีใช้ระบบ 6-3-3-4 มี กฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาซึ่งใช้มาตั้งแต่ปี 2492 และยังคงใช้อยู่ในปัจจุบันซึ่งในมาตรา 31 ได้ระบุหลักของการให้การศึกษาไว้ดังนี้

1. ทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาเท่า ๆ กัน ตามความสามารถ
2. ประชากรเกาหลีจะต้องให้บุตรได้รับการศึกษาอย่างน้อยระดับประถมศึกษาและการศึกษาอื่นที่กฎหมายกำหนดไว้
3. รัฐให้การศึกษาภาคบังคับฟรี
4. กฎหมายให้การประกันในด้านความเป็นอิสระทางวิชาการ (academic freedom) ความเชี่ยวชาญ (expertise) ไม่เอาเปรียบ (nonpartisanship) และความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัย (autonomy of universities)
5. รัฐจะต้องส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต (life-long education)
6. กฎหมายกำหนดความเกี่ยวพันพื้นฐานกับสถาบันการศึกษาและการดำเนินการไว้ทั้งการศึกษาในและนอกระบบ การให้การสนับสนุนด้านการเงินและสถานภาพครูอาจารย์

นอกจากนี้แล้ว กฎหมายการศึกษามาตรา 81 ยังได้ระบุไว้ว่า “ประชากรทุกคนมีโอกาสเท่า ๆ กันในการได้รับการศึกษาไม่ว่าจะเป็นศาสนาใด เพศใด ไม่ว่าจะมีสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างไร” และเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย เกาหลีได้จัดตั้งสถาบันการศึกษาในหลายระดับดังนี้คือ

- ✧ โรงเรียนประถม มัธยมต้น มัธยมปลาย ตลอดจนวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย
- ✧ วิทยาลัยครู มหาวิทยาลัยทางอากาศและมหาวิทยาลัยเปิด
- ✧ โรงเรียนพาณิชย์การและพาณิชย์การชั้นสูง
- ✧ โรงเรียนประชาชนและโรงเรียนชั้นสูงของประชาชน (Civic Schools & Civic High Schools)
- ✧ โรงเรียนพิเศษ
- ✧ โรงเรียนอนุบาล
- ✧ โรงเรียนอื่น ๆ

อุดมศึกษาในประเทศเกาหลีใต้

ปัจจุบันระบบอุดมศึกษาในเกาหลีใต้ จำแนกได้เป็น 5 ประเภท คือ

1. วิทยาลัย และ มหาวิทยาลัย
2. วิทยาลัยครู และ วิทยาลัยทางการศึกษา
3. วิทยาลัยชุมชน (Junior colleges)
4. มหาวิทยาลัยเปิด (Air and Correspondence University, and Open universities)
5. วิทยาลัยวิชาชีพต่าง ๆ

ทุกประเภทอยู่ภายใต้การควบคุมของกระทรวงศึกษาธิการ (MOE/Ministry of Education)

จุดประสงค์ของการศึกษาเกาหลีใต้ คือ การสอนและศึกษาทฤษฎีพื้นฐานทางวิชาการ และประยุกต์วิชาการเหล่านั้นเพื่อความเจริญก้าวหน้าของสังคมและชุมชน โดยมีระยะเวลาในการศึกษา 4-6 ปี

ในปี พ.ศ.2528 รัฐบาลได้จัดตั้ง Korea National University of Education เป็นเสมือนสถาบันทางครุศึกษา ที่ทำหน้าที่ดูแลด้านคุณภาพของผู้สอนในระดับอุดมศึกษา ทั้งในแง่ผลของการสอน เจตคติ และบุคลิกภาพ

เกาหลีใต้ประกาศใช้ระบบการสอบ Entrance ระบบใหม่ ในปี พ.ศ. 2534 และมีผลในปี พ.ศ.2537 โดยพิจารณาจาก High School Achievement และคะแนน ที่ได้รับจากการทดสอบจาก Scholastic Achievement Test ซึ่งในส่วนหลังนี้จะเป็นการทดสอบใน 3 ด้าน คือ ภาษาเกาหลี คณิตศาสตร์ และภาษาอังกฤษ โดยเน้นในด้านความสามารถในการใช้ทักษะ และความสามารถในเชิงวิเคราะห์

นอกจากนี้ ได้มีการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาในเขตภูมิภาคต่าง ๆ เพื่อสนองตอบต่อความต้องการกำลังคนทางภาคอุตสาหกรรมโดยจัดตั้งในรูปของ Junior College 3 ปี โดยเน้นการเปิดสอนทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากรัฐบาล

ในปี พ.ศ.2537 มีนักศึกษา 1,132,437 คน ลงทะเบียนเรียนในวิทยาลัย และมหาวิทยาลัย 131 แห่ง นักศึกษา 18,291 คน ลงทะเบียนเรียนใน วิทยาลัยครู 11 แห่ง และ นักศึกษา 109,983 คน เรียนอยู่ในบัณฑิตวิทยาลัย 368 แห่ง

วิทยาลัยชุมชนซึ่งเป็นโครงการจัดการศึกษา 2-3 ปี ได้รับการเรียกร้องจากประชาชนให้ขยายการเปิดรับมากขึ้น เพื่อให้ผลิตกำลังคนสนองตอบต่อการเจริญเติบโตทางภาคอุตสาหกรรมซึ่งเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว ตลอดจนมีผู้นิยมเรียนใน Junior College เพิ่มขึ้น ซึ่งจุดประสงค์ของการจัดการศึกษาในวิทยาลัยชุมชนก็คือ การผลิตผู้ชำนาญการระดับกลางโดยการประสานความรู้ในเชิงทฤษฎี และการปฏิบัติเข้าด้วยกัน สำหรับสาขาที่เปิดสอนได้แก่ ประมง เกษตร

พยาบาล บริหารธุรกิจ คหเศรษฐศาสตร์ ศิลปะ และการกีฬา ในการรับสมัครผู้เข้าเรียนใน Junior College นั้น ใช้เกณฑ์ School Achievement, Scholastic Achievement Test, Main Entrance Examination การสัมภาษณ์ และ Aptitude Test ประกอบการพิจารณา

ร้อยละ 30-50 ของจำนวนนักศึกษา 1 ปี จะถูกกันไว้สำหรับผู้สำเร็จระดับอาชีวศึกษาในสาขาเดียวกันกับที่เปิดสอน ถึงแม้ว่า Junior College จะมีจุดมุ่งหมายในการผลิตแรงงานฝีมือระดับกลางก็ตาม แต่ก็เปิดกว้างให้ผู้จบการศึกษาสามารถศึกษาต่อได้ในระดับมหาวิทยาลัยได้

8.1.2 อุดมศึกษาในยุโรป

การศึกษาในยุโรปมีความแตกต่างกันมาก ซึ่ง Mc Rae [1] ได้เปรียบเทียบไว้ดังนี้ ในอังกฤษมัธยมศึกษามีคุณภาพสูงและในระดับอุดมศึกษาก็สามารถผลิตบัณฑิตในระดับผู้นำของโลกและมีประสิทธิภาพสูง แต่เมื่อดูผลเฉลี่ยทั่วไปแล้วผลที่ได้รับส่วนใหญ่จะต่ำ นักเรียนที่เรียนนอกระบบจะไม่ได้รับการฝึกอบรมทางเทคนิค ให้เข้มแข็งได้เท่าเยอรมนี โดยทั่วไปจะพบว่านักเรียนบริหารธุรกิจจะได้รับการศึกษาดำ เช่น มีเพียงร้อยละ 24 เท่านั้นที่เป็นผู้บริหารอาวุโสที่มีปริญญา ซึ่งต่างกับสหรัฐและในญี่ปุ่นที่มีถึงร้อยละ 85, ในขณะที่เยอรมันตะวันตกมีถึงร้อยละ 62 และฝรั่งเศสร้อยละ 65 อย่างไรก็ตามอังกฤษได้ให้นักบัญชีในด้านการบริหารจัดการในสัดส่วนที่สูง ซึ่งจะเป็นด้วยเจตนาเพื่อให้เป็นนักบริหารด้วยหรือไม่นั้นไม่ชัดเจน แต่ก็เป็นส่วนที่เอกชนเกื้อหนุนให้การศึกษาได้ดีทดแทนรัฐ อังกฤษให้การศึกษาโดยมุ่งสู่มวลชน ให้ทุกคนมีโอกาสในการศึกษา และใช้การศึกษานอกระบบมุ่งในเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งอาจจะเป็นส่วนหนึ่งที่อังกฤษประสบความสำเร็จ เช่นในด้านศิลปะและความบันเทิง

ปัญหาของระบบการศึกษาของเยอรมันแตกต่างไปจากประเทศอื่น ๆ ในยุโรปโดยเฉลี่ยมีคุณภาพสูงแต่ก็ต้องใช้งบประมาณค่าใช้จ่ายสูงไปด้วย ซึ่งทำให้ระบบอุดมศึกษาของเยอรมันไร้ประสิทธิภาพโดยมีอัตราออกจากมหาวิทยาลัยก่อนจบการศึกษาสูง เยอรมันต้องใช้เวลาการศึกษายาวนานถึง 7 ปี จึงจะเท่ากับอังกฤษสอน 4 ปี นอกจากนี้ในบางสาขาอันเป็นที่นิยมเช่นสาขาบริหารธุรกิจประมาณร้อยละ 40 ของผู้สำเร็จการศึกษาจะมุ่งศึกษาต่อในระดับปริญญาเอก ซึ่งทำให้ผู้มีสมองเลิศไม่ได้เข้าทำงานในขณะอายุน้อย ผลเสียจึงเกิดขึ้น 2 ประการคือ นิสิตต้องใช้เวลาเรียนนานเกินสมควรเป็นการสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายที่รัฐต้องสนับสนุนและประการที่สอง ไม่สามารถจะเข้าทำงานตามความต้องการของตลาดได้ทันทั่วทั้งที่ตามความต้องการของนายจ้าง เท่ากับเยอรมันฝึกคนเพื่อทำงานในอดีตไม่ใช้งานในอนาคต

การศึกษาในมหาวิทยาลัยของฝรั่งเศสและอิตาลีก็เช่นเดียวกันจะต้องใช้เวลาถึง 6 ปี ถึงจะได้รับปริญญาแรกหรือปริญญาตรี เมื่อจำนวนนิสิตซึ่งเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในปี พ.ศ. 2503 เป็นต้นมา ทำให้มหาวิทยาลัยมีทรัพยากรไม่เพียงพอที่จะสอนนิสิตให้ครบถ้วนได้ และก็ยังมีความกระทบมาจนถึงปัจจุบัน ทำให้เป็นข้อถกเถียงได้ว่าไม่มีมหาวิทยาลัยประเทศต่าง ๆ ในยุโรปที่อยู่

ในระดับยอดทัดเทียมสหรัฐและสหราชอาณาจักร ซึ่งเป็นความเห็นของนักเศรษฐศาสตร์เยอรมันเอง และศาสตราจารย์ Lord Dahrenclof ซึ่งเป็นอดีตผู้ตรวจการอีซี (E C Commissioner)

อุดมศึกษาในยุโรปเมื่อเทียบระบบทั้งหมดจึงสามารถผลิตผู้สำเร็จการศึกษามาได้เพียงครึ่งเดียวของสหรัฐหรือญี่ปุ่น และในเวลาเดียวกันก็มีแนวโน้มที่จะแยกระหว่างวิทยาศาสตร์มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์โดยเด็ดขาด ทำให้ผู้สำเร็จการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีไม่สามารถสื่อความหมายให้คนทั่วไปเข้าใจได้ ในเวลาเดียวกันผู้สำเร็จการศึกษาในด้านสังคมศาสตร์หรือมนุษยศาสตร์ เช่นศิลปกรรมศาสตร์ได้ใช้เทคโนโลยีที่ผิดพลาด เพราะไม่มีความรู้ที่เป็นพื้นฐานเหล่านี้

ภาพที่ปรากฏในการศึกษาของยุโรปจึงอยู่ในลักษณะผสม ยกเว้นอังกฤษแล้วประเทศต่าง ๆ เหล่านั้นขาดความเป็นสุดยอดที่จะทัดเทียมสหรัฐอเมริกา และไม่สามารถที่จะรักษามาตรฐานสูง โดยเฉลี่ยให้คงที่ได้เหมือนญี่ปุ่นหรือเกาหลีใต้

นอกจากนี้สิ่งที่เป็ปัญหา ก็คือรัฐธรรมนูญของหลายประเทศ เช่น เยอรมันและฝรั่งเศสได้กำหนดให้ประเทศปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยแบบมีรัฐสภา มีระบบเศรษฐกิจผสมผสานระหว่างทุนนิยมกับสังคมนิยมเพื่อป้องกันการผูกขาด และขยายอำนาจโดยไม่มีขอบเขตของนายทุน ตามทฤษฎีและแผนเศรษฐกิจของอัลเฟรด มิลเลอร์-อาร์มาร์ก และวัลเตอร์ ออยเคน (Alfred Muller Armack/Walter Eucken) ทำให้ประเทศเหล่านี้มีระบบดูแลจัดการสาธารณูปโภค และประกันสังคมขั้นพื้นฐานให้พลเมือง ซึ่งหมายถึงพลเมืองของรัฐมีสิทธิได้รับการศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายใด ๆ การบังคับให้นิสิตมหาวิทยาลัยต้องเสียค่าใช้จ่ายเหล่านี้จึงเป็นก้าวยาวใหม่ของประเทศเหล่านี้ ที่ถอยห่างจากปรัชญาสังคมนิยมประชาธิปไตยสู่ระบบทุนนิยมแบบอเมริกันมากขึ้น เช่น ฝรั่งเศสซึ่งเริ่มใช้บังคับในปี พ.ศ.2539 ทำให้เกิดปัญหาเงินชววนต่อต้านขึ้น และเยอรมันก็จะเริ่มโดยบังคับให้นิสิตต้องเสียค่าลงทะเบียนคนละ 100 DM ต่อเทอม ตั้งแต่ฤดูร้อนปี พ.ศ.2540 เป็นต้นไป ซึ่งไม่เป็นการร่ายนั้ที่จะเปลี่ยนแปลง

ระบบการศึกษาที่จะต้องใช้เวลายาวนานของประเทศเหล่านี้เป็นอุปสรรคสำคัญประการหนึ่งที่จะดึงดูดนักเรียนต่างชาติเข้ามาเรียน ทำให้มหาวิทยาลัยบางแห่งดำริที่จะจัดหลักสูตรการศึกษาปริญญาโทเพียง 2 ปีสำหรับนักเรียนต่างชาติ ซึ่งโดยปกติเคยกำหนดให้ 4 ปี แต่ความเป็นจริงต้องใช้เวลา 5-7 ปี ทำให้เกิดลักษณะมาตรฐานที่แตกต่างกันขึ้น

ในโลกยุคโลกาภิวัตน์ ปัจจัยที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งในการมีส่วนร่วมสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าและความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ก็คือความเข้าใจร่วมกันระหว่างประเทศในภูมิภาคต่าง ๆ ที่มีวัฒนธรรมต่างกัน หากแต่การศึกษาจะสามารถเชื่อมโยงและนำไปสู่ความเข้าใจ ร่วมกันได้ ดังนั้น the European Commission จึงมีนโยบายในการให้การสนับสนุนส่งเสริมการศึกษาทุกระดับ ตั้งแต่ประถมศึกษาจนถึงบัณฑิตศึกษา โครงการดังกล่าวจัดตามความจำเป็นและความต้องการของประเทศพันธมิตร [104] โดยพิจารณาจากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมและวัฒนธรรม

E C จึงได้วางเป้าหมายในการช่วยเหลือให้การศึกษาแก่ประเทศ ASEAN เพื่อประโยชน์ร่วมกัน และได้เริ่มโครงการร่วมกันในระดับอุดมศึกษา เช่น โครงการแลกเปลี่ยนนักศึกษานานาชาติกับ Asian Institute of Technology และโครงการยุโรปศึกษา (European Studies) กับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สำหรับในระดับบัณฑิตศึกษาก็เริ่มโครงการใหม่เป็นโครงการนำร่องได้แก่ Junior EU-ASEAN Exchange Programme เป็นต้น ส่วนประเทศอื่น เช่น ประเทศกัมพูชานั้น E C กำลังเร่งช่วยเหลือในส่วนของระบบการศึกษาระดับประถม เนื่องจากการศึกษาพื้นฐานเป็นหัวใจของชาติไทยและการพัฒนาเศรษฐกิจ ที่จะนำไปสู่การจ้างงานการกระจายรายได้ความเสมอภาคและยังผลให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตไม่ว่าจะเป็นด้านความเป็นอยู่หรือสุขอนามัยต่าง ๆ อันจะนำประเทศกัมพูชา ไปสู่อนาคตที่ดีขึ้น

8.1.2.1 ฝรั่งเศส (France) [105,106,107]

นายกรัฐมนตรี Alain Juppe ได้พูดถึงการศึกษาของประเทศฝรั่งเศสในปี 2000 ไว้ว่า จำนวนนักศึกษาในฝรั่งเศสเพิ่มขึ้นมากในช่วงหลัง ๆ นี้ ปัจจุบันประชากรอายุ 20 ปี ประมาณร้อยละ 65 เป็นนักศึกษา จำนวนนี้เพิ่มขึ้นเป็นสองเท่าจากสิบปีก่อน หรือคิดเป็นอัตราเพิ่มเท่ากับปีละร้อยละ 7 ในขณะเดียวกันในจำนวนประชากร 5 คนที่ว่างงานนั้น 2 ใน 5 เป็นผู้ที่มียุ่ต่ำกว่า 30 ปี และประชากรที่อายุ 25 ปี ว่างงานได้น้อยกว่าร้อยละ 20 และถ้าหากได้งานก็จะได้งานที่ไม่ค่อยมั่นคงเท่าไร มีการทำงานเป็นบางเวลาเพิ่มขึ้นเมื่อสิบปีก่อนร้อยละ 40 ได้งานที่ต่ำกว่านี้ อัตราการว่างงานของประชากร อายุ 15-29 ปี เพิ่มขึ้นเป็น 3 เท่าในช่วงนี้

- ฝรั่งเศสกำลังประสบกับภาวะที่ค่อนข้างจะเกินความจริงกล่าวคือ ต้องใช้เวลาเรียนนานขึ้นมีประกาศนียบัตรเพิ่มมากขึ้น แต่เริ่มอาชีพการงานช้า เมื่อมาประสบกับปัญหาการที่หนุ่มสาวมีงานทำน้อยลงทุกที
- การที่มีประกาศนียบัตรหรือฝึกอบรมไม่ได้หมายความว่าจะเป็นการประกันการจ้างงานอีกต่อไป แต่อะไรคือคุณค่าของระบบการศึกษาซึ่งไม่ได้ช่วยให้หนุ่มสาวเข้าสู่สังคมการงานได้

นายกรัฐมนตรีฝรั่งเศสได้เสนอแนวคิดในการปฏิรูปมหาวิทยาลัยไว้ดังต่อไปนี้

- ปฏิรูประบบการศึกษาอุดมศึกษา 1-2 ปีแรก (Reform of the so-called “1st Cycle” , the first and second university years) ซึ่งมีนักศึกษาตกต้องออกจากการศึกษากลางคันมากทั้งนี้โดย :-
 - ✧ การให้มีระบบการฝึกอบรมเทคโนโลยีขึ้นในมหาวิทยาลัย
 - ✧ ในช่วงของ 1-2 ปีแรกของการศึกษานี้จะไม่เน้นเรื่องเฉพาะด้านมากนัก มีสาขาให้เลือก 4 สาขา ได้แก่ Human Sciences, Social Sciences, Exact Sciences และ Applied Sciences ทั้งนี้เพื่อให้นักศึกษาได้คุ้นเคยกับแนวทางใหม่ ๆ และวิธีการใหม่ ๆ ก่อนที่จะเลือกเรียนเฉพาะด้านได้เร็วที่สุดในปีที่สอง เอกชนจะมีบทบาทเพิ่มมากขึ้นซึ่งรวมทั้งในการจัดหลักสูตรด้วย

- ❖ การอบรมด้านเทคนิคที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนั้นได้รับการจัดลำดับความสำคัญไว้ต้น ๆ การรวมตัวกันของสถาบันต่าง ๆ เป็น Polytechnics ทำให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจโลก
- ❖ มหาวิทยาลัยต้องการการสนับสนุนเรื่องการเงินมากกว่าที่รัฐบาลได้ให้ มหาวิทยาลัยจะต้องจัดการเรื่องทรัพยากรที่มีอยู่ให้ได้ประสิทธิภาพเป็นที่น่าสนใจเสียก่อน
- สถานภาพของมหาวิทยาลัย (Status of University)
 - ❖ ปรับปรุงในสถานภาพของมหาวิทยาลัยหรือเครือข่ายเสียใหม่
- จัดตั้งทุนให้สำหรับนิสิตทั้งหมดที่เรียนในระดับ 2 ปีหลังขึ้นไปถึงระดับปริญญาโท (Creation of a grant to support all students of the “Second Cycle” (third year onwards $\Rightarrow$ Master degree) $\rightarrow$ to make students economically autonomous + 150,000 Bahts/year.)

นักศึกษาเหล่านี้ในวันจะมีอายุมากขึ้นทุกที

 - ❖ ความจำเป็นในการปรับปรุงการให้ความช่วยเหลือแก่นักศึกษาเพื่อสร้างโครงการทางวิชาชีพ (Professional Projects)
 - ❖ การสร้างสถานภาพนักศึกษาในสังคมว่าจะอยู่ที่ไหน? มีบทบาทอย่างไร?
 - จำเป็นต้องปรับการศึกษาให้เหมาะสมกับความต้องการของตลาดแรงงาน
 - ทำ Republic Model ก็คือการส่งเสริมด้วยความเป็นธรรม (Merits) และความเสมอภาค (Equal chances) คือมีโอกาสเท่าเทียมกัน

การเตรียมการเพื่อปฏิรูปมหาวิทยาลัย

การปฏิรูปในช่วงแรก (Reform of the 1st. Cycle) และการสร้างสถานะทางสังคมให้แก่นักศึกษา (provoke converging propositions)

- ไม่เห็นด้วยกับแนวคิดในการนำเอาวิธีการคัดเลือกมาใช้ในการสอบเข้ามหาวิทยาลัย
- การปฏิรูปมหาวิทยาลัยต้องเริ่มในมัธยมศึกษา โดยการปรับปรุงวิธีการให้ข้อมูล การแนะแนวและประเมินผลให้ดีขึ้น เพื่อหลีกเลี่ยงโครงการลุ่ม ๆ ดอน ๆ (half-cooked projects) ความผิดพลาดในการปรับตัว (orientation mistakes) ภาระที่มากเกินไป (overloaded options) ซึ่งจะนำไปสู่ความล้มเหลวในการเรียนมหาวิทยาลัยชั้นปีที่ 1 ซึ่งปัจจุบันมีถึงร้อยละ 20

- วางแผนให้นักศึกษาได้ปรับตัวในมหาวิทยาลัย 1 ปี โดยจัดให้มี “entrance sas” นักศึกษาทดสอบการเลือกเรียน โดยมีทางเลือกได้หลายสาขาอย่างน้อย 1 ภาคการศึกษา ก่อนที่จะเลือกสาขาเฉพาะด้านหรือเปลี่ยนทิศทางการเรียน
- ปฏิรูปสถานภาพนักศึกษาเพื่อเพิ่มความเป็นธรรมและความเสมอภาคในระบบการช่วยเหลือและสนับสนุนด้านการเงิน
- การปฏิรูปครั้งนี้ไม่ได้มีการกล่าวถึงงานวิจัยเลย
- รัฐต้องวางแผนด้านการสนับสนุนด้านการเงินเพื่อพัฒนาให้ทันกับมาตรฐานยุโรป ทั้งนี้โดยตดงบประมาณด้านประถมศึกษาลง เนื่องจากเด็ก ๆ มาเรียนน้อยลง
- วางแผนให้มีภาคการศึกษาแบบยุโรประหว่างช่วงที่ 2 หรือมหาวิทยาลัย ชั้นปีที่ 3 และ 4 เพื่อกระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศ
- เพิ่มจำนวนนักศึกษาในมหาวิทยาลัยจาก 300,000 คน เมื่อ 30 ปีที่แล้วเป็นให้สูงกว่า 2 ล้านคน

การแสดงข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิรูปอุดมศึกษา

- จัดให้มีประชาพิจารณวิธิการที่รัฐบาลฝรั่งเศสจะใช้ในช่วงฤดูใบไม้ผลิ พ.ศ.2539 เพื่อให้ได้ข้อคิดเห็น (launch debates) ในเรื่องการปฏิรูปมหาวิทยาลัย
- จัดให้มีการพิจารณาคคุณค่าของคำถามในสมุดคู่มือ (discuss validity of distributing a booklet) ซึ่งมีคำถามให้ตอบและแสดงความคิดเห็น 10 คำถาม
- มีข้อด้อยหรือจุดอ่อน 3 ประการ ดังต่อไปนี้
 - 1) การตั้งคำถาม (formulation of the questions) เป็นลักษณะประโยชน์บอกเล่า ทั้งที่มีเป้าหมายที่จะกระตุ้นให้เกิดการแสดงความคิดเห็น (discussion)
ตัวอย่าง ความล้มเหลวส่วนใหญ่ที่เกิดในมหาวิทยาลัยมาจากความผิดพลาดในการปรับตัวใช่หรือไม่?
 - 2) การขาดข้อมูลเกี่ยวกับการยอมรับหรือได้ผ่านการพิจารณาจากองค์กรต่าง ๆ ที่มีแหล่งอ้างอิง
ตัวอย่าง ในอดีตได้เคยมีการประเมินผลการปฏิรูปบ้างหรือไม่?
 - 3) ความสับสนในเรื่องหัวข้อ : ควรจัดทำคำถามที่สอดคล้องกับสภาพสังคม

ตัวอย่าง ใช้/ไม่ใช่

- จำเป็นหรือไม่ที่จะต้องใช่วิธีเลือกให้มากขึ้น
 - จะจัดแบ่งเวลาระหว่างการเรียนรู้พื้นฐานกับการฝึกอาชีพอย่างไร?
 - ผู้ใช้จะต้องจ่ายค่าบริการเท่าไร?
- ความจำเป็นในการสร้างสถาบันสังคม (social institution) และสถาบันอาชีพ (professional institutions) เพื่อให้มีการพิจารณาและถกเถียงกัน อันจะนำไปสู่พลังเคลื่อนไหวหรือบางครั้งอาจเป็นปัญหาขัดแย้งหรือปัญหาการเมืองได้

คณาจารย์ นักวิจัย, ระหว่างความจำเป็นของการสอนและกระแสเรื่องงานวิจัย (Lecturers-researchers, between teaching necessities and research streams) [108]

- ปัจจุบันบุคลากรมีความหลากหลาย (heterogeneous population) เนื่องจากเปิดประเทศสู่โลกกว้างมากขึ้น บางคนก็ยังเสียสายความเป็นอยู่แบบในอดีต บางคนเป็นแต่นักวิจัย บางคนก็สอนเพียงอย่างเดียว มีความหลากหลายหลายประเภทด้วยกัน
- คณาจารย์ส่วนใหญ่ในมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงไม่ได้ให้การแนะนำนักศึกษาอย่างเพียงพอ แต่กลับใช้เวลาส่วนใหญ่ไปทำงานวิจัย
- ภาระงานสอนโดยเฉลี่ยเท่ากับบรรยาย 192 ชั่วโมงต่อปี ถือว่าเป็น “privileged but not understood”
- คณาจารย์และนักวิจัยมีความรู้สึกเหมือนถูกจับให้อยู่ แต่ในกรอบ

ข้อเสนอของ Wain เรื่องรายงานคณะกรรมการ Fourouk ต่อนายกรัฐมนตรี (Wain propositions of Faurouk Commission Report Submitted to the Prime Minister) [109]

- ระบบที่ใช้อยู่ในปัจจุบันไม่สามารถปรับให้เข้ากับการให้และความต้องการด้านอุดมศึกษาซึ่งมีความหลากหลายได้
- มีความจำเป็นที่จะต้องนำระบบแนะนำมาใช้หรือปฐมนิเทศเด็กให้เร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ก่อนการเรียนระดับปริญญา
- มหาวิทยาลัยต้องมีอิสระที่จะจัดหลักสูตรของตัวเอง
- ใช้ผลิตประเมินคุณภาพการสอนของคณาจารย์
- จำเป็นที่จะต้องปรับปรุงห้องสมุดและเอกสารเสียใหม่

การปรับเปลี่ยนวิธีคัดเลือกนักเรียนในมหาวิทยาลัยในยุโรป (European Universities converted to selection) [110]

จุดสำคัญมีดังนี้คือ

1. เนื่องจากการเติบโตทางเศรษฐกิจในยุโรปตะวันตกเป็นไปอย่างช้า ๆ การจบอนุปริญญาจึงไม่ได้หมายความว่าจะมีสิทธิ์ได้ทำงานอีกต่อไป ทั้งนี้เนื่องจากทุกระดับในสังคมฝรั่งเศสต้องเผชิญกับภาวะการว่างงาน อันก่อให้เกิดปัญหานานานับประการ สิ่งที่มาด้วยก็คือการสูญเสียภาพพจน์ การลดคุณค่าของมหาวิทยาลัยในความคิดเห็นของประชาชน (ว่าทำไมเรียนก็นาน เรียนก็หนัก แต่จบแล้วก็ไม่มีการทำงาน) ตามรายงานของ Le Monde นักหนังสือพิมพ์ที่เห็นว่าจะต้องปรับเรื่องนี้ให้กลับกัน มีความสำคัญเป็นอันดับแรกสำหรับมหาวิทยาลัย เพื่อที่จะฟื้นฟูสถานภาพ (stats) ในอุดมศึกษาในยุโรปตะวันตกเสียใหม่
2. เมื่อเร็ว ๆ นี้ มีนักศึกษาลาออกจากมหาวิทยาลัยเป็นจำนวนมากทั้ง ๆ ที่ยังไม่ได้รับอนุปริญญา มีแต่เพียงความรู้ทั่ว ๆ ไป กับทฤษฎีบ้างเล็กน้อย ทำให้ยังหางานทำได้ยากขึ้น จึงจำเป็นที่จะต้องเน้นการฝึกอบรมทางเทคนิคให้มากขึ้น
3. ความก้าวหน้าในเรื่องประชาธิปไตยซึ่งแม้ว่าจะยังไม่สมบูรณ์ แต่ก็นำมาซึ่งการเพิ่มนิสิตเรียนระดับปริญญาตรีและการเพิ่มจำนวนนักศึกษาเข้ามหาวิทยาลัย โดยจะต้องผ่านการคัดเลือกในมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ของประเทศในยุโรปตะวันตก
4. มหาวิทยาลัยในยุโรปได้
 - ✧ เพิ่มหลักสูตรการฝึกอบรมที่มีความหลากหลายมากขึ้นเพื่อเข้าตลาดแรงงานที่มีความยากยิ่งขึ้น
5. แนวความคิดของ Le Monde ที่จะแก้ไขสถานการณ์ ก็คือ
 - ✧ จำเป็นที่จะต้องเพิ่มอัตราการแนะแนว (คณาจารย์/นักศึกษา)
 - ✧ จำเป็นต้องเพิ่มการประเมินนักศึกษาแต่ละบุคคล
 - ✧ จำเป็นต้องพัฒนาความสัมพันธ์กับหน่วยงานอื่นรอบ ๆ มหาวิทยาลัยรวมทั้งบริษัทและภาคธุรกิจอื่น ๆ และเพิ่มประสิทธิภาพของมหาวิทยาลัยขนาดเล็กที่มีกระจัดกระจายอยู่ทั่วประเทศให้ได้

8.1.2.2 สหราชอาณาจักร (United Kingdom) [52,53]

ปัญหาของอังกฤษด้านการจัดการอุดมศึกษาของชาตินั้นเกิดขึ้นจากการแบ่งแยกสภาพการจัดสรรงบประมาณให้แก่สถาบันอุดมศึกษาออกจากกัน คือ มีสภาจัดสรรงบประมาณมหาวิทยาลัย (University Funding Council, UFC) และสภาจัดสรรงบประมาณวิทยาลัยและวิทยาลัยโพลีเทคนิค (Polytechnics and Colleges Funding Council, PCFC) ซึ่งทั้งสองสภานี้จัดตั้งขึ้น

ตามพระราชบัญญัติปฏิรูปการศึกษา พ.ศ. 2531 (Education Reform Act, 1988) โดยยุบหน่วยงานจัดสรรงบประมาณเดิมคือ University Grant Commission ไป สภาทั้งสองนี้จัดให้เป็นองค์กรที่ไม่ใช่เป็นส่วนราชการเพื่อให้มีความคล่องตัวสูง และมีความเป็นอิสระไม่ขึ้นกับรัฐมนตรีหรือกระทรวงศึกษาธิการ และวิทยาศาสตร์ จึงมีปัญหากับรัฐบาลมาก ในเวลาเดียวกันความไม่เป็นเอกภาพทางการศึกษาก็เกิดขึ้น รัฐบาลจึงได้แก้ไขปัญหานี้โดยจัดตั้งคณะกรรมการเรียกว่า Jarratt Commission เพื่อปรึกษาหาแนวทางแก้ไขและในปี พ.ศ. 2534 ก็ได้ออกเอกสารสรุปทบทวนการศึกษาในรอบใหม่ (Education-New Framework) มีสาระสำคัญคือ ให้รวมทั้งสองระบบเข้าเป็นระบบเดียวกันโดยมุ่งจะสร้างความเป็นเอกภาพและมาตรฐานการศึกษาในระดับอุดมศึกษาให้ดีขึ้น เพื่อขยายอุดมศึกษาให้รัฐวิสาหกิจและเอกชนเข้ามาร่วมในการจัดการศึกษาของชาติ จึงได้ออกพระราชบัญญัติอุดมศึกษาเพิ่มเติมเรียก Further and Higher Education Act ในปี พ.ศ. 2535 เพื่อให้ครอบคลุมไปถึงอุดมศึกษาต่อเนื่องหรืออุดมศึกษาตลอดชีวิตด้วย แต่ยังคงให้ความอิสระแก่มหาวิทยาลัยที่จะรับผิดชอบอุดมศึกษาของตนเองโดยอิสระ สภาจัดสรรงบประมาณจึงมีสามสภาคือ สภาจัดสรรงบประมาณอุดมศึกษาแห่งอังกฤษ (Higher Education Funding Councils for England) สภาจัดสรรงบประมาณอุดมศึกษาแห่งเวลส์ (Higher Education Funding Councils for Wales, HEFCW) และสภาจัดสรรงบประมาณอุดมศึกษาแห่งสกอตแลนด์ (Scottish Higher Education Funding Councils, SHEFC) ในเวลาเดียวกันเพื่อขจัดความอึดอัดของกระทรวงศึกษาธิการและวิทยาศาสตร์ให้แยกเป็นกระทรวงศึกษาธิการ (Department of Education) ซึ่งดูแลการศึกษาของชาติและสำนักงานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (Office of Science and Technology, OST) ดูแลงานด้านวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการเป็นรัฐมนตรีที่มีส่วนร่วมในการประชุมคณะรัฐมนตรีด้วย ซึ่งแต่เดิมไม่มี

แม้รัฐจะเข้ามามีส่วนรู้เห็นในการดำเนินการเกี่ยวกับกิจการการศึกษามากกว่าเดิม แต่ก็ยังคงความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัยซึ่งตามพระราชบัญญัติได้ระบุว่า สภาการจัดสรรงบประมาณไม่ใช่หน่วยงานของรัฐ และรัฐไม่มีสิทธิในสถานภาพ ควบคุมดูแลหรือสิทธิพิเศษอื่นใด ในสภานี้ บรรดาทรัพย์สินของสภาไม่ถือว่าเป็นทรัพย์สินของรัฐ องค์ประกอบของสภาเลือกมาจากผู้ที่มีความรู้ความสามารถและประสบความสำเร็จในกิจการด้านอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม การคลัง อดีตอธิการบดีมหาวิทยาลัย โดยที่รัฐมนตรีหรือปลัดกระทรวงศึกษาธิการไม่ได้ทำหน้าที่ในสภานี้ การจัดสรรงบประมาณจึงเป็นไปอย่างอิสระและการใช้จ่ายต่าง ๆ จะต้องแถลงแก่สำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน เพื่อความโปร่งใสและเป็นธรรม

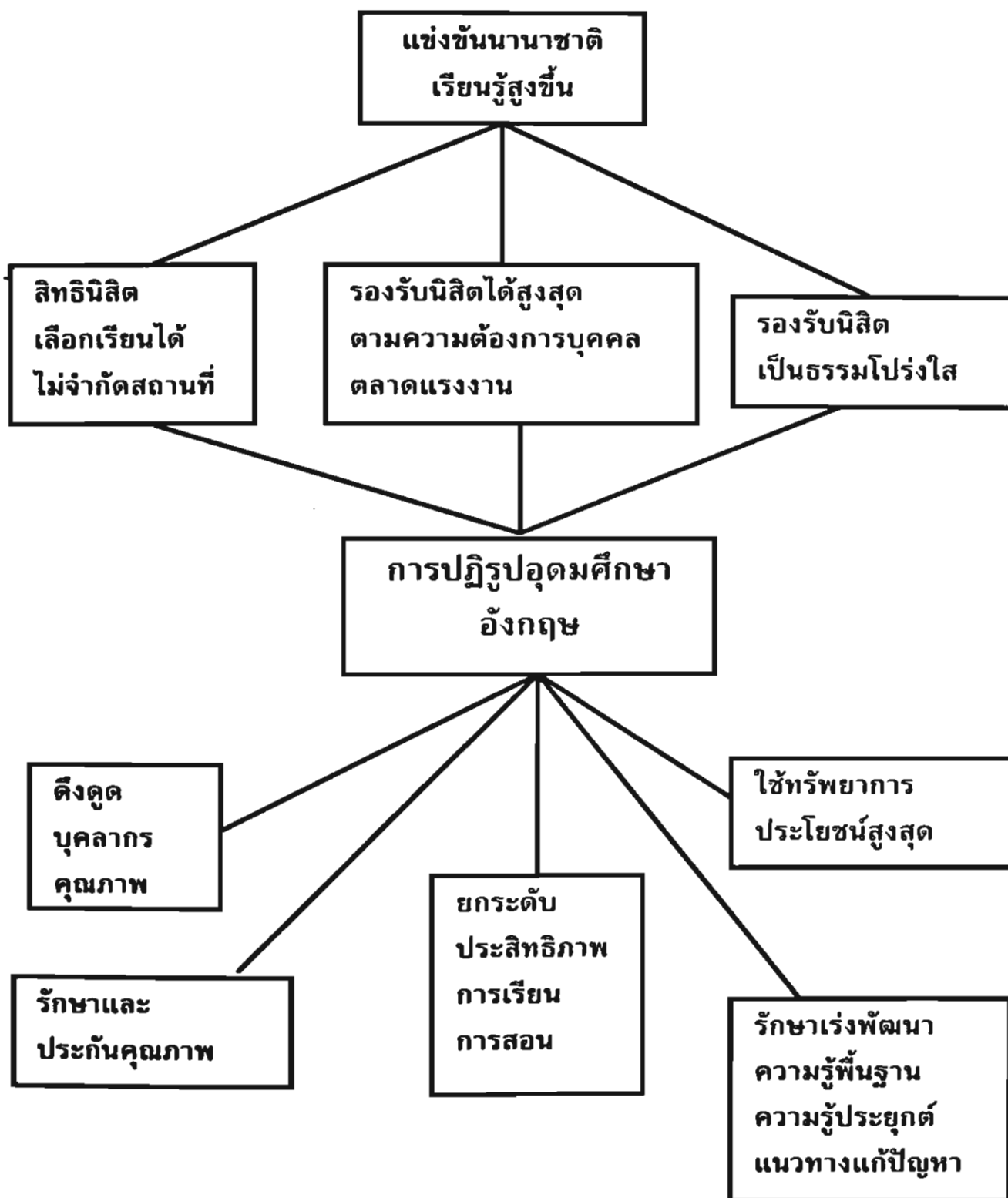
อังกฤษได้ตระหนักถึงความสำคัญในด้านอุดมศึกษาของชาติในอนาคตเป็นอย่างสูง ได้แต่งตั้งคณะกรรมการศึกษาเพื่อตรวจสอบอุดมศึกษาแห่งชาติ (National Committee of Inquiry into Higher Education) เมื่อเดือนพฤษภาคม 2539 [111] โดยระบุว่าอุดมศึกษามีบทบาทอันสำคัญยิ่งต่อประเทศชาติในการที่จะยกระดับความเชี่ยวชาญและการแข่งขันของชาติไปสู่ความสมบูรณ์พูนสุข และพัฒนาคุณภาพชีวิตจึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการแห่งชาติชุดนี้ขึ้นมาเพื่อทำการศึกษาอุดมศึกษาของชาติในด้านวัตถุประสงค์ ลักษณะ โครงสร้าง ขนาดและงบประมาณที่จำเป็นใน

การที่จะพัฒนาอุดมศึกษาของชาติในระยะ 20 ปีข้างหน้า ซึ่งงานชิ้นนี้จะมีความสำคัญต่ออนาคตของชาติ ต่ออนุชนรุ่นหลัง ต่อพลังเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของชาติ ฉะนั้น หากจะดูการเปลี่ยนแปลงของอุดมศึกษาของอังกฤษในทศวรรษหน้าก็อาจจะดูได้จากแผนปฏิรูปอุดมศึกษาของอังกฤษตามแผนภูมิที่ 8.1.2.2 อันเป็นกรอบแห่งงานของคณะกรรมการชุดนี้ ซึ่งมีดังนี้

คณะกรรมการรวมทั้งประธานมีจำนวนรวมทั้งสิ้น 17 คน ส่วนใหญ่เป็นอธิการบดีของมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยต่าง ๆ ของอังกฤษมีนักธนาคารและนักธุรกิจอุตสาหกรรมรวมอยู่ด้วย 2-3 คน

หลักการอันเป็นเป้าหมายที่คณะกรรมการยึดถือเป็นกรอบแห่งการพิจารณา มีดังนี้

- ให้มีความสามารถในการรองรับนิสิตนักศึกษาหนุ่มสาวเข้าสู่ระดับอุดมศึกษาเบื้องต้นและผู้มีอายุในการศึกษาตลอดชีวิตได้สูงสุด ตามความต้องการของแต่ละบุคคลของชาติและของตลาดแรงงานในอนาคต
- นิสิตนักศึกษาจะต้องสามารถเลือกได้ ในการที่จะศึกษาในวิชาใดสถาบันใดและแห่งหนตำบลใด
- จะต้องรักษาคุณภาพและประกันคุณภาพของอุดมศึกษาไว้
- จะต้องยกระดับประสิทธิภาพของการสอนและการเรียนให้สูงขึ้น
- การเรียนรู้จะต้องเพิ่มให้สูงขึ้น เพื่อตอบสนองต่อความต้องการจ้างงาน รวมไปถึงการพัฒนาความชำนาญและเพิ่มคุณค่าแห่งการทำงาน
- อุดมศึกษาอันเกี่ยวกับการวิจัยด้านความรู้พื้นฐาน ด้านประยุกต์ตลอดจนแนวทางการแก้ปัญหา (straegic research) จะต้องรักษาไว้และเร่งพัฒนาให้ดีขึ้น โดยเฉพาะเรื่องที่อังกฤษมีความเป็นเลิศทางวิชาการตามมาตรฐานนานาชาติ หรือวิสัยทัศน์ทางเทคโนโลยีที่จำเป็นจะต้องดำเนินการก่อน
- การจัดการเพื่อการสนับสนุนนิสิตนักศึกษา จะต้องเป็นธรรมและใส และสนับสนุนหลักการดังกล่าวข้างต้น
- อุดมศึกษาจะต้องสามารถดึงดูดบุคลากรเข้ามาเป็นคณาจารย์รักษาและสร้างความกระตือรือร้นให้เกิดการทำงาน
- การใช้จ่ายทรัพยากรต่าง ๆ จะต้องได้ประสิทธิภาพและคุ้มค่าเงินที่ลงทุน

แผนภูมิที่ 8.1.2.2 แผนปฏิรูปอุดมศึกษาของประเทศอังกฤษ

นอกจากนี้ยังได้กำหนดให้คณะกรรมการยึดถือสภาพของความเป็นจริงใน
พื้นฐานต่อไปนี้เป็นกรอบประกอบการพิจารณาคือ :-

- ความต้องการด้านอุดมศึกษาจากผู้สมัครที่มีคุณภาพอันเหมาะสม ทุก
อายุมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งความต้องการของผู้ที่ผ่านอุดมศึกษา
แล้วในการที่จะยกระดับ หรือเพิ่มพูนความรู้ให้ทันสมัยมีจำนวนสูงขึ้น
- ผู้เรียนในด้านอุดมศึกษามีความหลากหลายมากขึ้นทั้งด้านจำนวนผู้สูง
อายุ ผู้หญิงและผู้ประสงค์จะเรียนบางเวลา
- อุดมศึกษายังคงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาพลังจิตใจและความก้าว
หน้าในการเข้าใจ โดยผ่านทางทุนการศึกษาและการวิจัย
- สหราชอาณาจักรในปัจจุบันจะต้องแข่งขันกับตลาดนานาชาติมากขึ้น
โดยเฉพาะทางด้านความรู้สร้างสรรค์ใหม่ ๆ ความก้าวหน้าทาง
เทคโนโลยีและการปฏิบัติด้านข่าวสารข้อมูล ซึ่งเป็นความต้องการของ
ตลาดแรงงานด้านการศึกษาและฝึกอบรมระดับอุดมศึกษาที่เพิ่มขึ้น
โดยเฉพาะด้านธุรกิจและด้านการเพิ่มคุณค่าของผลผลิตที่ต้องใช้พื้น
ฐานการวิจัยของประเทศ
- ประเทศคู่แข่งชั้นระดับนานาชาติหลายประเทศ ต่างก็มุ่งในการพัฒนา
ระบบอุดมศึกษาของตนเพื่อให้มีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจของ
ชาติ
- อุดมศึกษามีบทบาทสำคัญในการชักนำนโยบายของชาติและสร้างควา
มรู้ด้านวิทยาศาสตร์ วิศวกรรมและเทคโนโลยีตามความต้องการด้าน
อุตสาหกรรมของประเทศผ่านทางด้านการวิจัยและการฝึกอบรมหลัง
ปริญญา
- ความเจริญของระบบอุดมศึกษามีความสำคัญยิ่งในทุกด้านของการ
พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติและมีความสำคัญทั้งในด้านการให้
การศึกษา สร้างกำลังคนที่มีคุณภาพ ทำการวิจัยและสร้างสรรค์สิ่ง
ใหม่ ๆ และพัฒนาอาชีพใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง
- การให้ทุนการศึกษาและการวิจัยจะทำให้อุดมศึกษาเป็นแหล่งความรู้
และความเชี่ยวชาญอันจะเป็นประโยชน์ต่อการที่จะแข่งขันกับนานาชาติ
และคุณภาพของชีวิต ตลอดจนเป็นรากฐานต่อความรับผิดชอบในด้าน
การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมโดยการได้สิ่งใหม่ ๆ เข้ามา
และการได้ศึกษาตลอดชีวิต
- อุดมศึกษามีบทบาทต่อชีวิตในสังคม ความรู้สึกรับผิดชอบชาติ และจิต
วิญญาณของชาติ การถ่ายทอดความเป็นพลเมืองดี และวัฒนธรรมภาย
ใต้ความแตกต่างในสังคม และทำให้เกิดการพัฒนาคนเพื่อประโยชน์
ของบุคคลและสังคมของคนทั้งชาติ

- อุดมศึกษาเป็นผู้สร้างสรรค์หลักต่อความเจริญเติบโตและการปฏิรูปเศรษฐกิจของท้องถิ่น ภูมิภาคและของชาติ
- สหราชอาณาจักรมีอุดมศึกษาที่มีลักษณะเฉพาะในท้องถิ่นต่าง ๆ กัน
- การเชื่อมโยงระหว่างอุดมศึกษากับการศึกษาและฝึกอบรมระดับอื่น ๆ โดยเฉพาะการศึกษาต่อเนื่องมีความสำคัญยิ่งขึ้น
- การเชื่อมโยงระหว่างอุดมศึกษาในสหราชอาณาจักรกับอุดมศึกษานานาชาติมีมากขึ้น และการแลกเปลี่ยนนิสิตนักศึกษาและคณาจารย์ได้เพิ่มขึ้น
- อุดมศึกษาเป็นการส่งออกทางด้านการศึกษาที่สำคัญตามสิทธิแห่งการศึกษานั้น ๆ
- เทคโนโลยีใหม่ ๆ ได้เปิดให้มีการเรียนการสอนแบบใหม่ ๆ และอุดมศึกษาสามารถจะเรียนรู้ได้ในที่ทำงานและในบ้านโดยผ่านทางสื่อการศึกษาทางไกล
- รัฐได้ตรากฎหมายให้สถาบันการเงินสามารถให้เงินกู้ยืมต่อนิสิตนักศึกษาในลักษณะที่คล้ายคลึงกับบริษัทกู้ยืมของนักเรียน (Student Loans Company)
- ได้มีการศึกษาทบทวนในด้านต่าง ๆ ของอุดมศึกษาอันเป็นสิ่งที่คณะกรรมการควรจะให้ความสนใจ เช่น กรอบคุณสมบัติและการเพิ่มพูนหน่วยกิต และการโอนหน่วยกิตของอุดมศึกษาของชาติ การศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา และการจัดสรรการให้ทุนวิจัยในสองวัตถุประสงค์

8.1.3 ออสเตรเลีย (Australia) [52,53,112]

ออสเตรเลียได้ให้ความสำคัญต่ออุดมศึกษาของชาติและรัฐให้การสนับสนุนในการจัดตั้งมหาวิทยาลัย ซึ่งในปัจจุบันมีมหาวิทยาลัย 37 แห่ง กระจายอยู่ตามเมืองใหญ่ ๆ ทั่วประเทศ ออสเตรเลีย มหาวิทยาลัยเหล่านี้เป็นของรัฐทั้งหมดยกเว้น Bond University, Nothenderm University และ Australian Villiam E Saimon ซึ่งเป็นของเอกชนซึ่งจัดตั้งขึ้นภายหลัง แสดงให้เห็นว่าออสเตรเลียเริ่มให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาบ้างแล้ว

เนื่องจากออสเตรเลียให้แต่ละรัฐปกครองกันเอง และดูแลมหาวิทยาลัยในรัฐของตนเอง ทำให้ประสบปัญหาต่าง ๆ หลายด้านอันได้แก่ปัญหาความไม่เป็นเอกภาพของการศึกษา ปัญหาด้านคุณภาพมาตรฐานที่มีความหลากหลายทั้งขนาดและจำนวนสถาบันอันยากแก่การควบคุม รวมไปถึงปัญหาการบริหาร การจัดการการเรียนการสอนซึ่งอยู่ภายใต้ระเบียบกฎเกณฑ์ของแต่ละรัฐ ทำให้ขาดความเป็นอิสระและความคล่องตัว แต่ที่สำคัญที่สุดก็คือ ปัญหาค่าใช้จ่ายที่รัฐบาลกลางจะต้องรับผิดชอบซึ่งเพิ่มภาระหนักหน่วงขึ้นทุกที

ในปี พ.ศ.2531 รัฐบาลออสเตรเลียจึงได้ทำการปฏิรูปอุดมศึกษาโดยกำหนดนโยบายออกมาเป็นรูปของสมุดปกขาวเรียกว่า “White Paper Reforms” โดยมีเป้าหมายหลัก 3 ประการคือ

- 1) ลดจำนวนมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาเพื่อสามารถควบคุมคุณภาพและมาตรฐานได้อย่างทั่วถึง
- 2) ให้สถาบันอุดมศึกษาปฏิบัติหน้าที่ในการพัฒนาประเทศโดยส่งเสริมการผลิต พัฒนาและยกระดับกำลังคนให้มีคุณภาพทั้งทางด้านวิชาการและทักษะ
- 3) สร้างความเสมอภาคการศึกษาระดับอุดมศึกษาให้แก่กลุ่มผู้ด้อยโอกาสทั้งเศรษฐกิจและสังคมเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมาย ได้มีการดำเนินการเป็นขั้นตอนดังนี้

เป้าหมายที่ 1 การลดจำนวนมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษา ได้ดำเนินการโดย :-

- จัดตั้งระบบการศึกษาของชาติเรียกว่า Unified National System (UNS) เพื่อให้มีเอกภาพทางด้านอุดมศึกษา
- ทำการรวมจำนวนมหาวิทยาลัยเล็ก ๆ เข้าไปอยู่ในเครือข่ายของมหาวิทยาลัยใหญ่ ทำให้จำนวนมหาวิทยาลัยน้อยลงแต่มีขนาดใหญ่ขึ้น
- จัดสรรงบประมาณให้เฉพาะสถาบันอุดมศึกษาที่เป็นสมาชิก สถาบันใดที่มีนิสิตเรียนเต็มเวลา (Effective Full-time Student Units) จะมีสิทธิเป็นสมาชิกการจัดสรรงบประมาณให้มากหรือน้อยใช้เกณฑ์จำนวนนิสิตเรียนเต็มเวลาเป็นหลัก สถาบันที่มีนักศึกษาเรียนเต็มเวลามากถึงจำนวน 5,000 คน จะได้รับงบประมาณค่าจ้างคณาจารย์เต็ม และทำวิจัยบางส่วนที่ถึง 8,000 คน จะได้รับงบประมาณค่าจ้างคณาจารย์และทำงานวิจัยเต็มเวลา ปรับปรุงระบบการบริหารการเงินงบประมาณให้มีประสิทธิภาพโดยใช้ Cost Effectiveness เป็นเกณฑ์ โดยปรับปรุงกฎระเบียบทางการเงินให้มหาวิทยาลัยมีอิสระในการบริหารงบประมาณจัดสรรงบประมาณตามสาขาวิชาของแต่ละสถาบันที่เปิดสอนตามความจำเป็นและตามค่าใช้จ่ายที่ควรจะเป็น ผลักภาระให้ผู้เรียนรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายให้มากขึ้นและจัดงบประมาณช่วยเหลือ นิสิตอยากจนในรูปของเงินยืม ลดหย่อนค่าเล่าเรียน หรือมีส่วนลดเพื่อช่วยการศึกษา เป็นต้น
- ปรับปรุงระบบการบริหารการจัดการด้านบุคลากร เพื่อให้การบริหารจัดการภายในมหาวิทยาลัยมีประสิทธิภาพ และให้คนที่มีคุณภาพและมีความเป็นอิสระปราศจากความครอบงำ

ได้มีการจัดตั้งสมาคมการจ้างงานภายในสถาบันอุดมศึกษาขึ้น ซึ่งสมาคมนี้จะเป็นผู้ดูแลเกี่ยวกับการจัดจ้าง ควบคุมดูแลบุคลากร จ้างบุคลากร ตามคุณภาพและปลดคนที่ไร้คุณภาพออก

- ปรับปรุงคุณภาพของหลักสูตร
ได้กำหนดเป้าหมายของหลักสูตร เน้นวิชาที่จำเป็นในอนาคต เช่น วิทยาศาสตร์ คอมพิวเตอร์ วิศวกรรม บริหารธุรกิจ การค้า เป็นอันดับสำคัญ รองลงไปได้แก่ ภาษา สิ่งแวดล้อม ครุศาสตร์ ในเวลาเดียวกันก็กำหนดทิศทางของการวิจัย ให้เน้นวัสดุศาสตร์ วิทยาศาสตร์การเรียนรู้ชีววิทยาประยุกต์ เครื่องมือวิทยาศาสตร์ เป็นต้น
- จัดการศึกษาให้เป็นสินค้าส่งออก
โดยกำหนดให้ออสเตรเลียเป็นแหล่งที่นานาชาติ เข้ามาศึกษาต่อเพื่อเป็นการหารายได้จากนักเรียนต่างชาติ

เป้าหมายที่ 2 เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการผลิตกำลังคน เพื่อพัฒนาประเทศ ได้ดำเนินการโดย

- จัดหลักสูตรให้มีการต่อเนื่องระดับวิทยาลัยถึงมหาวิทยาลัย เพื่อให้สามารถศึกษาได้ต่อเนื่อง ตามลักษณะแรงงาน (Workforce Characteristics) เพื่อให้ได้แรงงานที่มีคุณภาพตามความต้องการของตลาดแรงงานของประเทศ
- ปรับปรุงหลักสูตรให้มีความยืดหยุ่น ถ่ายโอนหน่วยกิตระหว่างสถาบันได้

เป้าหมายที่ 3 เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของความเสมอภาคในการศึกษา ได้ดำเนินการโดย

- ทุกมหาวิทยาลัยจะต้องทำระเบียบ กำหนดนโยบาย เป้าหมายและความช่วยเหลือลงเป็นรายละเอียดในการของบประมาณทุกปี กลุ่มบุคคลด้อยโอกาสเหล่านี้ได้แก่ ผู้หญิง คนพิการ ชนกลุ่มน้อย ชนชนบทที่อยู่ห่างไกล เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปออสเตรเลีย มุ่งปฏิรูปการศึกษาโดยเน้นที่เอกภาพทางนโยบาย จัดสรรงบประมาณให้โดยให้เกิดความเป็นธรรม ปรับปรุงระบบบริหารและการจัดการทั้งด้านการเงิน บุคลากร ปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร คุณภาพของหลักสูตร มุ่งเน้นความต้องการในอนาคต การพัฒนาแรงงานกำลังคนตามความต้องการของประเทศ ในการให้การช่วยเหลือบุคคลที่ด้อยโอกาสจัดให้อุดมศึกษาเป็นสินค้าส่งออก ดึงดูดนักศึกษาต่างชาติเข้ามาเรียน เพื่อเป็นรายได้ของสถาบันอุดมศึกษาและของประเทศ

8.1.4 แคนาดา (Canada) [52,53]

ประเทศแคนาดาแบ่งเขตการปกครองคล้ายประเทศออสเตรเลียคือ ประกอบไปด้วย มณฑล (federal state) 10 มณฑลและ 2 เขตปกครอง (territories) มีรัฐธรรมนูญ Article 93 British North America Constitution Act 1982 กำหนดการศึกษาชั้นอุดมศึกษาให้อยู่ในความดูแล และควบคุมโดยมณฑลแคนาดามีรูปแบบการปกครองแบบสหพันธรัฐคือ มีรัฐบาลกลางและ รัฐบาลมณฑลต่าง ๆ มีระบบการบริหารแบบรัฐสภาของประเทศอังกฤษ ประชาชนจะเป็นผู้เลือกผู้แทนของตนเอง พรรคที่มีเสียงส่วนใหญ่จะมีหน้าที่ในการจัดตั้งรัฐบาล ประเทศแคนาดามีประชากรน้อยมากคือมีเพียง 26 ล้านคนเท่านั้น ใช้ภาษาราชการถึงสองภาษาคือ ภาษาอังกฤษ 61 เปอร์เซ็นต์ และภาษาฝรั่งเศส 26 เปอร์เซ็นต์ โดยส่วนใหญ่จะใช้ภาษาอังกฤษ สำหรับภาษาฝรั่งเศสนั้นใช้ติดต่อสื่อสารกันโดยเฉพาะบางมณฑลเท่านั้น เช่น Quebec, New Brunswick และ Manitoba เป็นต้น

แคนาดามีกฎหมายควบคุมกำกับดูแลมหาวิทยาลัยคล้ายกับออสเตรเลีย อย่างไรก็ตามก็ยังมีข้อแตกต่างไปในแต่ละรัฐอันเนื่องมาจากนโยบายเศรษฐกิจ รวมทั้งข้อแตกต่าง ทางสังคม 2 สังคม คือกลุ่ม Catholic Quebec ที่พูดภาษาฝรั่งเศสกับกลุ่มที่พูดภาษาอังกฤษคือ Protestant Ontario แต่รูปแบบของมณฑลรัฐของแคนาดานั้นอยู่ในลักษณะหลวม ๆ ไม่เข้มงวดเหมือนออสเตรเลีย

จำนวนนักศึกษาระดับอุดมศึกษาเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จาก 68,595 เมื่อปี 2493 เป็น 101,934 ในปี 2512 และเป็น 294,000 เมื่อปลายปี 2513 รัฐต้องตั้งมหาวิทยาลัยเพิ่มขึ้นอีกเกือบเท่าตัว คือจาก 27 แห่ง เป็น 48 แห่ง ต่อมาในปี 2520 จึงได้ใช้กฎหมาย Federal-provincial Fiscal Arrangement Act กำหนดไม่ให้รัฐจ่ายมณฑลรัฐแต่ให้จ่ายแก่มหาวิทยาลัยโดยตรง ต่อมาได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมและให้เป็นลักษณะเงินอุดหนุนทั่วไปพร้อมกับการมีการประกันคุณภาพด้วย รัฐจะจ่ายงบประมาณตาม GNP ที่ขึ้นหรือลงแล้วแต่กรณี

ในปี 2532 ในขณะที่เศรษฐกิจไม่ดีรัฐบาลกลางได้เสนอให้ลดอัตราการเติบโตของโครงการต่าง ๆ ที่มีอยู่ลงร้อยละ 1 มหาวิทยาลัยได้รับเงินสนับสนุนจากสภาวิจัยแห่งชาติ (National Research Council) ด้วย โดยรวมแล้วมหาวิทยาลัยก็จะได้รับเงินสนับสนุนประมาณร้อยละ 12.5 ของรายรับทั้งหมด และโดยสรุปงบประมาณของมหาวิทยาลัยมาจากรัฐร้อยละ 70.7 ค่าเล่าเรียนร้อยละ 12.5 และมาจากแหล่งอื่น ๆ ร้อยละ 7.8

การศึกษาในแคนาดาอยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงศึกษาธิการของแต่ละมณฑล บางพื้นที่จะมีแผนกที่รับผิดชอบด้านการศึกษาระดับอุดมศึกษาโดยเฉพาะ หน้าที่รับผิดชอบของกระทรวงศึกษาเหล่านี้คือการพัฒนาหลักสูตรการศึกษา การคัดเลือกอาจารย์ และทำหน้าที่ในการบริหารงานการศึกษา แม้ว่าแต่ละพื้นที่จะสามารถบริหารงานการศึกษาได้ด้วยตนเอง แต่ถ้ามองโดยภาพรวมแล้วจะมีหลักสูตรที่ใกล้เคียงกัน เนื่องมาจากการประสานความร่วมมือทางด้านการศึกษาของคณาจารย์และสถาบันต่าง ๆ ตลอดจนกระทรวงในแต่ละเขตจะมีคณะกรรมการในการพิจารณา

จัดสรรเงินงบประมาณสำหรับโครงการต่าง ๆ ดังนั้นกระทรวงศึกษาจึงสามารถที่จะจัดระบบการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนได้ ทำให้ระบบการศึกษาในแคนาดามีมาตรฐานสากลในระดับสูงตลอดมา ปัจจุบันแคนาดามีมหาวิทยาลัยที่มีหลักสูตรปริญญาตรีขึ้นไป 89 แห่ง วิทยาลัยหรือสถาบันเทคโนโลยีอาชีวศึกษาหลักสูตรต่ำกว่าปริญญาตรี 200 แห่ง

วิทยาลัยอาชีวศึกษา (Community College)

Community College โดยความหมายทั่ว ๆ ไปหมายถึง สถาบันที่ทำการสอนทักษะทางวิชาชีพต่าง ๆ เช่น สถาบัน Cegeps ในควิเบก (Quebec) และ College of Applied Arts and Technology (CAATs) ในสถาบันอีกหลายแห่งในแคนาดา

ระบบการศึกษาแบบนี้เป็นระบบค่อนข้างที่จะใหม่ในแคนาดาที่เพิ่งจะเริ่มในปี พ.ศ. 2503 และจนกระทั่งปี พ.ศ. 2513 มีสถาบันการศึกษาในระบบนี้มากกว่า 200 สถาบันในแคนาดา และมีวิทยาเขตมากกว่า 700 แห่ง มีสาขามากมายให้เลือกเพราะจุดประสงค์ของสถาบันเหล่านี้ก็คือส่งเสริมความรู้ทางด้านวิชาชีพให้กับผู้ที่มีความสนใจในแต่ละมณฑล ผู้ที่จบจากสถาบันวิชาชีพเหล่านี้สามารถหางานทำได้ไม่ยาก และปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพระยะเวลาในการศึกษา 3 ปี เหมาะสำหรับผู้ที่ต้องการจบการศึกษาให้เร็วหรือผู้ที่มีเวลาน้อยในการเรียน แต่ละสถาบันก็จะมีชื่อเสียงในสาขาที่แตกต่างกันไปดังนี้

- ✧ การศึกษาทางด้านศิลปและเทคโนโลยี
- ✧ หลักสูตรวิชาชีพเพื่อนำไปประกอบอาชีพด้านการค้า อุตสาหกรรม หลักสูตรกึ่งวิชาชีพ เช่น บริหารธุรกิจ สาธารณสุขศาสตร์ ศิลปศาสตร์ และสังคมสงเคราะห์ เป็นต้น
- ✧ หลักสูตรการศึกษา สำหรับฟื้นฟูและพัฒนาทักษะในการเรียนการสอน ทั้งภาษาอังกฤษ และฝรั่งเศส
- ✧ หลักสูตรบางหลักสูตรสามารถเทียบโอนไปยังมหาวิทยาลัยได้เฉพาะ British Columbia และ Alberta เท่านั้น หลักสูตรที่สามารถเทียบโอนได้แก่ ศิลปศึกษา มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์

สถาบันเหล่านี้มีการพัฒนาหลักสูตรใหม่ทันสมัยขึ้นมาอยู่เรื่อย ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของสังคม อีกทั้งยังช่วยส่งเสริมส่งการธุรกิจโดยการจัดให้มีหลักสูตรหลายสาขา เช่น หลักสูตรด้านการพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศถึงด้านเทคโนโลยี การพัฒนาผู้ประกอบการ การพัฒนาธุรกิจ และการให้ข้อมูลแก่วงการอุตสาหกรรมในเรื่องเกี่ยวกับเทคโนโลยีที่ทันสมัย

โดยทั่ว ๆ ไปหลักสูตรประกาศนียบัตรและอนุปริญญาจะมีการเรียนการสอนในระดับวิทยาลัยเท่านั้น ไม่มีการศึกษาระดับนี้ที่มหาวิทยาลัย ระยะเวลาในการศึกษาแตกต่างกันออกไป อาจจะเพียงแค่ 2-3 สัปดาห์จนถึง 1-2 ปี ขึ้นอยู่กับระดับการศึกษา ถ้าเป็นระดับอนุปริญญาอาจจะใช้เวลา 2-3 ปี หรือมากกว่า และสามารถที่จะเทียบโอนหน่วยกิตไปเรียนที่ Alberta และ B.C.

ได้โดยจะเข้าเรียนได้ในชั้นปีที่ 2 หรือปีที่ 3 หรืออาจจะโอนไปมหาวิทยาลัยประจำมณฑลอื่น ๆ ขึ้นอยู่กับข้อบังคับต่าง ๆ มหาวิทยาลัยรวมไปถึงมหาวิทยาลัยในประเทศอื่น ๆ ด้วย

การเทียบโอนแต่ละที่จะมีระเบียบการโอนแตกต่างกันไป ปัจจุบันนี้มีวิทยาลัยบางแห่งใน British Columbia ที่มีหลักสูตรระดับปริญญาโดยที่วิทยาลัยแห่งนั้นทำความร่วมมือด้านวิชาการกับมหาวิทยาลัยของรัฐบาล มหาวิทยาลัยใดมหาวิทยาลัยหนึ่งในสามแห่งของ แต่ละมณฑล

การศึกษาระดับอุดมศึกษา

การศึกษาระดับอุดมศึกษาของรัฐบาลมีจำนวนน้อยมากจนกระทั่งปลายปี พ.ศ.2343 เมื่อสี่มณฑลทางด้านตะวันตกได้เริ่มก่อตั้งมหาวิทยาลัยตามศูนย์กลางมณฑลต่าง ๆ ช่วงระหว่างปีพ.ศ. 2493 ถึงปี พ.ศ.2498 เป็นช่วงที่การศึกษาระดับอุดมศึกษาได้รับความเจริญสูงสุด ในช่วงเวลาเจ็ดปีระหว่างปี พ.ศ.2498 ถึง พ.ศ.2505 จำนวนผู้เข้าศึกษาในภาคปกติได้เพิ่มขึ้นเป็นสองเท่าตัว และเกิดขึ้นอีกครั้งหนึ่งในช่วงปี พ.ศ.2505 ถึงปี พ.ศ.2512 การเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วนี้ทำให้เกิดมหาวิทยาลัยใหม่ ๆ ขึ้นถึง 19 แห่ง ตามศูนย์กลางของมณฑลต่าง ๆ ในแคนาดา รวมไปถึงการขยายตัวในเรื่องสถานที่ของแต่ละมหาวิทยาลัยอีกด้วย

มหาวิทยาลัยแห่งแรกในแคนาดาคือ Seminaire de Quebec ซึ่งก่อตั้งมานานกว่า 330 ปีมาแล้ว มหาวิทยาลัยนี้จะมีศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องกับคล้ายกับมหาวิทยาลัยลาวาล ส่วนมหาวิทยาลัยแห่งแรกที่เป็นเอกเทศก็คือ McGill ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ.2364

ปัจจุบันนี้มีสถาบันการศึกษาที่มีหลักสูตรระดับปริญญาในแคนาดาถึง 89 สถาบัน ซึ่งมีปริมาณนักศึกษาในแต่ละสถาบันตั้งแต่สองร้อยกว่าจนกระทั่งถึง 50,000 กว่าคน สถาบันการศึกษา 60 กว่าสถาบันใช้ภาษาอังกฤษในการเรียนการสอนอีก 20 กว่าสถาบันใช้ภาษาฝรั่งเศสในการเรียนการสอน ประมาณ 6 สถาบัน ใช้ทั้งสองภาษา คือภาษาอังกฤษและฝรั่งเศส มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ในแคนาดาจะเปิดหลักสูตรต่าง ๆ หลากหลายสาขาซึ่งจะไม่ค่อยมีการเน้นเฉพาะสาขาวิชาใดวิชาหนึ่งโดยเฉพาะ แต่อย่างไรก็ตามก็มีมหาวิทยาลัยบางแห่งเน้นเฉพาะสาขาวิชาอาทิเช่น สาขาเทววิทยา เกษตรกรรม ศิลปกรรม บริหารธุรกิจ หรือโรงเรียนเสนาธิการทหาร และยังมีสถาบันบางแห่งซึ่งเปิดสอนในระดับบัณฑิตวิทยาลัยในขณะที่มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่เปิดสอนแต่ระดับปริญญาตรีเท่านั้น

สถาบันการศึกษาเหล่านี้จะขึ้นอยู่กับกระทรวงศึกษาธิการของแต่ละมณฑล และองค์กรแห่งชาติที่มีชื่อว่า The Association of Universities and Colleges of Canada

มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่เป็นของรัฐบาล รายได้ของมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่จะมาจากรัฐบาล ส่วนที่เหลือก็มาจากค่าธรรมเนียมการศึกษาตลอดถึงรายได้จากส่วนอื่นของมหาวิทยาลัย และเงินบริจาคด้านอื่น ๆ มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ในแคนาดาจะบริหารงานระบบสภา (Bi-cameral system) ประกอบไปด้วยคณะกรรมการจากรัฐบาล ซึ่งจะรับผิดชอบทางการเงินและประสานงาน

กับภาครัฐบาล และสภามหาวิทยาลัยซึ่งจะมีหน้าที่รับผิดชอบทางด้านวิชาการ ด้วยโครงสร้างการบริหารในลักษณะดังกล่าว ทำให้การศึกษาของแคนาดาอยู่ในระดับมาตรฐานตลอดมา

สถาบันบางแห่งในแคนาดายังไม่ได้รับอนุญาตจากองค์การการศึกษาประจําณทล แต่ก็ดำเนินการสอนอยู่โดยสถาบันเหล่านี้จะดำเนินงานภายใต้ชื่อของมหาวิทยาลัยบางแห่งในสหรัฐอเมริกา และผู้ที่จบสถาบันเหล่านี้จะได้รับปริญญาจากประเทศสหรัฐอเมริกาแต่วุฒิการศึกษานี้ อาจจะไม่เป็นที่ยอมรับขององค์กรต่าง ๆ ในประเทศไทยก็ได้

วิทยาลัยบางแห่งในมณฑลบริติชโคลัมเบียกำลังจะมีการปรับระดับการศึกษาให้เป็นระดับมหาวิทยาลัยในอนาคตอันใกล้ นี้ โดยมีการร่วมมือกันทางด้านวิชาการระหว่างมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงหนึ่งในสามของแต่ละมณฑลและวุฒิการศึกษาที่จะได้รับจากมหาวิทยาลัยนั้น วิทยาลัยเหล่านี้ จะดำเนินการสอนหลักสูตรระดับปริญญาในอนาคตอันใกล้

โดยปกติหลักสูตรระดับปริญญาตรี (Bachelor's degree) จะใช้เวลาในการเรียนประมาณ 3 ถึง 5 ปี ในแคนาดาจะมีหลักสูตรปริญญาตรีอยู่ด้วยสองประเภทคือ General Pass Degrees และ Honours Degrees ในหลักสูตรประเภทที่สองนี้นักศึกษาจะต้องเรียนเพื่อให้มีหน่วยกิตมากกว่าหลักสูตรประเภทแรก อีกทั้งนักศึกษาจะต้องทำการเขียนวิทยานิพนธ์อีกด้วย การศึกษาต่อในระดับบัณฑิตวิทยาลัยควรที่จะศึกษาในหลักสูตรประเภทที่สองนี้

มหาวิทยาลัยบางแห่งมีหลักสูตรปริญญาตรีประเภท Pass Degrees ใช้เวลาเพียงสามปี และหลักสูตรปริญญาตรีประเภท Honours ใช้เวลาในการศึกษาประมาณ 4 ปี แต่บางแห่งในหลักสูตรทั้งสองประเภทจะใช้เวลาในการศึกษาเท่า ๆ กันคือ 4 ปี ส่วนหลักสูตรที่ใช้เวลามากกว่า 5 ปี เช่น หลักสูตรวิชาชีพซึ่งจะต้องมีการฝึกงานโดยการร่วมมือกันระหว่างมหาวิทยาลัยและหน่วยงานตามสถานที่ประกอบการต่าง ๆ ด้วยหลักสูตรที่จะเป็นต้องฝึกปฏิบัติงานได้แก่ หลักสูตรบัญชี สถาปัตยกรรมศาสตร์ และวิศวกรรมศาสตร์

หลักสูตรปริญญาโท (Master's degrees) ใช้เวลาอย่างน้อยที่สุดหนึ่งปี โดยทั่ว ๆ ไป จะใช้เวลาประมาณหนึ่งปีครึ่งถึงสองปี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับแต่ละสถาบันและผู้ที่สำเร็จการศึกษานั้นจะต้องเรียนวิชาพื้นฐานของแต่ละหลักสูตรและจะต้องทำการสอบความเข้าใจ Comprehensive Examination หรืออาจจะต้องทำการวิจัยหรือเขียนรายงานวิทยานิพนธ์ หรือจะต้องเรียนวิชาพื้นฐานของแต่ละหลักสูตรพร้อมทั้งเขียนวิทยานิพนธ์ด้วยก็ได้ และงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์นี้จะสามารถนำไปศึกษาต่อในระดับปริญญาเอกได้อีกด้วย

หลักสูตรปริญญาเอก (Doctoral or Ph.D. Degrees) ใช้เวลาในการศึกษา อย่างน้อย 2 ปี หลังจากการศึกษาระดับปริญญาโทหรืออาจจะใช้เวลา 3 ถึง 5 ปีหลังจากจบการศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรระดับนี้จะประกอบไปด้วยวิชาพื้นฐาน การร่วมสัมมนาทางวิชาการ การค้นคว้างานวิจัย การเขียนรายงานวิชาการ การนำเสนอและการเขียนรายงานวิทยานิพนธ์ เป็นต้น

การศึกษาภาคปฏิบัติ (Co-op Education) หรือการฝึกงาน เป็นส่วนหนึ่งของระบบการศึกษาในประเทศแคนาดา การศึกษาแบบนี้หมายถึงการศึกษาที่สถาบันการศึกษาได้ร่วมมือกับสถานที่ประกอบธุรกิจต่าง ๆ ซึ่งจะเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ปฏิบัติงานจริง เพราะเนื่องจากว่าหากนักศึกษาสำเร็จการศึกษาแล้วขาดประสบการณ์ในการทำงาน อาจจะทำให้การหางานทำเป็นไปได้ยาก ดังนั้นเพื่อแก้ปัญหานี้สถาบันการศึกษาต่าง ๆ จึงมีหลักสูตรการฝึกปฏิบัติงานในหลายสาขา ฉะนั้นนักศึกษาจึงต้องเรียนในหลักสูตรภาคปฏิบัติด้วยในสาขาที่ตนศึกษาอยู่ ระยะเวลาในการฝึกงานประมาณสองภาคการศึกษา ก่อนที่จะไปทำงานที่ได้จัดไว้ในมหาวิทยาลัย และใช้เวลาประมาณ 3 ถึง 4 ภาคการศึกษา ฝึกงานในหลักสูตรระยะเวลา 5 ปี ของระดับปริญญาตรีก่อนที่จะสำเร็จการศึกษา ซึ่งการศึกษาในระบบนี้นักศึกษาให้ความสนใจเข้าสมัครเรียนกันมาก และสถาบันบางแห่งไม่เปิดหลักสูตรแบบนี้ให้นักศึกษาต่างชาติ

สำหรับข้อบังคับการศึกษาของวิทยาลัยแต่ละแห่งนั้น ขึ้นอยู่กับหลักสูตรที่กำหนดไว้ โดยทั่วไปแล้วผู้สมัครจะต้องมีใบแสดงผลการศึกษาดังกล่าวสามารถที่จะเรียนเสริมได้โดยการเรียนแบบการศึกษาผู้ใหญ่ หรือบางครั้งไม่จำเป็นจะต้องมีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเพียงแค่มิการศึกษาในระดับเกรด 10 หรือมัธยมศึกษาตอนต้น หรืออาจจะใช้แค่เพียงประสบการณ์ในการทำงานก็ได้ ส่วนเรื่องอื่น ๆ เกี่ยวกับข้อบังคับก็คือเกรดเฉลี่ยสะสมรวม (GPA) ขึ้นอยู่กับระเบียบข้อบังคับของแต่ละหลักสูตรของสถาบันการศึกษาต่าง ๆ จะกำหนดได้โดยปกตินักศึกษาต่างชาติควรมีเกรดเฉลี่ยอย่างน้อย 65 เปอร์เซ็นต์ ในมัธยมศึกษาตอนปลาย จึงจะไม่ต้องเรียนวิชาบังคับก่อนที่จะเข้าเรียนในหลักสูตรนั้น ๆ ของแต่ละสถาบันค่าธรรมเนียมการศึกษาสำหรับนักศึกษาต่างชาตินั้น กระทรวงศึกษาเป็นผู้กำหนด ค่าธรรมเนียมการศึกษาจะสูงพอสมควรสำหรับนักศึกษาต่างชาติ แต่การบริการด้านอื่นในเรื่องความสะดวกสบายก็ดีด้วย

ในปี พ.ศ.2531 รัฐบาลแคนาดาได้จัดตั้งกองทุนที่มีชื่อว่า CDN จำนวน 240 ล้านดอลลาร์แคนาดา เพื่อสนับสนุนผลงานค้นคว้างานวิจัยดีเด่นของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ หน่วยงานรัฐบาลและภาคอุตสาหกรรม พร้อมไปกับการส่งเสริมและพัฒนาองค์การ Canadian Networks of Centers of Excellence (NCE) ในเครือข่ายขององค์การจะมีศูนย์กลางการค้นคว้าวิจัย การบริหารงานและการประชุมของมหาวิทยาลัย หน่วยงานรัฐบาลและภาคอุตสาหกรรม ในจำนวนเครือข่ายทั้งหมด 15 แห่ง ซึ่งทำหน้าที่เฉพาะด้านไป อาทิเช่น การวิจัยค้นคว้าทางด้านธรรมชาติ ด้านการแพทย์ ด้านสังคมศาสตร์ ด้านมนุษยศาสตร์ และด้านวิศวกรรมศาสตร์ เป็นต้น

เครือข่ายทั้งหมดจะได้รับการสนับสนุนทางการเงินและอื่น ๆ จากสภาวิจัยแห่งชาติแคนาดาสามแห่งดังมีรายชื่อต่อไปนี้คือ

- สภาวิจัยด้านวิทยาศาสตร์สังคมและวิศวกรรมศาสตร์
- สภาวิจัยด้านการแพทย์
- สภาวิจัยด้านสังคมและมนุษยศาสตร์

และปี พ.ศ.2533 เครือข่ายทั้งหมดมีนักค้นคว้าวิจัยมากกว่า 550 คน โดยมีจุดประสงค์ร่วมกันคือ

- ❖ เพื่อก่อให้เกิดการค้นคว้าวิจัย
- ❖ เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมให้มีวิศวกรและนักวิทยาศาสตร์ใหม่ ๆ เกิดขึ้น
- ❖ เพื่อให้เกิดการร่วมมือประสานงานระหว่างภาครัฐและเอกชนให้รวมเป็นองค์กรแห่งชาติ
- ❖ เพื่อพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ให้เกิดความรู้ทางวิชาการใหม่ ๆ มาพัฒนาวงการอุตสาหกรรม

8.1.5 สหรัฐอเมริกา (United States of America) [52]

ปรัชญาอุดมศึกษาของสหรัฐอเมริกาซึ่งยึดถือกันมานานตั้งแต่เริ่มต้นของศตวรรษที่ 20 ก็คือ โอกาสของการศึกษาที่เปิดให้ผู้สำเร็จมัธยมปลายทุกคน มีโอกาสที่จะเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาได้อย่างทั่วถึงตามความสนใจ ความถนัดและความสามารถของแต่ละบุคคลอย่างเป็นธรรม ซึ่งทำให้อุดมศึกษาเข้าถึงประชาชนมากที่สุด และอัตราการศึกษาต่อในอุดมศึกษาของผู้ที่อยู่ในวัยเรียนของสหรัฐอเมริกาส่งสูงที่สุดในโลกคือร้อยละ 65

สหรัฐได้ปฏิรูปการศึกษาของตนตลอดเวลา เช่นในปี พ.ศ.2532 ก็ได้มีการกำหนดเป้าหมายการศึกษาของชาติที่จะให้สำเร็จในปี พ.ศ.2543 ไว้ดังนี้

- 1) เด็กทุกคนจะต้องเข้าโรงเรียน
- 2) ผู้เรียนจบมัธยมจะต้องถึงระดับร้อยละ 90 เป็นอย่างต่ำ
- 3) โรงเรียนสหรัฐทุกโรงเรียนต้องประกันได้ว่านักเรียนที่จบชั้น ป.4 ม.ต้น และ ม.ปลาย มีความรู้ความสามารถในวิชาภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาต่างประเทศ เศรษฐศาสตร์ ศิลปะ ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์และหน้าที่พลเมือง สามารถเรียนรู้ในการใช้ความคิดเตรียมตัวสำหรับการเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น มีความสามารถในการทำงานและเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ
- 4) ผู้เป็นครูจะได้รับการพัฒนา โดยการฝึกอบรมในโครงการต่าง ๆ เพื่อปรับปรุงทักษะอย่างต่อเนื่องและมีโอกาสในการศึกษาหาความรู้และทักษะที่จำเป็นในการสอนและการเตรียมการต่าง ๆ ให้แก่นักเรียนทุกคนสำหรับศตวรรษหน้า
- 5) นักเรียนของสหรัฐอเมริกจะต้องเป็นหนึ่งในโลกที่มีสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์
- 6) คนอเมริกันทุกคนต้องอ่านออกเขียนได้ มีความรู้และทักษะที่จำเป็นเพื่อสามารถแข่งขันทางเศรษฐกิจโลกและรู้จักการปฏิบัติตนในเรื่องการใช้สิทธิและความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของพลเมือง

- 7) โรงเรียนทุกแห่งจะต้องปลอดยาเสพติด การมีอาวุธ การก่อเหตุรุนแรง และเครื่องดื่มมีเมา มีสภาพแวดล้อมที่เป็นระเบียบเรียบร้อยเอื้อต่อการศึกษาล้ำเรียน
- 8) โรงเรียนทุกแห่งต้องส่งเสริมให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมและให้ความร่วมมือในการเสริมสร้างความเจริญเติบโตและความพร้อมของเด็กในด้านสังคม อารมณ์และการศึกษาล้ำเรียน

ระบบการบริหารการอุดมศึกษาในสหรัฐอเมริกานั้นขึ้นอยู่กับการบริหาร ภายในรัฐ แต่ละรัฐมีอิสระในการดำเนินการภายใต้กฎหมายของรัฐ ซึ่งกำหนดหน้าที่ของสถาบันการศึกษาแต่ละประเภทไว้ชัดเจนและมีแผนแม่บท ซึ่งเป็นแผนพัฒนามหาวิทยาลัยแต่ละแห่ง แต่ก็มีคณะกรรมการกลางซึ่งกำหนดโดยรัฐบาลกลางประสานงานและทำแผนการศึกษาของชาติ ซึ่งทุกรัฐพร้อมที่จะตอบสนองเมื่อมีนโยบายการศึกษาของชาติออกมาและในแผนพัฒนาการศึกษาของชาติ ซึ่งครอบคลุมระยะเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ.2528-2543 ก็ได้ให้ความสำคัญต่ออุดมศึกษามาก โดยได้ทำการศึกษาถึงสภาพแวดล้อมของประชากร เศรษฐกิจและสังคมเป็นอย่างดี เพื่อนำมาใช้เป็นฐานสำหรับพัฒนาอุดมศึกษาในอนาคต

เนื่องจากแต่ละรัฐมีอิสระเสรีในการที่จะพัฒนาอุดมศึกษาของตนให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลกลาง เมื่อรัฐบาลกลางออกนโยบายปฏิรูปการศึกษาออกมา รัฐแต่ละรัฐก็จะออกกฎหมายตอบสนองเพื่อให้สามารถปฏิบัติตามนโยบายนั้นได้ เช่น มลรัฐ Kentucky ได้ออกกฎหมายปฏิรูปการศึกษาตามเรียกว่า The Kentucky Education Reform Act 1990 และสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมในปี พ.ศ.2535 และต่อมาในปี พ.ศ. 2537 ซึ่งในกฎหมายปี 2537 นี้ก็ได้ให้ความสำคัญกับความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและครอบครัว และปรับโครงสร้างการศึกษาเพื่อให้ทุกคนสามารถเรียนได้และเรียนได้สู่ระดับสูงอย่างต่อเนื่อง

ในช่วงปี พ.ศ.2523 สาธารณชนได้วิพากษ์วิจารณ์สถาบันอุดมศึกษามากและสร้างแรงกดดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยมีระบบการตรวจสอบ ประเมินผลและเชื่อมโยงกับการประเมินผล การรับรองวิทยฐานะและการกำหนดมาตรฐานการศึกษาระดับชาติ ผลอันนี้ทำให้สถาบันอุดมศึกษามีการตื่นตัวและริเริ่มในการพัฒนาดตนเองเป็นอย่างมาก สถาบันอุดมศึกษาในสหรัฐอเมริกาส่วนใหญ่จึงมีคุณภาพไม่แตกต่างกันมากนักทั้งในด้านคุณภาพอาจารย์ การวิจัย เงินทุนสำหรับหน่วยงานเสริมต่าง ๆ เช่น ห้องสมุด สื่อการเรียนการสอน เป็นต้น

8.1.6 ประเทศอื่น ๆ

สาธารณรัฐคาซัคสถาน (Republic of Kazakstan) [113]

Kazakstan กำลังเริ่มปฏิรูประบบการศึกษา โดยเน้นความสำคัญในสิทธิ์ที่ได้รับการศึกษา จึงเริ่มวางนโยบายบางเรื่องไว้ดังนี้

- ประชากรจะได้รับการศึกษาระดับมัธยม (secondary) ในภาครัฐฟรี
- การศึกษาระดับมัธยมศึกษาถือเป็นสิ่งจำเป็นของชาติ
- ประชากรมีสิทธิ์ที่จะได้รับการศึกษาระดับสูงในสถาบันการศึกษาของรัฐ แต่จะอยู่บนฐานของการแข่งขันกัน
- ประชากรจ่ายและรับการศึกษาในภาคเอกชน
- รัฐจะรับผิดชอบในการจัดมาตรฐานการศึกษาให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน

ปัจจุบัน Kazakhstan มีสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ 71 แห่ง มีมหาวิทยาลัยที่ปกครองตนเอง (Autonomous University) 2 แห่ง เอกชน 65 แห่ง สถาบันเหล่านั้นจัดการศึกษาระดับสูงรวมทั้งเทคนิค อาชีวศึกษา (vocational) และการศึกษาพิเศษอื่น

ปัญหาก็คือคุณภาพของการศึกษา ซึ่งมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

- มีความจำเป็นที่จะตั้ง National Higher education Commission
- มีความจำเป็นที่จะต้องแบ่งแยกหน้าที่และลดจำนวนสถาบันการศึกษาชั้นสูง แต่ในขณะเดียวกันก็เพิ่มทั้งประสิทธิภาพและคุณภาพ
- มีความจำเป็นที่จะต้องทบทวนเกี่ยวกับระบบการศึกษาทางไกล ในเรื่องการจัดอุดมศึกษาที่มีคุณภาพ
- มีความจำเป็นที่จะต้องทบทวนเกี่ยวกับ Educational materials เพื่อระบุสาขาที่มีความจำเป็นตามลำดับความสำคัญ
- มีความจำเป็นที่จะต้องจัดการเรื่องระบบการจัดการสารสนเทศเพื่ออุดมศึกษา

8.2 สถานภาพปัจจุบันของอุดมศึกษาไทยในระบบนานาชาติ

8.2.1 ความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาไทย กับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ

สถาบันอุดมศึกษาไทยได้มีความร่วมมือ สร้างความสัมพันธ์กับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศที่มีชื่อเสียงของแต่ละประเทศ โดยการทำสัญญาของความร่วมมือ ซึ่งกันและกันในรูปแบบที่อาจจะเรียกต่าง ๆ กันและส่วนใหญ่จะเป็นแบบบันทึกความจำ (Memorandum) ข้อตกลง (Agreement) หรือความร่วมมือ (Cooperation) ซึ่งสัญญาของความร่วมมือเหล่านี้อาจจะมีในระดับคณะบ้าง สถาบันบ้าง แต่ส่วนใหญ่มักจะเป็นระดับมหาวิทยาลัยหรือสถาบัน ซึ่งลงนามระหว่างอธิการบดีของแต่ละฝ่าย

จากการสำรวจกลุ่มสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย อันเป็นกลุ่มที่ทาสัญญาคความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศที่มีชื่อเสียงมากที่สุด มีผลสรุปได้ดังนี้ :-

8.2.1.1 ลักษณะของความร่วมมือ

ลักษณะของความร่วมมือมักจะเป็นสัญญาในรูปแบบของบันทึกความจำ ข้อตกลง หรือความร่วมมือเป็นโครงการ ซึ่งมีขอบเขตกว้าง ๆ และเป็นสัญญาหลวม ๆ อาจจะมีการกำหนดระยะเวลาเริ่มต้นและสิ้นสุดของโครงการหรืออาจจะไม่มีการระบุไว้เลย ในสัญญานบันทึกความจำหรือข้อตกลงความร่วมมือต่าง ๆ เหล่านี้มักจะครอบคลุมไปถึงเรื่องต่าง ๆ เหล่านี้เป็นสามัญได้แก่ :-

- แลกเปลี่ยนอาจารย์ นิสิต และบุคลากรของมหาวิทยาลัยในรูปของการเยี่ยมชม การอบรม การศึกษาต่อ และการทำวิจัยในสาขาที่ให้ความสนใจร่วมกัน
- แลกเปลี่ยนเอกสาร ผลงานวิจัย วารสารบทความทางวิชาการ สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ และวัตถุสิ่งของทางวิชาการ ตลอดจนข้อมูลทางวิชาการต่าง ๆ
- แลกเปลี่ยนวัฒนธรรม ผลงานทางวิชาการ และความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ
- ดำเนินกิจกรรมทางวิชาการร่วมกัน เช่น การทำวิจัย การสอน บรรยาย การประชุมระหว่างประเทศ การประชุมเชิงปฏิบัติการ การสัมมนา และการประชุมเพื่อการวิจัย
- ร่วมมือในการพัฒนาหลักสูตร โปรแกรมทางวิชาการต่าง ๆ ตลอดจนโปรแกรมพิเศษระยะสั้น
- ร่วมมือในการถ่ายทอดเทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ การพัฒนาการศึกษาทางไกล และการใช้เทคโนโลยีประกอบการเรียนการสอน
- อำนวยความสะดวกและให้คำแนะนำแก่ผู้ได้รับทุนจากต่างมหาวิทยาลัย ไม่ว่าจะเป็นทุนวิจัย ทุนเยี่ยมชมมหาวิทยาลัย หรือทุนการศึกษาต่อ
- ให้ความร่วมมือในการแสวงหาแหล่งทุน เพื่อสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของฝ่ายบริหารของแต่ละมหาวิทยาลัย
- จำนวนโครงการและสถาบันอุดมศึกษาไทย

สถาบันอุดมศึกษาในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยจำนวน 17 แห่ง ที่ได้มีโครงการทำสัญญาร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศไม่น้อยกว่า 34 ประเทศ ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้นถึง 477 โครงการ ดังในตารางที่ 8.2.1-1 ซึ่งนับว่ามีจำนวนที่สูงมาก ในจำนวนนี้มหาวิทยาลัยมหิดล มีเป็นจำนวนมากที่สุดคือ 111 โครงการ รองลงไปได้แก่ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 90 โครงการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 58 โครงการ สงขลานครินทร์ 49 โครงการ พระจอมเกล้าธนบุรี 38 โครงการ

ศิลปากร 24 โครงการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 21 โครงการ
รามคำแหง 14 โครงการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ 12 โครงการ
เท่ากับพระจอมเกล้าลาดกระบัง มหาวิทยาลัยแม่โจ้ 10 โครงการ ที่
เหลือน้อยกว่าสิบ และน้อยที่สุดคือมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 2
โครงการ

- จำนวนสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ

สถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศที่ทำสัญญาร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษา
อยู่ในภาคพื้นต่าง ๆ ทั้งภาคพื้นเอเชีย ยุโรป อเมริกา ออสเตรเลียและ
นิวซีแลนด์ ดังในตารางที่ 8.2.1-2 โดยที่ในภาคพื้นเอเชีย มีจำนวนมาก
ที่สุดมีถึง 151 โครงการ ภาคพื้นอเมริการองลงไป 111 โครงการ
และภาคยุโรป ใกล้เคียงกับออสเตรเลีย นิวซีแลนด์คือ 67 และ 66
โครงการ ตามลำดับ

โครงการความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาในประเทศกับภูมิภาคยุโรป
ซึ่งครอบคลุมทั้งยุโรปตะวันตกและตะวันออก ส่วนใหญ่มีลักษณะความร่วมมือประเภท Agreement
41 โครงการ รองลงมาคือ Cooperation 16 โครงการและ Memorandum 10 โครงการ ประเทศที่
ให้ความร่วมมือทุกประเภทมากที่สุดคือ ฝรั่งเศส 18 โครงการ เยอรมัน 17 โครงการ และอังกฤษ
7 โครงการ ตามลำดับ

โครงการความร่วมมือกับต่างประเทศในภูมิภาคเอเชีย ส่วนใหญ่เป็นความ
ร่วมมือประเภท Agreement มากที่สุด 74 โครงการ รองลงมาคือ Memorandum 47 โครงการและ
Cooperation 30 โครงการ ประเทศในทวีปนี้ที่ได้ให้ความร่วมมือทุกประเภทมากที่สุด คือ ญี่ปุ่น 51
โครงการ และสาธารณรัฐประชาชนจีน 49 โครงการ

โครงการความร่วมมือกับต่างประเทศในทวีปอเมริกา ส่วนใหญ่เป็นโครงการ
ความร่วมมือประเภท Agreement 59 โครงการ Memorandum 40 โครงการและ Cooperation 12
โครงการ ตามลำดับ ซึ่งสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่ให้ความร่วมมือทุกประเภทมากที่สุด 85
โครงการ และรองลงมาเป็นประเทศแคนาดา 25 โครงการ

โครงการความร่วมมือกับต่างประเทศในทวีปออสเตรเลีย ส่วนใหญ่เป็น
โครงการความร่วมมือประเภท Agreement 34 โครงการ Memorandum 25 โครงการและ
Cooperation 7 โครงการ ตามลำดับ ประเทศออสเตรเลียเป็นประเทศที่ได้ให้ความร่วมมือทุก
ประเภทมากที่สุด 63 โครงการ และประเทศ นิวซีแลนด์ 3 โครงการ

อาจจะกล่าวได้ว่าความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาไทยกับต่างประเทศ
นั้น ค่อนข้างกว้างขวางครอบคลุมไปหลายภาคพื้นที ซึ่งเป็นข้อได้เปรียบประการหนึ่งในการเข้าสู่ระบบ
นานาชาติที่สามารถทำได้อย่างกว้างขวาง

อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าสังเกตว่า ในกลุ่มของประเทศเหล่านี้ไม่ปรากฏว่า สถาบันอุดมศึกษาไทยได้สร้างความสัมพันธ์กับสถาบันอุดมศึกษาในประเทศกำลังพัฒนาที่เป็นประเทศเพื่อนบ้านใกล้ชิดกับไทยอันได้แก่สาธารณรัฐประชาชนลาว พม่าและเขมรเลย ซึ่งเท่ากับเราไม่ได้มีความพยายามที่จะสร้างความสัมพันธ์เรียนรู้ประเทศเหล่านี้ที่กำลังมีความสำคัญในอนาคตต่อประเทศไทยอย่างดั่งแท้ เป็นที่น่าสังเกตอีกประการหนึ่งก็คือ สัญญาเหล่านี้ส่วนใหญ่จะเป็นสัญญาหลวม ๆ และมีเป็นจำนวนมากที่มีได้มีกิจกรรมใด ๆ จนกระทั่งลืมไปว่ามีสัญญาระหว่างกันอยู่ก็มีอยู่มาก

ตารางที่ 8.2.1-1 สรุปความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาไทยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ แยกตามสถาบันอุดมศึกษา ปี พ.ศ.2539

สถาบันอุดมศึกษา	จำนวนโครงการ สถาบันอุดมศึกษา ต่างประเทศ	รูปแบบความร่วมมือ		
		Memorandum	Agreement	Cooperation
1. จุฬาลงกรณ์	21	7	31	1
2. เกษตรศาสตร์	90	39	39	12
3. ธรรมศาสตร์	58	18	35	5
4. ศิลปากร	24	6	16	2
5. มหิดล	111	28	80	3
6. สงขลานครินทร์	49	17	19	13
7. แม่โจ้	10	2	7	1
8. พระจอมเกล้าลาดกระบัง	12	6	5	4
9. พระจอมเกล้าธนบุรี	38	3	9	26
10. พระจอมเกล้าพระนครเหนือ	13	6	2	5
11. อุบลราชธานี	5	0	3	2
12. บุรพา	8	0	7	1
13. นเรศวร	4	1	2	1
14. ศรีนครินทรวิโรฒ	2	0	1	1
15. รามคำแหง	14	8	4	2
16. สุโขทัยธรรมมาธิราช	8	1	4	3
17. บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์	12	7	3	2
รวม	477	149	245	83

ที่มา : ข้อมูลจากกองวิเทศสัมพันธ์ ทบวงมหาวิทยาลัย สํารวจ ณ มิถุนายน 2539

ตารางที่ 8.2.1-2 สรุปความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาไทยกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ แยกตามประเทศในภาคพื้นต่าง ๆ

ประเทศ	สถาบัน ไทย (จำนวน)	สถาบัน ต่างประเทศ (โครงการ)	รูปแบบ ความร่วมมือ			ประเทศ	สถาบัน ไทย (จำนวน)	สถาบัน ต่างประเทศ (โครงการ)	รูปแบบ ความร่วมมือ		
			M	A	C				M	A	C
ภาคพื้นยุโรป						ภาคพื้นเอเชีย					
อังกฤษ	5	7	2	2	3	ญี่ปุ่น	8	51	12	25	14
เยอรมันนี	7	17	4	10	3	จีน	11	49	12	29	8
ฝรั่งเศส	6	18	2	10	6	เกาหลี	5	6	2	3	1
อิตาลี	3	5	0	3	2	ไต้หวัน	4	4	0	3	1
เบลเยียม	3	3	1	2	0	ฮ่องกง	1	1	0	0	1
โปรตุเกส	1	1	1	0	0	มองโกเลีย	2	2	0	2	0
สเปน	2	2	0	1	1	อิสราเอล	1	1	0	1	0
โปแลนด์	1	2	0	2	0	มาเลเซีย	5	9	7	0	2
โรมาเนีย	1	1	0	1	0	สิงคโปร์	3	3	0	1	2
เนเธอร์แลนด์	1	1	0	1	0	ฟิลิปปินส์	7	8	6	2	0
เดนมาร์ก	1	1	0	1	0	อินโดนีเซีย	3	4	3	0	1
สวีเดน	3	4	0	4	0	อินเดีย	2	2	0	2	0
ฟินแลนด์	1	1	0	1	0	เวียดนาม	7	10	5	5	0
รัสเซีย	2	2	0	2	0	รวม	14	151	47	74	30
เชคโกสโลวาเกีย	1	1	0	0	1	ภาคพื้นอเมริกา					
เอสโตเนีย	1	1	0	1	0	สหรัฐอเมริกา	16	85	32	44	9
รวม	12	67	10	41	16	แคนาดา	9	25	7	15	3
ออสเตรเลีย-นิวซีแลนด์						เอกวาดอร์	1	1	1	0	0
ออสเตรเลีย	13	63	25	31	7	รวม	16	111	40	59	12
นิวซีแลนด์	3	3	0	3	0	องค์กรนานาชาติ	4	38	16	19	3
รวม	14	66	25	34	7	ไม่ระบุประเทศ	9	44	11	18	15
						รวมทั้งสิ้น	17	477	149	245	83

ที่มา : ข้อมูลจากกองวิเทศสัมพันธ์ ทบวงมหาวิทยาลัย สํารวจ ณ มิถุนายน 2539

8.2.2 โครงการนานาชาติ

ยังมีความสับสนเกี่ยวกับโครงการนานาชาติ ในหมู่สถาบันอุดมศึกษา บางมหาวิทยาลัยถือว่าหลักสูตรที่เปิดให้นักเรียนต่างชาติเข้ามาเรียนได้ จะสอนภาษาไทยหรืออังกฤษก็ถือเป็นโครงการนานาชาติ

โครงการนานาชาติที่เปิด เพื่อนักเรียนต่างชาติเป็นส่วนใหญ่ และสอนเป็นภาษาอังกฤษนั้นยังมีน้อยมาก ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องของการฝึกอบรมระยะสั้น ๆ เกิดจากความร่วมมือของทั้งสองฝ่าย หรือทุนจากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง และผู้สมัครเข้ารับการฝึกอบรมจะมาจากประเทศที่กำลังพัฒนา

8.2.3 นักศึกษาต่างประเทศ

นักศึกษาต่างประเทศที่เข้ามาเรียนในประเทศไทยมีน้อย ติดด้วยเหตุผลการเรียนรู้การสอนเป็นภาษาไทย นักเรียนทุนจากต่างชาติซึ่งเข้าใจภาษาไทยอยู่บ้างก็มีปัญหา เพราะพื้นฐานการศึกษาไม่ต่อเนื่องกัน และจะใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อโดยให้อ่านตำราแทนก็ไม่ได้เพราะนักศึกษาจากกลุ่มประเทศอินโดจีนเรียนภาษาอื่น เช่น รัสเซีย ฝรั่งเศสหรือยุโรปตะวันออกไม่สามารถสื่อสารกันได้

การจัดหลักสูตรให้นักเรียนต่างชาติในกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน จึงต้องแตกต่างไปจากหลักสูตรปกติ เพื่อให้เกิดการประสานกันได้ ในกรณีของนักเรียนต่างชาติเหล่านี้มาเรียนไม่ประสบผลสำเร็จจะเกิดผลเสียได้ เพราะกลุ่มนักเรียนเหล่านี้มักจะมีตำแหน่งสูงซึ่งมีผลต่อความสัมพันธ์อันดีงามของประเทศในอนาคตได้

8.2.4 วิเทศศึกษา

วิเทศศึกษาเป็นศาสตร์ที่สำคัญที่จะช่วยให้เข้าใจถึงต่างประเทศ ประเทศใดประเทศหนึ่ง หรือหลายประเทศได้ชัดเจนทำให้เข้าใจถึงแก่นของความเป็นอยู่ ภาษา วัฒนธรรมของประเทศนั้น ๆ อันจะทำให้สามารถสร้างความสัมพันธ์ที่กลมกลืนและเข้าใจซึ่งกันและกัน

ปัจจุบันสถาบันอุดมศึกษาไทย เพียงไม่กี่หน่วยเท่านั้นที่ให้ความสำคัญในเรื่องนี้ จัดตั้งสถาบันเพื่อวิเทศศึกษาโดยเฉพาะ อันได้แก่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีสถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล มีสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบทและโครงการศึกษานาชาติ ซึ่งให้การศึกษาด้านภาษาเอเชียอาคเนย์ และเอเชียอาคเนย์ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีสถาบันเอเชียศึกษา สำหรับมหาวิทยาลัยศิลปากร และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้มีวิชาฝรั่งเศสศึกษา

8.2.5 ภาษา

สถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งให้นักศึกษาเรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สอง ซึ่งภาษาอังกฤษจะมีความสำคัญยิ่งขึ้นทุกที เนื่องจากใช้เป็นหลักในสารสนเทศ แต่การสอนภาษาอังกฤษจำเป็นต้องพัฒนาให้สามารถเรียนได้เร็ว และสามารถใช้ประโยชน์ได้มากกว่าที่ทำกันอยู่ ซึ่งในเรื่องนี้ประเทศไทยค่อนข้างจะเสียเปรียบประเทศอื่น เช่น มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ ที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นพื้นฐานมาตลอด

ภาษาอื่นที่มีสอนในหลักสูตรปกติ ซึ่งเกิดขึ้นในบางมหาวิทยาลัยเพียงหนึ่งหรือสองแห่ง เพราะเป็นภาษาที่ค่อนข้างจะใช้กันมาก เช่น ภาษาจีน ญี่ปุ่น ฝรั่งเศส เยอรมัน สเปน อิตาลี

ในมหาวิทยาลัยภูมิภาค มีบางมหาวิทยาลัยที่ให้ความสนใจกับภาษาของประเทศเพื่อนบ้าน เช่น มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ที่เปิดสอนวิชาภาษามลายู นอกจากนี้เปิดสอนภาษาอาหรับให้สำหรับชาวมุสลิม และใช้ประโยชน์เพื่อการท่องเที่ยว ยังไม่มีมหาวิทยาลัยใดที่ให้ความสนใจอย่างจริงจังที่จะเปิดสอนภาษาเวียดนาม เขมร ลาว หรือพม่า (ยกเว้นสถาบันราชภัฏบุรีรัมย์ที่สอนภาษาเขมร) ซึ่งเป็นประเทศเพื่อนบ้านที่มีเขตติดไทยอย่างจริงจัง

8.2.6 เครือข่ายสารสนเทศกับต่างประเทศ

มหาวิทยาลัยบางมหาวิทยาลัยได้สร้างเครือข่ายสารสนเทศติดต่อกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศแล้ว เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ นับว่ามีความพร้อมที่จะเข้าสู่ระบบสากล

8.3 ความช่วยเหลือที่ไทยให้กับต่างประเทศ

ความช่วยเหลือที่ไทยให้กับต่างประเทศซึ่งเกี่ยวข้องกับอุดมศึกษามาก คือ การดำเนินงานและฝึกอบรม สำหรับด้านทุนการศึกษานั้นมีประมาณ 1,200 ทุน สำหรับทุนการศึกษานั้นปัญหาเรื่องภาษาซึ่งสถาบันอุดมศึกษาไทยสอนด้วยภาษาไทยในแทบทุกหลักสูตรของปริญญาตรี ซึ่งยากที่จะเข้าเรียนได้สำหรับนิสิตที่ไม่รู้ภาษาไทย แต่สำหรับนักเรียนจากประเทศลาวแล้วอาจจะง่ายขึ้นบ้าง เนื่องจากพื้นฐานภาษาพูดคล้ายคลึงกันสามารถสื่อให้เข้าใจกันได้อยู่แล้ว เพียงแต่ให้เข้าอบรมหลักสูตรภาษาไทย โดยเฉพาะการเขียนในระยะสั้นก็สามารถเข้าเรียนได้ โดยไม่มีปัญหามากนัก การเรียนการสอนที่ใช้ภาษาอังกฤษ เช่น ระดับปริญญาโทหรือเอก ยังเป็นปัญหากับนักเรียนต่างชาติซึ่งไม่ได้เรียนภาษาอังกฤษ โดยเฉพาะประเทศเพื่อนบ้าน เช่น กัมพูชาและเวียดนามซึ่งในอดีตมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับสหภาพโซเวียตและยุโรปตะวันออก นิสิตส่วนใหญ่จะเรียนภาษารัสเซีย หรือยุโรปตะวันออก และไปเรียนต่อระดับบัณฑิตวิทยากันที่ประเทศเหล่านี้จึงไม่ได้เรียนภาษาอังกฤษ ห้องสมุดส่วนใหญ่จะมีหนังสือในภาษาเหล่านี้ ภาษาจึงเป็นอุปสรรคสำคัญทั้งสองฝ่ายระหว่างไทยกับประเทศเหล่านี้

ตารางที่ 8.3-1 ได้แสดงถึงทุนดำเนินงานที่ไทยได้จัดให้แก่ นักวิชาการของประเทศต่าง ๆ ทั่วทุกโลกในปี พ.ศ.2538 และ 2539 โดยที่ในปี พ.ศ.2538 ไทยได้ให้ทุนดำเนินงานแก่ประเทศต่าง ๆ 48 ประเทศ 1,786 ทุนและในปี พ.ศ.2539 จำนวน 53 ประเทศ 488 ทุน กลุ่มประเทศเพื่อนบ้านเป็นกลุ่มที่ได้รับทุนมากที่สุด โดยเฉพาะประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว รองลงไปคือ เวียดนาม เขมร และจีน ตามลำดับ

สำหรับสาขาที่ประเทศต่าง ๆ ให้ความสนใจมาศึกษาและฝึกอบรมในระหว่างปี พ.ศ. 2538 และ 2539 นั้น ได้แก่ สาขาเกษตร มีจำนวน 37 และ 38 ประเทศ จำนวนทุนรวมทั้งสิ้น 508 ทุน รองลงไปได้แก่ สาธารณสุขศาสตร์ซึ่งมีจำนวน 32 และ 33 ประเทศ ตามลำดับ จำนวนทุนรวมทั้งสิ้น 401 ทุน

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่าประเทศต่าง ๆ ได้ให้ความสนใจต่อประเทศไทยโดยเฉพาะประเทศเล็ก ๆ ทั้งหลายได้ส่งนักวิชาการมาดูงานและฝึกอบรมในสาขาต่าง ๆ จำนวนไม่น้อย

ตารางที่ 8.3-1 การให้ความช่วยเหลือในการดูงานของนักวิชาการจากประเทศต่าง ๆ

ประเทศ	จำนวนคน			ประเทศ	จำนวนคน			ประเทศ	จำนวนคน		
	2538	2539	รวม		2538	2539	รวม		2538	2539	รวม
1. กลุ่มเอเชีย	402	221	623	กลุ่มเพื่อนบ้าน	1291	158	1449	4.กลุ่มยุโรป	10	8	18
Bangladesh	34	26	60	Cambodia	125	52	177	Tukmenisfan	-	2	2
Bhutan	38	23	61	Lao	838	40	878	Armenia	3	1	4
Brunei	5	4	9	Malaysia	15	4	19	Moldova	2	2	4
China	98	10	108	Myanmar	80	4	84	Poland	2	-	2
Hongkong	2	2	4	Vietnam	233	58	291	Romania	2	-	2
India	12	3	15	3.กลุ่มอาฟริกา	55	63	118	Uzbekistan	1	-	1
Indonesia	11	16	27	Zimbaowe	-	2	2	Azerbaijan	-	1	1
Iran	8	10	18	Burki Faso	2	2	4	Estonia	-	2	2
Jordan	1	5	6	Gambia	3	4	7	5.กลุ่มอเมริกา	-	1	1
Kasakhstan	1	2	3	Kenja	3	6	9	Belarus	-	1	1
S.Korea	12	9	21	Mali	2	1	3	6.กลุ่มออสเตรเลีย	28	26	54
Kyrgystan	2	1	3	Niger	2	2	4	Cook Isl	3	3	6
Maldives	10	6	16	Senegal	5	6	11	Fiji	11	9	20
Mongolia	33	4	37	Sir. Leon	11	12	23	Mauritus	2	-	2
Nepal	30	17	47	Tangania	14	11	25	P.N.Guinea	6	4	10
Oman	5	5	10	Uganda	4	-	4	Solomon Is	5	1	6
Paokistan	20	20	40	Vanuato	3	-	3	W.Samoa	1	5	6
Philippinee	46	27	73	Zambia	6	7	13	Tonga	-	4	4
Russia	2	2	4	Botswana	-	2	2	รวม	1786	477	2263
Singapors	2	-	2	Ethiopia	-	1	1				
Srilanka	30	28	58	Guinea	-	5	5				
Tajikistan	-	1	1	Guinea Bis	-	1	1				
				S.Africa	-	1	1				

ที่มา : ข้อมูลจากกรมวิเทศสหการ

ตารางที่ 8.3-2 ทุ่การศึกษาและฝึกอบรมที่ประเทศไทยให้ความช่วยเหลือต่อประเทศต่าง ๆ

สาขาวิชา	2538 ^{1/}		2539 ^{2/}		รวมคน
	จำนวนประเทศ	จำนวนคน	จำนวนประเทศ	จำนวนคน	
เกษตร	37	347	38	161	508
การศึกษา	6	433	-	-	433
สาธารณสุข	32	283	33	118	401
พัฒนาเศรษฐศาสตร์	19	156	17	17	173
อุตสาหกรรม	15	86	10	23	109
โครงสร้างสาธารณูปโภค	8	18	8	13	31
วิทยาศาสตร์-เทคโนโลยี	17	75	17	29	104
บริหารรัฐกิจ	19	129	-	-	129
พัฒนาสังคมและสวัสดิการ	18	69	25	61	130
การค้าและบริการ	8	93	4	16	109
การขนส่งการสื่อสาร	18	67	15	38	105
อื่น ๆ	5	31	-	-	31
รวม	202	1,787	107	476	2,263

หมายเหตุ ^{1/} ทุ่การศึกษาและฝึกอบรม

^{2/} ทุ่ฝึกอบรม

ที่มา : ข้อมูลจากกรมวิเทศสหการ

8.4 อุดมศึกษาไทยในความเห็นของต่างประเทศที่พัฒนา

- ในการจัดมาตรฐานของสถาบันอุดมศึกษาไทยจากการประเมินของนักอุดมศึกษาประเทศออสเตรเลีย โดยอาศัยจำนวนนักศึกษา และคณาจารย์ที่สำเร็จจากต่างประเทศเป็นเกณฑ์ โดยไม่ใช้เครื่องมือในด้านการเรียนการสอนและการวิจัยมาประกอบ ระบุว่าจำนวนสถาบันอุดมศึกษาที่ได้มาตรฐานนั้นมีจำนวนประมาณร้อยละ 25
- สถานภาพมาตรฐานอุดมศึกษาไทยจะด้อยลงไปอีกมาก ถ้าใช้เกณฑ์มาตรฐานของเครื่องมือ อุปกรณ์การเรียนการสอน การวิจัย และผลงานวิจัยเป็นเครื่องมือ ประกอบในการวัดด้วย
- จากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญออสเตรเลีย [114] ที่มาประเมินมหาวิทยาลัยชั้นนำของไทยจำนวน 12 แห่งใน 19 แห่ง โดยเฉพาะในด้านการพัฒนาอาจารย์ได้เสนอภาพที่สถาบันอุดมศึกษาไทยควรปรับปรุงก็คือ
 - ✧ การกำหนดนโยบายและทิศทางการศึกษา ตลอดจนการพัฒนาบุคลากรจะต้องชัดเจนมากกว่าที่ทำกันอยู่

- ✧ จะต้องเพิ่มคุณภาพของอาจารย์ให้ไปศึกษาต่อได้ปริญญาที่สูงขึ้นและให้มากกว่าที่มีอยู่
- ✧ การคัดเลือกบุคลากรเข้ามาเป็นอาจารย์ จะต้องใช้มาตรการให้มีมาตรฐานดีกว่าที่กำลังทำกันอยู่
- ✧ จะต้องมีการสร้างประสบการณ์ในด้านการเรียนการสอน และฝึกทักษะในการวิจัยให้แก่คณาจารย์
- ✧ จะต้องเตรียมคนให้รู้จักใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ ในการเรียนการสอนและการวิจัย

8.5 โอกาสของสถาบันอุดมศึกษาไทยในระบบนานาชาติ

ประกอบ [115] ได้กล่าวถึงสภาพแวดล้อมซึ่งจะเป็นจุดแข็งของสถาบันอุดมศึกษาไทย

ไว้ดังนี้ :

- 1) ในทางภูมิศาสตร์
ประเทศไทยเป็นจุดเชื่อมต่อทั้งระหว่างแผ่นดินจีน อินเดียและเชื่อมกับเอเชียส่วนใต้ ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ อนาคตของประเทศไทยจะเป็นตลาดขนาดใหญ่ และเป็นแหล่งผลิตที่มีศักยภาพสูง สามารถใช้เป็นศูนย์กลางของอุดมศึกษาได้เป็นอย่างดี
- 2) สังคมระบบเปิด
สังคมไทยเป็นระบบเปิด มีการติดต่อแลกเปลี่ยนกันระหว่างชาติสูงมาเป็นเวลานาน ทั้งพาณิชยกรรมและวัฒนธรรม กิจกรรมการศึกษาหรืออื่นใดที่ยังไม่พร้อมก็สามารถเชิญต่างชาติให้มาดำเนินการได้ โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ร่วมกัน
- 3) พื้นฐานทางวัฒนธรรมและการเมือง
ประเทศไทยมีพื้นฐานทางศิลปวัฒนธรรมที่ผสมผสานกับศิลปวัฒนธรรมต่างชาติได้ดี การเมืองมีประชาธิปไตยมากขึ้น ยากที่จะหวนกลับสู่ระบบเผด็จการ ช่วยให้ดึงดูดนานาชาติเข้ามาได้ง่ายขึ้น
- 4) เศรษฐกิจที่เจริญเติบโตในระดับสูง
ความสามารถของภาคเอกชนที่จัดการกับองค์กรระดับใหญ่ สามารถทำงานได้หลายอย่างที่ทำให้เศรษฐกิจเจริญเติบโต ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยให้การลงทุนเพื่อพัฒนาการศึกษาเป็นไปได้สูงขึ้น

- 5) สถาบันอุดมศึกษาไทยมีมากและกระจายทั่วทุกภูมิภาค
สถาบันอุดมศึกษาไทยจำนวน 600 กว่าแห่ง กระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในภูมิภาคไม่ว่าจะเป็นด้านสามเหลี่ยม สีเหลี่ยม ห้าเหลี่ยมและหกเหลี่ยม เศรษฐกิจล้วนเปิดโอกาสให้แก่สถาบันอุดมศึกษาในการที่จะพัฒนาเข้าสู่ระดับนานาชาติได้ทั้งสิ้น
- 6) เอกชนไทยมีความสามารถสูงในการประกอบธุรกิจต่าง ๆ
ดังจะเห็นได้จากโครงการขนาดใหญ่ เช่น โครงการรถไฟฟ้า โครงการคมนาคม ล้วนแล้วแต่เป็นโครงการที่เอกชนทำ เอกชนย่อมสามารถระดมทุนทำอุดมศึกษาสู่ระดับสากลตึงนักศึกษาต่างชาติเข้ามาศึกษาในไทยทำรายได้สู่ประเทศได้ เช่นเดียวกับที่ประเทศพัฒนาอื่น ๆ กำลังทำอยู่
- 7) ประชาชนไทยสนับสนุนให้บุตรหลานของตนได้เล่าเรียนอยู่แล้ว
พื้นฐานทางเศรษฐกิจของประชาชนที่ดีขึ้นจะทำให้ความต้องการที่จะส่งเสริมสนับสนุนให้บุตรหลานของตนได้เล่าเรียนมากขึ้น ดังเช่นในอดีตเมื่อไม่มีที่เรียนก็ชวนขายที่จะส่งให้ไปเรียนยังต่างประเทศถ้ามีทางเลือก บุคคลเหล่านี้ย่อมจะสนับสนุนบุตรหลานของตนให้เรียนในสถาบันอุดมศึกษาไทยที่อยู่ในระดับสากลมากกว่าที่จะให้ไปเรียนยังต่างประเทศ

8.6 การพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาเข้าสู่ระดับนานาชาติ

ด้วยสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยดังกล่าวไว้แล้วข้างต้นนี้ สถาบันอุดมศึกษาไทยมีโอกาสนับว่ากว้างขวางที่จะพัฒนาเข้าสู่ระบบนานาชาติได้ อย่างไรก็ตามสถาบันอุดมศึกษาไทยในปัจจุบันยังอยู่ห่างกับความเป็นนานาชาติอยู่มาก จะต้องมีการพัฒนาที่ชัดเจนและดำเนินการอย่างต่อเนื่องเพื่อให้บรรลุเป้าหมายนั้นได้โดย :

- 1) สถาบันอุดมศึกษาไทยแต่ละสถาบันจะต้องพัฒนาความเข้มแข็งเฉพาะทางให้ปรากฏ เพื่อเป็นที่ดึงดูดของสายตาชาวโลกโดยเฉพาะด้านเกษตร สาธารณสุข วิศวกรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เศรษฐศาสตร์การเงินการคลัง เป็นต้น ให้มาศึกษาในประเทศไทย
- 2) สถาบันอุดมศึกษาไทยในภูมิภาคในเขตการพัฒนาหรือเศรษฐกิจต่าง ๆ จะต้องพัฒนาอุดมศึกษาให้สอดคล้องรองรับกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในภูมิภาคนั้น ๆ เช่น ให้ความสนใจกับประเทศเพื่อนบ้านมากขึ้น กระตุ้นเตือนให้มีการศึกษาวิจัยในเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้าน อันได้แก่ ภาษา วัฒนธรรม เศรษฐกิจและการเมือง เป็นต้นมากขึ้น เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจกับประเทศเพื่อนบ้านให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป

- 3) สถาบันอุดมศึกษาไทยจะต้องสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาในประเทศเพื่อนบ้านให้มากขึ้น สำหรับเครือข่ายความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาในประเทศพัฒนา ซึ่งมีอยู่มากมายแล้วควรจะเน้นให้มีการปฏิบัติกันอย่างจริงจังและมากขึ้นโดยเฉพาะการแลกเปลี่ยน
- 4) ข้อมูลสื่อการเรียนการสอน การแลกเปลี่ยนคณาจารย์ การดึงดูดคณาจารย์และนักเรียนต่างชาติเข้าสู่ระบบสถาบันอุดมศึกษาไทยจะต้องสร้างบรรยากาศภายในสถาบันฯ ให้มีลักษณะเป็นนานาชาติมากขึ้น เช่น เปิดหลักสูตรที่สอนระดับปริญญาตรีด้วยภาษาอังกฤษ มีหอพักนักศึกษาไทยร่วมกับต่างชาติ พัฒนาหน่วยงานแนะแนวนักเรียนต่างชาติให้เข้มแข็ง สนับสนุนกิจกรรมศิลปวัฒนธรรมของนักเรียนต่างชาติ
- 5) สถาบันอุดมศึกษาไทยจะต้องพัฒนาหลักสูตรเฉพาะนักเรียนต่างชาติให้มากขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับระบบการศึกษาของนักเรียนต่างชาติที่จะเข้ามาเรียนต่อเนื่องได้ แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่า จะลดคุณภาพลงเหมือนอย่าง ที่สถาบันต่างประเทศบางแห่งได้ทำอยู่ การเปิดโอกาสให้นักเรียนต่างชาติได้เลือกเรียนวิชาอื่นทดแทนในวิชาที่นักเรียนต่างชาติไม่มีพื้นฐานของวิชานั้นมาก่อนเป็นตัวอย่างหนึ่งของการปรับให้เข้ากันเช่นนี้

8.7 สรุป

อุดมศึกษาไทยจะทันสมัยและทันโลกก็ต่อเมื่ออุดมศึกษาไทยสามารถพัฒนาเข้าสู่ระบบสากลหรือนานาชาติได้ อุดมศึกษาไทยจะต้องมีความสัมพันธ์กับนานาชาติ สามารถดูดซับองค์ความรู้และทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพจากนานาชาติเข้าสู่คลังแห่งความรู้ ถ่ายทอดความรู้อันทันสมัยสู่ชนชาวไทยและชาวโลก สามารถสร้างสรรค์ความกลมกลืนหรือดุลยภาพระหว่างสังคม วัฒนธรรมไทย ความเป็นไทยความเป็นสากลสัมพันธ์กับชนชาติอื่น เพื่อการอยู่ร่วมกันโดยสันติได้ในประชาคมโลก

ประเทศต่าง ๆ ทั้งในทวีปเอเชีย ยุโรป อเมริกา ออสเตรเลียต่างตระหนักถึงความจำเป็นในการที่จะพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาของตนให้มีความทัดเทียมกับนานาชาติ ได้พัฒนาสถาบันอุดมศึกษาและปรับบทบาทให้ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก ซึ่งได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

ในกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านของไทย มีหลายประเทศที่เร่งรัดพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาของตนเพื่อให้เจริญรุดหน้าไปอย่างรวดเร็วสนองตอบต่อความต้องการของประเทศ

ประเทศมาเลเซียได้วางเป้าหมายที่จะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยให้ความสำคัญต่อการศึกษาระดับอุดมศึกษาเป็นอันดับแรกสุด ได้มุ่งในการสร้างเอกภาพทางการศึกษา พัฒนาสถาบันอุดมศึกษาในด้านคุณภาพและประกันคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา เร่งระดมทุนร่วมกับเอกชน พัฒนาเพิ่มนักศึกษาทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้ทันกับความต้องการของประเทศ อนุญาตให้

สถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศที่มีชื่อเสียงเข้ามาเปิดวิทยาเขตในประเทศ โดยมีเป้าหมายที่จะให้มาเลเซียเป็นศูนย์กลางของการศึกษานานาชาติ นำอุดมศึกษาเข้าสู่สากลและดึงดูดนักศึกษาต่างชาติเข้ามาเรียน

ประเทศสาธารณรัฐเวียดนามมีเป้าหมายหลักในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อพัฒนาประเทศ เร่งระดมทุนทั้งเงินช่วยเหลือและเงินกู้จากต่างประเทศมาพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาของตนโดยเน้นที่คุณภาพและขยายโอกาสทางการศึกษา สร้างเครือข่ายสถาบันอุดมศึกษาทั้งภายในและต่างประเทศ อนุญาตให้ต่างประเทศเข้ามาตั้งวิทยาเขตเพื่อพัฒนาอุดมศึกษาของตนสู่ระบบสากล

ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ได้เร่งรัดพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาของตนรอบด้าน ตั้งแต่การปรับปรุงสภาพทั่วไปของสถาบันอุดมศึกษา ปฏิรูประบบการบริหารและการจัดการ เปลี่ยนจากระบบรัฐควบคุมมาเป็นระบบรัฐกำกับ พัฒนาสาขาวิชาการที่สำคัญ จัดตั้งระบบบริการอุดมศึกษาเพื่อกระจายโอกาสทางการศึกษาและจัดลำดับความสำคัญของสถาบันอุดมศึกษาหนึ่งถึงร้อยสถาบันเพื่อให้การสนับสนุนที่จะเป็นสถาบันอุดมศึกษาชั้นนำของโลก

ประเทศฟิลิปปินส์ได้มุ่งปฏิรูปการบริหารและการจัดการสถาบันอุดมศึกษาให้ออกจากระบบราชการ เปลี่ยนบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาให้เป็นสถาบันผลิตบุคลากรเพื่อป้อนตลาดแรงงาน มุ่งในความสมดุลระหว่างความเป็นเลิศทางวิชาการกับความต้องการของสังคม ความสมดุลระหว่างความรู้และภาคปฏิบัติ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับอุตสาหกรรมและเอกชน มุ่งในคุณภาพทางปัญญาของคน และจัดกระบวนการประกันคุณภาพของสถาบันอุดมศึกษาใหม่

ประเทศอินโดนีเซียมุ่งในการปรับปรุงคุณภาพอาจารย์และคุณภาพบัณฑิตที่ผลิตออกไป ได้เพิ่มบทบาทของเอกชนในอุดมศึกษามากขึ้น ขยายโอกาสทางการศึกษา ขยายอาชีพและเชื่อมโยงอุดมศึกษาเข้ากับอุตสาหกรรม

อุดมศึกษาของประเทศเพื่อนบ้านเหล่านี้จึงมีโอกาที่จะล้าหน้าประเทศไทยไปได้มาก ด้วยความตั้งใจจริงของรัฐบาลของประเทศเหล่านั้นที่จะพัฒนาอุดมศึกษาภายในประเทศของตนให้เจริญ

ประเทศอินเดียพยายามจัดหาแหล่งทุน เพิ่มการลงทุนของภาคเอกชนเพื่ออุดมศึกษามากขึ้น เพิ่มจำนวนคณาจารย์และนักศึกษาทั่วประเทศ เน้นการศึกษาด้านสหวิทยาการ การใช้สื่อทางไกลในการเรียนการสอนประสานกันระหว่างการเรียนหลักสูตรปกติและหลักสูตรทางไกลและความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัย

ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศหนึ่งที่ปฏิรูปอุดมศึกษาเพื่อเตรียมเข้าสู่โลกยุคโลกาภิวัตน์มากที่สุด มีการรื้อระบบภายในสถาบันอุดมศึกษา ยกเลิกโครงสร้างและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่เคยใช้ควบคุมสถาบันอุดมศึกษา สร้างระบบใหม่ขึ้นให้มีการประเมินตนเอง ปรับปรุงหลักสูตรและวิธีการสอนใหม่ สร้างความหลากหลายของหลักสูตรให้นักเรียนเลือกเรียนตามความต้องการเพื่อรองรับ

กับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมได้ทัน เร่งรัดในการปรับปรุงบัณฑิตวิทยาลัย เพิ่มนักวิจัย และทุนอุดหนุนการวิจัย ปรับปรุงประสิทธิภาพของสถาบันอุดมศึกษา ขยายบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาโดยเฉพาะการรองรับการศึกษาตลอดชีวิต เพื่อให้ประชาชนของตนมีความรู้ก้าวหน้าและทันสมัยอยู่เสมอ และเน้นการแลกเปลี่ยนความร่วมมือกับนานาชาติ โดยมีเป้าหมายที่ให้อุดมศึกษาของตนมีคุณภาพเป็นมาตรฐานสากลและสามารถแข่งขันกับตะวันตกได้

ในส่วนของประเทศเกาหลีใต้ได้มุ่งเน้นคุณภาพการศึกษามากกว่าปริมาณ ทุ่มการลงทุนด้านการศึกษามากมาย มุ่งเป้าหมายไปที่ความต้องการการศึกษาของประชาชน ให้อิสระแก่การบริหารการศึกษาของท้องถิ่น จัดการบริหารด้านการศึกษาให้เข้าระบบ พัฒนาคณาจารย์ ปรับปรุงหลักสูตรและวิธีการให้การศึกษา พัฒนากำลังคนโดยเน้นที่วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและมีเป้าหมายให้อุดมศึกษาสู่ความเป็นเลิศ โดยเน้นที่คุณภาพของบัณฑิตให้มีบุคลิกดี มีความเป็นเลิศในวิชาการ ความมีอิสระเสรีในเชิงความคิด สำนึกในความเสมอภาคและมุ่งหวังในอนาคตที่ดีกว่า

ระบบอุดมศึกษาและการบริหารจัดการอุดมศึกษาของประเทศอังกฤษจัดว่าดีที่สุดในกลุ่มประเทศยุโรปด้วยกัน กระนั้นก็ตามอังกฤษได้มีแผนปฏิรูปอุดมศึกษาของตนเพื่อการแข่งขันในระดับสากล โดยดึงดูดบุคลากรที่มีคุณภาพเข้าสู่สถาบัน ยกกระดับประสิทธิภาพการเรียนการสอน เร่งรัดพัฒนาความรู้พื้นฐาน ความรู้ประยุกต์และแนวทางแก้ปัญหา ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้ได้ประโยชน์สูงสุด รองรับนิสิตให้ได้สูงสุดด้วยความเป็นธรรมและโปร่งใส รักษามาตรฐานและประกันคุณภาพการศึกษา โดยมีเป้าหมายที่การแข่งขันระดับสากล

ประเทศออสเตรเลียมุ่งปฏิรูปการศึกษา โดยเน้นที่เอกภาพทางนโยบาย จัดสถาบันอุดมศึกษาเข้าเป็นระบบและเครือข่าย จัดสรรงบประมาณให้เกิดความเป็นธรรม ปรับปรุงระบบบริหารและการจัดการทั้งด้านการเงิน บุคลากร ปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรคุณภาพของหลักสูตร มุ่งเน้นความต้องการของชาติในอนาคต การพัฒนาแรงงานกำลังคนตามความต้องการของประเทศ การให้ ความช่วยเหลือนิสิตและบุคคลที่ด้อยโอกาสด้วยงบประมาณที่สูง จัดการประกันคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาให้อุดมศึกษาเป็นสินค้าส่งออก ดึงดูดนักศึกษาต่างชาติเข้าไปเรียนเพื่อทำรายได้ให้แก่สถาบันอุดมศึกษาและแก่ประเทศ

แคนาดาประสบผลสำเร็จในด้านวิทยาลัยชุมชนที่ตอบสนองความต้องการของสังคมมาก ในด้านสถาบันอุดมศึกษานั้นรัฐยังต้องสนับสนุนงบประมาณในระดับสูง การจัดสรรงบประมาณอาศัยคณะกรรมการกลางของรัฐบาล มีการตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผล เพื่อประกันคุณภาพกันบ่อย ๆ ทำให้สถาบันอุดมศึกษาต้องปรับตัวตลอดเวลา โดยเฉพาะการปรับโครงสร้างของมหาวิทยาลัย การยุบคณะ ภาควิชา ในด้านการวิจัยรัฐจัดตั้งกองทุนขึ้นมาโดยเฉพาะเพื่อเลือกสนับสนุนงานวิจัยดีเด่นของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ร่วมกับภาคเอกชนและสร้างเป็นเครือข่าย ทำให้เกิดเอกภาพของทางการวิจัยและระดมสรรพกำลังนักวิจัยเข้าเครือข่าย ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ๆ เป็นการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษามากยิ่งขึ้น

สำหรับสถาบันอุดมศึกษาไทยในการที่จะพัฒนาเข้าสู่ระบบนานาชาตินั้น ได้มีความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศในลักษณะของบันทึกความจำ ข้อตกลง หรือความร่วมมือในรูปแบบต่าง ๆ เป็นจำนวนมากแทบทั่วโลก แต่บันทึก ข้อตกลงและความร่วมมือเหล่านี้เป็นไปในลักษณะหลวม ๆ การปฏิบัติอย่างจริงจังมีน้อยมาก โครงการนานาชาติ นักศึกษาต่างชาติ วิเทศคดีศึกษา ตลอดจนเครือข่ายสารสนเทศร่วมกับต่างประเทศมีน้อย ความช่วยเหลือที่ไทยให้กับต่างประเทศเป็นในรูปแบบของการดูงานแก่ประเทศต่าง ๆ แทบทั่วโลกแต่ทุนการฝึกอบรมและการศึกษายังน้อย การดึงดูดนักศึกษาต่างชาติเข้ามาเรียนมีน้อย อุปสรรคปัญหาเรื่องภาษามีมาก ในสายตาของต่างประเทศสถาบันอุดมศึกษาไทยที่ไม่ได้มาตรฐานนั้นมีอยู่เป็นจำนวนมาก และจากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญต่างประเทศที่มาประเมินมหาวิทยาลัยชั้นนำของประเทศไทย ระบุว่าไทยจะต้องแก้ไขในสิ่งต่าง ๆ มาก โดยเฉพาะนโยบายและทิศทางการศึกษา ตลอดจนการพัฒนาบุคลากรจะต้องชัดเจนมากกว่าที่ทำกันอยู่ จะต้องเพิ่มคุณภาพของคณาจารย์ โดยการให้ไปศึกษาในปริญญาสูงให้มากกว่าเดิม การคัดเลือกบุคลากรเข้ามาเป็นคณาจารย์จะต้องให้มีมาตรฐานดีกว่าที่กำลังทำกันอยู่ ต้องมีโครงการพัฒนาอาจารย์โดยเฉพาะเพื่อให้มีประสบการณ์ในด้านการเรียนการสอน การฝึกทักษะ การวิจัยและต้องเตรียมคนให้รู้จักใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ ในการเรียนการสอนและการวิจัย

โอกาสของสถาบันอุดมศึกษาไทยในระบบนานาชาตินั้นมีอยู่มาก เพราะไทยได้เปรียบมากกว่าชาติอื่น ๆ ในด้านภูมิศาสตร์ สังคมระบบเปิด พื้นฐานศิลปวัฒนธรรม การเมืองระบอบประชาธิปไตย เศรษฐกิจที่เจริญเติบโตในระดับสูง การกระจายทั่วภูมิภาคของสถาบันอุดมศึกษา เอกชนมีความสามารถสูงในการประกอบธุรกิจและการลงทุนที่จะลงทุนด้านอุดมศึกษา ตลอดจนความนิยมให้การศึกษาต่อบุตรหลานของประชาชน ด้วยสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยเหล่านี้ สถาบันอุดมศึกษาไทยมีโอกาที่จะพัฒนาก้าวเข้าสู่ระบบสากลได้ง่ายขึ้น แต่จะต้องมีแผนพัฒนาและดำเนินการที่ชัดเจนและอย่างต่อเนื่องเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย นอกจากจะปรับรื้อระบบและพัฒนาสถาบันให้ได้คุณภาพและมาตรฐานแล้ว จะต้องพัฒนาความเข้มแข็งเฉพาะทางให้ปรากฏในแต่ละสถาบัน เพื่อดึงดูดสายตาชาวโลกเข้ามา สถาบันอุดมศึกษาในส่วนภูมิภาคจะต้องพัฒนาตนเองให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในภูมิภาค สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาในประเทศเพื่อนบ้านและประเทศพัฒนา และดำเนินการให้เกิดการปฏิบัติในความร่วมมือกันอย่างจริงจัง จะต้องพัฒนาหลักสูตรและสร้างบรรยากาศภายในสถาบันอุดมศึกษาให้มีบรรยากาศนานาชาติมากขึ้น โดยเป้าหมายที่จะให้ประเทศไทยเป็นศูนย์อุดมศึกษานานาชาติที่มีอุดมศึกษาเป็นสินค้าส่งออก ดึงดูดนักศึกษาต่างชาติเข้ามาเรียนเป็นรายได้ของสถาบันฯ และของประเทศเพื่อประเทศไทยจะได้เป็นศูนย์กลางอุดมศึกษานานาชาติอย่างแท้จริง

บทที่ 9

การปรับเปลี่ยน รื้อระบบและปฏิรูปอุดมศึกษาไทย

วิกฤตอุดมศึกษาไทยได้ส่งผลกระทบต่อประเทศชาติอย่างกว้างขวาง นอกจากจะไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของสังคม ไม่สามารถผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพให้ได้ตามความจำเป็นในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติแล้ว สถาบันอุดมศึกษาเองยังไม่เป็นสังคมแห่งผู้รู้ แหล่งแสวงหาสะสมความรู้เพียงพอที่จะเป็นผู้นำ สามารถชี้นำหรือช่วยประเทศชาติในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ ในทางกลับตรงกันข้าม กลับกลายเป็นแหล่งของผู้ตามกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมซึ่งเจริญได้รวดเร็วกว่า ยิ่งซ้ำร้ายกว่านั้นก็คือสถาบันอุดมศึกษาเองกลายเป็นแหล่งที่สร้างปัญหาต่าง ๆ เพิ่มภาระให้แก่สังคม วิกฤตอุดมศึกษาได้ทำให้ทุกฝ่ายต้องสูญเสียเป็นการสูญเสียทั้งส่วนบุคคล ส่วนรวมและประเทศชาติมิใช่การสูญเสียของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งโดยเฉพาะจึงเป็นเรื่องที่ทุกฝ่ายจะต้องช่วยกันแก้ไข

9.1 ความสูญเสียของชาติอันเกิดจากวิกฤตอุดมศึกษาไทย

วิกฤตอุดมศึกษาไทยได้ก่อให้เกิดความสูญเสียแก่ทุกฝ่าย ซึ่งเป็นความสูญเสียที่เกิดขึ้นต่อชาติบ้านเมือง อาจกล่าวได้โดยสรุปดังนี้ :-

9.1.1 ความสูญเสียต่อบุคคล

- บุคคลโดยเฉพาะนิสิตนักศึกษาผู้ผ่านสถาบันอุดมศึกษาได้ถูกหล่อหลอมให้หลงผิดว่าเป็นกลุ่มบุคคลที่อยู่เหนือกลุ่มบุคคลอื่นจะต้องประกอบอาชีพที่สะดวกสบาย เงินเดือนสูง ๆ ในขณะที่ไม่มีความรู้เพียงพอที่จะปฏิบัติงานสนองต่อนายจ้างได้และกลายเป็นบุคคลที่ลุ่มหลงในวัตถุนิยม ก่อหนี้สินให้กับตนเองและครอบครัวเป็นบุคคลที่ไร้คุณภาพ
- บุคคลโดยเฉพาะคณาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาที่ได้ผ่านการศึกษาระดับสูง ได้เรียนรู้ความรู้อันทันสมัย เมื่อมาอยู่ในแวดวงของสถาบันอุดมศึกษา ได้สูญเสียหรือสร้างความสูญเสียในลักษณะต่าง ๆ กันเช่น :
 - ✧ เป็นบุคคลที่มีสมองเสื่อม เพราะไม่มีโอกาสวิจัยแสวงหาองค์ความรู้ใหม่ ความรู้ที่มีอยู่เดิมหดหายไป เป็นอาจารย์ที่ไร้คุณภาพ
 - ✧ เป็นบุคคลที่ไม่เอื้อประโยชน์ให้แก่สังคม เพราะไม่สามารถชี้นำหรือทำประโยชน์ในการใช้วิชาการเพื่อแก้ปัญหาให้แก่สังคมได้

- ✧ เป็นบุคคลที่ทำร้ายสังคมหรือสร้างปัญหาให้แก่สังคมเพราะกลายเป็นตัวถ่วงความเจริญของสังคม ใช้ความไม่รู้ในคราบของผู้ทรงภูมิความรู้ในทางที่ผิดต่าง ๆ
- ✧ เป็นบุคคลที่ทำลายวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามของชาติ สร้างความเสื่อมศรัทธาให้แก่สังคม แทนที่จะเป็นบุคคลสมควรแก่การยกย่องให้ความเคารพบูชาในฐานะผู้มีบุญคุณ ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ลูกศิษย์ กลับกลายเป็นผู้ทวงบุญคุณ ได้รับการดูถูกเหยียดหยามในลักษณะต่าง ๆ กัน

จากการสำรวจภาพลักษณ์ของอาจารย์ [114] ตามความคิดเห็นของบุคคลภายนอกจากอาชีพต่าง ๆ กัน ได้พบว่าไม่แน่ใจว่าในปัจจุบันอาจารย์มหาวิทยาลัยมีภาพลักษณ์ที่ดีเช่นนี้ดังในอดีตหรือไม่ ได้แก่ :

- 1) เป็นผู้รอบรู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ
- 2) เป็นผู้คิดค้นทฤษฎีใหม่ ๆ
- 3) มีคุณธรรมสูง
- 4) ถือตัวว่ามีความรู้สูงกว่าคนอื่น
- 5) รสนิยมสูง
- 6) ใช้จ่ายประหยัด
- 7) มีความรับผิดชอบต่อสังคมมาก
- 8) เป็นผู้นำในการพัฒนาสังคม
- 9) ความเป็นอยู่เรียบง่าย
- 10) ชอบจัดกิจกรรมเพื่อให้ความรู้แก่ประชาชน
- 11) แสดงบทบาทด้านทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม
- 12) เป็นผู้นำด้านศิลปวัฒนธรรม

ซึ่งแสดงให้เห็นชัดเจนว่าบุคคลภายนอกจะหวังพึ่งอาจารย์มหาวิทยาลัยทางด้านวิชาการและมีความประพฤติดนเป็นแบบอย่างของสังคมนั้นได้ลดน้อยถอยลงไปกว่าในอดีตมาก

9.1.2 ความสูญเสียของชุมชนและสังคม

สังคมให้ความยกย่องต่อสถาบันอุดมศึกษาว่าเป็นแหล่งทรงความรู้และสามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่บุตรหลานของตน เพื่อให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ เป็นคนดี สามารถปฏิบัติอาชีพต่าง ๆ เลี้ยงครอบครัวได้ แต่ผลตอบแทนที่ได้รับก็คือ :-

- ครอบครัวได้ทุ่มเททรัพยากรเพื่อสนับสนุนให้บุตรหลานของตนเข้าศึกษาในสถาบันชั้นสูง กลุ่มผู้ที่มีผลกระทบมากที่สุดคือกลุ่มเกษตรกร ซึ่งต้องขายที่ขายนาเพื่อนำมาใช้สนับสนุนการศึกษา โดยหวังพึ่งพาบุตรหลานตนในอนาคต ต้องประสบความผิดหวัง เมื่อบุตรหลานของตน

ไม่สามารถประกอบอาชีพได้ ไม่สามารถจะพึ่งพาได้อย่างที่หวัง เป็นการลงทุนที่สูญเปล่า สร้างผลกระทบอื่น ๆ ที่ติดตามมา เช่น ความแตกแยกให้แก่สถาบันครอบครัว

- สังคมมีปัญหามากขึ้น เมื่อสถาบันอุดมศึกษากลายเป็นแหล่งหล่อหลอมให้นักศึกษาหลงผิดคิดว่าเป็นอภิสิทธิ์ชนเหนือผู้อื่น ขาดคุณธรรมและจริยธรรม เอาัดเอาเปรียบผู้อื่น รวมทั้งสถาบันกลายเป็นแหล่งที่มั่วสุมเกาะกลุ่มกันเป็นอันธพาล สร้างอิทธิพลต่าง ๆ ภายในสถาบัน บังคับรุ่มน่องให้ปฏิบัติตาม ยกพวกทะเลาะเบาะแว้งกันภายในสถาบันและต่างสถาบัน ใช้สถาบันเป็นแหล่งการค้าและอิทธิพล มักกลายเป็นปัญหาของสังคม ดังที่ได้เกิดและรุนแรงขึ้นในบางสถาบัน
- สังคมเกิดความแตกแยกมากขึ้น เมื่อบัณฑิตที่จบจากสถาบันถูกหล่อหลอมให้ลุ่มหลงในสถาบัน กลายเป็นบุคคลที่ถือศักดิ์ถือสีของสถาบัน กลายเป็นฝักเป็นฝ่าย เล่นพรรคเล่นพวก สร้างความไม่เป็นธรรมให้เกิดต่อสังคมและขัดขวางความเจริญก้าวหน้าของสังคมในท้ายที่สุด

สังคมไทยยังไม่มีส่วนร่วมในการรักษาผลประโยชน์ของตนต่อสังคมอุดมศึกษาในปัจจุบัน แต่การเปลี่ยนแปลงของโลกยุคข่าวสารที่ไร้พรมแดนและความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น สังคมไทยจะกลายเป็นแรงกดดัน ให้สถาบันอุดมศึกษา มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแก้ไข ดังที่ต่างประเทศได้ทำกัน โดยสื่อมวลชนที่ประเมินผลงานของสถาบันอุดมศึกษาจัดขึ้นอันดับความเข้มแข็งของสถาบันอุดมศึกษา เพื่อประชาชนได้ทราบ ทำให้เป็นแรงกดดันทางอ้อมให้สถาบันอุดมศึกษาต้องพัฒนาตนเอง

9.1.3 ความสูญเสียต่อชาติบ้านเมือง

- บัณฑิตที่จบจากสถาบันอุดมศึกษาไม่มีความรู้ความสามารถเพียงพอที่จะเป็นผู้นำของสังคม ไม่สามารถที่จะแก้ปัญหาต่าง ๆ ของสังคมและในทางกลับกันกลายเป็นผู้ตามกระแสสังคมหรือสร้างปัญหาให้กับสังคม กลายเป็นตัวถ่วงความเจริญของชาติ
- สถาบันอุดมศึกษาไม่เป็นแหล่งที่จะเฝ้าอำนวยความสะดวกและเป็นที่พึ่งพิงของสังคมตามที่สังคมมุ่งหวังได้ ในขณะเดียวกันกลับเป็นผู้ตามและเป็นผู้สร้างปัญหาให้แก่สังคม กลายเป็นตัวถ่วงความเจริญของชาติ
- ประเทศชาติไม่สามารถจะพึ่งพิงสถาบันอุดมศึกษา ให้เป็นพลังสมองของชาติและผลิตพลังสมองของชาติมาช่วยกันพัฒนาชาติบ้านเมืองได้ ประเทศชาติจึงยังเกาะติดกลุ่มประเทศด้อยพัฒนา และยากที่จะย่างเข้าสู่กลุ่มประเทศพัฒนาใหม่ได้ตามที่มุ่งหวัง แม้ว่าโอกาสและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ อำนวยให้ก็ตาม

วิกฤตอุดมศึกษาจึงไม่ได้ทำความสูญเสียให้แก่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดโดยเฉพาะ แต่ยังคงความสูญเสียให้แก่ทุกฝ่าย รวมไปถึงความเสียหายต่อชาติบ้านเมืองที่ทุกฝ่ายจะต้องร่วมมือช่วยกันแก้ไข และถ้าไม่แก้ไขไทยก็จะเป็นชาติที่ล้าหลังอยู่ต่อไป

9.2 ความจำเป็นต่อการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ของอุดมศึกษาของชาติ

การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงในการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษานั้น จะต้องคำนึงถึงเอกลักษณ์ของสถาบันอุดมศึกษาและภารกิจของสถาบันอุดมศึกษามาประกอบเป็นพื้นฐานของความจำเป็นแห่งการเปลี่ยนแปลงนั้น อันได้แก่ :-

- 1) ความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงรูปแบบบริหารและจัดการ เพื่อให้ได้รูปแบบการบริหารและจัดการใหม่ที่มีประสิทธิภาพสูงกว่าเดิม
- 2) ความจำเป็นในการขยายการศึกษาภายใต้งบประมาณที่จำกัด เพื่อให้ใช้งบประมาณที่มีอยู่จำกัดนั้นได้ประสิทธิภาพและได้ประโยชน์สูงสุด
- 3) ความจำเป็นที่จะต้องสร้างความเป็นเลิศทางวิชาการ เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาเป็นแหล่งผู้รู้ แสวงหาความรู้ สะสมความรู้ และถ่ายทอดความรู้อันทันสมัยสู่ชนในชาติได้
- 4) ความจำเป็นจะต้องขยายวิชาการใหม่ ๆ ให้ทันโลก เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาเข้าสู่ระบบสากล สามารถแข่งขันกับนานาชาติได้
- 5) ความจำเป็นที่จะต้องขยายการศึกษาสู่ปวงชน เพื่อให้ทันต่อความต้องการความรู้ของชนในชาติ สถาบันอุดมศึกษาจะต้องมีบทบาทในการถ่ายทอดความรู้สู่ปวงชน โดยการเพิ่มการศึกษานอกระบบ การศึกษาต่อเนื่องและการศึกษาตลอดชีวิต
- 6) ความจำเป็นที่จะต้องเปิดอุดมศึกษาโดยเสรี เพื่อให้สามารถระดมทุนทรัพยากรต่าง ๆ มาขยายการศึกษาให้ทันต่อความต้องการของชาติ
- 7) ความจำเป็นที่จะต้องกำกับดูแลให้อุดมศึกษาได้คุณภาพและมาตรฐาน เพื่อให้เกิดการแข่งขันในด้านคุณภาพและเป็นหลักประกันว่าอุดมศึกษา ซึ่งให้แก่ปวงชนนั้นได้คุณภาพและมาตรฐาน
- 8) ความจำเป็นในด้านเสรีภาพของการดำเนินงาน เพื่อให้การดำเนินงานมีความคล่องตัว สามารถปรับเปลี่ยนได้ทันต่อเหตุการณ์ และเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพของการดำเนินงาน

- 9) ความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาประชาธิปไตย
เพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในด้านการบริหารจัดการ เพื่อให้ได้ผลผลิตตาม
ความต้องการ

9.3 ทิศทางและบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาไทยในอนาคต

9.3.1 ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับสถาบันอุดมศึกษา

- 1.1 รัฐจะต้องยอมรับว่าโลกในยุคโลกาภิวัตน์นั้นเป็นการต่อสู้กันด้วยพลัง
สมองและทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ สถาบันอุดมศึกษาเป็นแหล่ง
สะสม พัฒนาและผลิตมันสมองของชาติที่สำคัญที่สุด และจะต้อง
ทุ่มเททรัพยากรต่าง ๆ ให้เพียงพอเพื่อพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาให้มี
ความเข้มแข็งที่จะปฏิบัติการกิจตามความต้องการของชาติได้

- ในปัจจุบันรัฐมิได้มองเห็นความสำคัญของสถาบันอุดมศึกษา
มิได้มีแผนพัฒนา แผนปฏิบัติและการลงทุนอย่างจริงจังที่จะทำ
ให้สถาบันอุดมศึกษามีความเข้มแข็ง สามารถปฏิบัติการกิจต่าง
ๆ ให้ได้ครบถ้วนตามที่มียุติ สถาบันอุดมศึกษาได้เจริญแบบ
ไร้ทิศทาง ปฏิบัติภารกิจหลักคือการผลิตบัณฑิตซึ่งยังไม่ได้
มาตรฐานตามหลักสากล ภารกิจอื่น ๆ ที่สำคัญในการพัฒนา
ชาติกลายเป็นส่วนย่อยหรือหายไป ในขณะที่ความต้อง
การพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพของชนในชาติได้เพิ่มขึ้น
เพื่อการต่อสู้แข่งขันกันในโลกแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว
นั้น ได้เพิ่มบทบาทและภารกิจอื่น ๆ ให้แก่สถาบันอุดมศึกษา
มากยิ่งขึ้น รัฐจะต้องยอมรับถึงการเปลี่ยนแปลงนี้และทุ่มเท
ทรัพยากรเพื่อพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาอย่างจริงจัง

- 1.2 รัฐจะต้องเปลี่ยนจากระบบควบคุมสถาบันอุดมศึกษา (State Control)
มาเป็นระบบส่งเสริมสถาบันอุดมศึกษา (State Supervisor)

- สถาบันอุดมศึกษาไทยในปัจจุบัน ภายใต้ระบบราชการถูกรวบ
งำและควบคุมโดยรัฐอย่างเข้มงวดกวดขัน ทำให้ไม่สามารถ
บริหารและจัดการสถาบันอุดมศึกษาให้มีประสิทธิภาพได้ ไม่
สามารถปฏิบัติการกิจต่าง ๆ ที่ได้รับมอบหมายให้ครบถ้วนและ
ได้ผลดีได้ ยังผลให้เกิดภาวะวิกฤตอุดมศึกษาในด้านต่าง ๆ รัฐจะ
ต้องเปลี่ยนมาเป็นระบบชั้นนำ ส่งเสริม สนับสนุนสถาบันอุดม
ศึกษา เพื่อชี้แนะความต้องการของชาติ เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษา
ได้ปฏิบัติการกิจถูกทิศทาง ให้ความเป็นอิสระคล่องตัว สามารถ
บริหารจัดการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่ให้ได้ประโยชน์สูงสุด

และใช้มาตรการตรวจสอบติดตามประเมินผลทดแทน เพื่อ
ปรับปรุงแก้ไขภายใน การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานทั้ง
สถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน

1.3 รัฐจะต้องส่งเสริมสนับสนุนให้สถาบันทางการศึกษาทำหน้าที่ให้การ
ศึกษาไม่จำกัดอยู่เฉพาะการศึกษาเพื่ออภิชนหรือคนกลุ่มน้อย แต่จะ
ต้องทำหน้าที่ให้การการศึกษาเพื่อปวงชน

- องค์ความรู้ใหม่ ๆ ในโลกยุคโลกาวิวัตน์นั้นได้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและความรู้เหล่านั้นได้สือไปได้โดยไร้พรมแดน ประกอบ
กับความต้องการการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในทุกระดับเพื่อเพิ่ม
ขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจในเวทีการค้าระหว่าง
ประเทศ ความต้องการของตลาดแรงงานที่ดีฝีมือสูงขึ้น ความ
ต้องการในด้านการพัฒนาประเทศแบบยั่งยืน การพัฒนา
ทรัพยากรธรรมชาติ การพัฒนาคุณภาพชีวิตและอื่น ๆ ล้วนแล้ว
แต่ต้องการความรู้ที่สูงขึ้น สถาบันอุดมศึกษาจะต้องมีขีดความ
สามารถในการให้การศึกษได้ทุกระดับ อย่างต่อเนื่อง ทุกเวลา
สถานที่ ที่จะป็นอุดมศึกษาเพื่อปวงชน

1.4 รัฐจะต้องส่งเสริมสนับสนุนให้สังคมอุดมศึกษาเป็นสังคมที่เปิดเสรี ให้
ชุมชนทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในกฤษฎะตมทรัพยากรมาจัดการด้านอุดม
ศึกษาของชาติ ให้สามารถแข่งขันในด้านคุณภาพและมาตรฐานได้

- รัฐจะต้องยอมรับว่าลำพังรัฐจัดการอุดมศึกษาแต่เพียงฝ่ายเดียว
ย่อมไม่สามารถที่จะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพได้เพียง
พอสองต่อความต้องการของชาติได้ จำเป็นที่จะต้องระดม
ทรัพยากรจากทุกฝ่ายให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการอุดมศึกษาของ
ชาติ โดยเฉพาะเอกชนซึ่งมีกลุ่มบุคคลที่มีคุณภาพ มีกำลังเงินและ
ทรัพยากรอื่น ๆ เพียงพอ สามารถเปิดสถาบันอุดมศึกษา เพื่อ
การแข่งขันทั้งคุณภาพและมาตรฐาน โดยที่รัฐจะต้องให้ความ
สนับสนุนส่งเสริมและมีส่วนร่วม เช่น การจัดสรรทุนสมทบให้
เป็นต้น

1.5 รัฐจะต้องส่งเสริม สนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษามีความเข้มแข็ง เป็น
แหล่งสะสมและผลิตพลังสมองที่มีคุณภาพและความรู้อันทันสมัย
สามารถแข่งขันในระดับสากลได้

- สถาบันอุดมศึกษาจะต้องประกอบด้วย ทรัพยากรบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ เป็นแหล่งค้นคว้า ค้นหา ดึงดูด สะสม ถ่ายทอด และผลิตบุคคลที่มีความรู้อันทันสมัยตลอดเวลา สามารถที่จะชี้แนะแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้แก่สังคมและสามารถที่จะรู้ทันแข่งขันด้านความรู้ความสามารถในระดับสากลได้ เพื่อไม่ให้ชาติต้องตกเป็นรองและล้าหลังนานาชาติ รัฐจะต้องส่งเสริมสนับสนุนการสร้างเสริมพลังสมอง ให้เข้มแข็งและจัดการพลังสมองนั้นให้คงอยู่ตลอดเวลา

1.6 รัฐจะต้องส่งเสริม สนับสนุนโดยการลงทุนทั้งทางตรงและทางอ้อมให้แก่สถาบันอุดมศึกษาและส่งเสริมสนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษาสามารถเลี้ยงตนเองและพึ่งพาตนเองให้มากยิ่งขึ้น ๆ ขึ้นไป

- รัฐสามารถส่งเสริม สนับสนุน โดยการลงทุนให้ทั้งทางตรงและทางอ้อมแก่สถาบันอุดมศึกษาของรัฐและสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ซึ่งได้กล่าวเป็นรายละเอียดไว้แล้วในข้อ 4.2.1.5 ในบทที่ 4 ข้อ 5.2.3, 5.2.4 ในบทที่ 5
- รัฐไม่ควรที่จะให้สถาบันอุดมศึกษาของรัฐต้องพึ่งพางบประมาณและความช่วยเหลือต่าง ๆ ของรัฐแต่เพียงฝ่ายเดียว จะต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษาสามารถหาเงินและทรัพยากรต่าง ๆ เข้ามาเสริมความเข้มแข็งของสถาบันอุดมศึกษาได้ด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น ลงทุนหรือร่วมลงทุนให้ในกิจการต่าง ๆ ที่ได้ผลกำไร สร้างอุทยานวิทยาศาสตร์ให้เพื่อสถาบันอุดมศึกษาสามารถแปรรูปวิชาการเป็นการค้า เพื่อให้ได้ผลประโยชน์ทั้งเงินและวิชาการมาสนับสนุนสถาบันอุดมศึกษา

1.7 รัฐจะต้องดำเนินการให้สถาบันอุดมศึกษามีเอกภาพทางนโยบาย มีแผนพัฒนาที่เป็นระบบและต่อเนื่อง มีภารกิจที่จะต้องปฏิบัติและเป้าหมายที่ต้องการให้บรรลุผลที่ชัดเจน มีมาตรการและการลงทุนกำกับในแต่ละภารกิจนั้นอย่างครบถ้วน

- ภารกิจในการพัฒนาการศึกษาของชาติ โดยเฉพาะสถาบันอุดมศึกษาเป็นภารกิจที่ต้องใช้เวลาและต้องปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง จึงจะบรรลุผลนั้น ๆ การพัฒนาการศึกษาจึงควรเป็นนโยบายของชาติ ไม่ใช่ของพรรคการเมืองที่มาเป็นรัฐบาลที่จะเปลี่ยนแปลงกลับไปมาตามที่ได้ดำเนินการกันอยู่ ซึ่งสร้างความสับสนและความไม่ต่อเนื่อง ส่งผลให้การพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาประสบความล้มเหลว

มาตลอดเวลา รัฐบาลควรจะมีติดแผนพัฒนาการศึกษาของชาติ เป็น หลักในการกำหนดนโยบาย

- รัฐจะต้องปรับเปลี่ยนระบบการทำแผนพัฒนาการศึกษาของชาติ เสียใหม่ แผนพัฒนาการศึกษาของชาติควรจะเป็นแผนรองรับ ปัญหาต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตของชาติมากกว่าที่จะเป็นแผน แก้ปัญหาเฉพาะหน้าที่อยู่ในปัจจุบัน เพราะการสร้างกำลังคนเป็น เรื่องที่ต้องใช้เวลา การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าจึงไม่ทันการณ์ แผน พัฒนาการศึกษาจึงต้องเป็นแผนระยะยาว ต้องอาศัยวิสัยทัศน์ อันกว้างไกล มองเห็นปัญหาที่จะเกิดขึ้นในกาลข้างหน้าและเริ่ม การแก้ปัญหาเพื่อเตรียมความพร้อมในปัจจุบัน แผนพัฒนา การ ศึกษาจึงต้องการการมีส่วนร่วมของชุมชนภายนอกอย่างมากที่จะ สร้างวิสัยทัศน์ต่าง ๆ ให้เกิดขึ้น แผนพัฒนาการศึกษาควรจะเป็น ตัวชี้นำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติมากกว่าที่จะ เป็นแผนตามแผนพัฒนาฯ อยู่ในปัจจุบัน
- รัฐจะต้องมีกลไกกำกับให้สถาบันอุดมศึกษาของชาติมีเอกภาพ ทางนโยบาย ดำเนินกิจการโดยมีทิศทางและเป้าหมายหลักของ แผนพัฒนาการศึกษาร่วมกัน ทำการกระจายอำนาจให้สถาบัน อุดมศึกษาระดับต่าง ๆ สามารถปฏิบัติการกิจอันเป็นเป้าหมาย รองที่อยู่ในความรับผิดชอบที่แตกต่างกัน โดยให้ประสานกันและ ไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อน เพื่อให้เกิดดุลยภาพระหว่างประสิทธิภาพ เสมอภาคและคุณภาพ มีหลักประกันในการลงทุนให้ในแต่ละ ภารกิจที่ได้รับมอบหมาย ตลอดจนสร้างเครือข่ายการใช้ทรัพยากร ร่วมกัน โดยมีเป้าหมายที่ให้อาจใช้ทรัพยากรที่มีอยู่นั้นให้ได้ ประโยชน์สูงสุด

1.8 รัฐจะต้องส่งเสริม สนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษาปรับตัวให้ทันต่อ การเปลี่ยนแปลงของโลก โดยให้เกิดความคล่องตัวและชักนำในการ ปรับเปลี่ยน/รื้อระบบ หรือปฏิรูปการบริหาร การจัดการด้านอุดม ศึกษาได้ตลอดเวลา

- ด้วยความเปลี่ยนแปลงของโลกที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว ทำให้ สถาบันอุดมศึกษาไม่สามารถหยุดนิ่งอยู่กับที่ได้ ต้องปรับตัวอยู่ ตลอดเวลา ซึ่งอาจจะเป็นการรื้อระบบการบริหารและการจัดการที่ไม่ ทันการณ์ออกไป นำระบบใหม่ ๆ ที่ทันสมัย ทันต่อเวลาเข้ามาใช้ ทดแทน รัฐจะต้องชักนำให้มีการเปลี่ยนแปลง มีมาตรการในการ ติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผล เพื่อให้ความช่วยเหลือในการ

พัฒนาสถาบันอุดมศึกษาในด้านต่าง ๆ ให้ทันต่อเหตุการณ์ของการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษามีความเข้มแข็ง ได้คุณภาพและมาตรฐานอยู่ตลอดเวลา

9.3.2 ลักษณะสถาบันอุดมศึกษาไทยที่เหมาะสมในอนาคต

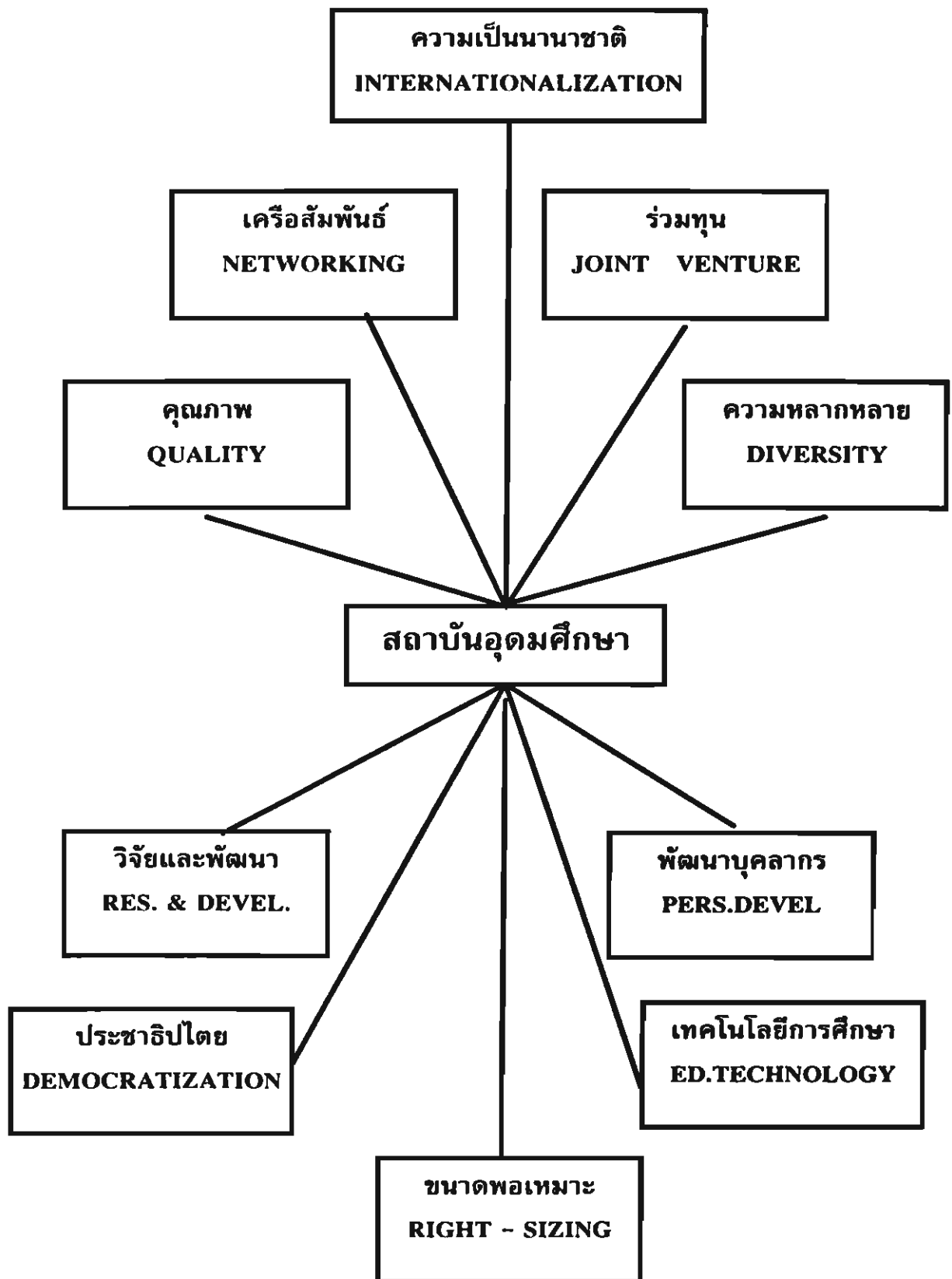
ประกอบ คุปรัตน์ [115] ได้กล่าวถึงแนวโน้มทางอุดมศึกษาของไทยในอนาคตไว้ดังนี้

- 1) การพัฒนาระบบอุดมศึกษาด้านการทำให้เป็นประชาธิปไตยให้มากขึ้น (Democratization) คือให้ตัวแทนประชาชน กลุ่มคนเข้าไปทำหน้าที่กำกับการทำงานของสถาบันอุดมศึกษา ประชาชน ชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมตัดสินใจในด้านค่าใช้จ่ายทางการศึกษามากขึ้น โดยสถาบันอุดมศึกษาต้องตอบสนองต่อมหาชนโดยผลิตบัณฑิต ทำการวิจัยและบริการทางวิชาการมากขึ้น
- 2) การสร้างความหลากหลายให้เกิดขึ้นในระบบอุดมศึกษา (Diversity) ระบบอุดมศึกษาไทยจะเป็นระบบที่หลากหลายตอบสนองต่อระบบเศรษฐกิจที่เป็นเสรีภาพของระบบการผลิตที่แตกต่างกันไป
- 3) อุดมศึกษาจะเน้นที่คุณภาพมากขึ้น (Quality) สังคมบริโภคสิ่งที่มีคุณภาพมากขึ้น มีกลไกตรวจสอบคุณภาพมากขึ้น สถาบันอุดมศึกษาที่ไม่มีคุณภาพจะไม่ได้รับความนิยมทำให้ต้องปรับเปลี่ยนหรือเลิกกิจการ
- 4) อุดมศึกษาในอนาคตจะเน้นการลดขนาดของการดำเนินการ (Downsizing) ลดต้นทุนและค่าใช้จ่าย แต่คงคุณภาพและประสิทธิภาพไว้ และทำให้มีขนาดพอเหมาะ (Rightsizing) ไม่ให้เสียค่าใช้จ่าย หรือทรัพยากรไปโดยที่ได้ประโยชน์ไม่คุ้มค่า
- 5) การใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาจะเป็นไปอย่างกว้างขวาง (Technology in Education) ในอนาคตสถาบันอุดมศึกษาจะต้องปรับตัวตามเทคโนโลยีให้ทัน เพื่อใช้เทคโนโลยีเหล่านั้น เพื่อการศึกษา
- 6) ระบบความสัมพันธ์หรือสายบังคับบัญชาแบบแนวดิ่งจะเปลี่ยนเป็นระบบเครือข่าย (Networking) ต่างต้องพึ่งพาซึ่งกันและกันและมีผลประโยชน์ร่วมกัน แต่ต่างก็มีความเป็นอิสระในการดำเนินงานโดยเน้นการตอบสนองต่อผู้รับบริการอย่างมีประสิทธิภาพ คล่องตัวและทันต่อเหตุการณ์
- 7) การลงทุนร่วม (Joint Venture) กิจกรรมการอุดมศึกษาอันได้แก่การผลิตบัณฑิต การวิจัยหรือการบริการแก่สังคมจำเป็นต้องเชื่อมโยงและสัมพันธ์กับภายนอกและองค์กรเอกชนต่าง ๆ เพื่อจะได้รับประโยชน์จากกิจกรรมเหล่านั้น

- 8) ระบบการอุดมศึกษากำลังก้าวไปสู่ความเป็นนานาชาติ (Internationlization) ซึ่งเกิดขึ้นในหลายรูปแบบ สถาบันอุดมศึกษาไทยต้องส่งเสริมให้สังคมไทยไปสู่การคบค้าและสัมพันธ์กับสังคมโลก และต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับความเป็นนานาชาติด้วย
- 9) การบุกเบิกด้านวิจัยพื้นฐานและการวิจัยเพื่อการพัฒนา (Research and Development) สถาบันอุดมศึกษาไทยต้องสามารถสร้างและพัฒนาองค์ความรู้ขึ้นได้เอง เพื่อประกันการพัฒนาทางเศรษฐกิจและความกินดีอยู่ดี ระบบอุดมศึกษาต้องหันมาให้ความสำคัญต่อบัณฑิตศึกษามากขึ้นและต้องดำเนินการได้อย่างมีคุณภาพ
- 10) สถาบันอุดมศึกษาจะต้องให้ความสำคัญต่อการพัฒนาบุคลิกภาพมากขึ้น (Personality Development) การฝึกอบรมหรือการพัฒนาความรู้เป็นอันมากจะถูกดำเนินการโดยภาคธุรกิจหรือชุมชนเอง สถาบันอุดมศึกษาต้องหันมาสนใจในการพัฒนาตัวคนอย่างสมบูรณ์มากขึ้น

ถ้าหากนำแนวโน้มของการอุดมศึกษาในอนาคตมาเป็นพื้นฐานเช่นนี้สถาบันอุดมศึกษาไทยในอนาคตควรมีลักษณะอันพึงประสงค์ 10 ประการด้วยกันดังแผนภูมิที่ 9.3.2 คือ :-

- 1) มีขนาดพอเหมาะไม่โตเกินไปไม่เล็เกินไป เหมาะแก่การบริหารและจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ให้ได้ประโยชน์สูงสุด
- 2) มีลักษณะเป็นประชาธิปไตย ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำกับดูแลรักษาผลประโยชน์และใช้ประโยชน์จากสถาบัน
- 3) มีการใช้เทคโนโลยีอันทันสมัยในการเรียนการสอนเพื่อถ่ายทอดทางวิชาการต่าง ๆ
- 4) มีการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ ๆ เพื่อประโยชน์ของสังคมและความเจริญก้าวหน้าของชาติบ้านเมือง
- 5) มีการพัฒนาบุคลากรภายในสถาบันและพัฒนานิสิตนักศึกษาให้มีคุณภาพ จริยธรรมและคุณธรรม
- 6) มีการผลิตบัณฑิตมุ่งในคุณภาพพอ ๆ กับปริมาณ
- 7) มีความหลากหลายในหลักสูตรการเรียนการสอนที่สนองตอบตามความต้องการของชุมชน
- 8) มีการร่วมลงทุนเพื่อผลประโยชน์ของสถาบันและชุมชน
- 9) มีเครือข่ายสัมพันธ์ร่วมกับองค์กรอื่น สถาบันอื่นเพื่อดูตติชมองค์ความรู้และถ่ายทอดองค์ความรู้ต่าง ๆ
- 10) มีความเป็นนานาชาติ เข้าถึงระดับสากล

สถาบันอุดมศึกษาไทยอันพึงประสงค์
(ลักษณะ 10 ประการ)

แผนภูมิที่ 9.3.2 ลักษณะ 10 ประการของสถาบันอุดมศึกษาไทยในอนาคต

9.4 การปรับรื้อระบบและปฏิรูปอุดมศึกษา

สถาบันอุดมศึกษาจะต้องมีการพัฒนาปรับเปลี่ยน รื้อระบบ หรือปฏิรูปอยู่เสมอเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก สถาบันอุดมศึกษาในประเทศต่าง ๆ ได้ดำเนินการตามกระแสแห่งการเปลี่ยนแปลงนี้ บางแห่งได้มีการปฏิรูปปรับเปลี่ยนทั้งระบบภายนอกและระบบภายในดังในกรณีของประเทศญี่ปุ่น บางแห่งก็ปรับเปลี่ยนในนโยบายหลัก วางกรอบใหม่ให้สถาบันอุดมศึกษาดำเนินการในแนวทางใหม่ เช่นในกรณีของมาเลเซีย ออสเตรเลียหรืออังกฤษดังรายละเอียดของการปรับตัวของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศต่าง ๆ ที่ได้กล่าวไว้แล้วในบทที่ 8

- รัฐเป็นแกนนำในการปรับเปลี่ยน รื้อระบบและปฏิรูป
กระแสแห่งการปรับเปลี่ยน/รื้อระบบ/หรือปฏิรูปนั้นในแทบทุกประเทศจะมีรัฐเป็นแกนนำผู้ผลักดันให้เกิด ไม่ใช่ตัวสถาบันอุดมศึกษาที่ต้องพัฒนาตนเองแต่เพียงฝ่ายเดียว เพราะการปรับเปลี่ยน รื้อระบบและปฏิรูปนั้นต้องการความร่วมมือจากทุกฝ่ายจึงจะประสบผลสำเร็จได้ด้วยดี

9.4.1 ปัญหาหลักในการปรับเปลี่ยน

สถาบันอุดมศึกษาของรัฐถูกควบคุมภายใต้ระบบราชการมาตั้งแต่สมัยเริ่มตั้งสถาบัน บุคลากรภายในสถาบันอุดมศึกษาถูกครอบงำโดยระบบราชการเสียจนกระทั่งยากแก่การปฏิรูปทั้งระบบ ดังที่ได้มีความพยายามปฏิรูปอุดมศึกษาทั้งระบบมาแล้วในสมัยรัฐบาลอนันต์ ปันยารชุน ในปี พ.ศ.2532 ซึ่งพร้อมที่จะออกพระราชบัญญัติใหม่ให้สถาบันอุดมศึกษาหลายสถาบันได้พ้นจากการควบคุมอย่างเข้มงวดกวดขันของรัฐเป็นสถาบันอุดมศึกษากำกับโดยรัฐ แต่ก็ไม่ประสบผลสำเร็จโดยการต่อต้านของคณาจารย์และบุคลากรในสถาบันอุดมศึกษาเอง จนกระทั่งความพยายามปรับเปลี่ยนนั้นได้จางหายไปในการรัฐบาลต่อมา ซึ่งเป็นตัวอย่างที่ดีที่บ่งชี้ให้เห็นชัดเจนว่า การปรับเปลี่ยนนั้นรัฐจะผลักดันฝ่ายเดียวไม่ได้ ต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นจะขึ้นอยู่กับตัวสถาบันอุดมศึกษาเองที่ต้องการจะปรับเปลี่ยนเป็นหลัก การทำความเข้าใจกับทุกฝ่ายถึงเหตุผลของการปรับเปลี่ยนนั้นเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องทำ เพื่อให้การปรับเปลี่ยนนั้นประสบผลสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

9.4.2 ทางเลือกของการปรับเปลี่ยนของสถาบันอุดมศึกษาไทย

แม้จะมีความจำเป็นเพียงใดก็ตามที่สถาบันอุดมศึกษาไทยจะต้องปรับเปลี่ยนจากการอยู่ใต้ระบบราชการไปสู่ระบบภายใต้กำกับของรัฐ แต่ด้วยการที่บุคลากรของมหาวิทยาลัยตั้งแต่ผู้บริหาร คณาจารย์และเจ้าหน้าที่ธุรการนั้นถูกครอบงำด้วยระบบราชการเสียจนเคยชิน ยากที่จะเปลี่ยนแปลงให้ไปใช้ระบบอื่นโดยฉับพลัน ฉะนั้นแม้ว่าจะสามารถเปลี่ยนให้มหาวิทยาลัยไปอยู่ในกำกับของรัฐได้ดังที่มุ่งหวัง แต่การปฏิบัติการก็ยิ่งเลียนแบบราชการทำให้ไม่ได้ประสิทธิภาพตามที่มุ่งหวังดังที่ได้เกิดขึ้นในสถาบันอุดมศึกษาบางแห่งที่ออกนอกระบบราชการ แต่ยังใช้บุคลากรที่เป็นข้าราชการมาก่อนเพียงร้อยละ 25 ก็ยังไม่ให้ประสิทธิผลตามที่คาดหวัง เพราะบุคคลเหล่านี้ยังยึดติดกับระบบการทำงานที่เหมือนเดิม การปรับเปลี่ยนเช่นนี้เป็นเรื่องที่ใช้เวลาโดยเฉพาะในสถาบันอุดมที่ได้จัดตั้งขึ้นภายใต้ระบบราชการ สถาบันอุดมศึกษามีทางเลือกที่จะปฏิรูปเพื่อการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง หรือปฏิรูปเพื่อไปสู่เป้าหมายของการพัฒนาดังนี้

- 1) รื้อ - ปรับระบบภายในสถาบัน
- 2) จัดระบบผสมผสานภายในสถาบัน
- 3) จัดระบบคู่ขนานภายในสถาบัน
- 4) เปลี่ยนเป็นระบบสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐ

9.5 การรื้อปรับระบบ (Reengineering) ภายในสถาบัน

สถาบันอุดมศึกษาซึ่งอยู่ภายใต้ระบบราชการสามารถปรับตัวเพื่อให้เป็นสถาบันอุดมศึกษาที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ถ้าหากว่าคนภายในสถาบันมีความตั้งใจอย่างแท้จริงที่จะช่วยกันแก้ไขวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสถาบันอุดมศึกษาอยู่ในปัจจุบัน โดยการรื้อปรับระบบภายในสถาบัน เพื่อให้เกิดความคล่องตัวและได้คุณภาพในการปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ

การรื้อปรับระบบนั้น เป็นการตรวจสอบตั้งแต่ขั้นพื้นฐานถึงวิธีการปฏิบัติที่ทำกันอยู่ ว่าทำกันด้วยเหตุผลอย่างไรและวิธีการที่ใช้นั้นเหมาะสมหรือไม่ ถ้าไม่เหมาะสมด้วยสาเหตุใดควรจะแก้ไขอย่างไร โดยตรวจสอบทั้งกระบวนการและปรับปรุงแก้ไขไปทั้งกระบวนการ วัตถุประสงค์ของการรื้อปรับระบบนั้นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของงานและให้ได้คุณภาพของการบริหารการจัดการ ตลอดจนคุณภาพของกระบวนการผลิตและผลผลิตที่ดีขึ้น

สถาบันอุดมศึกษาแม้จะอยู่ภายใต้ระบบราชการอันเข้มงวดกวดขันด้วยกฎหมายและระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ก็ตาม ยังมีช่องทางให้สามารถรื้อปรับระบบภายในสถาบันได้และสามารถทำได้เสมอเมื่อเหตุการณ์ต่าง ๆ รอบข้างได้ผันแปรไปและมีวิธีการใหม่ ๆ เกิดขึ้น

นายแพทย์จรัส สุวรรณเวลา [116] อดีตอธิการบดีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ชี้ถึงทิศทางหลักของการรื้อปรับระบบที่จะทำได้ในสถาบันอุดมศึกษาในกรณีศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยไว้ 5 ทิศทางคือ การกระจายอำนาจ (Decentralization) การลดระเบียบกฎเกณฑ์ (Deregulation) ความคล่องตัวในการจัดการ (Flexibility) การสร้างระบบที่เชื่อถือได้ (Accountability) การมีผู้บริหารที่มีความสามารถและคุณธรรม สิปปนนท์ เกตุทัต [117] ในหนังสือความฝันของแผ่นดิน ได้เสนอแนะให้รื้อปรับระบบจัดสรรงบประมาณให้แก่สถาบันอุดมศึกษาของรัฐในรูปแบบของเงินอุดหนุน ทั่วไปเพื่อความคล่องตัวในการใช้เงินตามสภาพความจำเป็น รื้อปรับระบบการแต่งตั้งผู้บริหารระดับสูง โดยมุ่งสรรหาผู้บริหารที่มีความสามารถทั้งทางวิชาการและการบริหาร ยกเลิกการเลือกตั้งอธิการบดี พัฒนานโยบายและมาตรการที่เอื้อต่อความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับภาคธุรกิจเอกชนและหน่วยงานภายนอกอื่น ๆ ในกิจกรรมการวิจัยและพัฒนา ฝึกอบรม และบริการวิชาการ ปรับหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะที่เหมาะสมกับโลกสมัยใหม่ เร่งสร้างเครือข่ายการวิจัยควบคู่ไปกับการพัฒนานักวิจัย

จากการศึกษาถึงสาเหตุวิกฤตต่าง ๆ อันเกิดขึ้นภายในสถาบันอุดมศึกษาแล้วได้พบว่าการรื้อปรับระบบสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในปัจจุบันอาจจะทำได้ด้วยมาตรการต่าง ๆ ต่อไปนี้ :-

9.5.1 มาตรการทั่วไป

มาตรการทั่วไปที่ใช้ในการรื้อปรับระบบสถาบันอุดมศึกษาที่สามารถทำได้ในแต่ละสถาบันได้แก่ :-

9.5.1.1 การกระจายอำนาจการบริหาร

การกระจายอำนาจหรือกระจายความรับผิดชอบเป็นหนทางหนึ่งที่จะลดขั้นตอนของการทำงาน โดยให้อำนาจในการตัดสินใจสิ้นสุดลงในช่วงใดช่วงหนึ่ง ซึ่งทำให้การทำงานนั้นรวดเร็วขึ้น ในขณะที่เดียวกับที่ผู้รับผิดชอบได้อยู่แล้วย่อมจะตัดสินใจได้ถูกต้องและเท่ากับเป็นการรับผิดชอบในการตัดสินใจนั้น ๆ ไปด้วย

ผู้ที่อยู่ในระบบราชการมักจะไม่ค่อยชอบการกระจายอำนาจเพราะต้องรับผิดชอบในงานนั้น ๆ ถ้าหากเกิดความผิดพลาดใด ๆ ขึ้นก็จะต้องเป็นความรับผิดชอบของตนโดยชัดแจ้ง ผิดกับที่เคยทำอยู่เดิมที่ความรับผิดชอบไปตกอยู่กับหลาย ๆ ฝ่ายตามขั้นตอนของเรื่องที่จะต้องผ่านผู้บังคับบัญชาชั้นสูง ซึ่งในข้อเท็จจริงเมื่อความผิดเกิดขึ้นก็ไม่สามารถตัดสินได้ว่าใครผิด ต่างก็โทษกันไปมา

การกระจายอำนาจจึงต้องใช้เวลาพอสมควรที่จะฝึกให้คนในระบบราชการในแต่ละระดับรู้จักรับผิดชอบกันอย่างจริงจัง บางครั้งแม้ว่าได้กระจายอำนาจไปแล้วก็ยังคงปฏิบัติเหมือนเดิม จำเป็นที่จะต้องบังคับให้ปฏิบัติก็มี

9.5.1.2 การลดขั้นตอนของการทำงาน

ในระบบราชการการปฏิบัติงานมักมีการให้ผ่านหน่วยงาน ซึ่งเป็นขั้นตอนแต่ละขั้นตอน หลายขั้นตอน ซึ่งมีหลายหน่วยงานที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องหรืออำนาจในการตัดสินใจและแต่ละขั้นตอนก็ใช้เวลาเป็นวัน ๆ เรียกกันว่าต้องผ่านหลายโต๊ะซึ่งมีกรณีแปลก ๆ แตกต่างกันไปดังที่พบเช่น :-

มหาวิทยาลัยหนึ่งเรื่องทุกเรื่องจะต้องผ่านเข้ามาที่กองกลางก่อน กว่าที่กองกลางจะบันทึกเรื่องเข้าสู่สมุดส่งให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้เวลา 1-3 วัน

มหาวิทยาลัยหนึ่ง เรื่องทุกเรื่องที่ผ่านมาหน่วยงานในแต่ละหน่วยงานจะต้องทำบันทึกฉบับใหม่เป็นของหน่วยงานนั้น ๆ มีเนื้อความเหมือนกันเพียงแต่เปลี่ยนชื่อหน่วยงานที่หัวกระดาษเท่านั้น ทำให้เปลืองกระดาษและเสียเวลาและผ่านขั้นตอนมากมาย เช่น เรื่องอาจารย์ขอทุนไปเรียนต่อต่างประเทศ เจ้าตัวทำเรื่องเสนอภาควิชา ภาควิชาทำเรื่องเสนอคณะ คณะทำเรื่องเสนอกองการเจ้าหน้าที่ กองการเจ้าหน้าที่ทำเรื่องเสนอคณะ คณะทำเรื่องเสนอผู้ช่วยอธิการบดี ผู้ช่วยอธิการบดีทำเรื่องเสนอรองอธิการบดี รองอธิการบดีทำเรื่องเสนออธิการบดี อธิการบดีให้ความเห็นชอบส่งเรื่องกลับให้รองอธิการบดีเพื่อทำเรื่องเป็นทางการออกจากมหาวิทยาลัย รองอธิการบดีส่งให้ผู้ช่วยอธิการบดี ผู้ช่วยอธิการบดีส่งต่อให้อธิการบดีส่งให้กองการเจ้าหน้าที่ กองการเจ้าหน้าที่ทำ

เรื่องในนามของมหาวิทยาลัยเสร็จแล้วส่งกลับให้ผู้ช่วยอธิการบดี ผู้ช่วยอธิการบดีส่งต่อให้อธิการบดี อธิการบดีลงนาม ส่งกลับให้รองอธิการบดี รองอธิการบดีส่งให้ผู้ช่วยอธิการบดี ผู้ช่วยอธิการบดีส่งให้ กองการเจ้าหน้าที่ กองการเจ้าหน้าที่ส่งให้กองกลาง กองกลางลงบันทึกส่งหนังสือออกสรุปแล้วเรื่องนี้ ต้องผ่านโต๊ะถึง 19 โต๊ะ แต่ละโต๊ะใช้เวลา 1-3 วัน รวมเป็นเวลา 1 เดือนครึ่ง หนังสือจึงจะออกจาก มหาวิทยาลัยได้

ในข้อเท็จจริงนั้นเรื่องเช่นนี้น่าจะเป็นแต่เพียงผู้ขออนุมัติส่งเรื่องถึงภาควิชา ภาควิชาส่งคณะ คณะส่งรองอธิการบดี ถึงอธิการบดี เพียง 4 โต๊ะก็เพียงพอ ไม่จำเป็นที่จะต้องถึง กองการเจ้าหน้าที่เพราะเป็นแต่เพียงขอทุน ยังไม่ถึงกับได้ทุนแล้วไปต่างประเทศที่จะต้องทำสัญญา โดยผ่านกองการเจ้าหน้าที่และเรื่องไม่ควรจะต้องย้อนกลับไปมาโดยเปล่าประโยชน์เช่นนี้ ซึ่งเป็นเหตุ ให้เกิดความล่าช้าและไม่ทันการณ์

การลดขั้นตอนการปฏิบัติงานนั้นสามารถทำได้มากในสถาบันอุดมศึกษาไทย เท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

9.5.1.3 การลดตำแหน่งที่ไม่จำเป็น

ในระบบสถาบันอุดมศึกษาไทยในปัจจุบันจะพบเห็นการแต่งตั้งตำแหน่ง บริหารกันเพื่อ มีทั้งตำแหน่งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ทั้งที่จำเป็นและไม่จำเป็น ตำแหน่งที่ไม่เป็นทางการที่มีการแต่งตั้งมากที่สุดก็คือตำแหน่งผู้ช่วยผู้บริหารมีตั้งแต่ผู้ช่วยหัวหน้าภาค ผู้ช่วย คณบดี ผู้ช่วยผู้อำนวยการสำนัก ผู้ช่วยผู้อำนวยการสถาบัน ผู้ช่วยรองอธิการบดี ผู้ช่วยอธิการบดี ตำแหน่งที่แต่งตั้งเป็นทางการที่มากที่สุดได้แก่ ตำแหน่งรองอธิการบดี บางแห่งมีถึง 15 ตำแหน่ง รองลงไปก็ได้แก่ตำแหน่งรองทั้งหลายมีตั้งแต่รองหัวหน้าภาค รองคณบดี รองผู้อำนวยการสำนัก รองผู้อำนวยการสถาบันซึ่งมีทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ นอกจากนี้ยังมีหน่วยย่อยย่อย ๆ เช่น ศูนย์ต่าง ๆ มีหัวหน้าและผู้ช่วยอีก เมื่อนับจำนวนตำแหน่งเหล่านี้แล้วจะเห็นว่ามีความมาก และคงจะมากที่สุดในโลกดังได้แสดงให้เห็นในตารางที่ 9.5.1.3 ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบระหว่าง 2 มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหนึ่งอยู่ส่วนกลาง อีกมหาวิทยาลัยหนึ่งอยู่ในส่วนภูมิภาค การมีตำแหน่ง บริหารมากเช่นนี้แทนที่จะเป็นผลดีกลับเป็นผลเสีย เพราะมิได้มีการกระจายอำนาจ เรื่องใดผ่านเข้า มหาวิทยาลัยมาก็ยังต้องผ่านขั้นตอนต่าง ๆ ไปถึงอธิการบดีเช่นเคย

ผลเสียที่เกิดขึ้นมีดังนี้ :-

- ✧ เป็นการเพิ่มขั้นตอนของงานโดยไม่จำเป็น
- ✧ ทำให้งานชักช้าลง
- ✧ เป็นการสูญเสียกำลังคณาจารย์ที่มาปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ โดยไม่ใช้ หน้าที่ ในตารางที่ 9.5.1.3 ได้แสดงให้เห็นถึงกำลังคณาจารย์มากกว่าร้อยละ 30 อันเป็นตำแหน่งด้านบริหารมากที่สุดได้สูญเสียความรู้ ในเชิงวิชาการไป

ตารางที่ 9.5.1.3 การสูญเสียกำลังคนอาจารย์ (สาย ก) ในระบบบริหารจัดการสถาบัน
อุดมศึกษาไทยเปรียบเทียบตัวแทน 2 แห่ง

ตำแหน่ง	จำนวน (คน)	
	มหาวิทยาลัย ภูมิภาค	มหาวิทยาลัย ส่วนกลาง
● อธิการบดี	1	1
● รองอธิการบดี/ผู้ช่วยอธิการบดี	9	13
● คณบดี/ผอ.สำนัก/เลขานุการคณะ	22	28
● รองคณบดี/รองผอ.สำนัก/ผู้ช่วย	36	107
● หัวหน้าภาค /ผู้ช่วย/เลขานุการภาค	80	166
● หัวหน้าหน่วย/ศูนย์	156	19
● ศึกษาต่อ	130	151
● dead wood (ประมาณ 5%)	65	86
รวม	499	571
● จำนวนคณาจารย์รวมทั้งสิ้น	1,300	1,711
● ร้อยละของการสูญเสียคณาจารย์	38.4	33.4

9.5.1.4 การมอบภาระงานที่ชัดเจนและครบถ้วน

เป็นเรื่องแปลกที่สถาบันอุดมศึกษาไทยในแต่ละสถาบันไม่เคยมีการ
ระบุภารกิจอันเป็นเกณฑ์มาตรฐานสำหรับบุคลากรที่จะปฏิบัติในแต่ละหน้าที่ให้ชัดเจน เช่น ผู้ดำรง
ตำแหน่งอาจารย์จะต้องปฏิบัติหน้าที่ในการสอน การวิจัยและบริการทางวิชาการ เป็นมาตรฐาน
อย่างละประมาณกี่เปอร์เซ็นต์ ผู้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์จะต้องปฏิบัติภารกิจในหน้าที่
เหล่านี้เป็นมาตรฐานอย่างละกี่เปอร์เซ็นต์ และแตกต่างไปจากภารกิจของผู้ดำรงตำแหน่งอาจารย์
อย่างไร ลักษณะเช่นนี้มิได้เป็นเฉพาะผู้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการเพียงอย่างเดียว แต่เป็นแทบทุก
ตำแหน่ง รวมไปถึงตำแหน่งบริหารด้วย ตัวอย่างเช่น รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการเมื่อได้รับคำสั่งแต่งตั้ง
จะได้รับมอบหมายงานที่เกี่ยวข้องกับวิชาการเป็นข้อ ๆ ประมาณ 10 ข้อ ส่วนจะมีขอบเขตแค่ไหน
อำนาจมากน้อยอย่างไร ตนเองมีอำนาจอนุมัติในเรื่องใดบ้าง ไม่มีการบอก ให้ไปหาเอาเอง ผลสุดท้าย
รองอธิการบดีก็ไม่กล้าอนุมัติเรื่องส่งผ่านต่อให้อธิการบดีเป็นผู้ตัดสินใจเช่นเดิม

สิ่งที่ปฏิบัติกันเป็นปกติในแทบทุกสถาบันเมื่อรับบุคคลเข้าเป็นอาจารย์ก็คือ
หัวหน้าภาควิชามอบหมายให้อาจารย์ท่านนั้นสอนวิชาอะไรบ้างเท่านั้นเอง ส่วนที่จะไปอยู่ในได้บังคับ
บัญชาของใคร ไม่มีการมอบหมายหรือระบุ จึงกลายเป็นระบบที่คณาจารย์ทุกคนที่สังกัดภาควิชา

หัวหน้าภาควิชาเป็นผู้บังคับบัญชา ส่วนหน้าที่อื่น ๆ นั้นแล้วแต่จะปฏิบัติตามความสมัครใจอาจจะมอบหมายให้บ้างเป็นครั้งคราว หรือให้ไปหาเรียนรู้เอาเอง

การปฏิบัติในลักษณะนี้ก่อผลเสียสะท้อนกลับสู่สถาบันหลายประการ คือ

- 1) อาจารย์ไม่รู้หน้าที่ที่จะพึงปฏิบัติว่ามีขอบเขตกว้างขวางเพียงใดและภารกิจที่พึงปฏิบัติให้ครบถ้วนนั้นมีอะไร
- 2) ภาควิชาไม่ได้ใช้ประโยชน์ของบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถให้ได้ประโยชน์สูงสุด เช่น ไม่ได้ใช้ประโยชน์ในการให้ช่วยงานวิจัย หรืองานบริการทางวิชาการที่บุคคลผู้นั้นมีความถนัด ไม่ได้ดึงความรู้ใหม่ ๆ ถ่ายทอดสู่คณาจารย์ในภาควิชาโดยให้ปฏิบัติงานร่วมกัน
- 3) คุณภาพของอาจารย์ลดลงตามลำดับ โดยเฉพาะผู้ที่ไม่ได้ทำการวิจัยอันได้แก่ :
 - ไม่มีโอกาสทำงานร่วมกับอาจารย์ผู้อาวุโสกว่า นำความรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ของอาจารย์ผู้อาวุโสกว่า เป็นการเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ของตนเอง
 - ความรู้ด้อยลงตามกาลเวลา เพราะโอกาสวิจัยที่จะทบทวนและแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ ไม่มี
 - เพิ่มคณาจารย์ประเภท dead wood มากขึ้น เพราะไร้คุณภาพ ที่จะปฏิบัติงานเมื่ออาวุโสมากขึ้น สอนนิสิตด้วยความรู้เก่า วิจัย ก็ไม่เป็น ทำงานบริการทางวิชาการก็ไม่ได้
 - คุณภาพนิสิตลดลงเพราะได้เรียนกับอาจารย์ที่ล้าสมัยจำนวนมากขึ้น

ในต่างประเทศที่สถาบันอุดมศึกษาเจริญนั้น ได้มีการระบุนุกระงานที่ชัดเจนให้แก่คณาจารย์ผู้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการในระดับต่าง ๆ ดังตัวอย่าง เช่น มหาวิทยาลัย Charles Sturt ในประเทศออสเตรเลียที่ได้แสดงให้เห็นเป็นรายละเอียดในบทที่ 7 ข้อ 7.1.3 ซึ่งระบุว่าต้องทำงานสอน งานวิจัย บริการทางวิชาการประมาณร้อยละเท่าใดและได้นำผลงานเหล่านี้มาใช้ประกอบในการประเมินผลเพื่อขึ้นตำแหน่งทางวิชาการ

สำหรับในญี่ปุ่นนั้นได้ใช้ประโยชน์จากคณาจารย์ใหม่ ๆ เช่น ผู้ที่จบปริญญาเอกจากต่างประเทศมาใหม่ ๆ เป็นผู้ที่มีความรู้ใหม่ ทันสมัยกว่าคณาจารย์เก่ามาให้อยู่ได้บังคับบัญชาของคณาจารย์เก่าผู้อาวุโสกว่าและมีประสบการณ์สูงกว่าเป็นลำดับขั้น กล่าวคือผู้จบปริญญาเอกใหม่ ๆ 2 คนอยู่ภายใต้บังคับบัญชาของผู้ช่วยศาสตราจารย์ 1 คน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ 2 คน อยู่ภายใต้บังคับบัญชาของรองศาสตราจารย์ 1 คน และรองศาสตราจารย์ 2 คน อยู่ภายใต้บังคับบัญชาของศาสตราจารย์ 1 คน ในลักษณะของการปฏิบัติงานเช่นนี้เป็นการนำความรู้ใหม่ผสมผสานกับประสบการณ์มาใช้ประโยชน์ ได้เรียนรู้ซึ่งกันและกันและถ่ายทอดกันเป็นลูกโซ่ ทำให้วิชาการทันสมัยและเหมาะสมกับท้องถิ่นอยู่เสมอ

การมอบภาระงานที่ชัดเจนและครบถ้วนจึงเป็นหนทางที่ช่วยให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

9.5.1.5 ความคล่องตัวในการจัดการ

การกระจายอำนาจเป็นหนทางที่จะทำให้เกิดความคล่องตัวในการบริหาร แต่ความคล่องตัวทางบริหารมิได้หมายความว่าทำให้เกิดความคล่องตัวในด้านการจัดการด้วย โดยเฉพาะเมื่อผู้มีอำนาจทางบริหารระดับต่าง ๆ มีอำนาจแต่จัดการไม่เป็น

สถาบันอุดมศึกษาต้องการความคล่องตัวในด้านการจัดการพอ ๆ กับความคล่องตัวในด้านการบริหาร ปัญหาใหญ่ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในปัจจุบันก็คือเรื่องการเงิน การเรียกร้องให้รัฐจัดสรรงบประมาณในรูปเงินอุดหนุนทั่วไป หรือที่เรียกกันว่า Block Grant เพื่อที่จะให้เกิดความคล่องตัวในการจัดการเรื่องเงิน คือสามารถปรับเปลี่ยนไปใช้ได้ตามสภาพความจำเป็นโดยไม่ต้องขออนุมัติจากสำนักงบประมาณหรือกระทรวงการคลัง อันเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการ เพื่อให้การใช้จ่ายงบประมาณมีประสิทธิภาพและให้ผลประโยชน์ต่อสถาบันอุดมศึกษาดียิ่งขึ้น

โดยอำนาจของสภามหาวิทยาลัย สถาบันอุดมศึกษาสามารถออกระเบียบกฎเกณฑ์ ข้อบังคับต่าง ๆ ได้ แต่เนื่องจากการที่ถูกครอบงำในระบบราชการมานาน การออกระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ เพื่อการบริหารและการจัดการภายในสถาบันอุดมศึกษานั้นมักจะอิงระบบราชการ ทั้ง ๆ ที่มีอำนาจแต่เมื่อจะออกระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ก็มักจะเอาระบบราชการมาเป็นแบบอย่างเพราะผู้ร่างส่วนใหญ่จะเป็นเจ้าหน้าที่ธุรการในสาย ค ซึ่งคุ้นเคยกับระบบราชการ ไม่คุ้นเคยกับระบบอื่น ผลที่ออกมาจึงมิได้แปลกแยกออกไปเพื่อให้เกิดความคล่องตัว เช่น ระเบียบการเงินรายได้ หลายสถาบันก็ยังคงผ่านขั้นตอนต่าง ๆ ที่ใช้เวลาและการใช้จ่ายต่าง ๆ ก็ยังต้องแจกแจงรายการใช้งบประมาณตามรายการ ไม่ใช่ระบบเหมาจ่าย

สถาบันอุดมศึกษาควรจะได้มีการทบทวนระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ โดยคำนึงถึงความคล่องตัวเป็นหลัก ตัดขั้นตอนต่าง ๆ ที่ไม่จำเป็นออกไป ผูกขั้นตอนของเงื่อนไขเวลามากำกับทดแทนดังจะกล่าวถึงรายละเอียดบางประการในข้อ 9.5.1.6

9.5.1.6 หนังสือคู่มือการปฏิบัติงานที่ละเอียดและชัดเจน

ข้อแนะนำในการปฏิบัติงานที่ละเอียดและชัดเจนเป็นเครื่องชี้ให้ผู้รับภาระหน้าที่ที่จะต้องหรือควรปฏิบัติได้รู้ทิศทาง ขอบเขต วิธีการ ตลอดจนช่วงเวลาที่จะต้องปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม และทันต่อเวลา อันเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพของงานอย่างชัดเจน ในสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ โดยเฉพาะอังกฤษ ออสเตรเลีย แคนาดา จะมีคู่มือปฏิบัติการของบุคลากรทั้งผู้บริหาร คณาจารย์ และเจ้าหน้าที่ธุรการบริการ ค่อนข้างละเอียดและชัดเจนมาก เช่น อธิการบดีเมื่อมาดำรงตำแหน่ง นอกจากจะต้องทำสัญญาจ้างประกอบกับพันธกิจที่จะต้องทำแล้ว ยังมีคู่มือแนะนำในการปฏิบัติหน้าที่ในแต่ละภารกิจประกอบด้วย ซึ่งคู่มือเหล่านี้จะมาในรูปของ Administrative Manual และ Academic Manual ออกมาทุกสองปีหรือตามแต่ระยะเวลาที่มีการปรับปรุงแก้ไข เมื่อมี

การปรับปรุงแก้ไขในส่วนใด ในฉบับปรับปรุงใหม่ก็จะระบุว่าได้ปรับปรุงแก้ไขตรงส่วนใดบ้าง ใส่ไว้ใน
ตอนต้นของฉบับ ซึ่งทำให้ง่ายแก่การตรวจสอบยิ่งขึ้น ในเวลาเดียวกันในแต่ละฉบับได้ระบุชัดเจนว่า
ได้ส่งมอบให้หน่วยงานใดบ้างหน่วยงานละกี่ฉบับ

เนื้อหาสาระใน Administrative Manual ของสถาบันอุดมศึกษาในเครือข่าย
ของรัฐในออสเตรเลียมีลักษณะคล้ายคลึงกันประกอบขึ้นด้วยบทต่าง ๆ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

- ตอนที่ 1 คณะกรรมการมหาวิทยาลัย (University Boards and Committees)
ระบุถึงสภามหาวิทยาลัยและคณะกรรมการต่าง ๆ ที่มหาวิทยาลัยจัดตั้ง
เช่นคณะกรรมการการเงิน บุคคล สภาอาจารย์ว่ามีการแต่งตั้งเมื่อใด
องค์ประกอบเป็นอย่างไรและมีหน้าที่ประการใด
- ตอนที่ 2 พระราชบัญญัติ (Legal Matters)
ว่าด้วยพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยและพระราชบัญญัติอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
กับมหาวิทยาลัย
- ตอนที่ 3 กฎระเบียบต่าง ๆ ที่เป็นส่วนกลางของมหาวิทยาลัย (By Law and Rules)
ว่าด้วยระเบียบต่าง ๆ ที่มหาวิทยาลัยได้กำหนดขึ้นเป็นส่วนกลาง เช่น
การเลือกตั้ง แต่งตั้งผู้บริหารระดับต่าง ๆ ระเบียบวิธีการเรียกประชุม
การประชุม กฎระเบียบของหอสมุด การใช้ตรามหาวิทยาลัย
- ตอนที่ 4 โครงสร้างมหาวิทยาลัย (University Organization)
ว่าด้วยโครงสร้างของมหาวิทยาลัย คณะ สำนัก สถาบันต่าง ๆ
- ตอนที่ 5 การเงิน (Finance)
ว่าด้วยอำนาจอนุมัติการเงิน ผู้อนุมัติและเรื่องที่อยู่ในอำนาจที่จะอนุมัติ
บทบัญญัติว่าด้วยการติดตาม ตรวจสอบการใช้เงิน เอกสารประกอบการ
ใช้เงินและระเบียบว่าด้วยค่าใช้จ่ายในโครงการพิเศษต่าง ๆ เป็นต้น
- ตอนที่ 6 บุคลากร (Personnel)
ว่าด้วยเรื่องต่าง ๆ ต่อไปนี้
- 1) เรื่องทั่วไปเกี่ยวกับบุคลากร ว่าด้วยการจัดสรรตำแหน่ง การแต่งตั้ง
และผู้มีอำนาจในการแต่งตั้งหรือว่าจ้าง ข้อตกลงพิเศษต่าง ๆ เช่น
การแลกเปลี่ยนบุคลากรระหว่างสถาบัน ระเบียบการรับและการจ่าย
ค่าจ้าง รายได้จากการเป็นที่ปรึกษา การให้รางวัล การรับของขวัญ
 เป็นต้น
 - 2) เรื่องเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ธุรการ ว่าด้วยโครงการพัฒนาเจ้าหน้าที่ การ
รับ การคัดเลือกและการแต่งตั้ง การประเมินคุณภาพ โครงการ
พัฒนาหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ธุรการด้านต่าง ๆ

- 3) เรื่องเกี่ยวกับคณาจารย์ ว่าด้วยการให้ความดีความชอบ แนวทางการพิจารณา ผู้พิจารณา วิธีการ องค์ประกอบที่ใช้พิจารณา โครงการพัฒนาคณาจารย์ การแต่งตั้งศาสตราจารย์เยี่ยมเยียน ศาสตราจารย์กิตติคุณ นโยบายการสนับสนุนการรับคณาจารย์ การเลือกและการแต่งตั้ง ฯลฯ

ตอนที่ 7 การจัดซื้อจัดจ้าง (Purchasing and Supply) ว่าด้วยการจัดซื้อจัดจ้างต่าง ๆ

ตอนที่ 8 การสื่อสารและข้อมูล (Communication and Information)

1) การสื่อสาร

ว่าด้วยการจัดการเกี่ยวกับเครือข่ายสื่อสาร นโยบายและการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ สิ่งพิมพ์มหาวิทยาลัย โปสเตอร์ การใช้สื่อทางไกลเพื่อการประชุม

2) ข้อมูล

ว่าด้วยนโยบายการติดตั้งและสนับสนุนการใช้คอมพิวเตอร์

ตอนที่ 9 องค์การสัมพันธ์ (Associated Organization)

ว่าด้วยหน่วยงานที่มีความสัมพันธ์กับมหาวิทยาลัย

ตอนที่ 10 เรื่องอื่น ๆ (Miscellaneous)

ว่าด้วยแนวทางในการให้ปริญญาเกิติมศักดิ์ การติดตามตรวจสอบบทบาทของคณะ แนวทางในการพัฒนาคณะในอนาคต แนวทางเกี่ยวกับสถาบันสมทบ ความร่วมมือระหว่างสถาบัน การแลกเปลี่ยนนิสิตนักศึกษา ศูนย์พัฒนาอาชีพ ฯลฯ

ตอนที่ 11 สุขภาพและความปลอดภัยในอาชีพ (Occupational Health and Safety)

ว่าด้วยนโยบาย วัตถุประสงค์ ความรับผิดชอบ โครงสร้างของคณะกรรมการ นโยบายการสุบบุหรืในที่ทำงาน แนวทางในการขับเคลื่อน

ตอนที่ 12 ความเสมอภาคในการรับเข้าทำงาน (Equal Employment Opportunity)

ว่าด้วยนโยบาย แนวทางปฏิบัติและแนวทางในการติดต่อ

ตอนที่ 13 การวิจัย (Research)

ว่าด้วยแนวทางการวิจัยของศูนย์วิจัยของมหาวิทยาลัย ระเบียบปฏิบัติว่าด้วยการวิจัย

จะเห็นได้ว่ามหาวิทยาลัยได้พยายามให้รายละเอียดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานภายในของมหาวิทยาลัยไว้มาก ซึ่งทำให้การบริหาร การจัดการของฝ่ายต่าง ๆ ได้เป็นไปตามนโยบายและภารกิจที่สภามหาวิทยาลัยได้กำหนด เพราะทุกตอนจะระบุว่าได้ผ่านความ

เห็นชอบจากสภามหาวิทยาลัยเมื่อใดและมีการแก้ไขเพิ่มเติมเมื่อใด ในขณะเดียวกันก็ให้แนวทางและขั้นตอนของการปฏิบัติ ซึ่งบางตอนก็ได้สอดแทรกแผนภูมิให้เห็นขั้นตอนของการปฏิบัติและกำหนดเงื่อนไขที่ต้องเสร็จสิ้นในขั้นตอนแต่ละขั้นตอนว่าเป็นเวลาที่วันชัดเจนด้วย

สถาบันอุดมศึกษาไทยไม่ได้มีข้อมูลเป็นรายละเอียดต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น ระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ที่สภากำหนดออกมา อาจจะมีการรวมเล่มไว้ประกอบการประชุมสภามหาวิทยาลัย แต่ก็ไม่มีลักษณะเป็นระบบเป็นตอนพอที่จะค้นหาได้ง่าย ยิ่งกว่านั้นบางมหาวิทยาลัยไม่มีการรวมเล่มส่งไปตามหน่วยงานต่าง ๆ เมื่อสภามหาวิทยาลัยออกระเบียบข้อบังคับใดมาก็จะส่งเป็นหนังสือเวียนให้หน่วยงานต่าง ๆ ทราบ ซึ่งมีการเก็บรวบรวมบ้างไม่รวบรวมบ้าง ผลสุดท้ายหน่วยงานที่เก็บรวบรวมไว้มากที่สุด คือกองการเจ้าหน้าที่และกองคลัง เพราะมีเรื่องเกี่ยวพันมากที่สุดและหัวหน้ากองเหล่านี้มักจะมีอิทธิพลสูงในการชักนำให้ผู้บริหารระดับสูง อธิการบดี รองอธิการบดีผู้เข้ามาบริหารงาน ที่ไม่มีประสบการณ์หรือรู้เรื่องเกี่ยวกับสิ่งเหล่านี้ ชักนำไปตามหนทางของตนเองได้ จนสถาบันอุดมศึกษาไทยบางแห่งได้รับการขนานนามว่า บริหารโดยผู้อำนวยการกองการเจ้าหน้าที่ หรือผู้อำนวยการกองคลัง และบ่อยครั้งที่มีผลสะท้อนกลับ ที่ทำให้บุคลากรมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาเสียผลประโยชน์เพราะยึดติดกับระเบียบ กฎเกณฑ์ทุกตัวอักษร ตีความหมายผิดก็มีอยู่มาก

คู่มืออันเป็นข้อแนะนำในการปฏิบัติงาน ซึ่งมีรายละเอียดต่าง ๆ นอกเหนือจากระเบียบข้อบังคับที่ออกโดยสภามหาวิทยาลัย จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งที่มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ควรจะมีและใช้เป็นประโยชน์ เพื่อให้ผู้บริหารทุกระดับได้รู้ภารกิจหน้าที่อันควรปฏิบัติ แนวทางในการปฏิบัติงานในทิศทางที่ถูกต้องและต่อเนื่องกันไปไม่ว่าจะเปลี่ยนแปลงผู้บริหารไปเมื่อใด ย่อมจะเสริมสร้างประสิทธิภาพของการบริหาร การจัดการด้านอุดมศึกษาให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไปได้มาก

9.5.2 มาตรการการปรับปรุงองค์กรหรือโครงสร้างของสถาบัน

9.5.2.1 พัฒนาสถาบันให้มีเอกลักษณ์ของความเป็นเลิศทางวิชาการ เฉพาะทาง

สถาบันอุดมศึกษามีความเป็นอิสระเสรีในการที่จะประกอบภารกิจการเรียน การสอน การวิจัย การบริการทางวิชาการได้ในสาขาวิชาการต่าง ๆ ที่มีความหลากหลาย แนวโน้มของสถาบันอุดมศึกษาไทยในปัจจุบันจึงพยายามขยายสาขาวิชาต่าง ๆ ออกไปในวงกว้าง กล่าวคือให้มีทุกสาขาวิชาที่สากลมีอยู่ จึงพยายามให้มีหลักสูตรและสาขาวิชาใหม่ ๆ ภาควิชาใหม่ ๆ เกิดขึ้น อย่างไรก็ตามด้วยงบประมาณ คณาจารย์ อาคารสถานที่ ตลอดจนทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด การขยายตัวของสถาบันเป็นไปในวงกว้าง เพื่อให้ครอบคลุมมากสาขาที่สุดที่จะมากได้จะทำให้คุณภาพลดลง ไม่มีความเชี่ยวชาญลึกซึ้งในด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะ จนกลายเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่มุ่งผลิตเพื่อปริมาณมากกว่าคุณภาพ เหมาะสำหรับการให้การศึกษาทั่วไปมากกว่าที่จะเชี่ยวชาญในด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะ

ในปัจจุบันสถาบันอุดมศึกษาบางแห่งยังคงความเป็นเอกลักษณ์ของความเชี่ยวชาญ หรือความเป็นเลิศทางวิชาการเฉพาะของตนเอาไว้ เช่น มหิดลซึ่งมีแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ซึ่งมีด้านเกษตรศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าด้านวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยหลายแห่งที่ขยายตัวออกไปยากที่จะตอบต่อประชาชนว่ามีความเด่นความเชี่ยวชาญในสาขาใดบ้าง แม้คณาจารย์หรือบุคลากรภายในสถาบันเองก็ยังตอบไม่ได้ว่าถ้าจะหาความเป็นเลิศทางวิชาการในเรื่องนี้แล้วจะต้องไปหาอาจารย์ท่านใดหรือหน่วยงานใด ซึ่งแตกต่างไปจากสมัยก่อน ซึ่งถ้าจะแสวงหาความรู้เรื่องใดแล้วทุกคนจะบอกว่าต้องเป็นคุณหลวงสุวรรณฯ ถ้าเป็นเรื่องกล้วยไม้แล้วต้องเป็นอาจารย์ระพี สาคริก เป็นต้น

ภายใต้โลกแห่งการแข่งขันทางวิทยาการที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สถาบันอุดมศึกษาจึงไม่อาจจะเพิกเฉยในการสร้างความเป็นเลิศทางวิชาการเฉพาะทางอันเป็นเอกลักษณ์ของสถาบันให้เกิดขึ้นให้ได้ โดยการวิเคราะห์ตนเองว่ามีศักยภาพเพียงพอที่จะสร้างความเป็นเลิศทางใดได้บ้าง และพยายามที่จะทุ่มเททรัพยากรเน้นหนักไปทางด้านนั้น โดยตั้งเป้าหมายที่จะให้สามารถแข่งขันให้โด่งดังในระดับสากลให้ได้ และมีความพร้อมที่จะดึงดูดพลังสมองจากต่างประเทศเข้ามาศึกษาวิจัย เสริมสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการของตน ให้คงความเป็นเลิศในด้านนั้น ๆ ต่อ ๆ กันไป

9.5.2.2 พัฒนาหน่วยงานวิจัยสถาบัน (Institutional Research)

สถาบันอุดมศึกษาไทยในปัจจุบันมักจะมีหน่วยงานที่เก็บข้อมูลต่าง ๆ เพื่อการวางแผนพัฒนา ในบางสถาบันอุดมศึกษาได้จัดขึ้นเป็นกองเรียกกองแผนงาน หรือชื่ออื่นที่แตกต่างกันไปบ้าง หน่วยงานเหล่านี้จะเป็นผู้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสถาบันอุดมศึกษา เน้นของตนเอง เช่น จำนวนนิสิต จำนวนคณาจารย์ ข้าราชการ รวมไปถึงการวางแผนพัฒนาอาคารสถานที่ต่าง ๆ และมักจะเป็นหน่วยงานหลักในการทำแผนงบประมาณประจำปี เพื่อของบประมาณและทำแผนพัฒนามหาวิทยาลัยระยะ 5 ปี ตามแผนพัฒนาการศึกษาหรือแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

จากการศึกษาหน่วยงานที่ปฏิบัติหน้าที่นี้ในสถาบันอุดมศึกษาของไทย ได้พบลักษณะของการปฏิบัติงานในการรวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาแล้วทำเป็นแผนงานฯ ตลอดจนงบประมาณขึ้น จึงอยู่ในลักษณะของแผนรวมงานและเป็นแผนรับเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้หน่วยงานต่าง ๆ ก็ไม่ได้ใช้ข้อมูลจากหน่วยงานนี้เพื่อประโยชน์ในเชิงรุกแต่อย่างใด ในสถาบันบางแห่งข้อมูลที่เก็บรวบรวมไว้เป็นข้อมูลดิบ ที่มีได้มีการนำตัวเลขมาวิเคราะห์เพื่อทำสถิติการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาของสถาบันอุดมศึกษาด้วยซ้ำไป

สถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่งควรจะพัฒนาหน่วยงานนี้ให้มีความเข้มแข็งเพียงพอที่จะรองรับการปฏิบัติงานทางด้านวิจัยสถาบันด้วย โดยให้มีความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ เพื่อขึ้นอนาคต เช่น สามารถจะวิเคราะห์ได้ว่าในห้องเรียนแต่ละห้องไม่ว่าจะเป็นของสถาบัน คณะและภาควิชา นั้นได้มีการใช้ประโยชน์มากน้อยแค่ไหน รองรับนิสิตเข้าเรียนหมุนเวียน

กันมากนักน้อยเพียงใด ได้มีการใช้ประโยชน์สูงสุดแล้วหรือยัง ความต้องการในอนาคตจะเป็นอย่างไร ต้องการห้องเรียนเพิ่มขึ้นเมื่อใด ในปัจจุบันสถาบันวิจัยมีสถานที่สำหรับการวิจัยมากนักน้อยแค่ไหน งบประมาณเป็นเท่าใด มีผลงานออกมามากน้อยเท่าใด มีความเด่นในด้านใด ในอนาคตควรจะเป็นอย่างไร เช่นนี้เป็นต้น

หน่วยงานนี้จึงทำหน้าที่เป็นมาตรวัดการเจริญเติบโตของสถาบันอุดมศึกษา ทั้งในอดีต ปัจจุบันและความเป็นไปในอนาคต เป็นมาตรวัดคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา ซึ่งสามารถที่จะบ่งชี้ให้ผู้บริหาร คณาจารย์และบุคลากรของสถาบันอุดมศึกษาได้มองเห็นว่ามีจุดอ่อน จุดแข็งอย่างไร ควรที่จะพัฒนาตรงไหน ซึ่งถ้าได้พัฒนาให้เข้มแข็งเพียงพอก็จะสามารถใช้เป็น ประโยชน์ เป็นฐานรองรับของข้อมูลต่าง ๆ ในการติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลคุณภาพ มาตรฐานและประสิทธิภาพของสถาบันอุดมศึกษาที่ควรจะทำควบคู่กันไปด้วย

หน่วยวิจัยสถาบันจะต้องช่วยเก็บสถิติต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดการสถาบัน อุดมศึกษาและดัชนีของการดำเนินงานกิจการของมหาวิทยาลัยทุกปี ข้อมูลสถิติเหล่านี้ได้แก่ :-

- ค่าใช้จ่ายในภาควิชา คณาจารย์ประจำ อันได้แก่
 - ✧ จำนวนคณาจารย์ประจำ
 - ✧ ค่าใช้จ่ายต่อหัวของนิสิตเรียนเต็มเวลา
 - ✧ ค่าใช้จ่ายต่อหัวของคณาจารย์ประจำ
 - ✧ ค่าใช้จ่ายต่อหัวของอาจารย์ผู้ช่วยต่อคณาจารย์ประจำ
 - ✧ รายได้จากงานวิจัยต่อคณาจารย์ประจำ
- นิสิตและคณาจารย์
 - ✧ จำนวนนิสิตที่เรียนเต็มเวลา
 - ✧ งานวิจัยของนิสิตชั้นบัณฑิตเป็นร้อยละของนิสิตเรียนเต็มเวลา
 - ✧ งานสอนนิสิตชั้นบัณฑิตเป็นร้อยละของนิสิตเรียนเต็มเวลา
 - ✧ นิสิตชั้นบัณฑิตทั้งหมดเป็นร้อยละของนิสิตเรียนเต็มเวลา
 - ✧ สัดส่วนของนิสิตเรียนเต็มเวลาต่อคณาจารย์ประจำ
- ค่าใช้จ่ายของการบริหารส่วนกลาง
 - ✧ ค่าใช้จ่ายของการบริหารส่วนกลางเป็นร้อยละของค่าใช้จ่ายทั้งหมด
 - ✧ ค่าใช้จ่ายเป็นเงินเดือนคิดเป็นร้อยละของค่าใช้จ่ายในการบริหารส่วนกลาง
 - ✧ ค่าใช้จ่ายการบริหารส่วนกลางต่อนิสิตเรียนเต็มเวลา
 - ✧ ค่าใช้จ่ายการบริหารส่วนกลางต่อคณาจารย์ประจำ
- ค่าใช้จ่ายของหอสมุดกลาง
 - ✧ ค่าใช้จ่ายของห้องสมุดเป็นร้อยละของค่าใช้จ่ายทั่วไปทั้งหมด

- ✧ ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับสิ่งพิมพ์เป็นร้อยละของค่าใช้จ่ายห้องสมุด
- ✧ ค่าใช้จ่ายเงินเดือนคิดเป็นร้อยละของค่าใช้จ่ายห้องสมุดทั้งหมด
- ✧ ค่าใช้จ่ายห้องสมุดต่อนิสิตเรียนเต็มเวลาทั้งหมด
- ✧ ค่าใช้จ่ายห้องสมุดต่อคณาจารย์ประจำทั้งหมด
- ✧ ค่าใช้จ่ายหนังสือต่อนิสิตเรียนเต็มเวลา
- ✧ ค่าใช้จ่ายวารสารต่อนิสิตเรียนเต็มเวลา
- ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการบริการคอมพิวเตอร์
 - ✧ ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการบริการคอมพิวเตอร์คิดเป็นร้อยละของค่าใช้จ่ายทั่วไป
 - ✧ ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเงินเดือนบริการคอมพิวเตอร์คิดเป็นร้อยละของค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับบริการคอมพิวเตอร์
 - ✧ ค่าใช้จ่ายบริการคอมพิวเตอร์ต่อนิสิตเรียนเต็มเวลา
 - ✧ ค่าใช้จ่ายบริการคอมพิวเตอร์ต่อคณาจารย์ประจำ
- ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ (อาคารสถานที่ ฯลฯ)
 - ✧ ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับอาคารสถานที่เป็นร้อยละของค่าใช้จ่ายทั้งหมด
 - ✧ ค่าใช้จ่ายเป็นเงินเดือนคิดเป็นร้อยละของค่าใช้จ่ายอาคารสถานที่
 - ✧ ค่าใช้จ่ายสาธารณูปโภคเป็นร้อยละของค่าใช้จ่ายทั้งหมด
 - ✧ ค่าใช้จ่ายในการรักษาความสะอาดและความปลอดภัยคิดเป็นร้อยละของค่าใช้จ่ายทั้งหมด
 - ✧ ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการซ่อมแซม ดูแลรักษาคิดเป็นร้อยละของค่าใช้จ่ายทั้งหมด
 - ✧ ค่าใช้จ่ายด้านการสื่อสารคิดเป็นร้อยละของค่าใช้จ่ายทั้งหมด
 - ✧ ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับอาคารสถานที่ทั้งหมดต่อนิสิตเรียนเต็มเวลา
 - ✧ ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเงินเดือนในเรื่องอาคารสถานที่ต่อนิสิตเรียนเต็มเวลา
 - ✧ ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับสาธารณูปโภคต่อนิสิตเรียนเต็มเวลา
 - ✧ ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการรักษาความสะอาดและความปลอดภัยต่อนิสิตเรียนเต็มเวลา
 - ✧ ค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซมดูแลรักษาต่อนิสิตเรียนเต็มเวลา
 - ✧ ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการสื่อสารต่อนิสิตเรียนเต็มเวลา
- ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการสนับสนุนกิจการนิสิต
 - ✧ ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับกิจการนิสิตต่อนิสิตเรียนเต็มเวลา
 - ✧ ค่าใช้จ่ายทุนการศึกษาของนิสิตต่อนิสิตเรียนเต็มเวลา

● สถิติเกี่ยวกับนิสิตจบการศึกษา

- จำนวนนิสิตสำเร็จการศึกษาเทียบจากผู้ที่เรียนผ่านมัธยมปลายของโรงเรียนต่าง ๆ
- จำนวนนิสิตจบการศึกษาในสาขาวิชาต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยกับผู้ไม่จบการศึกษา
- จำนวนนิสิตจบการศึกษาในสาขาค่าต่าง ๆ ของสถาบันเป็นร้อยละแต่ละสาขาของประเทศ
- จำนวนนิสิตที่มีงานทำต่อนิสิตที่ไม่มีงานทำในแต่ละสาขาวิชา
- จำนวนนิสิตที่มีงานทำต่อนิสิตที่ไม่มีงานทำทั้งหมด

9.5.2.3 พัฒนาเครือข่ายข้อมูลข่าวสาร

สถาบันอุดมศึกษาจำเป็นต้องพัฒนาเครือข่ายข้อมูลข่าวสารที่เอื้ออำนวยประโยชน์ต่อการปฏิบัติการกิจต่าง ๆ ของสถาบัน เช่น การบริหาร การจัดการ การลงทะเบียน การเรียนการสอน สื่อทางไกล ให้สมบูรณ์ทั้งภายในสถาบันและเชื่อมต่อกับภายนอก อันได้แก่ วิทยาเขต สารสนเทศ สถาบันอุดมศึกษาหรือชุมชนเป้าหมายที่จะให้บริการ การลงทุนใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ เพื่อทุนค่าใช้จ่าย เพิ่มประสิทธิภาพและคุณภาพของงานเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง

9.5.2.4 ยุบเลิกหน่วยงานที่ไม่จำเป็น

สถาบันอุดมศึกษาไทยหลายแห่งมีการแบ่งแยกหน่วยงานทั้งที่จัดตั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการเป็นจำนวนมาก หน่วยงานเหล่านี้มีทั้งที่จำเป็นและไม่จำเป็น ระบบอุดมศึกษาไทยที่ปฏิบัติกันมากก็คือพยายามแบ่งแยกหน่วยงานให้มากที่สุด หน่วยงานเหล่านี้ตั้งขึ้นมาแล้วไม่มีการยุบ ถ้ามีการยุบเมื่อใดก็หมายถึงว่าหน่วยงานนั้นยุบเพื่อจะแยกออกไปอีกเป็น 2-3 หน่วยงานที่เป็นทางการที่แยกมากที่สุดก็คือ ภาควิชา ผลเสียหายที่เกิดขึ้นจากการแบ่งแยกเช่นนี้ได้กล่าวไว้แล้วใน บทที่ 4 ข้อ 4.2.2.4

สถาบันอุดมศึกษาในต่างประเทศ เช่น อังกฤษ อเมริกา แคนาดา จะยุบหน่วยงานที่ไม่คุ้มค่าใช้จ่าย กระจายคนและเครื่องมือไปสังกัดหน่วยงานอื่นตามความเหมาะสม การยุบภาควิชาและคณะนั้นเป็นเรื่องปกติ ดังเช่นในปี พ.ศ. 2539 ทางมหาวิทยาลัยนิวเซาท์เวล [118] ได้ตั้งกรรมการขึ้นมา 3 ชุดให้กรรมการชุดหนึ่งทบทวนเกี่ยวข้องกับโครงสร้างของมหาวิทยาลัยโดยให้เปรียบเทียบกับมหาวิทยาลัยคู่แข่ง และมหาวิทยาลัยต่างประเทศ เพื่อให้ได้คุณภาพในการแข่งขัน ซึ่งคณะกรรมการชุดนี้ได้เสนอต่อมหาวิทยาลัยเมื่อเดือน กันยายน 2539 นี้ถึงทางเลือกในการปรับโครงสร้างของคณะในมหาวิทยาลัยเป็นสองแนวทาง ทางหนึ่งเรียกว่า Ten Faculty Model คือให้ยุบคณะจาก 12 คณะเป็น 10 คณะ โดยคณะที่ถูกยุบคือ Applied Science และ Professional Studies ให้หน่วยงานทั้งสองนี้ไปขึ้นกับคณะอื่น ส่วนทางเลือกที่สองเรียกว่า Nine Faculty Model คือลดจาก 12 คณะเป็น 9 คณะอาศัยหลักของการรวมคณะที่เป็นวิทยาศาสตร์พื้นฐานเข้าด้วยกัน ทำให้มีคณะที่เป็นวิชาทั่วไป (Generalist Faculties) 4 คณะ และคณะที่มีวิชาเฉพาะ (Specialist Faculties) 5 คณะ ซึ่งทางมหาวิทยาลัยจะต้องตัดสินใจ นำเข้าสู่การพิจารณาเลือกเอาโครงสร้างใดโครงสร้างหนึ่งในเดือน

ธันวาคม 2539 นี้ ในญี่ปุ่นรัฐได้ให้แนวนโยบายไว้ชัดเจนให้ยุบภาควิชาเพื่อจะขจัดปัญหาที่ขวางกั้นที่สำคัญคือการประสานหลักสูตร เพื่อให้สามารถปรับเปลี่ยนหลักสูตรและวิชาได้ง่ายขึ้น ซึ่งเป็นปัญหาแบบเดียวกันในสถาบันอุดมศึกษาไทย ที่เมื่อแยกภาควิชาแล้วยากที่จะปรับเปลี่ยนหลักสูตรให้ประสานกันได้ แต่ที่สำคัญคือทำให้หน่วยงานเป็นจำนวนมากมีกำลังคนไม่พอ เช่น บางภาควิชามีคณาจารย์เพียง 4 คน สองคนแรกเป็นหัวหน้าภาคและผู้ช่วย เหลือลูกน้อง 2 คน อันเป็นเรื่องที่ไม่น่าเชื่อว่าได้เกิดขึ้นแล้วในสถาบันอุดมศึกษาบางแห่งของไทย

การยุบหน่วยงานที่ไม่จำเป็น ไร้ประสิทธิภาพ มีกำลังคนไม่พอ โยกย้ายให้ไปปฏิบัติงานอื่นที่สอดคล้องกันเป็นการเพิ่มการใช้ประโยชน์บุคลากรและเพิ่มประสิทธิภาพให้แก่หน่วยงานอื่น การยุบเลิกหน่วยงานเหล่านี้สามารถทำได้โดยอาศัยอำนาจของสภามหาวิทยาลัยหรือสภาสถาบัน

9.5.3 มาตรการการปรับระบบบริหาร

9.5.3.1 สภามหาวิทยาลัย

สภามหาวิทยาลัยหรือสภาสถาบันอุดมศึกษา เป็นองค์กรสูงสุดของการบริหารมหาวิทยาลัยที่ได้รับมอบหมายอำนาจเต็มในการบริหาร และการจัดการให้สิ้นสุดที่สภามหาวิทยาลัย ยกเว้นเรื่องที่ต้องเสนอคณะรัฐมนตรีให้รัฐมนตรีว่าการของทบวงฯ หรือกระทรวงเป็นผู้เสนอ

สภามหาวิทยาลัยเป็นองค์กรเดียวที่มีบุคลากรจากภายนอกในนามของผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมในการบริหารและจัดการมหาวิทยาลัยตามกฎหมาย แต่สภาฯ ส่วนใหญ่ในปัจจุบันค่อนข้างอ่อนแอ ดังได้กล่าวเป็นรายละเอียดไว้แล้วในบทที่ 4 ข้อ 4.2.2.2 ความอ่อนแอนี้เกิดจากให้มหาวิทยาลัยเป็นผู้เลือกผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งมักจะเลือกบุคคลในกลุ่มเดียวหรือในวงจำกัด สภาฯ ใช้เวลาส่วนใหญ่พิจารณาเรื่องปลีกย่อยภายใน โดยเฉพาะเรื่องของการจัดการภายในมหาวิทยาลัย มากกว่าที่จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับนโยบาย สภาฯ ไม่กระจายอำนาจหน้าที่และไม่ใช้อำนาจหน้าที่อันพึงมีออกกระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เพื่อเอื้อประโยชน์ต่อการบริหารและการจัดการ

สภาฯ จึงมีอิทธิพลต่อความเจริญก้าวหน้าของมหาวิทยาลัยมาก สถาบันอุดมศึกษาที่มีสภาฯ เข้มแข็งมักจะนำความก้าวหน้ามาสู่สถาบันอุดมศึกษานั้น ๆ ให้ได้มาก

การที่จะทำให้สภาฯ เข้มแข็งได้ภายใต้ภาวะของพระราชบัญญัติที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนั้นสามารถทำได้โดย :-

- 1) เลือกสรรผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความสามารถ มีทัศนวิสัยอันกว้างไกล มีเวลาและความตั้งใจที่จะทำงานให้แก่มหาวิทยาลัยเข้าเป็นกรรมการ โดยให้มีความหลากหลายอาชีพ
- 2) สภาฯ ควรจะแบ่งหน้าที่โดยทำหน้าที่วางนโยบาย กำกับ ดูแล ติดตามการดำเนินการตามภารกิจของมหาวิทยาลัย พร้อมกับการ

จัดการรายได้ ดูแลตรวจสอบการเงินทรัพย์สินของมหาวิทยาลัย และ
กระจายอำนาจในการบริหารและจัดการให้เป็นหน้าที่ของผู้บริหาร
มหาวิทยาลัย หรือกล่าวโดยสรุปดังนี้ :

- สภามหาวิทยาลัยหรือสถาบันทำหน้าที่กำกับดูแล
มหาวิทยาลัย (Governance) ซึ่งประกอบด้วยภารกิจ [119] ที่
สำคัญดังนี้

- 1) กำกับดูแลมหาวิทยาลัย (Governance)
โดยอนุมัติภารกิจต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย อันได้แก่
การสอน การวิจัย การบริการทางวิชาการ การทำนุบำรุง
ศิลปวัฒนธรรมของชาติ ซึ่งเป็นไปตามที่สภาฯ ได้วาง
นโยบายไว้
- 2) ติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผล (Accountability)
ทำหน้าที่ติดตามตรวจสอบประเมินผลว่าภารกิจต่าง ๆ ที่
มหาวิทยาลัยได้ดำเนินการไปนั้นให้ผลเป็นประการใด
สมควรให้ข้อเสนอแนะแก่มหาวิทยาลัยประการใด
- 3) ช่วยในการแก้ปัญหาหรือการเผชิญหน้า (Resolving
Tensions) ที่เกิดภายในสถาบันฯ เนื่องจากองค์กรสถาบัน
อุดมศึกษาประกอบด้วยบุคคลหลายฝ่ายหลายประเภทและ
ต้องสัมพันธ์กับบุคคลและองค์กรภายนอกมาก สภาฯ จึง
สามารถเป็นตัวกลางในการแก้ปัญหา

โดยหน้าที่เช่นนี้สภาฯ ควรจะกระจายอำนาจอื่น ๆ ในด้านการ
บริหารและจัดการ (Administration and Management) ให้แก่ผู้
บริหารมหาวิทยาลัยและองค์กรบริหารมหาวิทยาลัย เช่น อกม.
ของมหาวิทยาลัยและที่ประชุมคณบดี

- สภามหาวิทยาลัยที่เข้มแข็งจะปฏิบัติภารกิจช่วยมหาวิทยาลัยใน
ลักษณะดังนี้

- 1) ทำหน้าที่เสมือนหนึ่งเป็นหุ้นส่วน (Partnership) ของ
มหาวิทยาลัย กล่าวคือ ทำหน้าที่รับผิดชอบในภารกิจต่าง ๆ
อันเป็นหน้าที่เพื่อผลประโยชน์ของมหาวิทยาลัยเสมือนหนึ่ง
เป็นหุ้นส่วนของมหาวิทยาลัย
- 2) เพิ่มคุณค่าให้แก่มหาวิทยาลัย (Add Value) กล่าวคือ
ดำเนินการในสิ่งที่มีคุณค่าให้แก่มหาวิทยาลัย เช่น ให้คำแนะนำ

นำที่มีคุณค่า ให้ความช่วยเหลือที่มีคุณค่า ชักนำองค์กรที่มีคุณค่าให้มีความสัมพันธ์ต่อมหาวิทยาลัย

- 3) มีส่วนในการตัดสินใจก่อนดำเนินการ (Anticipate Decision) สภาฯ จะต้องมีส่วนในการตัดสินใจในการกิจต่าง ๆ ในหน้าที่ของสภาฯ ก่อนที่จะให้มหาวิทยาลัยดำเนินการไม่ปล่อยให้มหาวิทยาลัยไปพิจารณาตัดสินใจเองในการกิจที่ตนเองรับผิดชอบนั้น ๆ

9.5.3.2 ผู้บริหาร

สถาบันอุดมศึกษาของรัฐในไทยในปัจจุบันไม่ได้มีนักบริหารมืออาชีพเข้ามาบริหารงานในระดับอธิการบดีหรือรองอธิการบดี เนื่องจากถูกจำกัดด้วยสาเหตุต่าง ๆ กัน ตั้งแต่ตัวพระราชบัญญัติเอง ซึ่งกำหนดคุณสมบัติไว้ค่อนข้างแคบมาก แม้กระทั่ง พรบ. ของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาล เช่น มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ที่ระบุคุณสมบัติว่า “ได้ทำการสอนหรือมีประสบการณ์ด้านการบริหารมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปีในมหาวิทยาลัย หรือสถาบันอุดมศึกษาอื่นที่มหาวิทยาลัยรับรอง” ซึ่งเท่ากับเป็นการกำหนดให้เฉพาะผู้ที่อยู่ในแวดวงอุดมศึกษาเท่านั้นที่จะเข้ามาบริหารได้เมื่อเทียบกับพระราชบัญญัติของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในระบบราชการ เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ยังเปิดโอกาสให้กว้างมากกว่า คือผู้ที่เคยดำรงตำแหน่งกรรมการสภามหาวิทยาลัยมาแล้วรวมเป็นเวลาไม่น้อยกว่าสี่ปี ก็มีคุณสมบัติที่จะเป็นอธิการบดีได้ ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก ที่เป็นกรรมการสภามหาวิทยาลัยอาจจะไม่ใช่คนในแวดวงมหาวิทยาลัยก็ได้

อธิการบดีนั้นทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งโดยคำแนะนำของสภามหาวิทยาลัย การได้มาซึ่งอธิการบดีนั้น สภาฯ จะใช้วิธีการใดก็ได้แล้วแต่สภาฯ กำหนดสภามหาวิทยาลัยของแต่ละสถาบันได้ใช้วิธีการคล้ายคลึงกันบ้าง แตกต่างกันไปบ้างในการสรรหาอธิการบดี แต่วิธีการที่ก่อความเสียหายให้แก่สถาบันอุดมศึกษาไทยมากที่สุดก็คือ วิธีการเลือกตั้งหรืออิงการเลือกตั้ง ซึ่งมีการหาเสียงและวิธีโหวตทำให้เกิดวิธีการสาดโคลนเข้าหากัน จนเป็นภาพลบยังความเสื่อมเสียชื่อเสียงแก่สถาบันฯ และความแตกแยกแบ่งเป็นพรรคเป็นพวกเป็นหมู่เป็นเหล่า ทำให้อธิการบดีไม่สามารถที่จะบริหารงานให้ได้ประสิทธิภาพได้ เพราะความไม่มีเอกภาพและความร่วมมือจากทุกฝ่าย สถาบันอุดมศึกษาเหล่านั้นจึงไม่มีความเจริญก้าวหน้าตามที่ควร หน่วยงานที่เล็กลงไป เช่น คณะ สำนัก สถาบัน ภาควิชาที่ใช้วิธีการเลือกตั้งก็ได้รับความเสียหายเช่นเดียวกัน

จากการสำรวจได้พบว่าสถาบันอุดมศึกษาที่มีความเจริญก้าวหน้าพัฒนาไปด้วยดีนั้น เป็นเพราะสภามหาวิทยาลัยมีความเข้มแข็ง ใช้ระบบการสรรหาอธิการบดี โดยกรรมการสรรหาของสภาฯ รวบรวมรายชื่อจากการเสนอชื่อของทุกฝ่ายเข้ามา แล้วเลือกผู้ที่ได้รับคะแนนนิยมที่สุด 3-5 คน เข้าสัมภาษณ์ โดยกรรมการสภาฯ ซึ่งจะตัดสินใจเลือกโดยอาศัยคุณสมบัติต่าง ๆ ประกอบการสัมภาษณ์เป็นพื้นฐาน ทำให้ได้อธิการบดีที่มีคุณภาพมากกว่า สามารถบริหารจัดการให้สถาบันอุดมศึกษานั้นเจริญรุดหน้าไปได้ดีกว่า

ปัญหาของอธิการบดีที่ไม่สามารถปฏิบัติภารกิจให้มหาวิทยาลัยเจริญก้าวหน้าเท่าที่สำรวจพบก็คือ :-

- ไม่เรียนรู้หน้าที่หรือภารกิจที่อธิการบดีควรจะทำ ปฏิบัติงานคล้ายแม่บ้านของมหาวิทยาลัย คือแก้ปัญหาเฉพาะหน้าในแต่ละวันมากกว่าที่จะมุ่งในกิจการที่จะให้มหาวิทยาลัยพัฒนา
- ไม่มีลักษณะเป็นผู้นำ เช่น ไม่กล้าตัดสินใจ สร้างปัญหาให้เกิดสะสมมากขึ้นเรื่อย ๆ มากกว่าที่จะทำให้ปัญหาต่าง ๆ คลี่คลาย
- ไม่มีจริยธรรมและคุณธรรม เช่น เล่นพรรคเล่นพวก คอยจ้องทำลายฝ่ายที่ไม่โหวดให้ตน สร้างความแตกแยกในสถาบันมากกว่าจะทำให้เกิดความสามัคคีร่วมมือร่วมใจกันปฏิบัติหน้าที่การงาน
- วิสัยทัศน์แคบ ไม่พยายามเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นรอบข้าง หรือสร้างความสัมพันธ์กับหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อหวังผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับมหาวิทยาลัยในอนาคต

การเลือกสรรอธิการบดีให้ได้ผู้มีความรู้ความสามารถในการที่จะมาเป็นผู้นำทำการบริหารและจัดการสถาบันอุดมศึกษาจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง

ผู้บริหารระดับรองลงไปคือรองอธิการบดีนั้นอธิการบดีเป็นคนเลือกแล้วนำเสนอสภามหาวิทยาลัยเพื่อแต่งตั้ง แม้ว่าบางแห่งจะเคยใช้วิธีเลือกตั้งรองอธิการบดีด้วยแต่ก็ลืมนึกไปรองอธิการบดีนั้นก็ยังมีลักษณะเดียวกับอธิการบดี คือไม่ใช่นักบริหารมืออาชีพและที่ซ้ำร้ายยิ่งกว่านั้นคือมิได้มีประสบการณ์ในด้านการบริหารมาเลย เช่น ไม่เคยเป็นคนบดี เมื่อมาทำหน้าที่บริหารจึงยากที่จะให้ได้ประสิทธิภาพสูง ฉะนั้นเมื่อเข้ามาบริหารงานช่วยอธิการบดีกลับสร้างภาระเพิ่มขึ้นให้แก่อธิการบดีแทนที่จะแบ่งเบาภาระให้

อย่างไรก็ตาม การปรับรื้อระบบการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษานั้นขึ้นอยู่กับผู้บริหารระดับสูงว่ามีความตั้งใจจริงมากน้อยเพียงใด และจะสำเร็จลงได้ก็ด้วยความร่วมมือร่วมใจจากผู้บริหารทุกระดับ

9.5.3.3 คุณภาพของการจัดการอุดมศึกษา

ดัชนีวัดคุณภาพการจัดการอุดมศึกษาเป็นเครื่องชี้ว่ามีปัจจัยที่สำคัญประการใดบ้างที่มีผลกระทบต่อการจัดการอุดมศึกษา สามารถใช้ปัจจัยเหล่านั้นมาตรวจสอบความบกพร่องและหาทางแก้ไข เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพของการจัดการต่อไป ในการวัดคุณภาพการจัดการอุดมศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในสหราชอาณาจักร [120] ได้ใช้คุณลักษณะต่อไปนี้ในการพิจารณา คือ การวางแผน (Planning) การคาดคะเนผลที่จะเกิด (Forecasting) การจัดองค์กร (Organizing) ความกระตือรือร้นในการดำเนินการ (Motivating) การควบคุม (Controlling) ความร่วมมือ (Co-ordinating) และการสื่อสารถึงกัน (Communicating) ซึ่งเมื่อรวมกันแล้วจะอยู่ในคุณภาพระดับใด

1) สถาบันอุดมศึกษาที่มีการจัดการที่ดีมาก

- มีการวางแผนปฏิบัติการเชิงรุกทุกระดับ ทั้งระดับมหาวิทยาลัย คณะและภาควิชา
- การวางแผนเป็นลักษณะผสมผสานระหว่างทักษะของฝ่ายจัดการ และฝ่ายภาควิชา
- มีโครงการทั้งระยะสั้นและระยะยาวพัฒนาอย่างต่อเนื่อง
- บุคลากรทุกคนรู้เรื่องของแผน
- การคาดการณ์ล่วงหน้าตรงตามความเป็นจริง อาศัยพื้นฐานของ แนวโน้มของเศรษฐกิจและสังคมเป็นหลัก
- โครงสร้างของมหาวิทยาลัยเป็นไปตามความต้องการที่วางไว้
- ผู้บริหารระดับสูงเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพ
- บุคลากรทุกคนได้ปฏิบัติงานอันเป็นประโยชน์
- ความเป็นผู้นำในเชิงรุก
- บุคลากรทั้งหมดมีจิตใจสูง
- ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรโดยทั่วไปอยู่ในระดับดี
- โครงสร้างทุกระดับโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้
- การพบปะระหว่างผู้ร่วมงานเป็นไปอย่างสม่ำเสมอ
- ระบบควบคุมคุณภาพจัดเป็นลำดับความสำคัญสูงทั่วทั้ง มหาวิทยาลัย
- มีการใช้ดัชนีการทำงานกันอย่างกว้างขวาง
- การติดต่อสื่อสารระหว่างกันสะดวกรวดเร็วและชัดเจน

2) สถาบันอุดมศึกษาที่จัดว่ามีการจัดการที่อยู่ระดับพอใช้มีคุณลักษณะ ดังนี้ :

- การวางแผนปฏิบัติการเกิดจากผู้บริหารระดับสูงเท่านั้น
- การวางแผนได้รวมเอาส่วนที่ภาควิชาต้องการไว้ด้วย
- โครงการวางโดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออนาคตเท่านั้น
- บุคลากรได้รับการบอกกล่าวถึงกิจกรรมในอนาคต
- การคาดการณ์อาศัยความรู้ทั่วไปและความรู้ท้องถิ่นเท่านั้น
- โครงสร้างของมหาวิทยาลัยเหมาะสมกับการจัดในปัจจุบัน
- ผู้บริหารเหมาะสมกับความต้องการของมหาวิทยาลัย
- บุคลากรโดยทั่วไปปฏิบัติงานได้ประสิทธิภาพในมหาวิทยาลัย
- ผู้นำสำรวจในความต้องการของมหาวิทยาลัย
- บุคลากรเกือบทั้งหมดมีจิตใจสูง
- ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรส่วนใหญ่เป็นที่น่าพอใจ
- การติดตาม ตรวจสอบประเมินผลมีในทุกระดับ

- มีการพบปะระหว่างทีมงานเป็นไปตามเวลาที่กำหนด
- การควบคุมคุณภาพมีอยู่ในหลายกิจกรรมที่ถือปฏิบัติ
- สถิติการปฏิบัติงานได้ใช้และเก็บเป็นข้อมูลไว้ในองค์ประกอบของโครงการหลักต่าง ๆ
- การติดต่อสื่อสารตลอดมหาวิทยาลัยอยู่ในระดับที่น่าพอใจ

3) สถาบันอุดมศึกษาที่จัดว่ามีการจัดการที่อยู่ในระดับเลว มีคุณลักษณะดังนี้ :

- ไม่มีการวางแผนปฏิบัติการ
- ไม่มีการพิจารณาเกี่ยวกับแผนของภาควิชา
- วางแผนระยะสั้นเท่านั้น
- บุคลากรไม่ได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนามหาวิทยาลัย
- การคาดคะเนไม่ได้ใช้สถิติหรือแนวโน้มที่เกิด
- โครงสร้างของมหาวิทยาลัยในทางปฏิบัติไม่สามารถใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- การจัดการของผู้บริหารไม่ได้รับการยอมรับ โดยบุคลากรในมหาวิทยาลัย
- บุคลากรไม่ได้ปฏิบัติงานตามหน้าที่อันสมควร
- ผู้นำไม่มีความรู้ต่อการพัฒนาที่ทันสมัย
- ในหมู่คณาจารย์มีจิตใจต่ำเป็นส่วนใหญ่
- ความสัมพันธ์ระหว่างคณาจารย์ไร้ความมีจิตใจและไร้ประสิทธิภาพ
- การติดตาม ตรวจสอบน้อยมากตลอดทั้งมหาวิทยาลัย
- ไม่มีการพบปะประชุมระหว่างทีมงาน
- การควบคุมคุณภาพไม่ได้ปฏิบัติกันอย่างมีประสิทธิภาพ
- ไม่มีการใช้ดัชนีของการปฏิบัติงาน
- การติดต่อสื่อสารระหว่างกันทางปฏิบัติไม่สามารถใช้ได้

นอกจากนี้ยังได้มีการจัดระดับคุณภาพของการจัดการเป็นระดับดี ซึ่งได้แสดงคุณลักษณะของข้อ 1) ไว้มาก และจัดระดับความไม่น่าพอใจไว้เมื่อได้แสดงคุณลักษณะของข้อ 5 ไว้มากในเรื่องหลักที่สำคัญ ดังได้เปรียบเทียบเกณฑ์ระดับต่าง ๆ ไว้ในตารางที่ 9.5.3.3

กล่าวโดยรวมก็คือ คุณภาพของการจัดการอุดมศึกษาที่จะให้ได้ดีนั้นต้องอาศัยแผนปฏิบัติที่ดี ผู้นำที่ดี บุคลากรมีจิตใจสูง ทราบถึงแผนที่จะต้องปฏิบัติ มีการประชุมพบปะซักซ้อมทำความเข้าใจและดำเนินการร่วมกันโดยสม่ำเสมอ มีการคาดการณ์ล่วงหน้าในด้านเศรษฐกิจ

และสังคมได้ถูกต้อง ใช้ดัชนีในการทำงานเพื่อพัฒนาคุณภาพ มีการติดตามตรวจสอบประเมินผล
ตลอดเวลาและการติดต่อสื่อสารระหว่างกันเป็นไปด้วยความชัดเจน

ผู้บริหารที่ดีในสถาบันอุดมศึกษาไทยอาจจะใช้มาตรการดังกล่าวข้างต้นจัดการ
อุดมศึกษาให้มีประสิทธิภาพได้โดยไม่จำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงว่าอยู่ในระบบใด

ตารางที่ 9.5.3.3 เปรียบเทียบคุณภาพของการจัดการอุดมศึกษาโดยใช้เกณฑ์ 7 เกณฑ์

Management			Management		
	Very Good : 1	Good : 2	Satisfactory : 3	Unsatisfactory:4	Poor : 5
Planning	Strategic planning at college, faculty and departmental levels. Planning is both a combination of management and departmental views. Rolling programme of objectives. All staff are aware of plans.	Strategic plans are largely the remit of senior managers. Planning uses departmental expectations as a basis. Rolling programme of objectives. Most staff are aware of plans.	Strategic plans are prepared by senior managers. Planning includes aspects of departmental expectations. Programme of future objectives. Staff can be informed of future activities.	Departments have little input into overall objectives. Plans rely upon senior managers views of departmental expectations. Limited long term planning. Staff are generally not well informed about future plans.	No strategic plans. No consideration of departmental plans. Short term planning only. Staff are not informed of future developments
Forecasting	Forecasts are realistic and based upon industrial and social trends.	Forecasts use a range of industrial and social trends.	Forecasts rely upon local and general knowledge only	Forecasts are not based upon careful analysis of data.	Forecasts ignore any data or trends
Organising	The college Stocture fully meets its needs. Senior management are effective leaders. All staff are well deployed	The college structure satisfies most academic units. Senior managers are good leaders. Most of the staff are well deployed.	The college structure is appropriate for present arrangements. Senior managers are appropriate to the needs of the college. Staff are generally deployed effectively in the college.	The college structure uses an unsuitable model. Senior management are not effective. Staff are poorly deployed.	The college structure dose not work. effectively in practice Senior management are not respected by the college staff. Staff are not properly deployed in their duties.
Motivating	Leadership is proactive There is a high level of morale. Staff relationships are generally very good.	Leadership is forward looking Morale is good amongst most members of staff. Relationships generally are good.	Leadership is aware of the needs of the college. Morale is generally high amongst most staff. Relationships amongst most members of the staff are satisfactory.	Leadership is reactive only. Morale is low amongst some staff. Relationships between staff are difficult.	Leadership is unaware of modern developments. Morale is low amongst most staff. Staff relationships are demoralised and ineffective.
Controlling	The structure provides for clear accountability at all levels	Accountability is provided for at different levels in the college.	Accountability is generally achieved at all levels.	Accountability is poorly administered at all levels.	Accountability is poor throughout the college
Co-ordinating	Programme teams meet at regular intervals. Quality control systems have a high priority throughout the college. Extensive use is made of performance indicators.	Programme teams meet at least once per term. Quality control systems are impiemented at the appropriate stages. Good use is made of performance indicators.	There is a calendar of programme team meetings. Quality control is being achieved in many areas of activity. Performance data is used and recorded for major programme components.	Teams rarely meet to discuss the needs of study programmes. Quality control is poor in many areas of work. Performance indicators are collected but not used.	Teams see no need for meetings. Quality control is not effectively carried out. Performance indicators are not used.
Communicating	The college has clear and open lines of communication	Lines of communication are clear.	Lines of communication throughout the college are generally good.	Lines of communication are inadequate	Lines of communication do not work in practice.

ที่มา : Ashworth and Harvey [120]

9.5.3.4 คุณภาพของหลักสูตร

หลักสูตรการเรียนการสอนจะต้องปรับเปลี่ยนจากการยึดถือแนวทางเดิมอันเป็นแบบอนุรักษ์นิยม (Conservative Type) ที่ลอกเลียนแบบกันมาจนกลายเป็นประเพณีและมุ่งให้นิสิตสะสมความรู้เพื่อนำออกไปใช้เป็นอาชีพ โดยใช้สาขาวิชาเอกเป็นแกน มิได้สะท้อนให้เห็นพัฒนาการและความสัมพันธ์กับวิชาการด้านอื่น จะไม่ทำให้นิสิตประสบผลสำเร็จในการดำรงชีพในเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงในโลกสมัยใหม่ได้

เหมือนดังเช่นคำกล่าวของศาสตราจารย์ดรัคเกอร์ [121] ที่กล่าวว่าความรู้ในความหมายเดิม ซึ่งเริ่มต้นเมื่อ 250 ปี ที่ผ่านมานั้นได้ถูกมองว่าเป็นทั้งทรัพยากรส่วนตัวที่สำคัญและเป็นทั้งทรัพยากรเศรษฐกิจที่สำคัญด้วยนั้น ปัจจุบันได้แปรเปลี่ยนไปแล้ว ความรู้ในความหมายของโลกยุคใหม่คือการนำความรู้มาประยุกต์ เพื่อหาทางใช้ความรู้ที่มีอยู่แล้วเพื่อประโยชน์สูงสุดมีความสำคัญเป็นอันดับหนึ่ง ส่วนทรัพยากรอันเป็นปัจจัยการผลิตนั้นเป็นอันดับรองเท่านั้น

หลักสูตรการเรียนการสอนจะต้องยึดถือแนวทางใหม่อันเป็นแบบก้าวหน้านิยม (Progressive Type) คือไม่ยึดถือสาขาวิชาเอกอันเป็นวิชาชีพเป็นแกน แต่ถือความสัมพันธ์กับวิชาอื่น ๆ ที่สะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการทางวัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจและการเมืองของชาติเป็นแกน เพื่อให้นิสิตได้เรียนรู้และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้กับความรู้ในสังคมนั้น

ดร.เกษม วัฒนชัย [122] อดีตปลัดทบวงฯ ได้กล่าวไว้ว่าองค์ประกอบของหลักสูตรควรมีองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ส่วน คือ

- องค์ประกอบที่ให้ความเป็นผู้ได้รับการศึกษาที่ดี (Well Educated Generalist) ซึ่งประกอบด้วย
 - ✧ ความสามารถในการเรียนรู้ (Cognitive Competence)
 - ✧ กระตุ้นให้เกิดความอยากรู้ (Emotional Competence)
 - ✧ ปลูกฝังคุณค่าแห่งความรู้ (Cultivation of Values)
- องค์ประกอบที่ให้ความรู้ในด้านอาชีพ (Professional Knowledge) อันประกอบด้วย
 - ✧ องค์ความรู้ (Knowledge)
 - ✧ ทักษะ (Skill)
 - ✧ ความรู้สึกนึกคิด (Attitude)
 - ✧ จริยธรรม คุณธรรม (Ethics)

Ball [123] ให้องค์ประกอบของเป้าหมายของหลักสูตรระดับปริญญาตรีควรจะทำให้ผู้เรียนมีลักษณะดังนี้ :

- 1) สามารถวิเคราะห์ประเด็นที่สลับซับซ้อนได้
(ability to analyse complex issues)

- 2) สามารถแยกแยะปัญหาหลักได้ และฝึกแก้ปัญหาได้
(identify the core problem and means of solving it)
- 3) สามารถสังเคราะห์และประสานเข้าด้วยกันในส่วนย่อยต่าง ๆ ได้
(synthesize and integrate disparate elements)
- 4) บอกคุณค่าได้ชัดเจน
(clarify values)
- 5) สามารถนำไปเป็นข้อมูลที่ใช้ประโยชน์ได้
(make effective use of numerical and other information)
- 6) สามารถทำให้ทำงานร่วมกันและสร้างสรงานร่วมกับผู้อื่นได้
(work cooperatively and constructively with others)
- 7) ให้ข้อมูลชัดเจนทั้งโดยการสอนด้วยวาจา หรือการเขียน
(communicate clearly both orally and in writing)

สถาบันอุดมศึกษาไทยในอนาคต จะต้องจัดหลักสูตรที่มีความหลากหลาย เพื่อสนองตอบต่อความต้องการของสังคม มีทั้งหลักสูตรปกติ หลักสูตรเพื่อการศึกษาต่อเนื่อง หลักสูตรเพื่อการศึกษาตลอดชีวิต หลักสูตรเพื่อการศึกษาของปวงชนและหลักสูตรนานาชาติ การร่างหลักสูตรเหล่านี้จึงต้องพิจารณาจากคำถามหลาย ๆ ข้อ เพื่อให้ได้หลักสูตรที่สนองตอบต่อความต้องการของสังคมนั้น ๆ ได้ คำถามเหล่านี้ได้แก่ :-

- เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของหลักสูตรคืออะไร
- แหล่งที่มาของการจัดหลักสูตรคืออะไร
- นโยบายอะไรบ้างที่มีอิทธิพลต่อหลักสูตร
- หลักสูตรแต่ละหลักสูตรนั้นเพียงพอหรือไม่ที่จะให้นักศึกษาเรียนได้คุณภาพตามเป้าหมายและ/หรือประกอบอาชีพการงาน
- หลักสูตรได้รวมเอาทั้งความรู้ทั่วไปและวิชาชีพ ช่วยในการเพิ่มทักษะของผู้เรียนได้เพียงพอหรือไม่
- องค์ประกอบที่แตกต่างกันของหลักสูตรได้ประสานกันอย่างเหมาะสมหรือไม่
- หลักสูตรได้เป็นไปตามความต้องการของผู้ที่จะเรียนแต่ละคนหรือไม่
- หลักสูตรได้ให้ประสบการณ์การเรียนรู้และปฏิบัติการเพียงพอหรือไม่
- โอกาสที่จะก้าวหน้าของผู้ที่เรียนในแต่ละหลักสูตรนั้นมีหรือไม่
- ได้มีการเตรียมอะไรในการวางแผนประสานงานและการใช้หลักสูตร
- ได้มีการทบทวน ประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตรนั้น ๆ ให้ทันสมัยหรือไม่
- มีทรัพยากรรองรับเพียงพอหรือไม่ที่จะใช้หลักสูตรนั้น ๆ เพื่อการเรียนการสอน

คุณภาพของหลักสูตรนั้นอาจจะใช้ดัชนีของความสอดคล้องในการใช้ประโยชน์ (Relevance) เป้าหมายและวัตถุประสงค์ (Aims and Objectives) เวลาที่ใช้ (Time Constraints) องค์ประกอบของเนื้อหา (Content) ความก้าวหน้าขององค์ความรู้ (Progression) การลำดับเนื้อหา (Sequencing) การประสานเนื้อหา (Integration) ทักษะหลัก (Core Skills) และมาตรฐานที่ยอมรับ เป็น มาตรฐานวัดดังนี้

1) หลักสูตรที่ดีมาก ประกอบด้วยลักษณะที่ดีต่อไปนี้หลายประการคือ :

- ใช้ได้ในความต้องการปัจจุบันและความต้องการในอนาคต
- มีเป้าหมายชัดเจนและจุดมุ่งหมายเด่นชัด
- แต่ละวิชามีการจัดการและใช้เวลาได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- องค์ความรู้ที่ให้นั้นมีทั้งทางลึกและกว้าง ใช้ศิลปและความสมดุลย์เป็นรากฐานในการจัด
- เพิ่มพูนความรู้และทักษะก่อให้เกิดความก้าวหน้าไปตามแผน
- การลำดับเนื้อหาและวิชาต่อเนื่องและประสานกัน
- ความแตกต่างในด้านต่าง ๆ ของหลักสูตรสามารถประสานกันได้ตามแผน
- ให้ความสมดุลย์อย่างเหมาะสมในทักษะหลักทั้งหลาย
- มีมาตรฐานรับรองโดยองค์กรวิชาชีพและ สถาบันอุดมศึกษาอื่น

2) หลักสูตรที่ถือว่าพอใช้ ประกอบด้วยลักษณะที่ดีบ้าง บางลักษณะได้แก่

- เป็นไปตามความต้องการนิสิตและของงานในปัจจุบัน
- มีเป้าหมายและจุดมุ่งหมายที่ใช้ได้
- แต่ละวิชาใช้เวลาได้เหมาะสม
- องค์ความรู้ที่ให้ทันสมัยแต่ขาดศิลปความสมดุลย์
- หลักสูตรเพิ่มพูนความรู้และทักษะพอสมควร
- การลำดับเนื้อหาและวิชาใช้ได้
- ความแตกต่างในด้านต่าง ๆ ประสานกันได้แต่ไม่มีแผน
- ทักษะหลักเกิดขึ้นแต่ไม่สมดุลย์
- มาตรฐานรับรองโดยองค์กรวิชาชีพเท่านั้น

3) หลักสูตรที่ถือว่าใช้ไม่ได้

- วิชาต่าง ๆ ในหลักสูตรไม่สามารถใช้ได้ทางปฏิบัติในปัจจุบัน
- วัตถุประสงค์และเป้าหมายไม่ชัดเจนและเกิดความสับสน
- เวลาที่ใช้กับหลักสูตรไม่เหมาะสม
- องค์ประกอบของหลักสูตรขาดความกว้างและลึก
- หลักสูตรขาดความสมบูรณ์ ต้องศึกษาเพิ่มเติม
- ไม่มีการเรียงลำดับวิชา ไม่ได้คำนึงถึงคุณค่าของเนื้อหา

- วิชาและองค์ประกอบย่อยต่าง ๆ ไม่ประสานกัน ต่างก็วิ่งกันไปคนละทาง
- ไม่ได้รวมเอาทักษะหลักเข้าไว้ในหลักสูตร
- ไม่เคยให้องค์กรภายนอกได้ประเมินและประกันคุณภาพ

การเปรียบเทียบคุณภาพของหลักสูตรได้แสดงให้เห็นในตารางที่ 9.5.3.4 ซึ่งแสดงเกณฑ์วัดคุณภาพไว้ 5 เกณฑ์คือ หลักสูตรที่ดีมาก ดี พอใช้ ต่ำกว่าเกณฑ์พอใช้ และใช้ไม่ได้

ดัชนีเหล่านี้ย่อมใช้ได้ดีในการปรับหลักสูตรอุดมศึกษาไทยให้เข้ามาตรฐานตามสากลได้ถ้าได้มีการวางแผนเพื่อพัฒนาตามหลักทั้ง 8 ที่กล่าวถึงข้างต้น

ตารางที่ 9.5.3.4 เปรียบเทียบคุณภาพของหลักสูตรโดยใช้องค์ประกอบ 9 ประการ

Curriculum			Curriculum		
	Very Good : 1	Good : 2	Satisfactory : 3	Unsatisfactory:4	Poor : 5
Relevance	Relates to present and anticipated future needs.	Emphasises current activities of practice	Satisfies students and industrial and commercial needs.	Fails to meet the wider needs of students and work place requirements.	Inappropriate range of subjects having no currency value in practice.
Aims and Objectives	Explicit and carefully focused.	Clear and unambiguous.	Appropriate and relevant.	Ambiguous and ill-defined.	Poorly designed and confusing.
Time Constraints	Effective use of time for individual subjects and their arrangement.	Good use of time allocation and timetabling arrangements.	Appropriate use of time constraints for most subjects	Distortion in emphases between competing subjects	Poor and unsuitable allocation of time
Content	A body of knowledge which offers breadth and depth State of the art and well balanced	A good body of knowledge which offers breadth and depth and is well balanced	Up to date subject content but lacking in any aspects of the state of the art	Subject content is out of date and lacking in breadth	Subject content is dated and lacking in both breadth and depth
Progression	Cumulative knowledge and skills which allows for planned progression	Curriculum allows for planned progression	Programme allows for adequate means of progression	Progression criteria has not been properly considered	Progression is inhibited resulting in the need for additional programmes of study
Sequencing	Coherent sequencing of subjects and subject matter	Sequencing of curricula is generally appropriate	Sequencing of subjects and subject content is sensibly organised	Sequencing of the curriculum is erratic disadvantaging the learning process	Sequencing of information has not been considered or evaluated
Integration	Different aspects of the curriculum allow for integrated working	Programmes provide for integration at all levels	Integration is achieved but sometimes in an unplanned way	There is no attempt to plan for integrating the subjects in the programme	Subjects and sub-subjects are delivered in a random fashion
Core Skills	Relevant balance of all core skills	Good balance of all core skills	Core skills being addressed but not in any structured manner	Some core skills are not being properly considered	No attempt is made to ensure that core skills are included
Accreditation	Appropriate accreditation of the programme from professional bodies other colleges NVQ,etc	Accreditation by professional and national bodies	Accreditation is being achieved from professional bodies	Accreditation of programmes has still to be obtained	Accreditation from outside bodies is not considered essential

ที่มา : Ashworth and Harvey [120]

9.5.3.5 คุณภาพการเรียนการสอน

การเรียนการสอนในโลกยุคโลกาภิวัตน์จะต้องปฏิรูปเปลี่ยนจากแบบเดิม [124] ซึ่งเป็นการเรียนเพื่อสะสมความรู้เน้นการท่องจำมาเป็นการเรียนเพื่อเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วยหลัก 7 ประการดังตารางที่ 9.5.3.5-1 ในการเปลี่ยนแปลงดังนี้ :

- 1) เปลี่ยนจากการเรียนเพื่อมุ่งหาคำตอบ (Answer Oriented) จากคำถามที่อาจารย์ป้อนให้เป็นการเรียนเพื่อมุ่งหาคำถามว่าที่คำตอบเป็นเช่นนี้เพราะปัญหาอะไร

- 2) เปลี่ยนจากการเรียนเพื่อแก้ปัญหา (Solution Oriented) จากโจทย์ที่อาจารย์มักจะตั้งให้แก้มาเป็นการเรียนเพื่อหาปัญหา (Problem Oriented) กล่าวคือผลที่เกิดขึ้นเช่นนี้เป็นเพราะปัญหาอะไร
- 3) เปลี่ยนจากการเรียน โดยมุ่งในการปฏิบัติ (Operation Oriented) มาเป็นการมุ่งหาวัตถุประสงค์ (Objective Oriented) กล่าวคือมุ่งหาว่า การที่ต้องปฏิบัติด้วยวิธีนั้นเพื่อวัตถุประสงค์อะไร
- 4) เปลี่ยนจากการเรียนเพื่อมุ่งทราบค
การเรียนเพื่อมุ่งหาพฤติกรรมหรือวิธีการ (Process Oriented) กล่าวคือ ค้นหาวิธีการที่จะให้ได้คำตอบนั้น
- 5) เปลี่ยนจากการเรียนโดยให้รายละเอียดในเนื้อหา (Detailed Oriented) ไปเป็นการเรียนเพื่อให้ได้ระบบ (System Oriented) ในการที่จะนำไปสู่เนื้อหาที่เป็นรายละเอียดเหล่านั้น
- 6) เปลี่ยนจากการเรียนเพื่อความรู้ (Knowledge Oriented) ไปเป็นการเรียนหาวิธีการที่จะเรียนรู้ (Methodology Oriented)
- 7) เปลี่ยนจากการเรียนโดยจดจำสะสมความรู้ (Storage Oriented) ไปเป็น มุ่งค้นหาความรู้ (Retrieved Oriented)

ตารางที่ 9.5.3.5-1 การปฏิรูปการเรียนการสอน

เรียนรู้	เรียนเพื่อเรียนรู้
1. มุ่งตอบคำถาม (Answer Oriented)	มุ่งหาคำถาม (Question Oriented)
2. มุ่งแก้ปัญหา (Solution Oriented)	มุ่งหาปัญหา (Problem Oriented)
3. มุ่งการปฏิบัติ (Operation Oriented)	มุ่งหาวัตถุประสงค์ (Objective Oriented)
4. มุ่งทราบผล (Result Oriented)	มุ่งหาพฤติกรรม (Process Oriented)
5. มุ่งรายละเอียดเนื้อหา (Detailed Oriented)	มุ่งหาระบบ (System Oriented)
6. มุ่งความรู้ (Knowledge Oriented)	มุ่งหาวิธีการ (Methodology Oriented)
7. มุ่งจดจำความรู้ (Storage Oriented)	มุ่งค้นหาความรู้ (Retrieved Oriented)

ที่มา : สุจินต์, จินายน | 124 |

ชัยอนันต์ [125] ได้ให้ข้อคิดเกี่ยวกับการเรียน-การสอนไว้ว่า ถ้าจุดหมายแห่งการเรียนรู้ คือการช่วยให้เกิดบรรยากาศและสภาพการณ์ที่เอื้ออำนวยต่อการที่ผู้เรียนแต่ละคนเกิดแรงขับและแรงบันดาลใจที่มาจากภายในจิตใจของตนเองที่สนุก และอยากเรียนรู้ด้วยตัวเองอย่างต่อเนื่อง แม้จะไม่อยู่ในระบบโรงเรียน หรือมหาวิทยาลัยแล้วก็ตาม การเรียนรู้ก็จะเป็นเรื่องภายในมากกว่าถูกกดดันวางกรอบมาจากภายนอก ซึ่งเป็นกรอบที่ควบคุมพฤติกรรมของผู้เรียนให้ทำตามการสั่งสอนอยู่ด้วย

การเรียนรู้จึงเกี่ยวข้องกับสติและไตรสิกขา การศึกษาที่มุ่งก่อให้เกิดปัญญานั้น ต้องมีสติควบคุมอยู่ด้วยเสมอ และการเจริญสตินำไปสู่สมาธิ กระบวนการฝึกฝนปัญญานั้นต้องมาจากภายในตัวผู้เรียนเอง กระบวนการนี้จึงน่าจะถือเป็นแนวทางหลัก ของการแสวงหาความรู้ เพราะมุ่งให้ผู้เรียน รู้จักควบคุมสติให้สภาพภายนอกมีผลบังคับน้อยที่สุด หากนำหลักและกระบวนการเรียนรู้แบบพุทธมาใช้ เป็นวิธีการแสวงหาความรู้ เพื่อให้รู้จักตนเอง และให้เกิดสัมมาทิฐิ จะได้เป็นเครื่องมือในการใช้ชีวิตอย่างรอบด้าน เป็นองค์รวม ผู้เรียนจะได้เข้าใจว่า ชีวิตคนนั้นไม่ได้มีเฉพาะด้านเศรษฐกิจ หากมีมโนธรรม จริยธรรม เป็นส่วนสำคัญด้วย

คุณภาพการเรียนการสอนอาจจะวัดได้โดยใช้เกณฑ์การเตรียมการ (Preparation) องค์ความรู้ที่ให้ (Knowledge) การนำเสนอหรือการสอน (Presentation) เครื่องมือในการสอน (Teaching Aids) และผลตอบสนอง (Response) [120] ซึ่งประกอบด้วยลักษณะดังนี้ คือ :

1) คุณภาพของการเรียนการสอนระดับดีมาก

- การเตรียมการมีขั้นตอนที่ดีมาก
- ผู้สอนมีองค์ความรู้สูง มีเอกสารอ้างอิงที่ทันสมัยและมีการเสนอแนะให้ไปหาความรู้เพิ่มเติม
- การนำเสนอหรือการสอน
 - ✧ เนื้อหาที่สอนมีรายละเอียดถูกต้อง ทันสมัยและใช้ประโยชน์ได้
 - ✧ มีช่วงเวลาเหมาะสม มีความกระตือรือร้นและสอนในรูปแบบต่าง ๆ กัน
 - ✧ ให้คำอธิบายและชี้แจงแสดงตัวอย่างต่าง ๆ ที่ดี
 - ✧ กระตุ้นเตือนให้นิสิตเกิดความคิดและท้าทายให้เกิดความอยากเรียนรู้ต่อไป
 - ✧ มีการติดต่อใกล้ชิดกับนิสิตผู้เรียน
 - ✧ ติดตามความเข้าใจและการเรียนรู้ของนิสิต
- เครื่องมือและสื่อการสอน
 - ✧ มีเครื่องมือและสื่อการสอนที่ดี
 - ✧ มีเอกสารต่าง ๆ แจกเพื่อการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง
- ผลตอบสนองจากนิสิต

- ✧ กระตุ้นให้นิสิตเข้าร่วมการวิจารณ์ในบทเรียน
- ✧ นิสิตเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ มาก
- ✧ นิสิตเข้าใจในบทเรียนต่าง ๆ ได้ดี

2) คุณภาพการเรียนการสอนอยู่ในระดับพอใช้

- มีแผนการสอน
- ผู้สอนมีความรู้ต่าง ๆ ที่สำคัญในวิชาที่สอน มีเอกสารประกอบการศึกษาเพิ่มเติมน้อย
- การนำเสนอหรือการสอน
 - ✧ เนื้อหาที่สอนมีรายละเอียดถูกต้อง แต่การใช้ประโยชน์ทางปฏิบัติน้อย
 - ✧ ขาดกิจกรรมที่หลากหลายในการสอน
 - ✧ การชี้แจงแสดงตัวอย่างต่าง ๆ เพียงพอ
 - ✧ การสอนเป็นไปตามสมควรแต่ขาดความกระตือรือร้น
 - ✧ มีการติดต่อใกล้ชิดกับนิสิตผู้เรียน
 - ✧ มีความพยายามที่จะทำให้นิสิตเข้าใจในบทเรียน
- เครื่องมือและสื่อการสอน
 - ✧ มีการใช้เครื่องมือการสอนตามสมควร
 - ✧ เอกสารต่าง ๆ ที่แจกมีความชัดเจนและมีรายละเอียดเพียงพอ
- ผลตอบสนองจากนิสิต
 - ✧ การวิจารณ์และการเข้าร่วมของนิสิตค่อนข้างจำกัด
 - ✧ นิสิตโดยทั่วไปให้ความสนใจต่อการเรียน
 - ✧ นิสิตเข้าใจบทเรียนเพียงพอ

3) คุณภาพการเรียนการสอนอยู่ในระดับเลว

- ไม่มีแผนการเรียนการสอน
- ผู้สอนไม่มีความรู้เพียงพอที่จะสอนและให้เอกสารอ้างอิงต่าง ๆ ที่ผิด
- การนำเสนอหรือการสอน
 - ✧ สอนผิดบ่อย ๆ ไม่มีความรู้ทางด้านปฏิบัติ
 - ✧ ขาดความกระตือรือร้น การสอนขาดตอน ใช้วิธีเขียนคำบอกมาก
 - ✧ การแสดงตัวอย่างหรือให้คำอธิบายน้อย
 - ✧ ขาดการกระตุ้นนิสิตหรือทำให้นิสิตอยากเรียน
 - ✧ การติดต่อกับนิสิตมีน้อย
 - ✧ ไม่มีความพยายามที่จะทำให้นิสิตเข้าใจในบทเรียน

- เครื่องมือและสื่อการสอน
 - ✧ ไม่มีเครื่องมือและสื่อการสอน
 - ✧ เอกสารที่ให้ประกอบการเรียนไร้ประโยชน์
- ผลตอบสนองจากนิสิต
 - ✧ นิสิตไม่มีสมาธิในการเรียน
 - ✧ นิสิตเฉื่อยชา เฉยเมยต่อการเรียน
 - ✧ นิสิตแสดงออกถึงความไม่เข้าใจในบทเรียนหรือเข้าใจน้อยมาก

คุณภาพของการเรียนการสอนอาจจะใช้เกณฑ์ดังกล่าวข้างต้นเปรียบเทียบให้เห็นเป็นระดับดีมาก ดี พอใช้ ต่ำกว่า พอใช้ และใช้ไม่ได้ดังได้แสดงให้เห็นในตารางที่ 9.5.3.5-2

ตารางที่ 9.5.3.5-2 เปรียบเทียบคุณภาพการเรียนการสอน โดยใช้เกณฑ์ 5 เกณฑ์

Teaching and learning			Teaching and learning		
	Very Good : 1	Good : 2	Satisfactory : 3	Unsatisfactory: 4	Poor : 5
Preparation	Detailed schemes of work.	Scheme of work.	Lesson plan.	Poorly planned.	No planning or scheme of work.
Knowledge	Expert knowledge of subject. Reference to further reading and current publications.	Thorough knowledge of subject. Reference to further reading and some further publications.	Essential level of subject knowledge. Little reference to further reading.	Superficial level of knowledge only. No references to further reading.	Lacks appropriate knowledge. Incorred references to further reading.
Presentation	Fatually accurate, relevant and up to date information. Appropriate pace, variety and enthusiasm. Well presented demonstrations and explanations. Stimulates thought and challenge in students. Relates easily to students. Monitors students comprehension.	Fatually accurate and relevant and includes reference to current practice. Appropriate pace and some variety in presentation. Demonstrations are clear with good explanations. Stimulating and motivating to students. Relates to most students. Makes some checks on the students understanding	Fatually accurate but little reference to current practice. Lacking in variety of activity. Demonstrations are adequately performed. Generally a sound delivery but lacking enthusiasm. Generally relates to students Attempts to ensure students understanding.	Sometimes factually incorrect, no reference to current practice, out of date. Disjointed delivery, dull. Demonstrations are poorly organised and explained. Rudimentary delivery lacking in challenge. Is unaware of lack of rapport. No attempt is made to assess students understanding.	Frequently factually incorrect. No knowledge of current practice. Lacks enthusiasm for the subject. Boring. inappropriate pace in delivery. Extensive use is made of dictation . Little demonstration or explanation where required. Lacking in stimulation and fails to motivate students Relates poorly to students. Failure to ensure that students are comprehending.
Teaching Aids	Good and wide use of visual aids and artefacts. Well prepared and wide range of student handouts.	Good use of visual aids. Good presentation of student handouts.	Visual aids are used appropriately. Student handouts are clear in presentation and content.	No use made of visual aids. Handouts include errors and are poorly presented.	No visual aids available No use is made of handouts.
Response	Encourages a high level of student involvement. Students are engrossed in the activity. Students display a good level of understanding.	Many students are encouraged to be involved. Students cope well in discussions. Students show a sound understanding.	Limited in discussion and student participation. Students are generally attentive. Most students cope adequately.	Some students are inattentive. Student activity is restricted to copying notes. Students have difficulties which are not met by the lecturer.	Students are disruptive and restless. High level of boredom with no response expected. Students display little or no understanding.

ที่มา : Ashworth and Harvey [120]

9.5.3.6 การติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลตนเอง (Self Evaluation)

การประเมินตนเองเป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยให้สถาบันอุดมศึกษาได้ทราบถึงจุดอ่อนจุดแข็งของตนเองและแก้ไขจุดอ่อนต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ ในเวลาเดียวกันก็จะเป็นสิ่งเร่งเร้าให้บุคลากรของสถาบันอุดมศึกษานั้นได้ปฏิบัติภารกิจ หรือหน้าที่ของตนเองโดยเคร่งครัด เพราะรู้ว่า

มีการตรวจสอบกันอยู่และยากที่จะปฏิเสธความรับผิดชอบ เมื่อมีหลักฐานต่าง ๆ ปรากฏเป็นต้น ซึ่งจะส่งผลไปสู่ประสิทธิภาพและคุณภาพมาตรฐานที่สูงขึ้นของสถาบันอุดมศึกษานั้น ๆ ต่อไปด้วยคุณภาพมาตรฐานนั้น มักจะมีค่ากล่าวอยู่สองคำคือการควบคุมคุณภาพ (Quality Control) ซึ่งหมายถึงเทคนิคหรือวิธีการที่เป็นระบบ ใช้เพื่อตรวจสอบว่าผลผลิตที่ออกมาตรงตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ตั้งขึ้นมาหรือไม่ การควบคุมคุณภาพต้องอาศัยสถิติข้อมูลต่าง ๆ และดัชนีการดำเนินการเป็นส่วนหนึ่งมาประกอบเพื่อประเมินคุณภาพ และต้องอาศัยหน่วยงาน เช่น วิทยาลัยสถาบันช่วยดำเนินการในส่วนนี้ ส่วนอีกด้านหนึ่งนั้นเป็นการประกันคุณภาพ (Quality Assurance) ซึ่งมีความหมายไปถึงการตรวจสอบว่าได้มีการดำเนินการตามวิธีการต่าง ๆ เพื่อควบคุมคุณภาพนั้น ๆ

รูปแบบที่ใช้ในการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผล เพื่อควบคุมคุณภาพนั้นมีหลายรูปแบบ แต่ที่เหมาะสมซึ่งใช้ได้กับอุดมศึกษานั้นอย่างน้อยก็มี 2 รูปแบบคือ BS 5750 และ TQM (Total Quality Management) ต่างก็มีข้อดีข้อเสียในตัวของมันเอง วิธีการล่าสุดคือ ISO9000 ซึ่งมีผู้เริ่มทดลองใช้กับสถาบันอุดมศึกษาบ้าง แต่ก็ยังไม่แพร่หลายเท่า 2 วิธีแรก

สำหรับ BS750 นั้นใช้ในการควบคุมและประกันคุณภาพสินค้าอันเป็นผลผลิตจากโรงงานอุตสาหกรรมหรือวิศวะอุตสาหกรรม วิธีการนี้จะใช้คุณภาพของผลผลิตเป็นเป้าหมายแล้วทำการควบคุมคุณภาพขององค์ประกอบต่าง ๆ เพื่อไปสู่เป้าหมายของคุณภาพของผลผลิตนั้น ซึ่งเมื่อมาใช้กับสถาบันอุดมศึกษาในด้านผลผลิตอันเป็นคุณภาพของบัณฑิตที่จบการศึกษาก็อาจจะเข้ากันไม่ได้มากนัก เพราะจะให้บัณฑิตที่จบการศึกษามีคุณภาพแบบเดียวกันเหมือนสินค้าย่อมเป็นไปได้ อย่างไรก็ตาม Asworth & Harvey [120] ได้กล่าวถึงข้อดีข้อเสียเมื่อใช้วิธีนี้กับสถาบันอุดมศึกษาไว้ดังนี้ :

- ได้ข้อมูลต่าง ๆ ดี แต่เสียที่มีขั้นตอนมากเกินไป
- วิธีการและกิจกรรมที่จะต้องทำถูกกำหนดไว้ชัดเจน
- มาตรฐานถูกระบุไว้ชัดเจนในระบบคุณภาพ
- ความสม่ำเสมอของผลผลิตคือคุณภาพบัณฑิตอาจจะทำได้ยาก
- สามารถใช้ได้ดีกับกิจกรรมอุดมศึกษาในบางด้านเท่านั้น
- การตรวจสอบทำโดยบุคคลภายนอก

สำหรับวิธีการ TQM หรือ Total Quality Management นั้นมุ่งไปที่การติดตามการพัฒนาปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่องทั้งในด้านการกิจ วัฒนธรรมการทำงานและการปฏิบัติการกิจการพัฒนาปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่องนั้น ใช้วิธีการวิจัยประเมินผลและผลตอบสนองที่เกิดมาประกอบ เมื่อพบหนทางที่จะปรับปรุงในส่วนใดก็จะจัดสรรทรัพยากรให้เพื่อที่จะพัฒนาในส่วนนั้น TQM ได้มุ่งเป้าหมายไปที่ความพอใจของลูกค้าทั้งภายในองค์กรและนอกองค์กรเป็นหลัก การใช้ TQM อาจจะต้องทำทีละส่วนก่อนจนกว่าจะครอบคลุมถึงระดับที่ทำต่อเนื่องได้ก็จะทำให้ได้ประสิทธิภาพและคุณภาพดีขึ้นไปเรื่อย ๆ ในทางปฏิบัติจึงมักจะใช้วิธี BS5750 นำก่อนแล้วตามด้วย TQM

ส่วนย่อยของ TQM คือ SQM หรือ Strategic Quality Management ซึ่งมีจุดเน้นไปที่ความต้องการของผู้เรียนและจะประกันคุณภาพของการเรียนนั้นอย่างไร ความต้องการของผู้เรียนนั้นสัมพันธ์กับความรู้ก่อนเข้าเรียน การเข้าเรียนและการออก ซึ่งในขั้นตอนเหล่านี้จะต้องแยกให้ออกว่าลักษณะใดที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพและมาตรฐานภายใต้เงื่อนไขของทรัพยากรที่มีอยู่ และหาทางปรับปรุงแก้ไขในส่วนนั้น ในการใช้ TQM นั้น การควบคุมคุณภาพเป็นหน้าที่ของผู้ปฏิบัติงานหรือในสถาบันอุดมศึกษาก็คือคณาจารย์ การประกันคุณภาพนั้นเป็นหน้าที่ของผู้ควบคุมงานหรือผู้จัดการระดับกลาง หรือระดับคณบดี ส่วนผู้ใช้ SQM นั้นคือผู้บริหารระดับสูง จึงเป็นรูปแบบที่ใช้ในสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ มาก

ในการประเมินตนเองนั้น เรื่องที่ควรจะดำเนินการมีดังนี้

- วิเคราะห์การลงทุนต่อผลกำไรที่เกิด (Cost-Benefit Analysis)
การวิเคราะห์อัตราต้นทุนพื้นฐานของการลดค่าการลงทุนในรายได้ที่ได้รับเปรียบเทียบกับการลงทุนในค่าใช้จ่ายอุดมศึกษา
- วิเคราะห์การลงทุนกับประสิทธิภาพที่ได้รับ (Cost-Effective Analysis)
การวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างการลงทุนที่ลงไปกับราคาของผลผลิตที่เกิดในกิจกรรมแต่ละด้านของอุดมศึกษา วิธีนี้มีความยุ่งยากในด้านการคำนวณค่าใช้จ่ายในส่วนอื่น ๆ ซึ่งอาจจะเกี่ยวกับการศึกษาทางอ้อม เช่น ห้องสมุด เครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ การจัดการ บางแห่งจึงไม่ใช้ส่วนนี้เข้ามาเปรียบเทียบโดยตรงและไปใช้เปรียบเทียบในส่วนอื่นทดแทน
- ดัชนี การดำเนินการ (Performance Indicator)
ดัชนีการดำเนินการเป็นข้อมูลต่าง ๆ อันเป็นผลจากการดำเนินกิจการของสถาบันศึกษา ดัชนีนี้ใช้ประกอบในการวัดว่าสถาบันอุดมศึกษาได้ดำเนินการบรรลุเป้าหมายตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายให้ทำหรือไม่ ดัชนีนี้อาจจะใช้สำหรับเปรียบเทียบระหว่างหน่วยงานหรือสถาบัน ดัชนีนี้ไม่ควรใช้เป็นเครื่องตัดสินด้วยตัวมันเอง แต่ใช้เป็นประโยชน์ในการสนับสนุนวิธีการจัดการดังนี้
 - ใช้เป็นประโยชน์ในการกำหนดภารกิจของสถาบัน
 - ช่วยในการตรวจสอบ ประเมินผลในกิจการของสถาบัน
 - ใช้เป็นข้อมูลเพื่อประกอบการพิจารณาให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ
 - ใช้ในการวางแผนและการตัดสินใจ
 - ใช้เพื่อการยอมรับและการกระตุ้นการทำงานของบุคลากร

ข้อมูลดัชนีดำเนินการ อาจจะแบ่งได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ

- 1) กลุ่มทรัพยากรที่จัดสรรให้ (Provision) เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่ใช้ประโยชน์ต่อจำนวนนิสิต ค่าใช้จ่ายของคณาจารย์ต่อค่าใช้จ่ายทั้งหมด ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับอาคารสถานที่ต่อนักศึกษา ฯลฯ
- 2) กลุ่มดำเนินการ (Process) เช่น อัตราส่วนนิสิตต่อคณาจารย์ อัตราส่วนระหว่างคณาจารย์กับบุคลากรสายอื่น ชั่วโมงเฉลี่ยของการเรียนของนิสิต การสอนของอาจารย์ ฯลฯ
- 3) กลุ่มผลที่เกิด (Progress or Outcomes) เช่น ผลการสอบ รายได้ต่อรายจ่าย ผลที่เกิดจากงานวิจัย ฯลฯ
 - คุณภาพการจัดการ (Quality of Management)
 - คุณภาพของคณาจารย์ (Quality of Staffing)
 - คุณภาพของการพัฒนาอาจารย์ (Quality of Staff Development)
 - คุณภาพของเครื่องอำนวยความสะดวกในการเรียนการสอน (Quality of Accommodation)
 - คุณภาพของเครื่องมือ (Quality of Equipment)
 - คุณภาพของนิสิตและการให้บริการ (Quality of Students and Service)
 - คุณภาพของการเรียนการสอน (Quality of Teaching and Learning)
 - คุณภาพของหลักสูตร (Quality of Curriculum)
 - คุณภาพของการติดตามความก้าวหน้าของสถาบัน (Quality of Assessment and Recording of Progress)
 - คุณภาพของงานวิจัย
 - คุณภาพของงานบริการทางวิชาการ
 - คุณภาพของงานทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติ

ในการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินตนเองนั้น สถาบันอุดมศึกษาจะดำเนินการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลการควบคุมและประกันคุณภาพ ในการดำเนินการอาจจะวางจุดมุ่งหมายไว้หลายประการ ที่สำคัญดังนี้ :-

- เป็นการกระตุ้นให้คณาจารย์ทุกคนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผล ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของความเจริญก้าวหน้าในอาชีพการงานของตนเอง

- เป็นการประกันว่าโครงการใหม่ ๆ ที่พัฒนานั้นได้ดำเนินการไปได้คุณภาพและมาตรฐานที่เหมาะสม
- เป็นการตรวจสอบดูว่าโครงการที่ดำเนินการไปนั้นอยู่ในระดับที่เหมาะสมและให้ผลในเชิงพัฒนาที่เกิดความก้าวหน้าทางวิชาการอย่างแท้จริง
- เป็นการสร้างความเข้าใจให้แก่บุคลากรใหม่ ๆ ให้มีประสบการณ์ในการรักษาหรือเพิ่มคุณภาพในด้านการอุดมศึกษา
- เป็นการช่วยพัฒนานิสิตทางอ้อม ทำให้นิสิตมีความพร้อมที่จะทำงานและทำงานง่ายขึ้น

การประเมินก็อาจจะให้เกณฑ์ต่าง ๆ ประกอบการพิจารณา เช่น เกณฑ์ มาตรการควบคุมคุณภาพ (Quality Control Process) การจัดการ (Management) คุณค่าของงาน (Assessment) ความสำเร็จ/สมบูรณ์ (Completion) และการติดตามตรวจสอบ (Monitoring) ซึ่งใช้ในการประเมิน ความสำเร็จของการผลิตบัณฑิตดังนี้ :

1) การผลิตบัณฑิตและความก้าวหน้าอยู่ในเกณฑ์ดีมาก

- มาตรการควบคุมคุณภาพ
 - ✧ นโยบายมหาวิทยาลัยในการควบคุมคุณภาพมีประสิทธิภาพ
 - ✧ มีระบบตรวจสอบโครงการชัดเจน
 - ✧ มีเอกสารสื่อการสอนที่มีคุณภาพสูง
 - ✧ ดำเนินการแก้ไขทุกโอกาสที่มีข้อเสนอแนะจากบุคคลภายนอกเข้ามา
- การจัดการ
 - ✧ โครงการการเรียนการสอนมีทิศทางที่ดี
 - ✧ ทีมทำโครงการมีความฉลาดเฉลียวและรับผิดชอบในโครงการ
 - ✧ จัดเวลาให้นิสิตได้ศึกษาดีมีมาตรฐาน
 - ✧ ทีมงานประชุมพบปะกันเสมอ มีงานริเริ่มใหม่ ๆ เกิดขึ้น
- คุณค่าของงาน (Assessment)
 - ✧ จัดงานให้มีคุณค่าโดยวิธีการต่าง ๆ โดยเฉพาะเน้นในเรื่องการเรียน
 - ✧ จัดโครงการประเมินคุณค่าของงาน โดยมีเกณฑ์และเวลาตามกำหนด
 - ✧ เน้นความรู้พื้นฐานและการใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์
 - ✧ ให้คะแนนด้วยความเป็นธรรมและมีความสม่ำเสมอ

- ความสำเร็จ/สมบูรณ์ (Completion) ของการศึกษา
 - ✧ นิสิตที่ไม่สำเร็จมีน้อยมาก
 - ✧ อัตราผ่านและคะแนนสูง
 - ✧ การเพิ่มคุณค่าการเรียนสูง
 - ✧ มีข้อมูลของนิสิตทั้งหมดที่จบการศึกษาไปทำงานครบถ้วน
- การติดตามตรวจสอบผล
 - ✧ มีการติดตามตรวจสอบโครงการในจุดที่สำคัญ
 - ✧ ทำการตรวจสอบคุณภาพของการสอนสม่ำเสมอ
 - ✧ มีการตรวจสอบจากบุคคลภายนอกที่มีประโยชน์และมีรายงานอย่างละเอียด

2) การผลิตบัณฑิตและความก้าวหน้าอยู่ในเกณฑ์พอใช้

- มาตรการควบคุมคุณภาพ
 - ✧ มีนโยบายในการควบคุมคุณภาพ
 - ✧ มีระบบตรวจสอบโครงการเพียงพอ
 - ✧ มีเอกสารประกอบการสอนที่อยู่ในระดับเกณฑ์มาตรฐาน
 - ✧ มหาวิทยาลัยคาดหวังข้อเสนอแนะจากบุคคลภายนอก
- การจัดการ
 - ✧ โครงการการเรียนการสอนมีปริมาณเพียงพอ
 - ✧ คณาจารย์ในโครงการทำงานกันเป็นทีม
 - ✧ จัดเวลาให้นิสิตได้ศึกษาตามเกณฑ์มาตรฐาน
- คุณค่าของงาน
 - ✧ คุณค่าของงานตามเกณฑ์มาตรฐาน
 - ✧ นิสิตมีส่วนร่วมในการประเมินคุณค่าของงาน
 - ✧ การวัดผลการศึกษาของนิสิตเน้นเรื่องการสอน
 - ✧ นิสิตได้รับความช่วยเหลือแนะแนวในด้านการเรียน
- ความสำเร็จ/สมบูรณ์ของการศึกษา
 - ✧ นิสิตที่ไม่จบการศึกษาอยู่ในระดับที่กำหนดในการศึกษาของชาติ
 - ✧ อัตราผ่านการศึกษาอยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน
 - ✧ คุณค่าเพิ่มของการเรียนยังอยู่ระหว่างดำเนินการ
 - ✧ มีข้อมูลเกี่ยวกับการมีงานทำของนิสิตส่วนใหญ่

- การติดตามตรวจสอบผล
 - ✧ การติดตามตรวจสอบโครงการมีรายละเอียดถูกต้อง
 - ✧ มีการตรวจสอบคุณภาพการสอน
 - ✧ การตรวจสอบจากบุคคลภายนอกเน้นเรื่องนิสิตจบการศึกษา หรือความสำเร็จเพียงอย่างเดียว

3) การผลิตบัณฑิตและความก้าวหน้าอยู่ในเกณฑ์ใช้ไม่ได้

- มาตรการควบคุมคุณภาพ
 - ✧ ไม่มีนโยบายในการควบคุมคุณภาพ
 - ✧ ไม่มีระบบทบทวนตรวจสอบโครงการ
 - ✧ เอกสารสื่อการสอนอาศัยตำราทั่วไปเพียงอย่างเดียว
 - ✧ มหาวิทยาลัยไม่มีกลไกที่จะดำเนินการในรายงานข้อเสนอแนะจากบุคคลภายนอก
- การจัดการ
 - ✧ โครงสร้างของโครงการการเรียนการสอนไม่ดี
 - ✧ ผู้ร่วมทีมงานไม่สนับสนุนซึ่งกันและกัน ต่างคนต่างทำ
 - ✧ การจัดเวลาศึกษาให้นิสิตไม่มีประสิทธิภาพ นิสิตเสียเวลาโดยเปล่าประโยชน์
- คุณค่าของงาน
 - ✧ การทดสอบคุณค่าของงานที่นิสิตได้รับไม่เพียงพอ
 - ✧ ไม่มีโครงการทดสอบคุณค่าของงาน
 - ✧ การทดสอบคุณค่าของงานทำกับนิสิตเพียงฝ่ายเดียว
 - ✧ ความรู้ที่ให้นิสิตเป็นความรู้ในเชิงบอกเล่าอย่างเดียว
 - ✧ นิสิตไม่ทราบผลงานของตนว่าจุดอ่อนและจุดแข็งเป็นอย่างไร จนกระทั่งสิ้นเทอม
- ความสำเร็จ/สมรรถนะของการศึกษา
 - ✧ อัตราการออกกลางคันของนิสิตสูงมาก
 - ✧ อัตราการจบการศึกษาต่ำ
 - ✧ การเพิ่มคุณค่าไร้ประโยชน์
 - ✧ ไม่ทราบอัตราการหางานทำของนิสิต
- การติดตามตรวจสอบผล
 - ✧ ไม่มีการติดตามตรวจสอบ
 - ✧ ไม่มีการพิจารณาเรื่องการตรวจสอบการสอน
 - ✧ รายงานผลขาดรายละเอียดปัญหาที่สำคัญ ได้รับซ้ำ ไม่มีประโยชน์ที่จะใช้ในการปรับปรุงแก้ไข

การติดตามตรวจสอบประเมินตนเองอาจใช้เกณฑ์ทั้ง 5 เปรียบเทียบกัน และแบ่งระดับคุณภาพออกเป็น 5 ระดับ คือคุณภาพดีมาก ดี พอใช้ ต่ำกว่าพอใช้ และใช้ไม่ได้ดัง ตารางที่ 9.5.3.6

หากใช้เกณฑ์เหล่านี้มาพิจารณาเปรียบเทียบการจัดการอุดมศึกษาในด้านคุณภาพแล้ว เป็นสิ่งที่น่าเป็นห่วงอย่างยิ่ง เพราะเอนเอียงที่จะเข้าระดับใช้ไม่ได้เสียเป็นส่วนมาก

ตารางที่ 9.5.3.6 เปรียบเทียบมาตรฐานการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาโดยใช้เกณฑ์ 5 เกณฑ์

Assesment and recording of progress			Assesment and recording of progress		
	Very Good : 1	Good : 2	Satisfactory : 3	Unsatisfactory : 4	Poor : 5
Quality Control Process	Effective college policy on quality control. Clear programme review systems. Reputable validation events. High quality documentary evidence. Action by college to all external reports.	Good college quality control systems. Helpful programme review systems. Good quality documentation. Evidence of college responses to reports.	Policy for quality control. Adequate programme review systems. Documentation meets minimum criteria. College expects a response on comments from external reviewers.	No overall policy for quality control. Programme review systems are of an ad-hoc nature. Documentation is lacking in many respects. College does not always follow up reports from external reviewers.	No policy for quality control. Reviews are not undertaken. Documentation relies only on standard publications. College has no mechanisms for dealing appropriately with external reports.
Management	Well directed programme of study. Clever and committed programme team. Well organised student timetables. Appropriate number of team meetings. Development of new initiatives.	Clear programme direction. Committed programme team. Carefully planned student timetables. Awareness to new initiatives.	Programmes of study are adequate. The teachers work together as the programme team. Student timetables follow standard patterns.	Little attention given towards the details of the programme. The team members tend to work independently. Student timetables are poorly arranged.	The programme is poorly structured. The team members do not support each other. Student timetables are inefficient and waste time.
Assessment	Wide range of assessment methods with some emphasis on assessments contributing to learning. Programme of assessments with criteria and key dates. Emphasis upon basic and application knowledge.	Good range of different assessment methods. Assessment programmes with key dates. Emphasis upon problem solving	Assessment follows standard patterns. Students are provided with programmes for assessment. Emphasis relies upon formal testing.	Assessment is traditional with an emphasis upon end tests. Programmes are not co-ordinated across subjects. Assessment is largely restricted towards end of year examinations.	Assessment fails to test the adequacy of the students. Assessment programmes are not provided. Assessment tests only the students knowledge base and the recall of information.

ตารางที่ 9.5.3.6 (ต่อ)

Assesment and recording of progress			Assesment and recording of progress		
	Very Good : 1	Good : 2	Satisfactory : 3	Unsatisfactory : 4	Poor : 5
	Fair and consistent marking	Helpful lecturer commentary.	Students receive helpful guidance on their work.	Work is sparingly marked and returned late to students and marking is often inconsistent. Marking schemes are not used.	Work is frequently not marked until the end of the year and students have little knowledge of their strengths and weaknesses.
Completions	Very few student non-completions. High pass rates and grades. High added value. First destinations recorded for all students.	Few non-completions. High pass rates. Added value achieved. Know first destinations of most students.	Non-completions are in line with national patterns. National pass rate levels. Added value is still being considered. Destinations are recorded for most students.	Drop out rates are much higher than the national levels. Pass rates below national levels. Added value if measured would be low. Destinations are not recorded.	Drop-out rates are very high resulting in non-viable programmes. Pass rates are low. Added value is not considered to be useful. Destinations are not known.
Monitoring	Programme monitoring addresses key issues. Regular monitoring of teaching quality. Detailed and helpful external examiners/moderators reports.	Programme monitoring identifies main issues. Some monitoring of teaching. External examiners and moderators reports deal with main issues.	Programme monitoring provides an accurate picture. Reactive monitoring of teaching takes place. External examiners and moderators reports refer to assessment only.	Monitoring is poorly done. Monitoring of teaching never takes place. Reports are frequently late in their arrival and provide little information for the team.	Monitoring is not done. Monitoring of teaching has not been considered. Reports fail to address essential issues and are received too late to be of use.

ที่มา : Ashworth and Harvey [120]

9.6 การจัดระบบผสมผสานกับระบบราชการภายในสถาบัน

สถาบันอุดมศึกษาซึ่งอยู่ภายใต้ระบบราชการสามารถหาทางออกโดยจัดระบบผสมผสานกับระบบราชการภายในสถาบันได้ ถ้าหากว่าได้มีการบริหารจัดการที่ดี หลักของการผสมผสานนี้ ก็คือการบริหารจัดการงบประมาณแผ่นดินตามระบบราชการและบริหารจัดการเงินนอกงบประมาณแผ่นดินตามระบบสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งไม่ใช่ระบบราชการ ทั้งนี้โดยไม่แก้ไขพระราชบัญญัติของสถาบันที่เป็นอยู่และไม่ได้มีการจัดตั้งหน่วยงานใหม่ เพื่อบริหารให้แตกต่างไปจากระบบราชการ

โดยปกติสถาบันอุดมศึกษาภายใต้ระบบราชการแต่ละแห่งมีเงินได้ ซึ่งไม่ต้องส่งคืนคลังและสามารถใช้อำนาจของสภาฯ ออกระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ในการใช้เงินรายได้ เพื่อสนับสนุนกิจการต่าง ๆ ของสถาบันได้โดยไม่ต้องใช้ระบบราชการ ฉะนั้นถ้าหากสถาบันอุดมศึกษาใด สามารถหาเงินรายได้เข้ามาได้มาก และจัดการกับเงินรายได้เหล่านี้ให้เกิดประโยชน์งอกเงยขึ้น ตลอดจนนำไปเสริมส่วนที่อ่อนแอของสถาบัน ก็จะเป็นหนทางหนึ่งที่ทำให้สถาบันเจริญก้าวหน้าไปด้วยดี เช่นกัน

รายได้ของสถาบันอุดมศึกษาแบ่งออกเป็นสองส่วนหลัก คือรายได้ที่ได้จากงบประมาณแผ่นดิน ซึ่งเป็นส่วนที่รัฐจัดสรรให้ กับเงินนอกงบประมาณอันเป็นส่วนที่สถาบันอุดมศึกษาหาได้เอง เช่น เงินค่าธรรมเนียมการศึกษาและรายได้จากกิจการต่าง ๆ ที่ได้จัดการกันไป ตารางที่ 9.6.1-1 ได้แสดงให้เห็นถึงรายได้ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในไทยในระหว่างปี พ.ศ. 2533-2536 และตารางที่ 9.6.1-2 ได้เปรียบเทียบสัดส่วนเป็นร้อยละของเงินงบประมาณแผ่นดินและเงินนอกงบประมาณของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศต่าง ๆ เพื่อให้เห็นเป็นตัวอย่างโดยสังเขป

ในการจัดสรรงบประมาณแผ่นดินให้แก่สถาบันอุดมศึกษาของรัฐในไทย มีสำนักงบประมาณเป็นผู้จัดสรรให้ โดยแบ่งให้ตามแผนงานซึ่งมีอยู่ 7 แผนงาน อันได้แก่ แผนงานจัดการศึกษา แผนงานบริหารทั่วไป แผนงานวิจัย แผนงานปรับปรุงคุณภาพ แผนงานกิจการนิสิตนักศึกษา แผนงานบริการทางวิชาการแก่สังคมและแผนงานทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติ แต่โดยสรุปแล้ว งบประมาณเกือบร้อยละ 90 ไปได้ตกอยู่ที่แผนงานจัดการศึกษาและแผนงานบริหารทั่วไป สำหรับแผนงานอื่นกลายเป็นส่วนปลีกย่อยได้รับงบประมาณเกินร้อยละ 10 เพียงเล็กน้อย การพิจารณาจัดสรรงบประมาณมิได้ยึดถือตัวเลข สถิติที่เป็นมาตรฐานใด ๆ มากนัก จึงขึ้นอยู่กับความพอใจของบุคคลที่พิจารณา ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา

อังกฤษใช้กรรมการกลางในการจัดสรรงบประมาณแผ่นดินให้แก่สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ โดยกรรมการกลางมีผลของการประเมินคุณภาพของการบริหารจัดการเป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจในการจัดสรรงบประมาณให้ทั้งในด้านการเรียนการสอนและหน่วยงานสนับสนุนต่าง ๆ และมีสถาบันวิจัยที่พิจารณาให้การสนับสนุนการวิจัยแยกต่างหาก

จากข้อมูลในตารางที่ 9.6.1-2 ซึ่งเป็นงบประมาณของปี พ.ศ.2536 เปรียบเทียบระหว่างสถาบันอุดมศึกษาในประเทศพัฒนาอันเป็นภาพรวมของทั้งประเทศ ยกเว้น สหรัฐอเมริกาซึ่งมีความหลากหลายได้ใช้มหาวิทยาลัยเทนเนสซีเป็นตัวแทน จะเห็นว่าส่วนใหญ่รัฐให้ความสำคัญสนับสนุนสถาบันอุดมศึกษาประมาณร้อยละ 40-60 ส่วนที่เหลือเป็นส่วนที่สถาบันอุดมศึกษาจะต้องหารายได้มาสมทบ และรายได้จากค่าหน่วยกิตและค่าธรรมเนียมนิสิตก็ไม่สูงอยู่ในระดับสูงกว่าร้อยละ 10 เล็กน้อยเท่านั้น ยกเว้นสหราชอาณาจักรที่เก็บค่าธรรมเนียมนิสิตค่อนข้างสูง โดยเฉพาะรายได้ที่ได้จากนักเรียนต่างประเทศก็ค่อนข้างสูงถึงร้อยละ 4.5 ข้อสังเกตอีกประการหนึ่งเกี่ยวกับรายได้ของสถาบันอุดมศึกษาที่สูง เช่น ในญี่ปุ่นซึ่งสูงถึงร้อยละ 22.6 และในมหาวิทยาลัยเทนเนสซีซึ่งสูงนั้นเป็นรายได้จากโรงพยาบาลของญี่ปุ่นสูงถึงร้อยละ 18.6 และของมหาวิทยาลัยเทนเนสซีสูงถึงร้อยละ 27.46 แต่ค่าใช้จ่ายในโรงพยาบาลก็สูงเช่นเดียวกัน

**ตารางที่ 9.6.1-1 งบประมาณแผ่นดินและเงินนอกงบประมาณสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ
พ.ศ.2533-2536**

ปีงบประมาณ	งบประมาณแผ่นดิน		เงินนอกงบประมาณ		รวม	
	ล้านบาท	ร้อยละ	ล้านบาท	ร้อยละ	ล้านบาท	ร้อยละ
สถาบันอุดมศึกษาจำกัดรับ						
2533	7,305.68	77.61	2,108.00	22.39	9,413.68	100
2534	9,389.75	84.47	1,726.28	15.53	11,116.03	100
2535	12,073.65	78.40	3,326.50	21.60	15,400.15	100
2536	16,204.50	80.25	3,988.80	19.75	20,193.30	100
เฉลี่ย	11,243.42	80.13	2,787.40	19.87	14,030.82	100
สถาบันอุดมศึกษาไม่จำกัดรับ						
2533	345.42	39.70	524.71	60.30	870.13	100
2534	434.13	40.61	635.02	59.39	1,069.15	100
2535	520.46	45.48	624.01	54.52	1,144.47	100
2536	719.54	48.64	759.65	51.36	1,479.19	100
เฉลี่ย	504.89	44.26	635.85	55.74	1,140.74	100

ที่มา : ข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

ตารางที่ 9.6.1-2 ร้อยละของงบประมาณ สถาบันอุดมศึกษาในประเทศต่าง ๆ ในปีพ.ศ. 2536

รายการ	ร้อยละเงินรายได้สถาบันอุดมศึกษา					
	ไทย	ญี่ปุ่น	อังกฤษ	ออสเตรเลีย	สหรัฐอเมริกา 1/	แคนาดา
		[52]	[126]	[127]	[128]	[53]
เงินงบประมาณรัฐ	80.13	62.2	45-5	74.0	30.44	70.7
รัฐบาลกลาง	-	-	45.0	56.0	1.19	-
รัฐบาลท้องถิ่น	-	-	0.5	5.0	29.25	-
ช่วยเหลือนักศึกษา	-	-	-	13.0	-	-
เงินนอกงบประมาณ	19.87	37.6	54.5	26.0	69.56	20.3
ค่าธรรมเนียมนิสิต	-	10.7	-	11.0	10.11	12.5
นิสิตในประเทศ	-	-	24.5	-	-	-
นิสิตต่างประเทศ	-	-	4.5	-	-	-
หอพัก ฯลฯ	-	-	6.5	-	-	-
รายได้	-	22.6	4.0	3.0	36.05	7.8
เงินบริจาค	-	2.8	3.5	2.0	23.40	
อื่น ๆ	-	1.7	11.5	10.0	-	
รวม	100	100	100	100	100	100

หมายเหตุ 1/ เฉพาะกรณีมหาวิทยาลัยเทนเนสซี

9.6.2 การหารายได้ของสถาบันอุดมศึกษา

สถาบันอุดมศึกษามีวิธีการหารายได้เพื่อนำมาใช้จ่ายเพื่อพัฒนาสถาบันฯ ในรูปแบบต่าง ๆ กันดังนี้

1) ค่าธรรมเนียมการศึกษา

● หลักสูตรปกติ

โดยทั่วไปการเก็บค่าธรรมเนียมการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาต่อนิสิตที่เข้าเรียนต่ำ ยิ่งในประเทศที่ถือว่าการศึกษาเป็นสวัสดิการอย่างเช่น ฝรั่งเศส นักศึกษาแทบจะได้เรียนฟรีโดยเสียค่าธรรมเนียมการศึกษาน้อยมาก ส่วนในประเทศที่ไม่ถือว่าเป็นสวัสดิการ แต่เห็นความสำคัญในด้านอุดมศึกษาของชาติ ก็จะชักจูงเพื่อให้นักเรียนเข้าเรียนในสถาบันอุดมศึกษา โดยเก็บค่าธรรมเนียมต่ำ แต่เหตุการณ์นี้ได้เปลี่ยนแปลงไป เมื่อความต้องการของประชาชนต้องการอุดมศึกษาเพิ่มขึ้นจนเกินกว่าภาระที่รัฐจะแบกรับได้โดยลำพัง จำเป็นต้องให้ผู้เข้ารับการศึกษ ซึ่งได้รับผลประโยชน์จากการศึกษามากกว่าการศึกษาระดับอื่น ต้องแบ่งไปแบกภาระให้มากขึ้นด้วย แนวโน้มของการเก็บค่าธรรมเนียมให้สูงขึ้นยิ่งเพิ่มมากขึ้น แต่ก็ยังจัดว่าต่ำอยู่นั่นเอง จะเห็นได้ว่าค่าธรรมเนียมที่เก็บจากนิสิตที่เรียนในหลักสูตรปกติของหลายประเทศจะตกประมาณร้อยละ 10-13 ของรายได้ทั้งหมดของสถาบันอุดมศึกษาเท่านั้นเอง ดังในตารางที่ 9.6.1-2

● หลักสูตรพิเศษ

การเปิดหลักสูตรพิเศษเพื่อสนองตอบต่อความต้องการของสังคมเปิดโอกาสให้สถาบันอุดมศึกษาไทยหารายได้ได้มากเพราะสามารถเก็บค่าธรรมเนียมการศึกษาได้สูงกว่าหลักสูตรธรรมดาหลายเท่าตัว ดังเช่น หลักสูตรปริญญาโทสำหรับผู้บริหารซึ่งเก็บค่าธรรมเนียมการศึกษาหัวละแสนสองหมื่นบาทถึงแสนห้าหมื่นบาทต่อปี สูงกว่าหลักสูตรปกติถึง 20 เท่าก็ยังมีผู้แย่งกันเข้าศึกษา โดยเฉพาะสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ

● หลักสูตรสอนทางไกล

การเปิดหลักสูตรสอนทางไกลเป็นการเปิดโอกาสให้นักศึกษาในท้องถิ่นเข้ารับการศึกษามากขึ้น นอกจากนี้เป็นการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นได้มากขึ้น เป็นการทุ่มค่าใช้จ่ายไปในตัวแม้ว่าการลงทุนเบื้องต้นจะค่อนข้างสูง แต่ผลที่เกิดเป็นรายได้ก็สูงด้วย ดังจะเห็นได้ชัดเจนจากมหาวิทยาลัยเปิดทั้งสองแห่งที่มีรายได้สูง ฟังพาดตนเองได้มากขึ้น ฟังพารัฐน้อยลง การ

เปิดหลักสูตรการเรียนการสอนด้วยสื่อทางไกลจึงเป็นการเพิ่มพูนรายได้
อีกหนทางหนึ่งให้แก่สถาบันอุดมศึกษานั้น ๆ

- นักศึกษาดำรงชาติ

ในโลกยุคโลกาภิวัตน์นี้ประเทศต่าง ๆ หลายประเทศได้มีแนวนโยบายที่จะให้อุดมศึกษาของประเทศของตนเป็นสินค้าออกที่สำคัญของประเทศ
ดังเช่น มาเลเซียซึ่งได้ประกาศนโยบายนี้ไว้ชัดเจนว่าในทศวรรษต่อไปจะ
ให้เป็นศูนย์กลางของอุดมศึกษานานาชาติ เปิดโอกาสให้นักเรียนต่างชาติ
เข้ามาเรียนและให้สถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศที่มีชื่อเสียงเข้ามาตั้ง
สาขาในประเทศเพื่อดึงดูดนักเรียนต่างชาติ อังกฤษและออสเตรเลียก็เช่น
เดียวกัน ทั้งนี้เพราะการเก็บค่าธรรมเนียมต่าง ๆ จากนักเรียนต่างชาติ
สามารถเก็บได้สูงและเมื่อนักศึกษาดำรงชาติเข้ามาเรียนมากเข้าก็ยิ่งทำให้
สถาบันอุดมศึกษาของตนเป็นสากลยิ่งขึ้น นอกจากจะเก็บค่าเล่าเรียนได้
แพงแล้วยังได้แรงงานต่างชาติผลิตปริญญาโทและเอกเหล่านี้ช่วยในงาน
วิจัยต่าง ๆ ของสถาบัน เพราะต้องทำวิทยานิพนธ์โดยไม่ต้องเสียเงินจ้าง
อีกด้วย ประกอบกับนักเรียนต่างชาติที่เข้ามาเรียนมักจะมีฐานะดี หรือผู้
ได้ทุนจากประเทศกำลังพัฒนามักจะเป็นผู้มีอิทธิพลสูงได้รับการคัดเลือก
เข้ามาเรียน เมื่อกลับไปก็จะกลายเป็นผู้เชื่อมสัมพันธ์อันดีให้แก่สถาบัน
อุดมศึกษาหรือแก่รัฐด้วย สามารถทำประโยชน์ให้แก่สถาบันทั้งทางตรง
ทางอ้อมได้อีก เช่น ระดมทุนจากบุคคลเหล่านี้ในฐานะศิษย์เก่า ให้
คณาจารย์ไปทำการวิจัยในประเทศนั้น ๆ ได้ง่ายขึ้น

ความสำคัญของการรับนิสิตต่างชาติเข้าศึกษาเหมือนอุตสาหกรรมส่งออก
นั้นจะเห็นได้จากกรณีตัวอย่างของออสเตรเลีย ซึ่งปรากฏเป็นข่าวหนังสือ
พิมพ์เมื่อเดือนมีนาคม 2540 และได้ถ่ายทอดมาไว้ ณ ที่นี้ ในเมื่อ
ออสเตรเลียมีรายได้จากนักศึกษาดำรงชาติในปี พ.ศ. 2533 เป็นเงิน 154
ล้านเหรียญออสเตรเลีย แต่ในปี พ.ศ. 2539 ได้เพิ่มเป็น 1000 ล้าน
เหรียญ หรือเพิ่มขึ้นถึง 6.5 เท่าตัว ขบวนการกีดกันผิวและการตัดงบประมาณ
สถาบันอุดมศึกษาของรัฐบาลได้ถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างรุนแรง
ว่าจะทำให้นักเรียนต่างชาติลดลงในขณะที่ในแต่ละปีออสเตรเลียได้ทุ่มเท
เงินเพื่อโฆษณา ดึงนักเรียนต่างชาติเข้าศึกษาในประเทศของตนถึงปีละ
8 ล้านเหรียญออสเตรเลีย

Aust academic warns of drop in foreign students

Race debate and funding blamed

Agence France-Presse

SYDNEY - Australia's overseas student industry, which has surged 163 per cent in eight years, could be damaged by education funding cuts and Asian anxiety about the race debate, an academic study warned yesterday.

Lecturer Ian Dobson of Melbourne's Monash University, which has the highest intake of foreign students, said news may be spreading in Asia that a "lightwad" government in Canberra is reducing the high quality of its education services. His study of overseas student trends in the latest issue of the university's "People and Place" magazine said the growth of student numbers from Malaysia, which for many years has supplied the largest number, is already hitting a plateau.

He said much of the reported comment on Australia's race debate sparked by a speech attacking Asian immigration by Independent MP Pauline Hanson had come from Malaysia - "a country which is still not able to meet the higher education access needs of its own residents".

Malaysia's relative position as the largest supplier of overseas students in Australia had declined and would continue to do so, he said.

He further noted that for years Malaysia had engaged in a form of positive discrimination favouring the native Malay population and imposing restrictions on access to higher education of its Chinese and Indian minorities.

"This relative displacement of ethnic Chinese students helps explain why Malaysia is still the prime source of overseas students," and why far more spoke Chinese than Malay, said Dobson.

But while Malaysia remained the largest source of overseas students in Australia, with 10,877 around the country, the main growth had come from Singapore.

The number of Singaporean students had jumped by 349 per cent to 10,265 by 1996 from 2,287 in 1989, just before Canberra started a policy of encouraging the growth of overseas students paying full fees.

In the same period the number of Hong Kong students had jumped 205 per cent to 7,572, while those from Indonesia had increased by 202 per cent to 4,746.

"Historically, India has not been a large supplier of overseas students but, from a very low base, there has been a spectacular eight-fold growth between 1989 and 1996," Dobson wrote.

Many universities are now spreading marketing efforts to countries like India, but it will still be a long time before enrolments from new sources could match those from Malaysia, Singapore, Hong Kong and Indonesia.

Dobson said that based on US experiences, it appeared Japan could provide a larger overseas student market, but fewer than 1,200 Japanese students were in Australia in 1996.

Until the late 1980s most overseas students in Australia either paid no fees under foreign aid programmes or were heavily subsidised, but from 1990 most were admitted on the basis of full fee payments.

Dobson said income from overseas students had jumped from A\$164 million (Bt3.1 billion) in 1990 to a probable A\$1 billion in 1996.

He said two new factors had emerged in 1996 which could henceforth affect the appeal of Australian universities to fee-paying students, citing the race debate along with declining government funding and questions about the perceived quality of the higher education system.

"Recent cutbacks in higher education funding by the government were seen in some quarters as reducing the attractiveness of Australia's higher education to prospective students," Dobson said.

2) รายได้จากงานวิจัย

รายได้จากงานวิจัยนั้นออกมาได้ในหลายรูปแบบที่สำคัญคือ :

● งบประมาณวิจัย

สถาบันอุดมศึกษาที่มีชื่อเสียงในต่างประเทศจะได้งบประมาณสูงจากทั้งภาครัฐและเอกชนในการวิจัย จัดว่าเป็นรายได้ที่เป็นกอบเป็นกำที่ช่วยในการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาให้ก้าวหน้าไปได้อย่างรวดเร็ว ในด้านการพัฒนาเครื่องมือให้ทันสมัยขึ้น พัฒนาบุคลากรให้เป็นบุคคลชั้นนำของประเทศและพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ เผยแพร่ชื่อเสียงให้แก่สถาบันสถาบันอุดมศึกษาที่มีชื่อเสียงในงานวิจัยมักจะได้เปรียบในการดึงงบวิจัยเข้าสู่สถาบัน เช่น ในกรณีของอังกฤษรัฐให้เงินวิจัยมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ สูงถึงร้อยละ 33 ของ รายได้ทั้งหมดของมหาวิทยาลัยในขณะที่มหาวิทยาลัยอื่น ๆ ได้รับเพียงร้อยละ 10 ของรายได้ทั้งหมด [126] มหาวิทยาลัยโตเกียวซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงในประเทศญี่ปุ่นได้รับงบประมาณวิจัยสูงจากแหล่งต่าง ๆ มากมายทั้ง ๆ ที่มหาวิทยาลัยนี้คิดค่าเงินสนับสนุนมหาวิทยาลัยหรือ Overhead ค่อนข้างแพงคือร้อยละ 25-35 ของงบโครงการวิจัยแต่ละโครงการที่ห้ามมหาวิทยาลัยดำเนินการ

สถาบันอุดมศึกษาไทยสามารถดึงงบประมาณจากหน่วยงานสนับสนุนการวิจัยของรัฐ เช่น สภาวิจัยแห่งชาติ สำนักงานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย งบวิจัยส่วนใหญ่หรือเกือบทั้งหมดจะไปที่สถาบันอุดมศึกษา แต่เป็นที่น่าเสียดายว่าสถาบันอุดมศึกษาหลายแห่งไม่มีการบริหารจัดการให้เป็นระบบ ทำให้งานวิจัยกระจุกกระจายในลักษณะของบุคคลผู้ทำการวิจัยมากกว่าของสถาบัน ไม่มีการบริหารจัดการที่ดี ไม่มีการรวมศูนย์หลังเสร็จงานวิจัย เครื่องมือวิจัยถูกทอดทิ้ง ผลงานวิจัยชิ้นทิ้ง ไม่มีการต่อเนื่อง ไม่ได้ก่อให้เกิดผลประโยชน์ใด ๆ แก่มหาวิทยาลัยเพราะขึ้นอยู่กับตัวผู้วิจัย

● ผลประโยชน์จากงานวิจัย

ผลประโยชน์จากงานวิจัยออกเป็นรูปแบบต่าง ๆ ดังนี้ คือ :-

- ✧ ผลงานวิจัยที่ดีพิมพ์ในเอกสารวารสารต่าง ๆ เป็นการเผยแพร่ชื่อเสียงส่วนบุคคลและสถาบัน
- ✧ ผลผลิตจากงานวิจัย เช่น ผลผลิตทางการเกษตรที่เกิดขึ้นหลังจากการวิจัย อันได้แก่ เมล็ดพันธุ์พืช ไข่ เนื้อ นมของสัตว์ เป็นต้น สามารถที่จะขายทำรายได้ได้ บางสถาบันฯ จัดโครงการวิจัยในลักษณะนี้เป็นโครงการพัฒนาวิชาการ คือการวิจัยควบคู่ไปกับการหา

รายได้และรายได้นั้นแบ่งสรรปันส่วนไปยังหน่วยงานและนักวิจัยที่เกี่ยวข้อง ส่วนต้นทุนซึ่งเป็นเงินยืมจะส่งคืนหมุนเวียนกันไป

- ✧ **ทรัพย์สินทางปัญญา** ซึ่งอาจจะออกมาในรูปแบบของสิ่งประดิษฐ์ที่คิดค้นขึ้นมา หรือวิธีการใหม่ ๆ เช่น วิธีการที่ทำให้ประสิทธิภาพการผลิตดีขึ้น ลดขั้นตอนให้สั้นลง คุณภาพของผลผลิตสูงขึ้น และได้มีการจดทะเบียนเป็นสิทธิบัตรเป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่ซื้อขายได้ สถาบันอุดมศึกษาที่มีงานวิจัยที่เข้มข้นมีโอกาที่จะผลิตผลงานอันเป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่ทำรายได้ให้แก่สถาบันได้อย่างดี

3) งานบริการ

สถาบันอุดมศึกษาสามารถที่จะให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชนได้ในหลายรูปแบบซึ่งทำรายได้ให้แก่สถาบันได้เป็นอย่างดี เช่น

- **จัดการประชุม สัมมนา ทางวิชาการ**
ปัจจุบันสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งเป็นเจ้าภาพจัดประชุมสัมมนาทางวิชาการต่าง ๆ ได้กำไรจากการจัดนั้น เพราะผู้เข้าร่วมยินดีที่จะจ่ายโดยเฉพาะการประชุมสัมมนาวิชาการที่เชิญต่างประเทศเข้าร่วม ซึ่งสามารถที่จะเรียกเก็บค่าลงทะเบียนและค่าบริการต่าง ๆ ได้สูง
- **จัดหลักสูตรอบรมระยะสั้น**
สถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศที่มีชื่อเสียงในประเทศพัฒนานิยมจัดหลักสูตรฝึกอบรมระยะสั้นกันมาก เพราะทำรายได้ให้ดี หลักสูตรที่นิยมจัดกันในปัจจุบันคือหลักสูตร ภาษา การบริหาร การจัดการองค์กร การเป็นผู้นำ เป็นต้น ได้มีการแข่งขันและมีการโฆษณาเพื่อดึงลูกค้ากันเป็นประจำ
สถาบันอุดมศึกษาไทยบางสถาบันจัดหลักสูตรอบรมระยะสั้น เช่น วิชาชีพให้แก่ประชาชน บางแห่งร่วมกับธุรกิจเอกชน ซึ่งจะทำรายได้ได้อย่างดี หากได้มีการพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัยและตรงกับความต้องการของชุมชนอยู่เสมอ
- **รับทดสอบมาตรฐานสินค้าและสิ่งประดิษฐ์**
การทดสอบมาตรฐานสินค้าและสิ่งประดิษฐ์มีความจำเป็นเพิ่มขึ้นทุกทีภายใต้การแข่งขันทางการค้าที่เข้มข้นยิ่งขึ้น หน่วยงานราชการบางแห่งได้คิดจะตั้งหน่วยงานใหม่ เช่น สถาบันสิ่งทอ เพื่อตรวจสอบมาตรฐานของเสื้อผ้าและสิ่งทอต่าง ๆ ที่จะส่งขายต่างประเทศ สถาบันพัฒนาอาหารเพื่อตรวจสอบคุณภาพอาหาร ซึ่งการทดสอบเหล่านี้ สถาบันอุดมศึกษาบางแห่งสามารถทำได้โดยไม่ต้องตั้งหน่วยงานใหม่ สถาบันอุดมศึกษาสามารถเพิ่มบทบาทในเรื่องดังกล่าวนี้เป็นการทำรายได้เข้าสถาบัน

- **เปิดสถานที่บริการ**

สถานที่บริการต่าง ๆ อันได้แก่โรงพยาบาล โรงพยาบาลสัตว์ โรงเรียนอนุบาล ประถม มัธยม ซึ่งโดยปกติเปิดเพื่อให้สวัสดิการ บริการแก่บุคลากรของสถาบันอุดมศึกษา สามารถขยายกิจการออกไปสู่บริการประชาชนทั่วไป ซึ่งโดยปกติโรงพยาบาลของสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ได้ทำอยู่ สถานที่ประกอบการเหล่านี้จะเป็นแหล่งทำรายได้ให้แก่สถาบันอุดมศึกษาเป็นอย่างดี ถ้าได้นักบริหารที่เป็นมืออาชีพ เพราะจะบริหารส่วนหนึ่งโดยไม่หวังผลกำไร แต่อีกส่วนหนึ่งเพื่อหวังผลกำไร ซึ่งการจัดการและการบริการจะแตกต่างกัน เช่น โรงเรียนสาธิตส่วนหนึ่งอาจจะดำเนินการโดยไม่หวังผลกำไร แต่อีกส่วนหนึ่งเพื่อบริการประชาชน โดยจัดเป็นหลักสูตรสำหรับนักเรียนที่เตรียมเข้าสู่นานาชาติ เช่นสอนตามหลักสูตรปกติแต่ใช้สอนด้วยภาษาอังกฤษ โดยเก็บค่าเล่าเรียนแบบนานาชาติ การจัดเช่นนี้ย่อมไม่สร้างความเลื่อมล้ำต่ำสูงให้เห็นในสังคม เพราะผู้ให้และผู้รับบริการต้องการคุณภาพที่ต่างกัน

- **การเป็นที่ปรึกษาให้แก่เอกชน**

เอกชนต้องการนักวิชาการที่มีความรู้ความสามารถจากสถาบันอุดมศึกษาเป็นที่ปรึกษามาก สถาบันอุดมศึกษาไทยมักจะไม่มียะเบียบบกกฎเกณฑ์เปิดโอกาสให้นักวิชาการของตนไปเป็นที่ปรึกษาองค์กรเอกชนและแบ่งปันผลประโยชน์สู่สถาบันอุดมศึกษา ดังเช่นที่สถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศได้ทำกัน การเป็นที่ปรึกษาจึงเป็นผลประโยชน์ของบุคคลและเป็นผลประโยชน์ที่แอบแฝง เป็นผลเสียหายต่อมหาวิทยาลัยมากกว่าที่จะเป็นผลดีต่อมหาวิทยาลัย ซึ่งควรจะมีการแก้ไขจัดให้เป็นระบบและมีระเบียบกฎเกณฑ์ที่เอื้อประโยชน์เป็นรายได้ให้แก่มหาวิทยาลัย

สถาบันอุดมศึกษาในประเทศพัฒนาอย่างเช่น ออสเตรเลียได้ระมัดระวังในเรื่องของจริยธรรมและคุณธรรมของคณาจารย์มากในการที่จะไม่ให้มีการรับผลประโยชน์ในลักษณะที่แอบแฝง อันแสดงถึงความไม่ซื่อสัตย์ของบุคคลต่อองค์กรและหน้าที่การงาน จึงได้มีระเบียบกฎเกณฑ์บังคับแม้จะเป็นเรื่องเล็กน้อยเอาไว้ใน Administrative Manual เช่นการรับของขวัญ เป็นต้น จะต้องเป็นไปโดยเปิดเผยและมีคุณค่าราคาที่ไม่เกินเกณฑ์ที่กำหนด

4) **ร่วมลงทุน**

- **ให้เอกชนภายนอกเข้ามาประกอบการ** เช่นการเปิดร้านอาหาร หนังสือ อุปกรณ์การศึกษา การกีฬา ใช้อาคารสถานที่ของสถาบัน หรือใช้พื้นที่ของ

สถาบันอุดมศึกษาปลูกพืชแบ่งรายได้ให้แก่สถาบันฯ หรือในทางกลับกันสถาบันใช้สถานที่เอกชน เช่น การลงทุนผลิตเมล็ดพันธุ์ในพื้นที่เอกชน เพื่อขายให้แก่ลูกค้า

- การร่วมลงทุนเป็นหุ้นส่วนประกอบการกับเอกชน สถาบันอุดมศึกษาในประเทศพัฒนาสามารถร่วมลงทุนกับภาคเอกชนจัดตั้งบริษัทเพื่อประกอบธุรกิจนำผลกำไรมาเป็นรายได้ของตนได้ แต่สถาบันอุดมศึกษาของรัฐในไทยยังมีปัญหาทางกฎหมาย เช่น ไม่สามารถจะเอาที่ดินของรัฐไปค้าประกันแทนเงินกู้ของเอกชนได้ ทำให้ไม่สามารถที่จะร่วมลงทุนกับภาคเอกชนได้

5) การลงทุนโดยตรง

การลงทุนเพื่อหวังผลกำไรเข้าสถาบันอุดมศึกษาโดยตรงมีหลายรูปแบบ เช่น การจัดเป็นร้านหนังสือ ร้านสหกรณ์ การลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ การตั้งเป็นบริษัท ซึ่งสองประการหลังนี้สถาบันอุดมศึกษาไทยยังไม่ได้ทำ การบริจาคที่ดินให้แก่สถาบันอุดมศึกษาของรัฐยังเป็นปัญหาเพราะพระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ พ.ศ. 2518 ที่มีผลบังคับให้ที่ดินนั้นต้องโอนเข้าเป็นที่ราชพัสดุ เจ้าของที่ดินมักจะรังเกียจเพราะไม่ถูกต้องด้วยเจตนารมณ์ของ เจ้าของที่ดินที่ต้องการให้เป็นของสถาบันอุดมศึกษา และเพราะเหตุที่ไม่ใช่ที่ดินของสถาบันอุดมศึกษาโดยตรง การใช้ประโยชน์จากที่ดิน ในการร่วมทุนกับเอกชนหรือเพื่อการหารายได้มักจะมีปัญหาทางด้านกฎหมายอยู่เสมอ ทำให้ไม่สามารถใช้ประโยชน์จากที่ดินได้สมควรที่จะมีการแก้ไข

6) รับบริจาค

- ศิษย์เก่า ศิษย์เก่าเป็นกำลังอันสำคัญที่จะบริจาคทรัพย์สินเงินทองให้แก่สถาบันอุดมศึกษา ถ้าหากว่าได้มีการรณรงค์อย่างต่อเนื่องและทำทุกปี สถาบันอุดมศึกษาบางแห่งมีเงินสะสมจากการบริจาคของศิษย์เก่าจัดตั้งเป็นกองทุนขนาดใหญ่ที่นำดอกผลมาใช้เพื่อพัฒนาตนเอง

9.6.3 การบริหารจัดการเงินรายได้

การบริหารจัดการเงินรายได้ ถ้าหากว่าสามารถทำให้เป็นระบบที่ดี สถาบันอุดมศึกษาสามารถที่จะทำให้เงินรายได้นั้นเกิดประโยชน์นอกวง ใช้สนับสนุนในกิจการต่าง ๆ ของสถาบันอุดมศึกษาในส่วนที่ไม่สามารถจะใช้งบประมาณแผ่นดินได้ หรือใช้ได้แต่ไม่ทันการณ์เช่น :-

- 1) ใช้เป็นเงินเพิ่มพิเศษเพื่อรักษาคณาจารย์ที่มีคุณภาพสูงในรูปของเงินสมนาคุณ
- 2) ใช้ลงทุนเพื่อกิจการต่าง ๆ ที่จะก่อให้เกิดผลกำไรต่อสถาบันอุดมศึกษา เช่น โครงการพัฒนาวิชาการ

- 3) ใช้สนับสนุนให้อาจารย์ได้ไปร่วมสัมมนาประชุมทางวิชาการ แลกผลงานวิจัย ต่างประเทศ
- 4) ใช้ในโครงการพัฒนาบุคลากรของสถาบันอุดมศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ
- 5) ใช้ในโครงการให้สวัสดิการแก่บุคลากรสถาบันอุดมศึกษาเพื่อดึงดูดให้บุคลากร อยู่ในสถาบัน

การบริหารจัดการเงินรายได้ที่ดีย่อมสามารถจะสร้างระบบผสมผสานแก้ปัญหาต่าง ๆ อันเกิดจากระบบราชการได้มาก การใช้เงินรายได้จึงต้องมีแผนงานการบริหารจัดการในระดับมหาวิทยาลัยเพื่อให้การใช้นั้นส่งผลประโยชน์ต่อส่วนรวมของสถาบันอุดมศึกษานั้น ๆ อย่างแท้จริง

9.7 การจัดระบบคู่ขนานกับระบบราชการภายในสถาบัน

สถาบันอุดมศึกษาไทยสามารถจัดระบบคู่ขนานระหว่างระบบราชการและระบบที่ไม่ใช่ราชการภายในสถาบันได้ โดยที่หน่วยงานใดที่มีความเข้มแข็งสามารถหาเงินรายได้ได้มาก ก็อาจจะแยกเป็นหน่วยงานอิสระที่มีการบริหารและการจัดการที่ไม่ใช่ระบบราชการ ซึ่งทำให้การบริหารและการจัดการมีความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นได้

ระบบคู่ขนานนี้มีชื่อเรื่องใหม่ ได้เกิดขึ้นมาเป็นเวลานานแล้วในบางสถาบัน อันได้แก่ สหกรณ์ออมทรัพย์ของสถาบัน เป็นต้น สหกรณ์ออมทรัพย์มีสมาชิกเป็นบุคลากรภายในสถาบัน มีอธิการบดีเป็นประธาน คณะกรรมการบริหารที่กรรมการได้รับเลือกมาโดยการเลือกตั้ง กำหนดนโยบาย บริหารและจัดการ มีผู้จัดการสหกรณ์และพนักงานต่าง ๆ ที่ไม่อยู่ในระบบราชการ ดำเนินการตามที่ได้รับมอบหมาย สามารถออกเงินกู้ให้แก่สมาชิกและให้แก่สถาบันอื่นที่มาขอกู้ดำเนินการต่าง ๆ คล้ายคลึงกับสถาบันการเงินทั้งหลาย ทั้งผู้จัดการและพนักงานต่างก็ได้รับเงินเดือนสูงกว่าระบบราชการและการขึ้นเงินเดือน มีโบนัสแบบเดียวกับธุรกิจเอกชนทั่วไป สหกรณ์ออมทรัพย์ของบางสถาบันอุดมศึกษามีธุรกิจเงินหมุนเวียนหลายร้อยล้านบาท โดยที่สถาบันอุดมศึกษาได้ใช้ประโยชน์สหกรณ์ออมทรัพย์ช่วยลงทุนในบางกิจการให้เกิดประโยชน์แก่สถาบันอุดมศึกษาได้ เช่น กิจการ หอพักนักศึกษาต่างชาติ เป็นต้น

ในปัจจุบันสถาบันอุดมศึกษาหลายแห่งสามารถที่จะขยายระบบคู่ขนานนี้ออกไปในด้านต่าง ๆ ได้ เช่น ในด้านการให้การศึกษา สถาบันอุดมศึกษามีโครงการต่าง ๆ ในการให้การศึกษาภาคพิเศษ อันได้แก่ วิศวกรรมศาสตร์ บริหารธุรกิจ เป็นต้น การจัดการให้การศึกษาในภาคพิเศษเหล่านี้อาศัยหลักสูตรที่คล้ายคลึงกับหลักสูตรปกติ แต่ปรับเนื้อหาให้ตรงกับความต้องการของผู้เข้าศึกษา เช่น หลักสูตรปริญญาโทสำหรับผู้บริหาร ซึ่งพื้นฐานเป็นหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ แต่เลือกผู้บริหารระดับสูงเข้าเรียนและการเก็บค่าธรรมเนียม ค่าหน่วยกิตต่าง ๆ สูงกว่าหลักสูตรปกติถึง 20 เท่า แต่ได้รับความนิยมถึงกับแย่งกันเข้าในอัตราส่วน 1 : 7 - 1 : 10 เช่นเดียวกับหลักสูตรนานาชาติของโรงเรียนสาธิต ที่มีการเก็บค่าธรรมเนียมต่าง ๆ ในอัตราที่สูง โครงการเหล่านี้ได้อาศัยระเบียบข้อบังคับของสภามหาวิทยาลัยดำเนินการ ถ้าสถาบันอุดมศึกษาจะรวบรวมโครงการเหล่านี้เข้า

ไว้ภายใต้หน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นเป็นหน่วยงานจัดการศึกษานอกระบบ โดยไม่ใช้ระบบราชการเพื่อเป็นการทุนค่าใช้จ่ายและเพิ่มประสิทธิภาพและให้การศึกษาที่ประสานและสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน จัดเป็นระบบคู่ขนานไปกับระบบราชการปกติก็ย่อมจะทำได้

ในด้านการวิจัยก็เช่นเดียวกัน มีแนวโน้มว่าสถาบันอุดมศึกษาบางสถาบันมีความเข้มแข็งในการวิจัยเฉพาะทาง สามารถผลิตผลงานวิจัยออกมา นำไปใช้ประโยชน์ในทางการค้าได้ เช่น การพัฒนาพันธุ์พืชและสัตว์ ถ้ายังอยู่ภายใต้ระบบราชการก็ไม่สามารถที่จะระดมทุนรอนมาดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ได้ ได้มีการแยกโครงการเหล่านี้ออกมาให้พ้นระบบราชการ จัดทำเป็นโครงการพัฒนาวิชาการที่แสวงหากำไร และแบ่งปันผลกำไรเหล่านั้นเป็นรายได้ของหน่วยงานและของนักวิจัย ซึ่งถ้าได้มีการรวบรวมโครงการเหล่านี้เข้าด้วยกัน จัดให้เป็นหน่วยงานด้านพัฒนางานวิจัย อาจจะเรียกชื่อเป็นสถาบัน เช่น สถาบันพัฒนาผลิตผลทางการเกษตร ให้หน่วยงานนี้มีการบริหารจัดการโดยไม่ใช้ระบบราชการ มุ่งในการพัฒนาผลิตผลเหล่านี้สู่ระบบการค้าและสู่เกษตรกร โดยเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมเช่นเดียวกับการจัดตั้งอุทยานวิทยาศาสตร์ของต่างประเทศ

ในด้านการให้บริการทางวิชาการดังเช่นโรงพยาบาล ซึ่งอยู่ภายใต้สถาบันอุดมศึกษา ก็อาจจะแยกเป็นสองส่วน ส่วนหนึ่งเป็นหน่วยงาน ซึ่งใช้ระบบราชการดำเนินกิจการ แต่อีกส่วนหนึ่งได้แยกออกไปเป็นศูนย์บริการทางการแพทย์ดังเช่นที่มหาวิทยาลัยมหิดลดำเนินการ ศูนย์บริการฯ นี้มีการบริหารจัดการไม่อยู่ภายใต้ระบบราชการมีลักษณะเป็นระบบคู่ขนานเช่นเดียวกัน

การจัดระบบคู่ขนานจึงเป็นทางออกทางหนึ่งในการที่จะปฏิรูปอุดมศึกษาของประเทศไทย การจัดระบบคู่ขนานจะทำให้ประชาคมในสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งถูกครอบงำโดยระบบราชการมานาน จะได้เรียนรู้เปรียบเทียบและเห็นความแตกต่างของการเปลี่ยนแปลง ซึ่งระบบเดิมจะได้เลือนหายไป เพราะผู้ที่เข้ามาใหม่มีทางเลือกและย่อมจะเลือกทางใหม่มากยิ่งขึ้นเมื่อเห็นทางใหม่ที่ดีกว่า

9.8 มหาวิทยาลัยในกำกับรัฐ

สถาบันอุดมศึกษาที่เกิดขึ้นใหม่สองแห่งได้จัดตั้งขึ้น โดยมีจุดประสงค์ที่จะให้มีความเป็นอิสระและมีความคล่องตัวในการบริหารและการจัดการยิ่งขึ้น โดยไม่ให้อยู่ภายใต้หรือใช้ระบบราชการคือ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีและมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ มหาวิทยาลัยทั้งสองแห่งนี้มีพระราชบัญญัติคล้ายคลึงกันและเป็นมหาวิทยาลัยที่เรียกว่าอยู่ในกำกับของรัฐ ไม่ใช่อยู่ในความควบคุมของรัฐ เช่น มหาวิทยาลัยของรัฐที่จัดตั้งและพัฒนาก่อน

ความแตกต่างของพระราชบัญญัติของมหาวิทยาลัยของรัฐกับมหาวิทยาลัยในกำกับรัฐได้เปรียบเทียบให้เห็นไว้ในบทที่ 4 ข้อ 4.2.2.1 และได้วิจารณ์เกี่ยวกับความแตกต่างนี้เป็นรายละเอียดไว้พอสมควร จึงจะไม่กล่าวซ้ำในที่นี้อีก จะกล่าวเพียงสาระสำคัญที่ควรจะได้ปรับปรุงแก้ไข เพื่อพัฒนาให้สถาบันอุดมศึกษาได้มีความเป็นอิสระคล่องตัวและมีประสิทธิภาพสูงในด้านการบริหารจัดการ เพื่อให้ได้คุณภาพและมาตรฐานเข้าสู่ระบบสากลได้อย่างแท้จริง

ประการคือ

- **การบริหารการเงินและทรัพย์สิน**
รัฐจัดสรรเงินอุดหนุนให้เป็นรูปแบบของเงินอุดหนุนทั่วไปให้เพียงพอกับการดำเนินงานและพัฒนามหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมีอำนาจในการปกครองดูแลบำรุงรักษา ใช้จ่ายและจัดหาประโยชน์จากทรัพย์สิน ทั้งที่เป็นที่ราชพัสดุตามกฎหมายว่าด้วยที่ราชพัสดุและที่เป็นทรัพย์สินอื่น การจัดการทรัพย์สินที่มีผู้อุทิศให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของผู้อุทิศ สภามหาวิทยาลัยมีอำนาจในการออกระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ เกี่ยวกับการเงินและทรัพย์สินของมหาวิทยาลัย สำนักงานตรวจเงินแผ่นดินเป็นผู้สอบบัญชีของมหาวิทยาลัยทุกรอบปี และมหาวิทยาลัยจะต้องแสดงบัญชีงบดุล กำไรขาดทุนทั้งผลงานที่ผ่านมา และแผนงานที่จะทำต่อไปในรายงานประจำปีของปีที่สิ้นไปนั้น
- **การบริหารงานบุคคล**
บุคลากรของมหาวิทยาลัยมีฐานะเป็นพนักงานและลูกจ้างไม่ใช่ข้าราชการไม่อยู่ภายใต้กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานและกฎหมายว่าด้วยแรงงานสัมพันธ์ สภามหาวิทยาลัยมีอำนาจออกระเบียบข้อบังคับว่าด้วยการบริหารงานบุคคลของมหาวิทยาลัยเกี่ยวกับการกำหนดตำแหน่ง อัตราเงินเดือน ค่าจ้าง ค่าตอบแทน สวัสดิการและประโยชน์เกื้อกูลอื่น การบรรจุแต่งตั้ง การให้ได้รับเงินเดือนค่าจ้าง การออกจากงาน ระเบียบวินัย การลงโทษ การร้องทุกข์และการอุทธรณ์การลงโทษของพนักงานและลูกจ้าง
- **การบริหารวิชาการ**
สภาวิชาการมีหน้าที่พิจารณาและสภามหาวิทยาลัยเป็นผู้อนุมัติในการเปิดสอนและหลักสูตรการศึกษา ให้ปริญญา อนุปริญญา ประกาศนียบัตร การจัดตั้ง การรวม ยุบเลิกสำนักวิชา สถาบันศูนย์หรือหน่วยงานที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่มีฐานะเทียบเท่า รวมทั้งการแบ่งส่วนงานของหน่วยงาน การรับเข้าสมทบหรือการยกเลิกการสมทบของสถาบันการศึกษาชั้นสูงและสถาบันวิจัย แต่ในการจัดตั้ง รวม หรือยุบเลิกหน่วยงานดังกล่าวข้างต้น ทบวงมหาวิทยาลัยยังคงควบคุมอยู่ตามกฎหมายของทบวงฯ จึงยังมีความล่าช้าตามระบบราชการอยู่มาก

มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐจึงมีความเป็นอิสระและมีความคล่องตัวในการบริหารจัดการทั้งด้านการเงินทรัพย์สิน บุคลากรและวิชาการมากกว่ามหาวิทยาลัยของรัฐที่ใช้ระบบราชการเป็นอันมาก

อย่างไรก็ตามมีข้อสังเกตเกี่ยวกับพระราชบัญญัติดังกล่าวอยู่บางประการที่อาจจะมีผลกระทบต่อประสิทธิภาพของการบริหารจัดการและคุณภาพมาตรฐานของการศึกษา ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นได้ดังนี้ :

1) คุณสมบัติของอธิการบดีและรองอธิการบดี

พระราชบัญญัติได้กำหนดคุณสมบัติของอธิการบดีและรองอธิการบดีไว้ว่าต้องมีคุณสมบัติได้รับปริญญาชั้นใดชั้นหนึ่งหรือเทียบเท่าจากมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาอื่นที่สภามหาวิทยาลัยรับรอง และได้ทำการสอนหรือมีประสบการณ์ด้านการบริหารมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปีในมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาอื่นที่สภามหาวิทยาลัยรับรอง

การกำหนดคุณสมบัติไว้เช่นนี้ทำให้การเลือกหรือสรรหาบุคคลที่จะมารับตำแหน่งผู้บริหารระดับสูงของมหาวิทยาลัยถูกจำกัดอยู่ในวงแคบ คือไม่เปิดโอกาสให้มีอาชีพอื่นที่ไม่อยู่ในแวดวงของมหาวิทยาลัยเข้ามาบริหาร เช่นไม่สามารถแต่งตั้งผู้ที่มีความรู้ความสามารถในด้านการบริหารการเงินหรือบริหารธุรกิจเข้ามาเป็นผู้บริหารในมหาวิทยาลัยได้ ถ้าหากผู้ที่ไม่เคยทำงานด้านการบริหารในมหาวิทยาลัยหรือทำการสอนในมหาวิทยาลัยมาก่อน อธิการบดีไม่สามารถแต่งตั้งบุคคลเหล่านี้เข้ามาช่วยบริหารการเงินและทรัพย์สินของมหาวิทยาลัยในระดับรองอธิการบดีได้ แม้จะมีความสามารถเพียงใดก็ตามแต่ขาดคุณสมบัติข้างต้น

ผลกระทบที่ตามมาก็คือ อธิการบดีและรองอธิการบดีที่ได้มาจึงต้องเป็นผู้ที่อยู่ในแวดวงของมหาวิทยาลัยของรัฐที่อยู่ในระบบราชการและยึดติดด้วยระบบราชการ และหนีไม่พ้นที่จะเอาระบบราชการมาเป็นแบบอย่างการออกกฎระเบียบต่าง ๆ ก็มีแนวโน้มที่จะอิงระบบราชการหรือเลียนแบบระบบราชการจนยากจะหนีพ้นระบบราชการไปได้

ในพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยของรัฐ ซึ่งอยู่ในระบบราชการยังเปิดโอกาสให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่เคยดำรงตำแหน่งเป็นกรรมการสภามหาวิทยาลัยมาดำรงตำแหน่งอธิการบดีและในบางสถาบันให้ดำรงตำแหน่งรองอธิการบดีได้ ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้กว้างขวางมากกว่า

อธิการบดีมีวาระการดำรงตำแหน่งสี่ปี และจะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าแต่งตั้งได้อีก มิได้กำหนดจำนวนวาระที่ดี และมีได้กำหนดให้ปฏิบัติการเต็มเวลาในมหาวิทยาลัย ซึ่งหมายถึงว่าอธิการบดีจะไปปฏิบัติภารกิจที่อื่นที่มีใช้ของสถาบันก็ได้ เหล่านี้เป็นจุดอ่อนที่ปรากฏในพระราชบัญญัติของสถาบันอุดมศึกษาในกำกับรัฐบาลในปัจจุบัน

2) สภามหาวิทยาลัย

องค์ประกอบของสภามหาวิทยาลัยได้มีการเปลี่ยนรูปแบบไปจากมหาวิทยาลัยในระบบราชการไปบ้าง โดยให้มีผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก 14 คน โดยตำแหน่ง 2 คน คือ ประธานสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยและประธานสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย ที่เหลือ 12 คน ได้บังคับให้เลือกจากบุคคลในท้องถิ่นจำนวน 4 คน ส่วนฝ่ายมหาวิทยาลัยนั้นเลือกโดยสภาวิชาการ 2 คน และเลือกโดยสภาคณาจารย์ 5 คน

ข้อสังเกตเกี่ยวกับสภามหาวิทยาลัยก็คือการเลือกกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกเพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าแต่งตั้งทั้ง 12 คน นั้นฝ่ายมหาวิทยาลัยเป็นคนเลือก ไม่เปิดโอกาสให้องค์กรภายนอกเลือกผู้แทนของตนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและกิจการต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย จึงกลายเป็นจุดอ่อนของมหาวิทยาลัยที่อาจจะเลือกเฉพาะคนที่ตนรู้จักหรือเป็นคนของตนเข้ามา ทำให้อยู่ในวงแคบและถูกชักนำโดยคนภายในมหาวิทยาลัยเพราะเป็นผู้ที่เลือก ทำให้สภามหาวิทยาลัยขาดความเข้มแข็งไม่เป็นตัวของตัวเอง ขาดความคิดที่หลากหลายหรือความคิดที่สร้างสรรค์ ซึ่งย่อมเกิดขึ้นได้ง่ายภายใต้สภาวะเช่นนี้

ผลกระทบที่ตามมาก็คือความอึดอืดระหว่างสภามหาวิทยาลัยและผู้บริหารมหาวิทยาลัย เนื่องจากสภาฯ เลือกผู้บริหารและผู้บริหารเลือกกรรมการสภาฯ เข้าระบบแบบเดียวกับมหาวิทยาลัยในระบบราชการ ซึ่งยากที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ในมหาวิทยาลัยได้ ถ้าผู้บริหารไม่ต้องการหรือถ้าผู้บริหารปฏิบัติงาน โดยไร้ประสิทธิภาพ สภาฯ ก็ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงอธิการบดีได้ง่าย ๆ แม้จะมีอำนาจก็ตาม

3) อำนาจของสภามหาวิทยาลัย

พระราชบัญญัติได้กำหนดอำนาจของสภามหาวิทยาลัยในด้านการบริหารการเงินและทรัพย์สิน การบริหารบุคคลซึ่งแตกต่างออกไปจากสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในระบบราชการ ซึ่งเป็นส่วนที่ดีที่ทำให้เกิดความคล่องตัวและเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารและจัดการ แต่มีข้อสังเกตสำหรับอำนาจต่าง ๆ ของสภาฯ ดังนี้

- ในด้านการบริหารวิชาการ สภาฯ ยังไม่ได้รับมอบอำนาจเต็มที่ เช่น การแบ่งส่วนงานยังอยู่ในอำนาจของทบวงฯ ต้องได้รับความเห็นชอบและอนุมัติจากทบวงฯ ซึ่งมีความล่าช้าตามระบบราชการ

การปรับเปลี่ยนจะไม่ทันต่อเหตุการณ์ โดยเฉพาะอุดมศึกษาซึ่งต้องการการปรับเปลี่ยนอย่างรวดเร็วในสถานการณ์ที่ความรู้และการเรียนรู้ได้ปรับเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว

- พระราชบัญญัติไม่ได้แบ่งแยกหน้าที่ให้ชัดเจนในระหว่างสภามหาวิทยาลัยกับผู้บริหารมหาวิทยาลัย หน้าที่ของสภาฯ หลายประการคล้ายคลึงกับมหาวิทยาลัยในระบบราชการ ทำให้มีข้อสังเกตดังนี้ :

- ✧ หน้าที่ของสภามหาวิทยาลัยที่ควรจะเป็นก็คือ กำหนดนโยบาย และมีภารกิจในการกำกับดูแลมหาวิทยาลัยให้ดำเนินการตามนโยบายที่ได้มอบหมาย ตลอดจนติดตามตรวจสอบ ประเมินผลการดำเนินการในภารกิจเหล่านั้น
- ✧/ หน้าที่ของฝ่ายบริหารมหาวิทยาลัย ก็คือ การดำเนินการตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายให้สอดคล้องกับนโยบายและให้ได้ประสิทธิภาพ คุณภาพ และมาตรฐานตามเป้าหมายที่สภามหาวิทยาลัยได้กำหนดเอาไว้
- ✧ เมื่อพิจารณาหน้าที่ของสภามหาวิทยาลัยตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติจะเห็นความแตกต่างกับหน้าที่ ๆ ควรจะเป็น คือ :
 - ไม่ได้กำหนดหน้าที่ให้ทำการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลการดำเนินงานของมหาวิทยาลัย จึงไม่อาจจะทราบได้ว่าฝ่ายบริหารได้ดำเนินการตามนโยบาย และภารกิจที่ได้รับมอบหมายมากน้อยเพียงใด ได้ประสิทธิภาพและสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายหรือไม่ ควรจะเปลี่ยนแปลงปรับปรุงและพัฒนาให้ดีขึ้นอย่างไร
 - อำนาจหน้าที่ของสภามหาวิทยาลัยค่อนข้างกว้างขวาง ถ้าหากไม่กระจายอำนาจให้แก่ฝ่ายบริหาร สภามหาวิทยาลัยก็จะปฏิบัติหน้าที่เสมือนฝ่ายบริหารเสียเอง กลายเป็นการแก้ปัญหาประจำวัน ไม่มีโอกาสปฏิบัติภารกิจที่สำคัญอันเป็นหน้าที่ที่ควรจะทำ
 - การที่ไม่มีมาตรการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลไม่ได้สร้างความตื่นตัว ความกระตือรือร้นให้แก่ฝ่ายบริหารที่จะดำเนินการแก้ไขพัฒนา ความคิดสร้างสรรค์ที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพัฒนางานให้ดีขึ้นอยู่เสมอ และอาจจะผันแปรเข้าสู่ความเฉื่อยชาทำงานแบบราชการไปได้ง่าย ๆ

- พระราชบัญญัติไม่มีมาตราใดเลยที่กำหนดให้มีมาตรการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลการดำเนินงานของมหาวิทยาลัย เช่น ให้มีกรรมการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผล จึงไม่อาจจะประกันได้ว่าเมื่อเปลี่ยนแปลงแก้ไขพระราชบัญญัติแล้ว การบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาจะทำให้ได้ประสิทธิภาพ คุณภาพและมาตรฐานดีขึ้นกว่าเดิมมากนักยิ่งใด

4) การกำกับและควบคุมมหาวิทยาลัย

พระราชบัญญัติได้กำหนดให้รัฐมนตรีมีหน้าที่กำกับและควบคุม โดยทั่วไป ซึ่งกิจการของมหาวิทยาลัย บรรดาเรื่องที่มหาวิทยาลัยจะต้องเสนอไปยังคณะรัฐมนตรี ให้รัฐบาลเป็นผู้เสนอ

การกำหนดหน้าที่ซึ่งควรจะเป็นหน้าที่ของสภามหาวิทยาลัยไว้เช่นนี้ เป็นการซ้ำซ้อน ซึ่งสวนทางกับการกระจายอำนาจและเป็นปัญหาทางกฎหมาย เพราะถ้ารัฐมนตรีใช้อำนาจนี้จริงก็เท่ากับว่าเรื่องทุกเรื่องที่ผ่านมาสภามหาวิทยาลัยจะต้องให้รัฐมนตรีอนุมัติด้วย นอกจากนี้เป็นการเปิดทางให้การเมืองเข้ามาแทรกแซงกิจการของมหาวิทยาลัยได้ง่ายขึ้น

ด้วยข้อสังเกตต่าง ๆ ที่ระบุนี้เพียงแต่ชี้ให้เห็นว่ายังมีจุดอ่อนในตัวพระราชบัญญัติอยู่หลายประเด็นที่ควรจะได้มีการแก้ไข

9.9 สรุป

วิกฤตอุดมศึกษาไทยได้ส่งผลกระทบต่อประเทศชาติอย่างกว้างขวาง สร้างความสูญเสียให้แก่ทุกฝ่ายทั้งในด้านส่วนบุคคล อันได้แก่ นิสิตนักศึกษา คณาจารย์ บุคลากรในสถาบันอุดมศึกษาเอง ความสูญเสียของชุมชนและสังคม ตลอดจนความสูญเสียของชาติบ้านเมืองในลักษณะต่าง ๆ กัน อันเป็นเรื่องที่ทุกฝ่ายจะต้องช่วยกันปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและแก้ไข

การแก้ไขวิกฤตอุดมศึกษาไทยนั้นมิใช่เป็นการแก้ไขปัญหาวิกฤตต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเพียงอย่างเดียว แต่เกิดขึ้นจากความจำเป็นต่อการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ของอุดมศึกษาของชาติด้วย อันได้แก่ ความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงรูปแบบการบริหารและจัดการ การขยายการศึกษาภายใต้งบประมาณที่จำกัด ความจำเป็นที่จะต้องสร้างความเป็นเลิศทางวิชาการ การขยายวิชาการใหม่ ๆ ให้ทันโลก การขยายการอุดมศึกษาสู่ปวงชน ความจำเป็นที่จะต้องเปิดอุดมศึกษาโดยเสรี การกำกับดูแลให้อุดมศึกษาได้คุณภาพและมาตรฐาน ความจำเป็นในด้านเสรีภาพของการดำเนินงานและความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาระบบประชาธิปไตยให้เกิดในสถาบันอุดมศึกษา

ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับสถาบันอุดมศึกษาจะต้องเปลี่ยนแปลง รัฐจะต้องยอมรับว่าการต่อสู้ด้วยพลังสมองและทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพมีความสำคัญที่สุดในโลกยุคโลกาภิวัตน์ รัฐจะต้องทุ่มเททรัพยากรต่าง ๆ ให้เพียงพอ เพื่อพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาอันเป็นแหล่งเพาะ สะสม พัฒนาและผลิตมันสมองของชาติให้มีความเข้มแข็ง สามารถปฏิบัติการกิจต่าง ๆ ตามความต้องการของชาติได้ จะต้องเปลี่ยนจากระบบควบคุมมาเป็นระบบส่งเสริมสนับสนุนสถาบันอุดมศึกษา ให้อุดมศึกษาเปิดเสรีเข้าถึงปวงชน มีความทันสมัยสามารถแข่งขันในระดับสากลได้ รัฐจะต้องส่งเสริมสนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษาสามารถเลี้ยงตนเองและพึ่งพาตนเองให้มาก ๆ ยิ่งขึ้น จะต้องดำเนินการให้สถาบันอุดมศึกษามีเอกภาพทางนโยบาย มีแผนพัฒนาที่เป็นระบบต่อเนื่อง มีการกิจที่จะต้องปฏิบัติและเป้าหมายที่ต้องการให้บรรลุผลที่ชัดเจน มีมาตรการการลงทุนกำกับในการกิจนั้นอย่างครบถ้วน ตลอดจนส่งเสริมสนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษาปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก โดยชักนำให้มีการปรับ รื้อระบบและปฏิรูปการบริหารการจัดการด้านอุดมศึกษา เพื่อให้ได้ประสิทธิภาพคุณภาพและมาตรฐานตลอดเวลา

ลักษณะของสถาบันอุดมศึกษาไทยในอนาคตที่น่าจะเป็นก็คือ มีขนาดพอเหมาะที่จะบริหารและจัดการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้ได้ประโยชน์สูงสุด มีลักษณะเป็นประชาธิปไตย ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำกับดูแลรักษาผลประโยชน์และใช้ประโยชน์ มีการใช้เทคโนโลยีอันทันสมัยในการเรียนการสอน มีการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ ๆ พัฒนาบุคลากรและนิสิตนักศึกษาให้มีจริยธรรมและคุณธรรม ผลิตบัณฑิตมุ่งในคุณภาพพอ ๆ กับปริมาณ มีความหลากหลายในการจัดหลักสูตรตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน มีการลงทุนเพื่อผลประโยชน์ของสถาบันและชุมชน มีเครือข่ายสัมพันธ์ร่วมกับองค์กรอื่น ดูดซับองค์ความรู้และถ่ายทอดองค์ความรู้เข้าสู่ระดับสากล

สถาบันอุดมศึกษาจะต้องมีการปรับเปลี่ยนรื้อระบบและปฏิรูปอยู่เสมอเพื่อแก้ไข ปัญหาวิกฤตต่าง ๆ และให้ทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก รัฐต้องเป็นแกนนำในการปรับเปลี่ยนเหล่านี้และการปรับเปลี่ยนจะต้องร่วมมือดำเนินการกันทุกฝ่าย

สถาบันอุดมศึกษามีทางเลือกในการปรับเปลี่ยนไป 4 ทาง ทางแรกคือรื้อปรับระบบภายในสถาบันในระบบราชการ ซึ่งมีมาตรการหลายอย่างที่สามารถทำได้ อันได้แก่ มาตรการทั่วไป ประกอบด้วย การกระจายอำนาจการบริหาร การลดขั้นตอนของการทำงาน การลดตำแหน่งที่ไม่จำเป็น การมอบหมายภาระหน้าที่การงานที่ชัดเจนและครบถ้วน การจัดการให้มีความคล่องตัว การมีหนังสือ คู่มือปฏิบัติงานที่ละเอียดและชัดเจน มาตรการการปรับองค์กรหรือโครงสร้างของสถาบันอันประกอบไปด้วยการพัฒนาสถาบันให้มีเอกลักษณ์ของความเป็นเลิศทางวิชาการเฉพาะทาง การพัฒนาหน่วยงานวิจัยสถาบัน การพัฒนาเครือข่ายข้อมูล ข่าวสาร การยุบเลิกหน่วยงานที่ไม่จำเป็น มาตรการการปรับระบบบริหารและการจัดการอันประกอบด้วย การปรับสภามหาวิทยาลัยให้เป็นองค์กรที่เข้มแข็ง การสรรหาผู้บริหารที่มีคุณภาพ การจัดการอุดมศึกษาให้ได้คุณภาพ คุณภาพของหลักสูตร การปฏิรูปการเรียนการสอนและการจัดให้มีการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลตนเอง

ทางเลือกที่สองที่สถาบันอุดมศึกษาจะพัฒนาได้ก็โดยการจัดระบบผสมผสานกับระบบราชการภายในสถาบันอุดมศึกษา โดยระดมทรัพยากรที่มีอยู่ ประกอบการหารายได้ในรูปแบบต่าง ๆ เป็นเงินนอกงบประมาณเข้าสู่สถาบันฯ อันได้แก่ รายได้ ค่าธรรมเนียมการศึกษาจากหลักสูตรปกติ หลักสูตรพิเศษ หลักสูตรสอนทางไกลและนักศึกษาต่างชาติ รายได้จากงานวิจัยอันประกอบด้วยงบประมาณวิจัย ผลผลิตจากงานวิจัย สิทธิประโยชน์และทรัพย์สินทางปัญญา รายได้จากงานบริการอันประกอบด้วยการจัดการประชุม สัมมนา หลักสูตรฝึกอบรมระยะสั้น การรับทดสอบมาตรฐานสินค้าและสิ่งประดิษฐ์ การเปิดสถานบริการ การเป็นที่ปรึกษาให้แก่ธุรกิจเอกชน รายได้จากการร่วมลงทุน การลงทุนโดยตรงและการรับบริจาค นำรายได้เหล่านี้เข้าระบบบริหารและจัดการเป็นเงินนอกงบประมาณผสมผสานเข้ากับเงินงบประมาณเพื่อแก้ไขปัญหาวิกฤตต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสถาบันอุดมศึกษา เช่น เป็นเงินเพิ่มพิเศษเพื่อรักษาคณาจารย์ที่มีคุณภาพสูง

ทางเลือกที่สามก็คือ การจัดระบบคู่ขนานระหว่างระบบราชการกับระบบที่ไม่เป็นราชการ ซึ่งสถาบันอุดมศึกษาสามารถจะทำได้โดยจัดตั้งหน่วยงานที่มีการบริหารจัดการโดยไม่ใช้ระบบราชการ ทำกิจกรรมที่มุ่งหวังผลกำไรหรือผลประโยชน์ตอบแทน เช่น สหกรณ์ออมทรัพย์ สถาบันวิทยบริการ สถาบันพัฒนาผลงานวิจัย สถาบันศึกษานานาชาติ สถานพยาบาล ศูนย์บริการอุทยานวิทยาศาสตร์ เป็นแหล่งหารายได้เงินนอกงบประมาณ คู่ขนานไปกับการใช้งบประมาณที่เป็นระบบราชการอันเป็นแหล่งที่มีการบริหารจัดการโดยไม่หวังผลกำไร

ทางเลือกที่สี่ ก็คือ การปฏิรูปสถาบันอุดมศึกษาให้ออกนอกระบบราชการตามรูปแบบของมหาวิทยาลัยในกำกับรัฐบาล ซึ่งทำให้เกิดความคล่องตัวในด้านการบริหารการเงินและทรัพย์สิน การบริหารงานบุคคล การบริหารงานวิชาการ แต่จะต้องแก้ไขในสิ่งที่ยังเป็นจุดอ่อนบางประการที่เกิดขึ้น อันได้แก่ คุณสมบัติและวาระของผู้บริหารระดับสูง การสรรหาผู้ทรงคุณวุฒิในสภามหาวิทยาลัย การแยกหน้าที่ของสภามหาวิทยาลัยให้เป็นผู้กำหนดนโยบาย กำกับดูแล ติดตามตรวจสอบการบริหารและจัดการสถาบันอุดมศึกษาและกำหนดภาระหน้าที่ให้ผู้บริหารทำหน้าที่บริหารและจัดการสถาบันอุดมศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายและประกอบภารกิจตามหน้าที่ ๆ ได้รับมอบหมาย ทั้งนี้เพื่อให้การบริหารการจัดการอุดมศึกษาไทยได้ประสิทธิภาพ คุณภาพและมาตรฐานตามหลักสากลอย่างแท้จริง

บทที่ 10

บทสรุป

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับวิกฤตอุดมศึกษาและทางออกนั้น คณะวิจัยฯ ได้ทำการศึกษาและวิจัยในด้านต่าง ๆ ดังนี้คือ ศักยภาพของไทยในการแข่งขันบนเวทีเศรษฐกิจโลก รูปแบบและลักษณะของอุดมศึกษาไทยอันพึงปรารถนาในโลกยุคโลกาภิวัตน์ บทบาทของอุดมศึกษาที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติตั้งแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 ถึงฉบับที่ 7 ปัญหาวิกฤตอุดมศึกษาไทยและทางออก อุดมศึกษาไทยสู่การเปิดเสรี อุดมศึกษาไทยสู่ปวงชน การประกันคุณภาพและมาตรฐานอุดมศึกษา อุดมศึกษาไทยกับการเข้าสู่ระบบนานาชาติ และการปรับเปลี่ยน รั้วระบบและปฏิรูปอุดมศึกษาไทย ซึ่งแบ่งเป็นบทต่าง ๆ จำนวน 9 บท แต่ละบทมีผลสรุปดังนี้ :

ศักยภาพของไทยในการแข่งขันบนเวทีเศรษฐกิจโลก

ความเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคโลกาภิวัตน์ อันเป็นโลกที่ไร้พรมแดน ยังผลให้เกิดระเบียบเศรษฐกิจโลกใหม่ เกิดการรวมกลุ่มประเทศคู่แข่งทางการค้า มีมาตรการใหม่ ๆ ในการกีดกันทางการค้า เกิดการโยกย้ายฐานการผลิตและแรงงาน ส่งผลกระทบให้เกิดความยากจนใหม่ ๆ ในประเทศพัฒนา มีกระแสหลักในระบบเศรษฐกิจต่าง ๆ เกิดขึ้น เป็นกระแสสากลนิยม ภูมิภาคนิยม พหุภาคนิยม การข้ามชั่วภูมิภาคนิยม และโลกไร้พรมแดน

การขยายตัวของปรากฏการณ์ดังกล่าว ส่งผลกระทบต่อการปรับตัวทางเศรษฐกิจสังคม วัฒนธรรมและความมั่นคงของประเทศไทยอย่างกว้างขวางต่อเนื่องเป็นลูกโซ่ จะมีการเปลี่ยนแปลงในมิติต่าง ๆ สร้างปัญหาให้เกิดความสลับซับซ้อนมากขึ้น ในมิติเศรษฐกิจจะมีการเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างภายในที่ต้องพึ่งพาอุตสาหกรรมและบริการมากขึ้น เกษตรกรรมจะเปลี่ยนเป็นรายใหญ่และเป็นธุรกิจมากขึ้น จะมีการขยายฐานการผลิตไปใช้แรงงานตามภูมิภาคและประเทศเพื่อนบ้านมากขึ้น การค้า การลงทุน รวมทั้งบุคลากรจะขยายตัวเชื่อมโยงในกลุ่มประเทศในภูมิภาคมากขึ้น ธุรกิจแต่ละธุรกิจจะมีเครือข่ายโยงใยเป็นธุรกิจแห่งชาติและขยายข้ามชาติ มิติทางด้านสังคมจะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก การขยายตัวของชนชั้นกลางจะมากขึ้นตามการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ชุมชนเมืองจะแผ่กว้างออกไป โครงสร้างประชากรเปลี่ยนแปลง มีคนวัยทำงานมากขึ้น สังคมเกษตรจะกลายเป็นครอบครัวเล็ก มีความสัมพันธ์น้อยลงไปเรื่อย ๆ มีลักษณะเป็นพหุนิยม มีความหลากหลายและมีการรวมกลุ่มกันมากขึ้น เรียกร้องผลประโยชน์มากขึ้น มีความต้องการการศึกษาทั้งในและนอกระบบสูงขึ้น

ประเทศไทยมีข้อได้เปรียบทางภูมิศาสตร์ที่เป็นศูนย์กลางของนานาชาติ สังคมระบบเปิดเสรี มีพื้นฐานทางเทคโนโลยีอันก้าวหน้าและวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ที่ผสมกลมกลืนกับนานาชาติ การเมืองระบอบประชาธิปไตย และเศรษฐกิจที่เจริญเติบโตระดับสูง มีศักยภาพสูงในการที่จะเป็นศูนย์กลางแห่งการรวมกลุ่มกับประเทศเพื่อนบ้านทั้งในรูปแบบทวิภาคีหลายฝ่าย ฝั่เหลี่ยม ห้าเหลี่ยมและหกเหลี่ยม เศรษฐกิจ ที่จะเสริมความเข้มแข็งในการแข่งขันในเวทีเศรษฐกิจโลกในอนาคตได้อย่างดี แต่จุดด้อยที่สำคัญของไทยในการแข่งขัน ก็คือ ความไม่มีเสถียรภาพทางด้านสังคมและการเมืองของรัฐบาล ทรัพยากรธรรมชาติของประเทศที่ถูกทำลายหรือทรุดโทรมไป ความสามารถทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ต่ำ และโครงสร้างทางการศึกษาที่ประชากรส่วนใหญ่ยังจำกัดอยู่ในระดับประถม อัตราเข้าเรียนในระดับที่สูงขึ้นต่ำ ทำให้ไทยขาดแคลนทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพเป็นจำนวนมาก

ไทยจะรักษาขีดความสามารถแห่งการแข่งขันในระบบเศรษฐกิจโลกใหม่ได้ก็ต่อเมื่อได้มีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนในด้านเป้าหมายและรูปแบบระบบเศรษฐกิจสังคมไทย นโยบายเศรษฐกิจจะหว่านประเทศที่ชัดเจน แต่ที่สำคัญที่สุดก็คือจะต้องรับเร่งพัฒนาขีดความสามารถด้านต่าง ๆ ที่สำคัญได้แก่ ขีดความสามารถในการต่อสู้ในองค์การเศรษฐกิจและการค้าระหว่างประเทศ การพัฒนาการรวมกลุ่มกับประเทศเพื่อนบ้าน การพัฒนาการเป็นศูนย์กลางด้านเศรษฐกิจและสังคม การพัฒนาข้อมูลข่าวสาร และโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและเกษตรกรรมแบบยั่งยืน การพัฒนาการวิจัยเชิงยุทธศาสตร์และวิสัยทัศน์อนาคต การพัฒนาขีดความสามารถในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตลอดจนอุตสาหกรรม แต่เหนือสิ่งอื่นใดก็คือการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยการให้การศึกษาที่มีคุณภาพ เพื่อเป็นพลังสมองของชาติในการที่จะแก้ไขปัญหาดัง ๆ ที่จะต้องเผชิญในเวลาต่อไป

รูปแบบและลักษณะของอุดมศึกษาไทยอันพึงปรารถนา

ประเทศไทยประเทศหนึ่งจะคงความได้เปรียบกว่าประเทศอื่น ในการแข่งขันในโลกยุคโลกาภิวัตน์นั้นมิได้ขึ้นอยู่กับการมีแผ่นดินอันกว้างใหญ่ไพศาล หรือการมีทรัพยากรธรรมชาติอันเหลือเฟือ แต่ขึ้นอยู่กับการมีทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ หรือพลังสมองที่มีอยู่และสามารถจัดการพลังสมองเหล่านั้นให้ใช้ประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาดัง ๆ สร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและสังคมของชาติให้พัฒนาก้าวหน้าอย่างมั่นคง

อุดมศึกษาในฐานะที่เป็นขุมกำลังและแหล่งผลิตทรัพยากรมนุษย์หรือพลังสมองของชาติ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในโลกยุคโลกาภิวัตน์ ประเทศไทยได้ประสบภาวะวิกฤตที่ทำลายอุดมศึกษาโดยตรง อันได้แก่ ความด้อยในขีดความสามารถทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ความด้อยในโครงสร้างการศึกษาของชาติ และภาวะวิกฤตที่ทำลายอุดมศึกษาโดยทางอ้อม อันได้แก่ การอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติของประเทศแบบยั่งยืน การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ เสถียรภาพทางสังคมและการเมือง ตลอดจนความสามารถในการบริหาร การจัดการทรัพยากรต่าง ๆ ของชาติให้ใช้ได้ให้ประโยชน์สูงสุดและคุ้มค่า

ประเทศต้องการการศึกษาที่มุ่งพัฒนาตัวบุคคลให้เป็นคนดี มีจริยธรรม คุณธรรม มีสุข ครอบครัวยั่งยืน สามารถร่วมมือและผนึกกำลังกันเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง มีเศรษฐกิจที่สมดุลย์ มีสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน เป็นสังคมที่มีสันติ สามารถอยู่ร่วมและแข่งขันกับนานาชาติได้ เพื่อเป็นประเทศชาติที่มีความเข้มแข็งและมั่นคง ซึ่งสถาบันอุดมศึกษาจะต้องมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาตัวบุคคล และสังคมให้บรรลุสิ่งอันพึงประสงค์นี้

อุดมศึกษาในอนาคตจึงต้องปรับตัวไปตามกระแสแห่งความต้องการของประเทศ ซึ่งจะต้องเป็นอุดมศึกษาที่เป็นแหล่งแห่งความรู้อันทันสมัย เป็นแหล่งที่สะสมทั้งผู้รู้ องค์ความรู้และเพิ่มพูนความรู้ ถ่ายทอดความรู้อันทันสมัย สามารถชี้นำและแก้ปัญหาต่าง ๆ ของประเทศได้ เป็นอุดมศึกษาที่เปิดเสรีให้มีการแข่งขันกันในด้านประสิทธิภาพ คุณภาพและมาตรฐาน เป็นอุดมศึกษาที่เข้าถึงปวงชน ให้บุคคลทุกระดับ ทุกเพศ ทุกวัยและทุกอาชีพได้มีโอกาสศึกษา ให้การศึกษาทั้งต่อเนื่องและตลอดชีวิต เพื่อความรู้ที่ทันสมัยอยู่เสมอและเป็นอุดมศึกษาที่มีความเป็นสากล สามารถร่วมมือหรือแข่งขันเคียงบ่าเคียงไหล่กับนานาชาติอารยะประเทศได้

บทบาทของอุดมศึกษาที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติ

แผนพัฒนาการศึกษาของชาติเป็นแผน 5 ปี ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 เริ่มเมื่อปี พ.ศ.2505 มาจนถึงปี พ.ศ.2539 มีรวมทั้งสิ้น 7 แผน

สาระสำคัญในแผนฯ ฉบับที่ 1 นั้นมุ่งขยายโอกาสทางอุดมศึกษาสู่ภูมิภาค มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยภูมิภาค แผนฯ ฉบับที่ 2 และ 3 มุ่งผลิตกำลังคนตามความต้องการของประเทศ โดยเน้นที่ 4 สาขาวิชาหลักคือ วิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ เกษตรศาสตร์และแพทยศาสตร์ ได้มีการกล่าวถึงการวิจัยทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คุณภาพการจัดการศึกษา ตลอดจนความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา ในแผนฯ ฉบับที่ 4 และ 5 มิได้กำหนดสาขาสำคัญที่จะผลิตกำลังคนระดับสูง ระบุเพียงผลิตบัณฑิตในสาขาตามความต้องการของตลาดและที่มีความจำเป็นต่อการพัฒนาประเทศ ในแผนฯ ฉบับที่ 4 ได้มีจุดเน้นที่สำคัญเรื่องการปรับปรุงคุณภาพของอาจารย์และมาตรฐานการศึกษา ระบบการศึกษาให้มีเอกภาพ วางพื้นฐานการจัดตั้งวิทยาลัยชุมชนและให้เอกชนมีบทบาทในการแบ่งเบาภาระการจัดการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาได้เข้ามามีบทบาทรับผิดชอบในการเตรียมการและประสานงานการศึกษาในแผนฯ ฉบับที่ 5 โดยเริ่มกล่าวถึงคุณภาพของบัณฑิต เสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ความรักในจริยธรรมและความเป็นไทย ตลอดจนสร้างสำนึกในการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข และเป็นแผนฯ แรกที่ได้เน้นการค้นคว้าวิจัยเพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการอย่างเด่นชัด

การลงทุนเพื่ออุดมศึกษาของรัฐตั้งแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 ถึงฉบับที่ 5 โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับร้อยละ 0.24, 0.40, 0.44, 0.42 และ 0.42 ของผลิตภัณฑ์ประชาชาติ (GDP) ตามลำดับ หรืออยู่ในระดับร้อยละ 1.70, 2.24, 2.56, 2.56 และ 2.18 ของงบประมาณรายจ่ายทั้งหมดของประเทศตามลำดับ และเป็นร้อยละ 10.14, 13.62, 13.18, 12.74 และ 11.14 ของรายจ่ายเพื่อการศึกษทั้งหมดของประเทศ จัดว่าเป็นระดับค่อนข้างต่ำมากและคงที่ มิได้พุ่งสูงขึ้นตามการขยายตัว

ของเศรษฐกิจงบประมาณเกือบร้อยละ 90 ได้ทุ่มเทไปยังการบริหารและการจัดการศึกษา ที่เหลือเป็นส่วนน้อยประมาณร้อยละ 10 ไปในด้านการวิจัย การบริการทางวิชาการและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติ

สัมฤทธิ์ผลที่เกิดในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1-5 ก็คือการขยายตัวอย่างรวดเร็วของนิสิตนักศึกษาอันเป็นผลจากการกระจายสถาบันอุดมศึกษาสู่ภูมิภาคและการมีมหาวิทยาลัยเปิด 2 แห่งกับการสนับสนุนให้มีการเปิดสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ซึ่งสองส่วนหลังนี้ทำให้เกิดการขยายตัวอย่างรวดเร็วของผู้ที่เรียนทางด้านนิติศาสตร์ สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ เป็นผลดีของประเทศที่ทำให้สัดส่วนของจำนวนผู้ที่อยู่ในวัยศึกษาเข้ารับการศึกษาระดับอุดมศึกษาสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว จนเข้าใกล้ระดับอุดมศึกษาสู่มวลชนและบัณฑิตที่สำเร็จออกมามากลายเป็นกำลังสำคัญในการรองรับภาคบริการซึ่งขยายตัวอย่างรวดเร็วในเวลาต่อมา แต่มีผลในทางกลับที่การผลิตบัณฑิตในสาขา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี อันได้แก่ วิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ เกษตรศาสตร์และแพทยศาสตร์ ต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ในแผนฯ มากและมีได้รับความสนใจส่งผลให้ขาดกำลังคนในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในเวลาต่อมา

การลงทุนของรัฐในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 ต่ำกว่าแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2-5 คือร้อยละ 0.3 ของผลิตภัณฑ์ประชาชาติหรือร้อยละ 1.96 ของงบประมาณรายจ่ายทั้งหมดและร้อยละ 10.84 ของงบประมาณเพื่อการศึกษาของประเทศ แต่ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 ได้สูงกว่าแผนพัฒนาฯ อื่น ๆ คือเป็นร้อยละ 0.58 ของผลิตภัณฑ์ประชาชาติหรือร้อยละ 3.06 ของงบประมาณรายจ่ายทั้งหมดของประเทศและเป็นร้อยละ 15.84 ของงบประมาณรายจ่ายเพื่อการศึกษาของประเทศ งบประมาณได้ทุ่มเทไปในด้านการบริหารและจัดการการศึกษาเช่นเดิมคือประมาณร้อยละ 90 ส่วนที่เหลือสำหรับงานด้านอื่น

สาระสำคัญในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 เน้นการพัฒนาคุณภาพคน มีนโยบายการศึกษาตลอดชีวิต เน้นความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การปรับปรุงระบบบริหาร ส่วนในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 เน้นนโยบายการพัฒนาคุณภาพคน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การกระจายโอกาสทางการศึกษา การศึกษาเพื่อปวงชนและเครือข่ายการเรียนรู้ แต่ในแผนปฏิบัติในอุดมศึกษานั้นเน้นในการส่งเสริมการผลิตกำลังคนในสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การจัดการศึกษาในรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย พัฒนาคุณภาพอาจารย์ ตักยภาพในการวิจัย โดยจัดตั้งสถาบันวิจัย การบริการทางวิชาการ การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ความมีอิสระในการบริหารและจัดการ

สัมฤทธิ์ผลที่เกิดก็คือ การขยายตัวอย่างรวดเร็วของจำนวนนิสิตนักศึกษาในสถาบันราชภัฏและสถาบันอุดมศึกษาเอกชน แต่ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยมีอัตราที่ต่ำกว่า โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยไม่จำกัดรับกลับลดลงและในภาพรวมทุกแห่งต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนด สัดส่วนของผู้ที่เรียนสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพิ่มขึ้นจากเดิมเล็กน้อยเมื่อเทียบกับผู้ที่เรียนในสายสังคมศาสตร์

การลงทุนของรัฐในด้านการวิจัย บริการทางวิชาการและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติ ให้แก่สถาบันอุดมศึกษาของรัฐต่ำตลอดมาทุกแผนพัฒนาฯ ทำให้สถาบันอุดมศึกษาอ่อนแอในด้านเหล่านี้โดยเฉพาะด้านการวิจัย ไม่มีผลงานวิจัยที่เป็นปึกแผ่นเพียงพอที่จะนำไปใช้เพื่อการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมของชาติให้เห็นเป็นรูปธรรมได้ และต้องพึ่งพาต่างประเทศซึ่งมีขอบเขตจำกัด เพื่อผลประโยชน์ของผู้ให้ทุน การไม่ลงทุนของรัฐทำให้เกิดผลกระทบต่าง ๆ อันเป็นการสูญเสียของชาติ ได้แก่ การขาดองค์ความรู้ไทย องค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมของประเทศ การสูญเสียการใช้พลังสมองของชาติเพื่อทำคุณประโยชน์ให้แก่ ประเทศ การสูญเสียกำลังคณาจารย์ที่มีคุณภาพและคุณภาพที่ตกต่ำลงส่งผลกระทบต่อคุณภาพการเรียนการสอนและคุณภาพของบัณฑิตที่จบการศึกษาที่ตกต่ำลง

นโยบายและแผนพัฒนาการศึกษาแต่ละแผน ไม่สอดคล้องต่อเนื่องกัน ไม่มีมาตรการกำกับ ในการนำแผนสู่การปฏิบัติ ยังผลให้ปัญหาต่าง ๆ ยั่วนเวียนอยู่ในจุดเดิม โดยมีได้มีการแก้ไข เช่น ปัญหาเอกภาพทางการศึกษา การกระจายอำนาจการบริหาร การพัฒนาคุณภาพของอาจารย์ การเพิ่ม ศักยภาพการวิจัย ฯลฯ ในเวลาเดียวกันภารกิจที่กำหนดให้เป็นหน้าที่โดยตรงของสถาบันอุดมศึกษา อันได้แก่ การวิจัย การบริการทางวิชาการ การทำนุบำรุงซึ่งศิลปวัฒนธรรมก็ได้มีการลงทุนให้เป็น รูปธรรม เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาได้ปฏิบัติภารกิจนั้น ๆ อย่างเต็มที่ ปัญหาเหล่านี้ล้วนแล้วแต่ สร้างวิกฤตให้เกิดขึ้นกับอุดมศึกษาไทยมาจนทุกวันนี้

วิกฤตอุดมศึกษาไทยและทางออก

สังคมไทยให้ความยกย่องต่อสถาบันอุดมศึกษาว่าเป็นแหล่งรวมของบุคคลผู้มีความรู้ ผลิต บัณฑิตเป็นพลังสมองอันสำคัญของชาติ ทำการค้นคว้าวิจัยศิลปวิทยาการ พัฒนาหาองค์ความรู้ใหม่ อยู่เสมอ จึงมีความคาดหวังเป็นอย่างสูง ว่าจะสามารถชี้ นำ ให้ความรู้ช่วยเหลือชุมชนและสังคม ตลอดจนแก้ปัญหาวิกฤตต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น แต่กลับกลายเป็นว่าสถาบันอุดมศึกษากลับวิกฤตเสียเอง ไม่สามารถชี้ นำ ให้ความรู้หรือช่วยเหลือสังคมดังที่มุ่งหวัง กลายเป็นผู้ตามสังคม และกลับสร้างปัญหา ให้แก่ชาติบ้านเมือง

วิกฤตอุดมศึกษาไทยเกิดจากปัญหาทั้งภายนอกสถาบันและภายในสถาบันเอง ปัญหภายนอก นั้น เกิดจากนโยบายรัฐ การเมือง การลงทุน กฎหมายควบคุม และแผนพัฒนาการศึกษาของชาติ ซึ่งต้องการการแก้ไข

นโยบายของรัฐบาลด้านอุดมศึกษานั้นไม่มีความแน่นอน เปลี่ยนแปลงไปตามรัฐบาล ที่ปรับ เปลี่ยนบ่อย ๆ ไม่สอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาของชาติ ไม่ต่อเนื่องกัน ไม่มีการยึดถือปฏิบัติ และบางครั้งก็สวนทางกัน ทำให้โครงการต่าง ๆ ไม่บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ รัฐบาลแต่ละรัฐบาลควร จะให้ความสำคัญอย่างจริงจังกับการพัฒนาการศึกษาของชาติและยึดถือแผนพัฒนาการศึกษาของชาติ เป็นนโยบายการศึกษาของชาติเป็นหลัก ออกมาตรการต่าง ๆ ควบคู่ไปกับการปฏิบัติตามนโยบาย อย่างจริงจัง และเป็นแกนนำในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงปฏิรูปอุดมศึกษาของชาติเพื่อให้อุดมศึกษา ของชาติได้พัฒนาทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างแท้จริง

รัฐบาลควรจะให้ความสนใจกับกฎหมายต่าง ๆ ที่ล้ำสมัย ซึ่งมีผลกระทบต่อความเจริญเติบโตของสถาบันอุดมศึกษา เช่น กฎหมายเกี่ยวกับที่ราชพัสดุ โดยการแก้ไข ตลอดจนออกพระราชบัญญัติใหม่ที่เกี่ยวข้อง เช่น กฎหมายสนับสนุนทุนอุดหนุนสถาบันอุดมศึกษา กฎหมายเกี่ยวกับภาษี เป็นต้น เป็นกรณีพิเศษ โดยเร่งรัดและดำเนินการให้สามารถนำออกใช้ได้โดยเร็ว

รัฐบาลควรให้ความสำคัญกับสถาบันอุดมศึกษา แต่งตั้งรัฐมนตรี ผู้มีความรู้ความสามารถ สร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าให้แก่สถาบันอุดมศึกษามากำกับดูแล และไม่ชักนำการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้องกับการอุดมศึกษา

แผนพัฒนาการศึกษาของชาติ ควรจะเป็นแผนระยะยาว กำหนดโดยระดับล่าง ระดับบนของสถาบันอุดมศึกษาร่วมกับชุมชนท้องถิ่นและองค์กรเอกชน เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นและการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติ มีกลไกกำกับในการสร้างเอกภาพทางนโยบายการศึกษาของชาติ มีมาตรการดำเนินการให้เป็นไปตามแผน และต่อเนื่องกันจนบรรลุเป้าหมายที่กำหนด

การลงทุนด้านการศึกษาที่ต่ำมาตลอด ควรจะเร่งรัดให้สูงขึ้นตามอัตราเพิ่มของรายได้ประชาชาติและให้ทัดเทียมกับมาตรฐานสากลมีการระดมทุนทั้งทางตรงทางอ้อมให้แก่สถาบันอุดมศึกษาได้ ปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ ได้เต็มที่ตามที่ได้รับมอบหมาย

ทบวงฯ และกระทรวงฯ ซึ่งควบคุมสถาบันอุดมศึกษาควรเปลี่ยนแปลงบทบาทจากการควบคุมมาเป็นกำกับดูแลและส่งเสริม กระจายอำนาจที่ซ้ำซ้อนกับสภามหาวิทยาลัยให้เป็นอำนาจของสภามหาวิทยาลัยลดขั้นตอน และความล่าช้าต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ดำเนินนโยบายให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาของชาติ แก่กฎหมายและให้การสนับสนุนในการแก้กฎหมายต่าง ๆ ที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาและการเจริญเติบโตของสถาบันอุดมศึกษา ปรับปรุงและใช้ระบบการตรวจสอบติดตามประเมินผลมาทดแทน เพื่อประกันคุณภาพและมาตรฐานของสถาบันอุดมศึกษา ให้สถาบันอุดมศึกษามีการแข่งขันกันโดยเสรี เพื่อให้มีประสิทธิภาพและคุณภาพยิ่งขึ้น

วิกฤตอุดมศึกษาไทยอันเกิดจากปัญหาภายในสถาบันอุดมศึกษา ได้แก่ พระราชบัญญัติสถาบันอุดมศึกษาในระบบราชการ สภามหาวิทยาลัย หน้าที่นโยบายและเป้าหมายของมหาวิทยาลัย โครงสร้างการบริหาร ผู้บริหาร หลักสูตร คุณภาพอาจารย์และการเรียนการสอน คุณภาพบัณฑิต การวิจัย และความขาดแคลนบุคลากรอันเป็นสิ่งที่ต้องการการแก้ไข

พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยในระบบราชการไม่ก่อให้เกิดความคล่องตัว และความรวดเร็วในการบริหารและจัดการที่ควรจะต้องแก้ไขเข้าสู่ระบบมหาวิทยาลัยในกำกับรัฐบาล

สภามหาวิทยาลัยที่มีความอ่อนแอไม่สร้างสรรค์ ไม่กระจายอำนาจ ไม่ปฏิบัติหน้าที่ในการกำหนดนโยบายควบคุมดูแลการบริหาร การจัดการสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงให้เข้มแข็งเพื่อปฏิบัติหน้าที่สำคัญให้แก่มหาวิทยาลัยได้

สถาบันอุดมศึกษาเจริญไร้ทิศทาง ไม่มีการพัฒนาให้ต่อเนื่อง ใช้ทรัพยากรซ้ำซ้อน ไม่สามารถปฏิบัติงานที่เอื้อประโยชน์ต่อสังคม ซึ่งจะต้องปรับปรุงแก้ไข ให้มีการกำหนดนโยบาย ทิศทาง เป้าหมายและภารกิจที่จะต้องปฏิบัติให้ชัดเจน ทำการพัฒนาให้มีการต่อเนื่อง ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้ ได้ประโยชน์สูงสุด สามารถปฏิบัติงานที่เอื้อประโยชน์ต่อสังคมได้

การแบ่งส่วนราชการที่มีมากเกินไปและโครงสร้างการบริหารที่ขาดความเป็นชุมชนวิชาการที่ ควรจะต้องมีการปรับ ยุบ รวม และพัฒนาโครงสร้างให้เป็นชุมชนวิชาการชั้นใหม่

ผู้บริหารที่ไร้ประสิทธิภาพ ไม่รู้ระบบบริหาร ไม่สามารถพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาให้ต่อเนื่อง ได้ ซึ่งจะต้องเปลี่ยนแปลงวิธีการสรรหาการได้มาซึ่งผู้บริหารและจะต้องมีระบบพัฒนาคณากรผู้ บริหารอย่างจริงจัง

ระบบราชการที่มีความล่าช้าขาดความคล่องตัว ซึ่งจะต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแก้ไข ลดความซ้ำซ้อน ขั้นตอนเพื่อให้เกิดความรวดเร็วและคล่องตัว

หลักสูตรที่ล้าสมัย แยกวิชามากเกินไป มีความซ้ำซ้อน ลอกเลียนซึ่งกันและกัน ไม่มีความ หลากหลาย ขาดความยืดหยุ่น ไม่เป็นสากลและไม่เกิดบูรณาการ ซึ่งจำเป็นที่จะต้องปฏิรูปและเปลี่ยน แปลงให้ทันสมัยไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อน มีความหลากหลายเหมาะสมตามความต้องการของผู้เรียน และมุ่งเน้นความเป็นอิสระเสรีในการค้นหาความจริงและปูพื้นฐานให้มีความมองงามทางสติปัญญา ก้าว ทันโลกได้

คุณภาพของอาจารย์ที่ลดลง จำนวนผู้มีคุณภาพน้อยลง ซึ่งจะต้องพัฒนาให้มีจำนวนและ คุณภาพสูงขึ้น กำหนดภาระงานให้เป็นมาตรฐาน มีมาตรการจูงใจ มาตรการสนับสนุน มาตรการ ยกย่อง มาตรการติดตามผลงานและมาตรการฝึกอบรมพัฒนาอาจารย์ให้มีประสิทธิภาพและทันสมัย อยู่เสมอ

วิธีการเรียนการสอนที่ล้าสมัยซึ่งจะต้องปฏิรูปจากการเรียนรู้เป็นการเรียนเพื่อเรียนรู้ ให้มี ปัญญาอันเกิดจากการสัดับการเล่าเรียน การฝึกปฏิบัติคิดพิจารณาเหตุผลและแก้ปัญหาเป็น และการ สอนที่มีการถ่ายทอดในความถูกต้องของเนื้อหาที่มีความเชื่อมโยงกันเป็นระบบ ตามความเหมาะสม และมีประโยชน์พร้อมกับการนำสื่อและเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้าสู่ระบบการเรียนการสอน

คุณภาพบัณฑิตที่มีมาตรฐานลดลง ขาดการแสวงหาความรู้และขาดคุณสมบัติที่ดี ซึ่งจะต้อง พัฒนาให้เกิดความอยากรู้อยากเรียนควบคู่ไปกับคุณธรรม จริยธรรม บุคลิกภาพ ร่างกายและจิตใจ

ความขาดแคลนบุคลากร ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐอันเนื่องมาจากการจำกัดอัตราของรัฐที่ ครอบคลุมทุกหน่วยราชการ ตลอดจนไม่เห็นความสำคัญของสาขาวิชาการพื้นฐานต่าง ๆ ที่จะต้อง พัฒนาในสถาบันอุดมศึกษา เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ไทย เช่น โบราณคดี ประวัติศาสตร์ ซึ่งจะต้องมี การเปลี่ยนแปลงแก้ไข

การวิจัยที่รัฐลงทุนให้น้อย สถาบันอุดมศึกษามีบทบาทน้อย สร้างองค์ความรู้ใหม่และองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการขึ้นำ ต่อสังคม ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมได้น้อย ซึ่งรัฐจะต้องทุ่มเทการลงทุนด้านการวิจัยและพัฒนาให้แก่สถาบันอุดมศึกษาอย่างจริงจัง ทั้งในด้านทรัพยากรบุคคล อาคารสถานที่และอุปกรณ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับการวิจัยและจะต้องทุ่มทุนเพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาได้ปฏิบัติงานด้านการให้บริการทางวิชาการ การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายอย่างจริงจัง

อุดมศึกษาสู่การเปิดเสรี

อุดมศึกษาไทยจะต้องเปิดเสรี เพื่อสนองตอบต่อความต้องการของประชากรในวัยทำงานที่เพิ่มสูงขึ้น การปรับตัวของแรงงานที่ต้องใช้ความรู้ในระดับที่สูงขึ้น และการปรับสัดส่วนของการเรียนต่อเข้าอุดมศึกษาเพื่อเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ เป็นพลังสมองของชาติที่สูงขึ้น รัฐไม่สามารถที่จะดำเนินการเป็นด้านหลักอีกต่อไป จะต้องเปิดเสรีให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการอุดมศึกษา ให้เอกชนทั้งในและนอกประเทศช่วยลงทุน ระดมทุนหรือร่วมลงทุนในด้านการอุดมศึกษาของชาติ เปิดโอกาสให้มีการแข่งขันกันโดยเสรีทั้งด้านประสิทธิภาพ คุณภาพและมาตรฐาน

แม้ว่าสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในปัจจุบันจะช่วยแบ่งเบาภาระของรัฐในการผลิตบัณฑิตให้แก่ชาติบ้านเมือง แต่ก็ยังมีจุดอ่อนอยู่หลายประการ โดยเฉพาะส่วนใหญ่ยังกระจุกอยู่ในตัวเมืองในแหล่งที่มีเศรษฐกิจดี ไม่กระจายที่ตั้งออกไปตามหัวเมืองและเปิดโอกาสให้ชาวชนบทได้มีโอกาสศึกษา ทั้งยังมีบทบาทน้อยในการผลิตบัณฑิตสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี อันเป็นสาขาที่ประเทศต้องการสูง รวมไปถึงด้านการวิจัย การให้บริการทางวิชาการและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติ อีกทั้งความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างสถาบันอุดมศึกษาเอกชนกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและของต่างประเทศมีลักษณะหลวม ๆ เป็นความร่วมมือระหว่างตัวบุคคลมากกว่าสถาบัน ไม่เป็นปีกแผ่นมั่นคง การปฏิบัติการให้ความร่วมมือเพื่อผลประโยชน์ร่วมกันทั้งทางด้านเศรษฐกิจและพัฒนาวิชาการนั้นมีน้อยมาก รัฐยังให้ความช่วยเหลือต่อสถาบันอุดมศึกษาเอกชนน้อย ไม่ได้มีมาตรการที่จะให้ความช่วยเหลืออย่างจริงจังดังที่ประเทศพัฒนาหลายประเทศได้ดำเนินการ

รัฐจะต้องยอมรับในบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในด้านการดำรงอยู่ การแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายของรัฐ การมีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือชาติในการผลิตพลังสมอง การวิจัย การให้บริการทางวิชาการและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติ จำเป็นที่จะต้องให้ความช่วยเหลือต่อสถาบันอุดมศึกษาเอกชนอย่างจริงจัง โดยมีมาตรการช่วยเหลือในรูปแบบต่าง ๆ นอกจากกองทุนหมุนเวียนเงินยืมดอกเบี้ยต่ำแล้ว ควรจะมีกองทุนสมทบ การลงทุนร่วม การลงทุนให้ทางอ้อม มาตรการทางกฎหมายและมาตรการทางภาษี สนับสนุนให้สถาบันเอกชนกระจายไปตามท้องถิ่น ชักนำสถาบันอุดมศึกษานานาชาติที่มีชื่อเสียงมาลงทุน เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมีความมั่นคง มีคุณภาพมาตรฐาน สามารถแข่งขันกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเข้าสู่ระบบสากลได้

ทางออกทางหนึ่งที่รัฐควรจะดำเนินการก็คือ การจัดตั้งคณะกรรมการภาครัฐและเอกชน เพื่อพัฒนาอุดมศึกษาของชาติควบคู่กับกรรมการภาครัฐและเอกชนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจที่มีอยู่แล้ว การพัฒนาอุดมศึกษาเป็นส่วนสำคัญของการพัฒนาสังคม การพัฒนาเศรษฐกิจควรจะทำควบคู่ไปกับพัฒนาการศึกษา ซึ่งเป็นการพัฒนาด้านสังคม วัตถุประสงค์ของกรรมการชุดนี้ก็เพื่อให้เอกชนมีส่วนร่วมกับรัฐอย่างแท้จริงในการพัฒนาการศึกษาของชาติ ทำหน้าที่เสริมสร้างการศึกษาของชาติให้เป็นเอกภาพทางนโยบาย ระดมทุนเพื่อพัฒนาการศึกษาของชาติให้เป็นไปตามแผนพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สร้างความกดดันและกระตุ้นเตือนให้สถาบันอุดมศึกษามีการเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงให้ทันต่อโลก มีการแข่งขันในด้านประสิทธิภาพและคุณภาพ ตรวจสอบ ประเมินผลและประกันคุณภาพ ตลอดจนพัฒนานโยบายและมาตรการความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับภาคธุรกิจเอกชน ในการนำอุดมศึกษาสู่ปวงชน การวิจัยและพัฒนาการบริการทางวิชาการ เพื่อถ่ายทอดความรู้สู่การปฏิบัติอย่างจริงจัง มีกองทุนเพื่อพัฒนาอุดมศึกษาของชาติที่ควรจะได้มาจากกองทุนเบื้องต้นที่รัฐสนับสนุน กองทุนสมทบ กองทุนจากเงินเหลือจ่ายประจำปี กองทุนจากโครงการพัฒนาเศรษฐกิจ คณะกรรมการฯ ควรจะมีหน้าที่ผลักดันให้รัฐออกมาตรการทางอ้อมต่าง ๆ เช่น มาตรการทางภาษี การลดหย่อนค่าใช้จ่ายที่จำเป็นต่อการศึกษา การแก้ไขกฎระเบียบต่าง ๆ ให้เกิดความคล่องตัว เพื่อช่วยเหลือนำสถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน

อุดมศึกษาสู่ปวงชน

ภายใต้กระแสโลกยุคโลกาภิวัตน์ที่ความรู้ต่าง ๆ ได้พัฒนาเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว และภายใต้ความกดดันที่พลเมืองของชาติจะต้องมีความรู้ที่ทันสมัยอยู่เสมอ เพื่อให้มีสมรรถภาพและความเข้มแข็งเพียงพอที่จะแข่งขันกับประเทศต่าง ๆ ได้ สถาบันอุดมศึกษาจึงต้องเพิ่มบทบาทสำคัญในการกระจายโอกาสทางการศึกษาสู่ปวงชน โดยใช้กลไกของสื่อการสอนทางไกลที่ทันสมัย ให้การศึกษาในหลักสูตรต่อเนื่องและการศึกษาตลอดชีวิตแก่ประชาชนทุกระดับทุกอาชีพ ทุกชุมชนและท้องถิ่นโดยไม่จำกัดเวลา

ประเทศต่าง ๆ ที่ตระหนักถึงความสำคัญทางด้านนี้ เช่น มาเลเซีย ญี่ปุ่น อังกฤษ และออสเตรเลีย ต่างก็กำหนดนโยบาย แผนปฏิบัติและเป้าหมายที่เด่นชัดพร้อมกับการดำเนินการเพื่อนำอุดมศึกษาสู่ปวงชนในชาติของตน ประเทศไทยไม่เคยมีนโยบาย เป้าหมาย แผนปฏิบัติการ มาตรการ และการดำเนินการอันเด่นชัดในเรื่องนี้

การนำอุดมศึกษาสู่ปวงชนมีความสำคัญสำหรับประเทศไทยอย่างยิ่ง เพราะระดับการศึกษาของประชากรไทยอยู่ในระดับที่ต่ำตั้งแต่ระดับผู้นำท้องถิ่นไปถึงระบบแรงงานที่ต้องการแรงงานฝีมือ และจำนวนประชากรที่ต้องการระดับความรู้ที่สูงขึ้น ซึ่งความรู้ในระดับประถมและมัธยมไม่สามารถจะนำมาใช้เป็นประโยชน์ ต่อการพัฒนาประเทศได้เพียงพอ การยกระดับการศึกษาของประชากรไทยจึงต้องแทรกด้วยความรู้ระดับอุดมศึกษาที่จำเป็นเข้าไปด้วยในทุกองค์กรและทุกชุมชน สถาบันอุดมศึกษาไทยจึงต้องเพิ่มภาระและบทบาทมากขึ้นในการกระจายโอกาสทางการศึกษา

โดยภารกิจดังกล่าว การสร้างเอกภาพทางนโยบายให้แก่สถาบันอุดมศึกษาจำเป็นที่จะต้องทำให้เป็นรูปธรรม โดยกำหนดเป้าหมายหลักของการศึกษาของชาติเป็นเป้าหมายเดียวกัน กำหนดเป้าหมายรองและภารกิจหลักให้แก่กลุ่มสถาบันอุดมศึกษาแตกต่างกันไป ให้มีเป้าหมายรองที่ชัดเจน แบ่งภารกิจและความรับผิดชอบที่แตกต่างกันเพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนแต่สามารถประสานกันได้ กระจายอำนาจการบริหารและจัดการเพื่อให้เกิดความคล่องตัว ดำเนินการจัดการอุดมศึกษาให้ได้ดุลยภาพระหว่างประสิทธิภาพ ความเสมอภาคและคุณภาพมาตรฐาน จัดให้หลักสูตรมีความหลากหลายทั้งเป็นหลักสูตรที่มีปริญญาและไม่มีปริญญา หลักสูตรระยะสั้นและระยะยาวที่สามารถต่อเนื่องและบุคคลหรือชุมชนสามารถเลือกเรียนได้ และให้สามารถเรียนต่อเนื่อง ตลอดชีวิต

เพื่อให้เป็นเอกภาพสถาบันอุดมศึกษาไทยควรแบ่งเป็น 3 ระบบย่อย คือระบบมหาวิทยาลัย เน้นการให้การศึกษาระดับสูง ปริญญาตรี โท เอก หลายสาขาวิชา มุ่งสู่ความทันสมัยและระดับสากล เพื่อแข่งขันกับนานาชาติได้ ระบบสถาบันอุดมศึกษาระดับสูง เน้นการให้การศึกษาระดับอุดมศึกษา ปริญญาตรี อุดมศึกษาทั่วไปและปริญญาโท เฉพาะบางสาขาวิชา มุ่งอุดมศึกษาสู่ปวงชนและอุดมศึกษาตลอดชีวิต เพื่อให้สามารถพัฒนาชุมชนและท้องถิ่นได้ และระบบวิทยาลัยหรือวิทยาลัยวิชาชีพ เฉพาะ เน้นการให้การศึกษาระดับปริญญาตรีหรือต่ำกว่า มุ่งอุดมศึกษาเฉพาะกลุ่มเพื่อสามารถประกอบอาชีพเฉพาะการศึกษาต่อเนื่องและการศึกษาตลอดชีวิต ระบบทั้งสามนี้เชื่อมต่อกันด้วย เครือข่ายสารสนเทศ สามารถประสานและพึ่งพาซึ่งกันและกัน แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ ใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ร่วมกันได้

การประกันคุณภาพและมาตรฐานอุดมศึกษา

การประกันคุณภาพและมาตรฐานสถาบันอุดมศึกษาเป็นหัวใจที่สำคัญของการศึกษาของชาติ เนื่องจากเป็นสิ่งที่จะทำให้ประชาชนในชาติได้มั่นใจว่าสถาบันอุดมศึกษาได้ทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ได้ครบสมบูรณ์ ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและให้ผลผลิตของการศึกษา ได้คุณภาพมาตรฐาน สามารถนำพาประเทศบ้านเมืองให้เจริญพัฒนาก้าวหน้าตามเหตุการณ์และสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป ประเทศที่เห็นความสำคัญในเรื่องนี้ เช่น อังกฤษ ออสเตรเลีย สหรัฐอเมริกาและแคนาดา ได้วางมาตรการในการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลคุณภาพและมาตรฐานอุดมศึกษาอย่างมีระบบ มีความชัดเจนและมีรายละเอียดต่าง ๆ ที่ให้ปฏิบัติตั้งแต่หน่วยเล็กคือบุคคล ไปจนถึงองค์กร มีทั้งการประเมินตนเองและจากบุคคลภายนอก มีทั้งองค์กรของรัฐ เอกชน องค์กรวิชาชีพ ตลอดจนสื่อมวลชน คอยตรวจสอบติดตามประเมินผลคุณภาพและมาตรฐาน โดยกระทำอย่างต่อเนื่องและเผยแพร่สู่สาธารณชน

สถาบันอุดมศึกษาไทยมีลักษณะคล้ายกับหลายประเทศในเอเชียที่รัฐทำหน้าที่ควบคุม กำกับดูแลคุณภาพและมาตรฐาน ซึ่งความเข้มงวดกวดขันแตกต่างกันไปแล้วแต่กรณี เช่น ในญี่ปุ่นค่อนข้างจะเข้มงวดกวดขันจนทำให้หลักสูตรการศึกษาเป็นรูปแบบเดียวกันหรือเป็นเอกรูป ซึ่งญี่ปุ่นกำลังจะปฏิรูปเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมในทศวรรษใหม่นี้ สำหรับในประเทศไทยความเข้มงวดกวดขันมีน้อย

โดยเน้นไปที่การรับรองวิทยฐานะของสถาบันอุดมศึกษาหรือหน่วยงานที่เปิดใหม่ หลักสูตรใหม่ กำลังคนใหม่ที่จะเข้าสู่ระบบ ตลอดจนการแต่งตั้งตำแหน่งทางวิชาการภายใต้ระบบราชการ ซึ่งยังขาดความอิสระ ความคล่องตัว แต่ที่สำคัญก็คือไม่มีระบบของการตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผลคุณภาพและมาตรฐาน การบริหารและการจัดการองค์การสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและอุดมศึกษาในกำกับ ตลอดจนไม่มีองค์กรเอกชน สื่อมวลชนคอยตรวจสอบ องค์กรวิชาชีพนั้นมียุ้งที่ช่วยตรวจสอบ เช่น ทางด้านแพทยศาสตร์และวิศวกรรมศาสตร์ แต่ก็เน้นในเรื่องมาตรฐานหลักสูตรและไม่มี การตรวจสอบหลังจากที่ได้รับรองวิทยฐานะของสถาบันอุดมศึกษานั้น ๆ ไปแล้ว

การที่ไม่มีมาตรการในการติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษา ส่งผลให้มีการละเลยต่อหน้าที่อันพึงรับผิดชอบและปฏิบัติ ความกระตือรือร้นที่จะปรับปรุงพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาของตน ตลอดจนผลกระทบไปสู่ความอ่อนแอและวิกฤตอุดมศึกษาของสถาบันในด้านต่าง ๆ ในท้ายที่สุด การติดตามตรวจสอบและประเมินผลที่กระทำเป็นระบบและอย่างต่อเนื่องจะส่งผลดีให้หลายประการ อันได้แก่ การกระตุ้นเตือนให้บุคคลในสถาบันรับผิดชอบต่อภาระหน้าที่ในการปฏิบัติงาน มีความชัดเจนในภาระหน้าที่ที่คาดหวังและสนองตอบต่อผลการปฏิบัติงาน จุดเด่นที่ได้พัฒนาขึ้นและจุดด้อยที่จะต้องแก้ไข ใช้เป็นมาตรการในการวัดผลตอบแทนของ การปฏิบัติงาน ซึ่งสร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นหรือช่วยให้หน่วยงานได้รับการสนับสนุนจากผู้ให้ทุน ตลอดจนสามารถวางแผนและพัฒนาเพิ่มประสิทธิภาพของการดำเนินงานให้ถูกทิศทาง ซึ่งล้วนแล้วแต่จะเป็นการนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าของสถาบันในท้ายที่สุด

การติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลคุณภาพและมาตรฐานของสถาบันอุดมศึกษาจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นที่ทั้งทบวงและสถาบันอุดมศึกษาจะต้องดำเนินการ ทบวงฯ จะต้องแก้ไขการดำเนินการต่าง ๆ ในการประกันคุณภาพและมาตรฐานของสถาบันอุดมศึกษาที่ไม่เหมาะสมให้หมดสิ้นไปและร่วมกับสถาบันอุดมศึกษาได้สังกัดวางมาตรการให้การติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลในกิจการต่าง ๆ ของทบวงฯ และของสถาบันอุดมศึกษาให้เป็นระบบ มีการติดตามตรวจสอบอย่างต่อเนื่อง โดยกระทำเป็นลำดับของกิจกรรม อันได้แก่ การกำหนดภารกิจเป้าหมายเชิงคุณภาพมาตรฐานให้ชัดเจน วางแผนและดำเนินการกิจกรรมเป็นขั้นตอน ดำเนินการการติดตาม ตรวจสอบประเมินผล ทำการเปรียบเทียบกับมาตรฐานที่กำหนดเพื่อนำไปสู่การประกันคุณภาพพัฒนาวิธีการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลให้คงไว้ซึ่งความเป็นธรรม ความถูกต้องและปรับเปลี่ยนไปให้เหมาะสมกับเหตุการณ์ สถานการณ์ ตลอดจนประกาศถึงระดับคุณภาพมาตรฐานของสถาบันอุดมศึกษาสู่สาธารณชนให้ได้รับทราบอยู่เสมอ

อุดมศึกษาไทยกับการเข้าสู่ระบบนานาชาติ

อุดมศึกษาไทยจะทันสมัยและทันโลกก็ต่อเมื่ออุดมศึกษาไทยสามารถพัฒนาเข้าสู่ระบบสากลหรือนานาชาติได้ อุดมศึกษาไทยจะต้องมีความสัมพันธ์กับนานาชาติ สามารถดูดซับองค์ความรู้และทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพจากนานาชาติเข้าสู่คลังแห่งความรู้ ถ่ายทอดความรู้อันทันสมัยสู่ชนชาวไทยและชาวโลก สามารถสร้างสรรค์ความกลมกลืนหรือดุลยภาพระหว่างสังคม วัฒนธรรมไทย ความเป็นไทยกับความเป็นสากลสัมพันธ์กับชนชาติอื่น เพื่อการอยู่ร่วมกันโดยสันติได้ในประชาคมโลก

ประเทศต่าง ๆ ทั้งในทวีปเอเชีย ยุโรป อเมริกา ออสเตรเลียต่างตระหนักถึงความจำเป็นในการที่จะพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาของตนให้มีความทัดเทียมกับนานาชาติ ได้ปฏิรูประบบสถาบันอุดมศึกษา และปรับบทบาทให้ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของประเทศและของโลกซึ่งได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

ในกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านของไทย มีหลายประเทศที่เร่งรัดพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาของตน เพื่อให้เจริญรุดหน้าสนองตอบต่อความต้องการของประเทศ

ประเทศมาเลเซียได้วางเป้าหมายที่จะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยให้ความสำคัญต่อการศึกษาระดับอุดมศึกษาเป็นอันดับแรกสุด ได้มุ่งในการสร้างเอกภาพทางการศึกษา พัฒนาสถาบันอุดมศึกษาในด้านคุณภาพ ประกันคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา เร่งระดมทุนร่วมกับเอกชนพัฒนา เพิ่มนักศึกษาทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้ทันกับความต้องการของประเทศ อนุญาตให้สถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศที่มีชื่อเสียงเข้ามาเปิดวิทยาเขตในประเทศ โดยมีเป้าหมายที่จะให้มาเลเซียเป็นศูนย์กลางของการศึกษานานาชาติ นำอุดมศึกษาเข้าสู่สากลและดึงดูดนักศึกษาต่างชาติเข้ามาเรียน

ประเทศสาธารณรัฐเวียดนามมีเป้าหมายหลักในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อพัฒนาประเทศ เร่งระดมทุนทั้งเงินช่วยเหลือและเงินกู้จากต่างประเทศมาพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาของตน โดยเน้นที่คุณภาพและขยายโอกาสทางการศึกษา สร้างเครือข่ายสถาบันอุดมศึกษาทั้งภายในและต่างประเทศ อนุญาตให้ต่างประเทศเข้ามาตั้งวิทยาเขตเพื่อพัฒนาอุดมศึกษาสู่ระบบสากล

ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ได้เร่งรัดพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาของตนรอบด้าน ตั้งแต่การปรับปรุงสภาพทั่วไปของสถาบันอุดมศึกษา ปฏิรูประบบการบริหารและจัดการ ปรับเปลี่ยนจากระบบรัฐควบคุมมาเป็นระบบรัฐกำกับ พัฒนาสาขาวิชาการที่สำคัญ จัดตั้งระบบบริการอุดมศึกษาเพื่อกระจายโอกาสทางการศึกษาและจัดลำดับความสำคัญของสถาบันอุดมศึกษาหนึ่งถึงร้อยสถาบัน เพื่อเร่งรัดให้การสนับสนุนที่จะเป็นสถาบันอุดมศึกษาชั้นนำของโลก

ประเทศฟิลิปปินส์ได้มุ่งปฏิรูปการบริหารและจัดการสถาบันอุดมศึกษา ให้ออกจากระบบราชการ เปลี่ยนบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาให้เป็นสถาบันผลิตบุคลากรเพื่อป้อนตลาดแรงงาน มุ่งในความสมดุลระหว่างความเป็นเลิศทางวิชาการกับความต้องการของสังคม ความสมดุลระหว่างความรู้และภาคปฏิบัติ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับอุตสาหกรรมและเอกชน มุ่งในคุณภาพทางปัญญาของคน และจัดกระบวนการประกันคุณภาพของสถาบันอุดมศึกษาใหม่

ประเทศอินโดนีเซียมุ่งในการปรับปรุงคุณภาพอาจารย์และคุณภาพบัณฑิตที่ผลิตออกไป ได้เพิ่มบทบาทของเอกชนในอุดมศึกษามากขึ้น ขยายโอกาสทางการศึกษา ขยายอาชีพและเชื่อมโยงอุดมศึกษาเข้ากับอุตสาหกรรม

อุดมศึกษาของประเทศเพื่อนบ้านเหล่านี้จึงมีโอกาที่จะล้ำหน้าประเทศไทยไปได้มาก ด้วยความตั้งใจจริงของรัฐบาลของประเทศเหล่านั้นที่จะพัฒนาอุดมศึกษาภายในประเทศให้เจริญ

ประเทศอินเดียพยายามจัดหาแหล่งทุน เพิ่มการลงทุนของภาคเอกชนเพื่ออุดมศึกษามากขึ้น เพิ่มจำนวนคณาจารย์และนักศึกษาทั่วประเทศเน้นการศึกษาด้านสหวิชาการ การใช้สื่อทางไกลในการเรียนการสอน ประสมประสานกันระหว่างการเรียนหลักสูตรปกติและหลักสูตรทางไกลและความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัย

ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศหนึ่งที่ปฏิรูปอุดมศึกษาเพื่อเตรียมเข้าสู่โลกยุคโลกาภิวัตน์มากที่สุด มีการรื้อระบบภายในสถาบันอุดมศึกษา ยกเลิกโครงสร้างและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่เคยใช้ควบคุมสถาบันอุดมศึกษา สร้างระบบใหม่ขึ้นให้มีการประเมินตนเอง ปรับปรุงหลักสูตรและวิธีการสอนใหม่ สร้างความหลากหลายของหลักสูตรให้นักเรียนเลือกเรียนตามความต้องการเพื่อรองรับกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมได้ทัน เร่งรัดในการปรับปรุงบัณฑิตวิทยาลัย เพิ่มนักวิจัยและทุนอุดหนุนการวิจัย โดยเฉพาะทางวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์ปรับปรุงประสิทธิภาพของสถาบันอุดมศึกษา ขยายบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการรองรับการศึกษาตลอดชีวิต เพื่อให้ประชาชนของตนมีความรู้ก้าวหน้าและทันสมัยอยู่เสมอ/ และเน้นการแลกเปลี่ยนความร่วมมือกับนานาชาติ โดยมีเป้าหมายที่ให้อุดมศึกษาของตนมีคุณภาพเป็นมาตรฐานสากลและสามารถแข่งขันกับตะวันตกได้

ในส่วนของประเทศเกาหลีใต้ได้มุ่งเน้นคุณภาพการศึกษามากกว่าปริมาณ ทุ่มการลงทุนด้านการศึกษามากมาย มุ่งเป้าหมายไปที่ความต้องการการศึกษาของประชาชน ให้อิสระแก่การบริหารการศึกษาของท้องถิ่น จัดการบริหารจัดการด้านการศึกษาให้เข้าระบบ พัฒนาคณาจารย์ ปรับปรุงหลักสูตรและวิธีการให้การศึกษา พัฒนากำลังคนโดยเน้นที่วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและมีเป้าหมายให้อุดมศึกษาสู่ความเป็นเลิศ โดยเน้นที่คุณภาพของบัณฑิตให้มีบุคลิกภาพที่ดี ความเป็นเลิศในวิชาการความมีอิสระเสรีในเชิงความคิด สำนึกในความเสมอภาคและมุ่งหวังในอนาคตที่ดีกว่า

ระบบอุดมศึกษาและการบริหารจัดการอุดมศึกษาของประเทศอังกฤษจัดว่าดีที่สุดในกลุ่มประเทศยุโรปด้วยกัน กระนั้นก็ตามอังกฤษได้มีแผนปฏิรูปอุดมศึกษาของตนเพื่อการแข่งขันในระดับสากล โดยดึงดูดบุคลากรที่มีคุณภาพเข้าสู่สถาบัน ยกกระดับประสิทธิภาพการเรียนการสอน เร่งรัดพัฒนาความรู้พื้นฐาน ความรู้ประยุกต์และแนวทางแก้ปัญหา ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้ได้ประโยชน์สูงสุด รองรับนิสิตให้ได้สูงสุดด้วยความเป็นธรรมและโปร่งใส รักษามาตรฐานและประกันคุณภาพการศึกษา โดยมีเป้าหมายที่การแข่งขันระดับสากล

ประเทศออสเตรเลียมุ่งปฏิรูปการศึกษา โดยเน้นที่เอกภาพทางนโยบาย จัดสถาบันอุดมศึกษาเข้าเป็นระบบและเครือข่าย จัดสรรงบประมาณให้เกิดความเป็นธรรม ปรับปรุงระบบบริหารและการจัดการทั้งด้านการเงิน บุคลากร ปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรคุณภาพของหลักสูตร มุ่งเน้นความต้องการของชาติในอนาคต การพัฒนาแรงงานกำลังคนตามความต้องการของประเทศ การให้ความช่วยเหลือนิสิตและบุคคลที่ด้อยโอกาสด้วยงบประมาณที่สูง จัดการประกันคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา ให้อุดมศึกษาเป็นสินค้าส่งออก ดึงดูดนักศึกษาต่างชาติเข้าไปเรียนเพื่อทำรายได้ให้แก่สถาบันอุดมศึกษาและแก่ประเทศ

แคนาดาประสบผลสำเร็จในด้านวิทยาลัยชุมชนที่ตอบสนองความต้องการของสังคมมาก ในด้านสถาบันอุดมศึกษานั้นรัฐยังต้องสนับสนุนงบประมาณในระดับสูง การจัดสรรงบประมาณอาศัย คณะกรรมการกลางของรัฐบาล มีการตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผล เพื่อประกันคุณภาพกันบ่อย ๆ ทำให้สถาบันอุดมศึกษาต้องปรับตัวตลอดเวลา โดยเฉพาะการปรับโครงสร้างของมหาวิทยาลัย การยุบ คณะ ภาควิชา ในด้านการวิจัยรัฐจัดตั้งกองทุนขึ้นมาโดยเฉพาะเพื่อเลือกสนับสนุนงานวิจัยดีเด่นของ มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ร่วมกับภาคเอกชนและสร้างเป็นเครือข่าย ทำให้เกิดเอกภาพของทางการวิจัยและ ระดมสรรพกำลังนักวิจัยเข้าเครือข่าย ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ๆ เป็นการพัฒนาศาสนาบัณฑิตศึกษา มากยิ่งขึ้น

สำหรับสถาบันอุดมศึกษาไทยในการที่จะพัฒนาเข้าสู่ระบบนานาชาตินั้น ได้มีความร่วมมือ กับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศในลักษณะของบันทึกความจำ ข้อตกลง หรือความร่วมมือในรูปแบบ ต่าง ๆ เป็นจำนวนมากแทบทั่วโลก แต่บันทึก ข้อตกลงและความร่วมมือเหล่านี้เป็นไปในลักษณะ หลวม ๆ การปฏิบัติอย่างจริงจังมีน้อยมาก โครงการนานาชาติ นักศึกษาต่างชาติ วิเทศคดีศึกษา ตลอดจนเครือข่ายสารสนเทศร่วมกับต่างประเทศมีน้อย ความช่วยเหลือที่ไทยให้กับต่างประเทศเป็น ในรูปแบบของการดูงานแก่ประเทศต่าง ๆ แทบทั่วโลก แต่ทุนการฝึกอบรมและการศึกษายังน้อย การ ดึงดูดนักศึกษาต่างชาติเข้ามาเรียนมีน้อย อุปสรรคปัญหาเรื่องภาษามีมาก ในสายตาของต่างประเทศ สถาบันอุดมศึกษาไทยที่ไม่ได้มาตรฐานนั้นมีอยู่เป็นจำนวนมาก และจากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ ต่างประเทศที่มาประเมินมหาวิทยาลัยชั้นนำของประเทศไทย ระบุว่าไทยจะต้องแก้ไขในสิ่งต่าง ๆ มาก โดยเฉพาะนโยบายและทิศทางการศึกษา ตลอดจนการพัฒนาบุคลากรจะต้องชัดเจนมากกว่าที่ ทำกันอยู่ จะต้องเพิ่มคุณภาพของคณาจารย์ โดยการให้ไปศึกษาในปริญญาสูงให้มากกว่าเดิม การ คัดเลือก บุคลากรเข้ามาเป็นคณาจารย์จะต้องให้มีมาตรฐานดีกว่าที่กำลังทำกันอยู่ ต้องมีโครงการ พัฒนาอาจารย์โดยเฉพาะเพื่อให้มีประสบการณ์ในการเรียนการสอน การฝึกทักษะ การวิจัยและ ต้องเตรียมคนให้รู้จักใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ ในการเรียนการสอนและการวิจัย

โอกาสของสถาบันอุดมศึกษาไทยในระบบนานาชาตินี้มีอยู่มาก เพราะไทยได้เปรียบมากกว่า ชาติอื่น ๆ ในด้านภูมิศาสตร์ สังคมระบบเปิด พื้นฐานศิลปวัฒนธรรม การเมืองระบอบประชาธิปไตย เศรษฐกิจที่เจริญเติบโตในระดับสูง การกระจายทั่วภูมิภาคของสถาบันอุดมศึกษา นอกจากนี้เอกชน ไทยยังมีความสามารถสูงในการประกอบธุรกิจและการลงทุนที่พร้อมที่จะลงทุนด้านอุดมศึกษา ตลอด จนความนิยมให้การศึกษาต่อบุตรหลานของประชาชน ด้วยสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยเหล่านี้ สถาบัน อุดมศึกษาไทยมีโอกาที่จะพัฒนาก้าวเข้าสู่ระบบสากลได้ง่ายขึ้น แต่จะต้องมีแผนพัฒนาและดำเนิน การอย่างต่อเนื่องเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ชัดเจน นอกจากจะต้องปรับเปลี่ยน รื้อระบบและพัฒนา สถาบันให้ได้คุณภาพและมาตรฐานแล้ว จะต้องพัฒนาความเข้มแข็งเฉพาะทางให้ปรากฏในแต่ละ สถาบัน เพื่อดึงดูดสายตาชาวโลกเข้ามา สถาบันอุดมศึกษาในส่วนภูมิภาคจะต้องพัฒนาตนเองให้สอดคล้อง กับ ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในภูมิภาค สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับสถาบัน อุดมศึกษาในประเทศ ประเทศเพื่อนบ้านและประเทศพัฒนา และดำเนินการให้เกิดการปฏิบัติ ในความร่วมมือกันอย่างจริงจัง จะต้องพัฒนาหลักสูตรและสร้างบรรยากาศภายในสถาบันอุดมศึกษา

ให้มีบรรยากาศนานาชาติมากขึ้น โดยเป้าหมายที่จะให้ประเทศไทยเป็นศูนย์อุดมศึกษานานาชาติที่มี
อุดมศึกษาเป็นสินค้าส่งออก ดึงดูดนักศึกษาต่างชาติเข้ามาเรียนเป็นรายได้ของสถาบันฯ และของ
ประเทศ

การปรับเปลี่ยน รื้อระบบและปฏิรูปอุดมศึกษาไทย

วิกฤตอุดมศึกษาไทยได้ส่งผลกระทบต่อประเทศชาติอย่างกว้างขวาง สร้างความสูญเสียให้แก่
ทุกฝ่ายทั้งในด้านส่วนบุคคล อันได้แก่ นิสิตนักศึกษา คณาจารย์ บุคลากรในสถาบันอุดมศึกษาเอง
ความสูญเสียของชุมชนและสังคม ตลอดจนความสูญเสียของชาติบ้านเมืองในลักษณะต่าง ๆ กัน
อันเป็นเรื่องที่ทุกฝ่ายจะต้องช่วยกันปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและแก้ไข

การแก้ไขวิกฤตอุดมศึกษาไทยนั้นมิใช่เป็นการแก้ไขปัญหาวิกฤตต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเพียง
อย่างเดียว แต่เกิดขึ้นจากความจำเป็นต่อการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ของอุดมศึกษาของชาติด้วย
อันได้แก่ ความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงรูปแบบการบริหารและจัดการ การขยาย
การศึกษาภายใต้งบประมาณที่จำกัด ความจำเป็นที่จะต้องสร้างความเป็นเลิศทางวิชาการ การขยาย
วิชาการใหม่ ๆ ให้ทันโลก ขยายการอุดมศึกษาสู่ปวงชน ความจำเป็นที่จะต้องเปิดอุดมศึกษา โดยเสรี
กำกับดูแลให้อุดมศึกษาได้คุณภาพและมาตรฐาน ความจำเป็นในด้านเสรีภาพของการดำเนินงานและ
ความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาระบบประชาธิปไตยให้เกิดในสถาบันอุดมศึกษา

ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับสถาบันอุดมศึกษาจะต้องเปลี่ยนแปลง รัฐจะต้องยอมรับว่าการ
ต่อสู้ด้วยพลังสมองและทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพมีความสำคัญที่สุดในโลกยุคโลกาภิวัตน์ รัฐจะ
ต้องทุ่มเททรัพยากรต่าง ๆ ให้เพียงพอเพื่อพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาอันเป็นแหล่งเพาะ สะสมพัฒนา
และผลิตมันสมองของชาติให้มีความเข้มแข็ง สามารถปฏิบัติการกิจต่าง ๆ ตามความต้องการของ
ชาติได้ จะต้องเปลี่ยนจากระบบควบคุมมาเป็นระบบส่งเสริมสนับสนุนสถาบันอุดมศึกษา ให้อุดม
ศึกษาเปิดเสรีเข้าถึงปวงชน มีความทันสมัยสามารถแข่งขันในระดับสากลได้ รัฐจะต้องส่งเสริมสนับสนุน
ให้สถาบันอุดมศึกษาสามารถเลี้ยงตนเองและพึ่งพาตนเองให้มาก ๆ ยิ่งขึ้น จะต้องดำเนินการให้
สถาบันอุดมศึกษามีเอกภาพทางนโยบาย มีแผนพัฒนาที่เป็นระบบต่อเนื่อง มีภารกิจที่จะต้องปฏิบัติ
และเป้าหมายที่ต้องการให้บรรลุผลที่ชัดเจน มีมาตรการการลงทุนกำกับในภารกิจนั้นอย่างครบถ้วน
ตลอดจนส่งเสริมสนับสนุนให้สถาบันอุดมศึกษาปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก โดยชักนำ
ให้มีการปรับเปลี่ยน รื้อระบบและปฏิรูปการบริหารจัดการด้านอุดมศึกษา เพื่อให้ได้ประสิทธิภาพ
คุณภาพและมาตรฐานตลอดเวลา

ลักษณะของสถาบันอุดมศึกษาไทยในอนาคตที่น่าจะเป็นก็คือ มีขนาดพอเหมาะที่จะบริหาร
และจัดการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้ได้ประโยชน์สูงสุด มีลักษณะเป็นประชาธิปไตยประชาชนมีส่วนร่วม
ในการกำกับดูแลรักษาผลประโยชน์และใช้ประโยชน์ มีการใช้เทคโนโลยีอันทันสมัยในการเรียน
การสอน มีการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ ๆ พัฒนาบุคลากรและนิสิตนักศึกษาให้ได้คุณภาพมี
จริยธรรมและคุณธรรม ผลิตบัณฑิตมุ่งในคุณภาพพอ ๆ กับปริมาณ มีความหลากหลายในการ

จัดหลักสูตรตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน มีการลงทุนเพื่อผลประโยชน์ของสถาบันและชุมชน มีเครือข่ายสัมพันธ์ร่วมกับองค์กรอื่น ดุดชัดองค์ความรู้และถ่ายทอดองค์ความรู้เข้าสู่ระดับสากล

สถาบันอุดมศึกษาจะต้องมีการปรับเปลี่ยน รื้อระบบและปฏิรูปอยู่เสมอเพื่อแก้ไขปัญหาวิกฤตต่าง ๆ และให้ทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก รัฐจะต้องเป็นแกนนำในการปรับเปลี่ยนเหล่านี้และการปรับเปลี่ยนจะต้องร่วมมือดำเนินการด้วยกันทุกฝ่าย

สถาบันอุดมศึกษามีทางเลือกในการปรับเปลี่ยนไป 4 ทาง ทางแรกคือรื้อปรับระบบภายในสถาบันในระบบราชการ ซึ่งมีมาตรการหลายอย่างสามารถทำได้ อันได้แก่ มาตรการทั่วไปประกอบด้วย การกระจายอำนาจการบริหาร การลดขั้นตอนของการทำงาน การลดตำแหน่งที่ไม่จำเป็น การมอบหมายภาระหน้าที่การงานที่ชัดเจนและครบถ้วน การจัดการให้มีความคล่องตัว การมีหนังสือคู่มือปฏิบัติงานที่ละเอียดและชัดเจน มาตรการการปรับองค์กรหรือโครงสร้างของสถาบันอันประกอบด้วย การพัฒนาสถาบันให้มีเอกลักษณ์ของความเป็นเลิศทางวิชาการเฉพาะทาง การพัฒนาหน่วยงานวิจัย สถาบัน การพัฒนาเครือข่ายข้อมูล ข่าวสาร และยุบเลิกหน่วยงานที่ไม่จำเป็น มาตรการการปรับระบบบริหารและการจัดการ อันประกอบด้วย การปรับสภาพมหาวิทยาลัยให้เป็นองค์กรที่เข้มแข็ง การสรรหาผู้บริหารที่มีคุณภาพ การจัดการอุดมศึกษาให้ได้คุณภาพ คุณภาพของหลักสูตร การปฏิรูปการเรียนการสอนและการจัดให้มีการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลตนเอง

ทางเลือกที่สองที่สถาบันอุดมศึกษาจะพัฒนาได้ นอกจากการรื้อ ปรับระบบภายในแล้ว คือการจัดระบบผสมผสานกับระบบราชการภายในสถาบันอุดมศึกษา โดยระดมทรัพยากรที่มีอยู่ ประกอบการหารายได้ในรูปแบบต่าง ๆ เป็นเงินนอกงบประมาณเข้าสู่สถาบันฯ อันได้แก่ รายได้จากค่าธรรมเนียมการศึกษาจากหลักสูตรปกติ หลักสูตรพิเศษ หลักสูตรสอนทางไกลและนักศึกษาต่างชาติ รายได้จากงานวิจัยอันประกอบด้วย งบประมาณวิจัย ผลผลิตจากงานวิจัย ลิขสิทธิ์ประโยชน์และทรัพย์สินทางปัญญา รายได้จากงานบริการ อันประกอบด้วยการจัดการประชุม สัมมนา หลักสูตรฝึกอบรมระยะสั้น การรับทดสอบมาตรฐานสินค้าและสิ่งประดิษฐ์ การเปิดสถานบริการวิชาการ การเป็นที่ปรึกษาให้แก่ธุรกิจเอกชน รายได้จากการร่วมลงทุน การลงทุนโดยตรงและการรับบริจาค นำรายได้เหล่านี้เข้าระบบบริหาร และจัดการเป็นเงินนอกงบประมาณสมทบผสมผสานเข้ากับเงินงบประมาณเพื่อแก้ไขปัญหาวิกฤตต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสถาบันอุดมศึกษา เช่น เป็นเงินเพิ่มพิเศษเพื่อรักษาคณาจารย์ที่มีคุณภาพสูง

ทางเลือกที่สามก็คือ การจัดระบบคู่ขนานระหว่างระบบราชการกับระบบที่ไม่เป็นราชการ ซึ่งสถาบันอุดมศึกษาสามารถจะทำได้โดยจัดตั้งหน่วยงานที่มีการบริหารจัดการที่ไม่ใช่ระบบราชการทำกิจกรรมที่มุ่งหวังผลกำไรหรือผลประโยชน์ตอบแทน เช่น สหกรณ์ออมทรัพย์ สถาบันวิทยบริการ สถาบันพัฒนาผลงานวิจัย สถาบันศึกษานานาชาติ ศูนย์บริการอุทยานวิทยาศาสตร์ เป็นแหล่งหารายได้เงินนอกงบประมาณ คู่ขนานไปกับการใช้งบประมาณที่เป็นระบบราชการอันเป็นแหล่งที่มีการบริหารจัดการโดยไม่หวังผลกำไร

ทางเลือกที่สี่ ก็คือ การปฏิรูปสถาบันอุดมศึกษาให้ออกนอกระบบราชการตามรูปแบบของมหาวิทยาลัยในกำกับรัฐบาล ซึ่งทำให้เกิดความคล่องตัวในด้านการบริหารการเงินและทรัพย์สิน การบริหารงานบุคคล แต่จะต้องแก้ไขในสิ่งที่ยังเป็นจุดอ่อนบางประการที่เกิดขึ้น อันได้แก่ คุณสมบัติและวาระของผู้บริหารระดับสูง การสรรหาผู้ทรงคุณวุฒิในสภามหาวิทยาลัย การแยกหน้าที่ของสภามหาวิทยาลัยให้เป็นผู้กำหนดนโยบาย กำกับดูแล ติดตาม ตรวจสอบการบริหารและจัดการสถาบันอุดมศึกษาและกำหนดภาระหน้าที่ให้ผู้บริหารทำหน้าที่บริหารและจัดการสถาบันอุดมศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายและประกอบภารกิจตามหน้าที่ ๆ ได้รับมอบหมาย ทั้งนี้เพื่อให้การบริหารการจัด การอุดมศึกษาไทยได้ประสิทธิภาพ คุณภาพและมาตรฐานตามหลักสากลอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

บทที่ 1

1. McRae, H. 1994 The world in 2000. power, culture and prosperity : A vision of the future. Harper Collins Manufacturing, Glasgow, 302 pp.
2. International Management for Development, 1994. The world competitiveness report. World Economic Forum, Switzerland, 1994.
3. จารุมา อชกุล, 2537. การวิเคราะห์สถานภาพความสามารถในการแข่งขันของไทยในเศรษฐกิจโลก. รายงานการสัมมนาเรื่องการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมไทยในเศรษฐกิจโลก ณ โรงแรมแกรนด์ไฮแอท เอราวัณ กรุงเทพฯ, 6 ธันวาคม 2537, เอกสารอัดสำเนา 21 หน้า
4. Braun, T., W. Glanzel, and H. Grupp, 1995. The scientometric weight of 50 nations in 27 science areas, 1989–1993. Part I. All fields combined, mathematics, engineering, chemistry and physics. Scientometrics, 33(3) : 265–293.
5. Braun, T., W. Glanzel, and H. Grupp, 1995. The scientometric weight of 50 nations in 27 science areas, 1989–1993. Part II Life sciences. Ibid. 34(2) : 207–237.
6. United Nations Development Programme (UNDP), 1995. Human development report, 1995. Oxford University Press, N.Y. p.155–157.
7. ทนงศักดิ์ สายเชื้อ, 2539. ทฤษฎีสากลโลกใหม่ การข้ามขั้วทางเศรษฐกิจ และการจัดระบบเศรษฐกิจโลกว่าด้วยระเบียบเศรษฐกิจโลกใหม่. มติชนรายวัน 29,30 พฤษภาคม 2539
8. สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์ 2538 วิสัยทัศน์ประเทศไทย ปี 2000. สำนักพิมพ์มติชน กรุงเทพฯ 43 หน้า

9. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2539. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544). สำนักนายกรัฐมนตรี 184 หน้า
10. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2539. แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540 - 2544). สำนักนายกรัฐมนตรี 99 หน้า
11. คณะศึกษาศาสตร์ไทยในยุคโลกาภิวัตน์, 2538. การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์ : สู่ความก้าวหน้าและความมั่นคงของชาติในทศวรรษหน้า. เอกสารประกอบการสัมมนาระดับชาติเรื่องยุทธศาสตร์การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์ ณ ศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ ตุลาคม 2538, 68 หน้า และการประชุมสมัชชาการศึกษา ณ ธนาคารกสิกรไทยสำนักงานใหญ่ มกราคม 2539 74 หน้า

บทที่ 3

12. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2515. แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515 - 2519). สำนักนายกรัฐมนตรี กรุงเทพฯ 144 หน้า
13. ทบวงมหาวิทยาลัย, 2520. แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาระยะที่ 4 (พ.ศ. 2520 - 2524). สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย กรุงเทพฯ 242 หน้า
14. สุธรรม อารีกุล, 2523. บทบาทของมหาวิทยาลัยที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติ. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพฯ 113 หน้า
15. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2524. แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2535 - 2539). สำนักนายกรัฐมนตรี, สำนักพิมพ์พัฒนศึกษา จำกัด กรุงเทพฯ 369 หน้า
16. ทบวงมหาวิทยาลัย, 2525. แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ระยะที่ 5 (พ.ศ.2525-2529). สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย โรงพิมพ์ชวนพิมพ์ กรุงเทพฯ 317 หน้า
17. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2538. รายงานการประเมินสภาพการจัดการศึกษาและประเมินผลแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2525-2529). สำนักนายกรัฐมนตรี เอกสารอัดสำเนาเย็บเล่ม 167 หน้า

18. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2529. แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2530 - 2534). สำนักนายกรัฐมนตรี, ห้างหุ้นส่วนจำกัด รุ่งเรือง สารสนเทศพิมพ์ กรุงเทพฯ 248 หน้า
19. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2537. รายงานการประเมินผลแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530 - 2534) ระดับอุดมศึกษา. พิมพ์ที่มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต 357 หน้า
20. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2537. สรุปสาระสำคัญจากการประเมินผลแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ.2530-2534). สำนักนายกรัฐมนตรี เอกสารอัดสำเนาเย็บเล่ม 69 หน้า
21. กองแผนงาน, 2535. รายงานการประเมินผลแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 6 (พ.ศ.2530 - 2534). สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย เอกสารอัดสำเนาเย็บเล่ม 360 หน้า
22. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2535. แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539). สำนักนายกรัฐมนตรี อรรถพลการพิมพ์ กรุงเทพฯ 299 หน้า
23. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2539. สาระสำคัญของแผนงานและโครงการในการปรับแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 ระยะครึ่งหลัง (พ.ศ. 2537 - 2539). สำนักนายกรัฐมนตรี เอกสารอัดสำเนาเย็บเล่ม 86 หน้า
24. สำนักนโยบายและแผนอุดมศึกษา, 2538. รายงานการประเมินผลแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535-2539) ช่วง 2 ปีแรกของแผน. สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย เอกสารอัดสำเนาเย็บเล่ม 109 หน้า
25. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2539. แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540 - 2544). สำนักนายกรัฐมนตรี อรรถพลการพิมพ์ กรุงเทพฯ 99 หน้า
26. สำนักนโยบายและแผนอุดมศึกษา, 2534. รายงานการศึกษา เรื่องภาวะการทำงานทำของบัณฑิต รุ่นปี 2532 - 2533. สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย โรงพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพฯ 112 หน้า
27. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2536. รายงานการศึกษาเรื่อง ภาวะการทำงานทำของบัณฑิต รุ่นปี 2534 - 2535. สำนักนายกรัฐมนตรี โรงพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพฯ 130 หน้า

28. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2538. รายงานการศึกษาเรื่อง ภาวะการทำงานทำของบัณฑิต รุ่นปี 2536 - 2537. สำนักนายกรัฐมนตรี โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพฯ 131 หน้า
29. สุธรรม อารีกุล, 2538. ความรู้เกษตรศาสตร์จากต่างประเทศกับการพัฒนาการเกษตรไทย ในบทบาทของต่างประเทศในการสร้างองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย กรุงเทพฯ หน้า 135 - 228
30. ณัฐ ภมรประวัติ, 2538. ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพต่างประเทศกับการพัฒนาการแพทย์และการสาธารณสุขไทย ในบทบาทของต่างประเทศในการสร้างองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย กรุงเทพฯ หน้า 75 - 134

บทที่ 4

31. ศูนย์บริการเอกสารค้นคว้า, 2535. รวมคำแถลงนโยบายของรัฐบาลและรายชื่อคณะรัฐมนตรี คณะที่ 1-43. สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา กรุงเทพฯ 420 หน้า
32. สำนักนายกรัฐมนตรี, 2538. คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี นายบรรหาร ศิลปอาชา นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภา กรกฎาคม 2538. สำนักนายกรัฐมนตรี กรุงเทพฯ 46 หน้า
33. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2539. รายงานการประชุมระดมความคิดร่วม 4 สถาบัน ส่งเสริมการวิจัย ครั้งที่ 1 เรื่องการสนับสนุนการวิจัยให้สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศ ณ โรงแรมรีเจนท์ ซะอำ เพชรบุรี 46 หน้า
34. ราชกิจจานุเบกษา, 2522. พระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ.2522. เล่มที่ 96 ตอนที่ 55 เมษายน 2522 หน้า 1-24
35. ราชกิจจานุเบกษาลับพิเศษ, 2533. พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี เล่มที่ 107 ตอนที่ 130 กรกฎาคม 2533 หน้า 93-121
36. ฝ่ายวิจัยสถาบันและสารสนเทศ, 2536. การแบ่งส่วนราชการของมหาวิทยาลัย/สถาบันของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัยและจำแนกภาควิชาของ ISCED. กองแผนงานสำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย เอกสารอัดสำเนาเย็บเล่ม 118 หน้า

37. สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา, 2538. ประมวลชื่อหลักสูตร สาขาวิชาและปริญญาของสถาบันอุดมของรัฐ, สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย. สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย เอกสารอัดสำเนาเย็บเล่ม 432 หน้า
38. กองบริการการศึกษา, 2535. ข้อมูลการสอบคัดเลือกบุคคล เข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2534. สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย, เอกสารอัดสำเนาเย็บเล่ม 121 หน้า
39. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2535. ข้อมูลการสอบคัดเลือกบุคคล เข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2534. สำนักนายกรัฐมนตรี. เอกสารอัดสำเนาเย็บเล่ม 107 หน้า
40. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2536. ข้อมูลการสอบคัดเลือกบุคคล เข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2536. สำนักนายกรัฐมนตรี สำนักพิมพ์ประกายพรึก กรุงเทพฯ 112 หน้า
41. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2537. ข้อมูลการสอบคัดเลือกบุคคล เข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2537. สำนักนายกรัฐมนตรี สำนักพิมพ์ประกายพรึก กรุงเทพฯ 111 หน้า.
42. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2538. ข้อมูลการสอบคัดเลือกบุคคล เข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2538. สำนักนายกรัฐมนตรี สำนักพิมพ์ประกายพรึก กรุงเทพฯ, 104 หน้า.
43. กำจัด มงคลกุล, 2538. การแข่งขันคณิต-วิทยาศาสตร์ โอลิมปิก : ไม้บรรทัดวัดมาตรฐานทางวิชาการ. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย เอกสารอัดสำเนา 7 หน้า
44. อรุณฯ หลิมเจริญ, 2538. สรุปผลการวิจัยภาระการมีงานและคุณภาพในการทำงานของผู้จบอุดมศึกษา ชำวสารการวิจัยการศึกษา 18 (2) : 14-19
45. สถิติและดัชนี 2538. วารสารการศึกษาแห่งชาติ 29 (2) : 31-88

บทที่ 5

46. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2538. การจัดการศึกษาของประชากรและการจัดการศึกษาแห่งประเทศไทย : สถิติการศึกษาของประเทศไทยปี 2535-2537. สำนักนายกรัฐมนตรี หน้า 4-11

47. ศุภชัย เขาวประภาส, 2539 ความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน : ความเป็นมา สภาพปัจจุบัน และแนวทางพัฒนา. เอกสารประกอบการประชุมระดับนโยบาย เรื่อง ความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน : ศักยภาพใหม่ในการพัฒนาประเทศ. 22-24 พฤศจิกายน 2539 ณ โรงแรมแอมบาสเดอร์ ซิตี้ จอมเทียน จังหวัดชลบุรี เอกสารอัดสำเนา 51 หน้า
48. กนก วงษ์ตระหง่าน, 2539 ความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน เพื่อเพิ่มศักยภาพในการพัฒนาประเทศ : ความคาดหวังและการสนับสนุนจากทบวงมหาวิทยาลัย ปาฐกถาพิเศษ ในการประชุมระดับนโยบาย เรื่อง ความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชน : ศักยภาพใหม่ในการพัฒนาประเทศ 22-24 พฤศจิกายน 2539 ณ โรงแรมแอมบาสเดอร์ ซิตี้ จอมเทียน จังหวัดชลบุรี เอกสารอัดสำเนา 10 หน้า
49. Ministry of Education Science and Culture, 1994 Education in Japan. Gyosei Corporation Japan. Tokyo. p 48-49.
50. Syed Jalaludin, S.S. 1995. Implication of Corporatisation for Malaysia. Paper presented at The British Council. Malaysia Seminar X510 on Higher Education Management : Challenges and Responses. 13 December 1995. at The Pan Pacific Glenmaria Resort, Kula Lumpur. 8 pp.

บทที่ 6

51. Anonymous, 1996. The development of higher education system in Malaysia : Policy perspectives and implications for cooperation in the SEAMEO region. Country paper presented at the First SEAMEO-UNESCO PROAP Regional Conference of Higher Education : Reengineering of Higher Education for the 21st. Century. 9-12 July 1996, Pulau Penang, Malaysia. 18pp.
52. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2540. แนวคิดและทิศทางการปฏิรูปการศึกษาหลังมัธยมศึกษาในศตวรรษที่ 21. เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่อง ทิศทางการปฏิรูปการศึกษาหลังมัธยมศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21. มกราคม 2540 ณ โรงแรมแอมบาสเดอร์ กรุงเทพฯ 112 หน้า
53. Miller, Henry D.R. 1995 The management of change in Universities : State and economy in Australia, Canada, and the United Kingdom. The Society for Research in Higher Education and Open University Press, Buckingham. 183 pp.

54. Kusahara, K. 1996. The course of one's life. Look Japan. 41 (478) : 9-11
55. สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย, 2539. โครงการเครือข่ายสารสนเทศ เพื่อพัฒนาการศึกษา. ทบวงมหาวิทยาลัย เอกสารโรเนียวเย็บเล่ม 38 หน้า
56. รายงานที่ประชุมกลุ่ม, 2539. ความเป็นไปได้ในการใช้สื่อทางไกลเพื่อการศึกษาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ในการประชุมประจำปี ที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย เรื่อง อุดมศึกษาผ่านสื่อทางไกล โอกาสทางการศึกษา คุณภาพ ความคุ้มค่าและความเป็นไปได้. 14-16 พฤศจิกายน 2539 ณ โรงแรมโฆษะขอนแก่น 8 หน้า
57. ครรชิต มัลลียงศ์, 2538. นโยบายไอทีกับระบบฐานข้อมูลการศึกษา. วารสารการศึกษาแห่งชาติ 29 (2) : 4-21
58. ไพรัช รัชพงษ์, 2539. อุดมศึกษา. สื่อทางไกล : โอกาสทางการศึกษา คุณภาพ ความคุ้มค่าและความเป็นไปได้ เอกสารเสนอในการประชุมทางวิชาการที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย ประจำปี 2539. พฤศจิกายน 2539 ณ โรงแรมโฆษะจังหวัดขอนแก่น 28 หน้า
59. Anonymous, 1995. Welcome to HIIT. Hokkaido Institute of Information Technology, Hokkaido, Japan. 5 pp.
60. Nakamura, Y. 1996. Tele-education service on high-speed computer networks. NTT Review, 8 (3) : 42-43.
61. Yerbury, D. 1996. Higher education through distance-learning. Methods and technology : An Australian experience. Paper presented to the Council of University Presidents of Thailand. November 1996, 56 pp.
62. Spikins, D. 1991. After school. IEE Review 37 : 299-302.
63. Marshman. C.A., M. Darnell, and D.J. Spikins, 1992. The distance learning approach to EMC education and training. IEE 8 th International Conference on Electromagnetic Compatibility, p. 271-275.
64. Alder, C., S. Chandler, and D.J. Loomes, 1993. The distance learning approach (RF engineering education). IEE Colloquium on Education in RF Engineering, p. 15/1-15/5.

65. Davis, J.L. and T.W. Smith, 1994. Computer-assisted distance learning, Part 1 : Audiographic teleconferencing interactive satellite broadcasts, and technical Japanese instruction from The University of Wisconsin-Madison. IEEE Transactions on Education, 37 : no. 2.
66. Orsak, G.C. 1994. Teaching signal processing on the information superhighway. Proceeding of the IEE 6 th Digital Signal Brocessing Workshop, p.131-134.
67. Etter, D.M.,G.C. Orsak, and D.H. Johnson, 1995. A distance learning laboratory design experiment in undergraduate digital signal processing. The 1995 International Comference on Acoustics, Speech, and Signal Processing, 5 : 2885-2887.
68. Tobagi, F.A. 1995. Djstance learning with digital video. IEEE Multimedia, 2 : 90-93.
69. Capell, R.L., D.A. Kettler, R.L. Corn, and R. Morris. 1994. Evolution of the north Carolina information highway. IEEE Network, 8 : 64-70.
70. Hower, S.M., 1995. African distance learning via satellite. Proceedings of the 10 th International Conference on Digital Satellite Communications, IEE publication, 2 : 532-538
71. National Information Technology Committee Secretariat 1996. IT 2000 : Thailand national IT policy. National Electronics and Computer Technology Center, National Science and Technology Development Agency. Ministry of Science Technology and Environment, 21 pp.
72. Areekul, S.1977. Educational programs of Kasetsart University for the development of small farmers. Extension and Training Office, Kasetsart University, Bangkok. 15 pp.

บทที่ 7

73. อุดุลย์ วิริยเวชกุล, 2538. คุณภาพของมหาวิทยาลัยสหราชอาณาจักร สารมหา
วิทยาลัยมหิดล 20 (1) : 32-40
74. Charles Sturt University, 1994. Charles Sturt Administration Manual, 1994. 13
sections.
75. Cowen, R.1996. The evaluation of higher education systems in the United States
of America. In S.D. Frangosa The evaluation of highlur education
systems. World yearbook of Education 1996, p.126-143.
76. อุดุลย์ วิริยเวชกุล การประกันคุณภาพทางวิชาการในมหาวิทยาลัยไทย สารมหาวิทยาลัย
มหิดล : 10-13
77. คณะทำงานที่ประชุมอธิการบดี, 2537. หลักการหนทางและวิธีการในการประกันคุณ
ภาพทางวิชาการในมหาวิทยาลัยไทย ข่าวสภาคณาจารย์ 19(12) : 6-15

บทที่ 8

78. Anonymous, 1996. Higher Education in Cambodia. Country paper presented at the
First SEAMEO-UNESCO PROAP Regional Conference of Higher Education :
Reengineering of Higher Education for the 21 st Century. 9-12 July, 1996,
Palua Penang, Malaysia. p. 3-9.
79. Nakavith, T. 1996. Higher education in Lao People's Democratic Republic. Ibid.
p 1-2.
80. Thiep, L.Q. 1996. Curent situation and development directions of Vietnamese
higher education. Ibid. p. 10-13.
81. Berlie,J. 1995. Higher education in Vietnam : Historical background, policy and
prospect. In A.H. Yee. East Asian Higher Education : Traditions
and Transformations. Elsevier Science Ltd. UK, USA., Japan. p.155-164.
82. Zhu, W. 1996. China's higher education strides towards the twenty-first century.
People's Republic of China country paper, presented at the First SEAMEO-
UNESCO PROAP Regional Conference of Higher Education : Reengineering of
Higher Education for the 21 st Century, 9-12 July 1996. Pulau Penang,
Malaysia, p. 1-13.

83. Anonymous, 1996. China in brief : Implementation of the eight five-plan. New Star Publishers, Beijing, p. 1-8.
84. Yee, A.H. 1995. East Asian higher education : Traditions and transformations. Elsevier Science Ltd. U.K., U.S.A., Japan. p. 4-21, 193-210.
85. Lim, T.G.1995. Malaysian and Singaporean higher education : Common roots but differ directions. In. Yee, A.H. East Asian higher education, traditions and Transformations. IAU Press Pergaman, p. 69-83.
86. National Office of Overseas Skills Recognition, 1991. Country Education Profiles, Malaysia. & Comporative Study. p 13-16.
87. Anonymous, 1996. Higher Education in Indonesia. Country paper presented at the First SEAMEO-UNESCO PROAP Regional Conference of Higher Education : Reengineering of Higher Education for 21st Century, 9-12 July 1996. Palua Penang, Malaysia, 12 pp.
88. Ranuwihardjo,S.1995. Higher education in Indonesia : It's development, problems and prospects. In A.H. Yee. East Asian Higher Education, Traditions and Transform-ations. IAU. Press Pergamon, p. 84-91.
89. Anonymous, 1996. Geering up for globalization through education. Asia Week. 22 (29) : 66-67.
90. Dumlao-Valisno,M.1995. Innovative management paradigm towards growth and excellence in higher education : The Philippines experience. Paper presented at the British Council Malaysia Seminar x 510 on Higher Education Management: Challenges and Responses, 13 December 1995. Pan Pacific Glenmaria Resort, Kuaa Lumpur. 14 pp.
91. Cooney, R.P. and E. Paqueo-Arreza, 1995. Higher education regulation in the Philippines : Issues of control, quality assurance, and accreditation. In Yee. A.H. 1995. East Asian Higher Education, Traditions and Transformations. IAU Press Pergamon, p. 165-177.
92. Anonymous, 1996. University of the Philippines widens its reach. University Consortium. Newsletter 4 (1) : 6.

93. Chutintaranond, S. and P. Cooperat, 1995. Comparative higher education : Burma and Thailand. In Yee A.H. East Asian Higher Education, Traditions and Transformations. IAU Press Pergamon, p. 55-68.
94. Anonymous, 1996. Higher Education in India. Country paper presented at the First SEAMEO-UNESCO PROAP Regional Conference of Higher Education : Reengineering of Higher Education for the 21st Century. 9-12 July 1996. Palua Penang, Malaysia. 11 pp.
95. Ministry of Education, Science and Culture, 1994. Education in Japan. Government of Japan. Gyosei Corporation Japan, Tokyo. 131 pp.
96. Katsukata, S. 1996. The class of 96 : Education to day. Look Japan, 42(486):4-8.
97. Nishimura, K. and H. Chiba, 1996. Structure reform : The shape of things to come. Look Japan. 42(481) : 12-13.
98. Matsumoto, T. 1996. The fiscal 1996 budget. Look Japan, 42(482):9-11.
99. Ueda, T. 1996. A boost for basic research. Look Japan. 41(480):28-29.
100. Ueda, T. 1996. The "ideas" budget. Look Japan, 42(481) : 22-23.
101. Tikubo, R. 1996. "Rates of exchange. Look Japan, 42(466) : 9-11.
102. Ministry of Education, 1995. A brief outline of education in Korea. The Republic of Korea. p. 4-35.
103. Kim, R. and Y.S. Ahn, 1995. Higher education in south and north Korea. In A.H. Yee, East Asian Higher Education, Traditions and Transformation. IAU Press Pergamon, p. 102-121.
104. Delegation of the European Commission, 1997. Focus on education, EU Today : Getting the best of both worlds Euro-Asian Education. The European Commission to Cambodia, Lao PDR. Malaysia, Myanmar, and Thailand, January-March 1997, no.1, p.4
105. Juppe, A. 1996. An education system for the year 2000.
106. Delberghe, M. 1996. The RPR party launches the idea of a referendum on the reform of Universities. Le Morde daily newspaper, 16 May 1996.

107. Delberghe, M.1996. Education Minister Frances Bayron clear the place for a reform of University. Le Morde daily newspaper, 23 May, 1996.
108. Herzberg, N. 1996. Lecturers–researches, between teaching necessities and research streams. Le Morde daily newspaper, 20 June,1996.
109. Anonymous 1996. Wain propositions of Faurouk Commission report submitted to The Prime Minister. Le Morde daily newspaper, 21 June 1996.
110. Anonymous, 1996. European universities converted to selection. Le Morde daily newspaper, 4 January, 1996.
111. Department for Education and Employment, 1996. Membership and terms of reference of the national committee of inquiry into higher education announced. NEWS no.158/96. Westminster, London. 6 pp.
112. Miriam, H, 1994. The restructuring of higher education in Australia. UNESCO, Paris. 32 pp.
113. Sakhopov, E.B. 1996. Problems of professional education on the Republic of Kazakstan. Country paper presented at The First SEAMEO–UNESCO PROAP Regional Conference of Higher Education : Reengineering of Higher Education for the 21st Century, 9–12 July, 1996. Palau Penang, Malaysia, 5 pp.
114. Lindsay, A.W. ,1995. Final report of joint Mission on Thai/Australian co-operation in staff development. Submitted to Ministry of University Affairs, 9 pp.
115. ประกอบ คูปรัตน์ , 2538. ระบบอุดมศึกษาไทย ในยุทธศาสตร์การปฏิรูป
อุดมศึกษาไทย : การรื้อปรับระบบบริหารและจัดการเอกสารประกอบการสัมมนา
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ณ.โรงแรมโกลเด้นวัลเลย์ รีสอร์ท อ.ปากช่อง
นครราชสีมา หน้า 20-64

บทที่ 9

116. จรัส สุวรรณเวลา , 2539. รื้อปรับระบบสถาบันอุดมศึกษา : กรณีศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 125 หน้า
117. สิปปนนท์ เกตุทัต, 2539. ความฝันของแผ่นดิน. โรงพิมพ์ตะวันออกจำกัด(มหาชน) 239 หน้า
118. Niland, J. 1996. The University of New South Wales : Options 2000. University of New South Wales, 56 pp.
119. Hudson, M., 1995. Managing without profit : The art of managing third-sector organizations. Penguin Books Ltd. London, 336 pp.
120. Ashworth, A. and R.G. Harvey, 1994. Assessing quality in further and higher education. Higher Education Policy Series 24. Jessica Kingsley Publishers, London, 171 pp.
121. ดรัคเกอร์, พี.เอฟ. 2538 การเริ่มต้นของสังคมแห่งความรู้. เสรีภาพ 3:30-37.
122. เกษม วัฒนชัย 2539. แนวคิดในการประกันคุณภาพทางวิชาการของสถาบันอุดมศึกษาในยุคโลกาภิวัตน์ เอกสารประกอบการประชุมสัมมนา เรื่อง การรับรองคุณวุฒิกับมาตรฐานอุดมศึกษาไทยที่เหมาะสม : บทบาทของสำนักงาน กพ. และทบวงมหาวิทยาลัยในทศวรรษหน้า ณ สำนักงาน กพ. เอกสารอัดสำเนา 17 หน้า
123. Ball, C. 1985. Fitness for purpose. SRHE and NFER-Nelson, Guildford. 84 pp.
124. สุจินต์ จินายน, 2539. ติดต่อโดยส่วนตัว
125. ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2540. ข้อคิดเกี่ยวกับการศึกษา. เอกสารประกอบสัมมนา เรื่อง ทิศทางการปฏิรูปการศึกษาหลังมัธยมศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี 28 มกราคม 2540 เอกสารอัดสำเนาเย็บเล่ม 7 หน้า
126. คมกฤษ จำปาสุต, สุธรรม ปิ่นเจริญ, วรรณ สุชาโต, อภิชาติ เทอดโยธิน และ พรทิพย์ เสมากัฏติ, 2539. ระบบการบริหารมหาวิทยาลัยของประเทศอังกฤษ รายงานการดูงานตามโครงการ Thai University, Administrators Shadowing, เอกสารอัดสำเนาเย็บเล่ม 53 หน้า

127. ธรรมศักดิ์ สมมาตรย์, ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, โชติ จิตรังษี, พาณี สิตกะลิน, 2538. ระบบการบริหารมหาวิทยาลัยของประเทศออสเตรเลีย รายงานการดำเนินงานตามโครงการ Thai University Administrators Shadowing, เอกสารอัดสำเนาเย็บเล่ม. 65 หน้า
128. ชัยวัฒน์ คนจริง, เสริมสุข ลีวลม, จันทรฉาย แยมศิริ, ธาริณี ประณีช, 2538. รายงานการดำเนินงานมหาวิทยาลัยเทนเนสซี สหรัฐอเมริกา เสนอต่อมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เอกสารอัดสำเนาเย็บเล่ม 12 หน้า

บรรณานุกรม

(สำหรับผู้ที่สนใจได้อ่านหรือค้นคว้าเพิ่มเติม)

- กมล สุดประเสริฐ. 2538. *การปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบ*. ว. การศึกษาแห่งชาติ. 10(1) : 54-58
- กมล สุดประเสริฐ, ผู้แปล. 2538. *การปฏิรูปการศึกษากรณีตัวอย่างจากมลรัฐเคนตักกี สหรัฐอเมริกา*. ว. การศึกษาแห่งชาติ 30(1) : 39-42
- กมลชนม์. 2538. *อุดมศึกษาเพื่อมวลชน : ASAIHL*. กระจกเงา. 3(14) : 88-90
- กรมการฝึกหัดครู. 2536. *การศึกษาระดับสถาบันราชภัฏ*. กระจกเงา. 1(2) : 122-139.
- กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2537. *การศึกษาต่อเนื่อง : นโยบายและทางเลือกใหม่*. หน่วยศึกษานิเทศ, กรุงเทพฯ.
- _____. 2537. *การศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต*. กรมการศึกษานอกโรงเรียน, กรุงเทพฯ.
- กระทรวงการต่างประเทศ. 2537. *Australla*. สำนักพิมพ์รัฐบาลออสเตรเลีย แคนเบอร์รา, กรุงเทพฯ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. 2539. *รายงานการศึกษาดูงานการจัดการศึกษา*. โครงการทรัพยากรมนุษย์ กระทรวง, กรุงเทพฯ.
- _____. 2537. *สารสนเทศ ศธ. ศูนย์สารสนเทศ กระทรวง ศึกษาธิการ*, กรุงเทพฯ.
- กล้า สมตระกูล. 2536. *เครือข่ายการเรียนรู้ยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อความยั่งยืน*. ว. การศึกษาแห่งชาติ. 27(4) : 60-68.
- กฤษณพงศ์ กีรติกร. 2538. *วิสัยทัศน์ : ด้านทรัพยากรมนุษย์ คนไทย-คนไท-ประเทศไทย 2020*. ว. การศึกษาแห่งชาติ. 29(3) : 20-46.
- _____. 2537. *ตัวอย่างรูปแบบการสนับสนุนการทำวิจัยและพัฒนาในภาคเอกชน ของประเทศเยอรมันนี เบลเยียม และเนเธอร์แลนด์*. ว.การศึกษาแห่งชาติ. 28(2) : 53-57.

กองบรรณาธิการ. 2539. **การเตรียมตัวเพื่อการศึกษาต่อในต่างประเทศ**. กระจกเงา.
3(19) : 89-100.

ก้องเกียรติ สหวรรณางกูร. 2537. **ภาวะการขาดแคลนครู**. ว. การศึกษาแห่งชาติ.
28(6) : 71-82

กองแผนงาน มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. 2538. **การดำเนินงานระหว่างปี 2533-2538**.
กอง. อุบลราชธานี

2539. **องค์ประกอบ, อำนาจหน้าที่, วาระการ
ประชุมของมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี**. กอง. อุบลราชธานี.

กองแผนงาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. 2539. **ข้อมูลพื้นฐาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม**.
กอง. มหาสารคาม.

กองแผนงาน สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ. 2539. **รายงานภาวะการหา
งานทำของบัณฑิต รุ่นปีการศึกษา 2537**. งานวิจัยสถาบัน กองแผนงาน สถาบันฯ,
กรุงเทพฯ.

กองสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ทบวงมหาวิทยาลัย. 2534. **ประมวลสาขาวิชาที่เปิดสอนใน
สถาบันอุดมศึกษาเอกชน ปีการศึกษา 2534**. ทบวงมหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

2535. **พระราชบัญญัติสถาบันอุดม
ศึกษาเอกชน พ.ศ. 2522**. ฉบับปรับปรุงแก้ไข พ.ศ. 2535. กอง, สำนักงานปลัด
ทบวงมหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

การศึกษาต่อที่ประเทศนิวซีแลนด์. 2536. กระจกเงา. 1(4) : 75-77.

การศึกษาต่อที่ประเทศออสเตรเลีย. 2536. กระจกเงา. 1(4) : 92-95.

การศึกษาต่อในสหราชอาณาจักร. 2536. กระจกเงา. 1(4) : 84-87.

การศึกษาต่อสาธารณรัฐฟิลิปปินส์. 2536. กระจกเงา. 1(4) : 68-74.

การศึกษาระดับอุดมศึกษาในสหรัฐอเมริกา. 2536. กระจกเงา. 1(4) : 78-83.

การศึกษา MBA ในประเทศสหราชอาณาจักร. 2536. กระจกเงา. 1(4) : 92-95.

การอภิปรายเรื่องกลไกในการจัดระบบการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ. 2538. ว. การศึกษา
แห่งชาติ. 30(1) : 3-22

- เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม. 2537. บทบาทของภาคเอกชนกับทิศทางการพัฒนา
ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8. ว. วิชาการ สสอ. 1(1) :
61-81
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. 2539. อนาคตผู้นำการเมืองไทยในสองทศวรรษหน้า.
เอช เอ็น กรู๊ป, กรุงเทพฯ.
- เกียรติ จิระกุล, คารณิ ถวัลย์พัฒนกุล และ จารุวรรณ ลิมปเสนีย์. 2532. แผนพัฒนา
อุดมศึกษา. ทบวงมหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- เกษม วัฒนชัย. 2538. เอกสารการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง แนวคิดในการประกัน
คุณภาพทางวิชาการสถาบันอุดมศึกษาในยุคโลกาภิวัตน์ 16 พฤษภาคม 2538.
ทบวงมหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ
- เกษม สุวรรณกุล. 2531. ทิศทางของมหาวิทยาลัยไทย. โครงการตำราและเอกสาร
วิชาการคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ไกรยุทธ ชีรตยาสินันท์. 2531. ระบบการศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์ การพัฒนา
ให้เด็กไทยคิดเป็นและสร้างสรรค์องค์ความรู้. จุฬาลงกรณ์วารสาร. 8(30) :
51-61.
- การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์: สู่ความก้าวหน้าและความมั่นคงของชาติในทศวรรษ หน้า
เอกสารประกอบการสัมมนาระดับชาติ เรื่อง “ยุทธศาสตร์การศึกษาไทยในยุคโลกา
ภิวัตน์” ณ ศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ 18 ตุลาคม 2538. 2538.
ธนาคารกสิกรไทย, กรุงเทพฯ.
- การสัมมนาเรื่อง “การแสวงหาวิสัยทัศน์และการบริหารโดยแหวกวงล้อมของระบบ
ราชการและรัฐวิสาหกิจไทยที่ประสบความสำเร็จ ครั้งที่ II จัดโดยสถาบัน
ทรัพยากร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 17 มีนาคม 2538 ห้องแกรนด์บอลรูม
โรงแรมแกรนด์ไฮแอท เอราวัณ. 2538. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- คณะกรรมการการศึกษา สภาผู้แทนราษฎร. 2538. แนวทางการปฏิรูปโครงสร้างการ
ศึกษาไทย. ว. การศึกษาแห่งชาติ. 30(1) : 23-38.

คณะกรรมการเฉพาะกิจที่ประชุมประธานสภาอาจารย์ มหาวิทยาลัยทั่วประเทศ

(ปอมท.). 2536. รายงานผลการศึกษาศถานภาพของสภาอาจารย์มหาวิทยาลัย
ทั่วประเทศ. ที่ประชุม, กรุงเทพฯ.

คณะกรรมการเฉพาะกิจ ทบวงมหาวิทยาลัย. 2536. รายงานการศึกษาเรื่องโอกาสและ ความ
เสมอภาคทางการศึกษาระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย. คณะทำงาน, กรุงเทพฯ.

ครบรอบ 17 ปี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2538. งานวางผังแม่บท กองแผนงาน
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.

ครรชิต มาลัยวงศ์. 2538. เทคโนโลยีการศึกษา : ปรัชญาและหลักการ. ว. การศึกษา
แห่งชาติ. 29(5) : 41-49.

_____. 2538. เทคโนโลยีสารสนเทศคืออะไร. ว. การศึกษาแห่งชาติ.
29(2) : 3-21.

_____. 2538. นโยบาย กับระบบฐานข้อมูลการศึกษา. ว. การศึกษาแห่งชาติ.
29(2) : 4-21.

คุณวุฒิ คนฉลาด และคณะ. 2532. การศึกษาเกี่ยวกับบุคลากรในระบบอุดมศึกษา
กระบวนการเข้าทำงาน การพัฒนาบุคลากร การโยกย้ายและเปลี่ยนงาน ประโยชน์
จากการวิจัย และการบริการด้านอื่น ๆ. ทบวงมหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

คู่มือแนะแนวการศึกษา 7 ประเทศ ญี่ปุ่น นิวซีแลนด์ ปากีสถาน สิงคโปร์ ออสเตรเลีย
อินเดีย ฟิลิปปินส์. 2524 กองการศึกษาต่างประเทศ สำนักงาน ก.พ., กรุงเทพฯ.

โครงการประสิทธิภาพของการผลิตบัณฑิตในสถาบันอุดมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการ
การ ศึกษาแห่งชาติ. 2528. รายงานผลการวิจัยค่าใช้จ่ายและการลงทุนในมหาวิทยาลัย
และวิทยาลัยเอกชน. สำนักงาน, กรุงเทพฯ.

โครงการประสิทธิภาพของการผลิตบัณฑิตในสถาบันอุดมศึกษา. 2532. รายงานการวิจัย
เรื่อง ค่าใช้จ่ายและผลตอบแทนจากการลงทุนทางการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา.
กองวิจัยการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, กรุงเทพฯ.

งานวิจัยสถาบันและสารสนเทศ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2537. รายงานผลการวิเคราะห์
ปริมาณงานสอนและสัดส่วนอาจารย์ต่อนักศึกษาเต็มเวลา ประจำปีการศึกษา. 2537.
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.

- จุฬามณี ศรีเจริญวงะกิจ. 2539. พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวพระผู้วางรากฐาน
แห่งระเบียบข้าราชการพลเรือน. ข้าราชการ. 41(3) : 29-30.
- จุมพล หนิมพานิช. 2532. ความเป็นอิสระทางวิชาการและวิชาชีพในอุดมศึกษา. โครงการ
จัดทำแผนอุดมศึกษาระยะยาวทบวงมหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- จรัส สุวรรณเวลา. 2539. รื้อปรับระบบสถาบันอุดมศึกษา : กรณีศึกษา : จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- จุฬา เทียนไทย. 2538. รีเอ็นจิเนียริงกับสังคมไทย. เดอะเนชั่น, กรุงเทพฯ.
- จุฬามณี เอี่ยมสุพรรณ. 2539. การพัฒนาจริยธรรม : สังคมไทย. มหาวิทยาลัยป้องกัน
ราชอาณาจักร, กรุงเทพฯ.
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2536. รายงานการสำรวจสถานะการหางานทำของบัณฑิต
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รุ่นปีการศึกษา 2535. กรุงเทพฯ.
- เจือจันทร์ จงสถิตย์อยู่และคณะ. 2531. รายงานสภาพการจัดและการขยายตัวของสถาบัน
อุดมศึกษา. กองนโยบายและแผนการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
แห่งชาติ, กรุงเทพฯ.
- ฉลวยลักษณ์ สีนประเสริฐ. 2537. การติดตามและประเมินสภาพการพัฒนาการศึกษา
ในช่วงแผนฯ 6 และต้นแผนฯ 7. ว. การศึกษาแห่งชาติ. 29(1) : 19-30.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. 2538. โลกานุวัตรกับอนาคตของประเทศไทย. ผู้จัดการ, กรุงเทพฯ.
- ชมพันธ์ ญูชรรณ อยุธยา. อยุธยา. 2539. การจัดอุดมศึกษาของไทย : ที่น่าจะเป็น.
การอุดมศึกษา. มกราคม 2539 : 4-5.
- ชลลดา จิตติวัฒนพงศ์. 2538. การกระจายอำนาจทางการศึกษา : ประสพการณ์ของ
ประเทศญี่ปุ่นกับแนวทางสำหรับประเทศไทย. ข่าวสารวิจัยการศึกษา. 18(3) : 16-
23.
- ชาญยศ ปลื้มปิติวิริยะเวช, เอกสิทธิ์ เทียมแก้ว และคณะ. 2521. รอบรู้เรื่องแดน
(เน็ตแวร์). อินฟอเมติกบิซิเนส พับลิเคชั่น, กรุงเทพฯ.
- ชุตินันท์ แสงหิรัญ และ สุทธศรี วงษ์สมาน. 2537. แนวทางการพัฒนาอุดมศึกษา
ในอนาคต. ว. การศึกษาแห่งชาติ. 28(2) : 23-30.

- ญาดา ดาวพลังพรหม. 2537. **กรอบแนวคิดเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาข้าราชการพลเรือนในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8.** ข้าราชการ. 41(3) : 41-44.
- ณรงฤทธิ์ ศักดารณรงค์. 2539. **มองการปฏิรูปการศึกษาของนายสุขวิช รังสิตพล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ.** กระจกเงา. 4(21) : 98-100
- ดวงพร สิทธิเวชย์. 2538. **รายงานการวิจัยเรื่อง การศึกษาสถานภาพการวิจัยและพัฒนาของประเทศไทยปี 2536 : แหล่งทุนวิจัย.** กองนโยบายและวางแผนการวิจัย, สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, กรุงเทพฯ.
- ทองศักดิ์ สายเชื้อ. 2539. **ทฤษฎีสากลใหม่การข้ามชั่วทางเศรษฐกิจและการจัดระบบเศรษฐกิจโลกว่าด้วยระเบียบเศรษฐกิจโลกใหม่.** มติชนรายวัน. 29-30 พฤษภาคม 2539. 2 น.
- ทบวงมหาวิทยาลัย. 2536. **การศึกษาระดับอุดมศึกษา.** กระจกเงา. 1(1) : 142-155.
- ทบวงมหาวิทยาลัย. 2538. **ข้อมูลและสารสนเทศข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย ในปีงบประมาณ 2538.** สำนักส่งเสริมและพัฒนาระบบบริหาร, กรุงเทพฯ.
- _____. 2539. **โครงการเครื่องข่ายสารสนเทศเพื่อพัฒนาการศึกษา.** ทบวง, กรุงเทพฯ.
- _____. 2538. **แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2538.** สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- _____. 2520. **แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ระยะที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524).** ทบวง, กรุงเทพฯ
- _____. 2523. **แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ระยะที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529).** ทบวง, กรุงเทพฯ.
- _____. 2529. **แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534).** ทบวง, กรุงเทพฯ.
- _____. 2535. **แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539),** กรุงเทพฯ.

- _____. 2536. **ภาวะการหางานทำของบัณฑิตรุ่นปี 2532-2533**. โรงพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- _____. 2533. **รายงานการฉายภาพจำนวนผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี
จากสถาบันอุดมศึกษาของรัฐประเภทจํากัดรับ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ในปีการ
ศึกษา 2531-2544**. สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- _____. 2527. **รายงานการประชุมสัมมนาเรื่อง การอุดมศึกษากับตลาดแรงงาน
วันที่ 20-21 กรกฎาคม 2527 ณ อาคารไทยพัฒนา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
ทบวง, กรุงเทพฯ.**
- _____. 2533. **รายงานการประเมินผลแผนพัฒนาการศึกษา ระดับอุดมศึกษา ฉบับ
ที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) ผลการดำเนินงานระหว่างปี 2530-2532 ของ
สถาบันอุดมศึกษาในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย. ฝ่ายติดตามและประเมินผล กอง
แผนงาน, กรุงเทพฯ.**
- _____. 2530. **รายงานวิจัยบทบาทและสัมฤทธิ์ผลของสถาบันอุดมศึกษาไทยใน
การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. ทบวงมหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.**
- _____. 2538. **รายงานการศึกษาภาวะการหางานทำของบัณฑิต รุ่นปี 2534-2535.
สำนักงานนโยบายและแผนอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.**
- _____. 2530. **รายงานการศึกษาและติดตามประสิทธิภาพการใช้จ่ายงบ
ประมาณของมหาวิทยาลัย สถาบันของรัฐในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยในช่วงค้น
แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ระยะที่ 5 (2525-2527). สำนักงานปลัด
ทบวงมหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.**
- _____. 2531. **รายงานการศึกษาและติดตามภาวะการเรียนการสอนในสถาบัน
อุดมศึกษาของรัฐ ตามหลักสูตรที่ทบวงมหาวิทยาลัยอนุมัติในช่วงแผนพัฒนาการศึกษา
ระยะที่ 5 2525-2529. รายงานติดตามและประเมินผล กองแผนงาน, กรุงเทพฯ.**
- _____. 2537. **รายงานการศึกษาสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในสังกัดทบวง
มหาวิทยาลัย (จำนวนนักศึกษาใหม่, นักศึกษาทั้งหมดและผู้สำเร็จการศึกษา, ปีการ
ศึกษา 2537. สำนักนโยบายและแผนอุดมศึกษา, กรุงเทพฯ.**

- _____. 2537. รายงานการศึกษาสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ปีการศึกษา 2536 สำนักงานปลัดทบวง, กรุงเทพฯ.
- _____. 2536. รายงานการสัมมนาทางวิชาการ เนื่องในวันสถาปนาทบวงมหาวิทยาลัย ครบ 21 ปี เรื่อง จากความหวังไปสู่ความสำเร็จทางแผนอุดมศึกษา ระยะยาว วันที่ 29 กันยายน 2536 ณ โรงแรมเจ้าพระยาปาร์ก กรุงเทพฯ. สำนักงานปลัดทบวง, กรุงเทพฯ.
- _____. 2537. รายงานการสัมมนาทางวิชาการ เนื่องในวันสถาปนาทบวงมหาวิทยาลัย ครบ 22 ปี "กระแสอุดมศึกษาไทยในแผนฯ 8". สำนักงานปลัดทบวง มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- _____. 2534. รายงานการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง อุดมศึกษากับการพัฒนาประชาธิปไตย วันที่ 28 กันยายน พ.ศ. 2534 ณ โรงแรมเอเชีย กรุงเทพฯ. ทบวง, กรุงเทพฯ. 81 น.
- _____. 2535. รายงานการสัมมนาเรื่อง ความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษา กับภาคธุรกิจเอกชนในการส่งเสริมอาชีพ วันที่ 21-22 กันยายน 2535 ณ โรงแรมบางกอกพาเลซ ประตูน้ำ กรุงเทพมหานคร. ทบวง, กรุงเทพฯ.
- _____. 2519. รายงานการสัมมนาเรื่อง แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ระยะที่ 4 ศูนย์สารนิเทศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 21-13 สิงหาคม 2518 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ทบวง, กรุงเทพฯ.
- _____. 2523. รายงานการสัมมนาเรื่อง รูปแบบที่เหมาะสมของมหาวิทยาลัยในอนาคต ณ โรงแรมไฮแอท ออร์คิด จ. เชียงใหม่ วันที่ 27-29 พฤษภาคม 2525. ทบวง, กรุงเทพฯ. .
- _____. 2535. รายงานประจำปี 2534. กองวิชาการ สำนักงานปลัดทบวง, กรุงเทพฯ.
- _____. 2536. รายงานประจำปี 2535. กองวิชาการ สำนักงานปลัดทบวง, กรุงเทพฯ.
- _____. 2537. รายงานประจำปี 2536. กองวิชาการ สำนักงานปลัดทบวง, กรุงเทพฯ.

- _____. 2538. รายงานประจำปี 2537. กองวิชาการ สำนักงานปลัดทบวง, กรุงเทพฯ.
- _____. 2530. รายงานสรุปผลการสัมมนา เรื่อง การได้มาซึ่งผู้บริหารในมหาวิทยาลัย/สถาบัน ระหว่างวันที่ 3-4 สิงหาคม 2530 ณ ศูนย์ฝึกอบรมและพัฒนาการสาธารณสุขมูลฐานอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล (ศาลายา). ทบวง, กรุงเทพฯ.
- _____. 2532 รายงานสรุปและประเมินผลการประชุมสัมมนา เรื่อง บทบาท ของสถาบันอุดมศึกษาในการมีงานทำของบัณฑิต ระหว่างวันที่ 1-3 กันยายน 2531 ณ โรงแรมพญาทพาส เมืองพัทยา จ.ชลบุรี. ทบวง, กรุงเทพฯ.
- _____. 2527. วิธีการสอบคัดเลือกเข้ามหาวิทยาลัยของประเทศญี่ปุ่น. สำนักงานปลัด ทบวง, กรุงเทพฯ.
- _____. 2536. สรุปข้อมูลสถิติประจำปีการศึกษาในระยะ 5 ปี (ปีการศึกษา 2530-2534) ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย. ทบวง, กรุงเทพฯ.
- ทบวงมหาวิทยาลัย. 2526. สรุปและประเมินผลการสัมมนาผู้บริหารกิจการนิสิตนักศึกษาครั้งที่ 4 ระหว่างวันที่ 4-6 กันยายน 2525 ณ มหาวิทยาลัยขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น. กองบริการการศึกษา, กรุงเทพฯ.
- ทบวงมหาวิทยาลัย. 2533. สาระสำคัญจากผลการวิจัยเงินโยบายในโครงการจัดทำแผนอุดมศึกษาระยะยาว (พ.ศ. 2533-2547). คณะกรรมการจัดทำแผนอุดมศึกษาระยะยาว, กรุงเทพฯ.
- ทบวงมหาวิทยาลัยร่วมกับสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชน. 2532. รายงานการประชุมสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง การบริหารระดับคณะวิชา ณ โรงแรม ซีวี เมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี 17-19 เมษายน 2532. ทบวง, กรุงเทพฯ.
- ทบวงมหาวิทยาลัยร่วมกับสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนและมหาวิทยาลัยแพทย. 2533. การสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง "การบริการสถาบันอุดมศึกษาเอกชน" วันที่ 13-14 กุมภาพันธ์ 2533 ณ โรงแรมเชียงใหม่ อังค์วาศเชียงใหม่. ทบวง, กรุงเทพฯ.

- ทบวงมหาวิทยาลัยร่วมกับสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย. 2532. รายงานการ
สัมมนาทางวิชาการ เรื่อง บทบาทสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7
ณ ทบวงมหาวิทยาลัย 6-7 มิถุนายน 2532. ทบวง, กรุงเทพฯ.
- ทบวงมหาวิทยาลัย สภาอาจารย์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และที่ประชุมประธานสภา
อาจารย์มหาวิทยาลัยทั่วประเทศ. 2532. รายงานการสัมมนาวิชาการเรื่องการปรับ
โครงสร้างทบวง : ผลกระทบต่อมหาวิทยาลัย 24-25 กุมภาพันธ์ 2532 ณ โรงแรม
แกรนด์ พลาซ่า อ. หาดใหญ่ จ. สงขลา. สภาอาจารย์ฯ, สงขลา.
- ทรงศักดิ์ ศรีกาพสินธุ์. 2537. บทบาทของการฝึกอบรมในสถาบันอุดมศึกษา.
ว. วิชาการ สสอ 1(1) : 90-95
- ทองสุข คิยะชัยพานิช. 2536. รายงานผลการวิจัยจัดส่วนภาระงานคณาจารย์มหาวิทยาลัย
เชียงใหม่. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- ทองอินทร์ วงศ์โสธร. 2532. โครงสร้างและการบริหารมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยอเมริกัน :
กรณีสถาบันของรัฐในแคลิฟอร์เนีย. สาขาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- ที่ประชุมประธานสภาข้าราชการทั่วประเทศ. 2538. โครงการปรับปรุงระบบบริหารงาน
บุคคลของข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย : ข้อเสนอจาก ปชมท. "1". ที่
ประชุม, กรุงเทพฯ.
- ที่ประชุมประธานสภาอาจารย์มหาวิทยาลัยทั่วประเทศ. 2538. การประชุมวิชาการประจำปี
2538. การประชุมวิชาการประจำปี 2538. เรื่อง บทบาทของมหาวิทยาลัยกับ
การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อพัฒนาประเทศ 27-28 มกราคม 2538 ณ โรงแรม
แอมบาสเดอร์จີดี จอมเทียน. มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี.
- ที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย. 2537. รายงานการประชุมทางวิชาการประจำปี 2537
ของที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย เรื่อง การประกันคุณภาพทางวิชาการ :
หลักการแนวคิด และวิธีปฏิบัติ 28-29 ตุลาคม 2537. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์,
สงขลา.

-
2539. รายงานการประชุมทางวิชาการประจำปีของที่ประชุมอธิการบดี เรื่อง การพึ่งตนเองของระบบมหาวิทยาลัยของรัฐ 14-18 พฤศจิกายน 2538 ณ อาคารสัมมนา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. ที่ประชุมฯ, กรุงเทพฯ.
-
2538. เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการประจำปี วันที่ 17-18 พฤศจิกายน 2538 ณ โรงแรมเชียงใหม่ฮอ์คิด. ที่ประชุม, เชียงใหม่.
- จิตยา สุวรรณะชญ. 2537. ยุทธศาสตร์การนำผลการประเมินผลไปใช้. ว. การศึกษาแห่งชาติ. 29(1) : 61-67
- เทียนฉาย กิระนันท์. 2537. บทบาทอุดมศึกษาต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ. ว. การศึกษาแนวหน้า. 28(2) : 4-13.
- ธนุ กุลชล. 2538. การอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย. ว. วิชาการ สสอ. 2(1) : 31-57
-
2537. สมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนกับการพัฒนาคุณภาพทางวิชาการ. ว. วิชาการ สสอ. 1(1) : 51-60
- ชเนศ กองประเสริฐ. 2539. ทศวรรษหน้าของฮ่องกง : ทศต่อการค้าและการลงทุน. ว. เศรษฐกิจ. 28(9) : 22-25
- เทคโนโลยี-ธุรกิจ. 2535. สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, กรุงเทพฯ.
- ธีรพงษ์ เขมฤกษ์อำพล. 2532. ภาคเอกชนกับอุดมศึกษา. ทบวงมหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- นางเขาว์ กาญจนจारी. 2532. สมเด็จพระบรมราชชนกกับการอุดมศึกษาของชาติ. โครงการพัฒนาวิชาชีพอุดมศึกษา ภาควิชาอุดมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- นงราม เศรษฐพานิช. 2537. การระดม จัดสรร และใช้ทรัพยากรทางการศึกษา. ว. การศึกษาแห่งชาติ. 29(1) : 54-60
-
2537. การศึกษาอบรมเพื่อเตรียมประกอบอาชีพ. ว. การศึกษาแห่งชาติ. 29(1) : 40-46
-
2532. ต้นทุนและแหล่งที่มาของเงินทุนเพื่อการอุดมศึกษา. โครงการจัดทำแผนอุดมศึกษาระยะยาว ทบวงมหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

- นงราม เศรษฐพานิช และคณะ. 2532. รายงานสรุปค่าใช้จ่ายและผลตอบแทนจากการลงทุนทางการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา. กองวิจัยการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, กรุงเทพฯ.
- นงลักษณ์ พหลเวชช์. 2538. ทิศทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพการศึกษา. ว. การศึกษาแห่งชาติ. 29(6) : 15-28
- นงลักษณ์ พหลเวชช์ และคณะ. 2537. แนวทางการพัฒนาการศึกษาในอนาคต. ว. การศึกษาแห่งชาติ. 28(3) : 74-85.
- แน่นน้อย ศรีวราชนบุญ และสุทธิลักษณ์ เชื้อจิตถาวร. 2538. รายงานการวิจัยเรื่อง การสูญเสียและขาดแคลนกำลังคนในราชการพลเรือน. สำนักพัฒนาระบบบริหารงานบุคคลภาครัฐ, กรุงเทพฯ.
- นะโม บุญสนอง. 2538. อนาคตไทยก้าวสู่การศึกษานานาชาติ. กระฉกเงา. 3(11) : 40-45
- นายคอมพิวท์. 2539. เปิดโลก "สตูดิโอ". วัฏจักรการศึกษา. 7(318) : 32-33
- นาวิ วงศ์ศิริโรจน์ 2538. สสวท.กับสารสนเทศ. ว. การศึกษาแห่งชาติ. 29(2) : 52-54
- นิพนธ์ สุขปริดี และไพบุลย์ ไสยวงศ์. 2538. คอมพิวเตอร์และ Tele-Lecture. พระจอมเกล้าลาดกระบัง. 3(1) : 74-76
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. 2537. จริยธรรมในการศึกษาสำหรับอนาคต. ว. การศึกษาแห่งชาติ. 28(6) : 21-41.
- นิเวศน์ 100. 2539. ไทย...สู่เส้นทางเมืองหลวงอินเทอร์เน็ตแห่งเอเชีย : คอลัมน์จูนคลื่นกระแสนโลก. มติชนรายวัน. 16 มิถุนายน 2539. 7 น.
- แนวทางการพัฒนาการศึกษาในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544). 2538. ข่าววิจัยการศึกษา. 18(6) : 3-6
- บรรณา วัจวิวัฒน์. 2539. ระบบการศึกษาในสาธารณรัฐเกาหลี. ข้าราชการ. 41(3) : 61-67
- บุญธรรม กิจปริดาภิสุทธิ. 2535. การวัดและการประเมินผลการเรียนการสอน. พิมพ์ครั้งที่ 2. สำนักพิมพ์ บีบี, กรุงเทพฯ.

- บุญยงค์ เวชมนิศรี. 2537. **ผลการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และคุณภาพชีวิต**
ในครั้งแรกแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7. ว. การศึกษาแห่งชาติ. 29(10 : 11-18).
- บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์ และคณะ. 2530. **การวิจัยและประเมินผลประสิทธิภาพทางการ**
ศึกษาของมหาวิทยาลัยมหิดล ภาควิชาศึกษาศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษย
ศาสตร์ ม. มหิดล. กรุงเทพฯ.
- บุญรอด วุฒิสาสตร์กุล. 2537. **เกณฑ์ในการจัดความเป็นเลิศในสถาบันอุดมศึกษา**
ในทัศนะของผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาเอกชน. ว. วิชาการ สสอ. 1(1) : 40-50
- บุรชัย ศิริมหาสาร. 2539. **การศึกษาในต่างแดน. กระจกเงา. 3(9) : 101-108**
—————. 2539. **มหาวิทยาลัยมาหาอะไร. กระจกเงา. 9(20) : 37-42**
—————. 2539. **โลกาภิวัตน์กับการพัฒนาการศึกษา. กระจกเงา. 4(21) : 83-92**
- ปัทมา แสงจันทร์. 2538. **เทคโนโลยีสารสนเทศกับการจัดการศึกษาทางไกล.**
ว. วิชาการ สสอ. 2(1) : 1-13.
- ประกอบ กุปรัตน์ และคณะ. 2539. **โครงการวางแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี (2531-**
2545) โครงการวิจัยที่ 4.1 : เรื่องบทบาทอุดมศึกษาเอกชน. สำนักงานวิชาการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ประกอบ กุปรัตน์. 1978. **ปฏิรูประบบห้องสมุดไทยสู่ยุคไอเทค. ว. การศึกษาแห่งชาติ.**
29(2) : 39-51
- ประชุม สุวดี และคณะ. 2534. **รายงานการวิจัยเรื่อง การพึ่งตนเองทางการเงิน**
ของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย. คณะสถิติประยุกต์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหาร
ศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ประทีป ม. โกมลมาศ. 2536. **การจัดการศึกษาเอกชนและนโยบายการอุดหนุนของรัฐ.**
ว. การศึกษาแห่งชาติ. 27(3) : 19-82
- ประทุมพร วัชรเสถียร และคณะ. 2532. **ประเทศไทยกับประชาคมโลกในอีก 15 ปี**
ข้างหน้า. ทบวงมหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ประมวลชื่อหลักสูตร สาขาวิชา และปริญญาของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวง
มหาวิทยาลัย. 2538. **สำนักงานมาตรฐานอุดมศึกษา, สำนักงานปลัดทบวง**
มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

ประวัติ คณะรัฐมนตรีนายชวน หลีกภัย และนโยบายรัฐบาล. 2535. สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. นนทบุรี.

ประเวศ วะสี. 2537. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดตั้งราชวิทยาลัยครุศาสตร์. ว. การศึกษาแห่งชาติ. 28(4) : 72-73

_____. 2537. **วิกฤตการณ์อุดมศึกษาและการยกเครื่องมหาวิทยาลัย.**

ว. การศึกษาแห่งชาติ. 28(2) : 14-22

ประเวศ วะสี และคณะ. 2539. ปฏิรูปการศึกษาไทย : หนทางสู่การปฏิบัติ เอกสารประกอบ การประชุม ประจำปี 2539. มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์ 16 มีนาคม 2539. มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์, กรุงเทพฯ.

ปรียา อิงคาภิรมย์ โสะชิอะ. 2533. คู่มือการเรียนในประเทศญี่ปุ่น : เรียนและเอาตัวรอดในญี่ปุ่น. สำนักข่าวสารญี่ปุ่นแห่งประเทศไทย, กรุงเทพฯ.

ปรีชาพร วงศ์อนุตรโรจน์. 2538. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการออกนอกระบบราชการของ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง. ข่าวสารวิจัยการศึกษา. 18(5) : 16-25

ผลการดำเนินงานโครงการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.

2536. ว. การศึกษาแห่งชาติ. 27(4) : 69-81

พงษ์ศักดิ์ อัจจิมารังษี. 2539. การใช้ IT ในมหาวิทยาลัยรังสิต. คณะเทคโนโลยีสารสนเทศ, กรุงเทพฯ.

พนม พงษ์ไพบูลย์. 2535. รายงานผลการศึกษาดูงานด้านการศึกษษในประเทศอังกฤษ ระหว่าง 4-13 พฤษภาคม 2535. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษษแห่งชาติ, กรุงเทพฯ.

พรชูลี อาชนำรุ่ง. 2538. เกณฑ์ประเมินสถาบันครุศึกษาไทย : รายงานการวิจัย. คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

_____. 2538. **เกณฑ์ประเมินสถาบันอุดมศึกษาไทย : รายงานวิจัย. คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.**

พรเลิศ อ่วมพวง. 2537. การอุดมศึกษาของรัฐ : รูปแบบการลงทุนสำหรับอนาคต. ว. การศึกษาแห่งชาติ. 28(2) : 40-52

- พुरา, ราฟาเอล. 2538. ความล้มเหลวของการศึกษาไทยส่งผลกระทบต่อตลาด
แรงงาน. กระจกเงา. 3(10) : 31-36.
- พระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2522. 2522. ราชกิจจานุเบกษา.
96(55) 24 น.
- พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวงทบวงกรม (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2538.
ราชกิจจานุเบกษาฉบับกฤษฎีกา. 112(4ก) : 21-24
- พระราชบัญญัติเปลี่ยนชื่อสถาบันเทคโนโลยีการเกษตร เป็นสถาบันเทคโนโลยีการเกษตร
แม่โจ้ พ.ศ. 2525. 2525. ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ. 99(15) : 4-5
- พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยบูรพา พ.ศ. 2533. 2533. ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ.
104(131) : 30-59
- พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยนเรศวร พ.ศ. 2533. 2533. ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ.
104(131) (เอกสารจัดสำเนา)
- พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาสารคาม พ.ศ. 2537. 2537. ราชกิจจานุเบกษา
ฉบับกฤษฎีกา. 300(58ก) : 1-31
- พระราชบัญญัติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ พ.ศ. 2522. 2522. ราชกิจจานุเบกษา
ฉบับพิเศษ. 96(61) (เอกสารจัดสำเนา)
- พระราชบัญญัติ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี พ.ศ. 2533. 2533. ราชกิจจานุเบกษา
ฉบับพิเศษ. 107(131) : 60-87
- พระราชบัญญัติ สถาบันเทคโนโลยีการเกษตร พ.ศ. 2518 (แก้ไขปรับปรุง ตามพระราช
บัญญัติ สถาบันเทคโนโลยีการเกษตร (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2522). 2522. ราช
กิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ. 96(56) : 1-17
- พระราชบัญญัติสถาบันราชภัฏ พ.ศ. 2538. 2538. ราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา. 112
(4ก) : 1-21
- พระราชบัญญัติโอนอำนาจหน้าที่และกำกับการบริหารของกรมฝึกหัดครู กระทรวง
ศึกษาธิการ ไปเป็นของสำนักงานสภาสถาบันราชภัฏกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.
2538. 2538. กระทรวงศึกษาธิการ, กรุงเทพฯ.

- พลสันจ้ โพธิ์ศรีทอง. 2539. **จุดเน้นของแผนพัฒนาประเทศฉบับที่ 8 : มุ่งการพัฒนาด้วยการพัฒนาครู.** ข้าราชการ. 41(2) : 31-34
- ไพฑูริย์ สีนลารัตน์. 2539. **ทิศทางการอุดมศึกษาไทยในอนาคต.** การอุดมศึกษา. มกราคม 2539 : 10-11
- _____. 2525. **รายงานการประชุมทางวิชาการ เรื่อง การพัฒนาการเรียนการสอน ระดับอุดมศึกษา 27-28 มิถุนายน 2523.** คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ไพฑูริย์ สีนลารัตน์ และสินธะวา คามดิษฐ์. 2530. **มหาวิทยาลัยกับสังคมไทย : รวมบทความ คัดสรร.** โครงการตำราและเอกสารทางวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ไพฑูริย์ อิงศุวรรณ และคณะ. 2536. **บทบาทและสัมฤทธิ์ผลในการผลิตบัณฑิตปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ในรอบ 50 ปี.** มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ภาณุรัตน์ รัตยาภาส. 2538. **กฎหมายการศึกษาภาคบังคับเมื่อวันวาน.** ว. การศึกษาแห่งชาติ. 29(5) : 3-12
- มนัส สุวรรณ และประหยัด ปานดี. 2532. **ความต้องการและโอกาสทางการศึกษาระดับอุดมศึกษาในส่วนภูมิภาค (การกำหนดจุดที่ตั้งของมหาวิทยาลัย).** ทบวงมหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 2538. **มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2538.** มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 2537. **รายงานประจำปี 2537.** กองแผนงาน, ขอนแก่น.
- มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2537. **ภาวะการมีงานทำของบัณฑิตรุ่นปีการศึกษา 2534 และ 2535.** กองแผนงาน มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- _____. 2539. **รายงานประจำปี 2539.** มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- มหาวิทยาลัยนเรศวร. 2538. **แผนพัฒนามหาวิทยาลัยนเรศวร ในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาระยะที่ 8.** กองแผนงาน สำนักงานอธิการบดี, พิษณุโลก.

- มหาวิทยาลัยบูรพา. 2538. เอกสารแนะนำมหาวิทยาลัยบูรพา ปีการศึกษา 2538. งานวิจัย
สถาบันและสารสนเทศ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- _____. 2538. รายงานประจำปี 2537. มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี.
- มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. 2538. รวมพระราชบัญญัติระเบียบ ประกาศ ข้อบังคับที่
เกี่ยวข้อง. มหาวิทยาลัย, มหาสารคาม,
- มหาวิทยาลัยมหิดล. 2537. รายงานประจำปี 2537. กองแผนงาน มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- มหาวิทยาลัยรังสิต. 2539. คู่มือการศึกษา ปีการศึกษา 2539-2540. มหาวิทยาลัย,
ปทุมธานี.
- มหาวิทยาลัยรังสิต. 2537. รายงานประจำปี 2537. มหาวิทยาลัย, ปทุมธานี.
- มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. 2538. รายงานการสัมมนาเรื่อง หลักสูตรพื้นฐานการวิจัย
สถาบัน 19-20 กรกฎาคม 2538. งานวิจัยสถาบัน กองแผนงาน, กรุงเทพฯ.
- _____. 2537. รายงานประจำปี 2537. กองแผนงาน
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- มหาวิทยาลัยศิลปากร. 2532. พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ. 2530 และ
ข้อบังคับมหาวิทยาลัยศิลปากร. มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- _____. 2515. พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ. 2511.
มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- _____. 2537. รายงานประจำปี 2537. กองแผนงาน
มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. 2531. รายงานการประชุมสัมมนาเรื่อง มหาวิทยาลัยกับการ
สร้างบัณฑิตที่มีคุณภาพ 23-25 กรกฎาคม 2530. กองบริการการศึกษา
มหาวิทยาลัย, ปัตตานี.
- _____. 2538. รายงานการศึกษาดูงานมหาวิทยาลัยในประเทศอังกฤษ
ระหว่างวันที่ 8-25 ตุลาคม 2538. มหาวิทยาลัย, สงขลา.
- มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ. 2539. คู่มือและหลักสูตรปีการศึกษา 2539.
มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

- 2538. รายงานประจำปี 2538 มหาวิทยาลัย,
กรุงเทพฯ.
- มูลนิธิการศึกษาไทย- อเมริกัน สำนักข่าวสารอเมริกัน. 2531. รายงานการสัมมนาเชิงปฏิบัติ
การเรื่อง โครงการร่วมมือกับมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ : โอกาสและอุปสรรค.
ทบวงมหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- เมธี ครองแก้ว รังสรรค์ ธนพรพันธ์. 2538. กองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาจะ
จะกลายเป็น สปก. ทางการศึกษา. ว. การศึกษาแห่งชาติ. 29(3) : 53-57
- ชิน ภู่วรรณ. 2538. การประยุกต์เทคโนโลยีทางการศึกษา. ว. การศึกษาแห่งชาติ.
29(2) : 22-31
- บุษศักดิ์ คณาสวัสดิ์. 2539. รายงานผลสัมมนา BOT/BOO/BOOT Investments in
Asia. ว. ส่งเสริมการลงทุน. 7(5) : 62-65
- ยุทธศาสตร์การปฏิรูปอุดมศึกษาไทย : การรื้อปรับระบบบริหารและจัดการ เอกสารการ
สัมมนา สำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 31 สิงหาคม-กันยายน 2538.
2538. สำนักงานพัฒนา นโยบายและวางแผนการจัดการศึกษา, กรุงเทพฯ.
- รวิวรรณ ชินตระกูล. 2537. การวางแผนและพัฒนาการศึกษาทางด้านวิทยาศาสตร์และ
เทคโนโลยีในระดับอาชีวศึกษาและอุดมศึกษา. ข่าวสารวิจัยการศึกษา. 18(1) :
25-30.
- รายงานการศึกษาสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ปีการศึกษา 2536. 2536. สำนักกิจการสถาบัน
อุดมศึกษาเอกชน ทบวงมหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- รายงานการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง แนวทางการพัฒนาบุคลากรสายวิชาการของสถาบัน
อุดมศึกษาเอกชน. 2536. ทบวงมหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต,
กรุงเทพฯ.
- รายงานการสัมมนาเรื่อง ปัญหาการบริหารงานบุคคลในมหาวิทยาลัย ระหว่างวันที่ 6-8
กันยายน 2528. 2528. สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- รายงานการสัมมนาสาธารณะเรื่อง การกระจายรายได้ไทย : ปัญหาและแนวทางแก้ไข.
2537. สถาบันสาธารณะกิจ มูลนิธิประชากร, กรุงเทพฯ.

- รายงานกิจการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประจำปี 2538. 2539. ฝ่ายวางแผนและพัฒนา
สำนักวางแผนอธิการบดี, กรุงเทพฯ.
- รายงานกิจการวิจัย 2533-2534. 2538. ฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- รายงานกิจการวิจัย 2535-2537. 2538. ฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- รุ่งเรือง สุขเกษมภ์. 2537. การติดตามและประเมินผลการดำเนินงานการขยายโอกาส
ทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น. ว. การศึกษาแห่งชาติ. 29(1) : 31-39
- เว็บบล็อก ภัทรานุประวัติ. 2539. พัฒนาการหลักสูตรศึกษาทั่วไปทางสังคมศาสตร์
ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน. ว. มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย. 16(1) : 51-64.
- Lambuth University มหาวิทยาลัยที่ยอดเยี่ยมของ... อเมริกา. 2539. วัฏจักรการศึกษา.
7(315) : 11-12.
- วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา. 2523. มหาวิทยาลัยนานาชาติ. คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- _____. 2523. มหาวิทยาลัยแห่งสิงคโปร์. คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- วรารณ์ สามโกเศศ และคณะ. 2535. แนวปฏิบัติในการแสวงหารูปแบบที่เหมาะสมใน
การบริหารการเงินของมหาวิทยาลัยของรัฐ. ทบวงมหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- วัฒนา อิศรางกูร ณ อยุธยา และคณะ. 2532. การศึกษาตลาดแรงงานของบัณฑิตในเชิง
พฤติกรรม. ทบวงมหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- วิจิตร จันทรากุล. 2538. แนวคิดและรูปแบบการจัดการอุดมศึกษาของประเทศไทย เพื่อเพิ่ม
โอกาสและความเสมอภาค ใน ยุทธศาสตร์การปรับปรุงอุดมศึกษาไทย เอกสารการ
สัมมนา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 31 สิงหาคม-1 กันยายน
2538. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, กรุงเทพฯ. น. 171-190.
- วิจิตร สีนศิริ และคณะ. 2527. รายงานการวิจัยเรื่อง ปัญหาการบริหารมหาวิทยาลัยหลาย
วิทยาเขต. ทบวงมหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- วิชัย ดันศิริ. 2539. โฉมหน้าการศึกษาไทยในอนาคต : แนวคิดและบทวิเคราะห์. สำนัก
พิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

- วิชัย ดันศิริ. 2536. **มองแผนการศึกษาแห่งชาติ**. ว. การศึกษาแห่งชาติ. 27(4) : 82-88.
- . 2538. **แนวทางการปฏิรูปการศึกษาไทย**. ว. การศึกษาแห่งชาติ. 29(5) : 18-26
- . 2538. **ยุทธศาสตร์การปฏิรูปอุดมศึกษาไทย**. ว. การศึกษาแห่งชาติ. 29(3) : 3-19
- วิทยา ดำรงเกียรติศักดิ์. 2538. **การบริหารการเงิน เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการ ประจำปี 2538 ของที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย 17-18 พฤศจิกายน 2538 ณ โรงแรมเชียงใหม่ฮิลล์. มหาวิทยาลัยแม่โจ้, เชียงใหม่.**
- วิทยากร เชียงกุล. 2537. **รูปแบบของการบริหาร มหาวิทยาลัยในทศวรรษหน้า**. ว. วิชาการ สสอ. 1(1) : 96-99
- วีระวัฒน์ ปิ่นนิทามัย. 2538. **การจัดองค์การเพื่อการเปลี่ยนแปลงสู่ศตวรรษที่ 21**. ข้าราชการ. 40(3) : 23-54
- . 2538. **วิสัยทัศน์กับการบริหารและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์**. วารสารข้าราชการ. 40(6) : 11-40
- วารุณี โอสธารมย์. 2533. **พัฒนาการอุดมศึกษาในประเทศไทย : การศึกษาวิเคราะห์เชิงนโยบายและผลพวงที่มีต่อการพัฒนาในปัจจุบันและอนาคต**. ทบวงมหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- แหวดวงการศึกษา. 2539. กระจกเงา. 3(19) : 120-128.
- ศักดิ์ชัย นิรัญทวิ. 2539. **Reengineering : เรื่องท้าทายนักการศึกษา**. การอุดมศึกษา. มกราคม 2539. น. 12-13.
- ศิริลักษณ์ ศรีสำอางค์. 2539. **การคัดเลือกบุคคลเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา : รายงานประกอบการสอบวัดคุณสมบัติผู้สมัคร. ภาควิชาอุดมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.**
- ศูนย์ปฏิบัติการโครงการส่งเสริมประสิทธิภาพในส่วนราชการ. 2538. **การปรับปรุงประสิทธิภาพในส่วนราชการ : จะทำอะไร จะได้อะไร**. สำนักงาน ก.พ., กรุงเทพฯ.

ศูนย์สารสนเทศ กระทรวงศึกษาธิการ. 2539. **สารสนเทศ ศธ.** ศูนย์, กรุงเทพฯ.

ศูนย์บริการเอกสารและค้นคว้า สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา. 2527. **รวมคำแถลงนโยบายของรัฐบาลและรายชื่อคณะรัฐมนตรี คณะที่ 1-43.** ศูนย์, กรุงเทพฯ.

ศูนย์ประสานงานและปฏิบัติการของระบบสารสนเทศเพื่อการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2535. **รวมนโยบายการศึกษาของรัฐปี 2475-2535.** ศูนย์, กรุงเทพฯ.

สงบ ลักษณะ. 2539. **บทคัดย่อเรื่อง ความคิดเห็นเกี่ยวกับการกระจายอำนาจให้จังหวัดดำเนินงานพัฒนาและประเมินคุณภาพการศึกษา.** ข้าราชการ. 41(3) :24-25

สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้. 2537. **รายงานประจำปี 2537.** กองแผนงาน, สถาบัน, เชียงใหม่.

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เจ้าคุณทหารลาดกระบัง. 2528. **พระราชบัญญัติสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.** สถาบัน, กรุงเทพฯ.

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี. 2528. **พระราชบัญญัติสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า ธนบุรี พ.ศ. 2528.** สถาบัน, กรุงเทพฯ.

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ. 2528. **พระราชบัญญัติสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ พ.ศ. 2528.** สถาบัน, กรุงเทพฯ.

_____. 2538. **รายงานประจำปี 2538.**
สถาบัน, กรุงเทพฯ.

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. 2534. **กฎหมาย ขอบบังคับ และระเบียบของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.** กองกลาง สถาบัน, กรุงเทพฯ.

_____. 2532. **ความเป็นอิสระในการบริหารงานมหาวิทยาลัยไทย : อดีต ปัจจุบัน และแนวโน้มอนาคต 9 มิถุนายน 2532 ณ โรงแรมเซ็นทรัลพลาซ่า.** สถาบัน, กรุงเทพฯ.

_____. 2539. **ระเบียบข้อบังคับ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ตั้งแต่เดือนธันวาคม 2534-เดือนพฤษภาคม 2535.** กองกลาง สถาบัน, กรุงเทพฯ.

_____. 2528. **รายงานประจำปี 2538.** สถาบัน, กรุงเทพฯ.

สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์. 2539. **กรอบนโยบายการพัฒนาการศึกษาในแผนพัฒนาการศึกษา
ระยะที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544).** สถาบัน, บุรีรัมย์.

สถาบันราชภัฏมหาสารคาม. 2539. **นโยบาย เป้าหมาย และมาตรการ แผนพัฒนาการศึกษา
ระยะ 15 ปี สถาบันราชภัฏมหาสารคาม (พ.ศ. 2540-2554).** สถาบัน,
มหาสารคาม.

_____. 2539. **นโยบาย เป้าหมาย และมาตรการแผนพัฒนาการศึกษา
ระยะที่ 8 สถาบันราชภัฏมหาสารคาม (พ.ศ. 2540-2544).** สถาบัน, มหาสารคาม.

สถิติ. 2537. ว. การศึกษาแห่งชาติ. 28(2) : 80-88.

สถิติตันีการศึกษา. 2538. ว. การศึกษาแห่งชาติ. 29(3) : 72-77

สถิติและดัชนี. 2538. ว. การศึกษาแห่งชาติ. 29(2) : 81-88

สถิติและดัชนี. 2537. ว. การศึกษาแห่งชาติ. 29(1) : 68-73.

สนอง ฉินนานนท์. 2538. **ดาวเทียมเพื่อการศึกษา.** ว. การศึกษาแห่งชาติ. 29(1) :
30-37

สภาข้าราชการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 2538. **เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องหลัก
เกณฑ์และวิธีการได้มาซึ่งผู้บริหารของมหาวิทยาลัย 3 พฤศจิกายน 2538.** สภา,
กรุงเทพฯ.

สภาสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล. 2536. **การศึกษาระดับสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล.**
กระจกเงา. 1(1) : 112-121.

สภาอาจารย์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2533. **รายงานการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง บทบาทของ
มหาวิทยาลัยในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 วันที่ 14-16 กุมภาพันธ์ 2533 ณ โรงแรม
เชียงใหม่ภูคำ จังหวัดเชียงใหม่.** สภาอาจารย์, เชียงใหม่.

สภาอาจารย์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. 2530. **ระบบการสรรหาอธิการบดี มหาวิทยาลัยราม
คำแหง ณ สภาอาจารย์ 5-6 ก.พ. 30.** สภาฯ, กรุงเทพฯ.

สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์. 2538. **วิสัยทัศน์-ประเทศไทย ปี 2000.** มติชน, กรุงเทพฯ.

สมุดสถิติ. 2537. **กองแผนงาน ฝ่ายวางแผนและพัฒนา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยฯ,**
กรุงเทพฯ.

- สมศักดิ์ แด้มบุญเลิศ และคณะ. 2532. **อนาคตการพัฒนาอุตสาหกรรมและอุตสาหกรรมบริการ**. ทบวงมหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- สมหวัง พิริยานูวัฒน์ และคณะ. 2532. **การประสานสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาระดับมัธยมศึกษาและอาชีวศึกษากับอุดมศึกษา**. ทบวงมหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
-
- _____ . 2538. **รายงานการวิจัยเรื่อง การศึกษาแนวโน้มความต้องการและการผลิตกำลังคนระดับสูงกว่าปริญญาตรี**. ทบวงมหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- สมหวัง พิริยานูวัฒน์ และคณะ เทียนพูน. 2532. **การวิจัยเชิงนโยบาย : รูปแบบใหม่ของการกำหนดอนาคต**. สมาคมวิจัยสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, กรุงเทพฯ.
- สัญลักษณ์ เทียมฉนวน. 2538. **การศึกษาไทยในสถานการณ์โลก : ระดม 6 นักคิดนักการศึกษาชี้ทางรอด**. มิติใหม่, กรุงเทพฯ.
- สรุปการประชุมเรื่อง **"แนวทางการสนับสนุนการวิจัยทางมนุษยศาสตร์"** ณ สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตภาคใต้ จังหวัดสงขลา วันที่ 13-14 พฤษภาคม 2535. 2538. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, กรุงเทพฯ.
- สรุปการประชุมวิชาการของที่ประชุมประธานสภาอาจารย์ มหาวิทยาลัยทั่วประเทศ (ปชมท.) ประจำปี พ.ศ. 2537, 2538. 2538. คณะกรรมการบริหารที่ประชุมประธานสภาอาจารย์มหาวิทยาลัยทั่วประเทศ พ.ศ. 2537-2538, กรุงเทพฯ.
- สรุปผลการประชุมสัมมนา เรื่อง **ประเด็นและยุทธศาสตร์การพัฒนาศึกษาในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8** ณ ศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ กรุงเทพมหานคร. 2538. ว. การศึกษาแห่งชาติ. 29(6) : 3-14
- สรุปสาระสำคัญจากการประเมินผลแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) ระดับอุดมศึกษา. 2537. ว. การศึกษาแห่งชาติ. 28(2) : 58-79.
- เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์. 2537. **แนวคิดในการประเมินผลแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ**. ว. การศึกษาแห่งชาติ. 29(1) : 4-10
- สวัสดิ์ อุดมโกชน และคณะ. 2537. **บทความเรื่อง การกระจายโอกาสทางการศึกษาด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต**. ข้าราชการ. 41(3) : 18-19.

สุชาติ เมืองแก้ว. 2537. **สรุปผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) ในช่วง 2 ปี แรกของแผนงานพัฒนาฯ.** ว. การศึกษา แห่งชาติ. 29(1) : 47-53

สาขาที่เปิดสอนระดับปริญญาตรีและปริญญาโทในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวง มหาวิทยาลัย จำแนกตามกลุ่มสาขาวิชา ISCED. 2538. กระจกเงา. 3(11) : 90-91

สาขาที่เปิดสอนระดับปริญญาตรีและปริญญาโทในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนภายใต้การ กำกับดูแลของทบวงมหาวิทยาลัย จำแนกตามกลุ่มสาขา ISCED. 2538. กระจกเงา. 3(11) : 92-93

สาคร สาทรลัษ. 2539. **มหาวิทยาลัย... วิทยาลัยเอกชน.** กระจกเงา. 4(20) : 26-36.

สาระการประชุม กกศ. 2538. ว. การศึกษาแห่งชาติ. 30(1) : 63-80

สาระการประชุม. กกศ. 2538. ว. การศึกษาแห่งชาติ. 29(2) : 68-80

สาระการประชุม. กกศ. 2538. ว. การศึกษาแห่งชาติ. 29(3) : 58-71.

สาระการประชุม. กกศ. 2537. ว. การศึกษาแห่งชาติ. 29(1) : 79-88.

สำนักงาน ก.พ. 2538. **รายงานการศึกษาสภาพกำลังคนของสำนักงาน ก.พ. ในรอบปีงบประมาณ สำนักพัฒนาระบบบริหารบุคคลภาครัฐ, กรุงเทพฯ.**

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2539. **การศึกษาของประเทศในภูมิภาคเอเชีย และแปซิฟิก.** สำนักงาน, กรุงเทพฯ.

_____. 2526. **การสำรวจทางการศึกษาของประเทศ.** สำนักงาน, กรุงเทพฯ.

_____. 2538. **บทคัดย่อสิ่งพิมพ์ทางการศึกษาปี 2537-2538. ศูนย์สารสนเทศทางการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา แห่งชาติ, กรุงเทพฯ.**

_____. 2539. **แนวคิดและทิศทางการปฏิรูปอุดมศึกษา ในศตวรรษที่ 21.** สำนักนายกรัฐมนตรี, กรุงเทพฯ.

_____. 2538. **บทคัดย่อสิ่งพิมพ์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ปี 2537-2538. ศูนย์สารสนเทศทางการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการ ศึกษาแห่งชาติ, กรุงเทพฯ.**

-
2515. แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2515-2519). สำนักงาน, กรุงเทพฯ.
-
2525. แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529). สำนักงาน, กรุงเทพฯ.
-
2529. แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2540). สำนักงาน, กรุงเทพฯ.
-
2535. แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539). สำนักงาน, กรุงเทพฯ.
-
2539. แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544). อรรถพลการพิมพ์, กรุงเทพฯ.
-
2536. ภาวะการมีงานทำและคุณภาพในการทำงานของผู้จบอุดมศึกษา กรณีศึกษาบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยรามคำแหง. สำนักงาน, กรุงเทพฯ.
-
2528. รายงานการประเมินสภาพจัดการศึกษา และประเมินผลแผน พัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2535-2529) ระดับ อุดมศึกษา. สำนักงาน, กรุงเทพฯ.
-
2522. รายงานการวิจัยเรื่องระบบอุดมศึกษา. สำนักงาน, กรุงเทพฯ.
-
2538. รายงานการสัมมนาเรื่องทิศทางการศึกษาไทย ในยุคโลกาภิวัตน์ : รูปแบบการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา วันที่ 25-26 มกราคม 2538 ณ โรงแรมเฟลิกซ์รีเวอร์แควรีสอร์ท กาญจนบุรี. สำนักงาน, กรุงเทพฯ.
-
2531. รายงานผลการประชุมเชิงนโยบายเรื่อง แนวโน้มการขยายตัวของสถาบันอุดมศึกษา วันที่ 6-7 พฤษภาคม 2539. กอง นโยบายและแผนการศึกษา สำนักงาน, กรุงเทพฯ.

-
2535. รายงานผลการสัมมนาเรื่อง แผนการศึกษาแห่งชาติ : จากนโยบายสู่การปฏิบัติ ระหว่างวันที่ 17-18 กรกฎาคม 2535 ณ โรงแรมแอมบาสซาเดอร์ซิตี้ จอมเทียน ชลบุรี. สำนักงาน, กรุงเทพฯ.
-
2537. สรุปสาระสำคัญจากการประเมินผลแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) ระดับอุดมศึกษา. สำนักงาน, กรุงเทพฯ.
-
2539. หลักการและยุทธศาสตร์การปฏิรูปอุดมศึกษาไทย. สำนักนายกรัฐมนตรี, กรุงเทพฯ.
-
2536. การวิจัยทางการศึกษาและการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ครั้งที่ 8 เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการ 13-17 กันยายน 2536. สำนักงาน, กรุงเทพฯ.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. 2537. มาตรฐานการกำหนดขนาดกำลังคนของรัฐ. สำนักงาน, กรุงเทพฯ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2535. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7. พ.ศ. 2535-2539. สำนัก, กรุงเทพฯ.
- สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย. 2537. ประมวลข้อหลักสูตร สาขาวิชาและปริญญาทางสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย. โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
-
2536. ประสิทธิภาพการผลิตกำลังคนระดับสูงกว่าระดับปริญญาตรี. ทบวงมหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
-
2531. รายงานการศึกษาและติดตามภาวะการเรียนรู้การสอนในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ตามหลักสูตรที่ทบวงมหาวิทยาลัยอนุมัติในช่วงแผนการศึกษาระยะที่ 5 2525-2529 เล่มที่ 1. กองแผนงาน สำนักงาน, กรุงเทพฯ.
-
2528. สารสนเทศ ทบวงมหาวิทยาลัย. สำนักงาน, กรุงเทพฯ.

- สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา . 2527. **รวมคำแถลงนโยบายของรัฐบาล และรายชื่อคณะรัฐมนตรี คณะที่ 1-43**. ศูนย์บริการเอกสารและค้นคว้า, กรุงเทพฯ.
- สำนักงานอธิการบดี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2539. **รายงานกิจการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยรายงานประจำปี 2539**. ฝ่ายวางแผนและพัฒนา สำนักงาน, กรุงเทพฯ.
- สำนักนโยบายและแผนมหาดไทย. 2521. **นโยบายของรัฐบาล พ.ศ. 2475-ปัจจุบัน**. สำนัก , กรุงเทพฯ.
- สำนักนายกรัฐมนตรี. 2538. **คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี นายบรรหาร ศิลปอาชา นายกรัฐมนตรีแถลงต่อรัฐสภา วันพุธที่ 26 กรกฎาคม 2538**. สำนัก, กรุงเทพฯ.
- สำนักบริการวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2532. **แนวโน้มการพัฒนาทางการเมืองของไทย**. ทบวงมหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- สำเนา ขจรศิลป์. 2533. **รายงานการวิจัยเรื่องการพัฒนาระบบอาจารย์ที่ปรึกษาวิชาการระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัย**. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- _____. 2530. **รายงานการวิจัยการศึกษาระบบอาจารย์ที่ปรึกษาด้านวิชาการระดับปริญญาตรี ในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์**. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- สินี เจริญพจน์. 2539. **การประชุมประสิทธิภาพราชการ : ประสพการณ์จากมาเลเซีย**. ข้าราชการ. 41(2) : 1-20
- สิริลักษณ์ คอมนันท์ และสกันธ์ วรรณวัฒนา. 2532. **สภาพปัจจุบันของการอุดมศึกษาในประเทศไทย**. โครงการจัดทำแผนอุดมศึกษาระยะยาว ทบวงมหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- สุชาติ เมืองแก้ว นฤมล ชูชินปราการ และบรรลือ วิศิษฎ์อนุพงษ์. 2538. **การวิจัยเรื่องระบบบริหารบุคลากรในสถาบันอุดมศึกษา**. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, กรุงเทพฯ.
- สุทัศน์ ทิวทอง. 2538. **มีความจำเป็นอย่างไรจึงต้องมีพระราชบัญญัติการศึกษานี้** **พื้นฐาน**. ว. การศึกษาแห่งชาติ. 29(5) : 13-17
- สุธรรม อารีกุล. 2523. **บทบาทของมหาวิทยาลัยที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติ**. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.

- สุพรรณิ ไชยอำพร และสนิท สมักรการ. 2537. **โครงการวิจัยภาวะการมีงานทำและคุณภาพในการทำงานของผู้จบการศึกษาระดับอุดมศึกษา : เฉพาะมหาวิทยาลัยประเภทจำกัดรับ.** สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, กรุงเทพฯ.
- สุนน อมรวิวัฒน์. 2537. **คุณลักษณะของอาจารย์ในสังคมยุคใหม่.** ว. การศึกษาแห่งชาติ. 28(4) : 53-60
- สุเมธ แยมหุณ และคณะ. 2536. **การพัฒนาระบบบริหารสถาบันอุดมศึกษาของรัฐที่มีใช้ส่วนราชการ.** สำนักงานปลัดทบวง, กรุงเทพฯ.
- สุรศักดิ์ บำรุงวงศ์. 2537. **แนวคิดเรื่องการจัดตั้งมหาวิทยาลัยใหม่.** ว. การศึกษาแห่งชาติ. 28(2) : 31-39
- สุรางค์ โพธิ์พฤตยาพงษ์ และคณะ. 2537. **รายงานการศึกษาดูงานเรื่องระบบการศึกษาของสิงคโปร์.** มปท.
- เสรี พงศ์พิศ และคณะ. 2538. **ปฏิบัติการศึกษาเพื่อปวงชน แล้วชาวบ้านจะเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ได้อย่างไร.** สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, กรุงเทพฯ.
- Search. 2539. **ทางด่วนสารสนเทศ (Information Superhighway) เทคโนโลยีเอื้อประโยชน์อย่างมหาศาล.** 2539. **วิจัยการศึกษ.** 7(315) : 20-29
- โสภณ ทองปาน และคณะ. 2532. **อนาคตการพัฒนาด้านการเกษตร.** ทบวงมหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- อดุลย์ วิริยเวชกุล. 2538. **การประกันคุณภาพทางวิชาการในมหาวิทยาลัยไทย.** พิมพ์ครั้งที่ 2. มหาวิทยาลัยมหิดล, กรุงเทพฯ.
- _____. 2538. **การอุดมศึกษาปริทัศน์.** งานวิจัยสถาบันและสารสนเทศ มหาวิทยาลัยมหิดล, กรุงเทพฯ.
- อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ. 2539. **อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ : รัฐต้องปลดแอกมหาวิทยาลัย.** ริกทูท. 1(4) : 10-11
- อมร รักษาสัตย์. 2539. **หลักสูตรยุคโลกไร้พรมแดน.** (เอกสารลาบมือ)
- อมรา พงศาพิชญ์ และคณะ. 2532. **อิทธิพลภายในและภายนอกและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม.** ทบวงมหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

- อภิชาติ พันธเสน และคณะ. 2532. **การเตรียมอุดมศึกษาเพื่อการเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมที่
ปรารถนา**. ทบวงมหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- อรุณ เกตุสุริยงค์. 2538. **รวมกฎหมายและระเบียบเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ราชการ**. พิมพ์
ครั้งที่ 2. บพิธการพิมพ์, กรุงเทพฯ.
- อังฉรา วรศิริสุนทร. 2539. **ทิศทางการพัฒนาอุตสาหกรรมในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8**
เศรษฐกิจ. 28(9) : 13-19
- อังณา วัฒนานุกิจ และคณะ. 2532. **การคาดคะเนกำลังคนระดับปริญญา**. ทบวง
มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- อรนุช หลิมประเสริฐ. 2538. **สรุปผลการวิจัยภาวะการมีงานและคุณภาพในการทำงาน
ของผู้จบอุดมศึกษา**. ข่าวสารการวิจัยการศึกษา. 18(2) : 14-19
- อารี สัตยหจวิ. 2537. **การฝึกหัดครู : เรื่องที่ต้องแก้ไขด่วนที่สุด**. ว. การศึกษาแห่งชาติ.
29(1) : 74-78.
- อำนาจ วีรธรรม. 2539. **แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทและกำลังคนของรัฐในอนาคต**
ข้าราชการ. 41(4) : 20-27
- เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาทางวิชาการเรื่องการบริหารการศึกษา กับสังคมยุคใหม่
วันที่ 8-9 เมษายน พ.ศ. 2534. 2534. ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะวิทยา
ศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, กรุงเทพฯ.**
- โอภา บางเจริญพรพงศ์ และพานิ สีดกะสิน. 2538. **ระบบการบริหารมหาวิทยาลัยของ
ประเทศอังกฤษ**. โครงการ Thai University Administration Shadowing (TUAS).
(เอกสารอัดสำเนา)

- Academic Senate, University of California, Berkeley. 1991. ***Report of the Special Task Force on Faculty Diversity***. Academic Senate, University of California, Berkeley.
- Acherman, H. 1984. ***Termination of degree and research programs***. International Journal of Institutional Management in Higher Education. 8 (1) : 67-78
- Adair, J. 1990. ***Not Bosses but Leaders***. Kogan Page, London.
- Adironodack, S. M. 1993. ***Just About Managing***. Voluntary Service Council, London.
- Althusser, L. 1972. ***Ideology and ideological state apparatuses*** In ***Education, Structure and Society***. Penguin, Harmondsworth.
- Alumni News. 1991. ***Planning in Higher Education***. University of Ulster, Coleraine
- Anderson, C. 1993. ***Strategic research wins the day***. Science. 259 (509) : 21
- Anderson, P. 1990. ***A culture in contraflow***. New Left Review. 180 : 41-80
- Association of University Teachers. 1990. ***Goodwill Under Stress: Morale in UK Universities***. AUT, London.
- Association of University Teacher, Aston Branch. 1989. ***Staff-Student ratios***. Aston AUT, Birmingham.
- Astin, A. W. 1993. ***What Matters in College? Four Critical Years Revisited***. Jossey-Bass, San Francisco.
- Aston University 1985. ***Planning for the Late 1980s***. Aston University, Birmingham.
- Australian Confederation of Trades Unions/Trades Unions Development Council. 1987. ***Australia Reconstructed: A Report by the Mission Members to the ACTU and TDC***. Australian Government Publishing Service, Canberra.
- Aston University. 1982. ***A Minutes of Aston University Council 20 October***. Aston University, Birmingham.
- Audi Commission and Ofsted. 1993. ***Unfinished Business: Full-time Educational Courses for 16-19 year olds***. MHSO, London.
- Australian Vice-Chancellors Committee. 1995. ***Code of Ethical Practice in the Offshore Provision of Education and Educational Services by Australian Higher Education Institutions***. Canberra: AVCC.
- Australian Vice-Chancellors Committee. 1992. ***Academic Standards in Higher Education: Report of the Australian Vice-Chancellors Committee***. AVCC, Canberra.

- Bachrach, P. and M.S. Baratz. 1962. *The two faces of power*. American Political Science Review. 56 : 947-952
- Balderston, F.E. 1985. *Academic program review and the determination of universities* International Journal of Institutional Management in Higher Education. 9 (3) : 237-248
- Ball, C. 1985. Quality Assessment and Quality Improvement within Higher Education: The New Zealand. *Perspective Paper Presented at the First Biennial Conference and General Conference of the International Network of Quality Assurance Agencies in Higher Education*, Montreal.
- Barker, Alan. 1993. Quality Assessment and Quality Improvement within Higher Education: The New Zealand. *Perspective Paper Presented at the First Biennial Conference and General Conference of the International Network of Quality Assurance Agencies in Higher Education*, Montreal.
- Barlow, K. 1989. *The White paper and restructuring the academic labor market*. Australian Universities Review. 32(1) : 30-37
- Barnett, Ronald et al. 1994. *Assessment of the Quality of Higher Education: A Review and an Evaluation*. Institute of Education, University of London, London.
- Bartos, M. 1990. *Further steps to a new educational order*. Australian Society. March 1990 : 12-13
- . 1990. *The Education exports fiasco*. Australian Society. September 1990 : 12-13
- Bauer, Mariane and Franke-Wikberg, Sigbrit. 1993. Quality Assurance in Swedish Higher Education, *Paper Presented at the First Biennial Conference and General Conference of the International Network of Quality Assurance Agencies in Higher Education*, Montreal.
- Becher, T. & Kogan, M. 1992. *Process and Structure in Higher Education*. 2nd ed. Routledge, London.
- Becker, G.S. 1975. *Human Capital*. 2nd ed. Columbia University Press, New York.

- Behar, S.C. 1992. "India" In *Encyclopedia of Higher Education*. Pergamon Press, Oxford.
- Beilharz, P. 1986. *The Left, the "accord" and the future of socialism*. Thesis Eleven. 13 : 5-21
- Beilharz, P. and R. Watts. 1983. *The Discovery of corporatism*. Australian Society. November 1983 : 27-30
- Bell, D. 1977. On meritocracy and equality In *Power and Ideology in Education*. Oxford University Press, New York.
- Ben-David, J. 1986. Universities in Israel : Dilemmas of Growth Diversification and Administration pp.105-30. *Studies in Higher Education* No.11. pp.105-30.
- Ben-Nahum, Amon. 1992. Colleges are upgraded. *Ha'aretz* June 9.
- . 1992. 10 New undergraduate colleges will be needed until the year 2010. *Ha'aretz* June 16.
- Benjamin, Roger et al. 1993. *The Redesign of Governance in Higher Education*. RAND: Institute on Education and Training, Santa Monica.
- Berdahl, R.O. 1959. *British Universities and the State*. University of California Press, Berkeley.
- Berdahl, R.O. 1971. *Statewide Coordination of Higher Education*. American Council on Education, Washington, D.C.
- Berg, D.J. and S.A. Hoenack. *The Concept of cost-related tuition and its implementation at the University of Minnesota*. Journal of Higher Education. 58 (3) : 276-305
- Berke, R. L. 1990. *Lawmakers accept PAC money while urging finance changes*. New York Times. September 25 : 1
- Bernstein, R. 1992. *The Yale Schmidt Leaves Behind*. New York Time Magazine. June 14 : 32, 46, 48, 58, 64, 66
- Beyle, T.L. 1989. From governor to governors In *State of the States*. Congressional Quarterly, Inc., Washington, D.C.
- Bibby, J.F. and Cotter, C.P. et al. 1990. Parties in state politics In *Politics in the American States : A Comparative Analysis*. 5th ed. Scott, Foresman/Little, Brown Higher Education, Glenview, Ill.

- Bimbaum, Robert. 1994. *The Quality cube : how college presidents assess excellence*. Journal of Higher Education Management. 9 (3) : 71-82
- Blaug, M., Preston, M. & Zideman, A. 1967. *The Utilization of Educated Man-power in Industry*. Oliver and Boyd, London.
- Blom, D.E. 1990. Scholars who see collages in the thrall of politics meet to plan a counterattack. *Chonicle of Higher Education*. pp. A15-A16.
- Blumenstyk, G. 1990. State officials deplore higher education's resistance to change. *Chronicle of Higher Education*. pp.A15-A16.
- Bourke, P. 1986. *Quality Measures in Universities*, Commonwealth Tertiary Education Commission, Canberra.
- Bowles, S. and Gintis, H. 1976. *Schooling in CApitalist America*. Basic Books, Inc., New York.
- Boyer, E.L. 1987. *College: The Undergraduate Experience in America*. Harper & Row, New York.
- Brittingham, G.R., Jr. ed. 1969. *The Pennsylvania Manual 1968-69. Vol. 99*. Department of Property and Supplies, Commonwealth of Pennsylvania, Harrisburg.
- . 1989. *The Pennsylvania Manual 1989-90, Vol. 109*. Department of Property and Supplies, Commonwealth of Pennsylvania, Harrisburg.
- Broad, W.J. 1992. *Big science squeezes small-scale researchers*. New York Times. Dec. 29 : C1
- Brooksman, J. 1993. *The irrationality of action and action rationality : decisions ideologies and organizational actions*. Journal of Management Studies. 19 (1) : 29-44
- Brown, P.E. 1985. *The Organization and Management of State-level Lobbying Eddorts of Different Types of Institutions of Higher Education*. Ph. D. dissertation submitted to the Faculty of the Center for the Study of Higher Education, School of Education, University of Virginia.
- Callan, P. 1993. *Indexing student fees to instruction costs at CSU is a bad idea*. Sacramento Bee. June 1: 11
- Camoy, M. and Levin, H.M. 1985. *Schooling and Work in a Democratic State*. Stanford University Press, Standford.

- Caspersen, Sven. 1993. "Quality Measures in the New Environment: Familiar Issues in the Changing World." *Paper Presented at the First Biennial Conference and General Conference of the Network of Quality Assurance Agencies in Higher Education*, Montreal.
- Center for Educational Competitiveness. 1992. *Knowledge for all Americans*. Knowledge Network for All Americans, Arlington, Va.
- Cerych, L. and Sabatier, P. 1986. *Great Expectations and Mixed Performance: The Implementation of Higher Education Reforms in Europe*. European Institute of Education and Social Policy, Trentham.
- Chaffee, Ellen Earle. 1983. *Rational Decision making in Higher Education*. NCHEMS, Boulder.
- Chaffee, Ellen Earle and Lawrence A Sherr. 1992. *Quality: Transforming Postsecondary Education*, ASHE-ERIC Higher Education Report No 3, George Washington Press, Washington D.C.
- Cheong, Doreen. 1993. A System of Quality Assurance of Courses at Singapore Polytechnic, *Paper Presented at the First Biennial Conference and general Conference of the International Network of Quality Assurance Agencies in Higher Education*, Montreal.
- Child, J. 1983. *A price to pay : professionalism and work organization*. Sociology. 17 (1) : 63-78
- Chronicle of Higher Education Editors. 1991. Nine issues affecting colleges: A roll call of the states In *Almanac of Higher Education*. Chicago Press, Chicago.
- Chubb, Ian. 1991. "The Higher Education Council" *Address to Heads and Deans Seminar at the University of Melbourne*. Parkville.
- Churchill, D. 1993. *M.B.A.s : the brave new world*. The Observer. Apr. 25 : 39
- Clark, B.R. 1983. *The Higher Education System: Academic Organization in Cross-National Perspective*. University of California Press, London.
- Council for Higher Education. 1984. *The Higher Education System in Israel: Guidelines on the Development of the System and Its Planning for 1988 with a First Glance at 1995*. Report of the Planning and Grants Committee Executive Body of CHE). The Planning and Grants Committee, Jerusalem.
- . 1985. *The Planning and Grants Committee Annual Report* (No. 12, academic year 1984-85). The Planning and Grants Committee, Jerusalem

- . 1985. ***Higher education in Israel--Statistical abstract 1983/84***. The Planning and Grants Committee, Jerusalem.
- . 1987. ***The Planning and Grants Committee Annual Report*** (No. 13, academic year 1985/86). The Planning and Grants Committee, Jerusalem.
- . 1987. ***The Sixth Council 1981-1986 Report*** (No. 2). The Council for Higher Education, Jerusalem.
- Cohen, M. and others. 1972. ***A garbage can model of organizational choice***. Administrative Science Quarterly. 17 (1) : 1-25
- Coven, Robert. 1996. ***World Yearbook of Education 1996: The Evaluation of Higher Education Systems***. Kogan Page, London.
- Craft, A. 1992. ***Quality Assurance in Higher Education***. Falmer, London.
- . 1994. ***International Developments in Assuring Quality in Higher Education***, Falmer, London.
- Cratter, A.M. 1971. ***Scientific manpower for 1970-1985***. Science. 172 : 132-140
- Cerych, L. 1990. ***Renewal of central European higher education : issues and challenges***. European Journal of Education. 25 (4) : 351-358
- Chronicle of higher education***. 1994. Almanac Issue. 41 (1)
- Cliff, Andrew. 1994. ***Measuring quality in New Zealand polytechnics***. Journal of Higher Education Management. 9 (2) : 47-56
- Canlan, T., A. Martino and R.Dilger. 1984. ***State parties in the 1980s : Adaptation, resurgence and continuing constrains***. Intergovernmental Perspective. 10 (4) : 6-13
- Cole, J.R. 1993. ***Balancing acts : dilemmas of choice facing research universities***. Daedalus. 122 (4) : 1-36
- Connell, W.F. 1992. ***'Reviewing the quality of higher education'***. The Australian Universities Review. 35 : 36-41
- Cooney, Robert P. and ElizaPaqueo-Arrezo. 1993. ***'Higher education regulation in the Philippines : issues of control, quality assurance and accreditation'***. Higher Education Policy. 6 (2) : 25-28

- Cracks in the Ivory Tower.*** 1992. *Science.* 257 : 1196-1201
- Crosby, Philip B. 1979. ***Quality is Free. The Art of Making Quality Certain.*** McGraw-Hill, New York.
- Crossen, P.H. 1988. ***The Study of Public Service in Higher Education.*** Paper prepared of presentation at the 1988 Annual Meeting of the Association for the Study of Higher Education, St. Louis, Mo.
- Crow, Stephen. 1994. "Changing Emphases in the USA" in Alma Craft (ed.) ***International Developments in Assuring Quality in Higher Education.*** Falmer, London.
- Czech and Slovak Ministries of Education. 1990. ***Federal Statistics form World Bank Report.*** Birks Sinclair & Associates,Ltd, Durham, England.
- Daalder, H. and Shils, E. 1982. ***Universities, Politicians and Bureaucrats: Europe and United States.*** Cambridge University Press, New York.
- Dainton, F. 1977. University grants committees In ***International Encyclopedia of Higher Education.*** (pp. 1724-29) Jossey Bass, San Francisco.
- Daniel, D.P. 1992. ***National Higher Education and Research Systems of Central Europe.*** Unpublished Manuscript of the Slovak information Agency, Czechoslovakia.
- Darvas, P. 1988. ***Reform policy and changes in the educational system.*** Higher Educational Policy. 1 (3) : 38-43
- Davis, R.J. and Morrall, J.F., III. 1974. ***Evaluating Educational Investment.*** D.C. Heath, Lexington, Ma.
- Dawkins, J. 1987. ***Higher Education: A Policy Discussion Paper.*** Australian Government Publishing Service, Canberra.
- . 1988. ***Higher Education: A Policy Statement.*** Australian Government Publishing Service, Canberra.
- Deming, W.E. 1986. ***Out of the Crisis,*** Massachusetts Institute of Technology, Boston.
- Donaldson, Jim. 1994. "Quality Asscsmnt in Scotland" in Alma Craft (ed.) ***International Developments in Assuring Quality in Higher Education,*** Falmer, London.
- DePalma, A. 1992. ***MIT ruled guilty in antitrust case-judge says it conspired to fix amount of aid to students.*** New York Times. Sept. 3 : A1, A13
- Donald, J. 1979. ***Green paper : noise of crisis.*** Screen Education. 30 : 13-49

- Dressel, P.I. and Faricy, W.H. 1972. ***Return to Responsibility***. Jossey-Bass, San Francisco
- Drucker, P. 1959. ***Long-range planning : challenge to management science***.
Management Science. 5 (3) :238-249
- During, S. 1987. ***Woodchipping in the groves of academe***. Arena. 81 : 11-18
- El-Khawas, Elain. 1993. "Accreditation and Evaluation: Reciprocity and Exchange", ***Paper Presented at EC Conference on Frameworks for European Quality Assessment in Higher Education***, 3-4 May, Copenhagen.
- El-Khawas, Elaine. 1995. "External Review: Alternative Models Based on US" Experience. ***Higher Education Management***. Vol 7, No 1.
- Estrin, S., Gelb, A. and Singh, I.J. 1991. ***Socialist Enterprises in Transaction: A Framework for Case Studies***. Unpublished Paper from the World Bank.
- Ehrenburg, R.G. 1992. ***The Flow of new doctorates***. Journal of Economic Literature. 30 (2) :830-875
- Evangelauf, J. 1994. ***A New Carnegie Classification***. Chronicle of Higher Education. Apr. 6 : A17-A26
- Everman, R., Svensson, L. G. and Soderqvist, T. 1987. ***Intellectuals, Universities, and the State in Western Modern Societies***. University of California Press, Berkeley.
- Farrant, J.H. 1987. Central Control of the University Sector. In ***British Higher Education***. (pp. 29-52). Allen and Unwin, London.
- Fisher, L.A. 1988. ***External Political Traditions: Their Development and Continuing Impact on the Nature of Two Public Systems of Higher Education***. Paper Presented at the 1988 Annual Meeting of the Association for the Study of Higher Education, St. Louis, Mo.
- Fogel, D. 1990. ***Management education in central and eastern Europe and the Soviet Union***. Journal of Management Development. 9 (3) :14-19
- Fogel, D. and R. Madhaven. 1992. ***In support of reform : western business education in central Europe***. Review of Business. 14 (4) : 4-9

- For lack of money, Penn May Drop 3 Departments.*** 1993. New York Times. Oct. 14 :A10
- Frazer, Malcolm. 1991. ***Quality Assurance in Higher Education.*** Council for National Academic Awards, London.
- Fulton, O. 1981. ***Access to higher Education.*** Leverhulme No 2. Society for Research into Higher Education, Guildford.
- Gade, M.L. 1993. ***Four Multicampus SyStem: Some Policies and Pracices That Work.*** Association of Governing Boards of Universities and Colleges, Washington, D.C.
- Galbraith,J. 1974. ***The New Industrial State.*** Penguin, Harmonsworth.
- Gannicott, H.K. and Throsby, C.D. 1990. ***The Quality of Education in the South Pacific: Some Preliminary Hypotheses.*** Unpublished paper, Canberra.
- Gardner, M. 1991. Professors and students in Eastern Germany protest restructuring of universities by Western officials. ***The Chronicle of Higher Education,*** pp. A31-A32.
- . 1992. Budget blues hit German rectors. ***The Times Higher Education Supplement,*** p. 9
- Gavin,D. 1992. ***Student flows, Personal Communication.*** University of Ulster, London.
- Gerth, H. and Mills,C. 1947. ***Essays from Max Weber.*** Routledge and Kegan Paul, London.
- Giddens,A. 1985. ***The Nation State and Violence.*** Policy Press, Cambridge.
- .1990. ***The ConseQuences of Modernity.*** Standford University, Standford, Ca.
- Ginberg,M. et al. 1980. ***Teachers' conception of professionalism and trades unionism: An ideological analysis.*** In ***Teachers' Straetegies: Explorations in the Sociology of the School.*** Croom Helm, London.
- Ginberg, M. (Ed.). 1991. ***Understanding Educational Reform in Global Context: Economy, Ideology, and the State.*** Garland Publishing, Inc., New York.
- Giroux, H.A. 1985. ***Intellectual labor and pedagogical work : rethinking the role of teacher as intellectual.*** Phenomenology and Pedagogy. 3(1) : 20-33
- Goldschmidt, D. 1984. The university as an institution: present problems and future trends. ***Higher Education in Europe.*** 1x(4)

- Gonzalez, Addew. 1991. **'Philippines'** In *International Higher Education: An Encyclopedia*. Garland, New York. pp.537-547
- Gordon, D., Edwards, R. and Reich, M. 1982. Segment International Higher Education: an Encyclopedia. New York: Garland. pp.537-547ed work, divided workers: *The Historical Transformation of Labor in the United States*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Gordon, L. 1992. *CSU plants to lay off 2,200 unless state helps*. Los Angeles Times. June 6 : B1
- Gordon, R. and L. Kimball. 1985. *High technology, employment and the challenges of education*. Prometheus. 3 (2) : 315-330
- Gouldner, A. 1979. *The Future of Intellectuals and the Rise of a New Class*. Oxford University Press, New York.
- Gourman,J. 1993. *The Gourman Report: A Rating of Undergraduate Programs in American and International Universities*. 8th ed. National Education Standards, Los Angeles.
- Gove, S. K. and Stauffer, T.M. (Eds.). 1986. *Policy Controversies in Higher Education*. Contributions to the study of Education No. 19
- Grace, G. 1991. *Welfare labourism and the New struggle in New Zealand's education policy*. Network, Warwick.
- Gramsci,A. 1971. *Selections from the prison Notebooks*. Lawrence and Wishart, London.
- Gray, V. 1990. The Socioeconomic and political contest of states In *Politics in the American States: A Comparative* 5th ed. Little, Brown Higher Education, Glenview, Ill.
- Green, F.T. 1980. *Predicting the Behavior of the Educational Systems*. Syracuse University Press, Syracuse.
- Green, M. 1988. *Leadership for a New Era: Strategies for Higher Education*. American Council on Education.
- Grosz, E. 1990. *Contemporary theories of power and subjectivity In Feminist Knowledge: Critique and Construct*. Routledge, London.
- Grummitt, J. 1993. *The Industrial Society*. Routledge, London.
- Guth, R. 1992. *Contracting Lessons from the U.S*. National Council for Voluntary Organizations.

- Halasz, G. 1986. *The Structure of educational policy-making in Hungary in the 1960s and 1970s*. Comparative Education. 22 (2) : 123-132
- Hall, S. 1993. *Thatcherism today*. New Statesmen. Dec. 20
- Halsey, A.H. & Trow, M. 1971. *The British Academics*. Faber and Faber, London
- Halstead, K. 1989. *Higher Education Tuition*. Research Associates of Washington, Washington, D.C.
- . 1989. *State Profiles: Financing Public Higher Education 1978 to 1989*. Research Associates of Washington, Washington, D.C.
- Hambrick, D.C. 1987. *The Top management team : key to strategic success*. California Management Review. 30 (1) : 88-108
- Hambrick, D.C. and R.A. 1992. *Top team deterioration as parts of the downward spiral of large corporate bankruptcies*. Management Science. 38 (10) : 1445-1466
- Harach, L., Kotasek J., Loucky, J. & Hendrichova J. 1992. *Higher education in the Czech and Slovak Republic*. Report to the OECD. Prague-Buatislava.
- Harbison, R.W. 1987. *Unpublished report to the Czechoslovak Government*. Department of Education, U.S.
- . 1991. *Education and Training in Czechoslovakia*. Unpublished report to the Czechoslovak Government. Birks, Sinclair & Associates, Inc., Durham, England.
- Harman, Grant. 1994. Australian Higher Education Administration and the Quality Assurance Movement. *Journal of higher Education Management*. Vol. 9, No 2 Winter/Spring.
- Harman, Grant. 1996. *Quality Assurance for Higher Education: Developing and Managing Quality Assurance for Higher Education Systems and Institutions in Asia and the Pacific*. UNESCO, Bangkok.
- Harrison, M. 1991. *Crisis deepens on British campuses*. The Observer. Nov. 10
- Harvard University. 1990. Change Magazine. 22 (5) : 18
- Her Majesty's Inspectorate. 1991. *Education Observed: Aspects of Education in The USA - Quality and its Assurance in Higher Education*, HMSO, London.

- Heftel, C. 1984. Out of the ivory tower and into the lobby. *AGB Reports*, 26, pp. 11-13.
- Henry, Miriam. 1994. *The Restructuring of higher Education in Australia*. UNESCO, Paris.
- The Higher education amendments of 1992 : what they mean for colleges and students*. 1992. Chronicle of higher Education. 38 (48) : A20-A23
- Higher Education Council. 1992. *Achieving Quality*. Australian Government Publishing Service, Canberra.
- Higher Education Council. 1992. *The Quality of Higher Education: Discussion Papers*. Australian Government Publishing Service, Canberra
- Higher Education: *Quality and Diversity in the 1990's: Policy Statement by the Hon. Peter Baldwin, MP, Minister for Higher Education and Employment Services*. 1991. Australian Government Publishing Service, Canberra.
- Hines, E.R. 1988. *Higher Education and State Governments : Renewed Partnership, Cooperation, or Competition?* ASHE-ERIC Higher Education Report No. 5. Association for the Study of Higher Education, Washington, D.C.
- Hinkson, J. 1987. *The embattled university?* *Arena*. 81 (1) : 19-27
- . 1989. *A One-dimensional critic*. *Arena*. 88 : 163-166
- . 1986. *Review of Efficiency and Effectiveness in Higher Education*. Commonwealth Tertiary Education Commission, Canberra.
- Hirschhorn, L. and T. Gilmore. 1992. *The New boundaries of the 'boundaryless' company*. *Harvard Business Review*. 70 (3) :104-105
- Holmes, R.A. 1983. *How to work with your state legislators*. *AGB Reports*. 25 :24-27
- Hrabinska, M. 1992. *Higher Education in the Czech and Slovak Republic*. The Institute of Information and Prognosis of Education, Youth and Sports, Bratislava, Slovakia.
- Hufer, K. 1991. Accountability In *International Higher Education--An Encyclopedia* (pp. 47-58). Garland Publishing, Inc., New York.
- Hungarian Ministry of Higher Education. 1992. *Draft act of Hungarian Higher Education*. London.

- Hutchings, P. and T. Marchese. 1990. *Watching assessment : Questions, stories, prospects.* Change Magazine. 22 (5) : 12-38
- Ibrahsm, Hj. Abdul et al. 1995. *Higher Education in Brunei Darussalam: the Role of Universiti Brunei Darussalam.* UNESCO, Bangkok.
- Ignatieff, M. 1992. *Collision course with democracy.* The Observer. Oct. 20 : 21
- Information Division. 1987. *Education.* Ministry of Communications and Information, Singapore.
- Ingram, R.T. et al. 1993. *Governing Independent Colleges and Universities: A Handbook for Trustees, Chief Executives, and other Campus Leaders.* Jossey-Bass, San Francisco.
- The Institution of Civil Engineering. 1988. *Research funding in the construction industry.* ICE. September : 27-35
- International Bureau of Education (IBG) and National Institute for Educational Research of Japan (NTER). 1995. *Final Report of the International Meeting on Educational Reform and Educational Research: New Challenges in Linking Research, Information and Decision-Making.* 4-14 September, 1995. Tokyo, Japan.
- Iram, Y. 1992. Curricular and structural developments at the Hebrew University, 1928-1948. *History of Universities*, 11, pp. 205-41.
- Israel, Central Bureau of Statistics. 1978. *Statistical Abstract of Israel*, No.29 Government Printer, Jerusalem.
- _____. 1987. *Statistical Abstract of Israel*, No. 38. Government Printer, Jerusalem.
- _____. 1988. *Statistical Abstract of Israel* No. 39. Government Printer, Jerusalem.
- Jackson, N. 1987. Skill Raining in transition: Implications for women In *Women and Education: A Canadian Perspective.* Detselig, Calgary.
- Jackson, N. 1990. *Skills Formation and Gender Relations: The Politics of Who Knows What.* Deakin University Press, Geelong.
- James, F.C. 1965. Introduction In *University Autonomy: Its Meaning Today.* Papers of the International Association of Universities No. 7. International Association of Universities, Paris.
- Jarauschk, K. H. (Ed.). 1990. *The Transformation of Higher Learning, 1860-1980: Expansion, Diversification, Social Opening, and*

Professionalization in England, Germany, Russia and the United States. University of Chicago Press. Chicago.

- Jarrat, A. 1985. ***Report of the Steering Committee for Efficiency Student in Universities.*** Committee of Vice-Chancellors and Principles, London.
- Jencks, Christopher. 1972. ***Inequality: A Reassessment of the Effect of Family and Schooling in America.*** Basic Books, New York.
- Jenks, J. and Kelly, J. 1986. ***Don't Do: Delegate!*** Kogan Page, London.
- Jenny, H.H. and Wynn, G.R. 1971. ***The Golden Years: A Study of Income and Expenditure Growth and Distribution of Forty-Eight Private Four-Year Liberal Arts Colleges, 1960-1968.*** College of Wooster, Wooster, Ohio.
- Jessop, B. 1985. ***Nios PoulantZas: Marxist Theory and Political Strategy.*** Macmillan, London.
- Jewell, M.E. and Patterson, S.C. 1986. ***The Legislative Process in the United States.*** 4th ed. Random House, New York.
- Jonor, A. 1988. ***Australian education reconstructed.*** Arena. 82 : 133-140
- Jogbloed, B. et al. 1992. ***Challenges for the Hungarian System of Higher Education.*** University of Twente, Netherlands
- Johnstone, K. Gruce. 1986. ***Sharing the Costs of Higher Education: Student Financial Assistance in the United Kingdom, the Federal Republic of Germany, France, Sweden, and the United States.*** College Entrance Examination Board, Princeton, N.J.
- Johnson, G. and Scholes, K. 1993. ***Exploring Corporate Strategy.*** Prentice-Hall, New York
- Jones, D.P. 1984. ***Higher Education Budgeting at the State Level: Concepts and Principles.*** NCHEMS, Boulder, Colo.
- Jones, L.V. et al. 1982. ***An Assessment of Research Doctorate Programs in the United States.*** National Academy Press, Washington, D.C.
- Jones, R.S. 1984. ***Financing state elections in Money and Politics in the United States.*** American Enterprise Institute, Washinton, D.C.
- Jogblock, B., Koelman, J. and Vossensteijn, H. 1992. ***Challenges for the Hungarian System of Higher Education.*** Unpublished report for the Center Higher Education Policy Studies, University of Twente, Netherlands.

- Joo, C. 1990. ***The Politics of Implementing Educational Reform: A Graduation Quota System in Korean Higher Educational Institutions.*** Unpublished doctoral dissertation. Harvard University, Cambridge.
- Juran, Joseph. 1951. ***The Quality Control Handbook.*** McGraw-Hill, New York.
- Kallen, D. 1991. Academic Exchange in Europe: ***Towards a new Era of Cooperation.*** UNESCO European Centre for Higher Education, Bucharest, Romania. pp. 10-80.
- Kaneko, Motohisa. 1992. ***Higher Education and Employment in Japan: Trends and Issues.*** Research Institute for Higher Education, Hiroshima University, Hiroshima.
- Karmel, P. 1988. ***The role of central government in higher education.*** Higher Education Quarterly. 42 (20): 121-133
- Karmel, P. (Chairman). 1972. ***Schools in Australia.*** Report by the Interim Committee for the Australian School Commission, Australian Government, Publishing Service, Canberra.
- Kells, H.R. 1992. ***Self-Regulation in Higher Education: A Multinational Perspective on Collaborative Systems of Quality Assurance and Control.*** Jessica Kingsley, London.
- Kells, H.R. and van Vught, F.A. (eds). 1988. ***Self-Regulation. Self-Study and Program Review in Higher Education.*** Lemma, Utrecht.
- Kemp, David 1992. ***National Press Club Address.*** Canberra.
- Kennedy, P.M. 1989. ***The Rise and Fall of the Great Powers.*** Unwin Hyman, London.
- Kenway, J. and J. Blackmore. 1988. ***Gender and the green paper privatization and equity.*** Australian Universities' Review. 31 (1): 49-57
- Kerr, C. Higher. 1994. ***Education Cannot Escape History: Issues for the Twenty-first Century.*** State University of New York Press, Albany.
- . 1994. ***Troubled Times for American Higher Education: The 1990s and Beyond.*** State University of New York Press, Albany.
- . 1985. The states and higher education: Changes ahead. ***State Government,*** 58, pp. 45-50
- . 1966. ***The Uses of the University.*** Harvard University Press, Cambridge.

- Kerr, C. 1991. ***Why every institution wants to be Berkeley, Harvard or Swarthmore.*** Change Magazine. 23 (3) : 8-15
- Kerr, C., and Gade, M.L. 1989. ***The Guardians: Boards of Trustees of American colleges and Universities-What They Do and How Well They Do It.*** Association of Governing Boards of Universities and Colleges, Washington, D.C.
- . 1986. ***The Many Lives of Academic Presidents: Time Place and Character.*** Association of Governing Boards of Universities and Colleges, Washington, D.C.
- Khanna, S.K. and Sharma, G.D. 1993. Measures of Quality Assurance in Higher Education: An Indian Experience, ***Paper Presented at the First Biennial Conference and General Conference of the International Network of Quality Assurance Agencies in Higher Education.*** Montreal.
- Kim, Hogil. 1992. The Contribution of Public and Private Education to Development in Asian Higher Education, ***paper Presented at World Bank Seminar.*** Singapore.
- Kim, Ronsoo. 1991. ***Republic of Korea In International Higher Education: An Encyclopedia.*** Garland Publishing, New York.
- Kingdon, J.W. 1984. ***Agendas, Alternatives, and Public.*** Little, Brown, London.
- . 1989. ***Congressmen's Voting Decisions.*** 3rd ed. University of Michigan Press, Ann Arbor, Mic.
- Kirklan, K. 1994. ***The Good Trustee Guide.*** NCVO.
- Kogan, M. and Kogan, D. 1983. ***The Attack on Higher Education.*** Kogan Page, London.

- Kouzes. J. and Posner, B. 1987. ***The Leadership Challenge***. Jossey-Bass, London.
- Krueger, A.B. and W.G. Bowen. 1993. "***Income-contingent college loans.***" *Journal of Economic Perspectives*. 7 (3) :193-201
- Laurens, R. 1990. ***University management : tensions in a changing environment.*** *Journal of Tertiary Educational Administration*. 12 (1) :25-42
- Lewis, R.W. 1972. 'Course content in ?structured knowledge areas' ***Improving College and University Teaching***. 20, 131.
- Lewis, Richard. 1993. The System of External Examining in the United Kingdom : Its Strengths and Weaknesses and the Need for Change, ***Paper Presented at the First Biennial Conference and the General Conference of the International Network of Quality Assurance Agencies in Higher Education***. Montreal.
- Likins. P. 1990. ***In an era of tight budgets and public criticism, colleges must rethink their goals and priorities.*** *Chronicle of Higher Education*. pp. B1-B2.
- Likins. Alan 1994. ***Quality and Management in Universities***. *Journal of Higher Education Management*. Vol. 9, No 3, Winter/Spring, pp. 57-70.
- Lindsay, A.W. 1992. '***Concepts of quality in higher education***'. *Journal of Tertiary Education Administration*. 14 (2) : 153-163
- Lindsay, Alan. 1994. '***Quality and management in universities***'. *Journal of Higher Education Management*. 9 (3) : 57-70
- Linke, Russel D. 1993. ***Improving Quality Assurance in Australian Higher Education, Paper Presented at IMHE Seminar on Quality Management and Quality Assurance in Higher Education***, Paris.
- Linna, Markku. 1993. ***Pilot Evaluations in Finland: Background and Purposes, Paper Given at IMHE and Quality Management and Quality Assurance in Higher Education***, Paris.
- Lockwood, G. and Davies, J. 1985. ***Universities: The Management Challenge***. Windsor: SRHE/NFER Nelson.
- Lukacs, P. 1989. ***Changes in selection policy in Hungary : The case of the admission system in higher education.*** *Comparative Education*. 25 (2), pp. 219-28.
- Lynch, R. 1993. ***LEAD!***. Jossey-Bass, (USA)
- Lynton, E.A. 1984. ***The Missing Connection between Business and the Universities*** Macmillan, New York

- Lyotard, J.F. 1984. ***The Post-modern Condition: A Report on Knowledge.*** Manchester University Press, Manchester
- McGuinness, A.C., Jr. & Paulson, C. 1991. ***State Post secondary education instructions handbook: State Coordinating and governing Boards.*** Education Commission of the States, Denver
- McMahon, W.W. 1987. ***Expected rates of returns to education.*** In ***Economics of Education: Research and Studies.*** Pergamon Press, New York.
- Magner, D.K. 1994. ***Job market blues.*** Chronicle of Higher Education. 40 (34) : A17, A20
- MacTaggart, Terrence J. et. al. 1996. ***Restructuring Higher Education : What Works and What Doesn't in Recognizing Governing Systems.*** Jossey-Bass, San Francisco.
- Malcom, Wilf. 1993. ***The Development of an Academic Audit Unit in New Zealand', paper presented to the First Biennial Conference and General Conference of the International Network of Quality Assurance Agencies in Higher Education,*** Montreal.
- Mandel, E. 1976. ***Late Capitalism.*** Verso, London.
- Manley, K. 1994. ***Financial Management for Charities and Voluntary Organizations,*** Institute of Chartered Secretaries and Administrators.
- Maslen, G. 1993. ***Strik stand against more power to sack.*** Time Higher Education Supplement. Jan. 15 : 9
- . 1994. ***Universities hit technical hitch.*** Times Higher Education Supplement. Jan. 14 : 6
- Marceau, J. 1989. ***Australian business sector. Skills, tasks, and technologies.*** In ***Australia's Greatest Asset : Human Resources in the Nineteenth and Twentieth Centuries*** (pp. 220-38) Federation Press, Sydney.
- March, J. G. and Olsen, J. P. 1994. ***"Institutional Perspectives on Governance."*** Unpublished paper, Graduate School of Business, Stanford University.
- Marshall, C. and Marshall, N. 1992. ***Federalism and Public Policy.*** Canberra Australian National University, Canberra.
- Marcus, L.R. and Hollander, T.E. 1981. ***The Capital and the campus--Each in its proper place.*** Policy Studies Journal. pp. 19-32.
- Marcuse, H. 1969. ***"Repressive Tolerance."*** In ***A Critique of Pure Tolerance.*** Beacon Press, Boston.

- Marginson, S. 1989. ***Labor's Economic Objectives in Higher Education : Will They be Achieved?*** Paper presented to a lecture series, Center for the Study of Higher Education, University of Melbourne, November 1989.
- Marginson, S. 1990. ***Privatisation and commercialisation of Australian education.*** Paper presented to the Australian Association for Research in education Annual Conference. Sydney.
- Marginson, S. 1993. ***Education and Public Policy in Australia.*** Cambridge University Press, Melbourne.
- . 1992. ***Winners and losers in post-Dawkins era.*** The Australian Higher Education. September :19
- Marcus, L.R. & Hollander, T.E. 1981. ***The capital and the campus-Each in its proper place.*** Policy Studies Journal. pp. 19-32.
- Martin, N. and Smith, C. 1993. ***Planning for the Future.*** NCVO Publications.
- Massy, W.F. 1990. ***"Productivity in Higher Education: Conclusions from a Preliminary Study."*** Discussion paper. Stanford Institute for Higher Education Research, Stanford University, Stanford, Calif.
- Massy, W.F., and Wilger, A. 1991. ***"Productivity in Post secondary Education, A New Approach."*** Paper presented at the annual research conference of the Association for Public Policy Analysis and Management. Stanford Institute for Higher Education Research, Stanford University, Stanford, Calif..
- Matkin, G. W. 1990. ***Technology Transfer and the University.*** Maxwell Macmillan International, New York.
- Mauch, J.E. and Sabloff, Paola L.W. (Eds.). 1995. ***Reform and Change in Higher Education : International Perspectives.*** Garland, London.
- McMahon, W.W. 1987. ***Expected rates of returns to education.*** In ***Economics of Education : Research and Studies.*** Pergamon Press, New York.
- Meek, V.L. et al. 1991. ***Policy change in higher education : Intended and unintended outcomes.*** Higher Education. 21 : 451-59.
- Meek, V. L. 1992. ***Quality and Relevance of Higher Education in Small States, Paper prepared for World Bank Seminar,*** Brunei.
- Meisenhelder, T. 1983. ***The ideology of professionalism in higher education.*** Journal of Education 165 (3) : 295-307.
- Memorandum on Higher Education in the European Community. 1991. ***Higher education on the eve of the year 2000.*** Education & Training, II-V.

- Metzger, W.P. 1993. ***"The 1940 Statement of Principles on Academic Freedom and Tenure."*** In ***Freedom and Tenure in the Academy***. Duke University Press, Durham, N.C.
- Middlehurst, Robin. 1992. ***Quality : An Organising Principle for Higher Education***. Higher Education Quarterly. 46 (1) : 20-38.
- Middlemas, K. 1986. ***Power, Competition and the State, Vol. 1: Britain in Search of Balance***. Macmillan, Basingstoke.
- Middlemas, K. 1990. ***Power, Competition and the State, Vol. 2: Threats to the Post-War Settlement***. Macmillan, Basingstoke.
- Mills, C. 1951. ***White Collar***. Oxford University Press, New York.
- Miller, H. 1985. ***The local state and teachers***. In ***Education and Social Change***. Croom Helm, Beckenham.
- Miller H. 1993. ***The state of the academic profession***. The Australian Universities' Review. 35 (2) 25-32
- Miller, H 1989. ***Memo to AUT members re: UGC vis. AUT***. Aston University, Birmingham.
- Miller, H. and Wheeler, S. 1989. ***Changing patterns of power in higher education:: A case study***. Paper presented to the ***Ethnography and Educational Reform Conference***, Warwick, September.
- Ministry of Education and Culture. 1991. ***Facts and Figures on the Education and Culture System in Israel***. Ministry of Education and Culture, Jerusalem.
- Minogue, K. 1973. ***The Concept of a University***. University of California Press, Berkeley.
- Mintzberg, H., 1994. ***The Rise and Fall of Strategic Planning***. Prentice-Hall, New York.
- Mitchell, M. and L. Saunders. 1991. ***The Virtual library : an agenda for the 1990s***. Computers in Libraries. 11 (4) : 8-11
- Moodie, G. C. 1983. ***Buffer, coupling and broker : Reflections on 60 years of the UGC***. Higher Education. 12 : 331-347.
- Moodie, G & Acopian, J. 1998. ***New instrumentation in higher education : another axe being ground***. Australian Universities' Review. 31 (1) :60-65.
- Moos, M. and Rourke, F. 1959. ***The Campus and the State***. Johns Hopkins Press, Baltimore.

- Moscow, W. 1971. ***The Last of the Big-time Bosses : The Life and Times of Carmine De Sapio and the Rise and Fall of Tammany Hall.*** Stein and Day, New York.
- Mucis and Moet. 1993. ***Seminar Report on Higher Education into the 21st Century.*** Hanoi, Vietnam.
- Murphy, J. 1993. ***A degree of waste : the economic benefits of educational expansion.*** Oxford Review of Education. 19 (1) :9-31
- Najduchowska, H. 1978. ***Higher education and professional careers : Students perception.*** In ***Graduate Employment and Planning of Higher Education in Poland.*** International Institute for Educational Planning, Paris.
- Nakhavith, Thammarath. 1990. ***Higher Education in Lao's People's Democratic Republic.*** UNESCO, Bangkok.
- Nathan, R.P. 1989. ***The role of the states in American Federalism*** In ***The State of the States.*** Congressional Quarterly Inc., Washington, D.C.
- National Association for Biomedical Research. 1991. ***State Laws Concerning the Use of Animals in Research.*** 3rd ed. NABR, Washington, D.C.
- National Center for Education Statistics. 1993. ***Digest of Education Statistics 1993.*** NCES 93-292. U.S. Government Printing Office, Washington, D.C.
- National Center for Post secondary Governance and Finance. 1989. ***Quality in the Academy : Proceedings from a National Symposium.*** University of Maryland, College Park.
- National Center for Non-profit Boards, Non-profit Governance Series.,*** 1990. NCNB (USA)
- National Commission on Responsibilities for Financing Post secondary Education. 1993. ***Making College Affordable Again : Final Report.*** Government Press, Washington, D.C.
- National Conference of State Legislatures. 1992. ***Partisan composition of the state legislatures : 1992 legislative session.*** National Conference of State Legislatures. November 6.
- National Office of Overseas Skills Recognition. 1991. ***Country Education Profiles : Australia.*** Department of Employment, Education and Training, Canberra.
- National Research Council. 1981. ***Postdoctoral Appointments and Disappointments.*** National Academy Press, Washington.
- National Science Board. 1986. ***Science Indicators- 1986.*** U.S. Government Printing Office, Washington, D.C.

- National Science Board. 1991. ***Science and Engineering Indicators- 1991***. NSB 91-1. U.S. Government Printing Office, Washington, D.C..
- Naumann, J. and Krais, B. 1991. ***German Federal Republic***. In ***International Higher Education : An Encyclopedia*** (pp.685-707). Garland Publishing. Inc, New York.
- Neave, M 1991. ***Models of Quality Assurance in Europe***, CNAA, London.
- Neave, G. and Rhoades, G. 1987. ***The academic estate in Western Europe***. In ***The Academic Profession : National, Disciplinary, and Institutional Settings***. University of California Press, Berkeley, Calif.
- Neave, G. and Van Vught, F. A. (Eds.) 1991. ***Prometheus Bound : The Changing Relationship between Government and Higher Education in Western Europe***. Pergamon Press, Oxford.
- Nelson, N. 1990. ***Electronic libraries : vision and implementation***. Computers in Libraries. 10 (2) : 6, 8, 10, 12-13
- Nelson, R.R. and Winter, S. G. 1982. ***An Evolutionary Theory of Economic Change***. Harvard University Press, Cambridge, Mass.
- New Zealand Qualifications Authority. 1992. ***Quality Management Systems for Nationally Registered Qualifications : A Draft Discussion document***, NZQA, Wellington.
- Nichols, R.W. 1993. ***Federal science policies and universities : consequences of success***. Daedulus. 122 (4) : 197-224
- O'Connor, J. 1974. ***The Fiscal Crisis of the State***. Basil Blackwell, Oxford.
- O'Connor, J. 1987. ***The Meaning of Crisis: A Theoretical Introduction***. Basil Blackwell, Oxford.
- O'Connor, J. R. 1993. ***Quality Assurance for Degrees approved by the New Zealand Qualifications Authority, Paper Presented at the First Biennial Conference and General conference of the International Network of Quality Assurance Agencies in Higher Education***, Montreal.
- OECD. 1992. ***Reforming the Economies of Central and Eastern Europe***. OECD, Paris.
- Offe, C. 1985. ***Disorganized Capitalism : Contemporary Transformations of Work and Politics***. Polity Press, Cambridge.
- Offe, C. 1976. ***The theory of the capitalist state and the problem of policy formulation***. In ***Stress and contradiction in Modern Capitalism***. Heath, New York.

- Office of Management and Budget, United States Government. 1993. **"Cost Principles for Educational Institutions,"** Circular A-21. Revised editions 1979, 1982, 1991, 1993. Federal Register, Washington, D.C.
- Ogborn, W.F. 1957. ***Cultural lag as theory.*** Sociology and Social Research. 41 (1/2) :167-74.
- Olswang, S.G. 1987. ***Financing financial distress : a case study of the University of Washington.*** Higher Education. 16 (2) : 145-154
- O'Reilly, C. A., III and Flatt, S. 1989. ***"Executive Team demography, Organizational Innovation, and Firm Performance."*** Unpublished paper. Haas School of Business, University of California, Berkeley.
- O'Reilly, C.A. III, Snyder, R.C., and Boothe, J.N. 1993. ***"Executive Team demography and Organizational Change."*** In ***Organizational Change and Researching: Ideas and Insights for Improving Managerial Performance.*** Oxford University Press, New York. pp. 147-175.
- Organization for Economic Co-operation and Development (OECD). 1987. ***Structural Adjustment and Economic Performance.*** OECD, Paris.
- Pa Personnel Services. 1986. ***Report on Factors Affecting Recruitment and Retention of Non-Dicinal academic Staff.*** University Academic Salary Committee, London
- Palfreyman, D. 1988. ***The Warwick way: A case study of innovation and entrepreneurship within a university context.*** MBA dissertation, University of Aston, Birmingham.
- Palmer, P., and Harrow, J., 1994. ***Re-thinking Charity Trusteeship.*** Institute of Chartered Secretaries and Administrators.
- Park, N. 1991. ***A Study of the Korean faculty employment, promotion, and tenure system.*** Korean Higher Education. 3 (1) : 293-336
- Park, N. 1989. ***Higher Education Trends in Governance and Decision making.*** Paper presented at the Sixth International Meeting of University Administrators, University of Maryland.
- Parsons, T. 1951. ***The Social System*** . Routledge and Kegan Paul, London.
- Parsons, T. and Smelser, N. 1956. ***Economy and society.*** Routledge and Kegan Paul, London.
- Patel, I. G. 1991. ***Higher Education and Economic Development: Keynote Address.*** World Bank Seminar, Kuala Lumpur.
- Patel, K. 1993. ***European framework research budgets.*** Times Higher Education. Supplement, 3 December.

- Paterson, V.D. 1986. *Government Intervention and University Autonomy in Guyana and Tanzania--A third world perspective. In Conference on Higher Education, Governments and Higher Education--the legitimacy of intervention.* Conference on Higher Education, Toronto
- Parton, R. et al. 1993. *Managing Voluntary and Non-profit Enterprises.* Open University, London.
- Patterson, S.C. 1989. *The persistence of state parties.* In *The State of the States.* Congressional Quarterly Inc., Washington, D.C.
- Pearce, G. et al. 1989. *Aston University Court of Appeal.* London.
- Peddie, R. 1992. 'New Zealand' In *Encyclopedia Of Higher Education.* Pergamon Press, Oxford.
- Pedersen, K. 1991. *University autonomy (a Canadian perspective). Paper presented to the conference of executive Heads: the Association of Commonwealth Universities.* New Delhi, January.
- Perkin, H. 1984. *The historical Perspective.* In *Perspectives in Higher Education* (pp.17-55). University of California Press, Berkeley.
- . 1991. *History of universities.* In *International Higher Education--An Encyclopedia* (pp. 169-204). Garland Publishing Inc., New York.
- Perkins, J.A. & Baird Israel, B. (Eds.) 1972. *Higher Education: From Autonomy to Systems.* International Council for Educational Development, New York.
- PCFC/CNAA. 1990. *The Measurement of Added Value in Higher Education.* Council for National Academic Awards, London.
- Pfeffer, J. and W.L.Moore. 1980. *Average tenure of academic department heads : the effects of paradigm, size, and departmental demography.* Administrative Science Quarterly. 19 :135-151
- Pfeffer, J. and G.R. Salancik. 1974. *Organizational decision making as a political process : the case of a university budget.* Administrative Science Quarterly. 19 : 135-151
- Phillipson, N. (Ed.), 1983. *Universities, Society and the Future: A Conference Held on the 400th Anniversary of the University of Edinburgh.* Edinburgh University Press, Edinburgh.
- Polin, R. 1983. *Freedom of the mind and university autonomy.* In *The Western University on Trial.* University of California Press, Berkeley, Calif.
- Pollert, A. 1988. *The "flexible" firm : fixation or fact?* Work, Employment, and Society. 2 (3) : 281-316

- Porteous, J. 1990. *Landscapes of the Mind: Worlds of Sense and Metaphor*. University of Toronto Press, Toronto.
- Portsmouth Polytechnic 1989 *Performance Indicators and quality Control in Higher Education*. Conference held at Institute of Education, University of London.
- Porter, M. 1980. *Competitive Strategy*. Free Press, New York.
- Poulantzas, N. 1973. *Political Power and Social Classes*. New Left Books, London.
- Pound, W.T. 1989. *The state legislatures*. In *The Book of the States 1988-89*. The Council of State Governments, Denver.
- Prathip M. Komolmas. 1995. *Privatizeing and globalizing higher education in Thailand*. APHETI Journal. 2 (1) : 58-63
- Prewitt, K. 1993. *America's research universities under public scrutiny*. Daedalus. 122 (4) : 85-100
- Pritchard, R.M.O. 1990. *The End of Elitism? The Democratization of the West German University System*. Berg, New York.
- Psacharopoulos, G. 1985. *Returns to education : a further international update and implications*. The Journal of Human Resources. 20 (4) : 583-597
- Public Policy Center, SRI International. 1986. *The Higher Education-Economic Development Connection: Emerging Roles for Public Colleges and Universities in a Changing Economy*. American Association of State Colleges and Universities, Washington, D.C.
- Pusey, M. 1991. *Economic Rationalism in Canberra: A National Building State Changes Its Mind*. Melbourne: Cambridge University Press.
- Ratcliff, James L. 1993 'Student outcomes assessment as a means of quality assurance', Paper Presented at the First Biennial Conference and General Conference of the International Network of Quality Assurance Agencies in Higher Education, Montreal.
- Rex, J. 1961. *Key Problems in sociological Theory*. Rouledge and Kegan Paul, London.
- Ringer, F. 1979. *Education and Sosiety in Modern Europe*. Indiana University Press, Bloomington, Ind.
- Robbins. 1963. *Higher Education: Report of the Committee Appointed by the Prime Minister under the Chairmanship of Lord Robbins* (Cmnd 2154). HMSO, London.
- Robertson, S. & Woock, R. 1989. *Reform and reaction in Australian education*. Urban Education. 24(1) : 3-24.

- Robertson, S. & Woock, R. 1989. *Towards a social analysis of Australian education. Paper presented to the 17th World Congress of Comparative Education*, Montreal, June.
- Rodarmor, W. 1992. *"TKO in sociology."* California Monthly. 103 (1) : 16-19
- Roginson, F.P. 1961 *Effective Study*. Harper and Brothers, New York.
- Rosenthal, A. 1981. *Legislative life: People, Process, and Performance in the States*. Harper and Row, New York.
- . 1989. *The legislative institution*. In *The State of the States*. Congressional Quarterly Inc., Washington, D.C.
- Rosewarne, S. 1988. *Economic management, the "accord" and gender inequality*. Journal of Australian Political Economy. 23 :61-86
- Rosser, J.M. and J.I. Penrod. 1990. *Computing and libraries : a partnership past due*. Cause/Effect. 13 (2) : 21-24
- Rothblatt, Sheldon and Wittrock, Bjorn (Eds.) 1996. *The European and American University since 1800*. University of Cambridge Press, Cambridge.
- . 1991, March. *A Return to the Democratic Society: Is There and for the Redefinition of equity in higher education in East and Central Europe--Polish experience?* Paper presented at the meeting of the 35th Comparative and International Education Society, Pittsburgh, PA.
- Rothblatt, S. 1993. *Science policy*. Times Higher Education Supplement. Oct. 14 : 14
- Russell, C. 1993. *Academic Freedom*. Routledge, London.
- Sadilak, J. 1990. *The Eastern European challenge : higher education for a new reality*. Educational Record. 29-37
- Sageb, G. N. 1992. 'Pakistan' In *Encyclopedia of Higher Education*. Pergamon Press, Oxford.
- Sakhipov, Eren. et al. 1995. *Problem of Professional Education on the Republic of Kazakstan*. UNESCO, Bangkok.
- Sallinen, Aino, Kontinen, Raimo, and Panhelainen, Mauri. 1993. *'Interactive Model of Self-Evaluation Quality Assessment at the University of Jyvaskyla. A Pilot Study: Paper Presented at IMHE Seminar on Quality Management and Quality Assurance in Higher Education*, Paris.
- Salmi, Jamil 1991 *Perceptions on the Financing of Higher Education*. Education and Employment Division. The World Bank, Washington, D.C.

- Samut, R. 1986. *The management of universities in a period of rapid change: Comparative case studies*. MPhil dissertation, University of Aston, Birmingham.
- Schultz, T.W. 1961. *Investment in human capital*. American Economic Review. 51 : 1-17
- Scott, P. 1984. *The Crisis of the Universities*. Croom Helm, London.
- Scott, P. 1990. *Knowledge and Nation*. Edinburgh University Press, Edinburgh.
- Scottish Education Department. 1990. *Measuring Up: Performance Indicators in Further Education. Report by HMI of Schools*. HMSO, London
- Shattock, M. (Ed.). 1983. *The Structure and Governance of Higher Education*. Leverhulme No.9. Society for Research into Higher Education, Guildford.
- Sheal, P. 1992. *The Staff Development Handbook*. Kogan Page, London.
- Sheer, Lawrence A and Deborah J Teeter (eds.). 1991. *Total Quality Management in Higher Education*. Jossey Bass, San Francisco.
- Sheffield, G. 1990. *A comparative case study of innovation entrepreneurship and the management of change in two West Midland universities*. MBA dissertation, University of Aston, Birmingham.
- Sheldrake, P. & Linke, R. (Eds.) 1979. *Accountability in Higher Education*. Allen and Unwin, Sydney.
- Shils, E. 1991. *Academic freedom*. In *International Higher Education--An Encyclopedia*. (pp. 1-22). Garland Publishing, Inc., New York.
- Shinn, C.H. 1986. *Paying the Piper: The Development of the University Grants Committee 1919-46*. Falmer Press, Lewas.
- Shuka, Sureshchandra 1991 'India' in Altbach, Philip G (ed), *Higher Education: An Encyclopedia*, Garland Publishing, New York.
- Silberberg, R. 1987. *The Studies for the First Degree in the Higher Education System*. CHE, PGC (Hebrew), Jerusalem.
- Simon, B. 1991. *Education and the Social Order*. Lawrence and Wishart, London.
- Singh, Jashir Sarjit. 1991. 'Malaysia' in Altbach, Philip G (ed.), *International Higher Education: An Encyclopedia*. Garland Publishing, New York.
- Sizer, J. 1990. 'Funding Councils and Performance Indicators in Quality Assessment in the United Kingdom' In *Peer Review and Performance Indicators*, Lemme Utrecht.
- Skidelsky, R. 1983. *John Maynard Keynes*, Vol. 1. Macmillan, London.

- . 1990. *John Maynard Keynes*, Vol. 2. Macmillan, London.
- Sloan, De Villo. 1994. '*Total quality management in the culture of higher education*'. *The Review of Higher Education*. 17 (4) : 447-464
- Slaughter, S. 1985. *The pedagogy of profit*. *Higher Education*. 14 : 217-222
- Smart, D. 1989. *The Dawkins 'reconstruction' of higher education in Australia. Paper presented to the American Education Research Association Annual Meeting, San Francisco, Calif., March.*
- Smart, T., P. Engardo and G. Smith. 1993. *GT's brave new world*. *Business Week*. 8 :64-70
- Smelser, N.J. 1993. *The Politics of ambivalence :diversity in the research universities*. *Daedalus*. 122 (4) :37-54
- Smyth, J. 1989. *A Critical pedagogy of classroom practice*. *Journal of Curriculum Studies*. 21 (6) : 483-502
- . 1991. *Theories of the state and recent policy reforms in higher education in Australia. Discourse*. *The Australian Journal of Educational Studies*. 11 (2) : 48-69
- Smith, B. and others. 1988. *Proposals for change in Australian education : a radical critique. Discourse*. *The Australian Journal of Educational Studies*. 9(10) : 1-38
- Smith, C. and Willmott, H. 1991. *The new middle class and the labour process*. In *White Collar Work: The Non-manual Labour Process*. Macmillan, Basingftoke.
- Smith, D. 1990. *Capitalist Democracy on Trial: The Transatlantic Debate from Tocqueville to the Present*. Routledge, London.
- Smithers, A. and Robinson, P. 1991. *Beyond compulsory schooling. A Numerical Picture*. the Council for Industry and Education.
- Smithers, A. and Robinson, P. 1989. *Increasing Participation in Higher Education*. Bp Educational Service.
- Snodgrass, Donald, R. 1991. '*Indonesia*' In *International Higher jEducation: An Encyclopedia*. Garland Publishing, New York.
- . 1987. *The quality of education*. In *Economics of Education: Research and Studies*. Pergamon Press, New York.
- Solomon, L.C. 1980. *New findings on the links between college education and work*. *Higher Education*. 10 :615-648

- Sorauf, F.J. 1988. *Money in American Politics*. Scott, Foresman/Little, Brown, Glenview, Ill.
- Stanner, R. 1963. *The Legal Basis of Education in Israel*. Ministry of Education and Culture, Jerusalem.
- Steeple, Douglas W. (Ed.). 1990. *Managing Change in Higher Education*. Jossey-Bass, San Francisco
- Stewart, W.A.C. 1989. *Higher Education in Postwar Britain*. Macmillan, Basingstoke.
- Stigler, S. 1993. "Competition and the research universities." *Daedalus*. 122 (4) : 157-196
- Storey, J. and Sissons, K. 1993. *Managing Human Resources and Industrial Relations*. Open University Press, Buckingham.
- Stretton, H. 1989. *Life after Dawkins : teaching and research with diminishing resources*. Australian Universities' Review. 32 (2) : 9-14
- Su, Jin-Li. 1993. 'Specialized Accreditation in Taiwan: Issues and Perspectives', paper presented at the First biennial conference and General conference of the International Network of Quality Assurance agencies in Higher Education, Montreal.
- Sweet, R. 1987. Australian trends in job skill requirements: a critique of the current orthodoxy. In G. Burke & R. Rumberge (Eds.), *The Future Impact of Technology on Work and Education* (pp. 96-117). Falmer Press, Lewis.
- Szebenyi, P. 1992. *Change in the system of public education-East Central Europe*. Comparative Education. 28 (20) : 9-31
- Tapper, T. and Salter, B. 1992. *Oxford, Cambridge and the Changing Idea of the University: The Challenge to Donnish Domination*. Open University Press, Buckingham.
- Teacher, D.C.B. 1990. *Trans-binary amalgamations in Australia : a college perspective*. Higher Education Review. 23 (1) : 40-52
- Teichler, Ulrich and Winkler, Helmut. 1991. 'Performance of Higher Education: Measurement for Improvement-Evaluation of Outcomes', Paper Presented to World Bank Higher Education Seminar, Kuala Lumpur.
- Teichler, U. 1988. *Changing Patterns of the Higher Education System: The Experience of Three Decades*. Jessica Kingsley Publishers, London.
- Thomas, C.S. & Hrebienar, R.J. 1990. *Interest Groups in the states*. In *Politics in the American States: A comparative Analysis* .5th ed.. Scott, Foresman/Little, Brown Higher Education, Glenview, Ill.

- Thomas, K. 1990. *Gender and Subject*. Open University Press, Buckingham.
- Thompson, D. 1983. *The Nature of Work*. Macmillan, London.
- Thompson, E.P. (ed.). 1970. *Warwick University Ltd: Industr, Management and the Universities*. Penguin, Harmondworth.
- Thompson, E.P. 1993. *Customs in common*. Routledge and Kegan Paul, London.
- Thompson, G.I. 1984. *Rolling back the state? Economic intervention 1975-82*. In *State and Society in Contemporary Britain*. Polity Press, Cambridge.
- Thune, Christian. 1994. 'Setting up the Danish Centre' In *International Developments in Assuring Quality in Higher Education*. Falmer, London.
- Thurow, L.C. 1972. *Education and economic equality*. Public Interest. 28 : 66-81
- Tight, M. 1985. *Academic freedom re-examined*. Higher Education Review. 18 : 7-23
- Toro, T. 1991. *A university in the former East Germany struggles to sweep away the influences of its communist past*. The Chronicle of Higher Education. pp. A37-A38.
- Touche Ross. 1992. *A Happy Marriage*. Deloitte Touche Tohmatsu International, London.
- Toyne, P. 1991. *Appropriate Structures for Higher Education Institutions. Paper presented to International Seminar on Management in Universities*. British Council, Brighton, July.
- Trow, M. 1983. *Defining the issues in university-government relations*. Studies in Higher Education. 8 (2) : 115-128
- . 1993. *The business of learning*. The Times Higher. Oct. 8 : 20-21
- . 1993. "Managerialism and the Academic Profession: The Case of England." Working paper 93-15. Institute of Governmental studies, University of California, Berkeley.
- Trow, M.A. 1989. *American higher education: Past, present, and future*. In *ASHE Readr on the History of Higher Education* (pp. 616-26). Ginn Press, Boston.
- Trow, M.A. 1970. *Reflections on the transition from mass to universal higher education*. Daedalus, 9 :1-42.
- . 1974. *Problems in the transition from elits to mass higher education*. In *Policies for Higher Education*, pp. 51-101. General report of the conference on the future of post-secondary education. OECD, Paris.

- Tsim, T. L. 1992. *The Universities of Hong Kong*. In *Commonwealth Universities Yearbook 1992*. The Association of Commonwealth Universities, London.
- UNESCO. 1995. *Country Paper: Indian*. First UNESCO PROAP Regional Conference on Higher Education. UNESCO, Bangkok.
- UNESCO. 1990. *Statistical Year Book*. UNESCO, Paris.
- University of California at Los Angeles. 1991. *Transforming Administration at UCLA*. Office of the Chancellor, University of California, Los Angeles.
- University of California. 1993. *Office of the President, Improved Management Initiatives. Developing the UC Workforce for the 21st Century*. Office of the President, University of California, Oakland.
- University of California. 1994. *Office of the President, Improved Management Initiatives. Empowerment With Accountability*. Office of the President, University of California, Oakland.
- University of California, Office of the President. 1991. *Report of the Universitywide Task Force on Faculty Rewards*. Office of the President, University of California, Oakland.
- University of California, Office of the President. 1994. *Improved Management Initiatives. A New Balance- From Transactional Control to Accountability for Results*. Oakland: Office of the President, University of California.
- University of California, Office of the President. 1994. *Improved Management Initiatives. Report of the Workgroup on Capital Programs*. Office of the President, University of California, Oakland.
- University of California, Office of the President. 1991. *Sustaining Excellence in the 21st Century: A Vision and Strategies for the University of California's Administration*. Report by the New Campus Administrative Support and Ancillary Services Planning Group. Office of the President, University of California, Oakland.
- University Grants Committee 1988. *Report of the Visiting Party to Aston University Council*. UGC, London.
- Van Alstyne, W.W (ed.). 1993. *Freedom and Tenure in the Academy*. Duke University Press, Durham, N.C.
- Van de Graaf, J.H.; Clark, B.R.; Furth, D.; Goldschmidt, D. & Wheeler, D.F. 1978. *Academic Power: Patterns of Authority in Seven National Systems of Higher Education*. Praeger Publishers, New York.

- Van Horn, C. 1989. *The quite revolution*. In *The State of the States*. Congressional Quarterly Inc., Washington, D.C.
- Van Vught, F.A. (Ed.). 1989. *Governmental Strategies and Innovations in Higher Education*. Kingsley Publishers, London.
- Van Vught, Frans A 1991. '*Higher Education Quality Assessment in Europe: the Next Step*', keynote address to the 39th bi-annual conference of the Standing Conference of Rectors, Presidents and Vice-Chancellors of the European Universities. Utrecht, 17-18 October.
- Van Vught, F A and Westerheijden, D. F. 1992. *Quality Management and Quality Assurance in European Higher Education: Methods and Mechanisms*, Center for Higher Education Policy Studies, University of Twente, Enschede.
- Van Vught, Frans A 1994 '*Western Europe and North America*' In *International Developments in Assuring Quality in Higher Education*. Falmer, London.
- VonKopp, B. 1992. *The Eastern European revolution and education in Czechoslovakia*. Comparative Education Review. :101-13.
- Wakeford, F. and Wakeford, J. 1974. *Universities and the study of elites*. In *Elites and Power in British Society*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Waldegrave Report. 1993. *Realising Our Potential: A Strategy for Science, Engineering and Technology*. Cmnd. 2250. HMSO, London.
- Walford, G. 1987. *Restructuring Universities: Politics and Power in the Management of Change*. Croom Helm, Beckenham.
- Walker, D. E. 1979. *The Effective Administrator: 1979, A Practical Approach to Problem Solving. Decision Making, and Campus Leadership*. Jossey-Bass, San Francisco.
- Wallerstein, I. 1974. *The Modern World-system I*. Academic Press, New York.
- Wang, Zonglie and Li, Jianmin. 1993. '*Academic Degrees Accreditation and Evaluation in China*', paper presented at the First Biennial Conference and General Conference of the International Network of Quality Assurance Agencies in Higher Education, Montreal.
- Warren Piper, David 1993 *Quality Management in Universities*, Australian Government Publishing service, Canberra.
- Watley, D.J. 1968. *Career progress of merit scholars*. National Merit Scholarship Corporation Research Report. 4 (1)
- Watson, C. W. 1992. '*Indonesia*' In *The Encyclopedia of Higher Education*. Pergamon Press, Oxford.

- Watson, K. 1989. *The changing pattern of higher education in England and Wales-The end of an era?* International Review of Education. 35 : 283-304
- Weathersby, G. B. 1970. *F. E. PPBS in Higher Education Planning and Management*. Ford Foundation Program for Research in University Administration, University of California, Berkeley. Report P-16.
- Weber, M. 1947. *The Theory of Social and Economic Organizations*. Free Press, New York.
- Weber, M. 1948. *Science as a vocation*. In *From Max Weber: essays In Sociology*. Routledge and Kegan Paul, London.
- Weber, M 1978. *Economy and Society*, 2 vols. Berkeley, CA: University of California Press.
- West, F. 1990, September 12. AVCC head refreshed with worldly view. *Higher Education*. The Australian, p.9.
- Wheeler, S. and Birtle, J. 1993. *A Handbook for Personal Tutors*. Buckingham: Open University Press.
- Wheelwright, E. (1978). The higher learning in Australia. In E. Whellwright (Ed.), *Capitalism, Socialism or Barbarism: Essays in Contemporary Political Economy*. Sydney: Australia New Zealand Book Company, pp. 87-93.
- Williams, G. 1992. *Changing Patterns of Finance in Higher Education*. Buckingham: Open University Press/SRHE.
- Willams, G. 1984. The economic approach. In B.R. Clark (Ed.), *Perspectives on Higher education* (pp. 79-105). Berkeley and los Angeles: University of California Press.
- Williams, B. (Chairman) 1979. *Education, Training, and Employment. Canberra: Australian*. Government Printing Service.
- Williams, H., and Webb, A., 1992. Outcome Funding, The Rensselaer Institute.
- Williams, P.R. 1991 *The CVCP Academic Audit Unit* , Birmingham.
- Williams, R. 1979. *Politics and Letters: Interviews with New Left Review*. London: Verso.
- Williams, R. 1985. *Towards 2000*. Harmondsworth: Penguin.
- Williamson, O.E. 1985. *The Economic Institutions of Capitalism: Firms, Markets Relational Contracting*. New York: Free Press.

- Wijitr Pakdiratn. 1995. ***It Internetworking : a superhighway for the properous and equitable private higher education in Thailand.*** APHETI Journal. 21 (1) : 64-70
- Williamson, O.E. 1975. ***Markets and Hierarchies: Analysis and Antitrust Implications.*** New York: Free Press.
- Wilson, T. 1991. ***The Proletarianisation of academic labour.*** Industrial Relations Journal. 22 (4) : 250-262
- Wirt, F. & Gove, S.K. 1990. Education. In V Gray, H. Jacob & R.B. Albritton, (Eds.), ***Politics in the American States: A Comparative Analysis*** (5th ed.). Glenview, IL: Scott. Foresman/Little, Brown Higher Education.
- Wise, A. 1979. ***Legislated Learning: The Bureaucratization of the American Classroom.*** Berkeley: University of Californiz Press.
- Wnuk-Lipinska, E. 1985. ***Dilemmas of the educational system in Poland.*** Unpublished paper. Warsaw, Poland.
- Wolotkiewiez, Rita J. 1978. ***College Administrator's Handbook.*** Boston: Allyn and Bacon.
- Woodhouse, David 1996. 'Planning on external quality assurance system', ***Campus Review***, 29 February - 6 March.
- Woods, D. 1983. ***Sociology and the School.*** London: Routledge and Kegan Paul.
- Woods,P. 1980. ***Teachers' Strategies: Explorations in the Sociology of the School.*** London: Croom Helm.
- Wolf, E.R. 1996. Kinship, friendship, and patron-client relations in complex societies. In M. Banton (Ed.), ***The Social Anthropology of Complex Societes.*** A.S.A. Monographs No. 4. London: Tavistock Publications.
- World Bank. 1991. Hungary: ***The Transition ta a Market Economy, Critical Human Resources Issues.*** Washington, D.C.
- Yale installa dean as its 22nd president.*** 1993. New York Times. Oct. 3 : 16
- Yamada, M.M. "Joint Big Decision Committees and University Governance." In R. Birnbaum (ed.), ***Faculty in Governance: The Role of Senates and Joint Committees in Academic Decision Making.*** New Directions for Higher Education, no. 75, San Francisco: Jossey-Bass, 1991.
- Yeatman, A. 1990. ***Bureaucrats, Technocrats, Femocrats: Essays on the Contemporary Australian State.*** Sydney: Allen and Unwin.

- . 1988. *The Green paper on higher education : remarks concerning its implications for participation, access, and equity for women as staff and students.* Australian Universities' Review. 31 (1) : 34-41
- Zetlin, D. 1992, September 12-13. Turmoil masks underlying pressures. *The Weekend Australian*, p. 36.
- Zhu, Weihua. 1995. *China's Higher Education Strides Towards the Twenty-First Century.* Bangkok: UNESCO.
- Zumeta, 1985. W. Extending the Educational Ladder. Lexington, Mass.: Heath.
- Zusman, A. 1986. *Legislature and university conflict : the case of California.* Review of Higher Education. 397-418

การสัมมนาประชาพิจารณ์

รายการสัมมนาประชาพิจารณ์ที่คณะศึกษานิเทศศาสตร์ ได้ดำเนินการ และปรากฏอยู่ในเล่มที่สองของรายงานนี้มีดังนี้ :

1. การสัมมนาประชาพิจารณ์ เรื่อง วิกฤตอุดมศึกษาไทยและทางออก : เอกภาพในเชิงนโยบายและการกระจายโอกาส จัดโดยคณะผู้วิจัยโดยการสนับสนุนจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ร่วมกับ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ณ โรงแรมมารวยการ์เด็น กรุงเทพฯ วันที่ 26-27 พฤศจิกายน 2539

2. การสัมมนาประชาพิจารณ์ เรื่อง วิกฤตอุดมศึกษาไทยกับการพัฒนาท้องถิ่น จัดโดยคณะผู้วิจัยโดยการสนับสนุนจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ร่วมกับ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ณ โรงแรมปางสวนแก้ว จังหวัดเชียงใหม่ วันที่ 2-3 ธันวาคม 2539

3. การสัมมนาประชาพิจารณ์ เรื่อง วิกฤตอุดมศึกษาไทยและทางออก : การปฏิรูปอุดมศึกษาไทย จัดโดยคณะผู้วิจัยโดยการสนับสนุนจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ร่วมกับ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ณ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี วันที่ 6-7 ธันวาคม 2539

4. การสัมมนาประชาพิจารณ์ เรื่อง วิกฤตอุดมศึกษาไทยในการแข่งขันกับนานาชาติ จัดโดยคณะผู้วิจัยโดยการสนับสนุนจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ร่วมกับ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ณ โรงแรมเจบี จังหวัดสงขลา วันที่ 20-21 ธันวาคม 2539

รายการภาคผนวกในเล่มที่ 3

รายการตารางภาคผนวกบทที่ 1

- ตารางภาคผนวกที่ 1.1.3.3-1 Definition of scientific areas in mathematics, engineering chemistry and physics based on ISI's Subject Category assignment
- ตารางภาคผนวกที่ 1.1.3.3-2 Countries ranked by their publication count in all fields Combined (1989-1993)
- ตารางภาคผนวกที่ 1.1.3.3-3 Countries ranked by their publication count in Mathematics (1989-1993)
- ตารางภาคผนวกที่ 1.1.3.3-4 Countries ranked by their publication count in Materials Sciences (1989-1993)
- ตารางภาคผนวกที่ 1.1.3.3-5 Countries ranked by their publication count in Electronic Engineering (1989-1993)
- ตารางภาคผนวกที่ 1.1.3.3-6 Countries ranked by their publication count in Nuclear Sciences (1989-1993)
- ตารางภาคผนวกที่ 1.1.3.3-7 Countries ranked by their publication count in Mechanical, Civil & Other Engineering (1989-1993)
- ตารางภาคผนวกที่ 1.1.3.3-8 Countries ranked by their publication count in Inorganic Chemistry & Engineering (1989-1993)
- ตารางภาคผนวกที่ 1.1.3.3-9 Countries ranked by their publication count in Analytical Chemistry (1989-1993)
- ตารางภาคผนวกที่ 1.1.3.3-10 Countries ranked by their publication count in physical Chemistry (1989-1993)
- ตารางภาคผนวกที่ 1.1.3.3-11 Countries ranked by their publication count in Organic Chemistry (1989-1993)
- ตารางภาคผนวกที่ 1.1.3.3-12 Countries ranked by their publication count in Applied physics (1989-1993)

รายการตารางภาคผนวกบทที่ 1 (ต่อ)

- ตารางภาคผนวกที่ 1.1.3.3-13 Countries ranked by their publication count in Solid State Physics (1989-1993)
- ตารางภาคผนวกที่ 1.1.3.3-14 Countries ranked by their publication count in Geosciences (1989-1993)
- ตารางภาคผนวกที่ 1.1.3.3-15 Countries ranked by their publication count in Other Physics (1989-1993)
- ตารางภาคผนวกที่ 1.1.3.3-16 Definition of scientific areas in the life sciences based on ISI's Subject Category assignment
- ตารางภาคผนวกที่ 1.1.3.3-17 Countries ranked by their publication count in Ecology (1989-1993)
- ตารางภาคผนวกที่ 1.1.3.3-18 Countries ranked by their publication count in Food Science & Agriculture (1989-1993)
- ตารางภาคผนวกที่ 1.1.3.3-19 Countries ranked by their publication count in Biotechnology (1989-1993)
- ตารางภาคผนวกที่ 1.1.3.3-20 Countries ranked by their publication count in Microbiology (1989-1993)
- ตารางภาคผนวกที่ 1.1.3.3-21 Countries ranked by their publication count in General Biology (1989-1993)
- ตารางภาคผนวกที่ 1.1.3.3-22 Countries ranked by their publication count in Pharmacology & Pharmacy (1989-1993)
- ตารางภาคผนวกที่ 1.1.3.3-23 Countries ranked by their publication count in Public Health (1989-1993)
- ตารางภาคผนวกที่ 1.1.3.3-24 Countries ranked by their publication count in Pathology (1989-1993)
- ตารางภาคผนวกที่ 1.1.3.3-25 Countries ranked by their publication count in Neurosciences (1989-1993)

รายการตารางภาคผนวกบทที่ 1 (ต่อ)

- ตารางภาคผนวกที่ 1.1.3.3-26 Countries ranked by their publication count in Reproduction Medicine & Geriatrics (1989-1993)
- ตารางภาคผนวกที่ 1.1.3.3-27 Countries ranked by their publication count in General Medicine (1989-1993)
- ตารางภาคผนวกที่ 1.1.3.3-28 Countries ranked by their publication count in Internal Medicine (1989-1993)
- ตารางภาคผนวกที่ 1.1.3.3-29 Countries ranked by their publication count in Research Medicine (1989-1993)
- ตารางภาคผนวกที่ 1.1.3.3-30 Countries ranked by their publication count in Immunology (1989-1993)
- ตารางภาคผนวกที่ 1.1.3.4 Human development index

รายการตารางและแผนภาพภาคผนวกที่ 3

- ตารางและแผนภาพภาคผนวกที่ 3.2.3.1-1 จำนวนนิสิตทั้งหมดระดับปริญญาตรี จำแนกตามประเภทของสังกัดในช่วงแผนฯ 6 และแผนฯ 7
- ตารางและแผนภาพภาคผนวกที่ 3.2.3.1-2 จำนวนนิสิตใหม่ระดับปริญญาตรี จำแนกตามประเภทของสังกัดในช่วงแผนฯ 6 และต้นแผนฯ 7
- ตารางและแผนภาพภาคผนวกที่ 3.2.3.1-3 จำนวนผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี จำแนกตามประเภทของสังกัดในช่วงแผนฯ 6 และต้นแผนฯ 7
- ตารางและแผนภาพภาคผนวกที่ 3.2.3.2-1 จำนวนนิสิตทั้งหมดระดับปริญญาตรี สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ประเภทจำกัดรับ จำแนกตามสาขา ISCED ในช่วงแผนฯ 6 และต้นแผนฯ 7
- ตารางและแผนภาพภาคผนวกที่ 3.2.3.2-2 จำนวนนิสิตใหม่ระดับปริญญาตรี สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ประเภทจำกัดรับ จำแนกตามสาขา ISCED ในช่วงแผนฯ 6 และต้นแผนฯ 7
- ตารางและแผนภาพภาคผนวกที่ 3.2.3.2-3 จำนวนผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ประเภทจำกัดรับ จำแนกตามสาขา ISCED ในช่วงแผนฯ 6 และต้นแผนฯ 7
- ตารางและแผนภาพภาคผนวกที่ 3.2.3.3-1 จำนวนนิสิตใหม่ระดับปริญญาตรี สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ประเภทไม่จำกัดรับ จำแนกตามสาขา ISCED ในช่วงแผนฯ 6 และต้นแผนฯ 7
- ตารางและแผนภาพภาคผนวกที่ 3.2.3.3-2 จำนวนผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ประเภทไม่จำกัดรับ จำแนกตามสาขา ISCED ในช่วงแผนฯ 6 และต้นแผนฯ 7

รายการตารางและแผนภาพภาคผนวกที่ 3 (ต่อ)

- ตารางและแผนภาพภาคผนวกที่ 3.2.3.4-1 จำนวนนิสิตใหม่ระดับปริญญาตรี สถาบันอุดมศึกษาของเอกชน สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย จำแนกตามสาขา ISCED ในช่วงแผนฯ 6 และต้นแผนฯ 7
- ตารางและแผนภาพภาคผนวกที่ 3.2.3.4-2 จำนวนผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี สถาบันอุดมศึกษาของเอกชน สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย จำแนกตามสาขา ISCED ในช่วงแผนฯ 6 และต้นแผนฯ 7
- ตารางและแผนภาพภาคผนวกที่ 3.2.3.5-1 จำนวนนิสิตทั้งหมดระดับปริญญาโท สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ประเภทจำกัดรับ จำแนกตามสาขา ISCED ในช่วงแผนฯ 6 และต้นแผนฯ 7
- ตารางและแผนภาพภาคผนวกที่ 3.2.3.5-2 จำนวนนิสิตใหม่ระดับปริญญาโท สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ประเภทจำกัดรับ จำแนกตามสาขา ISCED ในช่วงแผนฯ 6 และต้นแผนฯ 7
- ตารางและแผนภาพภาคผนวกที่ 3.2.3.5-3 จำนวนผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ประเภทจำกัดรับ จำแนกตามสาขา ISCED ในช่วงแผนฯ 6 และต้นแผนฯ 7
- ตารางและแผนภาพภาคผนวกที่ 3.2.3.6-1 จำนวนนิสิตทั้งหมดระดับปริญญาเอก สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ประเภทจำกัดรับ จำแนกตามสาขา ISCED ในช่วงแผนฯ 6 และต้นแผนฯ 7
- ตารางและแผนภาพภาคผนวกที่ 3.2.3.6-2 จำนวนนิสิตใหม่ระดับปริญญาเอก สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ประเภทจำกัดรับ จำแนกตามสาขา ISCED ในช่วงแผนฯ 6 และต้นแผนฯ 7

รายการตารางและแผนภาพภาคผนวกบทที่ 3 (ต่อ)

- ตารางและแผนภาพภาคผนวกที่ 3.2.3.6-3 จำนวนผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ประเภทจำกัดรับ จำแนกตามสาขา ISCED ในช่วงแผนฯ 6 และต้นแผนฯ 7
- ตารางภาคผนวกที่ 3.2.3.7-1 ร้อยละของบัณฑิต รุ่นปีการศึกษา 2530-2532, 2534 และ 2536 จำแนกตามภาวะทางานทำ ประเภทของงาน และสาขา ISCED
- แผนภาพภาคผนวกที่ 3.2.3.7-1.1 ร้อยละของบัณฑิตสาขาศึกษาศาสตร์และการฝึกหัดครู และสาขามนุษยศาสตร์ ศาสนา และเทววิทยา จำแนกประเภทของงาน
- แผนภาพภาคผนวกที่ 3.2.3.7-1.2 ร้อยละของบัณฑิตสาขาวิจิตรศิลป์และประยุกต์-ศิลป์และสาขานิติศาสตร์ จำแนกตามประเภทงาน
- แผนภาพภาคผนวกที่ 3.2.3.7-1.3 ร้อยละของบัณฑิตสาขาสังคมพฤติกรรมศาสตร์ และสาขาบริหารธุรกิจ จำแนกตามประเภทงาน
- แผนภาพภาคผนวกที่ 3.2.3.7-1.4 ร้อยละของบัณฑิตสาขาสื่อสารมวลชนและเอกสาร และสาขาคหกรรมศาสตร์
- แผนภาพภาคผนวกที่ 3.2.3.7-1.5 ร้อยละของบัณฑิตสาขาวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ และสาขาคณิตศาสตร์และวิทยาการคอมพิวเตอร์ จำแนกตามประเภทงาน
- แผนภาพภาคผนวกที่ 3.2.3.7-1.6 ร้อยละของบัณฑิตสาขาแพทยศาสตร์ และวิชาที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพอนามัย จำแนกตามประเภทงาน
- แผนภาพภาคผนวกที่ 3.2.3.7-1.7 ร้อยละของบัณฑิตสาขาวิศวกรรมศาสตร์ และสาขาสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง จำแนกตามประเภทงาน

รายการตารางและแผนภาพภาคผนวกบทที่ 3 (ต่อ)

- แผนภาพภาคผนวกที่ 3.2.3.7-1.8 ร้อยละของบัณฑิตสาขาเกษตรศาสตร์ วนศาสตร์ และการประมง และสาขาวิชาอื่น ๆ จำแนกตามประเภทของงาน
- ตารางภาคผนวกที่ 3.2.3.7-2 ร้อยละของบัณฑิต รุ่นปีการศึกษา 2530-2532, 2534 และ 2536 จำแนกตามภาวะหางานทำ ประเภทของงาน และสถาบันที่สังกัด

รายการตารางและแผนภาพภาคผนวกที่ 4

● ภาคผนวกที่ 4.2.1.6	อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของสำนักงาน ปลัดทบวงมหาวิทยาลัย
● ตารางภาคผนวกที่ 4.2.2.8-1	ร้อยละของคะแนนสูงสุด-ต่ำสุด ของการสอบคัดเลือกเข้าสถาบันอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2534 จำแนกตามสาขาวิชาและสถาบัน
● ตารางภาคผนวกที่ 4.2.2.8-2	ร้อยละของคะแนนสูงสุด-ต่ำสุด ของการสอบคัดเลือกเข้าสถาบันอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2535 จำแนกตามสาขาวิชาและสถาบัน
● ตารางภาคผนวกที่ 4.2.2.8-3	ร้อยละของคะแนนสูงสุด-ต่ำสุด ของการสอบคัดเลือกเข้าสถาบันอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2536 จำแนกตามสาขาวิชาและสถาบัน
● ตารางภาคผนวกที่ 4.2.2.8-4	ร้อยละของคะแนนสูงสุด-ต่ำสุด ของการสอบคัดเลือกเข้าสถาบันอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2537 จำแนกตามสาขาวิชาและสถาบัน
● ตารางภาคผนวกที่ 4.2.2.8-5	ร้อยละของคะแนนสูงสุด-ต่ำสุด ของการสอบคัดเลือกเข้าสถาบันอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2538 จำแนกตามสาขาวิชาและสถาบัน
● ตารางและแผนภาพภาคผนวกที่ 4.2.2.8-6	คะแนนสูงสุด-ต่ำสุดของการสอบคัดเลือกบุคคลเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาทบวงมหาวิทยาลัย สาขาแพทยศาสตร์ ปีการศึกษา 2534-2538
● ตารางและแผนภาพภาคผนวกที่ 4.2.2.8-7	คะแนนสูงสุด-ต่ำสุดของการสอบคัดเลือกบุคคลเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาทบวงมหาวิทยาลัย สาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพ ปีการศึกษา 2534-2538

รายการตารางและแผนภาพภาคผนวกที่ 4 (ต่อ)

- ตารางและแผนภาพภาคผนวกที่ 4.2.2.8-8 คะแนนสูงสุด-ต่ำสุดของการสอบคัดเลือกบุคคลเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาทบวงมหาวิทยาลัย สาขาวิศวกรรมศาสตร์ วิทยาศาสตร์และสถาปัตยกรรมศาสตร์ ปีการศึกษา 2534-2538
- ตารางและแผนภาพภาคผนวกที่ 4.2.2.8-9 คะแนนสูงสุด-ต่ำสุดของการสอบคัดเลือกบุคคลเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาทบวงมหาวิทยาลัย สาขาเกษตรศาสตร์และเทคโนโลยีปีการศึกษา 2534-2538
- ตารางและแผนภาพภาคผนวกที่ 4.2.2.8-10 คะแนนสูงสุด-ต่ำสุดของการสอบคัดเลือกบุคคลเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาทบวงมหาวิทยาลัย สาขามนุษยศาสตร์ ศึกษาศาสตร์และสื่อมวลชน ปีการศึกษา 2534-2538
- ตารางและแผนภาพภาคผนวกที่ 4.2.2.8-11 คะแนนสูงสุด-ต่ำสุดของการสอบคัดเลือกบุคคลเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาทบวงมหาวิทยาลัย สาขาการบริหารและธุรกิจ ปีการศึกษา 2534-2538
- ตารางและแผนภาพภาคผนวกที่ 4.2.2.8-12 คะแนนสูงสุด-ต่ำสุดของการสอบคัดเลือกบุคคลเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาทบวงมหาวิทยาลัย สาขาวิจิตรศิลป์ นิติศาสตร์ และสังคมศาสตร์ ปีการศึกษา 2534-2538
- ตารางและแผนภาพภาคผนวกที่ 4.2.2.8-13 ค่าสถิติเบื้องต้นของคะแนนรายวิชาในการสอบคัดเลือก ประจำปีการศึกษา 2538

รายการตารางภาคผนวกที่ 8

- ตารางภาคผนวกที่ 8.2.1 ตารางสรุปโครงการความร่วมมือกับต่างประเทศจำแนกตามสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ประเทศองค์กรระหว่างประเทศและประเภทความร่วมมือ (M = memorandum ,A = Agreement , C = Cooperation)